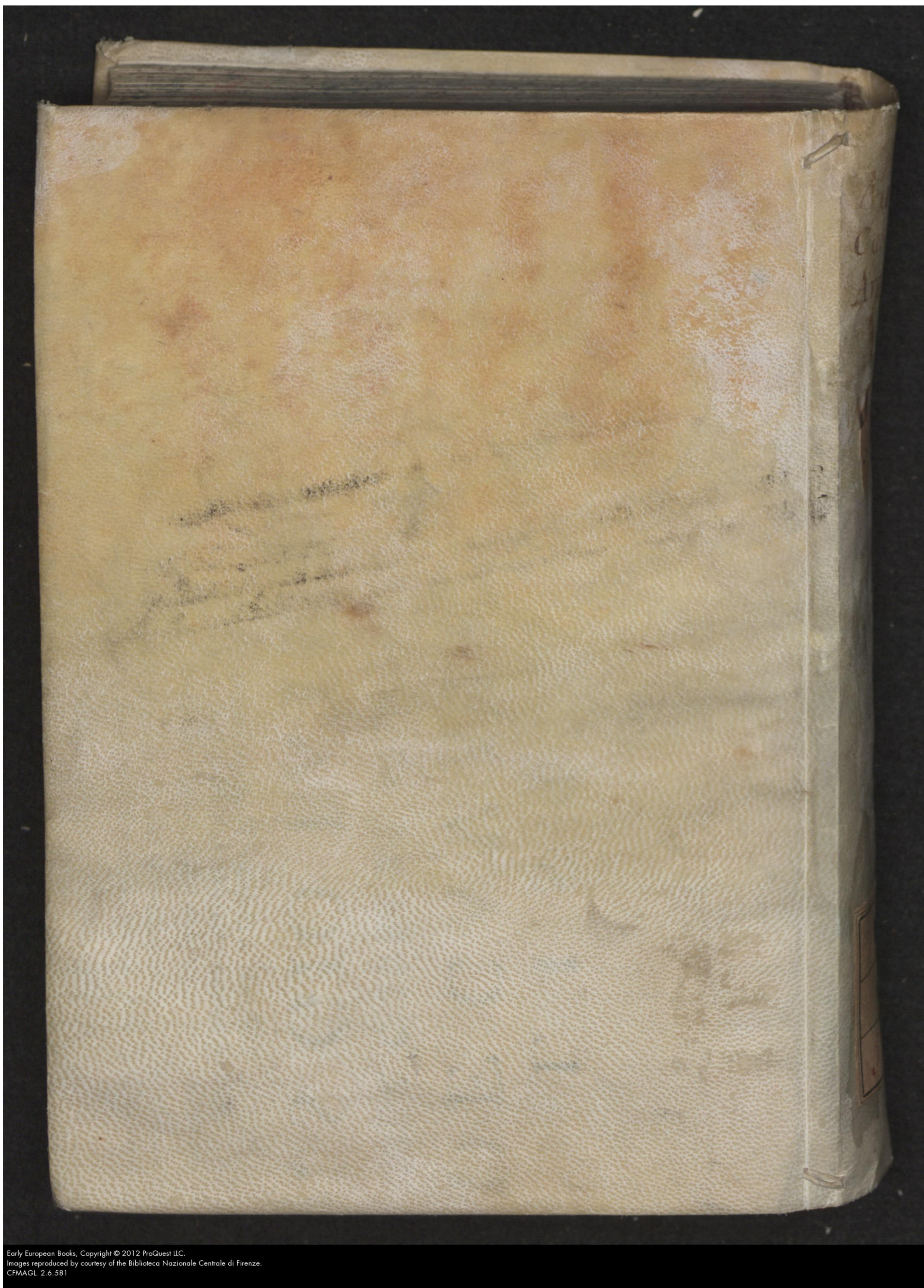
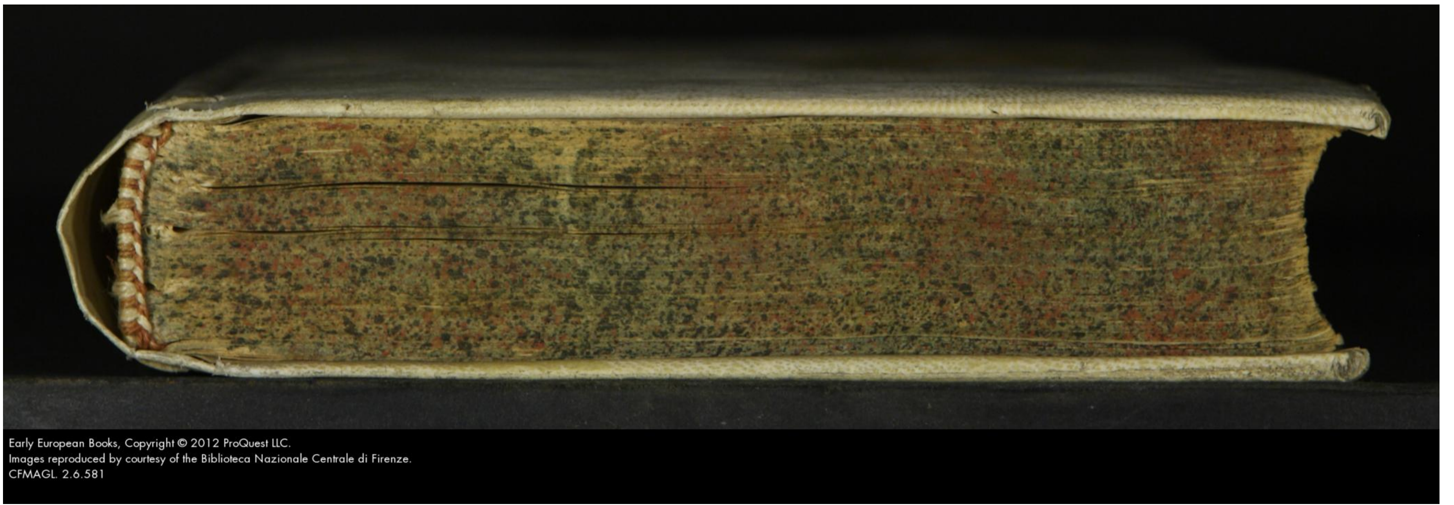
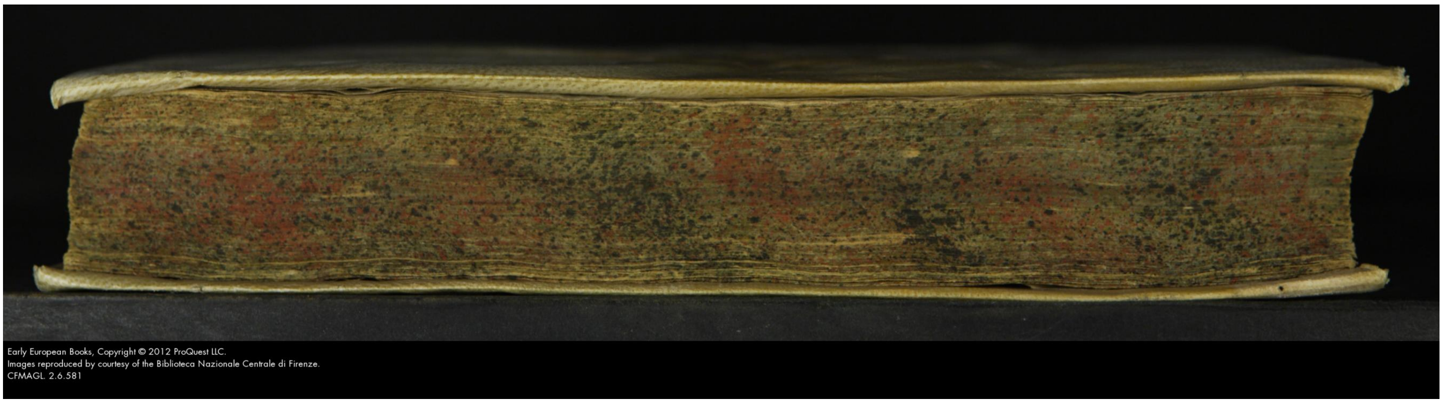

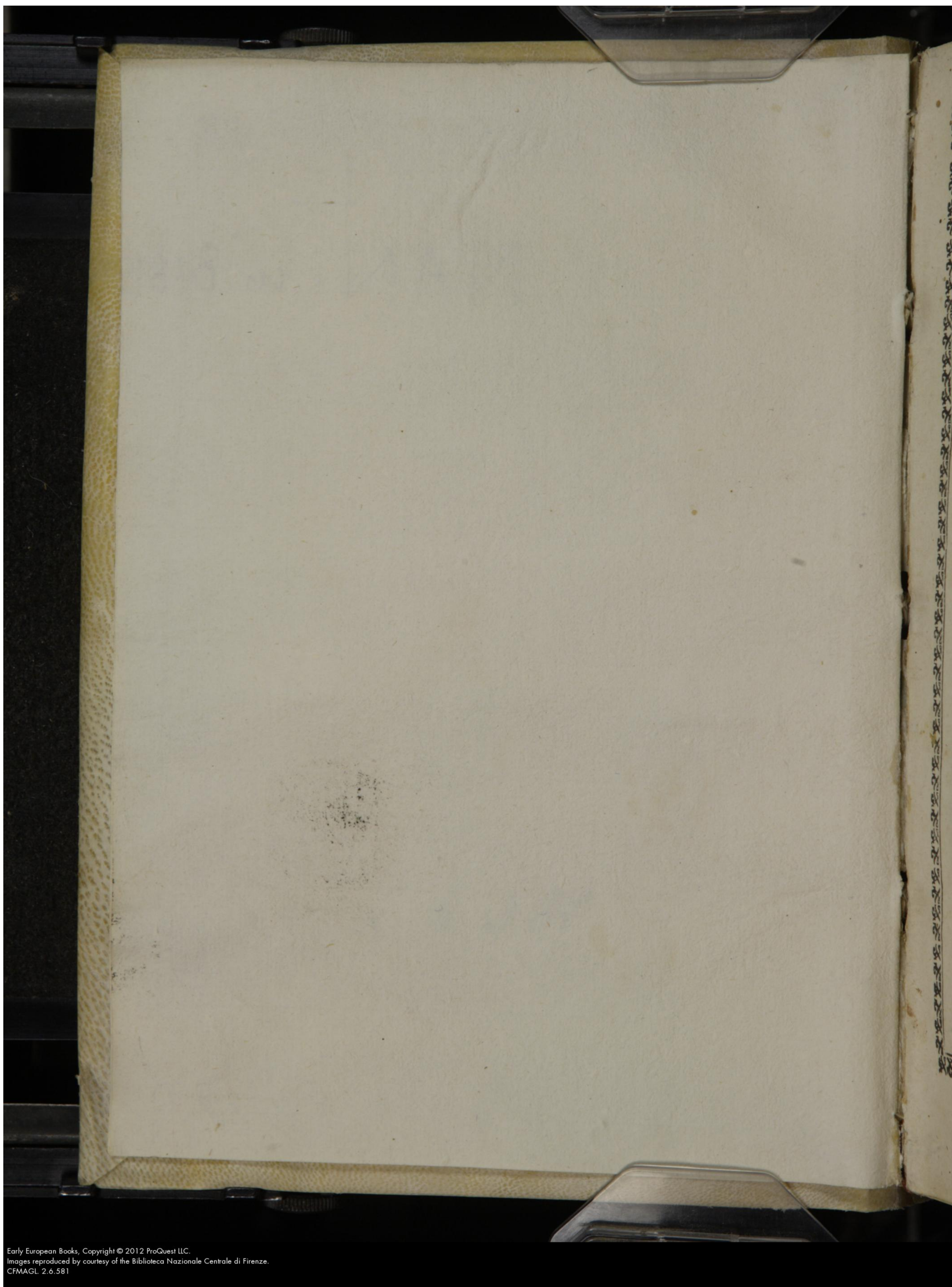

CATENA ARGENTEA EX THEOLOGORVM SCHOLASTICORVM

Argumentis, Conclusionibus, Expositionibus, Quæsitis, Resolutionibus ad totam ferè Sacram Scripturam pertinentibus confecta.

AVCTORE
FLORIANO NANNIO CASIO BONONIEN.
Canonico Regulari Lateranensi, Sacræ Theologiæ professore.

AD SANCTISS. DOMINVM NOSTRVM

SIXTVM QVINTVM PONT. MAX.

CVM INDICE LOCVPLETISSIMO.

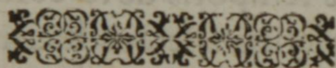

BONONIAE, Apud Io. Rossium. MDLXXXVII.
Curiæ Archiepisc. & S. Inquisit. concessu.

SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO SIXTO QVINTO PONT. MAX.

Florianus Nannius Can. Reg. Later. Fęlicitatem.

I corda hominum non ità abditè delitescerent, sed in luce posita perspicuè, qualia sunt, in frontibus legerentur, pectorauè in cristallorum figuram, atq; imaginem formata, fulgore suo, quòd intus est, foris aperte commonstrarent, aut magis desiderium illud Socratis, vt mentibus inessent fenestræ, hoc tēpore in meipso expleretur, quemadmodum B. P. illa tibi perspecta fuit lætitia, qua, cum vniuersa chri

ſtiana reſpublica, tum maximè Ciuitates, Terræq́; temporali ſacro ſanctę Eccleſiæ ditioni ſubiectæ in glorioſa tui ad pontificatum aſſumptione, exultarunt, domus nanquè, Templa, Vię, Plateæ omnes cateruis hominum, gaudium, hilaritatem, iucunditatem præſeferrentium, ac veluti feſtum ob eiuſmodi electionem, agentium, redundare videbantur, quaſi vnuſquiſq; te pacis, & tranquillitatis auctorem, & conſeruatorem fore, per quem, & damna reſarciri, ſperatæq́; ſalutis iaci fundamenta præſagiret; ita nimirum te non lateret, qua ego quoq́; animi in te inclinatione propendere cęperim, quam primum te ex viſu cognitum habui, quam alta, & magnifica tunc temporis de te conceperim, quam magna ex inde lętitia affectus fuerim, cũ te Sixtum Quintum gloriosè in Petri Solio inſidere, Chriſtiquè Domini gregem in Monte Alto fęliciter paſci ad me perlatum eſt.

Anno ſi quidem octuageſimo primo ſupra milleſimum quingenteſimum cum Romæ commorarer, ac propter ſanctarum, ſublimiumquè cerimoniarum delectationem, qua valde me allici ſentiebam, omnibus ferè diebus feſtis in ſacro Pontificis adeſſem, & ſi ob fulgentes illos gloriæ radios, qui de Illuſtriſsimorum ibi conſidentium luminibus, ac ſummi præſertim Pontificis effundebantur, hebes oculorum meorum ita perſtringeretur acies,

vt

vt, si ex Seraphico angelorum choro aliquis fuissem, proprijs alis me faciem velare, atq; obtegere oportuisset: miro tamen, ac ineffabili propemodum gaudio ad incessum, statum, consessumq; tuum, grauitatis, modestiæ, & maiestatis plenos, me conuerti, animumquè adieci, & singula intensius contemplari institui.

Neminem, tanta atque tu reuerentia in maiores, benignitate in æquales, humanitate in inferiores, præditum videbam. Hinc factum est, vt, quæ de te grauiter, & magnificè iam antea prædicari audieram, memoria repeterem: De stabili firmitate, firmaq; constantia, constãti integritate, de animi magnitudine, dequè humili ne dicam, an forti? toleran tia in aduersis, & moderata in prosperis temperantia. O quoties aureum illud Euripidis dictum mihi in mentẽ venit. Certamen patientiæ tale est, vt qui vincitur, ipso victore sit melior. Tùm de pietate, de religione, ac fide potissimum, cuius zelus adeo in te semper exarsit, vt pro ea tutanda aperto mortis periculo sæpius te offerre non dubitaueris: Mox quomodo prudenter, discretè, amanter, vbique, & in omnibus te gereres.

Hæc cum de te audita animo meo reuoluerem, tequè interim præsentem intuerer, qui tot virtutum ornamenta præteferebas, sic tandem constitui, vt, quæ de te summa cum laude tua narrabantur, nulla

Nota

ex parte veritati aduersa, sed claritati famæ ipsa facta respondere compertum haberem, recteq; omnia tecum agi, & apte conuenire, vt ea, quæ oculis cernuntur, perspicerem. Atquè adeò sensim amoris erga te mei aucta est flamma, vt pro deferendo tibi sublimi pontificatus honore, ex intimo corde (testis Deus) orare cœperim. Quid plura? eò perueni, siue, quia quod quisque cupit in animum sibi inducit, siuè ob alias causas, vt id euenturum fore firmiter existimarim, simulq; te optimè de Romana Repub. meritum iri, egregiamq; ei nauaturum operã mihi repromisserim.

Quorum vtrunq; per non obscuras rationes me coniecisse re, & euentu postea cõprobatũ est. Nam sicuti agricola cum è summitate alicuius mõtis, aut nauta è puppi, Solem ad Occidentem vergere omni nube defęcatum, aut stellas vesperi viuidis, atque ignitis coruscare luminibus animaduertunt, auesuè insolita quadam iucunditate prædulcibus aera mulcire concentibus, ex cuiuslibet horum signorum inspectione futuram serenitatem diuinare consueuere; Ita virtutum tuarum mentis meę oculis elucescens fulgor, famaq; omnium in te ornando consentiens, nimirum prędidendi summi honoris, qui postea multis tuis meritis, & magno Ecclesiæ commodo tibi delatus est, non iniustam mihi caussam præbuerunt.

Quam-

Quamobrem, cum procedente tempore huiusce rei nuncium ad locum, vbi degebam, allatum fuisset, neque continuò ab alijs crederetur, sed plerique ancipites, atque animo dubij (vt in nouitatum rumoribus fieri solet) penderent, mihi repentè omni prorsus dubitatione se mota fidem fecit veritas.

Eccè autem non ita multo post, vt, quam verè omnia præuidissem, liquidò constaret, promulgatus fuit vniuersalis Iubileus, quo priuilegia amplissima, peccatorũq; remissiones continebantur eorum respectu, qui ob clauum Christianæ reipub. tibi commissum Deo preces obtulissent. O dignum tua prudentia, & charitate consilium, quo non aliud, aut tempori magis idoneum, aut personæ quam geris, animarumuè saluti accommodatum inueniri posse videbatur. Planè te optimè scire ostendisti non minorem in administrãdis supremis officijs, quàm in eisdem suscipiendis lętitiæ fructum capi oportere; Indicium certum rerum benè gerendarum, multipliciumquè bonorum, quæ ex tuo Pontificatu Ecclesiæ conferenda erant.

Porrò humanas vires imposito oneri nequaquã pares esse constat, nisi orationum adminiculo diuinæ tutellæ accesserit præsidium, quo cum difficile nihil; Vnde illud memorabile dictum. Orante homine legitimè nihil fortius. Rursusq;, Precibus nostris obedit Deus. Item, Oratio iugis infirmitas ho-

ſtium. Et alibi, Plus valent preces iuſtorum, quàm arma. Qui verò omnium orationes actionibus ſuis præcedere ſatagit, is vtique eas ad omnium commoda conuertere expetit. Meritò igitur B. P. ſimul atquè ad ſummæ dignitatis faſtigium euectus es, diuino quodam impulſus nutu, non aliunde, quàm ab orationibus ipſius Eccleſiæ, cuius vtilitati inhiabas, initium ſumere voluiſti; Cumquè indulgentias, & cõdonationes peccatorũ orationum pręmia conſtituiſti, hocquè tui Pontificatus caput, atquè principium eſſe voluiſti, quid aliud, quàm totum ipſum pontificatum annum Iubileum, ideſt, gaudij plenum, futurum declaraſti?

Nota Hac te mẽte fuiſſe, huncquè tibi omnium actionum, cogitationumq; tuarũ, pręfixiſſe ſcopũ, cũ alia multa, tũ illud maximè argumẽto eſſe poteſt, quod ex inde paucis interiectis diebus ſalubre illud contra facinoroſorum exulũ peſtem, promulgandũ curaſti edictum; Quorũ contagio adeo latè ſerpſerat, tantaſquè aſſumpſerat vires, vt non modo in ſiluis, aut deſertis locis viatores ſpoliarentur, quin etiam (quod magna admiratione dignum eſt) eò inſolentiæ peruenerant, vt intra ipſius Vrbis mœnia, quodquè magis eſt, in foro ipſo viri nobiles impunè trucidarentur, vt alia ſexcenta omittam nefaria ſcelera, quæ ab eiuſmodi ſceleſtiſsimis hominibus, dicam, an feris? quottidie patrari, non ſine maxi-

mo horrore audiebantur. Quodquidem plusquam ciuile bellum, adeoquè graue, ac periculosum, & iam multis retrò actis annis cęptum, atque exortum, ex indequè, vel impotentia, vel tolerantia confirmatum, ita, vt nullum exitum habere videretur, magna prudẽtia, quæ propriè virtus Principum est, incredibili auctoritate, mira celeritate, non ad tempus sedasti, sed in perpetuum compresisti, non paulisper represisti, sed penitus sustulisti. Itaquè tanta subita mutatio te Pontifice facta est, vt homines, qui antea in suis tectis non sine maximo cædis timore latebant, nunc tutisime vltrò, citroq; commeare posint.

Quo nomine ingentes tibi gratias vniuersæ Italiæ Ciuitates, si non referre queunt, saltem agere, vel habere oportet, atque inter cęteras patriam meã Bononiam, cui non modica huiusce beneficij obtigit portio, quippè quæ varijs olim vexata incommodis, cędibusq;, & latrocinijs referta, nunc otium, & tranquilitatem, quantum vix sperare antea audebat, per te consequuta lętatur.

Nec ideo minores, nunc fęlix, verequè libera, docta Bononia tibi gratias referre habet, quod Cardinalis Antonius Maria Saluiatus, Vir in magnis cogitandis excelsus, in aggrediendis strenuus, in aduersis sustinendis inuictus, & perseuerans, egregiè te adiuuerit: Sed idcirco maiores, quod tua illa diuina

uina

uina potius, quam humana, prudentia (quæ non tam parentis est, quàm imperantis) Cardinalem Antonium Mariam Saluiatum, vtpotè, ad saluandum natum, seu aptum, necnon Cardinalem Henricum Caetanum, ita lenitatem cum grauitate miscentem, vt neque facilitas de auctoritate, neque seueritas quidquam de suauitate detrahat, atque proinde ad parta tuenda aptissimum, & ad maiora, si casus ità feret, ad ipsam Legatos delegeris.

Quid hic memorem tuam in remittendis iniurijs benignissimam promptitudinem? quod tui Pontificatus veluti quoddam præludium, nunquam satis laudatum fuit.

Quid in pauperes, afflictosquè cõmiserationem, paternamq; curam? Quid Iustitiæ insitũ in te amorem? quam ita omni ratione colis, & retines, vt eam non aduersus infirmos tantùm, sed potentes etiam viros (non respiciens personas) ęqua lance exerceas?

His ergo B. P. non inanis, & caducæ, sed verę, & solidæ gloriæ radijs, ego, indignum licet Ecclesiæ membrum, te caput nostrum ornari, tibi, vt par est, gratulor, & summoperè gaudeo, quamquam non ignarus sim, quàm penitus ab hac cogitatione alienus sis, vt laudis potius, quam virtutis amore, quod rectum est, agere studeas, gloria tamen virtutis socia est, atque comes, eamquè tanquam vmbra corpus sequitur, quinimo, virtus mater est gloriæ.

Hinc

Hinc Marcum Marcellum duo quadrata templa, ſimulq; iuncta Romę ædificaſſe memoriæ proditum eſt: quorum alterum virtuti, honori alterum fuit conſecratum, ſed ità compoſita, & conſtructa, vt ambo vnica, ſolaquè porta conſtarent, nec in templum honoris aliꝰ patere poſſet ingreſſus, quàm per templi virtutis aditum, vt hoc commento facilè demonſtraretur, fruſtra ſibi hominem de adepto honore blandiri, quem non virtutis præceſſerit decus. Quod cum ipſe non manufactis templis, ſed vitę exemplo, præclariſsimisq; animi dotibus re ipſa præſtiteris, meritò illud egregij Pſaltis Iſrael tibi cōuenit. Mons Dei, Mons pinguis, Mons coagulatus: Mons pinguis: vt quid ſuſpicamini montes coagulatos? Mons in quo beneplacitum eſt Deo habitare in eo: etenim Dominus habitabit in finem. Nota

Cuius rei ſignum illud mihi viſum eſt, quod non ſine diuina diſpenſatione, cum tibi prius inditum eſſet nomē Fęlix, eo mutato iuxta morem maximis plenum miſterijs nuncupatus es Sixtus, vt hoc facto oſtenderetur te, tametſi Fęlicis nomen deſerueris, rem tamen, quæ ipſo nomine ſignificabatur, adhuc tenere, & in vera fęlicitate non verbo tenus, ſed factis conſeruari, & Siſti. Nequè verò te Ideo fęlicem dicendum putarim, quod diuitijs, atquè honoribus terrenis affluas, hoc enim fęlicitatis genus quam paruifaciendum eſt? cum malis æquè, ac bo- Nota

nis

nis commune habeatur, non hoc te nomine commendandum censeo (vt ignauum vulgus consueuit) sed ob germanam illam, & minimè fucatam, solisquè bonis, & grauibus viris probatam, quæ internorum, videlicet, bonorum exhuberantem copiam in sese continens, eam in communem confert vtilitatem, eam, inquam, quæ hominem Deo penè similem reddit, cuius proprium est inhesaustam liberalitatem erga omnes creaturas largiter exercere, quem, sicut in terris dignitate, ita (quo ad eius fieri potest) beneficentia, & largitate refers. Huc spectat illa Montis pinguedo, quam humilitatis ope in vniuersa Ecclesię arua spargis, ac diffundis, vt impinguata, atquè ad fertilitatem redacta, vberrimos fructus, non tàm temporales, quàm Deo acceptos spirituales producant. Quod si, vt instituisti, facere perrexeris, te quidem non potestate dominante, sed charitate seruiente fęlicem non pręsens modo, sed omnis futura ætas prædicabit, Seruumq; seruorum Dei iure nominabit.

Quare, cum anno sequenti, postquàm te Romæ vidi, magnoq; tui amore, multis tuis meritis incensus sum, vt initio dixi, quò talentum mihi creditum, Deo, à quo acceperam, cùm vsuris (vt par erat) redderem, necnon, vt beneuolentiam erga te meam hoc argumento significarem, initium dedissem operi in totam Bibliam Catenæ argenteę nomi

ne

ne inſcripto : decreuerimquè in præſens tempus eiuſdem particulam in lucem edere præludij inſtar, vt varias Theologorum ſententias ſuper ea ferendas explorem, non ſub alia fęliciori, quam protectione, tutellaq; tua eam in publicum exire poſſe iudicaui, cui iam ex hoc tempore, quod reliquum erit eiuſdem operis, dedicandum, & conſecrandum duxi, vbi vitam, ſanitatem, ſtudiorumquè facultatem diuina mihi conceſſerit miſericordia, per interualla temporum opportunè edendum.

Et profectò cui nam alij Catenam ego argenteã magis dedicare debui, quàm ſucceſſori illius, qui & Hieroſolimis, & Romæ Catenas ferreas tanto decore ornarit, vt qui maximus honor calendis Auguſti Victori Cæſari tribui conſueuerat is totus in eaſdem fuerit translatus?

Quod ſi à quibus malitiosè, atque ſceleſtè obtrectatum fuit ſcholaſticis doctoribus, ab ijſdem itidem inſolenter, & impiè negatus fuit primatus Petri, non alij certè cuippiam commendari par erat opus conceptuum Theologicorum, quàm vni tibi, qui quemadmodum ſolertia, & actionum tuarum maturitate non modo honorificè ſuſtines, ſed etiã officium, & dignitatem à Deo acceptam illuſtras, ita inter eruditiſsimos, ſubtiliſsimosq; Theologos conſpicuum, atque admirabilem te præbuiſti. Cui denique laboris huiuſce, partusq; mei primogeni-

ti

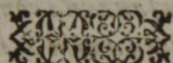
ti donum magis congruere poterat, nisi illi; cui me iã antea consecraram? Nisi fortè, quod munus adhuc Cardinali destinatum erat, iam Pontifici Max. negari oporteret. Fateor quidem à mea conscientia temeritatis me coarguendũ esse, tenuitatem propriã recogitãtem, nisi apud Senecam legissem. Quod, cũ Socrati multa multi pro suis quisque facultatibus offerent, Aeschines pauper auditor. Nihil (inquit) dignũ te, quod dare tibi possim inuenio, & hoc vno, modo me pauperem esse sentio. Itaquè dono tibi, quod vnum habeo, me ipsum. Hoc munus (rogo) qualecunque est, boni consulas, cogitesq; alios, cum multum tibi darent, plus sibi reliquisse. Cui Socrates, quid ni? Tu, inquit, mihi magnum munus dederis, nisi forte paruo te æstimas. Habebo itaquè curæ, vt ne te viliorem tibi reddam, quam accepi. Itaquè, cum non minori humanitate, animiquè magnitudine præditum, quam Socratem, te Sixtum. V. persuasum habeam, me tibi qualemcũque vnò cum opusculo tradere, & committere non sum veritus. Vale B. P. Fęlix què diutissime viue. Bononiæ, Nonis Martij. 1587.

IN CATENAM ARGENTEAM AVCTORIS.

PRAEFATIO.

QVI *Cælorum continet thronum, quiquè à fine vsq; ad finem attingens fortiter, omnia suauiter disponit, eam Ecclesiæ suæ curam semper habuit, vt mox vna suborta hæresi, diuinos aliquos homines cælitus huc demiserit, qui cælesti doctrina contrà grassantes passim hæreses dimicãtes, & de eis prostratis gloriosissimè triumphantes, ipsam Ecclesiam tuerẽtur. Si hæc mater nostra adhuc paruula, nec vberæ habẽs, vidit Simonis, Menandri, Basilidis, et Marcionis furorẽ; vidit etiã Iustinum, Ireneũ Diuinæ Doctrinæ fulgore, tantas tenebras ab hæreticis effusas, statim dispellentes. Si secuta sunt tempora nihilo meliora, in quibus in se experta est Mõtanistas, Nouatianos, Eustratianos sub pietatis nomine sua pestifera decreta obtrudere; Experta quoq; est Firmilianum, Cyprianũ, Cornelium tantam flammam Sacræ Doctrinæ inundatione restinguentes. Si dolens aspexit Arrianam pestem per vniuersum orbem peruadere, & suo contagio maximam Episcoporum*

partim

partem inficere, hilaris itidem intuita est Athanasium, Hilarium, Basilium, eorumquè socios huic malo opportunè occurrentes. Si sensit Berengarium acutissimum sui temporis Dialecticum, Albigenses, Abailardos, qui totam ætatem in Syllogismis conficiendis contriuerant, falsi nominis scientiæ innixos sublimia quædam de se polliceri. Sensit etiam Lombardos, Alenses, Aquinates, Gandauenses, Scotos, aliosquè Theologos Scholasticos nuncupatos, artem arte nosse eludere, & cum argutis illis argutijs instructos posse, & scire congredi. O quot sophisticæ collectiones, quot fallaciæ, quot scripturarum torsiones, atq; dilaniationes, horum arte, & labore amotæ sunt. Hi amentatas hastas in fidei hostes iecerũt, hi nouos Goliathos proprio ipsorum pugione confodere, hi antidota ad vulnera ab huiusmodi viperis inflicta sananda confecere, hi artem quandam scripsere Theologicam, quam Scholasticam appellarunt, qua Ecclesia Dei, tanquam firmissimo aliquo præsidio, contrà hæreticorum insultus, assiduè se muniuit, & munit, qua munita, non solum tela ab Aduersarijs immissa absque vlla læsione excipit, sed & eosdem nullo negotio, partim prosternit, partim in fugam vertit. Vallent eam vndique, vt ad terram prosternant, Ab oriente Simon, Menander, Valentinus, Manes: Ab occidente Priscilianus, Vigilantius, Abailardus: A meridie, Nouatus, Donatus, A Septentrione, vnde panditur omne malum, Pelagius, Vuitcleff, Ioannes Hus, Martinus Lutherus, & quot barbaræ nationes aduersus filios Israel olim commotæ sunt, tot, immo plures contrà fidem Catholicam, & Doctrinam Euangelicam insurgant, ad scholasticæ Theologiæ præsentiam statim euanescent. Lutherus, qui velut Cerberus ex Orco prodiens omnem ferè post se traxit damnatarum hæresum cateruam, in quem quemadmodum poetæ Pythagoræ animam in Euphorbum translatam esse finxerunt, multorum, ne dicam omnium hæreticorum animas translatas esse dicerem, si eorum more, Christiano, & Religioso Viro ludere liceret, nisi scholasticorum doctrinam prorsus explosisset, & exibilasset, in votorum

rum

rum libera, quam docet, violatione, Turre lupinum non se fecisset: Sacerdotes omnes Episcopis æquans, in Aerium haud se transformasset; Ieiuniorum virtutem, & meritum omnino extenuans, Iouiniani mentem non videretur induisse: Superioribus suis obedientiam negandam docens, Begardorum, atque Beguinarum insanum non suscepisset spiritum. Sanctos non esse orandos contendens, Eustachium in Concilio Gancrensi damnatum, & Vigilantium à beato Hieronymo acriter reprehensum, non fuisset imitatus: Suffragia defunctis nihil prodesse asserens, Valdensium, Albigensium, Græcorum, & Armenorum figuram minimè suscepisset: Excommunicationes contemnens, & omnes Ecclesiæ cerimonias subsannans, Valdensem, Huicleffitam, atque Hussitam se esse non demonstrasset: Operibus detrahens, vt fidem extolleret, Eunomium minimè induisset: Mendicitatem liberè pro Christo susceptam irridens, Desiderij Longobardi, & Guillelmi de Sancto Amore, spiritu impio ductus non appareret. Petri, & successorum eius primatum tam hostiliter insequens, in Marsilium Paduanum, aut in Ioannem Vuitcleff non se ipsum transfigurasset. Audacter dico, ex scholasticæ Theologiæ contemptu, tanquam ex primo fonte, reliquæ Lutheranorum hæreses deriuatæ sunt. Principiò nanque, quod erat facile, Scholæ auctoribus contemptis, Scholæ quoque iudicia contempserunt; his neglectis, mox necesse erat Hieronymus, Augustinus, Gregorius, Ambrosius, Basilius negligerentur, quos Theologi recentes dogmatum suorum auctores habebant; & antiquis Sanctis posthabitis, despectui quoque habita sunt eorum Concilia; Vnde consecutum est, vt & libros quosdam Canonicos, & Ecclesiasticam auctoritatem Lutherani conciderent. Adeò verum illud est; Qui minima negligit, paullatim defluit. Absit inuidia verbo: nec enim minima Scholæ auctoritas esse potest, quam paruifacere nemo sine fidei discrimine potest. Connexæ quippè sunt, ac fuere semper post natam scholam, scholæ contemptio, & hæresum pestes. Atque eam ob rem nusquam gentium hæreseos patroni vlli pro-

 dierunt,

dierunt, qui non primum omnium, vniuersam philosophiæ cognitionem cum Scholastica Theologia à sua Republica profligarint: qua vtique ratione viam sibi, & ad suos errores sternunt, & ad retractationem occludunt: denique ad suam obstinationem communiunt. Abactis enim à grege canibus, (vt ille olim Demosthenes dixit) peruius fit lupis ad ipsum aditus. Neque Philippus Melanthon, Conradus Pellicanus, Lambertus, Fabritius Capito, Osiander, Sturnius, Martinus Butzerus, multiq; alij temporis successu, cateruatim se Lutheri familiæ inseruissent, nisi falsò, & impiè Theologiam Scholasticam, ignorantiam veritatis, inanemquè fallaciam, & Academias Antichristi lupanaria dixissent, O Impudentiam. Cùm Dominus dixit; Qui vos audit, me audit, & qui uos spernit, me spernit; num ad primos Theologos, hoc est, Apostolos verba illa duntaxat referebat? Absit. Sed ad Doctores etiam in Ecclesia futuros, quandiu pascendæ essent oues in scientia, & doctrina. Quemadmodum igitur, qui Theologos Christo succedentes contemnebat, Christum is etiam Dominum contemnebat: ità qui Theologos Iuniores antiquis succedentes despicit, hic Christum quoq; ipsum despiciat necesse est. Vnde Chrysostomus, siue quis alius fuerit, in Cõmentarijs super Matthæum Imperfectis. Hom. 45. Cum audieris (inquit) aliquem beatificantem antiquos Doctores, proba qualis est circa suos Doctores: si enim illos, cum quibus viuit, sustinet, & honorat, sine dubio illos, si cum illis vixisset, honorasset: Si autem suos contemnit, si cum illis vixisset, illos contempsisset; Hactenus ille in ea verba Christi, Væh vobis, qui ædificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum, & dicitis. Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socij eorum in sanguine prophetarum: itàque testimonio estis vobis metipsis, quòd filij estis eorum, qui prophetas occiderunt, & vos implete mensuram patrum vestrorum. Nimirum Pharisæorum instar, hæretici ratiocinantur: Si essent Scholastici Doctores, quales erant Hilarius, Hieronymus, Basilius, sequeremur

mur eos, si in diebus Augustini, Ambrosij, Hieronymi fuissemus, non essemus socij Manichæi, Nouati, Vigilantij, Pelagij, Iouiniani. Itaque testimonio sunt sibimetipsis, quòd filij sunt eorum, qui Sanctos antiquos contempserunt, cùm Iuniores scholæ Theologos pro nihilo putant. Sed quemadmodum Epicurus reijcit Dialecticam, Alfaquini etiam Machumetis Saracenos procul ab omnibus disciplinis abducunt, quoniam intelligunt disciplinas, artesquè omnes rationales, doctrinæ peruersæ esse contrarias, ità hæretici, ne quando à discipulis errores sectæ absurdissimi deprehendantur, cupiunt eos à Scholastica Theologia seuocare. Omnes enim Sophisticæ collectiones, & sacræ paginæ dilaniationes, quas tum supradicti hæretici, tum Zuinglius, Carolostadius, Ocolampadius, & Caluinus apposuerunt, vt hoc, quod Christus iecit fundamentum, videlicet fides rueret, annis ab hinc circiter quadringentis à Scholasticis amotæ fuere. Eadem quippè argumenta formant Hæretici, vt peruertant, quæ iandudum Scholastici construxere, vt conuerterent, vt parati essent reddere rationem de ea, quæ in illis erat, fide, vt promptiores postea inuenirentur ad hæreticos debellandos: Sed quia Hæretici in eis facultatibus se exercuerunt, quæ linguam expoliunt, sæpè elegantius ratiocinantur, atque sermonis elegantia homines incautos decipiunt, vt recentia argumenta putent, quæ vetera sunt, & olim à Scholasticis soluta. Qui de hoc ambigit, videat Angelicum Thomam, Irrefragabilem Alexandrum, Magnum Albertum, Deuotum Bonauenturam, reuoluat Eximium Tarantasium, Fundamentarium Aegidium, Auctoratum Ricardum, Solemnem Henricum, legat Subtilem Scotum, Illuminatum Durandum, Acutum Argentinensem, Resolutum Btellum in illis quæstionibus, quas ipsi excitarunt, vt veluti in palestra exercerentur, & vt ad veram fidei cognitionem peruenirent, quasmet noui hæretici mouent, quia non credunt, mouent vt peruertant. Hæretici quærentes sunt, velut Nicodemus dicens, Quomodo possunt hæc fieri? & Iudæi Capharnaitæ di-

ſcipuli Domini dicentes; Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuã dare ad manducandum? Quærebant, quia non credebãt, vnde & retrorſum abierunt. Scholaſtici quærentes, ſunt velut glorioſa Virgo, quæ credens quæſiuit, vt doceretur; Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Ad hunc modum interpretandæ ſunt illæ Scholaſticorum aſsiduæ quæſtiones: An Deus ſit vnus? Num pluralitas perſonarum poſsit conſtare vnitati eſſentiæ. Vtrùm Spiritus ſanctus procedat à patre, & filio? Non ità eſſe dubitant; ſed modum, quo id eſſe poſsit, oſtendere volunt. Illi nanque (Ariſtotele teſte) apti ſunt conijcere veritatem, qui poſſunt in vtranque partem dubitando diſquirere. Quæſiuit Arrius, An filius ſit patri per omnia æqualis? Quæſiuit Sabellius; An in Diuinis ſint plures perſonæ realiter diſtinctæ? Quæſiuit, & Thomas, & Scotus; Et quotquot quæſtiones excitant, & veteres, & recentes hæretici, tot, & plures excitant Scholaſtici. Sed illi, vt mactent, perdant, occidant; iſti vt conſeruent, viuificent. Hanc ob rem Theologiam Scholaſticam, tanto hominum conſenſu iamdiu approbatam, tam vniuerſæ Eccleſiæ vtilem, addo, & neceſſariam, ipſi nunc primum calumniãtur, extinctam volunt, vt ſeptis his, atq; cuſtodibus ab Eccleſia remotis liberius poſtea in Chriſti ouile graſſari poſsint. Pace antiquitatis dictum ſit (cui multùm deferendum cenſeo) quemadmodum, & ſanctitati, audacter dico, & libenter, certiſsimisq; argumentis probabo; Scholaſticos Theologos tantam opem attuliſſe Eccleſiæ Dei in ſacris ſcripturis elucidandis, & hæreticorum ſophiſmatibus confutandis, vt poſsint priſcis doctoribus æquari. Quoniam, etſi priſci auctores doctiſsimis quibuſcunq;, ac diligentiſsimis, magnã Diuitiarum copiam ſuppeditauerint: at recentiorum inopia, docendi facilitate penſatur: qua in rudium, & inertium animos artificioſius influentes, & quæ fuſè olim diſputabantur, ac liberè, ea nunc articulatim, preſſeq; dicentes, lucem non paruam dictis priſcorum obſcurioribus afferunt. Rurſum fides, ſeipſa ſola, ſine doctrina, & ratione; nequaquam tutari poteſt: Nam philoſo-

Nota

philosophia, & omni ratione disputandi sublata, cum fide sancta rusticitas manet: quæ (vt Hieronymus ad Paulinum scribit) quantum prodest vitæ merito, tantùm simplicitate nocet, si aduersarijs non resistat; multa etiam in Theologiæ principijs continentur, quæ nisi naturali ratione, & discursu interueniente intelligi, & explicari non possunt. & nihil est ferè, cuius in scriptura sacra mentio non fiat; non Angelus, non Anima, non Aer, non Ignis, non Aqua, non Cælum, non Terra: quo fit, vt si ornatè, & eruditè hæc Theologus explicare velit, philosophiam, hoc est, rerum huiusmodi intelligentiam, eum habere necesse sit. Igitur cùm Theologi Scholastici philosophiam, cæterasq; naturali ratione partas disciplinas, vel in scholam Christianam inuexerint, vel certè ab alijs inuectas excoluerint, iure sacram scripturam mirificè elucidasse censendi sunt. Propter quod, & Deus Ecclesiastæ Salomoni philosophiam indidit. Dedit mihi Deus horũ (inquit) quæ sunt, scientiam verã, ut scirem dispositionem orbis terrarum, & virtutes elementorum, diuisiones temporum, stellarum dispositiones, naturas animalium, vim ventorum, differentias virgultorum. Quorsum Dominus, qui docet vtilia, horum rerum eum scientiam docuit, nisi quia humanæ omnes scientiæ, tanquam ancillæ ad arcem, & veræ sapientiæ ministerium aduocandæ sunt? Præterea quomodo Ecclesia poterit philosophos edocere, nisi humanæ rationis adiumenta habeat? Simile enim edocetur simili; atq; adeò, sicut Apostolus hæbreis hæbreus factus est, & omnia omnibus, vt omnes lucrifaceret; ita Theologiæ professor fiat necesse est philosophus philosophis, vt hos conuenientius, faciliusq; lucretur. Qua iure Scholastici multũ valent. Præterea, quantũ philosophorum diuitiæ valeant ad Christianum dogma locupletandum, ex eo colligitur, quòd olim Ecclesiæ Doctores summi fuere, qui ijdem fuere philosophi, Didymus, Iustinus, Origenes, Gregorius Nazianzenus, Basilius, Gregorius Nissenus, Damascenus, Augustinus, tales enim cum habebãtur, Ecclesiasticæ Scholæ præfici solere Eusebius lib. 5. Ecclesiast. histor. cap. 10. scribit

Nota

Nota

his verbis. Consuetudo antiquitus tradita seruabatur, vt diuinarum scripturarum Doctores in Schola Ecclesiastica habeantur viri duntaxat scientia, & eruditione probatissimi, Legatis omnia eorum commentaria, quibus de opere sex dierum disputatio instituta est, atque in his, vel solis videbitis, & quanta fuerit maiorum nostrorum in perlegendis philosophis diligentia, & quantus sit philosophorum explicandis sacris litteris vsus. Quid? non ne Hieronymus lib. 2. aduersus Iouinianum, etiam cum hæretico differens varijs philosophorum testimonijs vtitur? Quid? non nè, & Paullus ipse, non solùm cùm Ethnicis persuadet, sed etiam, cùm fideles instituit, poetarum, & philosophorum testimonia referre solet? Nam ad Athenienses loquens ex Arati Astronomi Phænomenis vsurpat illud. Ipsius enim, & genus sumus? Ad Corinthios verò, ex Euripidis poetæ Tragædijs, Illud, Corrumpunt bonos mores colloquia mala? Ad Titum autem, ex oraculis Epimenidis philosophi, Illud: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri? protinusq́; subinfert; testimonium hoc verùm est. Ex quibus luce clarius colligere licet, quantùm philosophorum auctoritas Theologo ad argumentandum conferat. Philosophia enim, inquit Clemens Alexandrinus, à Deo fuit data Græcis, velut proprium testamentũ, sicut Iudæis vetus, & Christianis nouũ. Quocirca diuinæ hoc quoque procurationis erat, vt nõ omnes simul philosophi, aut in Dei cognitione, aut in morum, & vitæ regula, aut etiam in rerum naturalium intelligentia, quæ quidem esset ad illa duo priora necessaria, hallucinarentur. Quæ res effecit, vt iuxta Paulli sententiam Græci fuerint inexcusabiles; qui tamen excusari possent, si eorum præceptores non ad veritatem bonitatis instructi satis, informatiq́; essent, auctore naturæ optimo Duce, atque magistro. Cum igitur certum sit veros philosophos plurimùm Theologiæ prodesse, vt potè diuinitus procuratos, de Christiana theologia optimè meriti sunt scholastici, qui ea, quæ à philosophis rectè, & sapienter dicta sunt, suis disputationibus inseruerunt. Non inficior, dum fides in cunabulis agebat,

philoso-

Nota

Nota

philosophorum scholas hæresum fuisse officinas. Tunc enim quæ res erant suprà, easdem scioli contrà naturam iudicabant. At vbi fides creuit, Philosophia Theriarca censenda est, quæ earundem medetur viperarum morsibus, ex quarum conficitur carnibus. Est quippè naturalis philosophiæ munus supernaturalia fidei mysteria, non quidem monstrare, quippè quæ ex solis sint diuinis testimonijs recepta; sed tamen explicare, & cōtrà philosophos asserere: dum eorum eneruat, defringitq́; argumenta, ostendens nihil aduersus nos euincere. Quantò Augustinus sua Dialectica, & Philosphia maius exhibuit Ecclesiæ negotium, dum erat Manicheus, tantò fuit ei postea aduersus hæreticos vtilior. Præterea Ethnicorum historias ad intelligentiam sacræ scripturæ plurimùm conferre tradit Augustinus lib. De Doct. Christ. 2. c. 28. Ostenditq́; ex earum ignoratione quosdam circà scripturas errasse: Videlicet, Irenæus, & Tertullianus circà ætatem, qua Christus passus est, vario sunt quidem errore versati, Irenæus enim in quadragesimo anno Christum passum dixit, Tertullianus in trigesimo; sed ob eandem caussam tamen. Historias quippè humanas hoc loco neglexerunt, quibus cognitis ea res facilè expeditur. Atque Erasmus, quas tenebras super vniuersam terram factas planè scribit Euangelista, eas ipse super Iudæam tantum fusas intelligit, falsæq́; intelligentiæ caussam ponit, nequè veram, nequè si vera esset, satis idoneam: Quòd, si hæ tenebræ tanto spatio contigissent per vniuersum orbem, aliquis certè, seu Latinus, seu Græcus Scriptor, eius rei meminisset. Sed, nisi humanas historias hic ignorasset Erasmus, tenebras profectò illas aliter, ac verè quidē interpretatus fuisset. Phegon enim Olympiadarū egregius supputator in quarto decimo libro ità scribit: Quarto autem anno ducentesimæ secundæ Olympiadis, magna, & excellens inter omnes, quæ antè eam acciderant, defectio Solis est facta. Dies hora sexta in tenebrosam noctē versus, vt stellæ Cælo visæ sint. Quem annum cum passione Dominica concurrisse Eusebius in Chronicis patefecit. Scholastici igitur qui & argumē

Nota

Nota

ta ex historijs petierunt, etiam quoad hoc elucidasse scripturam censendi sunt. Sed quàm Ecclesiæ vtiles sint, tum in elucidandis scripturis, tum in hæreticis confutandis, nunc ex ipsius Theologiæ finibus demonstrare pergo, Tres veræ Theologiæ sunt fines. Primus est, quæ in sacris litteris, Apostolorum traditionibus abdita continentur, ea in lucem quasi è tenebris erui. Colligit enim Theologus ex principijs fidei à Deo reuelatis conclusiones suas, atque in principijs ipsis implicitas per argumentationem naturæ consentaneam explicat. Quemadmodum enim Musica facultas ex ijs, quæ sunt in Arihmetica posita, ea ratiocinando connectit, quæ sunt in numeris sonantibus aut consona, aut disona: Ità Scholæ Theologia ex ijs, quæ fides posuit, ea, quæ sunt consequentia, naturæ ratione conficit de Deo, rebusquè diuinis. Quòd si Astrologia, Musica, perspiciendi Facultas, atq; aliæ idgenus disciplinæ, tametsi ex alienis facultatibus quasi mendicæ, sed habentur in precio tamen, tanquam vtiles, & necessariæ, Ecquis nam iste malus genius est scholasticam disciplinam profligare velle, quæ non ex Arithmetica, non ex Geometria, non ex Phisica, sed ex sacris, diuinisquè litteris, & institutis, docet quid consequens sit, quid contrà repugnans? Origene nanq; teste super Genes. in Homil. de Arca; de aliquibus sacra scriptura nihil retulit, sed solùm traditio illa tenet, quia opportunum videtur super hoc habitum silentium, de quo sufficienter quærere ratio docet. Alius finis est, fidem, nempè nostram aduersus hæreticos defendere; hoc quippè munus est Doctoris Scholastici, vt Magister Sententiarum in proœmio ex Augustino tradit, scire, quemadmodum fides Catholica, & pijs opituletur, & aduersus impios defendatur. Nullus (opinor) inficiabitur aliquem fuisse vsquã, qui à recta fidei regula discesserit, nisi fortè ex secta Rhetoricorum fuerit, qui, vt Philastro placet, æstimarunt omnes hæreses veras esse,, hæreticosq; semper bene sentire. Quod adeò magna est dementia, vt Augustino lib. Hære. c. 72. impossibile videatur, hominem vllum ita stupuisse vt hoc asseuerarit. Non

dubito

dubito quin Arrianus hæreticum censeat Sabellium, Sabellianus viceuersa Arrium, Pelagius, si superstes esset, iudicaret Lutherum à vera fide deuiare, Lutherus hoc idem impingit Pelagio. Sunt enim eorum assertiones adeò pugnantes, vt altera alteri minimè cohærere queat. Si igitur, vt par est, concedatur aliquis fuisse hæreticus, aduersus hunc Scholastica Theologia fidem Catholicam defendit. Hanc ob caussam scholasticorū disputationibus adeò sunt hæretici infensi, quòd intelligunt Catholicam fidem, quam expugnare moliuntur, horum studio, doctrinaquè muniri. Agnoscunt sanè lupi canes, eosquè odio prosequuntur: & Scholæ nomen istis inuisum est, quæ lupos arcet à gregibus, & eorum insidias porrò cauet. Tertius finis est, Christi, Ecclesiæq; doctrinam (quantùm fieri potest) ex disciplinis humanis aut illustrare, aut etiam confirmare. Nam, quod Augustinus docuit, vasa argentea, & aurea, cæteramq; Aegyptiorum supellectilem, etiam si commodatam acceperimus, iure quasi nostra facere possumus, inquè fidelium vsus vendicare. Et alienigenam mulierem, vt Hieronymus commonet, rasis crinibus, reiectisq; superfluis, ad Dei populum introducere. Discunt Theologi à Dauid extorquere de manibus hostium gladium, & Goliæ superbissimi caput proprio mucrone truncare. Discunt à Paullo, vel inscriptionem fortuitam arte torquere in argumentum fidei, & quæ in alium vsum scripta sunt, ea ad emolumentum Ecclesiasticæ Doctrinæ conuertere. Discunt cum Daniele, ac Moyse Caldæorum, Aegyptiorumq; sapientiam, si non vt sequantur, at, vt indicent, atque conuincant. Cùm igitur tria munera veræ Theologiæ constituta sint, & ea omnia Scholastica Disciplina præstet, eam maximum Ecclesiæ commodum afferre fatēdum est. Sed aliud præterea videre est beneficium neque leue, neque contemnendum, quod Scholastici suis disputationibus posteris præstiterunt. Nam, cùm veteres minori interdum, vt ità dicam, circunspectione, maioriq; licentia in scribendo vsi sint, quod non adeo multi hæretici eo tempore Rempublicam Christianam vexarent, & se aliter

intelli-

intelligi non posse arbitrarentur, quàm Catholica sentiret Ecclesia, factum est opera horum Auctorum, primùm quidem, vt patres commodè, & piè, vbi minus accuratè loqui videntur, interpretemur; ac non eos confestim nostra censura, aut damnemus, aut deridendos, & exsibilandos (quod faciunt hæretici) in medium proferamus: Deinde, vt præsius, limatiusq; nos loquamur, nec à præscriptis verborum quibusdam formulis, ac receptis communi consensu Doctorum regulis aberremus. Neque enim ea verborum libertate nostris Theologis vti permissum est, qua philosophi Gentilium vsi sunt, qui non semper castas, & religiosas aures expetebant: sed iubentur nostri castè, propriè, & demum ità accuratè loqui, vt nullam offensionem, nullam impiam, falsamuè opinionem in animis auditorum sua oratione pariant. Quam fortè ob caussam Hieronymus trium Hypostaseon nomenclaturam, quòd noua illi videretur, vel certè, quòd non admodum frequens in priscorum patrum monimentis haberetur, non nisi Damasi auctoritate munitus, recipere voluit: & Augustinum, quòd fortunæ nomen suis in scriptis frequentasset, poenituit. Etenim receptis hisce loquendi formulis efficitur, vt hoc tempore tutißimam, castißimamquè Theologiam obtineamus. Cùm igitur tot, tantaquè beneficia Scholastici Doctores præstiterint, & præstent, opus haud vtilitate vacuũ me facturũ existimaui, si ex eorum argumentis, conclusionibus, expositionibus, quæsitis, resolutionibus ad totam ferè sacram scripturam pertinentibus, quasi CATHENAM quandam Argenteam conficerem; ARGENTEAM dixerim, ad differentiam earum, quas, veluti AVREAS primùm D. Thomas Angelicus Doctor, deinde alij graues admodum viri, & Doctrina perspicui ex priscorum patrum auctoritatibus confecerunt. Si enim Dionysij Carthusiani Collectanea in quatuor sententiarum libros non magna carent vtilitate, licet meliorem ordinem fortasse desiderent, profectò ex Cathena ista ad omnes sacrarum litterarum studiosos non parua manabit vtilitas. Theologis ipsis minimè

nimè nocua erit. Etenim cernent ex sacris litteris non modò practicè, verum etiam (quod Durandus negat) speculatiuè multa deduci. Agnoscent se Theologos, cùm Theologia sit habitus eorum, quæ ex articulis fidei, sacræquè scripturæ testimonijs, veluti Conclusiones ex principijs inferuntur: atque similium præfata Cathena admodum diues existit. Experientur tandem verissimum esse, quod Hieronymus in Epistola illa ad Paullinum celebri multis, & testimonijs, exemplisquè, & rationibus elegantissimè docet, Neminem, videlicet, in scripturis sanctis sine præuio, & monstrante semitam posse ingredi; Diuinarum scripturarũ intelligentiam non ex propria præsumptione, sed ex maiorum scriptis, & auctoritate inuestigandam fore, & Sanctorum communem sensum, tanquam Thesei filum tenendum, eosq; quasi Duces intelligentiæ sequendos: Quoniam sæpè sæpiusquè continget ex eadem scripturæ auctoritate multo plura argumenta verisimilia capi, quàm Conclusiones veras inferri. Quæ beneficia sacræ Theologiæ tyronibus non adferet? Vnà Theologiam, & scripturam addiscent, quo fiet, vt non Theologastri, sed Theologi ritè nuncupari possint. Non possum certè non admirari, vel, vt veriùs dicam, non ingemiscere, considerans quorundam temerariam audaciam, qui se absolutos Theologos reputare non verentur, cùm tamen vix locum vnum difficilem scripturæ intelligant. Satis sibi esse putant, si Aristotelis mentem perceperint: & ad hunc scopum omnes suas disputationes potissimùm dirigunt, vt aliquid Aristotelis sententiæ proximum tradant. Et ob hanc caussam Aristotelem, tanquam si diuinus ille esset, ferè semper, cùm de re Theologica disserunt, versant in ore. Ego quidem Aristoteli tantùm tribuo, quantùm nulli alteri homini fide destituto, non tamen adeò illum æstimo, vt putem res theologicas, quas ille prorsus ignorauit, per solas illius regulas esse dirigendas; prout multi Theologi, de similibus rebus differentes, hactenus fecerunt. Ob quã caussam à multis prudentibus viris desideratur, vt Theologia purior, et sincerior traderetur, quæ

plus diuinarum scripturarum, quàm Aristotelicæ doctrinæ contineret. Scholastici igitur tyrones præfatum opus præ manibus habentes, eiquè operam dantes, meliores produturi sunt Theologi, quàm pleriquè prædecessorum. Quantùm deniquè profuturus sit præsens labor de pulpitis declamantibus non dicam, cùm omnibus compertissimum sit, Scholasticorum resolutiones sacris Concionibus opportune interposita si mirificè, & prodesse, & oblectare. Vnum duntaxat obnixè rogabo, vt cui stylus minimè placuerit, memor sit eius, quod Augustinus 4. De Doctr. Christ. c. 11. Ecclesiasticum Doctorem docens (inquit) Quid prodest clauis aurea si non aperit? aut quid obest lignea, si aperit?

AD BENIGNVM LECTOREM.

E mireris benignæ Lector, quòd Ego in totam Bibliam paratus scribere, sola hoc tempore commentata, & scripta, quæ ad caput eiusdem in ordine primùm conferunt, edenda curarim: cum tamen hæc totius operis minima pars esse videatur: Quoniam in hoc, à plerisquè obnixè rogatus, præcellētis cuiusdam pictoris probaui consilium, qui hanc rationem inijt, vt picturam quandam ab eo magna arte, & industria effectam, atque elaboratam populo spectandam in editiori loco proponeret: Vt exinde inter varia hominum iudicia, quæ de ea ferri audiret, non omnium, sed periti cuiusquè de qua re iudicaret, sententiam perpendens: & in opere iam completo errata corrigeret, & in alijs

quæ

quæ aggressurus erat, ne quid offenderet, facilius prospicere, & præcauere posset. Huius ego sectatus exemplum, hoc veluti præludium in lucem prodire volui, vt quid de eo non vulgus, sed docti homines sentirent, quorum iudicio, correctioniquè, non immemor propriæ infirmitatis, me libenter subijcio, facilè intelligerem, simulquè de reliquo quid mihi agendum esset, præuiderem. Vale.

THEO-

THEOLOGORVM SCHOLASTICORUM, ex quibus Catena Argentea præcipuè contexitur

Scripta.	Nomina.	Cognomina.
Sũma vniuersæ Theologiæ in quatuor partes distributa.	Alexander de Ales.	*Doctor Irrefragabilis.*
Prima, & secũda pars summæ, & Scripta in quatuor sent. lib.	Albertus.	*Magnus.*
Sũma Theologiæ, cont. Gent. Quæst. Disput. Quodlib. Script. super sent.	D. Tho. Aquinas.	*Doctor Angelicus.*
Scripta in quatuor senten.	D. Bonauentura.	*Doctor Deuotus.*
Scripta in primum, & secundum sent.	Aegidius Rom.	*Doctor Fundamentarius.*
Scripta in quatuor senten.	Ricardus de Mediauil.	*Doctor Authoratus.*
Summa Theologiæ, & Quodlib.	Henricus de Gandauo.	*Doctor Solemnis.*

Scripta

Scripta in Quatuor senten.	Ioannes Duns Scotus.	*Doctor Subtilis.*
Scripta in Quatuor senten.	Durandus de Sancto Porciano.	*Doctor Illuminatus.*
Scripta in Quatuor senten.	Thomas de Argentina.	*Doctor Acutus.*
Opus super Decreta in quatuor Tomos distributum.	Ioannes de Turre Crema.	*Doctor Eminentissimus.*
Scripta in Quatuor senten.	Gabriel Biel.	*Doctor Resolutus.*
Comment. in Summã D. Tho.	Thomas Gaiet.	*Doctor profundissimus.*
In Quartum senten. & de Iust. & Iu.	Dominic. Sotho.	*Doctor Elegans.*

FLORIANI NANNI CASII BONON. CANONICI REGVLARIS Lateranensis, Sacrę Theologiæ professoris.

CATENA ARGENTEA.

Libri Genesis. Cap. Primum.

In principio creauit Deus Cælum, & Terram.

ARGVMENTA.

1 CREATIO, secundum quod dicitur, In principio creauit Deus,&c. Terminatur ad informe: vnde Aug. 12.conf. Informis illa materia, quam de nihilo Deus fecit, appellata est Cælum, & Terra, cùm dictum est: In principio creauit Deus, non quia hoc iam erat: sed quia esse poterat: nam posteà scribitur cælum factum. Sed facere terminatur ad id, quod habet speciem: ergo dignior est actio, quæ nomine eius, quod est fieri, designatur. Alex. 2. p. q. 6. m. 2. a 2.

2 Cælum corporalem designat naturam: ergo nomine cæli, & terræ non designantur nisi corporales creaturæ: sed nobilior est creatura spiritualis corporali: ergo aliquo nomine conueniente spiritibus debuit creatio designari. idem cit. p. q. 10. m. 2.

3 Cælum & terra, inquit Manichæus, sunt visibilia: ergo Deus, de quo loquitur Moyses, tantùm creauit visibilia: & si inuisibilia condidit, quare Moyses, sicut de visibilibus non expresſit? idem 3. p. q. 69. m. 5. a. 1.

4 Gen. 1. vbi dicitur. In principio creauit Deus, hæbraica veritas habet Elohim, quod poteſt interpretari Dij, siue iudices: & hoc dicitur propter pluralitatem personarum: ergo tres personæ sunt plures Dij, & non vnus Deus. D. Tho. 1. p. q. 39. a. 3.

5 Dicitur Gen. 1. quòd vocauit Deus firmamentum cælũ. Sed Cælum factum est ante omnem diem, vt patet, cùm dicitur, In principio, &c. Ergo firmamentum non est factum secunda die. idem, cit. p. q. 68. a. 1.

6 Cælum contrà Terram diuiditur, cùm dicitur, In principio creauit Deus cælum. Sed terra est vna tantùm: ergo & cælum est vnum tantùm. idem, ead. quęst. a. 4.

7 Sicut lux, & firmamentum, & huiusmodi opera, per Dei verbum facta sunt, ita cælum, & terra. Ioan. 1. Omnia per ipsum facta sunt, ergo in creatione cæli, & terræ debuit fieri mentio de verbo Dei, sicut in alijs operibus, & dici, In principio dixit Deus fiat cælum. idem, cit. p. q. 74. a. 3.

8 Recreatio respondet creationi: Sed creatio appropriatur patri, vnde cùm dicitur Gen. 1. In principio creauit, Deus creans exponitur pater, ergo & incarnatio, per quam recreatio facta est, patri potiſsimè conueniet. Idem, 3. sent. d. 1. q. 2. a. 2.

9 Cuius principium est determinatum, & scitum, & finis poteſt determinatè sciri, eò quòd omnia mensurantur quodã periodo, vt dicitur 2. de Gen. Sed principium mundi determinate scitur. In principio creauit, &c. ergo & finis ipsius

poteſt

poteſt determinatè ſciri. Tunc erit tempus reſurrectionis, & iudicij, ergo tempus illud non eſt occultum. idem, 4. ſen. d. 43. q. 1. a. 3. queſt. 1.

10 Eaq; cum mundo viſibili facta ſunt, ſcriptura in principio Gen. proſequitur. Sed de Angelis nullam facit mentionem: ergo videtur quòd Angeli non fuerunt creati cum mundo, ſed antè mundum. idem, de pot. q. 3. a. 18. arg. 4.

11 Finis vnius cuiusq; rei reſpondet ſuo principio, ſed principiũ mũdi ſcitum eſt per reuelationẽ, ex qua Moyſes dixit. In principio, &c. Ergo & finis mundi ſciri poteſt per reuelationem in ſcripturis traditã. idem, de pot. q. 5. a. 6. arg. 2.

12 In ſacro Canone hic modus videtur eſſe obſeruatùs, quia primò ibi agitur de conditione creaturarum, ſcilicet, quomodo creaturæ ſint à Deo conditæ, ſic enim incipit noſtræ ſcripturæ ſacræ Canon. In principio creauit Deus cælum, & terram. Aegid. 2. ſent. d. 1. q. 1. a. 2.

13 In omnibus alijs operationibus diſtinctionis, & ornatus ſcriptura ſic loquitur, dixit Deus: fiat lux, & facta eſt lux; Dixit Deus: fiat firmamentum, & factum eſt firmamentum: dixit Deus: fiant luminaria. ergo multo magis fuit dicendum, Dixit Deus: creetur cælum, & terra: & creata ſunt, vel facta ſunt cælum, & terra: Nam nullum opus creationis poteſt fieri, niſi à ſolo Deo, & per ſolum verbum Diuinũ, quia ſolus Deus eſt creator rerum, opera autem diſtinctionis, & ornatus in multis facit Deus per ſecundas cauſſas, quia multa diſtinguit, & ornat mediantibus ſecundis agentibus, ergo potiſsimè in opere creationis debemus vti ijs verbis, Dixit Deus: ideſt verbum genuit, in quo erat, vt fieret.

14 Præterea, potiſsimè in opere creationis debemus de Deo ſentire, quòd ſuum dicere eſt facere. In multis autem alijs operibus dicere poſſumus, quòd ſuum fari eſt ſuum facere, vt in hoc diſtinguamus dicere Dei, & fari Dei: vt ſuum dicere ſit ſuum verbum gignere: ſuum verò fari ſit, quod in verbo concepit, per foris cauſſas, id eſt per exteriores cauſ-

ſas explicare. Vnde Fatum ſecundum Aug. 5. de Ciuit. Dei, circa principium, poteſt dici vis ſiderum: vel ordo ſecundarum cauſſarum: vt quæ Deus in mente concepit, per ſidera, & per has ſecundas cauſſas quaſi fatur, id eſt foris oſtendit, & operatur: potiſsimè ergo opus creationis debemus referre ad diuinum dicere: quia ſolus Deus dicendo, & verbum gignendo, illud opus operatur. Aegid. lib. cit. d. 12. q. 1. a. 1.

CONCLVSIONES.

1 EVS *poteſt aliquid creare.*] Probatio facilis, In principio creauit, Tho. 1. p. q. 45. a. 2. Obſeruandum ex Alex. 2. p. q. 6. m. 2. a. 1. Creare (inquit) dicitur multipliciter: propriè enim dicitur ex nihilo facere: ſed ſicut eſſe ex nihilo, dicitur differenter, ità creare dicitur differenter. Vno modo dicitur creare, omnino de nihilo facere: & ſecundùm hoc dicitur: In principio creauit Deus cælum, & terram. Alio verò modo dicitur de nihilo facere, cùm recreat; hoc enim eſt, de non eſſe culpæ reducere ad eſſe gratiæ; & ſecundùm hoc poteſt illud dici, quod dicitur in illo Pſal. 32. Exultate iuſti in Domino. in illo verſu, Dixit, & facta ſunt: dicuntur enim ibi creata, quæ per gratiam ſunt recreata. Tertio verò modo, dicitur creare, cùm illud, quod deficit, in bonum conuertitur: & hoc eſt malum ad bonum ordinare; & ſic accipitur, cùm dicitur; Ego Dominus faciens bonum, & creans malum, mala enim in bonũ conuertit. Nihilum, ergo dicitur tripliciter: vel quod omnino nihil eſt, vel quia nihil eſt ratione culpę; vel quod nihil eſt ratione pœnæ. Hæc ille.

2 ¶ DEVS *ex nihilo res in eſſe produxit.*] Etenim ſi nihil aliud eſt Creare, quàm abſque materia præiacenti aliquid in eſſe producere, & in principio creauit Deus cælum, & terram: vtique ex nihilo res in eſſe produxit. Tho. contra

 tra

tra Gent. l. 2. cap. 16. Notandum quòd neque ex ſacra ſcriptura, neq; ex Doctorum vſu, qui Latinæ linguæ habentur principes poteſt colligi, verbum, Creare, duntaxat illam efficientiam ſignificare, quæ nullam ſibi materiam ſubijcit: etenim in ſacris litteris hoc etiam verbo ſignificatur productio de aliquo: paullò poſtea nanq; dicturus eſt Moyſes, Creauit Deus Cete grandia. Et Eccl. 7. Creauit Deus de terra hominem, & Pſal. 103. Emitte ſpiritum tuum, & creabuntur. Et Cicero lib. 5. de finibus ità loquitur. Etenim omnium rerum quas natura creat, & tuetur: at natura non de nihilo, ſed de materia corpora format. Cur igitur ſcholaſtici agminatim docent, id verbum; ità hoc loco capi oportere, Creauit, id eſt, de nihilo fecit: Quoniam ſcripturæ, Synodi, & Patres longè anteà, ſic eſſe capiendum, præmonuerunt: Ioan. 1. dicitur, Omnia per ipſum facta ſunt, Ad Coloſſ. 1. In ipſo creata ſunt omnia, ſiue quæ in Cælo, ſiue quæ in terra, viſibilia, & inuiſibilia. Da quamcunq; volueris realem entitatẽ, illa certè aut Creator erit, aut Creatura. Nam Synodus Conſtantienſis damnauit Ioannem Vs, & Hieronymum Pragenſem, qui eſſe realem quandam entitatem Deo, & Creaturis ab ęterno communem, dicebant. Rurſum da quamcunq; materiam, vel etiam Metaphyſicam illam, quam Ariſt. 7. Met. 5. ait, Nec quid, nec quale, nec quantum eſſe (actu videlicet, quã uis poteſtate ſit omnia hęc) & quam D. Aug. l. 12. Confeſs. c. 7. eſſe prope nihil eruditè dixit; In harum rerum alterutra Claſſe viſibilium ſcilicet, aut Inuiſibilium, vt comprehendas eam oportet: quę cùm ex alia materia non fuerit producta (ſic enim in infinitum abiremus) omnino fit, vt de nihilo demum prodierit: ſenſum ergo hunc luculenter aperit Scriptura, & eſt de fide. Hiero. Viel. lect. 2. de ſex diebus conditi orbis.

3 ¶ *Solius Dei eſt creare*] Huic veritati Sacræ Scripturæ auctoritas atteſtatur, quæ Deũ omnia creaſſe affirmat. Gen. 1. In principio creauit Deus Cælũ, & terrã. Tho. 2. cõt. gent.

c.21.Nihilominus obseruanda eiusdẽ Doctrina 2.Sent.d.1. a.3.de Ratione Creationis est, vt non prȩexistat aliquid sibi ad minus secundũ naturæ ordinẽ: hoc autẽ potest accipi vel ex parte Creãtis, vel ex parte creati. Si ex parte Creantis, sic dicitur illa actio esse creatio, quæ nõ firmatur super actione alicuius caussæ præcedentis, & sic est actio tantùm caussæ primȩ: quia omnis actio secũdæ caussæ firmatur super actione caussæ primæ: Vnde sicut non potest communicari creaturæ quod sit prima caussa, ità non potest communicari sibi quod sit creans; in hoc sensu, omnino solius Dei est creare; si autem sumatur ex parte creati, sic illius propriè est creatio: cui non præexistit aliquid in re, & hoc est esse. Vnde dicitur in libro de caussis: quod, prima rerum creatarum est esse: & alibi in eodem libro dicitur, quod, esse est per Creationem, & aliæ perfectiones superadditæ per informationem, & in compositis præcipuè illud esse, quod est primæ partis, scilicet materiȩ:& ex parte ista accipiendo creationẽ potuit communicari creaturæ: vt per virtutem caussȩ primȩ operantis in ipsa aliquod esse simplex, vel materia produceretur. In hoc sensu, propria virtute creare solius Dei est; virtute verò à Deo communicata potest & creaturæ cõpetere. Scio eundem D. Thomam 1.p.q.45. a.5. sentire creaturam neq; per potentiam diuinam posse esse instrumentum creationis, ratio est, omne instrumentum habet aliquam operationem propriam præuiam operationi participatæ à principali agente, cui deseruit. Quod autem creatur, producitur ex nihilo, & nullo subiecto præsupposito. Quare circà illud non poterit instrumentum aliquod habere aliquam propriam operationem, & ex consequenti neque Deo deseruire ad Creationem. Quæ ratio & si fortassis efficax sit, bifariam nihilominus (ni fallor) dilui potest. primò, Non sunt quidem omnibus actionibus omnia instrumenta idonea, sed alia ijs, alia illis magis congrunnt: verum de ratione instrumenti non est, vt dicit Doctor subtilis 4.sent.d.1.q.4.quod sit actiuum, sed potest quodcunque agens principale vti ali

quo instrumento ad aliquam operationem, quin instrumentum ipsum habeat aliquam operationem propriã, præuiam operationi participatę à principali agente. Licet enim quando faber lignarius serra scindit lignum, vt faciat Sedem, pręuium quidem sit, serra scindit lignum ad faciendum sedem, magisq; serrę, sit proprium scindere lignum, quàm facere sedem: tamen ne hoc quidem propriam est serræ vt scindat lignum, sed id habet à principali agente: & sì aliquis ea vtatur duntaxat ad scindendum, nulla erit operatio propria ipsius, quæ antecedat scisionem ipsam ligni, quę est operatio participata à principali agente, & ad quam etiam Serra ei seruit vt instrumentum. Andre. Veg. De Iustif. l. 7. c. 13. Secundo, idem ipse D. Tho. de pot. q. 6. a. 4. concedit Sanctos aliquando instrumentaliter concurrere ad opera miraculosa, Dicente Greg. 2. Dialog. Sancti ex potestate quandoq; miracula faciunt. Sicq; mentẽ suam declarat. Deus solo imperio miracula operatur, idcirco inquantum diuinum præceptum per homines creaturę præsentatur, agunt homines vt instrumẽtum diuinæ virtutis ad perfectionem miraculi, & præsentare imperium tale est opus proprium illius creaturæ, & se habet vt præuium operi miraculoso. V.g. tempore Iosue volebat Deus solem stare, hoc diuinum præceptum fuit præsentatũ Soli à Iosue dicente, Sol cõtrà Gabaon ne mouearis, stetitq; sol &c. applicando prædicta proposito nostro. Deus solo imperio creat. Dixit Deus fiat, &c. Dixit, id est, iussit. Ion. 2. Et Dixit Dominus pisci. &c. & Psal. 32. ipse mandauit, & creata sunt: quatenus igitur hoc imperiũ pręsentaretur creaturæ non existenti in se ipsa, existente verò in mente Dei, per hominem, posset dici homo instrumentaliter concurrere ad creationem. Da Deum concedere homini, vt possit formare corpus humanum organizatum, da rursum eidem concedere, vt dicere valeat. Creetur anima, quę hoc corpus informet, vtique hoc posito, fateri poterimus hominem fuisse instrumentum creationis illius animæ, quatenus ad illam, imperium diui-

num per hominem delatum est. Nec dicas diuinũ imperium nequit ad nihil deferri, Si imperatur ipsi nihil, deferri potest & imperium, at Deus ipsi imperat, mandauit & creata sunt, Dixit, & factum est. Vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea quę sunt. Rom. 4. Si consideres hominis virtutem secundum se, impossibile est, quòd imperiũ alicuius ad creaturam insensibilem deferat: Si consideres vt eleuatam ad hanc dignitatem vt sit exequutrix diuini Imperij, & deferens illud, quemadmodum ad creaturam insensibilem deferre potest, ità ad creaturam non existentem, quoniam Deo ipsum Nihil obedit, & omnia secundum esse Ideale in ipso sunt. Creatura igitur ad opus creationis præuiam operationem habere potest, quæ est diuini Imperij ad rem creandam delatio, atq; propterea potentia creandi ei communicabilis est.

4 ¶ *Creatio est absque successione.*] Vnde scriptura creationem rerum in indiuisibili factam pronunciat dicens. In principio &c. quòd quidem principium, Basilius principium temporis exponit, quod oportet esse indiuisibile, vt in 6. phys. probatur. D. Tho. cont. gent. l. 2. c. 19. Patrocinatur etiam ratio. successio in rerum factionibus ex defectu materiæ prouenit: quę non sufficienter est à principio ad susceptionem formę disposita: Vnde quando materia iam perfectè disposita est ad formam, eam recipit in instanti: & inde est, quòd quia Diaphanum semper est in vltima dispositione ad lucem, statim ad pręsentiam lucidi in actu illuminatur: nec aliquis motus pręcedit ex parte illuminabilis, sed solùm motus localis ex parte illuminantis, per quem fit pręsens. In creatione autem nihil pręexigitur ex parte materię, nec aliquid deest agenti ad agendum, quod postea per motum ei adueniat, cùm sit immobilis: Relinquitur igitur quòd creatio sit in instanti. Vnde simul aliquid dum creatur, creatum est, sicut simul illuminatur, & illuminatum est.

5 ¶ *Non potest demonstratiuè probari mundum incepisse.*] Id quod est fidei demonstrari non potest, quia fides est non apparentium, Heb. ij. Sed Mundum ex quodã principio temporis

poris esse creatum, est articulus fidei, vnde & prophæticè à Moyse dictum est, In principio &c. vt Greg. in 1. Homil. Ezech. dicit: Ergo non potest demonstratiuè probari mundum incepisse. D. Tho. 1. p. q. 46. a. 2. & quol. 3. a. 31. De hac quæstione, vtrùm scilicet contradictionem implicet mundũ ab æterno produci, tres sunt opiniones. pri. D. Tho. vbi suprà, & Argent. 2. sent. d. 1. q. 2. a. 2. Non repugnat simpliciter creaturam esse ab æterno. Repugnat ex suppositione mundum fuisse ab æterno, Neque nouitas mundi, neque æternitas ratione demonstratiua probari potest. Secunda est Dur. 2. sent. d. 1. q. 2. & 3. permanentibus, & incorruptibilibus non repugnat esse ab æterno, successiuis verò, & corruptibilibus repugnat. Tertia est Bon. cit. d. q. 2. Henri. quolib. 1. q. 7. Alb. petri, Ric. Vldar. Guliel. apud Carthu. cit. d. q. 4. Mundum produci ab æterno contradictionem implicat. Secundum hanc opinionem facillimè satisfit quæsito; Cur Deus potiùs creauerit mundum in tempore, quàm ab æterno, cùm nihil aliud induxerit ipsum ad mundũ creandum nisi bonitas sua. Respondetur enim, quòd mundus non fuit ab æterno creabilis, Rursũ si quæratur, cùm Deus in mundi creatione, rerum vtilitatem, laudem, & gloriam suam intenderit, creaturis autem fuisset maior vtilitas de mundi creatione si ab æterno extitisset, quantò æternitas maior est tempore, cur igitur non creauit? Quoniã impossibile fuit mundum ab æterno creari. Ergo dicet aliquis, Aristoteles philosophorum summus hanc impossibilitatẽ ignorauit. Responsio ex D. Bon. loco cit. colligitur. Ponere mundum æternaliter productum, ponendo res omnes ex nihilo productas, implicat in se manifestam contradictionem; at ponere mundum æternum præsupposita æternitate materiæ, rationabile est, & intelligibile, dupliciq; exemplo manifestatur. Egressus rerum mundanarum à Deo est per modum vestigij: at si pes esset æternus, & puluis in quo formatur vestigium esset æternus, nihil prohiberet vestigium pedis esse æternum, & tamen à pede esset vestigium. proin

de si materia esset coæterna auctori, quid prohiberet ipsum vestigium esse ęternũ? immo videretur congruum. Rationalis Creatura procedit à Deo vt vmbra, filius vt splendor, sed quam citò est lux, statim est splendor, & statim est vmbra, si sit corpus opacum ei obiectum: Itaq; si materia esset coæterna auctori tamquam opacum luci, quem admodum rationabile est ponere filiũ qui est splendor, coęternũ patri, ita rationabile foret mundũ; qui est vmbra summæ lucis ponere æternum. Aristoteles igitur ad vitandam contradictionem habuit ponere aut mundum esse factum ex tempore, aut non esse factum ex nihilo. Hæc Bon. Ego autem mentem meam explico tribus propositionibus. prima. Nouitas mundi non potest demonstratiuè probari, verùm est, si de Demonstratione ostensiua sermo sit, si autem de Ducente ad impossibile, fortasse non est verum. Vnde & Doctor subtilis in hac quæstione problematicus est: Secunda. Tale vniuersum non potuit ab æterno produci. probatio clara, vtique transacti fuissent homines infiniti. Vnusquisque autem habet suam animam immortalem, ergo esset numerus animarum actu infinitus, quod est impossibile, vt habet D. Tho. 1. p. q. 7. a. 4. hæc ratio est efficacissima, vt colligere licet ex eodem, cit. p. q. 46. a. 2. ad 8. & ex Caiet. Tertia, Mundum incepisse sola fide tenetur: Verùm est, eo modo quo incepit, videlicet per interualla dierum: sicq; intelligi potest auctoritas Greg. Moyses prophetauit de pręterito dicens. In principio &c.

6 ¶ *Deus non agit ex necessitate naturæ.*] Omne agens de necessitate naturæ producit effectum coęuum sibi nisi impediatur: Sed virtus Dei, quę infinita est, impediri non potest: Si ergo res ex necessitate naturæ ageret, mundum sibi coæternum creasset, quod est contrà fidem. Rursum, ab vno secundum necessitatẽ naturæ operante non est nisi vnũ, quia secundum philosophum, idem semper facit idem. ergo si Deus esset agens per necessitatem naturę, ab ipso non esset nisi vnum immediatè: & ab illo vno esset aliud, vel alia,

&

& ſic deinceps, quod eſt contrà fidem, quæ Deum omnium Entium creatorem confitetur, & nullum alium creatorem eſſe. Non ergo agit ex neceſſitate naturę. D. Tho. 1. Sent. d. 43. q. 2. a. 1. in contra. Ex hoc quod Deus voluntariè agit in rerum productione, collige ſimul ſtare iſta duo, Actio, qua Deus mundum produxit, eſt æterna. Mundus non eſt ab æterno productus; Effectus ab Intellectu, & voluntate ſequitur ſecundum determinationem Intellectus, & imperium voluntatis: ſicut autem per Intellectum determinatur rei factio, & quæcunq; alia conditio, ità pręſcribitur ei tempus: etenim ars non ſolùm determinat vt hoc tale ſit, ſed etiam vt tunc ſit: medicus ordinat potionem, & tempus potionis: vnde ſi eius velle per ſe eſſet efficax ad effectum producendum, ſequeretur de nouo effectus ab antiqua voluntate, nulla actione de nouo exiſtente. Nihil igitur prohibet dicere actionem Dei ab ęterno fuiſſe, effectum autem eius non ab æterno, ſed tunc quando ab æterno diſpoſuit. D. Tho. 2. contrà gent. c. 35. Immo ſecundùm Alb. ſuper 4. cap. cęl. Hierar. concedi poteſt, quòd Deus ab æterno creauit res, ſed res non ſunt ab æterno createę. Et ſi obijcias, actiua vertitur in paſſiuam, dicit, hoc fallere in illis, in quibus patiens non recipit totum actum agentis. Sol enim viuificat illuminata: attamen lapides non viuificantur, cum non habeant proportionem ad ſuſtinendum vitam, quæ per actum ſolis infertur, actus autem diuinus infinitus eſt. Vnde nulla res eſt ſibi proportionata ad ſuſtinendum ipſum in toto. Sed quod ipſe æterna actione efficit: quædam ſuſtinet in ęuo, quędam in tempore, & ideo non eſt neceſſarium, vt quod ipſe æterna actione fecit, ab ęterno ſit factum. Actio nanque agentis per voluntatem eſt duplex; Interior ſcilicet, & exterior, ſicut cogitatio operis, & voluntas eſt interior actio artificis, exterior verò eſt ſecare, vel dolore &c. Exterior ſemper eſt ex defectu interioris: Si enim cogitatio, & Voluntas eſſet cauſa efficax operis, nunquam artifex moueret manum. In Deo eſt tantùm actio interior, exterior autem

Nota

tem actio ipsius non est nisi respectus quidam creaturæ ad ipsum. Suum enim intelligere, & velle efficax est ad caussandum rem. Intelligit autem, & vult ab ęterno, aliquid in tempore fieri, & hoc immobiliter stat. Vnde ipso caussante immobiliter res ab æterno, secundum pręfinitum tempus ex ordine sapientiæ diuinę exeunt in esse mutatione facta secundùm ipsas tantùm. Hæc Alb. D. Tho. de pot. q. 3. a. 17. ad 26. negat istam. Deus facit res ab ęterno: Quoniam facere vltrà diuinam actionem ęternam importat respectum in creatura, & ponit creaturam in actu. Attamen, quia 3. sent. d. 13. in exp. lit. concedit istam. Deus ab ęterno res operatur, Deus ab ęterno res agit. opinor in sensu conuenire. Facere (inquit ille, propriè est actus rei transiens in materiam exteriorem: Vnde philosophus dicit 6. Eth. artificialia esse factibilia: & sic Deus non fecit aliquid ab æterno, sed operatio dicitur quilibet actus rei etiã si exterius non transeat: Sicut intelligere est operatio Intellectus, & potest esse sine motu. Vnde phil. dicit 7. Eth. Deus vna simplici operatione gaudet. Per hunc modum Deus ab æterno res operatur: sicut artifex cogitando, formas artificialium.

7 ¶ *Deus immediatè plura produxit*.] Aug. 12. confess. exponens. In principio creauit Deus Cęlum, & terram, dicit, in principio, id est, in verbo suo sibi coęterno fecit Deus intelligibilem, atque sensibilem: spiritualem, atq; corporalem creaturam, Deus ergo non per aliquam creaturam mediam, sed per Verbum suum coæternũ sibi, quod est idem essentialiter quod ipse, produxit plura immediatè: spiritualem scilicet, & corporalem substantiam. Aegid. 2. Sent. d. 1. q. 3. a. 3. Declaratur, Deus, agens per intellectum, & voluntatem, intelligit, quòd nulla creatura potest ipsũ perfectè capere: sed quęlibet ab ipso deficit: magis autem & minus, secũdùm quòd vna est perfectior, vel imperfectior alia: & quot modis videt creaturas posse ipsum participare, & imperfectè capere, tot modis videt se imitabilem, & participabilem

pabilem à creaturis, & videns se tot modis participabilem, videt essentiam suam esse propriam ideam, & rationem creaturarum: nihil enim aliud est idea plantæ in mente diuina, quàm diuina essentia intellecta, vt imitabilis per modum plantæ, &c. igitur diuina essentia est tota, & propria ratio producendi quamlibet creaturam; at omne agens per intellectum potest omne illud per se ipsum producere, cuius habet totam, & propriam rationem factiuam. Quòd enim Faber lignarius, agens per intellectum, non possit facere arcam sine ligno, hoc est, quia ratio, quam in mente habet, non est ratio totius simpliciter, sed formæ, etenim ab arca, quę est in mente, non fit ipsa materia simpliciter, sed fit arca in materia, vt declaratur 7. Meth. Cęlum, dato etiã quod per intellectum ageret; & esset ratio totius, fortassis adhuc non posset producere equum sine equo: quia non est ratio propria: Est enim Cęlum quoddam vniuersale agens: non propria ratio huius, vel illius, sed determinata ad hoc, vel ad illud, secundùm aliam, & aliam dispositionem materiæ, vel secundùm aliud, & aliud agens, in quo recipitur influentia eius. Angelus, per rationes rerum, quas habet apud se, non adhibitis seminibus, nequit res producere: quoniam illę rationes, dato quòd sint totius, & dato quòd sint propriæ, non tamen sunt factiuæ, sed repræsentatiuæ tantùm: at diuina essentia est tota, propria, & factiua ratio cuiuslibet creaturæ: tota quidem, quoniam quicquid perfectionis est partis, reseruatur in toto, & omnia entia nõ sunt nisi quædã participationes Dei: propria autẽ, quoniam creaturę sũt quędã entia deficiẽtia à Deo, cùmq; alio modo deficiat hæc creatura, alio modo alia, secundùm alium, & alium deficiendi modum, erit Deus propria cuislibet creaturæ ratio, ità quòd omnia proprijs rationibus sunt condita, vt vult Aug. lib. 83. quæst. factiua, & non repræsentatiua tantùm, quoniam semper primum in quolibet genere, est caussa omnium eorum, quæ sunt post. Vnde Aug. ait, Has rationes rerum principales, appellat ideas Plato, quarum

Nota

par-

participatione fit, vt fit, quicquid eſt. Si igitur omne agens per Intellectū poteſt omnia illa immediatè producere per ſe ipſum. quorum habet rationes proprias, totales, & factiuas: Deus; quia eſt huiuſmodi, potuit multitudinem rerum per ſe ipſum immediatè producere, & produxit. Hæc ſummatim ex Aegid.

8 ¶ *Creatura corporalis eſt à Deo immediatè producta.*] Dicitur Gen. 1. In principio creauit Deus Cælum, & Terram: per quæ creatura corporalis intelligitur. Ergo, creatura corporalis eſt immediatè à Deo producta. D. Tho. 1.p.q. 65.a.3. Error eſt in fide, aſſerere, quòd cùm mundus creatus eſt à Deo, aliqua creatura concurrit cum ipſo ad creandum, quod magis habetur ex communi ſenſu Eccleſiæ, & Sanctorum, quam ex aliquo expreſſo loco Scripturæ, aut Concilij. Adducitur locus iſte Gen. In principio creauit Deus Cælum, & terram. Sed hic non negatur expræſsè, quòd in creatione concurrit vt inſtrumentum aliqua creatura. Nihilominus ratione Theologica inde colligitur, Solum Deum ſine inſtrumento creaſſe. Arguitur enim ſic. In principio, ideſt, antequàm quicquam faceret, creauit cælum, & terram, ergo nulla creatura potuit eſſe inſtrumentum; Probatur conſequentia. Quia euidens eſt lumine naturali, quod inſtrumentum eſt prius, quàm effectus. Item, cùm in principio Geneſis ſecundùm numerum dierum ſex, Dicitur Deus aliquid feciſſe ex aliquo, ſemper illud explicatur. V. G. producat terra animam viuentem in genere ſuo iumenta, & reptilia &c. Ergo cum primum fecit ſubſtantiam corpoream, ſolus fecit, aliàs dixiſſet cum quo fecit, ſicut de alijs dixit ex quo facta ſunt. nec dicas, Diuerſitas effectuū demonſtrat diuerſitatem cauſſarum: quia idem ſemper facit idem. Si ergo omnes creaturæ tam ſpirituales, quàm corporales ſunt immediatè à Deo productæ, nulla eſſet inter creaturas diuerſitas, nec vna magis diſtaret à Deo, quàm alia. Quod patet eſſe falſum: cùm propter longè diſtare à Deo, dicat philoſophus, Quædam corruptilia eſſe.

Biſa-

Bifariam enim euacuatur. primò, quemadmodũ ipſe Deus vnus abſq; ſuæ ſimplicitatis detrimento diuerſorum cognoſcitiuus eſt, ita ſecundùm diuerſa cognita diuerſorum productorum cauſſa eſt per ſuam ſapientiam: ſicut & artifex, apprehendendo diuerſas formas, producit diuerſa artificiata. Tho. loco cit. Idem ergo ſemper facit idem, ſecundùm idẽ, vt ſecundùm vnam, & eandem rationem: non niſi vnum poteſt producere, at ſecundùm diuerſas rationes, poteſt diuerſa producere. Secundò, in omni producto à Deo, cùm creatio ſit tranſiens in exteriorem materiam: id eſt, in exteriorem ſubſtantiam (vt materia ſumatur largè pro omni ſubſtantia) eſt ibi duo conſiderare, & actionem, quæ tranſit, quę ſe habet, vt actus, & ſubſtantiam, in quam tranſit, quæ ſe habet, vt potentia. Videt Deus, quòd multæ, & variæ eſſentiæ poſſunt ab ipſo procedere, ſecundùm quod, ipſe multis, & varijs modis eſt imitabilis à creaturis: Et in poteſtate ſua eſt producere hanc naturam, vel illam. Quoniam & ſi habeat in ſe rationes totales, proprias, & factiuas: ipſæ tamen non ſunt productiuæ rerum, niſi ſecundùm ſuæ voluntatis imperium: Producendo ergo has quaſcunque naturas: quantum eſt ex parte ſui, ſemper facit idem, quia non producit huiuſmodi naturas, niſi communicando eis ſuum eſſe, quibus naturis productis, quantum eſt ex parte ſui, totum ſe exponit, & totum ſe communicat: ergo quantum eſt ex parte ſui, omnibus communicat idem eſſe: quia omnibus communicat totum ſuum eſſe. Sed quòd non omnes totum recipiant, hoc eſt, quia à Deo deficiunt: & quod non omnes idem eſſe accipiant, hoc eſt, quia non omnes naturę eodem modo deficiunt. ergo idem manens idem ſemper facit idem, modo quo diximus. Sed propter iſtud facere idem, negare non poſſumus, quin ab eo procedat multitudo rerum immediatè: quia habet apud ſe rationes omnium, per quas poteſt immediatè omnia producere, in quibus omnibus productis quantum eſt de ſe, ſemper facit idem, quia ſemper eis communicat idem eſſe, ipſæ tamen

men naturæ non recipiunt idem: quia non eodem modo recipiunt illud esse. Aegid. loco proximè citato.

9 ¶ *Angeli non sunt creati priusquam Cælum, & Terra.*] Etenim si in principio creauit Deus Cælum, & Terram, nihil fecit ante Cælum, & Terram, & ita ante Angelicam naturam facta sunt Cælum, & Terra, & nihil ante ipsa. Alb. 2. p. q. ij. De creatione Angelorum tres inuenio opiniones. Gennadius arbitratur, eos potius natura subsecutos esse huius orbis conditionem; quoniam quod animale est, prius est, quàm spirituale, 1. cor. 15. & prius Adę corpus formatum fuit, quàm in eo Deus inspirauerit animam. At licet respectu eiusdem, prius sit imperfectum, quàm perfectum, attamen simpliciter, perfectum prius est imperfecto. Greg. Naz. Orat. in ch. natiuitatem, & Orat. 2. in Pascha. Basil. Homil. 1. in Exam. Orig. homil. 4. in Isa. Hiero. in Epist. ad tit. Dam. l. 2. Orth. fid. c. 3. Isid. de sum. bon. Hilar. l. de fin. Opinantur Angelos creatos ante sensibilem mūdum, cuius conditionem intendat describere Moyses, idcirco de eis non egit. Aug. autem, quem scholastici sequuntur, tenet, Angelos creatos esse cum hoc mundo sensibili. Ego ità opinor: Si Moyses creationem Angelorum prætermisit, profectò creati fuere ante hunc mundum sensibilem. Etenim nouem sunt caussæ, cur Scripturæ aliqua silent. prima, quòd nullam cum subiecta materia, quam sibi sacri auctores tractandam sumpserunt, cognationem habeant. Sic Moyses siluit multorum filiorum Adæ nomina, vitam, prosapias. Erant hæc aliena à suo scopo. At verò Angeli sunt principalior pars vniuersi, cuius creationem Moyses descripsit. Neq; dicat quispiam. Hac Historia præparabat Moyses Hebræos ad Christum tanquam Redemptorem, iccirco creatio Angelorum aliena erat à suo scopo. Quoniam Christus non erat futurus eorum redemptor. Nonne Angelus diuinę Incarnationis fuit nuntius? nonne diuinorum reuelationes, fiunt hominibus, mediantibus Angelis? Nonne per Christum, eorum ruinæ instauratæ, & eorum lætitia aucta?

Cur

Cur de Auibus, & Animalibus egit? Num illorum fuit Christus redemptor? Secunda, propter mysterium, sicut siluit natales, parentes, & vitæ annos Melchisedech, vt esset illustris Christi figura. Heb. 7. Hac quoq; de caussa nõ scripsit Adam Deo sacrificasse, ne author gratiæ is esse videretur, qui peccati origo fuerat. D. Tho. 2. secundæ q. 85. a. 1. At non potest assignari mysterium, propter quod tacuerit Angelorum creationem. Tertia, propter impios, & irrisores, ne scilicet Sanctum canibus exponatur, propter hoc, excepta forma Baptismi, & Eucharistię, aliorum sacramentorum formę non habentur in Scriptura, sed ex Apostolorum traditione. D. Tho. 3. p. q. 72. a. 4. ad i. & in addit. q. 29. a. 7. ad i. Nullus verò impius irrideret Moysem, si Angelornm creationem descripsisset. Imò vituperatur à Iuliano Cęsare, quia Angelos prætermisit, vt refert Cirrillus. Quarta. Quia notissima sunt, vt quod Dominus resurgens à mortuis Matri apparuerit. Verùm Angelos, à Platone in Thimeo Deos Deorum, à Peripateticis Intelligentias appellatos; Creatos esse, non est ita notum: immò pleriq; posuerunt eos duntaxat in genere caussę finalis à Deo depẽdere. Quinta, propter aurium sanctitatem, mallens intelligi, quàm proferre. vt loquitur Hieron. contrà Heluid. Huius generis sunt Blasphemię, & res obscenæ. Quare vtitur verbo benedicere pro maledicere. Iob 2. Benedic Deo, & morere, & 3. Reg. 21.. Benedixit Naboth Deo, & regi. Constat autem hac de caussa Angelorum creationem non prætermissam. Sexta, voluit Deus, vt viua voce, non verò literis, multa credentibus exponerentur. Dantur enim traditiones, Scriptura antiquiores. Sed neq; hac de caussa prętermissa est, alioquin in alijs Scripturę locis de ipsa non ageretur. Psal. laudate eum omnes Angeli eius; & subdit. Ipse dixit, & facta sunt. Et in Cantic. trium puerorum. Benidicite eum omnes Angeli eius. Septima, propter in capaces, qui non possunt altiora mysteria capere. Ioa. 17. Multa habeo vobis dicere, sed non potestis ea portare modò,

1. Co. 3. Tanquam paruulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam: nondum enim poteratis. Octaua, quia si dicerentur, aliquando offendiculo esse possent. Propter hoc Paulus, Heb. 7. perstringens totam Melchisedech historiam prætermisit Panis, & Vini oblationem, ne hęretici accommodarent illam ad victimam Crucis, de qua sola in ea Epistola verba facit. significat enim altaris sacrificium. His duabus de caussis, dicunt nonnulli, Angelorum creationem prętermissam. Quod mihi nunquam potuit probari. Etenim inferius cap. 3. dicitur; collocauit scilicet Deus, ante paradisum voluptatis Cherubim, & flammeũ gladium, atque versatilem; ad custodiendam viam ligni vitæ. Rursum, in hoc eodem libro scribitur, Quo modo tres Angeli occurrerunt Abraham, Loth duo, Iacob verò agmina, & Castra Angelorum obuiam fuerunt, & vnus cũ eo luctabatur vsq; mane. Amplius, Exod. 32. cùm Dominus esset indignatus Israeli, propter peccatum vituli, dixit Moysi. Duc populum istum quò loquutus sum tibi; Angelus meus pręcedet te: præterea, populus Israel, aut sciebat Angelos dari, aut non, non potest dici quòd nesciret, cùm prædecessoribus eorum Angeli fuerint familiares. Si autem sciebat Angelos dari, vt verè sciebat, congruum erat Moysem eorum creationem explicare, ne ex hoc scilicet, quòd creati non reperiuntur, putentur dij, & non habuisse principium. Relinquitur igitur, quòd propter nonam caussam eorum creatio prætermissa sit, si prætermissa est. Silent Scripturæ multa, quia falsa sunt. Aug. de spiritu, & lit. c. 31. Nusquam legimus in Sacris Scripturis: Non est voluntas nisi à Deo, & rectè non est scriptum, quia verum non est. alioquin peccatorum (quod absit) auctor est Deus. Cùm igitur Moyses huius sensibilis mundi conditionem describere intenderet, Angelorum creationem prætermisit, si prętermisit, quia Angelus creatura cæli & terræ inuenitur antiquior. Neq; Concilij Lateran. diffinitio, quę habetur de Sũ. Trin. & fid. cath. ità opinari impedit; quoniam vti colligitur ex prędictę Decre-

cretalis interpretatione à D. Tho. ædita, Concilium loquitur contra Errorem Origenis Dicentis, Spirituales tantùm creaturas esse per se à Deo productas, Corporales verò, propter Spiritualium Demerita. Verba Concilij sunt. Creator omnium visibilium, & inuisibilium, sua omnipotenti virtute, simul ab initio temporis vtranq; de nihilo condidit creaturam, spiritualem, & corporalem, Angelicam videlicet, & mundanam. Notula D. Tho. est, quòd quolibet verbo reprobat aliquam hæresim. Verbo, visibilium & inuisibilium, reprobat Manicheos. Verbo omnipotenti virtute, Menandrianos, qui mundum hunc creatum mediantibus Angelis dixere. Verbo, simul ab initio vtranq;. Originem qui dixit vt supra etc. Verbo, ab initio temporis, Aristotelem. Verbo, ex nihilo, Anaxagoram. Non est probabile, Concilium, tantorum Doctorum, tam solennem opinionem, de qua Cassianus lib. 8. Collat. ait; Quòd suo tempore erat ab omnibus recepta, vnico verbo, non citato auctore, non positis eius rationibus, voluisse reprobare. Si, eod. tit. cap. Damnamus, reprobatur opinio Abbatis Ioachim, de Collectiua Dei vnitate, mentio fit de authore, auctoritates, quibus abutebatur, exponuntur; idem est obseruare, eisdem tit. in 6. cap. Fideli, & in Clement. cap. Fidei. Dixi autem, si prætermisit, quoniam secundùm Aug. creatio Angelorum describitur sub nomine cæli, & lucis, vt dicetur inferius. Nota

10 ¶ *Materia prima est terminus Creationis.*] Hæc enim est, quæ diuersis nominibus nominatur, vt patebit inferius. Biel 2. d. 12. q. 1. De creatione materiæ duæ opiniones. Vna D. Tho. præcipuè Quol. 3. a. 1. Dur. 2. Sent. d. 12. q. 2. Argent. ead. a. 2. Bon. ead. q. 1. Deus non potest facere, quòd materia prima sit sine omni forma. quoniam Nihil implicans contradictionem subest diuinæ potentiæ, sed materiam esse sine forma actualiter in rerum natura implicat contradictionem. Omne enim quod est actu, vel est ipse actus, vel est potentia participans actum, esse actum repugnat ra-

tioni materiæ, quę secundùm propriam rationem est ens in potentia, participare actum repugnat materię sine forma, quoniam actus participatus à materia nihil aliud est, quàm forma. Altera opinio est Doctoris subtilis cit.d.q.2. Greg. Arim. & Bieli. Hi arbitrantur, Deũ posse facere materiam sine omni forma. Etenim si Deus potest facere accidens sine subiecto esse, vt constat in Sacramento Altaris, cur non poterit facere materiam sine forma, cum ipsa, vt pars substantiæ, potior sit accidente? Rursum, si mediante forma Deus conseruat materiam in esse; cur non poterit conseruare sine illa, cùm quicquid potest mediante creatura, possit immediatè? Cui placet opinio D. Tho. dicat, magis repugnat esse in actu materię sine forma, quàm accidenti sine subiecto, nam accidens cùm sit forma, est actus quidam, materia autem secundum id, quod est, est ens in potentia. Illa quoque propositio. Quicquid potest Deus mediante, &c. Vera est in genere caussæ efficientis. Fallit in genere caussæ formalis, & materialis; Non enim potest facere album sine albedine, nec animal sine corpore; ratio est. Materia, & forma sunt intrinseca rebus, idcirco ab ipsis excludi non possunt: at verò agens semper est extrinsecum, propter quod virtute diuina a caussalitate rei absque contradictione excludi potest. Item, Deus est caussa efficiens non formalis, vel materialis rerum. Cui placet opinio Doctoris subtilis, dicat. Materia, in quantum recedit à non ente, seu nihilo, in tantum sortitur, & habet aliquid de opposito, hoc est, de Entitate, quæ, quamuis non sit actualitas formalis completa, naturaliter per se subsistens, attamen est entitas absoluta, incompleta, supernaturaliter conseruabilis in esse. Est enim materia extra nihil, actu materia, & actu ens, licet in potentia ad formas. Secundùm opinionem primam, non potest dici creata, sed concreata. D. Tho. 1. p. q. 7. a. 2. Secundùm alteram, potest dici creata. Vtrùm autẽ materia in principio creata sit simpliciter nuda ab omni forma substantiali, & accidentali; diuersa senserunt Doctores, vt refert.

Nota

fert Bielus loco citato. Argent. verò vbi suprà habet. Si materia propriè fuisset creata, ità quod totum compositum non fuisset immediatè productum de nihilo, sed sola materia, tunc Cælum, & terra non fuisset creata, sed genita, cuius oppositum habetur in principio sacri Canonis, cum dicitur: In principio creauit Deus Cælum, & terram. Consequentia inde patet, quoniam quod immediatè non educitur de Nihilo, non creatur, sed generatur, eo quòd sua forma educitur de materia naturaliter præsupposita, Dico igitur, quòd per se totum compositum creatum fuit à Deo in prima rerum creatione, & creatione ipsius totius compositi, Deus creauit partes compositi. Hæc ille. proposita igitur conclusio parum firma est.

11 ¶ *Creari propriè Compositorum est, & subsistentium.*] Cęlum & Terra de quibus dicitur, In principio creauit &c. sunt res compositæ subsistentes. ergo horum propriè est creatio. Tho. 1. p. q. 45. a.4. Addit & rationem. Creari est quoddam fieri, fieri ordinatur ad esse rei. Vnde illi propriè conuenit fieri, & creari, cui conuenit esse: Quod quidem conuenit propriè subsistentibus, siue sint simplicia, sicut substantiæ separatæ: siue sint composita, sicut substantię materiales. Illi enim propriè conuenit esse, quod habet esse, & quod est subsistens in suo esse. Formæ autem, & accidentia, & alia huiusmodi non dicuntur entia, quasi ipsa sint, sed quia eis aliquid est: vt Albedo ea ratione dicitur ens, quia eius subiectum est album. Vnde secundùm philosophum, accidens magis propriè dicitur entis, quàm ens. Sicut igitur accidentia, & formæ & huiusmodi, quæ non subsistunt, magis sunt coexistentia, quàm entia. ità magis debent dici concreata, quàm creata. propriè verò creata sunt subsistentia.

12 ¶ *Vna est materia Cælestium, & terrestrium quantùm ad esse.*] Secundùm expositores cùm dicitur. In principio creauit Deus, nomine terræ intelligitur materia omnium Visibilium, ergo si illa vna fuit, & aliquam formam habuit,

 videtur

videtur quòd cæleſtia, & terreſtria ex vna materia quantum adeſſe fuit producta, Bon. 2. Sẽt.d.12.a.2.q.1. Materia, iuxtà D. Bonauenturæ mentem concipi poteſt, ſecundùm Eſſentiam, quomodo eſt informis per poſſibilitatẽ omnimodam, & dum ſic conſideratur, formarum ipſa capacitas, ſiue poſſibilitas eſt ſibi pro forma, & vt, habet eſſe in natura, & ità dicit Concluſio. Vnam materiã, &c. attamen dupliciter intelligi poteſt, aut ſecundùm eſſe, quod materia habuit ante rerum ex ea productionem: aut ſecundùm eſſe, quod habet poſt productionem rerum ex ea, primò ſine dubio, inquit ille, vna fuit materia corporum Cæleſtium, & terreſtrium, quia vna fuit moles habens vnam formam incompletam. Secundo modo abſque dubio differt Cæleſtiũ, & terreſtrium, materia quantum ad eſſe, tum quia ſub vna forma eſt corruptibilis, ſub alia incorruptibilis, tũ quia ſub vna eſt ſubiecta priuationi, ſub alia non: & hoc non ſolùm facit diuerſitatem in materia ſecundum eſſe quantum ad actum; imo etiã quantùm ad potentiam ordinatam ad actum: quæ quidem diuerſitas non eſt in materia ſecundùm quod eſt formis elementaribus ſubiecta. Nam & ſi materia igni ſubiecta, & aeri, habeat aliud, & aliud eſſe actuale, tamen quia vtrobique ſubiecta eſt trãſmutationi, & priuationi, & poſſibilis ad vtrũque, ideo dicuntur habere vnam materiam ſecundùm eſſe. In cæleſtibus autem corporibus, & elementaribus non contingit hoc reperire. Non quęrit vtrùm vna ſit cæleſtium, & terreſtrium materia ſecundùm eſſentiam, quia hoc modo etiam arbitratur vnam eſſe ſpiritualium, & corporaliũ, eod. lib. d.3.q.3. Cęterum Alb.1.p.q.53.m.2. Informem materiam duplici nomine nominari inquit, ſcilicet Cæli, & terræ, quia ſecundum ſubtilem philoſophorum conſiderationem, non eſt vna materia corruptibilium, & incorruptibilium.

De hac quæſtione quatuor inuenio opiniones, vna Doctoris ſubtilis 2. Sent.d.14.q.1. Nulla eſt in Cælo materia ſecũdùm Ariſtot. nec eiuſdem, nec alterius rationis, ex quo infert, quòd ſecundum philoſophos, Cælum non poteſt eſſe ani-

animatum formaliter, at theologicè loquendo, concedit cũ corrumptibilibus cælum habere eandem. Altera Dur. cit. lib. d. 12. q. 1. Materia (inquit) dupliciter acccipi poteſt. vno modo, vt eſt pars rei faciens cum forma vnum compoſitum, & ſic non eſt in Cęlo, ſed ipſum eſt corpus ſimplex, non ſolùm ſimplicitate oppoſita mixtioni, per quem modum Elementa dicuntur corpora ſimplicia, ſed ſimplicitate oppoſita compoſitioni, quæ eſt ex partibus diuerſarum naturarũ, puta ex materia, & forma, qua ſimplicitate nullum corpus generabile, & corruptibile poteſt eſſe ſimplex. alio modo poteſt accipi materia, vt eſt ſubiectum actu ens, ſicut dicimus omnia accidentia habere materiam, in qua ſunt, quia ſupponunt ſubiectum ens (etiam ſimplex) ſicut ponitur de anima reſpectu potentiarum ſuarum non organicarum, Et iſto modo, materia eſt in cęlo, immo verius loquendo, Cęlum eſt materia ſuæ quantitatis, Diaphaneitatis, luminoſitatis, & motus. Hanc dicit eſſe opinionem Ariſt. & Comment. Differt à prima, quia non addit theologicè materiã in Cælo ponendam. Tertia eſt Aegid. cit. lib. & d. q. 3. a. 4. & D. Bon. vt ex ſuperioribus colligi poteſt. Materia cæleſtium, & inferiorum eſt eiuſdem rationis. Quòd autem cæleſtia incorruptibilia ſint, non eſt ratione materiæ, ſed formæ, quę non habens contrarium, nec priuationẽ annexam, ſatiat totum appetitum materiæ; Declaratur exemplo, Hidropicus dupliciter ſatiari poſſet, vno modo, ſi daretur ſibi ad bibendum, quantum poſſet bibere: alio modo ſi auferretur infirmitas, quæ eſt hydropiſis. primo modo, nullatenus ſatiari poteſt: quoniam manente illa infirmitate ſemper plus appetit, quàm poſſit bibere. Secundo modo, poteſt ſatiari: amota enim hydropiſi, bibens quod ſibi ſufficeret, ſatiatus eſſet: nec vlteriùs bibere appeteret. Priuatio eſt quedam materiæ hydropiſis, ideo coniuncta priuationi plus appetit, quàm poſſit habere: & ex hoc nunquam ſatiari poteſt; exiſtens nanque ſub vno contrario, ratione priuationis, appetit eſſe ſub alio: quæ ſimul habere non poteſt. At Deus

materiam Cæli satiauit, non imprimendo ei omnē formam, sed imprimendo formam non habentem contrarium, & ex hoc ipsam ab hydropisi id est, priuatione, sanauit, quæ non est annexa nisi formæ habenti contrarium, propter quod Cælum incorruptibile remanet. Quarta est D. Tho. 1. p. q. 66. a. 2. Materię cæli & horum inferiorum sunt alterius rationis. Materiam Cęli, & inferiorum esse eiusdem rationis, est esse eiusdem speciei, & distingui tantùm numero, non ex se, sed ex quantitatibus, & formis sub quibus sunt, prout diuersæ formæ diuersas materię partes informant: esse diuersarum rationum, est esse diuersarum specierum ab intrinseco, & secundùm essentiam, ita quòd alia natura formaliter est materia Cęli, & alia inferiorum. Et cùm materia prima absolutè sit ens, quod est pura potentia, in genere substantię sunt duæ primæ potentiæ, distinctæ realiter, & formaliter: Ità quòd si abstrahatur quantitas, & forma lapidis à materia lapidis, & quantitas, & forma Cæli à materia Cæli, erit vna materia numero, & penitus indistincta secundum Aegidium: sed secundùm D. Tho. ad hùc distinguerentur realiter, & formaliter. Iudicium lectoris solutum relinquo.

13 ¶ *Materia prima ante omnem diem producta fuit.*] In principio creauit Deus Cęlum, & terram. Constat autem hoc factum esse ante productionem lucis, vt ipsa Scriptura insinuat; at cum luce cępit dies. ergo antè omnem diem fuit productio informis materiæ. Bon. 2. Sent. d. 12. a. 2. q. 2. Secundum omnes, creatio Cęli & terræ fuit antè omnem Diem quantùm ad ordinem naturæ, at quantùm ad ordinē temporis, siue durationis, diuersimodè senserunt diuersi, vt patebit inferius. Si dicatur, Creator omnium est Deus lucis: ergo omnia, quę facit, facit in luce, ergo si creauit materiam, in luce creauit, & ità in die. Si creauit in tenebris, erat in tenebris, quomodo ergo habitat lucem inaccessibilem? Respondeo, Deus non est lux corporalis, sed spiritualis, quæ est lux sapientiæ, & in hac fecit, quicquid produxit,

quia

quia omnia in ſapiētia fecit. Neq; magis eſt Deus in tenebris in loco tenebroſo, quàm luminoſo. Hæc ex Diuo Bonauēt.

14 ¶ *Non ſunt duo principia prima, Opifex, & materia.*] Cùm enim dicitur in libro Gen. In principio creauit Deus: per Celum, & terram intelligitur materia corporalis, & ſpiritualis, ergo materia cùm ſit creata, principium habet, & ità non ſunt duo principia prima. Alex. 2. p.q.1.m. 2.a.3. Dicitur autem intranſmutabilis materia ſecundùm viam generationis, & corruptionis, in quantum hæc ſunt à natura, ſecundùm quod generatio eſt mutatio de non eſſe in eſſe, ſubiecta exiſtente materia: & corruptio de eſſe in non eſſe: at tamen tranſmutabilis eſt: eò quòd de nihilo proceſſit in eſſe: & in quantum eſt de ſe, poſſibilitatem habet ad non eſſe. Hæc ibi. Cōfirmatur propoſita concluſio, quæ eſt de fide. Hoc nomen terra dupliciter in ſacris litteris accipitur. aliquando capitur (idq; vſitatius) pro vno ex quatuor elementis. Sicq; capitur, cùm dicitur, Congregentur aquæ. Et vocauit Deus aridam Terram. aliquando verò capitur pro maſſa illa, ex qua omnes creaturæ corporeæ deriuatæ ſunt, de qua dicitur, quòd erat inanis, & vacua, id eſt informis, eo modo, quo dicetur, tanquam rudis, indigeſtàq; moles, ex qua partes diuerſę ſumptæ ſunt ad diuerſarum formarum ſuſceptionem; & hęc eſt de qua dicitur. In principio creauit. hoc eſt, maſſam illam, quam philoſophi materiam primam vocant. Alf. de Caſtr. l. aduer, Her. V. Aqua.

EXPOSITIO.

IN primo capite Gen. Secundùm omnes ſcholaſticos, triplex opus Dei in prima mundi productione deſcribitur, ſcilicet opus creationis, opus diſtinctionis, opus ornatus. Opus creationis, eſt opus productionis creaturæ de Nihilo, quod deſcribitur antè omnem diem, cum legiſlator Moyſes ait. In principio creauit Deus Cælum, & terram: Terra autem erat inanis, & vacua. & tenebrę erant ſuper faciem abyſſi: & ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas.

Opus

Opus distinctionis est, quo ab inuicem distinctę sunt partes mundi principales scilicet Cælum, & elementa, aut per formas substantiales non quidem de nouo creatas, sed de pręiacenti materia productas: vel accidentales, & per locationem eis debitam, & distinctam. Et hoc describitur factum in primis tribus diebus: quorum primo facta est lux, secundo, firmamentum: tertio, aqua, & terra. Et licet die tertia describatur productio plantarum, quę pertinere videtur ad opus ornatus terræ, tamen quia plantę immobiliter terræ adhęrent, quasi pars toti, ideo cum terra describuntur. Ornatus enim propriè extrinsecum est, separatum, ac per se mobile ab eo, quod ornat. Opus Ornatus est productio luminarium in Cęlo, & mixtorum, ex materia elementorum, quibus cælestia corpora, & ipsa elementa ornantur. Et hęc describuntur vltimis tribus diebus facta scilicet quarta, quinta, & sexta. Quarta opus ornatus Cæli, Quinta ornatus aquæ. Sexta ornatus terræ. Biel. 2. d. 12. q. 2. Inprincipio. secundũ D. Tho. 1. p. q. 46. a. 3. tripliciter exponitur ad excludendum tres errores. Quidam posuerunt mundum semper fuisse, & tempus non habere principium. Et ad hoc excludendum exponitur, In principio scilicet temporis. Quidam posuerunt duo esse creationis principia. vnum bonorum, aliud malorum, & ad hoc Excludendum exponitur. In principio id est, In filio. Sicut enim principium effectiuum appropriatur patri, propter potentiam, ità principium exemplare appropriatur Filio propter sapientiam: vt sicut dicitur, omnia in Sapientia fecisti, ità intelligatur omnia fecisse in Principio, id est, in filio. Secundùm illud Apostoli Col. 1. In ipso (scilicet) filio condita sunt vniuersa. alij dixerunt corporalia creata à Deo mediantibus creaturis spiritualibus, & ad hoc excludendum exponitur, In principio, idest ante omnia. Quatuor enim ponitur simul creata, Cęlum Empyreum, materia corporalis, quę nomine terræ intelligitur, tempus, & natura Angelica. Hęc D. Tho. D. Bon. 2. Sent. d. 13. cir. lit. dub. 4. Quærit, cur recipitur ista, pater

est

est in filio, & creauit in filio: hæc autem non recipitur, pater est per filium, licet recipiatur ista, pater operatur per filium? Respond. præpositio, In, potest importare caussalitatem, & identitatem. caussalitatem, vt cum dicitur Omnia sunt in Deo, identitatem, vt cùm dicitur, pater est in filio; at prępositio, per, quantum est de se, importat caussalitatem. Itaq; conuenienter dicitur: pater operari in filio: & ratione Identitatis, quia pater operans est in filio: & ratione caussalitatis, quia filius est caussa effectus producti à patre. Hæc autem prępositio, Per, quando importat habituditem caussę, & principi, non recipitur nisi in illis verbis, quę important aliquem effectum, respectu cuius filius habet caussalitatem: & ideo recipitur, quòd pater operatur per filium, sed non recipitur, quòd pater sit per filium. Hęc ille. Cęlum, & Terram. D. Bon. cit. lib. d. 12. cir. lit. dub. 1. quatuor sunt huius verbi principales expositiones, prima. Cęlum, & Terra vnam, & eandem materiam nominant, scilicet materiam informem omnium corporaliũ, prout tamen de ipsa debebant fieri duorum corporum genera, scilicet cælestia, & elemẽtaria, vt sensus sit. In principio Creauit Deus cęlum, & terram, id est, materiam, ex qua debebant fieri cælum, & omnia elementa: & ista expositio confirmatur per subsequentem litteram: subsequenter enim exprimitur qualiter factum est cęlum, & qualiter facta est terra. Altera est expositio ab hac valde longinqua, quia nomine cęli vult intelligere naturam spiritualem: nomine terrę, naturam corporalem: vt sensus sit. In principio Creauit Cælum, id est, Angelicam naturam, & terram, id est, materiam primam: Quæ expositio confirmatur per sequentem litteram, quia in secunda die productio Cęli corporei exprimitur: ergo in principio temporis, si qua fuit productio cæli, non fuit cæli corporalis, sed spiritualis. Tertia est quasi media inter istas. Per terram intelligitur elementum terrenum, & per Cælum tria alia elementa, quę similiter super terram circumquaq; in modum nebulæ erant ex

Nota

Nota

pansa, & in vna confusione permixta, siue potius in vna permixtione confusa, circunquaque suspensa, quę eousque in altum protendebatur, quousque nunc summitas corporeæ naturæ pertingit. Hęc similiter videtur per litteram sequentem confirmari. Quarta quæ communior est, & planior. Per Cælum intelligit Empyreum, quod est Angelorum habitaculum, in quo Angeli sunt creati, per terram verò materiam omnium corporum intra ipsum contentorum, siue cælęstium, siue terrestrium. concordat sequenti literæ, quæ exprimit de illa materia facta esse corpora cęlestia, & Elementaria. Si quæras, quare illa duo Scriptura distinguit? plana est responsio. Empyreum completum erat, immutabile, & habebat mensurari ęuiternitate cum suis contentis: materia verò illa incompleta erat, & subiecta mutabilitati tam ipsa, quàm ea, quę ex ipsa futura erant, & ideo debebant mensurari tempore. Propter quod Scriptura distinxit illa duo valde rationabiliter, & eleganter, cùm in primaria conditione diuersas haberent mensuras, secundum quas ad inuicem differrent, siue eorum differentiæ innotescerent. Hæc D.Bon. De Celo Empyreo, Quod dari, vt notissimum supponit hęc quarta expositio, quatuor sunt opiniones. Vna quæ est Caietani, hoc Cælum non recipit, tùm quoniam nullibi scripturæ eius meminerunt, tùm verò quòd sine caussa (vt inquit) & absque ratione efficaci prisci Doctores illud in Ecclesiam inuexerunt. Etenim nec visu comprehenditur, nec motu circumuoluitur, & Angeli incorporei sunt, multòq; magis eorum Conditor Deus. Sed respondemus, Ecclesiam ex traditione Apostolorum ipsum recepisse, tantæq; auctoritatis est traditio, vt apud veteres diceretur. Traditio est, nil aliud quęras. Adducuntur posteà rationes à Doctoribus persuadentes, conuenienter ità esse. Secunda, cuius Aug. steuchus est Auctor in lib. De reb. incorp. & inuisib. non solùm Cælũ Empyreum recipit, sed æternum, & increatum dicit. Sed aliquid esse præter Deum æternum, fides Catholica negat. Vocat Basilius hoc Cęlũ æternum,

non

non quasi fuerit semper, cum expressè dicatur in principio creatum, Sed quoniam nunquam deficiet, vt potè ab omni corruptione, & mutatione, ex diuina voluntate alienum. Tertia, quam Cardinalis Aliacensis quæst. 3. super Sphæra sustinet, creatum fatetur, sed ratione naturali posse probari docet: ibi enim probare conatur, oportere esse super omnes sphæras mobiles, vnam quoq; quiescentem, quam non obnueret (opinor) hoc Empyreum esse. Quarta communis est, Dari quidem Cęlum Empyreum fatetur, at ratione naturali probari posse, negat. Etenim quicquid de Cælis cognoscimus hoc est, aut per visum, aut per motum; at Empyreum nec motui, nec visui subiacet, vt constat, & Sancti Docent, lucidum quidem est, immo dicitur Empyreum, non ab ardore, sed à splendore, vt habet Mag. 2. Sent. d. 2. Verùm lumen suum sensus nostros latet, vt placet Argent. cit. dist. q. 2. a. 1. Quoniam sicut luna, ex eo quod obsistit visui, & non est transparens, aufert à nobis lumen Solis, quando interponitur inter nos, & solem, ità octaua Sphera, quia ex nulla sui parte est transparens, & Diaphana, obsistit visui nostro, ac lumine Cęli Empyrei nos priuat. Vel, vt placet Ric. cit. d. a. 3. q. 2. illius lumen improportionale est oculis non glorificatis, sicut lumen corporis glorificati, aut propter longam à nobis distantiam multiplicatio prædicti luminis vsque ad visum nostrum non protenditur, nisi fortassis ità debiliter, vt ab eo apprehendi nequeat. Vel, secundum D. Thomam cit. dist. q. 2. a. 2. propter illius Cæli subtilitatem non est ibi lux ità aggregata, vt visum nostrum in pręsenti mouere possit, sicut ignis in sphera sua non lucet ità, vt possit visum nostrum mouere. Sed cur Deum esse ratione naturali inuestigari potest, & non cælum Empyreum, cùm tamen Cælum Empyreum, vt corporeum, minus si elõgatum à sensu, & phantasia, quam Deus penitus incorporeus? quoniam, effectus Deum ostendentes non sunt elongati à sensu, & à phantasia, immo veritas istius propositionis, Deus est, ità ex effectibus, quos videmus in creaturis

ma-

manifesta est, vt à sapientibus, tanquam per se nota habeatur; propter quod Apost. loquens De cognitione gentilium, quam de Deo habuerunt. Inuisibilia Dei per ea, inquit, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: Sempiterna quoq; virtus eius, & diuinitas. Arist. quoq; non solùm Deũ esse, verum etiam vnum Deum esse, quasi necessaria ratione deducit 12. Meth. circa finem. Sed Cælum Empyreum esse, non apparet euidenter ex aliquo effectu nobis noto in Creaturis. Hæc Argent.

NOTABILIA.

1 CVM dicitur Deus est Creator, sensus est, Deus est Deus, à quo incipit creatura. Si dicas, ergo Vocabulum, Creator, ab Aeterno conuenit Deo. Non sequitur; Nam Destruere facilius est, quàm construere omnino: vt dicit Arist. Ad hoc, vt sim homo albus, necessaria sunt duo, scilicet, vt sim homo, & sim albus, ad hoc, vt non sim homo albus, sufficit, vt non sim albus. Ità, vt Deus sit Creator, duo sunt necessaria, scilicet, vt sit Deus, & vt ab ipso incipiat esse creatura: Sed ad hoc, vt non sit creator, sufficit vt ab eo non sit creatura. Alex. 1. p. q. 53. m. 1. Aliter responderi potest. Nullum coniunctum potest affirmari nisi pro vtraque parte: sed negari potest pro altera tantùm: sicut in veritate, & falsitate propositionis affirmatiuæ manifestum est. Et quoniam temporale includit in se quandam negationem cum affirmatione, scilicet aliquando esse, & aliquãdo non fuisse. Aeternum autem tantùm importat affirmationem essendi, ideo coniunctum non potest dici æternum, nisi vtrunq; sit æternum. Temporale autẽ dici potest, etiam si alterum tantùm sit temporale. Sicut Creator importat diuinam operationem, & connotat effectum in Creatura actualiter, ratione cuius Deus non dicitur Creator ab ęterno, sed ex tempore. D. Tho. 1. Sent. d. 14. q. 1. a. 1. ad. 5.

2 In eadem veritate assentiẽs aliquis alicui secundùm quod Catholico Doctori meretur, assentiens vt hæretico demeretur,

tur, assentiens vt philosopho, nec meretur, nec demeretur. Vnde Estò, quòd sicut Moyses dixit. In principio creauit Deus Cælum, & terram. ità etiam diceret Arist. ità etiam Arrius: qui crederet, quòd Moyses dicit, mereretur, quia crederet quòd Spiritu Sancto fuerit afflatus: & ità crederet primæ veritati. Qui crederet, quod Arist. dicit, nec mereretur, nec demereretur, quia adhæreret sapientiæ mundanæ: qui crederet quod Arrius dicit, putans Arrium, qui fuit hære ticus, esse Doctorem verum, demereretur, quia assensus est fundatus super hæresim. D. Bon. 4. sent. d. 30. cir. lit. dub 2 Notent qui ægreferunt, Ecclesiam hæreticorum libros igni comburendos tradere, dicentes hanc poenam minimè infligendam esse, hac ratione, quòd illa punitio magis obest fidelibus, qui libris hæreticorum carent, inquibus, & si sint aliqua errata, sunt tamen alia multa egregiè dicta, quæ uix apud alios fideles reperiantur, quibus iniustum esset carere. At timendum est, ne amore eorum, quæ hæretici bene dicunt, allecti lectores, in subscriptionem trahantur cæterorũ peruersè dictorum, quapropter Ecclesia à Spiritu Sancto edocta, satius existimat vtroq; carere, quàm vtrunq; glutere. Alf. de Castr. l. 1. aduer. Hęre. c. ij. Notent præcipuè religiosi, qui Arist. Platonisùe libros diu, noctùque versant, qui Auerroi, & Alexandro tantum temporis dant, quantum sacris litteris ij, qui maximè sacra Doctrina delectantur. Absurdum quidem reputo, quod quidam dicunt, omnia esse Sacris litteris prodita, quæ ad rationem hominis instituendam videntur esse opportuna, & necessaria. Quid enim stultius esse potest, quàm aut in Scriptura Sacra liberales omnes disciplinas traditas credere, aut huiusmodi disciplinis existimare hominis rationem non bene, & vtiliter institui? Melch. can. de loc. the. l. 10. cap. 3. Veruntamen modus omnibus in rebus, est optimus: Basilius certè, ac Gregorius tredecim annis, vt litteris Sacris totos se dederent, Sapientiæ Secularis libris omnibus, Vale, dixerunt. Testatur etiam de se in Epist. ad Galat. Hieron. annis quindecim nullũ Sapientium

Nota

Nota

Nota

Nota

Gentilium librum ne in manibus quidem aſcendiſſe. Clemens porrò Alexandrinus, huiuſmodi Viris, qui in Eccleſia Doctores perfecti, & abſoluti eſſe debent, philoſophiæ ſtudia, cauſſa ſolùm relaxandi animi in otio permittit, & quoniam ancillas, vt vocaret ad arcem, ſapientia miſit, admonuere patres, diſciplinas, quas vocant liberales, Theologiæ ſubſeruire oportere, non dominari. Idem lib. 9. c. 9. Aliquando meditentur, qui crederet quod Moyſes dicit &c. vt ſuprà. Ità enim fiet, vt ſacrarum litterarum ſtudijs magis, philoſophiæ minus, operam nauent.

AD ARGVMENTA.

ad 1 IVRE æſtimanda eſt creatio cæteris actionibus ad extra nobilior, neq; ex hoc, quod non habet in vtroq; ſuo termino Ens, ſiue bonum, propterea minus nobilior: immo eò nobilior, quo non quærit ſibi materiam ſubiectã: non enim ex parte ſui principij habet imperfectionem, ſed quia principium ex ſuper effluentia, alia producit de nihilo, habet perfectionem. cùm verò obijcitur actio dignior, cuius terminus dignior; & ita facere dignius, quàm creare: dicendũ, licet creare reſpiciat materiam informem, nihilominus tamen & ea, quæ formata ſunt, & formæ eorum, creatæ ſunt. Vnde Auguſtinus in lib. de ſymb. Rectiſsimè creditur, Deũ omnia de nihilo feciſſe: vt ordinatiſſimo Dei munere, primò capacitas formarum fieret, ac deinde omnia, quæ formantur. Et ſuper Gen. ad lit. Non temporali, ſed cauſali ordine, prius facta eſt informis, formabilis què materies, & ſpiritualis, & corporalis: nec inſtituta eſt niſi ab illo ſummo Deo, ex quo ſunt omnia, ſecundùm illud Eccl. 18. Qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul. Hæc Alex. Relege decimam Concluſionem.

ad 2 Vtentibus ſenſu, oportet intelligibilia per ſenſibilia declarare: & ſpirituales ſubſtantię, licet ſeparatæ ſint per eſſentiam à Corporalibus, nihilominus ab ipſis continentur: vndè Angeli ſecundum ſuam primam creationem collocati

ſunt

ſunt in Cęlo, animæ vero in corporibus terrenis, hoc eſt, in quibus plus abundat ſecundùm grauitatem terra, Rectè ergo per Cęlum, & terram apud vtentes ſenſu interiori, & exteriori, non ſolùm declarantur corporales creaturę, ſed etiã ſpirituales, quæ ab ijs continentur. Alex.

ad 3 Eſt cælum quod videtur, eſt quoque cęlum, quod non videtur, ſicut probatur ex authoritate pſalmi. Cælum Cęli Domino. Nihil eſſet dictu, Cęlum Cæli, niſi eſſent ad minus duo Cęli. Vtrunque ergo creauit Deus, cum vtrunq; Cælum ſit, ſicut dicit ſcriptura. In principio creauit, &c. ſimiliter, & contenta in eis. Cælum inuiſibile continet res inuiſibiles, ſcilicet Angelicas virtutes, Cęlum viſibile res viſibiles corporales. Conuenienter ergo per Cælum intelliguntur inuiſibilia omnia, quę nobis reuelantur, per terram omnia viſibilia, vnde ſequitur in pſalmo. Terram autem dedit filijs hominũ; & fides Catholica in Symbolo maiori exponens illum articulum; Creatorem cæli, & terræ, dicit, Viſibilium omnium, & inuiſibilium. Alex.

ad 4 Diuerſæ linguæ habent diuerſum modum loquendi. Vnde, ſicut propter pluralitatem Suppoſitorum Græci dicunt tres hypoſtaſes, ità, & in Hebræo dicitur pluraliter, Elohim; nos autem non dicimus pluraliter, Neq; Deos, neq; ſubſtantias, ne pluralitas ad ſubſtantiam referatur. D. Tho. Clarius Alex. 1. p. q. 50. m. 2. Sicut in Græco alia proprietas ſermonis eſt, quàm in latino, ſimiliter in Hebræo. Vnde Græcis dicentibus tres hypoſtaſes ſecundùm proprietatem ſui idiomatis, non tamen nos dicimus tres ſubſtantias: cum tamen hypoſtaſis idem ſit quòd ſubſtantia. Ex hac ratione, quia hoc nomen, ſubſtantia, in latina lingua indifferenter ſe habet ad deſignationem eſſentiæ, & ſuppoſitorũ eſſentię: in Gręco verò, hypoſtaſis eſt nomen Suppoſiti eſſentię: ideo quod in Græco ſine ambiguitate dicitur tres hypoſtaſes, pro tribus ſuppoſitis perſonis, ambigue diceretur latina lingua, tres ſubſtantiæ. Sermo autem Catholicus debet eſſe certus, non ambiguus. Simili modo iuxtà proprie-

tatem hebraici Sermonis conueniẽter dicitur heloim;appro priatum enim eſt ſuppoſitis eſſentiæ: & ideo conuenienter pluraliter ponitur, ratione ſuppoſitarum perſonarum: apud latinos verò, hoc nomen Deus, pluraliter deſignaret, non ſolum pluralitatem in ſuppoſitis, imò pluralitatem eſſentię in ſuppoſitis. Hæc ille. Eſt igitur Deus pater, Filius, & Spiritus ſanctus Elohim, hoc eſt, Iudices, adiectiuè, videlicet, vti loquitur D. Tho. vbi ſuprà. Nec Sanctus Athanaſius in ſymbolo nobis vetuit, Diuinas perſonas, vel Iudices, vel Deos, vel Dominos appellare, ſed tres Deos, tres Dominos dici catholice poſſe, negauit, ac proinde, nec tres Iudices: Etenim Deus, Dominus, & Iudex, & id genus nomina, cùm alicui numero adiunguntur, ſermonem ſubſtantię inducere ſolent, quę cum vna ipſiſſimaq; in omnibus Dei perſonis ſit, rectè dictum videtur, tres minimè eſſe Deos, nec tres Dominos, aut tres iudices. Quanquam non me etiam prętererit, tres Deos, & tres Dominos, ac id genus alias formulas ab Aliacenſi, 1.d.1. & à ſcholaſticis quibuſdam ad ſanũ ſenſum redigi: quippe qui aiunt, eos eſſe tres perſonaliter, non verò ſubſtantialiter. Animaduertebat enim poſſe quenquam hunc in modum argumentari, Si Iudices, & Dij, & Domini, & tres, ergo tres Iudices, tres Dij, & tres Domini. Sed nõ ſemper quę ſeorſum, ac ſigillatim verè dicuntur, coniunctim quoq; verè affirmantur, vel Ariſt. in Periher. teſte. quocirca Doctrina Aliacenſis parum tuta eſſe videtur. Viel. lect. 3. Sortem, Platonem, & Ciceronem dicimus tres homines: patrem autẽ, & filium, & S. S. non dicimus tres Deos, ſed vnum Deum: quia in tribus ſuppoſitis humanæ naturę ſunt tres humanitates, in tribus autem perſonis eſt vna diuina eſſentia. Dicamus ergo ſecuriùs tres perſonę ſunt vnus Deus, & tres habentes Deitatem. D. Tho. vbi ſuprà.

ad 5 Primò dici poteſt, non eſſe aliud Cælum, illud de quo dicitur, In principio &c. ab illo de quo dicitur, Vocauit Deus firmamentum Cęlum. Moyſes enim ſecundùm Chryſoſtomum ſummariè dixit quid Deus fecit, præmittens.

In

In principio &c. postea per partes explicauit, sicut si quis dicat, hic artifex fecit domum istam, & postea subdat, prius fecit fundamenta, deinde erexit parietes, & tandem super posuit tectum. Secũdo, per Cælum in principio creatum, secundùm August. potest intelligi natura Angelica informis, per Cælum secunda Die factum, Cęlum Corporeum. Tertiò, secũdùm Bedam, & Strabum, per Cælũ factum in principio, potest intelligi Empyreum, per Cælum factũ secunda die sidereũ. Quartò, secundùm Damascenum, Cęlum factum in principio est primum mobile, factũ secunda die est sidereũ. Quintò, secundùm aliam expositionem, quam tangit August. Cælum prima Die factum est etiam ipsum cęlum sidereum, per firmamentum verò secunda die factum intelligitur spatium aeris, in quo nubes condensantur. D. Tho. De hoc inferiùs.

Ad 6 Terra se habet ad Cęlum, vt centrum ad circunferentiã; circà vnum autem centrum possunt multæ esse circunferentiæ, Vnde vna terra existente, multi Cæli ponuntur, primũ est totaliter lucidum, Empyreumq; vocatur. Secundùm totaliter diaphanum, vocaturq; aqueum, seu Crystallinum. Tertium partim diaphanum, & partim lucidum actu, & vocatur sidereum: atq; diuiditur in octo sphæras: scilicet in spheram stellarum fixarum, & septem sphęras Planetarũ, quę possunt dici septem cæli, vel septem sphęræ. D. Tho.

Ad 7 Formatio totius creaturæ est per uerbum Dei, quemadmodum formatio artificiatorum est per formam artis, quæ est in mente artificis, & potest vocari intelligibile verbum ipsius: idcirco in opere distinctionis, & ornatus fit mentio de Verbo, in creatione autem commemoratur filius, vt principium, non vt verbum, cùm dicitur, In principio &c. Quoniam per creationem intelligitur producta informis materia secundùm Augustinum. Vel, vt inquit Basilius; per hoc quod dicitur, Dixit Deus, importatur diuinum imperium, prius ergo oportuit produci creaturam, quæ obediret, quàm fieri mentionẽ de diuino imperio, & hoc etiam

procedit ſecundùm ponentes elementa primo creata ſub proprijs formis. D. Tho.

ad 8 Tria opera tribus perſonis appropriantur, creatio, qua ſi prima, patri, qui eſt principium non de principio, glorificatio, quæ eſt vltimus finis, Spiritui ſancto, ratione bonitatis, recreatio, quæ media eſt, filio, qui eſt media in Trinitate perſona. Inueniuntur quoque quatuor filio appropriata, ſcilicet, Sapientia, & virtus 1.Cho.1. Prędicamus Chriſtum Dei virtutem, & Dei Sapientiam. Aequalitas ab Auguſtino, pulchritudo, ſeu ſpecies ab Hilario. In quantum ſapientia congruit reſtaurationi, vt quæ per ſapientiam facta ſunt, per ſapientiam reſtaurentur, & quoniam homo per ſeductionem corruit in ſeruitutem, decuit eum per ſapientiam à ſeruitute illa ſaluari. Rurſus, homo, qui per ſcientiæ appetitum peccauit, rectè per ſapientiam liberatur. Iterum, in quantum eſt virtus, & brachium patris, congruit ad triumphum cum hoſte ſumendum, iuxtà illud. Fecit potentiam in brachio ſuo. In quantum æqualitas, congruit morbo ſanando, quia tam homo, quàm Diabolus peccauerunt appetendo quandam Dei æqualitatem: homo ſcientiæ, Diabolus potentiæ. In quantum ſpecies, & pulchritudo congruit reparationi, quatenus deturpatio imaginis per peccatum inducta, remouetur per ipſum. D. Tho. in ſcripto, Et 3.p.q.3.a.8. inquit; Prima rerum creatio facta eſt à potentia Dei patris per Verbum, Vnde & recreatio per verbum fieri debuit à potentia Deì patris, vt recreatio creationi reſponderet: ſecundùm illud 2.Co.5. Deus erat Chriſto mundum reconcilians ſibi. Et in corpore art. Conuenientiſſimum fuit perſonam filij incarnari, ex parte quidem vnionis, quoniam conuenienter ea, quæ ſunt ſimilia vniuntur, perſona autem filij, & humana natura, ſecundùm cõmunem rationem creaturæ, ſunt ſimiles: Etenim ſicut Verbum artificis, id eſt, conceptus eius, eſt ſimilitudo exemplaris eorũ, quæ ab artifice fiunt, ità verbum Dei, quod eſt æternus conceptus eius, eſt ſimilitudo exemplaris totius creaturę. Et

ideo

ideò ſicut per participationem huius ſimilitudinis, creaturæ ſunt in proprijs ſpeciebus inſtitutę, ſed mobiliter, ità per vnionem verbi ad creaturam, non participatam, ſed perſonalem, conueniens fuit reparari creaturã in ordine ad ęternam, & immobilem perfectionem. Nam & artifex per formam artis conceptam, qua artificiatum condidit, ipſum, ſi collàpſum fuerit, reſtaurat, D.Tho. Addi poteſt & ratio ex Ric. 3.d.1.a.2.q.3. Sicut in creatione per quandam appropriationem relucet Dei potentia, & in retributione, Dei miſericordia, & iuſtitia, ità in humani generis reſtauratione maximè relucet Dei Sapientia, in hoc, quod ſicut Diabolus per mulierem, virum, & lignum, genus humanum in ſeruitutem deiecerat: ità Deus per mulierem, ſcilicet per Mariã Virginem, & virum, ſcilicet Chriſtum, & Crucis lignum, reduxit ad libertatem. Ità non ſolùm ſolutum argumentum, verùm in aduerſarium retortum. Nihilominus notandum, quod in Opere creationis nihil reperitur proprium perſonæ patris, creatio nanq; eſt communis operatio trium perſonarum, quare & Moyſes eam expreſſit nomine Elohim in plurali. Sicut enim potentia generandi, & ſpirandi eſt ipſa Eſſentia abſoluta, quamuis non progrediatur in actum, niſi vt ſtat ſub reſpectu paternitatis, quo ad generationem, & ſpirationis, quoad Spiritus Sancti productionem, ità quamuis eſſentia diuina ſit principium creandi, attamen non progreditur in actum creationis niſi vt eſt in tribus perſonis. Argent.3.d.ij.q.1.a.1. Attamen ſicut natura diuina, licet ſit communis tribus perſonis, ordine tamen quodam eis conuenit, in quantum filius accipit naturam diuinam à patre, & Spiritus Sanctus ab vtroq;, ità etiam virtus creandi, licet ſit communis tribus perſonis, ordine tamen quodam eis conuenit; Nam filius habet eam à patre, & Spiritus Sanctus àb vtroq;, propter quod in ſymbolo; Creatorem, attribuitur patri, vt ei, qui non habet virtutem creandi ab alio. De filio autem dicitur, Per quem omnia facta ſunt, in quantum habet eandem virtutem, ſed ab alio. Nam hęc præpo

 ſitio.

ſitio. Per, ſolet denotare cauſſam mediam, ſiue principiũ de principio. Sed Spiritui Sancto, qui habet eandem virtu tem ab vtroq;, attribuitur quòd dominando gubernet, & viuificet quæ ſunt creata à patre per filiũ. D. Tho. 1. p. q. 45. a. 6. ad 2. Cęterum in recreationis myſterio aliquid reperi-tur proprium ipſius filij. Corpus Chriſti eſt formatum à to ta Trinitate: indiuiſa enim ſunt opera Trinitatis ad extra, licet appropriatè dicatur formatum à Sancto Spiritu, cui appropriatur bonitas, & amor, ſed corpus Chriſti ità eſt aſ-ſumptũ à filio, quòd nec à patre, nec à Spiritu Sancto aſſum ptum eſt: verbum ità eſt incarnatum, quòd nec pater, nec S. S. incarnati ſunt. Quoniam et ſi tota Trinitas, & appro-priatè Spiritus Sanctus operatus ſit ſuper benedictam incar nationem, naturam humanam formando: ad ſolam tamen perſonam filij huiuſmodi incarnatio eſt terminata. adduci-tur exemplum. Sint tres tangentes vnam vęſtem, corpus vnius illorũ trium huiuſmodi veſte poterit veſtiri, ità quòd actiuè tres ſunt veſtientes: terminatiuè tamen vnus ſolus ve ſtietur: ſic pater, & filius, & S. S. illam mundiſſimam tuni-cam humanæ naturæ, in vtero Virginis formauerunt, qua ipſum filium veſtierunt, propter quod terminus veſtitionis
ad illius extitit ſolus filius. Argent. 3. d. 1. q. 1. a. 2. & q. 2. a. 2.

9 Propoſitio illa, cuius principium eſt determinatum, & ſci tum, finis quoq; determinatè ſciri poteſt, vera eſt, ſi eius menſura ſit nobis cognita, fallit, ſi occulta. Etenim ſi ſci-rem quantum alicui Deus dederit vitæ, cognito die natiui-tatis, cognoſcerem quando futurus eſſet ei dies mortis, at ſi ignorarem quantũ ei vitę Deus dederit, cognito Die nati-uitatis, non propter hoc cognoſcerem diem mortis. Hinc fit, quòd cognito principio alicuius rei, cuius duratio men-ſuratur motu cæli, poſſumus cognoſcere eius finẽ, eò quòd motus cæli eſt nobis notus, ſed menſura motus cæli eſt ſo-la diuiua diſpoſitio, quę eſt nobis occulta, iccirco quantum-cunq; ſciamus principium motus Cæli, finem ſcire non poſ-ſumus. D. Tho.

ad 10 Decimi solutio sumenda ex dilucidatione nonæ Conclusionis.

ad 11 Reuelatio principij mundi vtilis erat admanifestandum Deum esse omnium caussam, sed scire tẽpus determinatum finis mundi ad nihil esset vtile, sed magis nociuũ, ideo principium mundi est nobis in scriptura reuelatum, non finis. Ponit D.Tho. tres rationes, propter quas non est congruum vt reueletur. Prima, finis mundi non erit nisi completo numero electorum, cuius completio est quasi quædam executio totius diuinæ prædestinationis, vnde non competit reuelationem fieri de fine mundi, nisi ei, cui fit reuelatio de tota predestinatione diuina, scilicet homini Christo, per quem tota diuina prædestinatio humani generis quodammodo adimpletur. Vnde dicitur, Ioan. 5. Pater diligit filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit. Secunda, per hoc quod ignoratur quandiu iste status mundi durare debeat. vtrùm, ad modicum, vel ad magnum tempus, habẽtur res huius mundi quasi statim transituræ. 1. Co. 7. Qui vtuntur hoc mũdo, sint tanquã non vtentes. pręterit enim figura huius mundi. Tertia, vt homines semper sint parati ad Dei iudicium expectandum, dum omnino determinatum tẽpus nescitur. Matth. 24. Vigilate, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. Et ideo, vt dicit Augustinus in Epistola ad Esichium. Ille, qui dicit se ignorare, quando Dominus sit venturus, vtrùm ad breue tempus, vel ad magnũ, Euangelicæ Sententiæ concordat. Inter duos autem, qui scire dicunt, periculosiùs errat, qui dicit in proximo Christum venturum, vel finem mundi instare, quia hæc potest esse occasio, vt omnino desperetur esse futurum, si tunc non erit, quando futurum esse prædicitur.

ad 12 Theologia dupliciter tradi potest, per modum credulitatis, & per modum sapientiæ, & scientiæ. Per modum credulitatis, vt proponuntur populo rudi simpliciter credẽda; quilibet potest esse auditor eius; ità loquitur Augustinus. Sacra Scriptura paruulis congruens, nullius generis rerum ver

ba vitauit. Verum, vt proponitur per modum ſcientiæ, & ſapientiæ, vt modo nobis poſſibili valeamus intelligere, & per ratioẽ capere, quæ ibi traduntur, ſic ſolùm perfecti debent eſſe auditores eius, vnde loquitur Apoſtolus. 1.Co. 2. Sapientiam autem loquimur inter perfectos, ſapientiam verò non huius ſeculi, neque principum huius ſeculi, qui de ſtruuntur, ſed loquimur Dei ſapientiã in myſterio, quæ abſcondita eſt. Etenim ſapientia Dei, quę eſt theologia, ſic eſt abſcondita, & tantæ ſubtilitatis, & profunditatis, quòd debent eſſe multùm perfecti in alijs ſcientijs, volentes eam addiſcere, vt eſt ſcientia, & ſapientia: loquendo etiam eo modo, quo poteſt haberi ab homine in hac vita. Vnde, & illi ſancti Doctores, qui profundius locuti ſunt in theologia, prius inſtructi, & perfecti in alijs ſcientijs fuerunt. Sed ſecundùm Doctrinam traditam in Meth.l.1.c.2. licet ex admirari philoſophi inceperunt philoſophari, & licet per effectus deueniamus in cauſſæ cognitionem, nobis tamen perfectis oportet, quòd ſit ordo cõtrarius ei, qui eſt à principio quęſtionum. imperfecti ergo ex effectu procedunt in cauſſam: perfecti verò è conuerſo ex cauſſa in effectum. Et quoniam perfectis theologia per modum ſcientiæ, & ſapientiæ proponi debet, ideò magiſter in ſuis ſententijs ſub quodã compendio theologiam tradere volens, primò tractauit de Deo, poſteà de Creaturis; Moyſes autem, quia loquebatur populo rudi, à quibuſdam ſenſibilibus incepit, & à creatione Cæli, & terrę, vt per illa ſenſibilia manuduceret ipſum ad credendum, quòd non erant veri Dij idola, quę colebantur, ſed erat vnus verus Deus, & omnipotens &c. Tres quoq; rationes adhuc aſſignari poſſunt, quare theologiæ, & philoſophiæ ſit diuerſus modus procedendi: apud philoſophos, prima eſt conſideratio de creaturis, vltima de Deo, apud theologos, prima conſideratio eſt de Deo. Etenim philoſophia principaliùs innititur rationi, ex conſequenti auctoritati, vnde conſueuimus dicere, quod locus ab auctoritate eſt valde debilis, & infirmus, & Alex. in ſuis Comentarijs, de Ariſt.

dicit,

dicit, Non credimus huic homini magis, quàm alijs, nisi quia rationabilius loquutus est. At in theologia è conuersò est, auctoritas enim Scripturę sacræ valentior est, quàm sit quæcunq; ratio, vel quæcunq; ingenij humani perspicacitas, quia ergo rationes nostræ à sensibilibus oriuntur, scientia, quæ principalius innititur rationi, à sensibilibus incipere debet, quæ autem principaliter innititur auctoritati diuinæ, debet prius de ipso Deo tractare, & postea de alijs, vt adminiculantur veritati, quàm intendit cognoscere. Nisi enim sciremus, qualis est ille, cuius auctoritati debemus inniti: quod habet intellectum infallibilem, & est gignens ex se uerum Verbum, qui est verus Deus, & spirans Spiritũ Sanctum, qui est diuinus amor, in quo omnia dona diuina liberaliter, & sine fallacia nobis communicantur, nesciremus cui deberemus credere, & fortè crederemus posse per ipsum decipi. Altera ratio est, philosophia est humana, & acquisita scientia, ideo ex imperfectioribus, & sensibilibus ad perfectiora, & intellectualia tendit; at theologia per reuelationem accepta est, propterea a superioribus ad inferiora descendit. Aegid. Postremò, aliter considerat de creaturis philosophus, & aliter theologus, philosophia humana eas considerat secundùm quòd huiusmodi sunt. Vnde, & secundùm diuersa rerum genera diuersæ partes philosophiæ inueniuntur. Fides autẽ Christiana eas considerat non in quantum huiusmodi, vt potè ignem, in quantum ignis est, sed in quantum diuinam altitudinẽ repræsentat, & in ipsum Deũ quoquomodo ordinatur. vt enim Eccl. 42. dicitur. Gloria domini plenum est opus eius. nonne Dominus fecit enarrare sanctos omnia mirabilia sua? Et propter hoc etiam alia circà Creaturas, & philosophus, & fidelis considerant. Philosophus nanque considerat illa, quæ eis secundùm naturam propriam conueniunt, sicut ignis ferri sursum: fidelis ea solùm, quæ eis conueniunt, secundùm quòd sunt ad Deum relata: vt potè quòd sunt à Deo creata, quòd sunt Deo subiecta, & huiusmodi. Vnde non est imperfectioni

doctrinę

doctrinæ fidei imputandum, si multas rerũ proprietates prætermittat, vt Cęli figuram, motus qualitatem, &c. Sic enim nec naturalis circà lineam eas passiones cõsiderat, quas Geometra, sed solùm ea, quæ accidunt sibi, in quantum est terminus corporis naturalis. Si quæ verò circà creaturas cõmuniter a philosopho, & fideli cõsiderãtur, per alia & alia principia traduntur. Philosophus argumentum assumit ex proprijs rerum caussis: Fidelis ex caussa prima, vt puta, quia sic diuinitus est traditum, vel quia hoc in gloriam Dei cedit, vel quia Dei potestas est infinita. Vnde, & ipsa maxima sapientia dici debet, vt potè semper altissimam caussam considerans. Secundùm illud Deut. 4. Hęc est sapientia vestra & intellectus coram populis. Et propter hoc sibi qnasi principali philosophia humana deseruit, & ideo interdum ex principijs philosophiæ humanæ sapientia diuina procedit. Nam, & apud philosophos prima philosophia vtitur omnium scientiarum documentis ad suum propositum ostendendum. Exinde etiam est, quòd non eodem ordine vtraque doctrina procedit, Nam in Doctrina philosophiæ, quæ creaturas secundùm se considerat, & ex eis in Dei cognitionem perducit; prima est consideratio de creaturis, & vltima de Deo. In Doctrina verò fidei, quæ creaturas non nisi in ordine ad Deum considerat, primò est consideratio Dei, & post modum creaturarum. Et sic est perfectior, vt potè Dei cognitioni similior, qui se ipsum cognoscens, alia
ad intuetur. D. Tho. 2. contrà Gent. c. 4.

13 Cùm dicitur, In principio Creauit Deus Cęlum, & ter-
& ram, & postea subditur. Dixit Deus &c. Secundùm opi-
14 nionem August. tenentis, omnia creata simul, non ostenditur ex hoc aliud, & aliud factum; sed per primum dictum ostenditur quòd factnm est, per alia dicta declaratur modus fiendi. Est enim sensus. In principio creauit Deus Cælum, & terram, vt suprà expositum est, Et creauit hoc modo, quia creauit dicendo, & verbum gignendo, quod Verbum dicendo, & gignendo, fecit lucem, & firmamentum,

& omnia alia, quæ explitantur per opera ſex dierum. Fuit ſimul & factio rerum, & modus fiendi, ſed non potuit totum ſimul dici, ſed priùs narratur factio, & creatio rerum, cùm dicitur: In principio &c. poſtea per partes explicatur modus fiendi, quia ſimul cum cælo, & terra, dicendo, & Verbum gigendo, fecit lucem, & firmamentum, & alia. Aliter operatur Deus, aliter Angelus, aliter homo. Nam homo operatur motibus corporeis, quia mouendo manus, vel pedes, vel alia organa corporis, operatur: etiam intelligendo, & volendo non poteſt operari niſi motu corporis, quoniam non poteſt intelligere, niſi facta aliqua motione in Organo phantaſtico, quod eſt organum corporale: Et ſi non poteſt intelligere ſine tali motu, non poteſt etiā velle, quia voluntas non poteſt eſſe in actu, niſi intellectus, vel virtus apprehenſiua ſit in actu, bonum enim apprehenſum eſt motiuum voluntatis. Angelus verò operatur motibus temporis, quoniam operatur per ſucceſſionem affectionum, vt ſi modò operatur vnum, poſt modum operatur aliud, oportet quòd modò velit vnum, modò velit aliud, quod ſine ſucceſſione, & ſine motu temporis eſſe non poteſt. Vtrùm autem tempus illud dicatur æquiuocè cum tēpore noſtro, non eſt præſentis ſpeculationis. Sed Deus operatur rationibus incommutabilibus, & æternis, quæ ſunt in verbo ſibi coœterno. Ergo cùm dicitur, In principio creauit &c. narrantur res factę à Deo: cum poſteà ſequitur, Dixit Deus, fiat lux &c. id eſt, Verbum genuit: per quod facta eſt lux, Traditur modus fiendi, quia hoc modo operatur Deus, per rationes incommutabiles, quæ ſunt in Verbo ſibi coœterno. Aegid. Alię rationes petendæ ex ſolutione ſeptimi argumenti.

Ter-

Terra autem erat inanis, & vacua.

ARGVMENTA.

1 DE Terra dicitur, quod erat inanis, & vacua, in quo notatur in formitas eius. De cælo autem non dicitur, ergo cælum in ſui creatione iam formam habuit, nam ſi non habuiſſet, in ſuo genere diceretur vacuum, quemadmodũ Terra in ſuo genere dicitur vacua. Alex. 2. p. q. 44. m. 2. quæſt. incid.

2 Nonne terra, id eſt, materia formas habuit? Et ità non vacua fuit. item, Inane dicitur quod eſt ſine ſoliditate. Nonne terra tunc habuit ſoliditatem corporalem? Item, viſibilis erat, cum eſſet corpus; compoſitionẽ habebat, cùm non eſſet ſimplex, vt Deus, ſed creatura, quare ergo dicitur incompoſita? Alex. cit. p. q. 45. m. 3.

3 Ariſtoteles reprehendit Heſiodum, eò quòd dixit eandẽ eſſe receptibilitatem loci, & materiæ, ergo ſcriptura non debuit dicere quòd terra id eſt, materia ſit inanis, & vacua, quæ ſunt paſſiones loci, Alb. 2. Sent. d. 12. a. 2.

4 Nihil inane, & vacuum replet locum, ſed materia illa erat inanis, & vacua, vt dicitur Gen. 1. ergo non replebat locum. Bon. 2. Sent. d. 12. a. 2. q. 3.

5 Cùm noſtra tranſlatio habeat quòd terra erat inanis, & vacua, & alia habeat quòd erat inuiſibilis, & incompoſita, quomodo ſaluabitur vtraq; tranſlatio? Aegid. cit. diſt. cir. lit. dub. 3.

CONCLVSIONES.

1 MATERIA *non fuit creata ſub formarum diuerſitate.*] Si in materia fuiſſet formarum diuerſitas, non diceretur inanis, & vacua. Item alia tranſlatio habet; Terra erat inuiſibilis, & incõpoſita. ſed ſi fuiſſet ibi forma Cęleſtis, & elementaris. eſſet iam

iam ibi materia aliquomodo visibilis, & composita. Bon. 2. d. 12. q. 3. Adeò quòd secundùm ipsum, materia in sua creatione, imperfecta quadam forma fuit formata, quæ, nō omne desiderium ipsius ad formam, expleret, sed esset dispositio quædam ad vlteriores recipiendas formas. De hoc suprà dictum est.

EXPOSITIO.

TERRA aliter accipitur in loco isto ab Augustino, & alijs sanctis, Augustinus vult quòd nomine terrę, & aquæ significetur ipsa materia. Non enim poterat Moyses rudi populo primam materiam exprimere, nisi sub similitudine rerum eis notarum. Vnde & sub multiplici similitudine eam exprimit, non vocans eam tantùm aquam, vel terram, ne videatur secundùm rei veritatem materia prima esse terra, vel aqua: habet tamen similitudinem cum terra, in quantum subsidet formis: & cum aqua, in quantum est apta formari diuersis formis. Secundùm hoc ergo dicitur terra inanis, & vacua, vel inuisibilis, & in composita: quia materia per formam cognoscitur, & eius potentia per formam repletur. Vnde in se considerata dicitur inuisibilis, vel inanis. Alij verò sancti per terram intelligunt ipsum elementum terræ, quæ secundum eos dicebatur informis, nō secundùm quod informitas excludit omnem formam, sed secundùm quòd excludit istam formositatem, vel decorem, quę nunc apparet in corporea creatura. Tunc deerat terræ duplex pulchritudo, vna, quam habet ex hoc, quòd est aquis discooperta, & quantum ad hoc dicitur, quòd terra erat inanis, siue inuisibilis, quia corporali aspectui patere non poterat propter aquas vndiq; eam cooperientes. Alia verò, quam habet ex hoc, quòd est ornata herbis, & plantis, & ideo dicitur, quòd erat vacua, & incomposita, id est, non ornata. D. Tho. 1. p. q. 66. a. 1. Aegid. cit. d. 12. cir. lit. dub. 4. dicit, quòd materia triplici de caussa vocatur terra. Etenim tripliciter considerari potest, vt infima, vt informis, vt

apta

apta nata ornari per formas. Sicut enim in ordine corruptibilium terra est ità infima, quòd non potest esse magis: sic in ordine omnium Entium, materia est ità infima, quòd non potest esse magis. Rursum, terra minus habet de forma, quàm omnia alia elemẽta, ideò materia informis rectè vocata est terra. Demum, & si terra minus habeat de decore, & de forma, quàm alia elementa: attamen pluribus ornatur, quàm omnia alia elementa. Nam ignis nullum aliud ornamentum habet, Aer habet aues, Aqua pisces, sed Terra herbas, arbores, reptilia, bestias, & homines. Ipsę etiam aues, quæ sunt ornamentum aeris, & pisces, qui sunt ornamentum aquæ, prout quiescunt, sunt ornamentum terræ, quia non quiescunt nisi in terra. Sicut autem terra est apta nata ornari omnibus ijs ornamentis, ità materia informis est apta nata ornari omnibus ijs formis, quocirca rationabiliter dicta est terra,

AD ARGVMENTA.

Ad 1 CONCEDIT Alex. Cælum quoq; fuisse informe, non tamen dictum est vacuum, sicut terra, quoniam terra non habuit tunc, vt aliqua fierent ex illa, sicut nunc habet: Nunc enim est quasi mater, quæ grauida est multorum fœtuũ. Cælum autem licet postea ornatum sit, nõ tamen dictum est vacuum respectu aliorum ex ipso nascentium. Vel, secundum D. Tho. 1. p. loco cit. expressit Moyses informitatẽ Cæli per hoc quod dixit. Tenebræ erant super faciẽ abyssi, secundùm quod sub cælo etiam aer includitur.

Non dicitur inanis, quia non haberet soliditatẽ, vel corpu-
Ad 2 lentiã: neq; vacua, quasi nullam formã haberet, sed quia non habebat formam replentẽ, & ornantem eam. Similiter secundum aliam translationẽ inuisibilis dicitur, non quia non posset videri, sed quia non poterat videri vt speciosa. Item incomposita non dicitur, quia non habuit compositionem, sed quia non habuit decentiam ornatus. Alex. vide inferius super illud, Congregentur aquæ, &c. in expositione.

Ma-

ad Materia, quedam habet, in quibus conuenit cum loco,
3 Nam aduentus formę, eſt in ipſam ante exiſtentem, & receſſus, ab ipſa manente vna, & eadem numero, ſicut ad locum mouetur res, & recedit ab ipſo immoto manente, & quoad hoc ei attribuuntur paſſiones loci in comparatione ad formam. Alb.

ad Sicut locus dupliciter dicitur vacuus, aut propriè, aut per
4 priuationem corporis ſolidi, & ſenſibilis, ceu arca dicitur vacua propter abſentiam panis, & dolium vacuum propter abſentiam vini; ità materia poteſt dici dupliciter vacua, aut quia non habet aliquam formam, & ſic nunquam fuit vacua, aut quia non habuit formam omnimode perfectiuam, & ſic quamuis eſſet vacua, tamen locũ poterat replere, quia erat extenſa, & corporea. Bon.

ad Et ſi ex dictis poſſit haberi ſolutio, dicitur nihilominus,
5 quòd duplex eſt forma, ſubſtantialis, & accidentalis, rurſum, forma dupliciter comparatur ad materiam, nempè vt finis, & vt recipitur in ipſa materia. Verba alterius tranſlationis poſſunt referri ad materiam prout comparatur ad aliam; & aliam formam, vt dicatur materia informis terra inuiſibilis, prout comparatur ad formam accidentalem, per quam videtur, & ſentitur. Dicatur verò incompoſita, prout comparatur ad formam ſubſtantialem, cum qua facit compoſitionem primam. Verba verò noſtræ tranſlationis referri poſſunt ad materiam, prout comparatur aliter, & aliter ad formam, quia inane, & fruſtra, & vanum, dicitur aliquid, vt caret fine, materia dicetur terra inanis, prout caret forma, in quantum forma eſt finis eius: dicetur autem terra vacua, prout eſt receptaculum formæ, & caret forma, quia tunc dicitur receptaculum vacuum, quando caret ſuo receptibili: ſicut locus dicitur vacuus, quando caret ſuo locato. Aegid.

Et

Et Tenebræ erant ſuper faciem Abiſſi.

ARGVMENTA.

1 EN. 1. dicitur, Tenebrę erant ſuper faciē Abyſſi. Et poſt ſequitur, & Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas. ſiue, incubabat, ſecundùm aliam litteram. Ergo tenebræ, licet ſint priuationes, non ſemper ortum habent à luce, ſequitur enim, Dixit Deus fiat lux, & facta eſt lux. Alia ergo eſt cauſſa illarum tenebrarū, & illius lucis, ſed hæc eſt prima lux creata, & illæ ſunt primæ tenebræ: Ergo tenebrarum, & lucis diuerſa ſunt principia. Alex. 2. p. q. 1. m. 2. a. 1.

2 Si enim Abyſſus idem eſt, quod terra: ſicut dicit Auguſtinus, quare potius dicitur, quòd tenebræ erant ſuper faciē abiſſi, quàm ſuper faciem terræ? ſi idem eſt terra, abyſſus, & aqua, cur diuerſis nominibus nominantur? Alex. cit. p. q. 45. m. 3.

3 Tenebra dicitur priuatio lucis, priuatio antem ſequitur babitum, lumen autem non prçceſſerat, ergo non erant tenebrę. Idem cit. quęſt. m. 4.

Gen. 1. dicitur, quòd in principio creationis rerum tenebræ erant ſuper faciem abyſſi, ſed à bono quod habet naturam lucis, non poteſt eſſe creatio tenebrarum, ergo creatio, quæ ibi deſcribitur non eſt à bono principio, ſed à malo, vt volebat Manichæus. D. Tho. de pot. q. 3. a. 6. arg. 16.

CONCLVSIONES.

1 *VX primo die à Deo creata corporalis erat.*] Ante formationem lucis præmittitur, quòd tenebræ erant ſuper faciem abyſſi: ergo ſi per abyſſum intelligitur materia corporalis, lux, quę facta eſt ad expulſionem illarum tenebrarum, erat cor-

pora-

poralis, Poteſt tamen non indoctè intelligi formatio lucis ſpiritualis, ſcilicet naturæ Angelicæ, ſed principaliùs inſinuatur formatio corporalis. Bon.2.d.13. q. 1.

EXPOSITIO.

REFERT D.Tho.2.d.14.a.2. ad 2. Rabbi Moyſen dixiſſe, per tenebras, quæ in principio creationis commemorantur, ignem intelligi, vt ſic numerus, & ordo elementorum deſignetur, dum ſuper terram aqua, ſuper aquam ſpiritus, id eſt aer, ſuper ſpiritum, qui eſt facies abyſſi, tenebræ deſcribuntur, eò quòd ignis in ſua ſphæra non lucet: vt a philoſophis probatum eſt. Hanc expoſitionem D. Tho. extraneam vocat, ſubditq; , quòd in principio creationis non tanguntur niſi creaturæ, quæ manifeſtam apparentiam habent, & vtilitatem apud nos omnes, & propter hoc, etiam de aere non fit mentio, quia aer eſſe corpus à vulgo non percipitur, vnde quidam vacuum plenum aere dixerunt. Simililer & ignis elementum, ſecundùm quòd in ſphæra ſua eſt, non ſenſu, ſed ratione deprehenditur, & ideo horum creatio rudi populo explicitè non proponitur, ſed per aquam, omnia tria intelliguntur, quaſi medium corpus inter Cælum, & terram. Et ità ſoluitur argumentum. Ignis eſt nobiliſſimum corporum inter elementa, ſed non eſt probabile, nobiliſſimum corpus in operibus creationis prætermiſſum: cum ergo Scriptura ſpecialem mentionem de igne non faciat, videtur quòd nomine firmamenti intelligatur. D. Tho. ibi. Tenebrę, in prædictis verbis, ſecundùm Alex. cit. locis, nihil aliud dicunt; niſi negationem eius, quod nondum factum, fiendum tamen erat, ità quòd, dantur tenebrę præcedentes lucem, & conſequentes. Priores, non ſunt in genere priuationis, ſicut nec carentia viſus in catulo ante nonum diem eſt cęcitas, aut priuatio: poſteriores ſunt in genere priuationis. Et 3.p.q.69.m.5.a.1. Tenebra accipitur dupliciter: vno modo, pro obſcuritate, quæ eſt priuatio luminis ex obiecto corporis vmbroſi, & in iſto

ſenſu non intelligitur. Tenebræ erant; &c. Alio modo, pro carentia luminis, & tunc idem eſt Tenebra, quod lucis abſentia; & ità accipitur, Tenebræ erant, &c. id eſt, lux non erat adhuc. D. Tho. de pot. loc. cit. Tenebræ, inquit, de quibus in principio creationis dicitur, non fuerunt aliqua creatura, ſed ſola carentia lucis in aere: Non tamen malũ, quia illa ſola carentia boni rationem mali induit, quæ eſt eius, quod poteſt, & debet in eſſe. Non enim eſt malum in lapide, non habere ſenſum, vel in puero ſtatim nato, non ambulare. Nec tamen ex imperfectione agentis prouenit, quòd aerem ſine luce creauit, ſed ab eius ſapientia, cuius ordo requirit, quod aliquid ex imperfecto ad perfectum ducatur. Nomine Abyſſi eadem materia informis intelligitur, Abyſſus nanque; duplicẽ Ethymologiam habet. Vno modo, dicitur ab a, quod eſt ſine, & byſſus, byſſi, quod eſt genus quoddam panni multùm candidi. Vt ſit abyſſus, quaſi ſine byſſo, id eſt ſine candore, & ſine claritate, & ſignatur materia informis, quę non ſit clara, & lucida, & non ſit cognoſcibilis, & viſibilis, niſi per formam: de ſe ergo eſt abyſſus; id eſt ſine byſſo, & claritate. Altero modo, dicitur abyſſus, ab a, quod eſt ſine, & baſis, quod eſt fundamentũ, ſiue fundus; ergo abyſſus, id eſt, ſine baſi, & ſine fundo; Nã & homines per abyſſum intelligunt aliquid valdè profundum, & quaſi ſine fundo, & quia omnia alia fundantur in materia, ipſa autem non fundatur in alio, ſed eſt fundamentum omnium aliorum, ideo vocata abyſſus. Omnia enim alia facta ſunt ex ipſa, ipſa verò ex nihilo producta. Aegid. 2. d. 12. dub. 5. lit. Rurſum, materia informis ſecundùm ſe, & ſecundùm ſuam informitatem, primò eſt terra, ſecundò inuiſibilis, tertiò incompoſita, quartò tenebroſa, quintò abyſſus. Terra, quia infima, & propè nihil, inuiſibilis, per carentiam formæ accidentalis, incompoſita, per carentiam formæ ſubſtantialis, tenebroſa, per priuationem, abyſſus, per aptitudinem ad recipiendum omnem formam. Aegid. cit. diſt. q. 3. a. 1. Ex quibus ſolutiones argumento-

rum

rum habentur. Rationabiliter dictum est, quòd tenebræ erant super faciem abyssi, & non super faciem terræ, quia materia secundùm se prius intelligitur abyssus, id est, quædam res apta ad recipiendum formas, postea intelligitur tenebrosa, quia intelligitur carere his formis, quas est apta nata recipere. Vide inferius super illud, Fiat firmamentum &c. conc. 4. & super illud, Congregentur aquæ, &c. in Expositione.

Et Spiritus Domini ferebatur super aquas.

ARGVMENTA.

1 SPIRITVS Dei, est Deus, Deo autem non competit ferri, nec situm habere. Inconuenienter ergo dicitur, quòd Spiritus Domini ferebatur super aquas. Tho. 1. p. q. 74. a. 3.

2 Omne, quod mouetur creatum est, at Spiritui Sancto Scriptura diuina motum attribuit. Gen. 1. Spiritus Domini ferebatur super aquas: videtur igitur Spiritus Sanctus creatura esse. D. Tho. 4. contra Gent. c. 16.

CONCLVSIONES.

1 BAPTISMVS *conuenienter fit in aqua.*] Reparatio debet creationi respondere, sed in creatione mundi Spiritus Domini commemoratur primò super aquas ferri, & ex aquis primò animam viuentem produxisse: ergo Spiritus Sanctus in opere reparationis primò dari debet in aqua, & spiritualis vita, & ità in aqua fieri debet baptisma, quod est principium alterius vitę, & per quod primitias spiritus accepimus. D. Tho. 4. Sent. d. 3. a. 3.

EXPOSITIO.

NOMEN ſpiritus à reſpiratione animalium ſumptũ videtur, in qua aer cum quodam motu infertur, & emittitur; Vnde nomen Spiritus ad omnem impulſum, & motum, vel cuiuſcunq; aerei corporis trahitur, & ſic ventus dicitur Spiritus, ſecundùm illud Pſal. Ignis, grando, nix, glacies, Spiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius. Sic etiam Vapor tenuis, diffuſus per membra ad eorum motus, ſpiritus vocatur. Rurſus, quia aer inuiſibilis eſt, tranſlatum eſt vlterius Spiritus nomen ad omnes virtutes, & ſubſtantias, & inuiſibiles, & motiuas, propter hoc, & anima ſenſibilis, & anima rationalis, & Angeli, & Deus, Spiritus dicuntur: & propriè Deus per modum amoris procedens, nempè Spiritus Sanctus, quia amor virtutem quandam motiuam inſinuat. D. Tho. 4. contrà Gent. c. 23. Poteſt igitur primò exponi de Spiritu Sancto, cui ex hoc, quòd per modum amoris procedit, & amor vim quandam impulſiuam, & motiuam habet, motus, qui eſt à Deo in rebus, propriè attribui videtur. Prima autem mutatio, in rebus à Deo exiſtens, intelligitur, ſecũdùm quod ex materia creata informi, ſpecies diuerſas produxit, Vnde hoc opus Spiritui Sancto ſacra Scriptura attribuit. Dicitur enim. Gen. 1. Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas. Vult enim Auguſtinus, per aquas intelligi materiam primam, ſuper quam Spiritus Domini ferri dicitur: non quaſi ipſe moueatur, ſed quia eſt motionis principium. D. Tho. cit. lib. c. 20. Affectio enim voluntatis diuinæ erat ad formandum diuerſas ſpecies ex materia creata. Aduertendùm, quòd prima rerum productio non dicitur mutatio, ſed creatio: quia non fuerunt res productæ ſecundum ſuam materiam ex aliquo ſubiecto, ſed bene formatio, & diſtinctio ſpecierum dicitur mutatio: quia ex materia prius creata diuerſę ſpecies ſunt conſtitutæ. Et hod ſecundùm Auguſtini expoſitionem. Dicitur autẽ hęc prima mutatio, quia nulla ipſam præceſſit; priùs enim intel-

ligitur

ligitur creari informis materia, deinde statim per diuersas formas actuari. Francisc. Ferra. loc. cit. Rursus D. Tho. lib. cit. c. 23. dicit, ea, quæ de Spiritu Sancto in Scriptura sacra, pertinentia ad motum dicta inueniuntur, accipienda sunt methaphoricè, sicut & Deo aliquando Scriptura Sacra motum attribuit, vt est illud Gen. 3. Cùm audissent vocē Domini deambulantis in paradiso, & 18. Descendam, & videbo vtrum clamorem opere compleuerint. Intelligitur enim cùm dicitur, Spiritus Sanctus ferri super aquas, sicut dicitur, quòd voluntas fertur in volitum, & amor in amatum.

Secũdo Exponi potest de aere, qui habet naturalem locũ super aquam: Vnde ad eius multimodas transmutationes significandas, dictum est, quòd ferebatur super aquas. D. Tho. ibi.

Tertio Exponi pōt de motu: Etenim motus primi mobilis, & tempus simul inceperunt cũ mundo; Ità quòd, in illo instanti, in quo factus fuit mundus, incepit primus motus, & tempus, & certum est, quòd ille motus non fuit factus per Angelos, nec per motores appropriatos, sed per spiritum Domini, qui ferebatur super aquas. Sanè quemadmodum in generatione animalium, quę nascuntur per propagationem, siue per generationem, prima animalia fuerunt immediatè producta à Deo, primus Equus, & prima Equa, nō nisi à Deo, fieri potuerunt: Vnde talia fuerunt à Deo inchoata, postea per secunda agentia continuata, sic motus, qui incepit cum mundo, fuit à Deo inchoatus, sed posteà per secunda agentia, id est, per Angelos, siue per motores appropriatos, continuatus, Si enim, antequam peccassent Angeli, fuissent aliqui deputati ad mouendum orbes, & ad regendum vniuersum, illi fuissent certi de sua beatitudine, & alij sine culpa fuissent dubij, quod fuisset inconueniens. Primò ergo fuit diuisa lux à tenebris, & fuerunt aliqui angeli auersi, & facti tenebræ: & aliqui alij conuersi, & facti lux, & postea de illis, qui erant facti lux, fuerunt aliqui deputati ad regimen vniuersi, & ad mouendũ Cælos, sicut diui

næ placuit volūtati, & quando placuit. Ferebatur ergo Spiritus Domini, non in se, cùm sit Deus, apud quem non est transmutatio, sed in suo effectu, quia ipsæ aquę, quę erāt ibi, ferebantur, & mouebantur, & circulariter rotabantur, sicut modò primum mobile mouetur, & secum circumuoluit omnes sphæras cælestes, & sphæram ignis, & sphæram aeris, excepto aere, qui clauditur inter montes terræ, qui propter dictos montes impeditur, vt non circum voluatur, & rotetur, ità tunc statim mundo facto, tota huiusmodi materia cępit volui, & rotari: & tota vocata est aqua, quia sicut aquæ sunt labiles, ità tota illa materia erat mobilis, & labilis, & super huiusmodi aquas ferebatur spiritus Domini, quia illas faciebat ferri, & moueri. Aegid. 2.d.12.q.2.a.3. Vel, materia illa dicta est aqua, quoniam aqua malè terminabilis est termino proprio, bene alieno: ità materia bene terminabilis est per formam, & debitā dispositionem. Ex defectu ergo terminationis dicta est aqua, quia de facili ductilis, & flexibilis, subiacebat operanti, vt de ea omnia formarentur. Alex. 2.p.q.45.m.3. Vel, secundùm Basilium, S.S. superferebatur elemento aquę, id est, fouebat, & viuificabat naturam aquæ, ad similitudinem gallinæ cubantis, vitalē virtutem ijs, quæ fouentur, inijciens; habet enim aqua præcipuè vitalem virtutem, quia plurima animalia generantur in aqua, & omnium animalium semina sunt humida. Tho. 1.p. loc. cit. Vide inferiùs super illud, Congregentur aquæ, &c. in solut. duodecimi.

NOTABILIA.

1 POTIVS verò dicitur Super aquas ferri, quàm in aquis esse, licet spiritus Dei sit vbique: primò, quia Scriptura loquitur de Spiritu domini, qui superior est natura in ratione agentis, sic enim hic agitur de illo. Alex. loc. cit. m. 3. Deus, sicut auctor naturæ, ità excedit naturam, immo, miraculorum vnum alio maius esse contingit, non secundùm comparationem ad diuinam potenciam, sed ad facultatem

naturę,

naturę, quam secundùm quosdam gradus excedit in operando virtus diuina. D.Tho.1.p.q.105.a.8. Secundò, dicitur Spiritus Domini super ferri, ne faciendo opera sua, putaretur Deus amare per indigentiæ necessitatem potiùs, quàm per abundantiam beneficientiæ. Quare soluitur illud argumentum. Agens propter finem, statim agit nisi impediatur, si ergo Deus ageret propter finem, statim egisset, fecissetq; mundum quàm citius potuisset, quod patet esse falsum. Respondetur enim, argumentum procedere de agentibus acquirentibus bonitatem ex operibus, Deus autem produxit creaturas, non vt inde bonum reciperet, sed vt eis bonitatem, quam habebat, influeret, idcirco dicitur, Spiritus Domini ferebatur super aquas, non in aquis. Abundantia enim beneficientiæ, qua vult Deus benefacere suis creaturis, non necessitas indigentię, fecit Deum producere creaturas: propter quod solus ipse est verè liberalis: quia agit, & producit creaturas suas, non vt inde bonũ recipiat, sed vt eis bonitatem, quam habet, influat. Aegid. 2.d.1. part.2.q.1.a.2. in calce. Vide infrà super illud. Et vidit lucem, quòd esset bona. In princ. Et super illud, Producant aquæ &c. in solut. tertij.

2 Non approbat Scriptura Sacra confusionem corporalis creaturę, quàm antiqui vocauerunt Chaos, nam ipsi posuerunt confusionem excludentem omnem distinctionem, prętet hoc, quòd Anaxagoras posuit intellectum distinctum, & immixtum. Sed antè opus distinctionis, Scriptura Sacra ponit multiplicem distinctionem, primò quidẽ, Cæli, & terrę, in quo, vt placet D.Tho. ostenditur etiam distinctio secundùm materiam, & hoc cùm dicit. In principio creauit Deus Celum, & terram. Secundò, elementorum, quantum ad formas suas: per hoc; quod nominat terram, & aquam, aerem autem, & ignem non nominat, quia non est ità manifestum rudibus, quibus Moyses loquebatur, huiusmodi esse corpora, sicut manifestum est de terra, & aqua: quamuis Plato aerem intellexerit significari per hoc, quod dici-

tur; Spiritus Domini; quia etiam aer Spiritus dicitur: ignē verò intellexit significari per Cælum, quod igneæ naturæ esse dixit, vt Augustinus refert 13. de Ciuit. Dei c. 16. Sed Rabbi Moyses, in alijs cum Platone concordans, dicit ignē significari per Tenebras: quia vt dicit, ignis in propria Sphæra non lucet: Sed magis videtur esse conueniens, quod prius dictum est: quod Spritus Domini in Scriptura, non nisi pro Spiritu Sancto, consueuit poni, qui aquis superferri dicitur, non corporaliter, sed sicut voluntas artificis superfertur materię, quam vult formare. Tertia distinctio significatur secundùm situm: quia terra erat sub aquis, quibus inuisibilis reddebatur: Aer verò, qui est subiectum tenebrarum, significatur fuisse super aquas: per hoc quod dicitur. Tenebrę erant super faciem abyssi. D. Tho. 1. p. q. 66. a. 1. in calce; At secundùm Aegidium 2. d. 13. q. 1. a. 1. Distinctio aeris, & terræ notatur, cùm dicitur. Terra erat inuisibilis, hoc enim erat, quia cooperta aquis; per aquas autem oportet intelligamus aerem nebulosum, & admixtum vaporibus aqueis: talis enim aqua cooperiebat tunc terram, quia aer sic admixtus, & sic nebulosus velabat, & faciebat eam inuisibilem, idcirco cùm dicitur, terra erat inuisibilis, datur intelligi distinctio terræ ab aere, sicut distinguitur quid quasi coopertum à cooperiente, & velatum à velante. Distinctio terrę ab aqua notatur, cùm dicitur, Terra erat incomposita. Quando tertia die dictū fuit. Congregentur aquę &c. tunc aquę quandam ponderositatem acceperunt, vt nō possent stare in aere, sed constringerent se simul, suoq; pōdere tenderent ad locum inferiorem, videlicet, ad concauitatem terræ, vbi nunc est mare, & quia aquæ, sic factæ ponderosæ, adhęserunt terræ, fecerunt quandam compositionem cum terra. Distinctio ignis ab aere, & aqua insinuatur, cùm dicitur, Tenebræ, per quas intelligi potest ignis, erant super faciem abyssi, id est, erant in superficie abyssi. hoc est, aeris admixti aquæ, qui tunc poterat vocari abyssus propter aquam, quam habebat admixtam. Distingue-

guebatur ergo, ſicut quod eſt in ſuperficie, ab ipſa ſuperficie diſtinguitur.

Dixitq; Deus, fiat lux, & facta eſt lux.

ARGVMENTA.

1 CREATIO eſt exitus de non eſſe in eſſe, cui immediatus eſt exitus de potentia materiali in actum: hoc autem eſt facere; ſed in operibus ſex dierum eſt factio, ſiue cõditio. Dicitur enim, Fiat lux, & facta eſt lux, & ità de alijs, ergo antè non fuit niſi creatio, prius ergo creabatur de non eſſe in eſſe aliquo modo materia, vt ſit ordo de non eſſe omnino, in poſſe eſſe, & deinde de poſſe eſſe, in eſſe actu: quod eſt eſſe per formam determinatam. Alex. 2.p.q. 44. m. 1.

2 Factis reſpondent verba. Sed diuerſa fuerũt facta; Quotiens dicit homo, totiens multiplicantur verba. Ergo à ſimili, quot vicibus in productione rerum dictum eſt, Dixit Deus, totidem alia, & alia verba dixiſſe Deum, cenſendum eſt. Alex. cit. p. q. 50. m. 6. a. 1.

3 Solo Verbo voluit Deus creare omnia. Gen. 1. Dixit, & facta ſunt: Ergo ſolo Verbo, non vnito alij, debuit reparare. Non ergo ſequitur, quòd Verbum caro factum ſit, vt homo reparetur. Alex. 3. p.q. 1.m.7.

4 Ea, quæ dicuntur in Geneſi, ſecundùm Baſilium in Hexam. litteraliter accipienda ſunt, & non per allegoriam ad alium ſenſum trahenda. Cùm autem dicitur, Dixit Deus. littera non videtur ſonare aliud, niſi quod temporaliter ſonuerit: Ergo videtur, quòd de temporali Verbo, & ſono vocis prolato, accipiendum ſit. Quod ſi verum eſt, tot verba tunc dixit, quotiens dixit. Et cùm Verbum Dei, ſicut dicitur, Ioan. 1. ſit, per quod omnia facta ſunt, & hoc ſit Filius Dei, dicente Auguſtino 4. de Trin. eo Verbum eſt, quo

filius

filius; ſequitur, quòd plures filij ſint in diuinis, quod hęreticum eſt. Alb. 2. p. q. 51. a. vlt.

5 Dicta eſt lux. lux autem per eſſentiam èſt perfectior in illuminando, quam luminoſum, quod participat lucem, cùm ergo ſol luminoſum ſit, lucem participans, videtur, quòd lux perfectior fuerit in illuminando, quam ſol. Alb. cit. q. 51. m. 2.

6 Gen. 1. dicitur, Dixit Deus fiat lux; & in pſal. Ipſe dixit & facta ſunt. hoc autem dicere eſt creare: cùm ergo omnibus diuinis perſonis ęqualiter conueniat hoc dicere, omnibus conueniet Verbum producere. Alb. 1. d. 10. a. 3.

7 Lux qualitas quædam eſt, qualitas autem, cùm ſit accidens, non habet rationem primi, ſed magis rationem poſtremi, non ergo prima die debet poni productio lucis. D. Tho. 1. p. q. 67. a. 4. arg. 1.

8 Dicere Dei eſt cauſſa creaturæ fiendę, quod non videtur poſſe intelligi de æterna Verbi genitura, quia illa ab æterno fuit, nec per vices temporum repetitur, cùm tamen in ſingulis diebus ſcriptura repetat, Deum aliquid dixiſſe. Nec etiam poteſt intelligi de locutione corporali; tum quia, nondum erat homo, qui vocem Dei loquentis audiret, tum etiam, quia oportuiſſet antè lucis formationē aliquod aliud corporeum formatum fuiſſe, cùm vox corporalis non fiat niſi per alicuius corporis formationem: ergo videtur, quòd intelligatur de ſpirituali locutione, qua Deus ad Angelos loquitur. Et ſic videtur, quod Angelorum cognitio præſupponatur vt cauſſa ad creaturarum viſibilium productionem. D. Tho. de pot. Dei q. 3. a. 18. ad 13.

9 Secundùm Auguſtinum, patrem generare filium eſt, patrem dicere ſe ſuo verbo. Sed Anſel. dicit, quòd eodem verbo pater dicit ſe, & creaturam. Cùm ergo generatio filij à patre ſit naturaliter, & non per imperium voluntatis, videtur quòd etiam creaturarum productio. Nam apud Deum non differt dicere & facere, cùm ſcriptum ſit. Dixit, & facta ſunt. D. Tho. de pot. q. 3. a. 15. arg. 13.

Pro-

10 Processio ęterna diuinę personę est ratio, & caussa temporalis processionis creaturæ, & eius, quòd in creatura est. Vnde August. super Gen. ad litteram sic exponit, quod dicitur Gen. 1. Dixit, & factum est, id est, Verbum genuit, in quo erat vt fieret: filius autem est perfectè ratio, & caussa productionis creaturę. Non ergo oportet esse aliam processionem diuinæ personæ, prĉter processionem filij. D. Tho. de pot. q. 10. a. 2. arg. 19.

11 Lux corporalis est ad decorem, & complementum Cæli siderei, siue firmamenti: si ergo quod ornat, & decorat aliquod corpus, non potest, nec debet ante ipsum fieri, cum productio firmamenti spectet ad opus secundæ diei, videtur, quòd primo die lux corporalis nec potuit, nec debuit fieri. D. Bon. 2. d. 13. q. 1.

12 Lux corporalis est ad fomentum plantarũ, & animaliũ, & etiam ad solatium hominum, si ergo primo, & secundo die non erant plantæ, quę fouerentur, nec animalia, nec homines, quibus illa lux aliquod ferret obsequiũ, videtur quòd Deus frustra fecisset eam in primo dierum, quod si Deus nihil frustra facit, restat, quòd per illam lucem non intelligitur lux corporalis, sed spiritualis, scilicet, creatura Angelica. D. Bon. ibi.

13 Inter corporalia, quod propriè dicitur fieri, corpus est, at de luce scriptũ est: Dixit Deus, fiat lux, & facta est lux. ergo corpus est. Doct. sub. 2. d. 13. in solut. argumentorum.

CONCLVSIONES.

1 IDEM *est Verbum, quo Deus dicit se ipsum, & creaturas.*] Vt placet Augustino 2. super Gen. ad litt. Dixit, & facta sunt, ità exponitur, id est, Verbum genuit, in quo erat, vt fieret creatura. Sed Deus pater Verbum genuit dicens se ipsum; ergo idem est Verbum, quo dicit se ipsum, & dicit creaturam. D. Tho. quol. 4. a. 6. Verbum Dei (vt idem. D. Tho. subdit) repræsentatur aliqualiter per verbum

bum noſtri intellectus, quod nihil aliud eſt, quàm quædam conceptio actualis noſtræ notitię, cum enim id, quod ſcimus, actu conſiderando, concipimus, hoc, Verbum noſtri intellectus eſt. Et hoc eſt, quod Verbo exteriori ſignificamus; ſed quia nos non totum id, quod habitu ſcimus, actu mente concipimus, ſed de vno intelligibili mouemur ad aliud, inde eſt, quod in nobis non eſt vnum ſolum verbum mentale, ſed multa, quorum nullum adæquat noſtrã ſcientiam. Sed Deus quicquid ſcit, actu intelligit, & ideo in mente eius non ſuccedit Verbum Verbo: & ſicut eadẽ ſcientia ſcit ſe, & omnia alia, ità etiam eodem Verbo exprimit ſe ipſum, & omnia alia: nec eſſet eius verbum perfectum: vt Aug. 15. de Trin. inquit, ſi aliquid minus eſſet in eius Verbo, quàm in eius ſcientia, vnde quicquid pater ſcit, totum vnico ſuo verbo dicit: & ſic neceſſe eſt, quòd idẽ Verbum ſit, quo dicit ſe ipſum, & quo dicit creaturam. Hæc ille. Dicet aliquis, ergo Verbum diuinum procedit ex omnibus, quæ ſunt in ſcientia patris, D. Tho. 1. p. q. 34. a. 1. ad 3. cenſet Verbum Dei natum eſſe ex omnibus, quæ ſunt in ſcientia patris, ſcilicet eſſentia, perſonis, & omni alio intelligibili ſimplici, quod dico propter ſcita à Deo ſcientia viſionis: ità quòd pater intelligendo ſe, & Filium, & Spiritum Sanctum, & omnem creaturam, concipit Verbum. Procedit enim Verbum, non ex qualicunque cognitione eſſentiæ diuinæ, ſed ex comprehenſione eiuſdẽ; ideo oportet, vt procedat ex notitia omnium, quæ ſciuntur, cõprehendendo diuinã eſſentiã. Attamen non ambigitur, quin principaliter exprimat eſſentiam; ſecundariò verò creaturas, quemadmodum, & Deus pater principaliter intelligit eſſentiam, & ſecundariò creaturas. Creatura enim in eſſentia diuina, ipſa autem eſſentia in ſe intelligitur, & exprimitur. Quo fit (ni fallor) Doctorem ſubtilem 2. d. 1. q. 1. a. 2. quo ad hoc, parum, aut nihil diſcordare ab Angelico. Habet enim, Verbũ Dei ex vi productionis ſuæ, non procedere ex ſcientia creaturarum, ſed diuinæ eſſentiæ. Etenim

idem

idem D. Tho. de verit. q. 4. a. 5. quærens, num Verbum relationem ad creaturam importet; respondet, quia pater principaliter dicit se, generando Verbum suum, & ex consequenti dicit creaturas, ideo principaliter, & quasi per se, Verbum refertur ad patrem, sed ex consequenti, & quasi per accidens, refertur ad creaturam, accidit enim Verbo, vt per ipsum creatura dicatur. A pari dicere possumus, accidit Verbo, quod ex scientia creaturarum procedat.

2 ¶ *Formæ corporales in prima rerum conditione fuerunt immediatè à Deo.*] Ad hoc significandũ Moyses singulis operibus præmittit. Dixit Deus fiat hoc, vel, illud, in quo significatur formatio rerum per Verbum Dei facta, à quo secundùm Augustinum est omnis forma, & cõpago, & concordia partium. D. Tho. 1. p. q. 65. a. 4. Dixi in prima conditione, quoniam, post primam productionem, formæ sensibiles, & corporales sunt à Deo, vt à prima caussa, à substantijs spiritualibus, vt mouentibus ad formas; (Cęlũ enim mouetur à substantia spirituali) à compositis agentibus corporalibus, vt propinquis agentibus educentibus illas ex materiæ potentia. D. Tho. ibi. Notandum, cum hoc, quod res immediatè a Deo productæ sunt, stat, quòd sint productæ à se ipsis. Etenim similitudo creaturæ est quodam modo ipsa creatura, per illum modum, quo dicitur, anima est quodam modo omnia. Vnde ex hoc, quòd similitudo creaturæ in verbo est productiua, & motiua creaturæ in propria natura existentis, quodam modo contingit, vt creatura se ipsam moueat, & ad esse producat, in quantum scilicet producitur in esse à sua similitudine in verbo existente: & ità similitudo creaturæ in verbo est quodam modo creaturæ vita. D. Tho. de verit. q. 4. a. 8. et 1. Sent. d. 36. q. 1. a. 3. ad. 3. Similitudo inquit, quæ est in Deo, non est vita, vel lux, secundùm hoc, quod est similitudo rei: sed secundùm hoc, quod est in Deo: Et dicitur vita in quantum (nota) est principium operationis ad esse rerum: sicut dicit philosophus 8. phys. quòd motus cæli est, vt vita, quædam natura existentibus.

tibus. Sed inquantum est principium cognitionis rerum, dicitur lux.

¶ *Maius est iustificare impium, quàm creare Cælum & terram.*] Creando Cælum, & terram, non nisi dixit, & facta
3 sunt, In iustificatione verò fecit multa, dixit infinita, pertulit plurima, secundum quid ergo ostendit maiorem potentiam, simpliciter autem ostendit maiorem bonitatem. Alb. 2. d. 18. a. 4. Concordat D. Tho. 12. q. 113. a. 9. Opus aliquod potest dici magnum dupliciter. Primo, ex parte modi agendi, & sic maximum opus est creationis, in quo ex nihilo fit aliquid. Secundò, potest dici opus magnum propter magnitudinem eius, quod fit, & secundùm hoc, maius opus est iustificatio impij, quæ terminatur ad bonum æternum diuinę participationis, quàm creatio Cęli, & terræ, quæ terminatur ad bonum naturæ mutabilis: Et ideo Augustinus exponens illud Ioan. 14. Maiora horum faciet, cùm dixisset, quod maius est quod ex impio fiat iustus, quàm creare Cælum, & terram: subiungit: Cælum enim & terra transibit, prædestinatorum autem salus, & iustificatio permanebit. Sed sciendum, quòd aliquid magnum dicitur dupliciter. Vno modo, secundum quantitatem absolutã, & hoc modo donum gloriæ est maius, quàm donum gratiæ iustificantis impium: & secundum hoc, glorificatio iustorum est maius opus, quã iustificatio impij. Alio modo, dicitur aliquid magnum quantitate proportionis: Sicut dicitur mons paruus, & millium magnum. Et hoc modo, donum gratiæ impium iustificantis est maius, quàm donum gloriæ beatificantis iustum: quia plus excedit donum gratiæ dignitatem impij, qui erat dignus poena, quàm donum gloriæ dignitatem iusti, qui ex hoc ipso, quod iustificatus, est dignus gloria. Et ideo Augustinus dicit ibidem. Iudicet, qui potest, vtrùm maius sit iustos angelos creare, quàm impios iustificare. Certè si æqualis est vtrumq; potentiæ, hoc maioris est misericordiæ. Hęc ille. Obseruat què in solutione secundi, quod bonum gratiæ vnius maius est, quàm

bonum

bonum naturæ totius vniuersi. Quod vtinam semper die, noctuq; ante oculos haberemus. Ità enim continuè vide remus damnationem imminentem non existimanti tantum bonum oblatum.

4 ¶ *Deus est agens per intellectum.*] Etenim suum dicere est suum facere; Dixit enim Deus fiat, & factum est, neq; secundùm Augustinum Deus dixit corporaliter, sed intellectualiter, quia Verbum genuit, in quo erat, vt fieret. Ac gid. 2. d. 1. part. 2. q. 1. a. 2. Collige quòd in mente Dei sunt ideę omnium. Etenim in omnibus, quæ non à casu generantur, necesse est formam esse finem generationis cuiuscunq;. Agens autem non ageret propter formã, nisi in quantum similitudo formę est in ipso. Quod quidem contingit dupliciter. In quibusdam agentibus pręexistit forma rei fiendæ secundùm esse naturale, sicut in ijs, quæ agunt per naturam. Sicut homo generat hominem, & ignis ignem. In quibusdã secundùm esse intelligibile, vt in ijs, quę agunt per intellectum: Sicut similitudo domus pręexistit in mente ædificatoris: & hęc potest dici Idea, id est forma domus, quia artifex intendit domum assimilare formæ, quàm in mente concepit. Quia igitur mundus non est casu factus, sed est factus à Deo per intellectum agẽte, necesse est quòd in mente diuina sit forma, ad similitudinem cuius mundus est factus. D. Tho. 1. p. q. 15. a. 1. Eadem ratione necesse est quòd in mente diuina sit Idea cuiuscunque rei. Vnde dicit Augustinus lib. 83. quęst. Singula proprijs rationibus à Deo creata sunt. Materia prima, si nequit sine forma creari, habet quidem ideam in Deo, non tamen aliam ab idea compositi: quoniam secundùm se neq; esse habet, neq; cognoscibilis est. Si potest absq; forma creari, habet in Deo imperfectam rationem ideæ, hoc est dictu, quòd essentia diuina est imitabilis à materia prima, secundum esse imperfectum, nempè secundùm vltimum gradum essendi (ipsa enim essentia diuina est omnium Idea, quatenus intelligitur vt imitabilis ab hac, vel ab illa re) Accidentia habent

bent ideam in Deo. Quæ inſeparabiliter concomitantur ſubiectum, non quidem aliam, ab idea ſubiecti, quia ſimul fiunt cum ſubiecto. Quæ ſuperueniunt ſubiecto, ſpecialem ideam habent. Artifex per formam domus facit omnia accidentia, quæ à principio concomitantur domum; ſed 4
ea, quæ ſuperueniunt domui iam factę, vt picturæ, vel aliquid aliud, facit per aliquam aliam formam. Genera habent ideam, ſed non aliam ab idea ſpeciei, quia nunquam genus fit niſi in aliqua ſpecie; Indiuidua ideam habent. Etenim diuina prouidentia ad ſingularia extenditur, & quoſdam ex hominibus reprobat, & quoſdam prædeſtinat; ideo particularia habent proprias ideas in Deo: Vnde alia eſt idea Petri, & Ioannis in Deo. Malum non habet ideam in Deo, neque ſecundùm quod Idea eſt exemplar, neque ſecundùm quod eſt ratio. Ità dico, quia Idea, ſecundùm quod eſt principium factionis rerum, exemplar dici poteſt; ſecundùm verò quod eſt principium cognoſcitiuum, propriè dicitur ratio: ergo cùm malum nihil ſit, & à Deo cognoſcatur non per propriam rationem, ſed per rationem boni, ideo dixi, malũ non habet in Deo Ideã, &c. Ex D. Tho. 1. p. q. cit. a. 3. & 1. Sent. d. 36. a. vlt. Et quemadmodũ Ideæ in Deo non ſunt magnæ, aut paruæ, albæ, aut coloratę, quamuis per eas cognoſcantur res magnæ, & coloratæ: Ità non ſunt inter ſe ordinatę, quãuis Deus per eas cognoſcat, & faciat omnia ordinata, neque vna eſt nobilior altera, licet Deus faciat vnam rem altera nobiliorem. D. Bon. 1. Sent. d. 35. q. vlt.

5 ¶ *In Deo non eſt actio tranſiens, ſed immanens tantùm, habens efficaciam tranſeuntium.*] Breuis probatio, Dixit, & factum eſt. Caiet. 1. p. q. 25. a. 1. Explicatur. Actio exterior non eſt niſi ad ſupplementum imperfectionis actus interioris, quę imperfectio procul eſt à diuino Velle. Si velle noſtrum eſſet ſecundùm ſe rerũ productiuum, ita quod ipſum Velle eſſet ipſum producere, producere res eſſet ſecundùm rei veritatem actio immanens, quia eſſet idẽ omnino quod

Velle,

velle, tàmen ſignificaretur per modum in alterum trànſeuntis. Actio ergo diuina, qua res in eſſe producuntur, cum non ſit aliud, quàm ipſum Velle diuinum, & ipſa Dei ſubſtantia, non eſt actio tranſiens ſecundùm rei veritatem, ſed actio immanens, quæ eſt Velle, & intelligere: Secundùm enim quòd Deus intelligit, & vult, ità res in eſſe procedunt abſq; alia media actione, & motu. Sed verum eſt, quòd habet aliquam ſimilitudinem cum actione tranſeunte, inquātum per ipſam aliquis effectus in creaturis relinquitur: & ideo à nobis ſignificatur per modum actionis tranſeuntis in aliud, cùm dicimus. Deus producit, aut creat res. Vnde poteſt dici actio tranſiens productiuè, quia habet terminum extrinſecum productum, nō autem ſubiectiuè, quod eſt propriè eſſe actionem tranſeuntem, quia non recipitur in aliquo extrinſeco ſubiecto, ſed remanet in agente. Franc.Ferra.l.2.contrà Gent:c.16.& eod. lib.c.1.in calce. Actio Dei eſt quidem realiter immanens, ſed ſecundum quod refertur ad intellectum, & voluntatem, vt videlicet dicitur Velle, & Intelligere, non ſolùm ſecundùm rem eſt immanens, ſed etiam ſecundùm modum concipiendi: ſecundùm autē quod ad potentiam refertur, vt videlicet dicitur, producere, aut creare, licet ſit ſecundùm rem immanens: ſecūdùm tamen modum concipiendi eſt tranſiens: concipitur enim vt alterius factio, quæ eſt ratio actioni tranſeunti conueniens: hoc autem eſt ex imperfectione Intellectus noſtri non valentis diuinam actionem ſecundùm quòd in ſe eſt, apprehendere, ſed diſtinctè concipientis ipſam, vt habet perfectionem operationis immanentis, & vt habet perfectionem operationis tranſeuntis, licet in ſe ipſa has perfectiones indiſtinctè contineat. hæc ille.

EXPOSITIO.

DIXIT; Idem eſt Deo dicere, quòd in Verbo æterno diſponere, & determinare, vnde ſentiendū eſt, quòd temporaliter ſono vocis non dixit, ſed æternaliter Verbū

genuit, in quo erat vt fieret ſicut in arte, & ſapientia artificis. Alb. 2. p. q. 51. a. vlt. Sed obijcit Bon. 2. d. 13 cir. litt. dub. 3. Statim vt Dixit Deus &c. res factæ ſunt, ſicut dicitur, in pſal. Dixit, & facta ſunt, ergo cùm productio rerũ ſit temporalis, dictio non fuit æterna. itẽ, in dictione æterna non dicit Deus niſi ſemel, ſicut dicitur in pſal. Semel locutus eſt Deus; ſed cum produxit opera ſex dierum, in productione cuiuſlibet operis, dixit: ergo, illud Dicere non eſt æternum, ſiue generare filium. Item quæſtio eſt, vtrùm accipiatur notionaliter, vel eſſentialiter, ſi accipiatur notionaliter, quomodo effectus creationis, quem Deus dicendo produxit, competit toti Trinitati? Si verò eſſentialiter, quomodo poterit referri ad naturã Verbi, per quod facta ſunt omnia, cum Verbum dicatur perſonaliter? Reſpondet. Dicere vno modo connotat effectum in actu, altero, effectum in habitu, non in actu. Primo modo, Dicere idem eſt quod producere, nec eſt ibi nugatio cùm dicitur, Dixit Deus, fiat. quia non tantùm importat ipſam actionem in ſe, ſed etiam prout eſt ad ipſius manifeſtationem: & præmittit Scriptura Verbum dicendi Verbo faciendi, vt in hoc oſtendat, quòd Deus maxima facilitate produxit ſingula, non quia aliqua vox creata rerum productionem antecedat. Et ſic dicere, in diuerſis diebus poteſt plurificari, non ratione principalis ſignificati, ſed connotati, ſicut patet, quia plurium productorum plures ſunt productiones paſſiuę, & ratione connotati, actiua poteſt dici plurificari. Si ſecundo modo dicere accipiatur, ſenſus eſt. Dixit, id eſt, Verbum genuit, in quo omnia diſpoſuit, & per quem omnia produxit, & ad illud Dicere, ſequitur creaturam fieri, ſicut ad diſpoſitionẽ, ſequitur opus, non immediatè, vt tunc ſit, quando quis primò diſpoſuit, ſed pro loco, & tempore, ſicut dicentis diſpoſitio ordinauit: & ſic eſt in propoſito: nã Deus produxit non tunc, cùm filium genuit in quo diſpoſuit: ſed ſicut generando filium ab ęterno diſpoſuit ſe producturum in tempore, ſic produxit in tẽpore. In ipſa enim diſpoſitio-

ne

ne Dei æterna, non solùm erat vt res producerentur, sed etiam quando producerentur: & hoc modo dicere in diuersis diebus dictum, eandem importat dispositionem æternam, in qua simul disponuntur æternaliter, quæ successiuè producuntur ex tempore. Per hoc patent quę obiecta sunt. Hæc ille. Vel dixit, id est, iussit, vel imperauit. Quando Deus mundum condidit, iussus, siue imperium factum est sine externo sonitu, in finali resurrectione sonora voce fiet. Quando enim Deus mundum creauit, neque ipse Deus sensibilis erat homo, neque erant tunc mortales, qui essent eius voces audituri. Christus autem Deus, & homo, qui proprio ore fidem nos docuit suam, & legē nobis posuit, credendus est sensibili voce, terribile illud Conciliū initum ire. Vnde Pau. 1. Thes. 5. tria subinde connectit dicens, Dominus in iussu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de coelo. quasi iussus voce sit explicandus, & tuba promulgandus. Dominic. Sot. 4. sent. d. 43. q. 1. a. 4. (Lux) Secūdùm Augustinum intelligitur formatio lucis spiritualis, id est naturæ Angelicę. Secundùm alios, intelligitur productio corporalis, quæ, vt quibusdam placet, fuit nubes quædam lucida, de qua ità loquitur Alb. 2. d. 13. a. 2. in calce. Sancti lucē illam, nubeculam vocant, secundum similitudinem, quia nubes tenuis eleuata in sublime, tacta luce Solis, recipit candorem: ità lux illa primò creata, non erat adeò magnum habens fulgorem, sicut Sol: idcirco nubi lucidæ assimilatur, & per hanc similitudinem nubecula dicitur: de qua tres sunt opiniones; Vna, quòd cessit in Solem, & hoc verum est pro maxima parte. Alia, quòd est circa Solem; & hęc non est probabilis: quia cùm Sol non hęreat eisdem partibus circuli, quando Sol, distantiam haberet vltrà triginta gradus, posset videri in ortu, & occasu. Tertia opinio est, & hanc puto esse verissimam, Supponendo, quòd non omnia simul creata sunt, quòd illa nubecula non fuit vna, sed potius multę: quia lumen, quod congregatum est in omnibus stellis, tunc in diuersis partibus mate

riȩ cȩli fuit disperſum, ſicut videmus in galaxia, & poſtea conglobatum eſt in ſtellis. Hȩc Alb. Secundùm verò Dio. 4. cap. de di. no. Illa lux fuit lux ſolis, ſed adhuc informis quantùm ad hoc, quod iam erat ſubſtantia Solis, & habebat virtutem illuminatiuam in communi, ſed poſtmodum data eſt ei ſpecialis, & determinata virtus ad particulares effectus. Huic adhæret D. Tho. 1.p.q.67. a.4.ad 2. ſi ponatur corpus Solis non eſſe de natura quatuor elementorum, ſed eſt incorruptibile per naturam: quia ſecundùm hoc, materia eius non poteſt eſſe ſub alia forma, De quo inferius.

NOTABILIA.

1 LVx ponitur primò creata obquatuor rationes. Prima, lux eſt qualitas primi corporis, vnde ſecundùm eam prius fuit mundus formandus. Secunda, lux eſt communis ſuperioribus, & inferioribus corporibus, ſicut autem in cognitione proceditur à communioribus, ità etiã in operatione, nam prius generatur viuum, quàm animal. Tertia, per lucem omnia alia manifeſtantur. Quarta, dies non poteſt eſſe ſine luce, vnde oportuit prima die fieri lucem. D. Tho. 1. p.q.& art. citatis.

2 Cognitio diuinarum perſonarum fuit neceſſaria nobis dupliciter. Vno modo, ad rectè ſentiendum de creatione rerum. Per hoc enim, quod dicimus Deum omnia feciſſe Verbo ſuo, excluditur error ponentium Deum produxiſſe res ex neceſſitate naturȩ. Per hoc autem quod ponimus in eo proceſſionem amoris, oſtenditur, quòd Deus non propter aliquam indigentiam creaturas produxit, neq; propter aliam cauſſam extrinſecam, ſed propter amorem ſuæ bonitatis. Vnde & Moyſes poſtquàm dixerat. In principio creauit Deus cælum, & terram, ſubdit, Dixit Deus, fiat lux: ad manifeſtationem diuini Verbi. Et poſteà dixit, Vidit Deus lucem quòd eſſet bona: ad oſtendendum probationem diuini amoris. & ſimiliter in alijs operibus. Alio modo, & principaliùs, ad rectè ſentiendum de ſalute generis humani

humani, quę perficitur per filium incarnatum, & per donum Spiritus Sancti. D. Tho. 1. p. q. 32. a. 1. ad. 3.

3 Tria quędam, maximè ſcienda de creatura, nobis oportuit intimari: Quis eam fecerit, per quid fecerit, quare fecerit. Ob hoc (inquit) Dixit Deus, fiat lux, & facta eſt lux. & vidit Deus lucem quia bona eſt. Si quærimus quis fecerit: Deus eſt, ſi per quid fecerit: Dixit Deus fiat, & facta eſt: Si quare fecerit: quia bona eſt: Nec auctor eſt excellētior Deo, nec ars efficacior Dei Verbo, nec cauſſa melior, quàm vt bonum crearetur a bono. Opus creationis eſt commune trium perſonarum, attamen per diſtinctionem appropriatur. Alex. 3. p. q. 8. m. 3. a. 3.

4 Res creata habet triplex eſſe, ſcilicet in Verbo, in mente angeli, & in propria natura. Quod ſignificatur, ſecundùm Auguſtinum primo ſuper Gen. per hoc quod dixit, fiat, quantùm ad eſſe rei in Verbo, factum eſt, quantùm ad eſſe rei in mente Angeli, prout angeli acceperunt cognitionem rei fiende, fecit, quantùm ad eſſe rei in propria natura. Sed inferes, ergo Angelus triplicem de rebus cognitionem habet, nempè prout in Verbo, in mente eius, & in propria natura ſunt; & ſubinde, non ſolummodo debet aſſignari cognitio Veſpertina, & matutina. Conceditur, Angelum de rebus triplicem cognitionem habere. Quamuis autem nunquam cognoſcat res in propria natura, niſi per ſpecies, quas habet apud ſe, tamen differt cognitio, qua cognoſcit, prout ſunt in ſe ipſo, & prout ſunt in propria natura. Poteſt enim intellectus conuerti ad ſpeciem, quam apud ſe habet dupliciter. Aut, conſiderando ipſam ſecundùm quod eſt ens quoddam in intellectu: Et ſic cognoſcit de ea, quod eſt intelligibile, vel vniuerſale, vel aliquid huiuſmodi. Aut, ſecundùm quod eſt ſimilitudo rei: & ſic intellectus conſideratio non ſiſtit in ſpecie, ſed per ſpeciē tranſit in rem, cuius ſimilitudo eſt, ſicut oculus per ſpeciē, quæ eſt in pupilla, videt lapidem. Et eſt ſimile de imagine lapidea, quæ poteſt conſiderari ſecundùm quod eſt res quę-

dam, vel ſimilitudo rei. Et ita patet, quòd duæ cognitiones dictæ differunt, ſed vtraq; eſt veſpertina, quia etiã eſſe ipſius intellectus angeli creatura eſt, & in tenebras defectus tendens quantum in ſe eſt. D. Tho. 2. d. 12. a. 3. ad 5. Rurſum colliges, Angelos ante viſibilem mundũ creatos fuiſſe. Certè quando creatura viſibilis erat fienda, nondum erat: ergo angeli fuerunt, & habuerunt cognitionem creaturæ viſibilis, antequam eſſet. Deinde, eſſe rerum in Verbo præcedit eſſe earum in cognitione Angelica duratione, & cauſſa; ergo ſimiliter eſſe rerũ in cognitione angelica præcedit eſſe earum in propria natura duratione, & cauſſa. At non ſequitur, Quoniam ſuſtinendo opinionem Auguſtini de momentanea rerũ productione, creatura ſpiritualis dicitur habuiſſe cognitionem creaturę corporalis fiendæ, non quia eius formatio eſſet tempore futura, ſed quia cognoſcebatur, vt futura, prout conſiderabatur in ſua cauſſa, in qua erat, vt ex ea poſſet procedere, ſicut qui cognoſcit arcam in principijs, ex quibus fit, poteſt dici eam cognoſcere vt fiendam. Præterea, eſſe rerum in Verbo eſt cauſſa eſſe rerum in propria natura: Sed eſſe rerum in cognitione Angelica non eſt cauſſa eſſe rerum in propria natura. ideo non ſequitur, eſſe rerum in Verbo præcedit &c. D. Tho. de potent. Dei, q. 3. a. 18. ad. ij. 12. & 14. Tertiò deduces. Dæmones, per formas rerum, quas Deus produxit in intelligentia Angelica, quando ipſas res in ſe ipſis produxit, poſſe futura cognoſcere. Formæ enim rerũ in materia corporali eodem modo ſe habent reſpectu præſentis, præteriti, & futuri. Ergo & pari ratione, formæ rerum, quæ ſunt in mente Angelica. Non ſequitur, quoniam formæ, quæ ſunt in rebus à diuina mente procedentes, habent quidem ſe ſemper eodem modo, quantùm ad rationem ſpeciei, non autẽ quantùm ad participationem indiuiduorum: quia quandoque forma ſpeciei participatur à quibuſdã indiuiduis: quandoq; verò ab alijs: ſic etiã ſpecies intellectus angelici ſecundùm ſe ipſas ſemper eodem modo ſe habent: ſed ex transmuta-

tione

tione indiuiduorum naturalium prouenit, quòd quandoq; aſſimilantur ſpeciebus exiſtentibus in intellectu angeli, quã doque autem non aſſimilãtur. D. Tho. de Mal.q.16.a.7.ad 9. Quartò concludes, mediantibus Angelis res creari; Nam, modus, quo res dicuntur in angelica intelligentia fie ri, medius eſt inter alios duos modos; videtur ergo, quòd res creatę procedant, vt ſint in propria natura, a Verbo crea toris, cognitione Angelica mediante. Sed non ſequitur, quoniam res in intelligentia Angelica dicuntur fieri ſecundùm cognitionem tantùm, non ſecundùm rationem opera tiuæ virtutis, vnde res non producuntur à Deo mediãtibus angelis operantibus, ſed ſolùm Angelis cognoſcentibus. D. Tho.de potent. Dei.q.3.a.4.ad. 4.

5 Nec vacat myſterio, quòd in omnium rerũ corporalium productione dicitur, fiat, fecit, & factum eſt. In productione verò lucis non dicitur, niſi fiat, & factum eſt, Et huius ratio eſt, quia omnes alię res, à creatura ſpirituali, habẽt triplicem modum eſſendi, vt dictũ eſt, ſcilicet in ſua cauſſa producente, & in mente rationali, & in corporali materia ſubſiſtente. Creatura autem rationalis non habet niſi duplicem eſſendi modum, videlicet in Verbo, & in ſe, & quia ſecundùm Auguſtinum per lucem intelligitur natura Angelica, idcirco duntaxat dictum eſt, fiat, & factum eſt. Bon.2. d.13.q.1.in corp. Vel, non eſt dictum fiat, fecit, & factum eſt, quoniam Angelus non potuit habere cognitionem de ſe faciendo, ſed ſolùm de ſe facto, & per factionem lucis intelligitur factio Angeli, at bene habuit cognitionem, non ſolum de rebus factis, ſed etiam faciendis, ad minus quantum ad ordinem naturæ, & ſi non in quantum ad ordinem temporis; ſed non de ſe faciendo, nec quantum ad hunc ordinem, nec quantum ad illum; huiuſmodi autem cognitio, quam ſic habet Angelus, notatur, per hoc, quod dicitur, fecit, vnde non excluditur, quin vnus Angelus cognoſcat aliũ tripliciter, ſcilicet in Verbo, & in ſe ipſo, & in proprio genere, ſicut tripliciter cæteras creaturas cognoſcit. Alex.2.

p.q.24.m.2. Vide inferius super illud. Fiat Firmamentum. In solut. noni.

AD ARGVMENTA.

ad 1 POTEST intelligi exitus, de non esse omnino, in posse: & post de posse, in esse actu per formam, tamen vtrunq; simul factũ est, vel perfectè, secundùm Augustinum de momentanea rerum productione, vel imperfectè, secundùm alios Doctores, de quo supra dictum est, & inferiùs redibit sermo.

ad 2 Vnum est Verbum Dei, quo dicuntur omnia, & illud non multiplicatur, licet multiplicentur facta per ipsum. Dicere aliquando sumitur pro generare: & sic est vnum dicere, sicut vnum Verbum. Quandoque pro creare, & sic, si successiuè creata sunt, & facta, diuersis factis, respondent diuersæ dictiones, ex parte eorum, quæ dicuntur: Verbum tamen quod dicit, id est, creat, non multiplicatur, non enim ex parte dicentis est illa multiplicatio. Nec simile est de Deo, & homine in dicendo: Verbum enim hominis est extrinsecum à substantia hominis, vnde ex alia parte recipit multiplicationem: Verbum autem Dei est consubstantiale, vnde non multiplicatur secundùm substantiam. Alex.

ad 3 Non est omnino simile de actu creationis, & recreationis: nam actus creationis est solùm per rationem potentiæ, & cùm illa potentia sit infinita, & caussa sui operis, non exigit aliquam creaturam mediam in creando: immo hoc repugnaret summę potentiæ, quod operaretur per medium aliquod, quantùm est de ratione potentiæ, quia si exigeretur creatura media, iam non esset tota caussa suæ operationis: & propter hoc in creatione rerum non operatus est Deus per creaturam humanam mediam. At recreatio non solùm est per rationem potentiæ, sed etiam per rationem iustitiæ; quia in recreatione agitur de dimissione peccati, ad quam, de iustitia, sequitur satisfactio, & quoniam hanc satisfactionem potest facere Deus, sed non debet de se, eam debet ho

mo, ſed non poteſt: propter hoc in recreatione oportuit, quòd vniretur Deus humanæ naturę. Alex.

Ad 4 Quarti ſolutio habetur, tum ex dictis in ſolutione ſecundi, tum ex annotatis in expoſitione.

Ad 5 Sol abſq; dubio multò perfectior fuit in illuminando, neque nubecula illa fuit per eſſentiã lux; ſed lux, quam dixit Deus fieri, fuit forma eius, ſicut lux etiam eſt forma Solis. Alb.

Ad 6 De Verbo, vtrum perſonale nomen ſolum ſit, vel quandoq; etiam eſſentiale, diuerſi diuerſa ſenſere; amplector ego opinionem. D. Tho. 1. p. q. 34. a. 1. videlicet, Verbum, ſecundùm, quod propriè in diuinis accipitur, perſonaliter tantùm ſumitur. Dixi propriè, quia ſi figuratiuè accipiatur, nempè pro eo, quod Verbo ſignificatur, vel efficitur, ſicut conſueuimus dicere, hoc eſt Verbum, quod dixi tibi, vel quod mandauit rex, demonſtrato aliquo facto, quod Verbo ſignificatum eſt, vel ſimpliciter enuntiantis, vel etiam imperãtis, nihil impedit eſſentialiter ſumi; In hoc ſenſu, creaturæ dicuntur facere Verbum Dei. In pſal. Ignis, grando, &c. quæ faciunt verbum eius; exequuntur enim effectum aliquem, ad quem ordinantur ex Verbo concepto diuinæ ſapientiæ; ſicut aliquis dicitur facere verbum Regis, dum facit opus, ad quod ex verbo Regis inſtigatur. In eodem ſenſu, filius dicitur habere Verbum. Heb. 1. portans omnia verbo virtutis ſuæ; ibi, Verbum, pro effectu verbi, nempè pro imperio, ſumitur; quatenus ex effectu virtutis verbi eſt, quòd res conſeruentur in eſſe, ſicut ex effectu virtutis verbi eſt, quòd res producantur in eſſe. Dixit, & factum eſt, id eſt, imperauit, Vel produxit, vt in expoſitione dictũ eſt. Similiter, dum Baſilius Verbum, interpretatur pro Spiritu Sancto, impropriè, & figuratè locutus eſt, prout Verbum alicuius dici poteſt omne illud, quod eſt manifeſtatiuum eius, vt ſic ea ratione dicatur Spiritus Sanctus Verbum filij, quia manifeſtat filium. Propriè verò duntaxat eſt nomen perſonale, vt probabo Ioan. 1. Super illud. Verbum caro factum eſt.

eſt. Nunc ſatis eſt proponere ſub compendio tres propoſitiones. Prima. Quælibet diuinarum perſonarum eſt intelligens, pater enim intelligit, filius intelligit, Spiritus Sanctus intelligit. Secunda, Quælibet diuinarum perſonarum eſt Verbo dicta, Sanè, dicitur non ſolum Verbum, ſed res, quæ Verbo intelligitur, vel ſignificatur, ſic ergo vni ſoli perſonę in diuinis conuenit dici, eo modo, quo dicitur Verbum, eo verò modo, quo dicitur res in Verbo intellecta, cuilibet perſonę conuenit dici: pater enim intelligendo ſe, & Filium & Spiritum Sanctum, & omnia alia, quæ eius ſcientia continetur, concipit Verbum, vt ſic tota Trinitas Verbo dicatur, & etiam omnis creatura. Sicut intellectus hominis Verbo, quod concipit intelligendo lapidem, dicit. Tertia. In diuinis, ſolus pater eſt Dicens. Diſcriminantur intelligere, & Dicere. Importat intelligere ſolam habitudinem intelligentis ad rem intellectam, in qua nulla ratio originis importatur; ſed Dicere importat principaliter habitudinem ad Verbum conceptum: nihil enim aliud eſt Dicere, quàm proferre Verbum, & mediante Verbo, importat habitudinem ad rem intellectam, quæ in verbo prolato manifeſtatur intelligenti: & ſic ſola perſona, quę profert verbum, eſt Dicens in Diuinis: hęc autem eſt perſona patris, ergo nō omne intelligere in Deo propriè eſt Dicere: Sed Dicere includit intelligere, & cum hoc, relationem originis. Pater intelligit, vt Dicens, & producens Verbum, filius intelligit, vt verbum procedens, Spiritus Sanctus intelligit, vt à Verbo procedens: Sicut pater, & filius diligunt, vt ſpirantes amorem, Spiritus Sanctus diligit, vt amor procedens. Hæc ex. D. Tho. loco cit.

Ad 7 Secundùm opinionem, quæ ponit informitatem materiæ duratione præcedere formationē, oportet dicere, quòd materia à principio fuerit creata ſub formis ſubſtantialibus; poſtmodum verò fuerit formata, ſecundum aliquas conditiones accidentales, inter quas, primum locum obtinet lux. D. Tho. vtere etiam ſolutione quinti.

Dicere

ad 8 Dicere Dei intelligitur de ęterna Verbi Dei generatione, in quo ab æterno fuit ratio omnium creaturarum condendarum. Nec tamen ideo frequenter repetitur in singulis operibus, Dixit Deus, quasi temporaliter, sed quia licet Verbum in se sit vnum, tamen in eo est propria ratio singularum creaturarum. Sic ergo singulis operibus præmittitur Dei Verbum, sicut propria ratio operis fiendi, ne facto opere, necesse sit quærere, quare tale opus sit factum, cùm antè operis conditionem sit dictum. Dixit Deus. Sicut cùm aliquis volens assignare alicuius rei caussam, incipit à caussæ cognitione. D. Tho.

ad 9 Cuncta à Deo processisse, non naturæ necessitate, sed intellectus, & arbitrij voluntate, compertum est. Licet enim ipsum Verbum Dei naturaliter à patre oriatur, non tamen oportet, quòd creaturæ naturaliter procedant à Deo. Hoc autem modo pater Verbo suo creaturas dicit, sicut in ipso patre sunt. In quo quidem sunt, non vt per necessitatem producendæ, sed per voluntatem. D. Tho.

ad 10 Filius est sufficiens ratio processionis temporalis creaturę, vt Verbum, & exemplar, sed oportet, quòd Spiritus Sanctus sit ratio processionis creaturę, vt amor. Sicut etiam dicitur, Sap. 9. quòd Deus facit omnia suo verbo, ità dicitur, Sap. ij. quòd Diligit omnia, quę sunt, & nihil odit eorum, quæ fecit. Et Dion. 4. cap. de di. nom. quòd diuinus amor non permisit ipsum sine germine esse. D. Tho. Nota, licet creare non sit proprium alicui personæ, sed commune toti Trinitati, attamen diuinæ personę, secundùm rationẽ suæ processionis, habent caussalitatem respectu creationis rerum: Deus nanq; est caussa rerum per suum intellectum, & voluntatem, sicut artifex rerum artificiatarum. Artifex autem per Verbum in intellectu conceptum, & per amorem suę voluntatis ad aliquid relatum operatur. Vnde & Deus pater operatus est creaturam per suum Verbum, quod est filius, & per suum amorem, qui est Spiritus Sanctus. Et secundùm hoc, processiones personarum sunt rationes produ-

ctionis

ctionis creaturarum, inquantum includunt essentialia attributa, quæ sunt scientia, & voluntas. D. Tho. 1.p.q.45.a. 6. in corp. Obserua illa verba, inquantum includunt, &c. ità enim subterfugies argumenta Doct. Subt. 2. Sent. d. 1. Procedunt enim contrà Henricum, ponentem, quòd personæ diuinæ, ratione propriorum, habent caussalitatem: non autem contrà. D.Tho. dicentem, quòd ratione appropriatorum. Caiet ibi. Abundantius autem probabo, emanationem personarū de necessitate præcedere productionem creaturarum, prioritate ordinis, & caussalitatis, Super illud, Sap.7.omnium artifex, & super illud Ioan. 1. Omnia per ipsum facta sunt.

ad 11 Propositio illa, lux est ad decorem, & ornamentum Cæli, veritatem habet, prout est in distinctione cōpleta secundùm numerum, & proprietatem corporum cælestium, stellarum scilicet, & planetarum; quod non fuit antè diem quartum. D. Bon. Lux corporalis, non solummodo habet istam vtilitatem, immo etiam alias multas, quę fortasse nos latent, quarum etiam vsum potuit tunc habere: Sicut multæ creaturę habent virtutes, & vtilitates, quas nos ignoramus, & tamen eas habere non dubitamus. Posset tamen dici, quòd vsus eius fuit, diem, & noctem facere; non ad animalium illustrationem, sed ad diuinorum operum distinctionem: Vnde & si tunc non faceret ad illustrationem humani sensus, facit tamen nunc, ex ipsa distinctione, ad illustrationem intellectus; dum ex illa intellectus capit distinctionem diuinorum operum. D. Bon.

ad 12 Scriptura dicit, lucem factam fuisse prima die, non quòd tunc fieret accidens sine subiecto, sed tunc fiebat corpus luminosum, cuius forma notior erat lux, & ideo describitur subiectum ignotum, per terminum notiorem. Doct. Subt. Ità intelligitur dictum Augustini lib.de lib. arb. lux in corporibus primum tenet locum: accipit enim lucem, pro corpore lucido in actu, scilicet pro igne, quod inter quatuor elementa nobilissimum est. Similiter quando Arist. dicit,

quòd

quòd lumen eſt ſpecies ignis, lumen nominat ignem in pro pria materia, ſicut ignis in materia aerea, dicitur flamma, & in materia terrea, dicitur carbo. D. Tho. 1.p.q.67.a.2. Notandum, quòd neque in ſolutione quinti, ex Alberto di ctum eſt, lucem eſſe formam ſubſtantialem. Hoc enim fal ſum eſt, vt probat. D.Tho.loco proximè citato a.3.nulla.n. forma ſubſtantialis eſt per ſe ſenſibilis, quia quod quid eſt, eſt obiectum intellectus, vt dicitur 3.de Anima: lux autem eſt ſecundùm ſe viſiblis. Et quod nulla forma ſubſtantia lis poſſit aliquo ſenſu noſtro apprehendi, niſi per accidens, inquantum ſenſus noſtri apprehendunt aliquarum ſubſtan tiarum accidentia, confirmat Ric. cit.d.13.q.2.quia in ſacra mento altaris non remanet ſubſtantia ipſius panis, Sed tran ſubſtantiatur iu corpus Chriſti, & tamen ibi remanet, quic quid ſenſu per ſe erat apprehenſibile.

Et vidit Deus lucem quòd eſſet bona.

QVESITA.

1

Lex. 2.p.q.49. quærit, cur in creatione Cæli, & terræ non eſt dictũ, Vidit Deus Cęlum, & terram, quòd eſſent bona; ſi cut in formatione lucis dictum eſt, Vi dit lucem, quòd eſſet bona? Reſpon det ex Auguſtino lib. ſuper Gen. ad litt. Duo ſunt, propter quæ amat Deus creaturam ſuam, ſcilicet, vt ſit, & vt maneat: vt ergo eſſet, Spiritus Dei ſuperfere batur ſuper aquam, vt autem maneret, Vidit Deus, quòd bona eſt. Et quod de luce dictum eſt, hoc de omnibus. Al tera ratio addi poteſt. Bonum diuiditur in honeſtum, vti le, delectabile. D. Tho.1.p.q.5.a.6. Nullam autem dele ctationem, aut vtilitatem videtur afferre Cælum, niſi motu, & lumine, & ideo à Moyſe deſcribitur motus, & lux: mo tus quidem prius, ſed acceſſoriè; Spiritus Domini fereba

tur super aquas, vt supradictum est. lux posterius quidem, sed velut per se intenta, nam de luce dicitur. Dixit Deus, fiat lux, de motu autem nihil simile explicatur, Exprimitur verò prius motus, tum quia est dispositio totius Cæli, lux verò partium; tum quia motus ad lucem ferendam ordinatur vt ad finem: Vtrùm autem potentius Cæli organum, in efficiendis rebus, sit lux, vel motus; & vtrùm motus necessariò requiratur ad actionem Cæli, vel ad nouitatem actionis, discrepant Doctores. Sentiunt quidam, motum Cæli ità requiri ad actionem eius, quòd si non moueretur, nullo modo posset agere in hæc inferiora, quoniam ab agente non prouenit actio, nisi agens proportionetur passo, corpus autem vt agens, non proportionatur corpori patienti nisi per motum, quia corpus non est mouens nisi moueatur, & hæc est natura corporis actiui, & mouentis, Et si dixeris, Magnes trahit ferrum quiescens, Respondent, ferrum verius trahi ad magnetem, quàm à magnete; Vnde secundum dictũ Comment. 7. Phys. com. 10. est attractio æquiuoce dicta, quoniam attractio, in qua attrahens est quiescens, & atractum est motum, non est attractio rei in veritate, ex consequenti est magis ad magnetem vt ad finem, sicut lapis mouetur ad centrum, quàm effectiuè à magnete, sicut nec lapis mouetur effectiuè à centro, Cęlum autem, motum agit in inferiora effectiuè, non vt finis; ità quòd licet lux ex natura sua sit actiua caloris; si tamen ei non adiungatur motus, nõ calefaciet, sicut nec gladius, licet habeat in se virtutem incisiuam, quia durus, & acutus, exit in actũ, nisi moueatur. Hanc opinionem sustinet Ioan. Capre. 2. d. 14. q. Vnic. ex mente D. Tho. De qua redibit sermo Ios. 10. super illud. Stetit Sol, &c. Cæterùm Dur. 2. d. 15. q. 3. sustinet, motum Cæli non requiri ad hoc, vt agat in hæc inferiora, sed solùm ad nouitatem actionis, & alternationem generationis, & corruptionis, & cæterarum mutationum. Quod enim non est necessarium in corpore generabili, & corruptibili ad agendum, nec in Cælo: at motus localis non

non est necessarius in prędictis; ignis, non motus localiter, calefacit, immo Cælum Empyreum agit in hæc inferiora, etiam secundùm. D. Tho. 1. p. q. 66. a. 3. ad 2. & tamen non mouetur localiter: motus igitur localis non est necessarius in Cælo ad agendum: sed ad nouitatem actionis, & alternationem, Ad nouitatem quidem, quoniam ad actionem requiritur approximatio agentis & passi, qua posita, remoto impediente, necessariò sequitur actio in naturalibus; si igitur aliqua actio fit de nouo, oportet de nouo approximari actiuum passiuo; hæc autem approximatio fit per motum localem. Ad alternationem verò, quoniam idem manens idem est aptum semper facere idem; ideo si Cælum & astra non mouerentur, semper eodē modo se haberent ad determinatas partes terræ, & sic semper facerent idem. Nec esset in eadem parte alternatio diei, ac noctis, caloris, ac frigoris, æstatis, ac hyemis, sed semper vnum ex ijs. Vt igitur sit in eadem parte terræ horum alternatio, requiritur quòd Cælum, & astra per motū suum, sint aliquando præsentia, aliquando absentia, aliquando propinqua, aliquando remota respectu eiusdem regionis, vt innuit Phil. 2. de gen. dicens, motus obliqui circuli est caussa alternationis, generationis, & corruptionis, quia adducit, & abducit generans. Hæc Dur. Hoc idem prius docuerat. Ric. 2. d. 2. q. vlt. vbi concedens Cælum Empyreum in hæc inferiora influere, dicit, quòd motus non fuit necessarius corporibus cęlestibus propter influentiam, sed propter influentiarum contemperantiam. Vnde si Sol staret, lumen, & calorem influeret. Propterea de luce dictum est, vidit quòd esset bona, & non de Cælo. Quare autem in fine mundi, cessante cælorum motu, & eorum lumine aucto, nullam habituri sint Cæli in hęc inferiora actionem, dicetur, Iosue 10. super illud. Stetit Sol, &c. Quòd si, in iuuandis mortalibus, inq; procreandis, & efficiendis rebus omnibus mixtis, motus luci longè pręstet, vt Iulius Sirenius Vir Doctissimus, & magister meus admodū obseruandus lib. 3. de fato c. 50.

exi-

existimat, non tamen de motu dictum est, vidit quod esset bonum, quia de eo accessoriè agitur, & subobscurè.

2 Rursum quærit de hoc, quod dicitur (Vidit, Nunquid prius non viderat? Respondet ex Augustino in lib. contrà Manich. Nunquid quia placet ei, ideo non nouerat bonũ? Prorsus nouerat intus in animo, vbi ars ipsa pulchrior est, quàm illa, quæ arte fabricantur: sed quòd videt Artifex intus in arte, hoc probat foris in opere, & hoc est perfectum, quod Artifici suo placet. Vidit ergo Deus lucem, quia bona est: quibus verbis non ostenditur, nõ eluxisse Deo, quod bonum est, sed placuisse perfectum. Quid si dictum esset, miratus est Deus lucem quia bona est? quantum clamarẽt, quantùm litigarent. Admiratio enim re vera de rebus insperatis nasci solet, & tamen legunt isti, & laudant in Euangelio, dominum nostrum Iesum Christum admiratum esse fidem credentium. Quis autem illis fecerat ipsam fidem? nisi ille, qui eam mirabatur. Alex.

3 Magister 2.dist. 13. quęrit, quid de illa luce factum sit, cùm modò non appareat. Respondet, quòd de ea corpus solis formatum fuit. Obijcit D. Bon. eo loci cir. litt. dub. 2. Quia vidit Deus quòd esset bona: & August. explanat, Vidit, id est, placuit voluntati Dei, vt pro modo sui generis maneret, quod placuit, vt fieret; ergo adhuc manet lux illa in se ipsa. Et quæst. 1. arguit, si lux illa fuit corporalis, cùm esset bona, debuit à bonitate diuina conseruari, quod tamen minimè factum est, ergo non fuit corporalis, sed spiritualis, nempè natura Angelica. Respondet, quoniam Scriptura non videtur exprimere, quòd Deus post primum diem produxerit nouam lucem, sed solum modo luminaria distinxit, ideo est quarta opinio (recensuerat enim tres inanes opiniones) quòd ex illa luce facta sunt corpora luminosa, interquæ principatum tenet sol, nec fuit ibi aliqua violentia, quia vna queq; creatura eum locũ accipiebat, quem sibi Dominus per naturam deputabat, nec fuit illius lucis corruptio, sed maior quædam, & perfectio, & distinctio, vnde

vnde manet adhuc, at non ſecundùm illum ſtatum, ſecundùm quem primò formata erat, ſed manet in ſole, qui ex ipſa formatus eſt. Quod autem dicit Damaſce. Opus primæ diei fuiſſe perfectiſſimum, per comparationem ad alia corpora, quę à luce recipere habent influentiam, intelligendum eſt, non per comparationem ad luminaria, quę ex ipſa luce ſunt formata. Hæc ille. Et ſi prædicta opinio nunc videatur prorſus contemni, attamen, ni exilis meus fallitur intellectus, probabilis eſt, ne dicam probabilior. Nimirum, de hac re tres inueniuntur opiniones, ſicut & de ipſa mundi creatione. Auguſtinus opinatur omnia creata ſimul ſecundùm diſtinctas formas, & proprietates, de quo redibit ſermo ſuper illud. Factum eſt veſpere, & mane dies Sextus. ideo ſecundùm ipſum iſta eſt lux Angelica, vel lux Solis. Dionyſius Areop. quem ſequitur. D. Tho. 1. p. q. 67. a. 4. credit omnia corpora cæleſtia à principio creata in formis ſubſtantialibus diſtinctis, ſimiliter, & elementa. Dicuntur autem facta ſecunda, vel quarta die, quantum ad qualitates accidētales ſuperadditas; vnde cùm dicitur, fiat lux. id eſt, fiat Sol. qui tamen informis fuit, quantum ad aliqua, vſque ad quartum diem. Tunc enim accepit virtutem influendi, ad varios effectus, in iſta inferiora, ratione cuius virtutis dicitur factus quarta die. Similiter firmamentum, ſecundùm ſuam formam ſubſtantialem, fuit factum in principio, ſed ſecunda die, quantum ad aliquam proprietatem ipſius firmamenti, quæ, vel eſt ſoliditas, vt placet Rabbi Samuel. Iob. 37. Tu forſitan cum eo fabricatus es Cęlos, qui ſolidiſſimi quaſi ære fuſi ſunt, vel virtus quædam ad influendum ſuperelementa ad eorum conſeruationem, & gubernationem. 1. Metheo. oportet mundum hunc inferiorem continuum eſſe lationibus ſuperioribus, vt omnis virtus inde gubernetur. At Strabus, Beda, Hugo de Sacramentis lib. 1. c. 9. & plerique, non poſtremę claſſis, ſcholaſtici opinātur, materiam omnium corporalium per opus creationis productam eſſe ſub vna forma cōmuni in genere ſubſtantiæ, ſci-

licet, corporeitatis, vel sub formis elementorum confusis, & diebus sequentibus distinctam, secundùm diuersas sui par tes, per formas specificas, tam cælestes, quàm elementares. Vnde cùm dictum est, fiat lux. facta est nubecula lucida, vt supra dictum est. Itaq; dico ego, vel adhærendum est plano litteræ sensui, vel recedendum, Da primum, prædicta opinio admodum probabilis est, Da secundum, tuendæ opinionis Augustini gratia, recedendum est. Quę attribuitur Areopagitę (vt videtur) nec litteræ adhęręt, nec rationi. Nō quidē litteræ, nam vtitur verbo, fiat, æquiuocè. Et quo modo tenebræ erant super faciem abyssi, si Sol factus est in principio? Si ob ruditatem populi, cui Moyses loquebatur, Angelorum creationem vel siluit, vel subóscure explicuit, qua ratione fieri potuit, vt diceret Solem, & stellas facta quarta die, ob hoc solùm, quòd proprietates quasdam accidentales acceperūt: Non verò rationi, sane si creata sunt corpora cælestia in suis formis substantialibus distinctis à principio, quare proprietates accidentales non simul sortita sunt, cùm (iuxtà eorum placitum) sint quintæ essentię? Scio responderi posse, sed intellectus non quiescit. Lege quęsitum sequens. Et inferiùs super illud. Fiant luminaria. in exposit.

4 Quærit Mag. 2. d. 14. Quare in opere secundę diei, sicut in aliorum dierum operibus, non est dictum, Vidit Deus, quòd esset bonum: Respondet, quia binarius principium alteritatis est, & signum diuisionis. Obijcit. D. Bon. eo loci cir. litt. dub. 3. Binarius plus accedit ad vnitatem, quàm aliquis alius numerus, ergo ista ratio ità bene est ad oppositū, sicut ad propositum. Respondet; ratio Mag. allegorica quidem, vera tamen est. Quamuis enim binarius, inter numeros, minus ab vnitate recedat, primò tamen habet rationem recessus in se, & propter hoc, per ipsum intelligitur diuisio magis, quàm per alios numeros, & recessus ab vnitate virtutis, & perfectionis. Alia tamen ratio litteralis est, quam facit Magister in Historijs, quia secundo die notatur

facta

facta distinctiò aquarum ab aquis, quę distinctio, & si inchoata fuerit secundo die, fuit tamen consumata in tertio, cùm dicitur; Congregentur aquę &c. Et quia diuina visio signat approbationem post perfectionem; hinc est, quòd scriptura tacuit secundo die verbum videndi. D. Bon. Quo fit, vt, si nomine lucis intelligatur Sol, necesse sit etiam dicere, quòd prima die fuerit omnibus suis facultatibus prędirus, & absolutus, aliàs non fuisset dictum, Vidit, quòd esset bonum, cuius oppositum auctores prærecitatæ opinionis docent.

CONCLVSIONES.

1 CREATVRA *corporalis est facta à Deo primaria intentione.*] Attribuitur Origeni, quòd posuerit creaturam corporalem non esse factam ex prima Dei Intentione, sed ad poenam creaturæ spiritualis peccantis. Posuit enim, quòd Deus à principio creaturas spirituales solas fecit, & omnes æquales. Quarum, cum esset liberi arbitrij, quædam conuersæ sunt in Deum, & secundùm quantitatē conuersionis, sortitæ sunt maiorem, vel minorem gradum, in sua simplicitate remanentes. Quędam verò, auersæ à Deo, alligatæ sunt corporibus diuersis, secundùm modum auersionis à Deo. Quæ quidem positio erronea est. Tum quia sequeretur, quòd essent plures soles in mundo. Et idem esset de alijs. Tū etiam, & præcipuè quia contrariatur scripturæ, quæ, narrata productione cuiuslibet speciei creaturę corporalis, subiungit, Vidit Deus, quia hoc esset bonum, quasi diceret, quòd vnū quodq; ideo factum est, quia bonum est ipsum esse: At secūdùm opinionem Origenis, creatura corporalis facta est, non quia bonum est eam esse, sed vt malum alterius puniretur. D. Tho 1. p. q. 65. a. 2. Dicendum ergo, quòd creatura corporalis facta est ex prima Dei intentione, qua, ad bonitatem suam communicandam, aspicit. Licet dixerim ad bonitatem suam communicandam, non tamen communicatio bonita-

tis est vltimus finis productionis creaturarum: sed ipsa diuina bonitas, ex cuius amore est, quod Deus eam communicare vult. Non enim agit propter suam bonitatem, quasi appetens quod non habet, sed quasi volens communicare, quod habet, quia agit non ex appetitu finis, sed ex amore finis. D.Tho. de pot.q.3.a.15.ad 14. Appetitus enim propriè est rei non habitæ: Deus autem totum suum bonum in se habet, vnde nec voluntas Dei, propter suam perfectionẽ, potest appetitus nominari, amor verò est rei etiam habitę. Hinc quoq; patet sensus illius dicti; Alia agentia agunt propter desiderium boni, & propter desiderium finis. Nam & desiderium propriè est rei non habitæ, sed Deus agit propter amorem finis, & propter amorem boni, quod habet, & vult alijs communicare. Ergo quia Deus, non ex appetitu finis, sed ex eius amore, agit, diuina bonitas amata est ratio, & caussa finalis, propter quam vult creaturas producere, in quantum in ipsa creaturarum productione manifestatur diuina bonitas, quam summè amat, ità quòd non vellet ipsam creaturarum productionem, nisi diuinam bonitatem manifestarent. Sicut & infirmus non vult medicinam, nisi in quantum est caussatiua sanitatis. In hoc sensu intelligendum dictum. D. Tho. 2.contra Gent. c 38. Finis Diuinæ voluntatis in rerum productione, est eius bonitas, in quantum per causata manifestatur. In qua manifestatione attenditur vtilitas creaturæ. Et ità apparet, quàm rationabiliter in cuiuslibet rei productione dicatur, vidit, quòd esset bonum.

2 ¶ *Bonum creatum, & bonum diuinum sunt aliquid melius, saltem extensiuè, quam solum bonum diuinum.*] Res creata quoddam bonum est, alioquin Deus creando bonum, nihil boni fecisset, nec Scriptura dixisset Gen.1. Vidit Deus, quòd esset bonum; nullus autem sanę mentis potest concipere, quòd duo non sint plura vno. Ergo bonum creatum additum bono diuino sunt aliquid melius, saltem extensiuè, altero solo. Dur. 1.d.44.q.3. nu.7. Hæc Conclusio, vt a communi præcellentium Doctorum Doctrina aliena, ità re

pro-

probatur à Carthu.cit.d.q.1. cum quicquid sit bonitatis in creaturis, totum contineatur insuperditissimo, & super perfectissimo Deo, super essentialiter, idealiter, caussaliter, atque per modum infinitè eminentiorem. Totumq; vniuersum sit vt punctum respectu illius, immo plus distet, & deficiat à Deo, quàm punctum à linea, cùm & punctus sit reductiuè in genere quantitatis, Deus autem omne genus infinitè transcendit, rude videtur, quod ait, bonum creatū increato bono coniunctum constituere maius bonum, quàm sit solum increatum bonum. Hæc ille. confirmatur. Quærunt Doctores, an persona Christi post Incarnationem sit melior, quàm antè, præsertim, cùm in ea post incarnationē, sint plura bona, quàm ante, videlicet, assumpta natura cū omni excellentia sua, quę est toto melior vniuerso. Respondent, præcipuè. D. Tho.3.d.6.q.2.a.3.ad 1. quòd nō Quia bonum creatum se habet ad bonum increatū sicut punctus ad lineam, cùm nulla sit proportio vnius ad alterum: Vnde sicut lineæ additum punctum non facit maius, ità nec bonum creatum additum in persona bono increato facit melius: vel etiam, quia tota ratio bonitatis omnium bonorum est in Deo. Quare dicitur omne bonum, & non potest ei fieri additio alicuius boni, quod in ipso non sit. Præterea, res habent verius esse in Deo, quam in se ipsis. De qua re, D. Tho. de verit.q.4.a. 6. ità loquitur. Verius est aliquid vbi est per suam essentiam, quàm vbi est per suam similitudinem: in se autem res sunt per suam essentiam, ergo veriùs sunt in se ipsis, quàm in Verbo, in quo sunt per suam similitudinem. Respondet; li. Verius, potest designare, vel veritatem rei, vel veritatem prędicationis; Si designet veritatem rei, sic proculdubio maior est veritas rerum in Verbo, quàm in seipsis; nam creatura in Creatore est Creatoris essentia, vt Ansel. dicit, sed esse increatum est verius, quàm creatum: Si autem designetur veritas prædicationis, sic est è conuersò. Veriùs enim predicatur homo de re, prout est in propria natura, quàm de ea, secundùm quod

eſt in Verbo, neque hoc eſt propter defectum Verbi, ſed propter ſupereminentiam ipſius. Nam propter diſtantiam cauſſae à cauſſato, aliquid verè praedicatur de cauſſato, quod non praedicatur de cauſſa. Delectationes non dicuntur delectari, quamuis ſint nobis cauſſę delectandi. Et hoc ideo, quia modus cauſſarum eſt ſublimior, quàm ea, quæ de effectibus prędicantur. Sol non poteſt dici calidus, quamuis ab eo alia calefiant, quod eſt propter ipſius ſolis eminentiam ad ea, quæ calida dicuntur. Cũ ergo dicitur, Verius eſt aliquid, vbi eſt per eſſentiam &c. Si intelligatur de veritate prædicationis, ſimpliciter verum eſt, ſed ſi intelligatut de veritate rei, tunc verius eſt, vbi eſt, per ſimilitudinẽ, quæ eſt cauſſa rei: minus autem verè; vbi eſt, per ſimilitudinem cauſſatam à re. Inſuper citatus. D. Tho. 1. Sent. d. 24. a. 1. in ſolut. 4. Deus (inquit) aliquo modo poteſt connumerari alijs rebus, vt dicatur; quòd Deus, & Angelus ſunt duæ res, ſed non ſequitur, quòd Deus, & Angelus ſint aliquid maius, quàm Deus, ſed quòd ſint plures res.

Et diuiſit lucem à Tenebris. Appellauitq́ lucem diem, & tenebras noctem.

ARGVMENTA.

1 CVM dicitur, Deus diuiſit lucem à tenebris, nomine lucis deſignãtur Angeli ſancti ſecundum Auguſtinum, nomine tenebrarum angeli, qui ceciderunt per peccatum, ergo Angeli de ſua natura indiffetiam habent ad lucem, & tenebras, ergo non ſunt de ſua natura lumina. Quod tamen Areopag. tum in lib. de diu. nom. tum de Cæle. Hiera. docet. Alex. 2. p. q. 20. m. 2.

2 Vt habet Auguſt. contrà Felicianum, vna lucis ſubſtantia

tia noctem, & diem facere videtur, sed non eodem modo; diem enim facit, cùm venit, noctem verò, cùm recedit. Ergo similiter vna lux spiritualis facit expoliationem gratuitorum; Sed Deus est lux spiritualis: ergo expoliatio illa est a Deo. Alex. cit. p. q. 95. m. 1.

3 Quæritur, quare non dixit, fiant tenebræ, sicut dixit, fiat lux. Si enim dicitur, quòd tenebræ non sint nisi luminis absentia, & propter hoc non dixit, fiant tenebræ: tunc etiam non debuit dicere: appellauit tenebras noctem, quia cùm omne nomen imponatur à forma, quod formam propriam non habet, quà ab alijs distinguatur, nomen propriũ habere non potest: ergo etiã nomine proprio appellari non debuit à Deo: & sic malè dicitur, appellauit tenebras noctem. Alb. 2. p. q. 51. m. 2.

4 Aut est distinctio ad formam, vel ad locum. Non ad formam, nempè attribuendo vtrumq; suæ formæ, alioquin opus distinctionis non esset separatum ab opere creationis, & ornatus, quod est falsum. Nam in omni opere sex dierum tam creationis, quàm distinctionis, & ornatus, singulis diebus attribuitur aliquid suæ formæ. In creatione, cælũ fit cælũ, terra fit terra. In distinctione, lux fit lux, & nox fit nox, quę sic non distinguntur, nisi per accessiones propriarum formarum. Similiter in opere ornatus, sol fit sol, & luna luna, per adeptionẽ propriarum formarum. Non ad locum; quoniam hoc esset, vel in caussa, vel in effectu, nõ in caussa distinxit lucem à tenebris, etenim cùm caussa lucis non possit esse nisi luminosa natura Cæli in perspicuo, siue aere: tunc primò debuit dixisse in opere creationis, quando dixit. In principio creauit Deus cælum, & terram: & vidit Deus quòd esset bonum: & distinxit cælũ à terra, & vocauit diem cælum, & terram propter opacitatem, quæ tenebras facit, vocauit noctem: Neq; in effectu distinxit, alioquin qualitas aeris, quę dicitur dies, præsentia scilicet luminis, distincta esset a tenebris noctis, quod esse non potest, cùm qualitas per se distinguibilis non sit, cùm sit accidens,

& non feratur de loco ad locum, niſi motu illuminantis, à cuius oppoſitione directa ſuper perſpicuum generatur lux. ergo nullo modo poteſt dici; Diuiſit lucem à tenebris, Alb. loc. cit.

5 Tempus diuiditur per diem, & noctem. Sed à principio nec nox, nec dies erat: ſed poſtmodũ cùm diuiſit Deus lucem à tenebris. ergo à principio non erat tempus. D. Tho. 1. p. q. *66*.a.4.arg.2.

6 Dies ex prꝯſentia lucis cauſſatur, vnde dicitur Gen. 1. quòd Deus vocauit lucem, diem; Sed lux non propriè in ſpiritualibus, ſed ſolùm metaphoricè, dicitur, quoniam nullum per ſe ſenſibile poteſt in ſpiritualibus propriè accipi; Ea, quę ſenſibilibus, & ſpiritualibus ſunt communia, non ſunt ſenſibilia niſi per accidens, ſicuti ſubſtantia, potentia, virtus, & huiuſmodi. lux autem eſt per ſe ſenſibilis viſu. Non videtur ergo eſſe litteralis expoſitio, quòd per diem cognitio Angelorum intelligatur, vt dicantur ſex dies, ſecundùm cognitionem Angelicam ſexties rebus cognoſcendis præſentatam, ſecundùm rerũ ſex genera. D. Tho. de pot. dei. q.4.a.2.arg.3.

7 Informitas creaturæ conditę non præceſſit duratione, ſed ſolùm natura, vel origine formationem, quę deſcribitur per opera ſex dierum, vt placet Auguſtino, primo ſuper Gen. ad litt. Sed ſicut ipſe poſtmodum dicit, per diſtinctionem lucis à tenebris intelligitur diſtinctio bonorũ Angelorum à malis: ergo ſtatim in primo inſtanti creationis rerum fuerunt quidam Angeli boni, & quidã mali. Di. Tho. de Mal. q. 1*6*. a. 4. ad 12. & 1.p.q.*63*.a.5.arg.2.

8 Statim diuiſa fuit lux à tenebris, in inſtanti ergo fuerunt iſti boni, & illi mali: non ergo peccatum Luciferi fuit alijs occaſio peccandi, vel exemplum, quia non prꝯceſſit eorum peccatum. Aegid.2.d.*6*.q.1.a.3.

9 Dies fuit facta cũ factione lucis, vt patet ex Gen. 1. quia Deus faciendo lucem diuiſit lucem à tenebris, & appellauit lucem diem, & tenebras noctem; cùm ergo fuerit factus

mundus antè lucem, mundus fuit factus antè omnẽ diem, ergo non eſt factus in die. Aegid. cit. lib. d. 12. q. 2. a. 5.

CONCLVSIONES.

1 DIstinctio, *& multitudo rerum eſt ex intentione primi agentis, quod eſt Deus.*] Producit enim Deus res in eſſe propter ſuam bonitatem communicandam creaturis, & per eas repræſentandam. Et quia per vnam creaturam ſufficienter repræſentari non poteſt, producit multas creaturas, & diuerſas, vt quod de eſt vni ad repræſentandam diuinam bonitatem, ſuppleatur ex alia. Nam bonitas, quæ in Deo eſt ſimpliciter, & vniformiter, in creaturis eſt multipliciter, & diuiſim. Vnde perfectiùs participat diuinam bonitatem, & repręſentat eam, totum vniuerſum, quàm alia quęcunque creatura. Et quia diuina ſapientia eſt cauſſa diſtinctionis rerum, ideo Moyſes dicit, res eſſe diſtinctas Verbo Dei, quod eſt conceptio Sapientiæ. Et hoc eſt, quod dicitur Gen. 1. Dixit Deus. Fiat lux, & diuiſit lucem à tenebris. D. Tho. 1. p. q. 47. a. 1. Aduerte quòd cùm dicitur, nominatur, aut quęritur ſufficiens repræſentatio bonitatis diuinę, non eſt ſermo de ſufficientia ſimpliciter: quoniam nec mille mundi ſufficerent ad id, ſed de ſufficientia conſona perfectioni vniuerſi. Huc enim tendit ratio, vt, huiuſmodi repręſentationem diuinæ bonitatis in rerum vniuerſitate, per ſe intentam à Deo, fateatur; quia vnica creatura ad huiuſmodi repræſentationem non ſufficeret. Caiet. eo loci. Credo etiam, quòd cùm dicit, perfectiùs participat diuinam bonitatem, & repræſentat eam, totũ vniuerſum, quàm alia quæcunq; creatura, excludat humanitatẽ Chriſti, cum omni excellentia ſua. Nam Doctores dicunt, quòd aſſumpta natura eſt toto melior vniuerſo, & ipſe D. Tho. cit. p. q. 20. a. 4. ad 1. ait, Quòd Deus Chriſtum diligit, non ſolùm pluſquam totum genus humanum, ſed etiam magis, quàm totam vniuerſitatem creaturarũ: quia ſcilicet ei ma-

ius bonum voluit, quia dedit ei nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt verus Deus eſſet. Nec eius excellentiæ deperijt ex hoc, quòd Deus dedit eum in mortem pro ſalute humani generis: quinimmo ex hoc factus eſt Victor glorioſus: factus eſt enim principatus ſuper humerum eius, vt dicitur Eſa. 9. Et 3. Sent. d. 2. q. 1. a. 1. quæſt. 3. inquit, quòd humana natura à filio Dei aſſumpta, totũ vniuerſum aſſumptum eſt: eſt enim homo totius vniuerſi epilogus.

2 ¶ *Distinctio rerum non eſt per aliquem Angelum inducentem in materia diuerſas formas.*] Falſa eſt opinio dicentiũ, Deum omnium Viſibilium creaſſe materiã, ſed per aliquem Angelum per diuerſas formas fuiſſe diſtinctam. Ad excludendum iſtũ errorem, Gen. 1. Moyſes, poſtquam dixerat Deum in principio Cælum, & terram creaſſe, ſubdit, quomodo omnia in proprias ſpecies formando diſtinxerit. D. Tho. 2. contrà Gent. c. 43.

EXPOSITIO.

IN productione lucis, diſtincta eſt lux à tenebris, quantum ad tria. Primò quidem, quantùm ad cauſſam. Secundùm quòd in ſubſtantia ſolis erat cauſſa luminis: in opacitate autem terræ cauſſa tenebrarum. Secundò, quantùm ad locum, quia in vno hemiſphærio erat lumen, in alio tenebræ. Tertiò, quantùm ad tempus: quia in eodem hemiſphærio, ſecundùm vnam partem temporis, erat lumen; & ſecundùm aliam tenebræ. Et hoc eſt, quod dicitur, lucem vocauit diem, & tenebras noctem. D. Tho. 1. p. q. 67. a. 4. ad 2. Quod procedit etiam, ſi ponatur, quòd lux primò creata fuerit quædam nubecula, vt dictum eſt ſecundùm opinionem Magiſtri. Quomodo autem lux illa faceret diem, ac noctem, idem D. Tho. tum in loco citato, tum 2. d. 13. a. 4. ad 3. explicat. Damaſc. inquit, opinatus eſt, quòd lux illa faceret diem, ac noctem per contractionẽ luminis, & emiſſionem, ſicut etiam Sol ſuos radios retraxit in terra Aegypti, cùm alibi lux eſſet, vt dicitur Exod. 10. Et ſimiliter in

paſſione

passione Domini, quando tenebrę factæ sunt super terram. vt habetur Matth. 27. Sed hoc non potest esse, quia illuminare est actio à corpore lucente proueniens secundùm necessitatẽ naturæ, & ideo oportet, quòd semper illuminet corpora sibi directe opposita, nisi fortè poneretur habere aliqua coopercula: sicut sunt palpebræ oculorum, quibus se tegeret: quod ridiculum est dicere. Aut nisi ponatur, hoc virtute diuina fieri, & quasi miraculosè. Et hoc non conuenit ponere in prima institutione naturæ, vt Augustinus dicit; Et præterea exemplum de passione Christi non est conueniens, quia obscuritas illa non fuit facta per contractionem radiorum Solis; Sed per interpositionem corporis lunaris: Vt Dion. in Epist. ad Policarpum dicit: Sicut etiam fit in eclipsi Solis: quamuis tunc tempus non esset eclipsis, vnde miraculosa fuit. Et ideo alij dicunt, quòd dies, & nox fiebant per motum circularem illius lucis, quo accedebat, & recedebat: nec est inconueniens, substantias Sphærarum, quæ lucem reuoluerent, à principio creationis fuisse, quibus postmodum aliquæ virtutes collatæ sunt in operibus distinctionis, & ornatus. Aut, si substantiæ sphęrarũ non erant suis figuris determinatæ, ipsum corpus lucidum naturaliter, circulariter mouebatur: cũ esset de natura quintæ essentiæ: & ita suo motu circulum describebat, sicut lapis suo motu lineam rectam facit, rectius etiam, quàm ars. Hæc ille. Concordat D. Bon. cit. d. q. 2. (Vocauit lucem diem) id est, dedit ei formam talem, vnde congruè sic vocaretur: dedit autem determinationem Verbi ęterni, & sapientiæ huic formæ, quando creaturas distinxit. Et per priuationem huius formę, opacum vocauit tenebras: tenebrę enim dicuntur à tenendo, quia tenent lucem, ne aliquid illustret, quod est per opacum, quando luci opponitur. Easdem vocauit noctem, ab hac eadem priuatione formę: Nox enim à nocendo dicitur: nocet enim impediendo lucem viuificũ superioris corporis, ne viuificet inferiora generabilia, & corruptibilia, & ne venustentur illustratione superiorum

alio enim nomine, propter talē nocumentū, vocari non possunt. Alb. 2. p. cit. q. 51. Et aduertendum, quod vbicunque dicitur, vocauit, potest significari æquiuocatio nominis, Vnde dictum est, Vocauit lucem diem, propter hoc, quòd etiam dies vocatur, spatium viginti quatuor horarum, iuxtà illud, Factum est vespere, & mane dies vnus: sicut etiā dicitur, Firmamentum, id est, aerem vocauit cælū, quia etiam cęlum dicitur, quod est primò creatum. Et aridam, id est, illam partem, quæ est discooperta aquis, vocauit terram, prout distinguitur contrà mare: quia communi nomine terra vocatur: siue sit aquis cooperta, siue discooperta. Intelligitur autem vbiq;, per hoc quod dicitur, vocauit, idest, dedit naturam, vel proprietatem, vt possit sic vocari. D. Tho. 1. p. q. 69. a. 1. ad 5.

QVESITA.

C*VR Scriptura in principio Genesis non faciat mentionem de primo peccato dæmonis, sicut de secundo, quo scilicet tentauit hominem.*] Angelicum peccatum silentio in Genesi absconditum est, & hominis patefactum; quia Angelicum vulnus Deus non prędestinauit curare: hominis verò vulnus, peccatum scilicet, sanare prædestinauit. Prætereà, per magnitudinem poenę voluit deterrere hominem: propter peccatum enim vnius punitum est totum genus humanum: propter peccatum verò primi Angeli ipse solus punitus est à principio. Nihilominus tamen implicitè dictum est peccatum illius, cum dictum est, Diuisit Deus lucem à tenebris. Illa enim diuisio designat ipsam poenam, quæ immediatè secuta est ad culpam. Nec Scriptura facit mentionem de primo peccato Dæmonis, nisi sub quibusdam figuris, sicut sub figura Regis Babylonis. Isa. 14. & sub figura principis Tyri. Ezech. 28. ne propter sui immanitatem homo acciperet exemplum desperationis: attendens enim homo peccatū Diaboli non remissum, nec remissibile, posset desperare, idem credendo de suo. Alex. 2. p. q. 98. m. 8

Quo-

Quomodo autem accipienda sit distinctio lucis, & tenebrarum, secundùm quòd, per tenebras peccata Dæmonum intelliguntur, declarat D. Tho. 1.p.q.63.a.3. in solutione secundi. Illa (inquit) distinctio lucis, & tenebrarum, secundum quòd per tenebras, peccata Dæmonum intelligun tur, accipienda est secundùm Dei præscientiam. Vnde Augustinus dicit ij. de Ciuit. Dei, quòd solus lucem, ac tenebras discernere potuit, qui potuit etiam, prius quàm caderent, prescire casuros. Hæc ille.

AD ARGVMENTA.

ad 1 DATVR lumen naturę, & gratiæ. Angeli secundùm naturalia fuere lumina splendentia, indifferentes tamen ad lumen gratiæ, vel gloriæ, & ad tenebras peccati. Boni modò sunt lumina splendidissima, mali naturalia habent integra. Verba Dio. 4. cap. de Diu. nom. sunt (referente D. Tho. 1.p. q.64. a. 1.) data sunt Dæmonibus ali qua dona, quæ nequaquam mutata esse dicimus, sed sunt integra, & splendidissima. Et hoc ideo, quia simplices sunt, & propter simplicitatem suæ substantię, à natura eorum aliquid subtrahi non potest, vt sic per subtractionem naturalium puniantur, sicut homo punitur per subtractionem ma nus, aut pedis. Vnde naturalis cognitio in eis non est diminuta, potest tamen tenebrosa vocari, & nocturna, quatenus in Deum non refertur.

ad 2 Concedendum, quòd lux Sapientiæ deserit peccatorem, sed non deserit nisi prius deseratur, Vnde August. in lib. de bono perseu. Voluntate sua quisq; deserit Deum, vt merito deseratur à Deo, & 2. Paralip. 12. Vos reliquistis me, & ego reliqui uos in manu Sesách. & ad Heb. 12. Videte, ne quis desit gratiæ Dei. Quasi diceret. Videte, semper parata est gratia: Deus non deserit, ne vos ergo deseratis: & Ansel. Peccator non habet gratiam, non quia Deus non dat: sed quia homo non accipit. Ipsè ergo peccator gratiam sibi subtrahit: facit enim aliquid, quo amittit gratiam.

Neq

Neq; simile est, de luce corporali, & spirituali: lux enim corporalis, per sui præsentiam, & absentiam, est caussa ap positiua luminis, scilicet, & tenebrarũ, & hoc, quia aliquan do àbest, propterea quod de loco ad locum mouetur. At lux spiritualis vbiq; est, & ideo non est caussa tenebrarum spiritualium, sed liberum arbitrium, in quo ponitur obex. sicut enim corpus opacum interpositum est caussa tenebræ corporalis aliquando, ità liberum arbitrium, ratione peccati. Et ideo dicitur Isa.59. iniquitates nostræ diuiserunt inter nos, & Deum. Ergo non Deus propriè est, qui gratuitis spoliat, sed ipsi nos, iniquitate nostra, spoliamus, Alex. De hoc, loco citato Isa.59. redibit copiosior sermo.

Ad 3 Quemadmodum dixit, fiat lux. dicere poterat, separetur, vel distinguatur lux à tenebris, vnum, enim fit per alterum, & ideo primò dixit, fiat, & postea, Diuisit lucem à tenebris: dicendo, fiat, attribuit luci formam, dicendo, Diuisit, attribuit ei motum, per quem ad diuersa loca tenderet, in quibus saluaretur, & proprios actus ageret. Non potuit autem dicere, fiant tenebræ, quia non sunt nisi priuatio, & defectus; vnde non fiunt per aliquod opus artificis, sed ipsa carentia lucis tenebræ sunt. Nomen verò accipiunt ab ipsa priuatione lucis: sicut omnis priuatio ab habitu denominatur, & diffinitur. Alb. Addit Alex. 2.p.q.49. m.2. ex Augustino contra Manich. Non est dictũ, fecit Deus tenebras, quia tenebræ lucis absentia est; distinctio tamen facta est inter lucem, & tenebras, quemadmodum nos clamando facimus vocem, silentium autem non sonando facimus, quia cessatio vocis silentium est: distinguimus tamen sensu inter vocem, & silentium, & illud vocamus vocem, & illud silentium. Quemadmodum ergo rectè dicimur facere silentium, sic rectè, multis diuinarum scripturarum locis, Deus dicitur facere tenebras, quia lucem, quibus vult temporibus, & locis vel non dat, vel detrahit.

Ad 4 Fit distinctio ad vtrunq;, nempè ad formam, & ad locũ; Qui dat formam, dat omne quod consequitur formam generanera-

neraliter: & hęc ſunt motus, & locus. Vnde Creator, quando cæleſti naturę dedit formam luminoſi, & terreſtri formam opaci, diſtinguendo ea in diuerſas formas, eo ipſo, dedit eis motus ad diuerſa loca, in quibus ſaluarentur: locus enim eſt ſaluatiuus locati. Et per hoc diſtinxit, quoniã luminoſum in extremitate circunferentiæ machinæ mundialis circũ ire fecit, vt vndique lumen infunderet. Et quia non eſt relatio ad circunferentiam æqualis, niſi centri: per hoc, ipſum luminoſum ad locum ſupremum diſtinxit, & opacum, quod vndique mouetur à lumine, determinauit ad imum, hoc eſt, ad medium, vt, reflexione radiorum luminoſi, calor viuificus excitaretur, per quem, ex humido, & terreno elemento, formæ producerentur generabilium, & corruptibilium: & ſic diuiditur lux à tenebris, primò in cauſſa, conſequenter in effectu. Sed Cælũ ſecundùm ſubſtantiam non eſt cauſſa diei, ſed potius ſecundùm formam lucis, & ideo in creatione, cùm creatio ſit actus conditoris producentis ſubſtantias principiorum, nulla potuit importari diſtinctio, & propterea inconuenienter dixiſſet, Diuiſit Cælũ à terra: Et vocauit cęlum diem, & terram noctem. Sed oportuit, ante cælum veſtiri luce, & per oppoſitum, terram veſtiri opacitate, vt per has duas formas eſſent cauſſæ diei, & noctis, & ideo oportuit dicere in opere diſtinctionis, fiat lux. & diuiſit lucem à tenebris. Alb.

Ad 5 Sancti, ponentes informitatem materiæ duratione præceſſiſſe formationem, dicunt in prima mundi origine ipſi informi materię tempus fuiſſe concreatum; Neceſſe eſt enim, pro illa duratione, ponere tempus aliquod, aliter nanque menſura durationis accipi non poſſet; ſed ſicut materia ipſa erat quodam modo informis. & poſtea fuit formata, ità tẽpus quodãmodo fuit informe, & poſtmodum formatum, & diſtinctum per diem, & noctem. D. Tho. Et aduerte, quòd duplex eſt motus in cælo. Vnus communis toti Cęlo, qui facit diem, ac noctem: & iſte videtur inſtitutus primo die, alius eſt, qui diuerſificatur per diuerſa corpora, ſecundùm

quos

quos motus fit diuersitas dierum ad inuicem, & mensium, & annorum. Et ideo in prima die fit mentio de sola distinctione noctis, & diei, quæ fit per motum communem. In quarta autem die fit mentio de diuersitate dierum, & temporum, & annorum; cùm dicitur, vt sint in tempora, & dies, & annos. quæ quidẽ diuersitas fit per motus proprios. D. Tho. 1. p. q. 67. a. 4. ad 3.

Ad 6 Quoniam inferiùs, super illud, Factũ est Vespere &c. dies sextus, declaranda est opinio Augustini, nunc satis erit docere, quòd lux propriè in spiritualibus est. August. 4. super Gen. ad litt. dicit. In spiritualibus melior, & certior est lux, neq; Christus sic dicitur lux, quomodo lapis; sed illud propriè, hoc autem figuratiuè. Nam omne, quod manifestatur, lumen est, vt dicitur Eph. 5. Sed manifestatio magis propriè est in spiritualibus, quàm in corporalibus. Vnde Dio. 4. cap. de diu. nom. ponit lumen inter intelligibilia nomina Dei. Nomina autem intelligibilia propriè dicuntur in spiritualibus. Cùm verò in argumento dicitur &c. Respond. quòd nomen lucis primò fuit impositum ad significandum id, quod facit manifestationem in sensu visus. & hoc modo lux est qualitas per se sensibilis, nec dicitur propriè in spiritualibus. Secundò, ex communi vsu extensum est ad significandum omne illud, quod facit manifestationem secundùm quamcunque cognitionem, & sic est in communi vsu loquentium, & hoc modo lux magis propriè dicitur in spiritualibus. D. Tho.

Ad 7 Manichæus credidit, Dæmones malos esse natura. Quidam ex Catholicis opinati sunt, Dęmones in primo instanti creationis malos fuisse, non quidem per naturam, sed per peccatum propriæ voluntatis: Cõmunis sententia Theologorum est, Dęmones in primo instanti non peccasse, sed vtrùm peccare potuerint. quidam, ex quibus est D. Tho. negatiuam partem tuentur, alij, ex quibus est Doctor subtilis, affirmatiuam: quæ inferiùs dilucidabuntur, super illud. Vidit Deus cuncta, quæ fecerat? &c. Sufficit nunc scire pro

argu

argumenti solutione, quòd Illa distinctio lucis, & tenebrarum, secundùm quòd per tenebras peccata Dęmonum intelliguntur: accipienda est secundùm Dei præscientiam, vt in Quæsito dictum est.

ad 8 Licet simul Dęmones peccauerint, tamen peccatū vnius potuit esse alijs caussa peccandi. Angelus enim non indiget, ad eligendū, vel exhortandū, vel etiam consentiendū tempo ris mora: sicut hòmo, qui deliberatione indiget ad eligendū, & ad consentiendum, & locutione vocali ad exhortandum: quorum vtrunq; tempore agitur. Manifestum est autem, quòd etiam homo, simul dum aliquid in corde concepit, in eodem instanti incipit loqui: & in vltimo instanti locutionis, in quo aliquis sensum loquentis capit, potest assentire ei, quod dicitur: vt patet maximè in primis conceptionibus, quas quisque probat auditas. Sublato ergo tempore deliberationis, quod in nobis requiritur, in eodem instanti, in quo primus Angelus suam affectionem intelligibili locutione expressit, possibile fuit alijs in eam consentire. D. Tho. 1. p.p.63. a.8. Modum autem, quo peccatum Luciferi potuit esse alijs occasio peccandi, declarat Aegid. Dæmon, & alij apostatæ Angeli beatitudinem appetierunt. Sed quia beatitudo illa erat supernaturalis, non habebant plenā scientiam, qualiter deberent eam consequi, & cum deberent in hoc expectare diuinam ordinationem, & committere se in hoc Deo, vt illo modo consequerentur, quo Deus vellet, videntes quòd lucifer, in quo erat tanta plenitudo scientiæ, illum modum elegit, ęstimauerunt ipsum de modo consequendi beatitudinem certiorem cognitionem habere, Con sensus ergo luciferi fecit in alijs apparentiam, quòd haberet quandam speciem possibilitatis, beatitudinem consequi per naturam: ex quo lucifer, sic plenus scientia, illum modum elegerat: electio ergo luciferi, ratione sapientiæ, quam vi debant in ipso, fuit eis magna occasio peccandi, vt ipsi sic beatitudinem appeterent per naturam consequi, vt appetierat lucifer. Rursus, fortassis potuit æstimare, & ęstimauit

lucifer, quòd, cùm non plenè sciret modum consequendi beatitudinem, debebat super hoc expectare diuinam ordinationem, propter hoc pręueniendo, & eligendo vt per suam naturam hoc consequeretur, peccabat. Sed videns se ità pulchrum, & alijs excellentiorē, ęstimauit hoc sibi Deum debere indulgere, & etiam ad consequendum propositum adiuuare. Sicut filius aliquis carnalis, dilectus a patre, si in appetendo aliquid præueniret voluntatem patris, crederet in hoc indulgentiam obtinere, & cùm hoc ad obtinendum propositum à patre adiuuari: sub hac confidentia consenserunt cęteri peccato luciferi, non credentes creaturam tam pulchram, Deum damnare debere. Hæc ille. Ideo dicitur Apoc. 12. quòd draco traxit cauda tertiam partem stellarum cęli: vbi fusior sermo de hac eadem re habebitur. Quis autem sit optimus modus explicandi superbiam Diaboli, dicetur infrà, super illud. Factum est vespere, &c. dies sextus.

ad Noni solutio inferiùs habebitur in explanatione illius di-
9 cti. Istę sunt generationes cęli. &c.

Et factum est vespere, & mane dies vnus.

ARGVMENTA.

1 OGNITIO vespertina non tollebatur, vel tollitur in Angelis adueniente matutina, sicut dicitur in Gen. Factum est mane, & vespere dies vnus. Sed cognitioni matutinæ respondet dilectio gloriosa, cognitioni vespertinæ dilectio naturæ: aut rationis, seu liberi arbitrij, ergo habita dilectione gloriosa, non tollitur dilectio naturæ, vel rationis, seu liberi arbitrij. Alex. 2. p. q. 30. m. 2.

2 Prima die diuisa est lux à tenebris, & dies à nocte, ergo sicut dicit. Factum est vespere & mane dies vnus. ità dicere

cere debuit, facta est nox vna. Alex. 2. p. q. 46. m. 5. a. 5.
3 Si in initio diei esset lux creata, tunc fecisset mane, & vesperam. At dictum est. Factum est vespere, & mane dies vnus. ergo vespere præcessit. ergo nō in initio diei facta est lux. Alex. cit. p. q. 48. m. 1.
4 Cognitio Angelorum in verbo, significata per, mane, nobilior est cognitione in proprio genere, significata per, vespere, ergo mane debuit præordinari vesperi. Alex. eo loci. q. 49. m. 2.
5 Dicitur Gen. 1. Factū est vespere,& mane dies vnus. Sed per diem intelligitur cognitio Angelica, vt Augustinus dicit. ergo vna, & eadem est cognitio in Angelis matutina, & vespertina. D. Tho. 1. p. q. 58. a. 7.
6 Quæ leguntur facta in operibus sex dierum, simul facta fuerunt, vt Augustino placet, & ità oportet, quòd statim à principio creationis rerum fuerint omnes illi sex dies: Sed in illis sex diebus, secundùm eius expositionem, mane fuit cognitio Angelica, secundùm quā cognouerunt Verbum, & res in Verbo: ergo statim à principio suæ creatiouis Angeli fuerunt beati. D. Tho. cit. p. q. 62. a. 1.
7 Cognitio rerum Angelis conueniens est duplex secundùm Aug. scilicet matutina, & vespertina. Sed cognitio matutina non competit Dæmonibus: quia nō vident res in Verbo. Nec cognitio Vespertina, quia cognitio Vespertina refert res cognitas ad laudem Creatoris. Vnde post Vespere fit mane, vt dicitur. Gen. 1. Ergo Demones non possunt cognitionem de rebus habere. D. Tho. cit. p. q. 64. a. 1. arg. 3.
8 Vespere, & mane non possunt esse simul, si ergo per mane, intelligitur cognitio matutina, & per Vespere, Vespertina; sequitur quòd res non possint simul cognosci matutina, & Vespertina cognitione. D. Tho. Quol. 9. a. 7.
9 Augustinus secundo super Gen. ad litt. dicit, quod per hoc, quod dicitur, Dixit Deus fiat, intelligitur, quòd res fiendæ prēextiterunt in Verbo, per hoc, quod dicitur, &

factum est ità, intelligimus factã rei cognitionem in creatura intellectuali; per hoc, quod dicitur, fecit Deus, intelligitur in suo genere fieri creatura. Si ergo per diem cognitio Angeli intelligitur, postquam dixerat de aliquo opere, factum est ità in quo cognitio Angelica intelligitur, superflue adderetur, factum est vespere & mane dies vnus, vel dies secundus. D. Tho. de potent. Dei. q. 4. a. 2. arg. 8.

10 Inter Vespere, & mane est nox, & inter mane, & Vespere est meridies, ergo sicut fecit Scriptura de Vespere, & mane mentionem, ità debuit facere de meridie. D. Tho. ibi arg. 14.

11 Ea quę non sunt vnius rationis, non possunt aliquod vnũ constituere, sed cognitio rerum in Verbo, & in propria natura est alterius, & alterius rationis, cùm medium cognoscendi sit omnino diuersum, ergo ex mane, & Vespere, secundum Augustini expositionem, non posset vnus dies perfici. D. Tho. ibi arg. 19.

12 Secundùm Augustinum 4. super Gen. ad litt. per Vesperum primæ diei intelligitur conuersio Intellectus Angelici ad suam naturam, quæ quidẽ fuit in primo instanti suæ creationis; per mane autem sequentis diei intelligitur conuersio eius ad Verbum. Si ergo secundùm eius sententiam omnia fuerunt simul facta, quæ referuntur in operibus sex dierum, videtur quòd simul Angelus cùm se cognouit in primo instanti suæ creationis, fuerit conuersus ad Deum, vel auersus, peccando. D. Tho. de Mal. q. 16. a. 4. arg. 13.

13 Scriptura dicit, quòd lux illa faciendo diem, faciebat Vespere & mane: sed si sola radiorum emissione fieret dies, & sola contractione fieret nox, nunquam esset Vespere, & mane, sed semper, vel clara dies, vel obscura nox: ergo ille modus dicendi non competit Sacræ Scripturæ. Diu. Bon. 2. d. 13. q. 2.

EXPOSITIO.

DIEI acceptio duplex, vna est, secundùm quòd dicimus diem naturalẽ, qui habet viginti quatuor horas: & sic

& sic sumitur, quod habetur Gen. 1: Factum est vespere, & mane dies vnus. Altera est, secundùm quòd dicitur, artificialis, scilicet tempus, quo Sol nostrũ hemisphærium illuminat, & hoc modo sumitur, cùm dicitur, tenebras appellauit noctem, & lucem diem. D. Tho. 2. d. 13. in exp. litt. (Vespere) per vespere, & mane, secundùm Augustinum, intelligitur Vespertina, & matutina cognitio in Angelis, de quibus paullò post; Vel, secundùm Basilium totum tempus consueuit denominari à principaliori parte, scilicet à die, secundùm quòd dixit Iacob, dies peregrinationis meę, nulla mentione facta de nocte. Vespere autem, & mane ponuntur vt termini diei, cuius mane est principium, & Vespere finis. Vel, quia per Vespere, designatur principium noctis, per mane, principium diei. Congruum autem fuit, vt vbi commemoratur prima distinctio rerum, sola principia temporum designarentur. Præmittitur autem Vespere, quia cùm à luce dies inceperit, prius occurrit terminus lucis, quod est Vespere, quàm terminus tenebrarum, & noctis, quod est mane. Vel, secundùm Chrysostomum, vt designetur, quòd dies naturalis non terminatur in Vespere, sed in mane. D. Tho. 1. p. q. 74. a. 3. ad 6. (Dies vnus) idest, primus: Attamen fuit dictum (vnus) in prima diei institutione, ad designandum, quòd viginti quatuor horarum spatia pertinent ad vnum diem. Vnde per hoc, quòd dicitur, vnus, præfigitur mensura diei naturalis. Vel propter hoc, vt significaret diem consummari per reditum solis ad vnum, & idem punctum. Vel, quia cõpleto septennio dierum reditur ad primum diem, qui est vnus cum octauo. Et has tres rationes Bas. assignat. D. Tho. ibi ad 7.

NOTABILIA.

1 SECVNDVM Augustinum, vt tactum est, duplex est cognitio in Angelis, matutina, & Vespertina, Nimirum, vt dicitur in expositione opinionis eius de momentanea rerum productione, sex dies, in quibus Deus legitur fecisse

cuncta, intelligi vult, non hos vsitatos dies, qui solis circui tu per aguntur: cùm sol quarto die factus legatur, sed vnum diem (scilicet) cognitionem angelicam, sex rerum generibus præsentatam. Sicut autẽ in die consueto mane est prin cipium diei: Vespere autem terminus: ità cognitio ipsius primordialis esse rerũ dicitur cognitio matutina: & hæc est, secundùm quòd res sunt in Verbo. Cognitio autem ipsius esse rei creatæ, secundùm quòd in propria natura consistit, dicitur cognitio Vespertina. Nam esse rerũ fluit à Verbo, sicut à quodam primordiali principio; & hic effluxus terminatur ad esse rerum, quod in propria natura habent. Nec dicas, Vespere, & mane ad mixtionem tenebrarum habent, sed in cognitione Angeli non est aliqua tenebrositas: cùm non sit ibi error, vel falsitas, ergo eius cognitio non debet dici matutina, vel vespertina. Respondetur enim, Vespere, & mane non accipi in cognitione Angelorum secundùm similitudinem ad admixtionem tenebrarum, sed secundùm similitudinem principij, & termini. Vel, nihil prohibere (& est sententia Augustini 4. Super Gen. ad litt.) aliquid, in cõ paratione ad vnum, dici lux, & in comparatione ad aliud, di ci tenebra: sicut vita fidelium, & iustorum; in comparatione ad impios dicitur lux. Eph. 6. Fuistis aliquando tenebræ, nunc autẽ lux in Domino. Quæ tamen vita fidelium in com paratione ad vitã gloriæ tenebrosa dicitur 2.pet. 1. Habetis prophæticum sermonem, cui benefacitis attendentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco. Sic igitur cognitio an geli, qua cognoscit res in propria natura, dies est per comparationem ad ignorantiam, vel errorem, sed obscura est, per comparationem ad visionem Verbi. Similiter si diceres, inter Vespere, & mane cadit nox, & inter mane, & Vespere cadit meridies: Si igitur in Angelis cadit cognitio matutina, & vespertina, pari ratione videtur, quòd in eis debeat esse meridiana; & nocturna cognitio. Responderetur enim, Matutinam, & Vespertinam cognitionem ad diem pertinere, id est, ad Angelos illuminatos: qui sunt distincti a tene bris

bris, idest, à malis angelis. Angeli autem boni cognoſcentes creaturam, non in ea figuntur, quod eſſet tenebreſcere, & noctem fieri; ſed hoc ipſum referunt ad laudem Dei: in quo, ſicut in principio omnia cognoſcunt. Et ideo poſt Veſperam non ponitur nox, ſed mane, ità quòd mane ſit finis precedentis diei, & principium ſequentis, in quantum angeli cognitionem præcedentis operis ad laudem Dei referunt. Meridies autem ſub nomine diei comprehenditur, quaſi medium inte duo extrema. Vel poteſt meridies referri ad cognitionem ipſius Dei, quæ non habet principium, nec finem. D. Tho. 1. p. q. 58. a. 6.

2 Duplicem modum computandi diem accipimus in Scriptura. Primus, in quo dies præcedens copulatur nocti ſequenti, & hoc quidem fuit in prima dierum enumeratione, hoc enim eſt computari dies à mane vſq; ad mane: in quo præfigurabatur lapſus futurus Adæ à luce gratiæ in tenebras culpæ. Altus modus eſt, in quo nox præcedens connumeratur diei ſequenti, & hoc eſt dies computari à veſpera in veſperam; & hic modus attenditur in ſolemnitatum obſeruatione, ad inſinuandum, quòd per Chriſtum à tenebris peccati homo ad lucem rediјt. Eph. 5. Eramus aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Si dicatur, ergo ad ieiunij obſeruationem oportet ieiunare diem præcedentem cum nocte ſequenti, cuius tamen oppoſitum fit. Reſpondetur, quòd tempus ieiunij competit tempori miſerie: & ideo computatio diei in obſeruatione ieiunij debet fieri ſecundùm conformitatem ad diſtinctionem temporis primi, in quo erat præfiguratio lapſus humani. Licet autem hæ duæ diſtinctiones in Scriptura maximè exprimantur, quatuor tamen modis, ſecundùm diuerſorum computationes, dies diſtingui conſueuerunt. Græci computant diem à mane in mane, quia tunc primò apparet Sol. Hebræi à veſpera in veſperam, quia tunc incipiunt ſolemnizare. Aſtronomi à meridie in meridiem: quia tunc eſt Sol in maiori virtute. Sancta Eccleſia à media nocte vſque ad mediam no-

G 4 ctem,

ctem, quia tunc natus est Christus. Bon. 2. d. 13. cir. litt. d. 1. Vel, vt habet Aegid. cit. d. dub. 1. litt. Computatio dierum potest esse tripliciter, vel secundùm quòd requirit ratio dierum in se, vel in tali materia, vel in aliquo mysterio. Primo modo, cõputandus videtur dies à mane, quia mane est principium diei. Secundo modo, computandi sunt dies secundùm illam materiam: vt medici, qui considerant de infirmitate ægroti, computant dies, prout incepit infirmitas eius, vt à tertia in tertiam, vel à sexta in sextam, prout incepit infirmitas. Sic & Moyses, volens computare diem sicut facta fuit lux in illa distinctione, & enumeratione dierũ, quia illa lux primò facta non incepit in aurora, ità quòd dies ille primus non habuit mane, id est, auroram, & ex hoc non habuit suum initium, nox autem habuit suum initium, quia habuit vespere, computauit diem à vespere vsque ad mane, volens secundùm sua initia computare dies. Tertio modo, nempe, ratione mysterij, possunt computari dies, vel à vespera, ratione peccati; vel à media nocte, vt aliquam partẽ habeamus de tertia die, in qua surrexit Christus. Hęc illo.

AD ARGVMENTA.

ad 1 ANGELVS bonus adhuc habet duplicẽ cognitionem, matutinam, & vespertinam: quia est in duplici statu: in quantum contemplatur Deum, & inquantum ministrat. Ratione primi, habet cognitionem matutinam, ratione secundi, necessaria est ei cognitio vespertina. Cùm autẽ omnino contemplabitur, nec erit necessariũ ministeriũ, tunc erit matutina cognitio, & non erit necessaria vespertina. Similiter potest esse, vt dupliciter vtatur dilectione, illa, quæ est naturæ, ex vna parte; illa, quę est glorię, vel liberi arbitrij, ex altera parte; tunc autem totaliter perget dilectio in dilectum, scilicet Deum; & omnino diliget se propter Deum; & nullo modo se propter se. Alex. In hanc responsionem tria animaduertere possumus; Primum, cognitio Vespertina non est necessaria Angelo propter ministerium. Quidam pro-

probant Angelos non retardari à beata Visione propter ministerium simili ratione. Eà, quę sic se habent, quòd vnum est ratio alterius, vnum non potest esse impedimentum alterius. Videns enim lucem, & colorem, non minus videt lucem propter visionem coloris, nec minus videt colorem propter visionem lucis, quia lux est ratio videndi colorem. Ità angeli in illa beata contemplatione vident ea, propter quæ mittuntur, & vident modum, per quem explere debent sibi commissum ministerium; ideo nō minus contemplantur propter huiusmodi ministerium, immo, si fas esset dicere, attentiùs deberent contēplari. Sicut scriptor, cùm voluerit scribere, ratione actus scribendi, non elongat oculum suum à luce; sed magis approximat, eò quòd in luce videat, qualiter scribere debeat. Et pictor nō remissius, sed attentiùs respicit exemplar, cùm pingit. Argen. 2.d. 10. a. 1. Quæ ratio, si bona est, vt est optima, concludit Angelos sine cognitione Vespertina posse explere ministerium sibi commissum. Vtrùm autem semper Angelus administret ista inferiora per ea, quæ videt in Verbo, vel quandoque per ea, quę videt in proprio genere, explicabitur Dan. 10. super illud. Princeps regni Persarum restitit mihi 21. diebùs. Secundùm. Cognitio vespertina, etiam post diem iudicij, remanebit in Angelis. D. Tho. 1. p.q. 58. a. 7. ità arguit; Apostolus dicit. 1. Cho. 13. Cum venerit, quòd perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Sed si cognitio vespertina sit aliud à matutina, comparatur ad ipsam, sicut imperfectum ad perfectum. Ergo non poterit simul vespertina cognitio esse cum matutina. Respondet, veniente perfecto euacuatur imperfectum, scilicet, quòd ei opponitur. Sicut fides, quæ est eorum, quæ non videntur, euacuatur, visione veniente. Sed imperfectio vespertinæ cognitionis non opponitur perfectioni matutinę. Quod enim cognoscatur aliquid in seipso, non est oppositum ei, quod cognoscatur in sua causa. Nec iterùm, quòd aliquid cognoscatur per duo media: quorum vnum est perfectius, & aliud imperfe-

ctius

ctius, aliquid repugnãs habet. Sicut ad eandem conclusionem habere possumus, & medium demonstratiuum, & dialecticum. Et similiter eadem res potest sciri ab Angelo per Verbum increatum, & per speciem innatam. Hęc ibi. Tertium. De illa quæstione, vtrùm angelus naturali dilectione diligat Deùm, plusquam se ipsum, duæ sunt opiniones. Quidam dixerunt, quòd angelus naturali dilectione diligit Deum plus quam se, amore concupiscentiæ, quia scilicet plus appetit sibi bonum diuinum, quam bonum suum: quia hoc est ei delectabilius. Vnde totam hãc dilectionem in se ipsum retorquet, vel retorquebat. Et quodam modo amore amicitiæ, inquantum Deo vult naturaliter angelus maius bonum, quam sibi. Vult enim naturaliter Deum esse Deum, se autem vult habere naturam propriam. Sed simplicer loquendo, naturali dilectione plus diligit se, quàm Deum, quia intensius, & principaliùs naturaliter diligit se, quàm Deum. Ità tenuit Altisiod. vt refert Dio. 2.d.3.q.7.& Alb. 2.p.q.14.m.4.a.2.licet in scripto cit. d. 3.a.18.videatur sentire oppositum. Hanc opinionem amplexatus Alex. meritò intulit, quòd dilectio naturę, simul cum dilectione gloriæ in angelis non erit, Altera opinio est, quòd Angelus, & etiam homo naturali dilectione plus, & principaliùs diligit Deum, quàm se ipsum, alioquin, si naturaliter plus se ipsum diligeret, quàm Deum, sequeretur, quòd naturalis dilectio esset peruersa, & quòd non perficeretur per charitatẽ, sed destrueretur. Hanc tuentur D. Tho. 1. p. q. 60. a. 5. & 2. Sent.d.3.q.3.a.1.D.Bon.ead.a.3.q.1.Ric.ead.a.7.q.1. quibus ego consentio, idcirco concedo totum argumentum.

Ad 2. Ex dictis in expositione colligitur solutio; dies enim naturalis includit etiam noctem, & nox, in quantum huiusmodi, dicit defectum, & pręterea, si per mane, & vespere intelligatur cognitio matutina, & Vespertina, si præponerent angeli cognitioni, quę est in Verbo, illam, quæ est in proprio genere, tunc esset ibi nox scilicet peccati, sed illa nox non esset a Deo, sed ab Angelo. ideo non fit mentio de noctis

ctis factura. Alex.

ad Hęc propoſitio, lux facta eſt in initio diei, duplicem dif-
3 ficultatem continet, prima an facta ſit in Oriente, vel in me ridie. Quidam dicunt, quod lux illa facta eſt in meridie, & rationem huius aſſignăt duplicem. Vna eſt, quia lux illa pri mo faciebat Veſpere, & poſtea mane, ſicut dicit Scriptura: ergo videtur quod prius tenderet ad occaſum, quàm rediret ad ortum. Altera eſt, quia Dei perfecta ſunt opera, & ideo diem, & lucem fecit in ſua plenitudine, & itâ in meridie. Et ſi tu obijcias, quòd à principio diei vſque ad mane non eſſent viginti quatuor horę. Reſpondetur, quòd ſex horæ huius diei pręceſſerunt, ſucceſſione temporis pertranſeunte, propter ipſius materiæ mutabilitatem, & poſtmodũ ſexta hora (quæ eſt in numero perfecta) facta eſt lux, quæ eſt corpus perfectum in ſui natura, in plena, & perfecta irradiatione, vt potè in meridie: & cum eſſet tunc tempus æquinoctiale, vſq; ad occaſum fuere ſex horæ, & poſtmodum vſque ad ortum ſequentis diei fuerũt duodecim, & ſex præceſſerunt ante formationem lucis poſt creationem cęli, & terræ, & itâ factus eſt dies naturalis perfectus, & integer. Alia opinio eſt, quòd non fuerit mora temporis interiecta inter creationem, & diſtinctionis inchoationem, immo, ſtatim poſt creationem cæli, & terræ, produxit Dominus lucem, itâ quòd poſteriùs natura, ſed ſimul duratione, & itâ lux illa incepit in oriente, & ſua reuolutione perfecta, tendendo ab eodem puncto in idem, fecit diem naturalem; Et ſi tu obijcias, quòd deberet dicere, Factum eſt mane, & veſpere. Reſpondetur. Mane dicit finem præcedentis noctis, & ex hoc dicit quandam obſcuritatem, at in prima lucis formatione non præceſſerat nox, ſed ſtatim lux incepit ſecundùm ſuam totam poteſtatem illuminare: & ideo dicitur dies illa coepiſſe à plena luce, adeò enim lucebat ibi, vbi cæpit, ſicut ſi eſſet in meridie. Ideò non dicitur feciſſe mane, quia non præceſſerat nox, ſed prius veſpere, quod eſt finis diei, & poſtmodum mane, quod eſt finis noctis,

quia

quia prius fecit diem, & postmodum noctem. D. Bon. 2.d. 13.q.2. Et dicit vtrunq; modum esse probabilem, primum modum amplectitur Alex. ego magis adhæreo secundo. Displicet illud, productio lucis, creatione cęli, & terræ, natura, non duratione posterior fuit. Aegid. 2.d. 12.q.2.a.5. inter creationem cæli, & terræ, & factionem lucis, concedit tantam morulam intercessisse, quanta intercessit inter creationem luciferi, & eius casum, quæ valde modica fuit. De quo Ezech. 28. super illud. In delicijs paradisi fuisti, sermo erit. Secunda difficultas est, si in initio diei facta est, quid fecit Deus in residuo illius diei? sed explicabitur inferiùs in dilucidatione opinionis Augustini.

Ad 4 Accipit Augustinus. Mane propriè, pro cognitione Angeli, quæ est de re facienda, in quãtum huiusmodi: & quia non cognouit se faciendum, ideo propriè non habuit cognitionem matutinam de se, sed de alijs. Vespere autem intelligit August. pro cognitione de re facta in proprio genere: & hanc bene habuit Angelus de se: Quia ergo Angelus prius cognouit se factum, quàm cętera facienda (prius dico secundùm naturam) ideo vespere præordinatur mane. Vnde duplex est modus ordinandi. Vnus, quoad cognita, & sic ordinatur Vespere ante mane, vt dictum est. Alius, quo ad modum cognoscendi, & sic deberet præordinari mane. Et hoc probat argumentum. Alex. Alteram rationem assignat Alb. 2.p.q.51.m.2. & accipitur ex verbis Dio. lib. de diu. nom. cap. 4. vbi in idem determinat bonum, & lumen, dicens, quòd lumen illud, de quo dicitur in Gen. fiat lumen (sic enim habet alia translatio) idem est, quod bonum: bonum dicitur à boo, boas, hoc est, voco vocas, quia vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt. Rom. 4. Vnde, quia tunc ex non esse, sicut ex abysso tenebrarum, res creatas vocauit ad esse, sicut ad lumen, processit quasi à vespera, quæ cadit in tenebras, ad mane, hoc est, ad lumen creaturarum productarum in esse. Et, vt hunc ordinem designet, potius dicit, Factum est vespere, & mane,

quàm, factum est mane, & vespere. Hæc illè.

Cognitio vespertina Angelorũ est cognitio creaturæ in propria natura. Huius propositionis triplex potest esse sensus, secundùm quòd Ly (in) triplicem habitudinem denotare potest. Si denotet habitudinem caussæ, vt sensus sit, quòd ipsi Angeli ex propria rerum natura cognitionem accipiant, licet de hoc varię sint opiniones, attamen secundùm D. Tho. falsissima est; non enim intelligunt Angeli per species à rebus acceptas. 1.p.q.55.a.2. Si denotet habitudinem medij, vt sensus sit, quòd creatura sit terminus cognitionis, & sit etiam medium, seu ratio cognoscendi, quia scilicet cognoscitur per speciem innatam in ipso Angelo, vera est, & cognitio vespertina differt essentialiter à matutina, quoniam matutina est per rationes rerum in verbo existentes, vespertina per species innatas. Si denotet habitudinem termini præcisè, vt sensus sit, quòd creatura sit terminus cognitionis, & non caussa, neque ratio, sed medium cognoscendi sit ipsa diuina essentia, quatenus est ratio creaturæ, vera quidem est, sed tunc cognitio vespertina est eadem realiter cum matutina, differens solùm secundùm terminos, seu cognita. Est quidem eadem realiter, quoniam Angeli videndo Verbum, non cognoscunt solùm illud esse rerum, quod habent in Verbo, sed etiam illud, quod habent in propria natura: sicut Deus per hoc, quod videt se, cognoscit esse rerum, quod habent in propria natura. Differt verò secundùm cognita, vt dicatur matutina, quatenus est cognitio Verbi, vespertina, quatenus est cognitio creaturæ. Augustinus, cùm vespertinã imperfectam ponat respectu matutinæ, videtur loqui in secundo sensu, ideo dicendum ad argumentum, quòd sicut numerus sex dierum, secundùm Augustini intellectum, accipitur secundùm sex genera rerũ, quæ cognoscuntur ab Angelis: ità vnitas diei accipitur secundùm vnitatem rei cognitæ, quæ tamen diuersis cognitionibus cognosci potest. D. Tho. Non sequitur, quòd vna & eadem sit, sed quod de vna, & eadem re sit cogni-

tio

tio matutina, & vespertina.

ad 6 Angelus duplicem habet Verbi cognitionem. Vnam naturalem, & aliam gloriæ; Naturalem quidem, qua cognouit Verbum per eius similitudinẽ in sua natura relucentem. Cognitionem verò gloriæ, qua cognoscit Verbum per suam essentiam. Et vtraque cognoscit Angelus res in Verbo. Sed naturali quidem cognitione imperfectè, cognitione verò gloriæ perfectè. Prima ergo cognitio rerum in Verbo affuit angelo à principio suę creationis, secunda verò non, sed quando facti sunt beati per conuersionem ad bonum. Et hæc propriè dicitur cognitio matutina. D. Tho.

ad 7 Creatura tenebra est comparata excellentiæ diuini lùminis; & ideo cognitio creaturę in propria natura vespertina dicitur. Vespere enim est tenebris adiunctum, habet tamen aliquid de luce. Cùm autem totaliter deficit lux, est nox. Sic igitur & cognitio rerum in propria natura, quando refertur ad laudem Creatoris, vt in bonis Angelis, habet aliquid de luce diuina, & potest dici Vespertina. Si autem non referatur in Deum, sicut in Dęmonibus, non dicitur Vespertina, sed nocturna. Vnde & in Gen. legitur, quod tenebras, quas Deus à luce separauit, vocauit noctem. D. Tho.

ad 8 Quòd Angelus, vel anima simul possit videre res in Verbo, & in propria natura concedendum est, & expresse potest haberi ab August. 4. Super Gen. ad litt. vbi vult, quòd dies illi, & vespere, & mane in eis, non sunt ordinati secundùm successionem, sed solùm ordine naturæ; vnde simul est primus dies cum secundo, & mane cum vespere, & ità simul visio rerum in Verbo, & in propria natura. Quod qualiter sit possibile, videndum est. Operari si quidem non propriè attribuitur potentiæ, sed rei subsistenti, quæ per potentiam operatur, vt ipsa potentia intellectus non sit operans in intelligendo, sed magis operationis principium. Sicut autem potentia intellectiua est principium intelligendi ipsi substantiæ: ita species intelligibilis est principium intelligendi

ligendi

ligendi ipsi potentię: vnde sicut vna substantia potest simul diuersos actus habere secundùm diuersas potentias, vt anima simul vult, & intelligit: ita ex vna potentia intellectiua possunt simul prodire diuersi actus, si simul diuersis speciebus intelligibilibus vniatur. Hanc enim caussam Algazel assignat, quare non est possibile simul multa intelligere, quia scilicet non est possibile, intellectum simul informari multis speciebus in actu perfectè, sicut nec idem corpus figurari, simul diuersis figuris. Visio autem, qua Angelus videt res in propria natura, fit per speciem intelligibilem concreatam, vel infusam inhęrentem, visio autem rerum in Verbo fit per ipsam speciem Verbi, siue essentiam, quæ non est inhærens, sed ei intellectus vnitur sicut intelligibili. Species autẽ concreata inhęrens non repugnat vnioni Intellectus angelici ad Verbum, cùm non sit vnius rationis, & ipsa species, & quicquid est perfectionis in intellectu Angelico, sit quasi materialis dispositio ad illam beatam visionem: vnde simul ex intellectu angeli procedit operatio duplex; vna, ratione vnionis ad Verbum, qua scilicet videt res in Verbo, alia, ratione speciei intelligibilis, qua informatur, qua videt res in propria natura: Nec etiam in vna harum operationũ debilitatur per attentionẽ ad alteram, sed magis confortatur: cùm vna sit ratio alterius: Sicut imago rei visæ cõfortatur, dum videtur in actu oculo exteriori. Actio enim beatitudinis in beatis est ratio cuiuslibet alterius actionis in eis inuentæ. D. Tho.

ad 9 Per sex dies, in quibus legitur Deus cuncta fecisse, intelligit Augustinus non hos vsitatos dies, qui Solis cursu peragũtur, cùm Sol quarto die factus esse legatur, sed vnam diem, id est, cognitionem angelicam, sex rerum generibus præsentatam, vnde sicut pręsentatio lucis corporalis super hęc inferiora diem facit temporalem, ita præsentatio lucis spiritualis intellectus angelici super res creatas diem facit spiritualem. Et secundùm hoc isti sex dies distinguuntur, secundum quòd lumen intellectus angelici sex rerum generi-

bus

bus cognoſcendis applicatur, vt prima dies ſit cognitio primi diuini operis, ſecunda dies cognitio ſecundi operis &c. & ſic diſtinguuntur non ſecundùm ordinem temporis, aut ſucceſſionis rerum, ſed ſecundùm ordinem naturalem rerum cognitarum, prout vnum opus cognitum eſt priùs altero ordine naturę, et ſicut in die naturali, & materiali mane eſt principium diei, & veſpere eſt finis, & terminus, ita cognitio vnius cuiuſcunq; operis, ſecundùm ſuum eſſe primordiale, prout videlicet habet eſſe in Verbo, dicitur matutina, cognitio autem eius, ſecundùm eſſe vltimum, prout ſubſiſtit in propria natura, dicitur veſpertina. Nam principium eſſe cuiuſlibet rei eſt in ſua cauſſa, à qua fluit, terminus autem ipſius eſt in ipſa re, in qua recipitur, & ad quam actio cauſſæ terminatur. Vnde primitiua alicuius cognitio eſt, ſecundùm quod res in ſua cauſſa, à qua fluit, conſideratur. Vltima autem rei cognitio eſt, ſecundùm quòd in ſe ipſa conſideratur. Cũ ergo à verbo æterno fluat eſſe rerũ, ſicut à quodam primordiali principio, & hic effluxus terminetur ad eſſe rerum, quod habent in propria natura, ſequitur, quòd cognitio rerum in Verbo, quæ ad eſſe primitiuum, & primordiale eorum pertinet, dici debeat matutina, per ſimilitudinem ad mane, quod eſt principium diei: cognitio verò rei in propria natura, quę pertinet ad eſſe eius vltimum, & terminatum, dici debeat veſpertina, quia veſpere eſt terminus diei. Vnde ſicut ſex genera rerũ ad cognitionem angelicam relata diſtinguunt dies, ità vnitas rei cognitę, quę diuerſis cognitionibus cognoſci poteſt, vnitatem diei conſtituit, & diem per veſpere, & mane diſtinguit. D. Tho.

ad 10 Omnis cognitio intellectus angelici habet tenebras admixtas ex parte cognoſcentis. Vnde nulla cognitio alicuius intellectus angelici poteſt dici meridiana, ſed ſola cognitio, qua Deus omnia cognoſcit in ſe ipſo. Deus enim lux plena eſt, & tenebræ in eo non ſunt vllę: at creatura ex eo, quod eſt ex nihilo, habet tenebras poſſibilitatis, & imperfectionis, ideo cognitio ipſius tenebris eſt admixta, quę ad

mixtio significatur per mane, & vespere. D. Tho.

ad 11 Sicut vna tota scientia cōprehendit sub se diuersas scientias particulares, quibus conclusiones diuersæ cognoscuntur, ita etiam ipsa vna cognitio angeli, quæ est quasi quoddam totum, comprehendit sub se cognitionem matutinam & vespertinam, quasi partes, sicut mane, & vespere sunt partes diei, licet sint diuersarum rationum. Nam illa, quæ sunt diuersarum rationum, si sint adinuicem ordinata, possunt aliquod vnum constituere, vnde materia, & forma, quæ sunt diuersarum rationum, constituunt vnum compositum, & carnes, & ossa, & nerui sunt partes vnius compositi. Nam essentia diuina, per quam res cognoscuntur in Verbo cognitione matutina, est ratio omnium formarum concreatarū in mente Angeli, cum ex ea, veluti exemplare, deriuentur, per quas, res cognoscuntur in propria natura cognitione vespertina, & ideo quando Angelus videt Deum per essentiam, & seipsum, & alia per species concreatas, quodam modo intelligit vnum. Sicut, quia lumen est ratio videndi colorem, propter hoc, quando oculus videt lumen, & colorem, videt quodammodo vnum visibile; Et quamuis illę operationes sint realiter distinctę, cum operatio, qua videt Deum semper maneat, & mensuretur æternitate participata, & operatio etiam, qua intelligit se, semper maneat, & mensuretur æuo, operatio verò, qua intelligit alia per species innatas, non semper maneat, sed alteri succedat, tamen quia vna ordinatur ad aliam, & vna est quasi ratio formalis alterius, ideo sunt quodammodo vnum, quia vbi est vnum propter aliud ibi est tantùm vnum, vt dicitur 2. top. Et propter hoc, illæ operationes, quarum vna ordinatur ad aliam, possunt esse simul, & vnum totum constituere. D. Tho.

ad 12 Augustinus 4. super Gen. ad litt. sub dubio derelinquit, An simul angeli omnia illa cognoscant, & sic simul fuerit in eis dies, & vespera, & mane, vel non simul, sed successiuè. Et qualitercunque sit, sufficit ad eius intentionem, quòd il

H la di-

la distinctio dierum accipiatur secūdùm angelicam cognitionem, non autem secundùm dies temporaliter currentes. D. Tho.

ad 13 Posset argumentum concedi, Diximus enim (vt probabiliùs, quòd lux illa faciebat noctem, & diem suo motu. Attamen respondetur, quòd diuisio illa lucis à tenebris nō intelligitur quantum ad situm localem, sed quantùm ad distinctionem formalem, sicut distinguitur habitus à sua priuatione. Et quia ab hoc habitu in priuationem, & processus erat, & regressus, quantùm ad regressum in habitum dicitur fecisse mane, quod quidem fiebat radiorum emissione: quantùm verò ad progressum in priuationem, dicitur fecisse vesperam, quod quidem fiebat radiorum contractione. D. Bon.

Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas, ab aquis. Et fecit Deus firmamentū, diuisitq; aquas quæ erant sub firmamento, ab aquis, quæ erant super firmamentum, & factum est ità.

ARGVMENTA.

1 TEMPVS est numerus motus firmamenti, quod legitur factum secundo die. Ergo non à principio erat tempus. D. Tho. 1. p. q. 66. a. 4. arg. 3.

2 Opera sex dierū ordinantur secundùm ordinem diuinæ sapientiæ. Non conueniret autem diuinę sapientiæ, vt posterius faceret, quod est naturaliter prius. Firmamentum autem est naturaliter prius aqua, & terra, de quibus tamen fit mentio antè formationem lucis, quæ fit prima die. ergo non est factum secundo die.

3 Omne, quod eſt factum per ſex dies, formatum eſt ex materia prius creata ante omnem diem. Sed firmamentum non potuit formari ex materia pręexiſtente, quia ſic eſſet generabile, & corruptibile. ergo firmamentum non eſt factum ſecunda Die. D. Tho. cit. p. q. 68. a. 1. arg. 2. & 3.

4 Aqua eſt naturaliter grauis, locus autem proprius grauis non eſt eſſe ſurſum, ſed ſolùm deorſum. ergo aquæ nõ ſunt ſupra firmamentum.

5 Naturaliter aqua eſt fluida: ſed quod eſt fluidum non poteſt conſiſtere ſuper corpus rotundum, vt experimento patet: ergo cùm firmamentum ſit corpus rotundum, aqua nõ poteſt eſſe ſuprà firmamentum.

6 Aqua, cùm ſit elementum, ordinatur ad generationem corporis mixti, ſicut imperfectum ordinatur ad perfectum. ſed ſuprà firmamentum non eſt locus mixtionis, ſed ſuprà terram. Ergo fruſtrà aqua eſſet ſuprà firmamentum: nihil autem in operibus Dei eſt fruſtrà, ergo aquæ non ſunt ſuprà firmamentum. D. Tho. eo loci. a. 2.

7 Vnius corporis ſecundùm ſpeciem eſt vnus locus naturalis. ſed omnis aqua omni aquę eſt eadem ſpecie, vt dicit philoſophus: non ergo aquæ ab aquis ſunt diſtinguendę ſecundùm locum. Si dicatur, quòd aquæ illæ, quæ ſunt ſupra firmamentum, ſunt alterius ſpeciei ab aquis, quę ſunt ſub firmamento. Contrà, ea, quæ ſunt ſecundùm ſpeciem diuerſa, non indigent aliquo alio diſtinguente. Si ergo aquæ inferiores, & ſuperiores ſpecie differunt, firmamentum eas ab inuicem non diſtinguit.

8 Illud videtur aquas ab aquis diſtinguere, quod ex vtraque parte ab aquis contingitur: Sicut ſi aliquis paries fabricetur in medio fluminis. Manifeſtum eſt autẽ, quòd aquæ inferiores non pertingunt vſq; ad firmamentum. Ergo non diuidit firmamentum aquas ab aquis. D. Tho. eo loci a. 3.

9 Nullus facit quod iam factum eſt. Inconuenienter ergo poſtquam dictum eſt, Dixit Deus, fiat firmamentum, & factum eſt ità, ſubditur, & fecit Deus firmamentum, & ſimi-

 liter

liter in alijs operibus. D. Tho. cit. p. q. 74. a. 3. arg. 5.

10 Fiat firmamentum, & diuidat aquas ab aquis, quę autem ſola diuiſione diſtinguuntur, ſunt eiuſdem naturę: ergo quæ ſunt ſuprà firmamentum, & quæ ſub firmamento, ſunt eiuſdem naturæ. Si dicas, firmamentum ibi vocatur non Cælum Sidereum, ſed aer, obuiat textus ſequens, vbi dicitur, quòd ſtellæ poſitę ſunt in firmamento. Obuiat etiam illud, quod ſcribitur Dan. 3. benedicite aquæ, quæ ſuper cælos ſunt Domino, & poſtea ſubditur, benedicite Sol, & luna Domino: ergo aquæ illæ ſunt ſuper ſolem, & lunam. Si dicas, aquas illas eſſe ſpirituales, obuiat illud, quod dicitur in pſal. Extendens cælum ſicut pellem, qui tegis aquis ſuperiora eius: ſed cælum extenſum eſt corporale: ergo aquæ, quæ tegunt, ſunt corporales. D. Bon. 2. d. 14. q. 1.

EXPOSITIO.

IN hac materia propter diuerſitatem poſitionum, & debilitatem rationum, vix poteſt aliquid certum dici, ſed ex quadam probabilitate, & coniectura ex diuerſis poſitionibus poteſt eligi vna quædam ſobria, quæ inter fidem, & rationem incedat, quaſi quadam via media. Hoc autem præcipuè attendendum eſt: ne in incerta materia aliquid certitudinaliter aſſeratur; melius eſt enim piè dubitare, quàm aliquid temerariè diffinire. D. Bon. diſt. & queſt. proximè cit. Pręterea mihi videtur, quòd prędicti loci intellectus probabilis ex Alberto Mag. 2. p. q. 52. m. 1. colligi poſſit: Sancti (inquit) nihil certum concorditer tradunt de aquis, quæ ſunt ſuper firmamentum: niſi hoc ſolum, quod propter ſcripturæ auctoritatem certiſſimè ſupponendum ſit, quòd aquę ſint ibi. In qua autem qualitate, vel proprietate, vel natura nullus eorum certè tradit. Nobis autem probabilius videtur id, quod dicit Magiſt. ſupra diſt. 12. Cap. Nunc ſupereſt. Vbi dicit ſic: Tria elementa permixtione confuſa, circunquaque ſuſpenſa, euſq; in altum porrigebantur, quo uſque nunc ſummitas corporeæ naturę pertingit. Et, ſicut

quibusdam videtur. vltra locum firmamenti extendebatur illa moles: quę in inferiori parte spissior, atque crassior erat: in superiori verò parte rarior, & leuior, atque subtilior existebat. De qua rariori substantia putant quidã fuisse aquas, quæ suprà firmamentum esse dicuntur. Hanc opinionem nos sequentes, aquas dicimus esse suprà firmamentum certissimè, propter Cælum crystallinum, siue aqueum, quòd sancti ibi esse dicunt. Et dicimus, quòd materia substantialis huius cæli est rarior, & nobilior pars materię primæ: Dispositio autem materialis ad formam, ratione cuius disponitur esse suprà firmamentum tanquam ad locum proprium, est vniformis perspicuitas per totum; sicut aqua per totum perspicua est, & sicut crystallus. Forma autem, per quam ad locum suprà firmamentum determinatur à disponente Deo, est vniformis luminositas, per hanc enim nobilius est firmamento: & secundùm ordinem naturę super ipsum debet collocari. Hæc ille. Additquè in solutione octaui, quòd nomine firmamenti non potest intelligi aer, quia sancti concorditer dicunt, quòd firmamentum est cælum stellatum. Propter hoc Moyses Gen. 1. dicit, Deus fecit Solem, & lunam, & stellas, & posuit eas in firmamento cęli. Sed respondet Dur. cit. d. 14. q. 1. nu. 14. quòd firmamentum ęquiuocè, vel analogicè sumitur, cum dicitur Gen. 1. Diuisit aquas, quę erant sub firmamento, & cùm dicitur in opere quartæ diei, quòd posuit in Firmamento cæli stellas, Quia firmamentum primo modo sumptum est cælum solum nuncupatiuè, ad quod designandum dicitur ibidem, quòd, Vocauit Deus firmamentum cælum, sed secundo modo sumptũ est cælum verè, & propriè, ad quod designandum dicitur ibi, quòd, posuit stellas in firmamento cæli, id est, quod est cælum. Idem prius docuit. D. Tho. 1. p. q. 68. a. 1. in calce. Sed vtinam possemus euitare æquiuocationem; De hoc Aegid. 2. d. 14. q. 1. a. 1. dub. 2. later. ità loquitur. Augustinus 2. super Gen. multùm videtur istam opinionem commendare, quod firmamentum accipiatur pro ipso aere, vel

pro ipſo medio interſtitio aeris, quod diuidit inter aquas in nubibus exiſtentes, & aquas inferiùs permeantes. Nam ſecundum ipſum, non ſolùm communi ſermone aer vocatur cælum, ſed etiam ipſe Dominus ſuo ſermone vocauit aerem cælum, cùm dixit, Volucres cęli comederunt illud. Rurſus, vocauit (vt dicit Aug. aerem cælum) cùm loquens de nubibus dixit, Faciem cæli noſtis iudicare. Si ergo firmamentum illud vocatum eſt cælum, quod diuiſit aquas ab aquis, & aer poſſit vocari cælum, & diuidat aquas ab aquis, videtur quòd firmamentũ poſſit dici aer, vel interſtitium illud aeris, quod ſic diuidit inter aquas in nubibus, & aquas hinc inferiùs. Sciendum ergo, quòd Scriptura Sacra, licet poſſit adaptari multis expoſitionibus, ſemper tamen vna illarum eſt magis litteralis, vt illa, quę magis concordat cum omnibus verbis iſtius textus. Nam expoſitio non litteralis non oportet quòd concordet cum toto textu, ſed ſufficit aliqua eſſe in textu, quę poſſimus adaptare ad expoſitionem illam. Cùm ergo in littera habeatur, Fiant luminaria in firmamento cæli, & cùm ibi habeatur, Deus fecit ſtellas, & poſuit eas in firmamento cæli, oportet quòd firmamentum cęli diuidens aquas ab aquis ſit cælum, vbi ſunt ſtellę, quod vocamus cælum ſidereum. Si ergo alias adaptationes volumus facere, poſſumus. Sed iſta videtur magis litteralis. Superioribus concordat. D. Tho. Quol. 4. a. 3. Aliquales (inquit) aquas ſupra firmamentum, hoc eſt, cælũ ſidereum ponere poſſumus: Vno modo, vt per aquas intelligamus totam materiam corporalem, ſicut accipitur in principio Gen. ſecundum expoſitionem Auguſtini. Et ſecundùm hunc intellectum, non eſt aliud dicere aquas eſſe ſuper firmamentum, quàm aliquid de materia corporali ſuper hos cælos exiſtere; quod etiam à dictis philoſophorum modernorum non diſcordat: qui ponunt ſuprà octauam ſphæram, in qua ſunt ſtellę, aliam ſphęram, in qua nulla eſt ſtella; Et hanc expoſitionem ponit Auguſtinus. ſuper Gen. contra Manich. Alio modo poteſt dici, quòd ſicut Cęlum Empyreum dici-

dicitur igneum, non quia habeat ſpeciem ignis, ſed propter ſplendorem, ità etiam aquæ ſuper cælos dicuntur, non quia habeant ſpeciẽ aquæ, ſed quia habent diaphaneitatem ad modum aquæ. Vt ſic ſupremum cælum, quòd Empyreũ dicitur, ſit totum ſplendidum. Secundùm, quod aqueum dicitur, ſit totum diaphanum. Tertium autem Cælum, quod dicitur ſidereum, ſit partim lucidum, partim diaphanum: Si verò obijciatur, Homo dicitur minor mundus propter ſimilitudinem, quam habet cum mundo maiori. Sed videmus, quod in corpore humano ſuperponitur cerebrum, quod habet naturam aquę, cordi, quod habet proprietatem ignis, in quantum eſt fons naturalis caloris; ergo etiam in mundo maiori aqua ſuperponitur alijs elementis, & ità ſuper cælos ſunt aquę verè elementares. Reſpondetur, quòd homo aſſimilatur maiori mundo quantùm ad aliquid, inquãtum (ſcilicet) conſtat ex corporali, & ſpirituali natura, ſicut & totum vniuerſum: non tamen quantùm ad omnia aſſimilatur vniuerſo. Ordo enim partium in homine non eſt ſecundùm quòd exigit earum natura, ſed prout exigit ratio finis. Ponitur enim cor in medio, vt ex eo diffundantur operationes vitæ de facili per totum corpus. Cerebrum autem ponitur in ſupremo, vt operationes animales, quæ ibi quodammodo perficiuntur, non impediantur per diuerſas corporis tranſmutationes: ſicut etiam ordo cognitionis humanæ non eſt ſecundùm ordinẽ naturalem cognoſcibilium, ſed quoad nos. Hæc ille. Non diſcordat Aegid. cit. d. 14. q. 1. a. 2. in ſolut. primi. Firmamentum (inquit) dicitur eſſe factum ex aquis ratione illius informis materiæ, ex qua facta ſunt omnia, & hoc modo diuidit inter aquas, & aquas, quia diuidit inter cælum aqueum, quod eſt ſuprà ipſum, & iſtas aquas inferiores, quę ſunt ſub ipſo. Alias expoſitiones proſequuntur Sacri Theologi, ſed ego (fateor ignorantiã meã, & exilitatem ingenij mei) non poſſum approbare niſi prædictam (vt ſcilicet nomine aquarum intelligatur materia informis) quæ V. g. triginta cubitis terram ſuperabat, Dixit-

que Deus fiat firmamentum in medio aquarum. Sicque ex superiori parte, factum est primum mobile, de media, firmamentum, de inferiori, elementa. Nimirum si firmamentum diuidit aquas ab aquis, ergo aquæ, quę sunt super firmamentum erant continuæ cum inferioribus, ergo eiusdem naturæ. Facto autem firmamento non videntur mutasse naturam. Rursum, hæc non fuit diuisio inter habitum, & priuationem, qualis fuit diuisio lucis a tenebris; Sed vnius, & eiusdem positiui, & consistentis corporis, ità quòd fuit vera eius in partem geminã diuisio. Etenim Sanctus Martyr Seuerinus Boetius lib. de Diuis. c. 1. Diuisio (inquit) multis dicitur modis. Est enim diuisio generis in species, & rursus diuisio, cum totum in proprias diuiditur partes, est alia cùm vox multa significans in significationes proprias recipit sectionem. Præter has tres est alia diuisio, quæ secundùm accidens fieri dicitur. Huius autem est triplex modus, vnus cum subiectum in accidentia separamus, alius cùm accidens in subiecta diuidimus. tertius cùm accidens in accidentia secamus. Hæc ille. Cum igitur dicit Scriptura, Fiat Firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. Et Fecit Deus firmamentum, & diuisit aquas &c. clarũ est, quòd hęc diuisio alia esse non potuit, nisi totius in partes, & ità quod dictum est, veritatem habet.

CONCLVSIONES.

1 IRMAMENTVM *fuit factum secundò die.*] Dicitur enim Gen. 1. Dixit Deus, fiat firmamentũ, & postea sequitur, Et factũ est vespere, & mane dies secundus. D. Tho. 1. p. q. 68. a. 1. De Conclusione nullo pacto ambigere licet. Sunt enim ipsius Sacræ Scripturę verba. At de sensu grandis controuersia est. Si per istos dies successio tẽporis designatur, & secundùm Aristot. cęlum non ponatur de natura quatuor elementorum, sed esse quintũ corpus præter quatuor elementa, inconuenienter admodum ponitur firmamen-

mentum factum, secundùm suam substantiam, secunda die. Quia cęlum cùm sit secundùm suā naturā incorruptibile, habet materiā, quæ non potest subesse alteri formæ. Vnde impossibile est, quòd firmamētū sit factū ex materia prius tempore pręexistente. Itaq; productio substantię firmamenti ad opus creationis pertinet, sed aliqua formatio eius accidentalis pertinet ad opus secundę diei, sicut, & suprà dictum est, quod lumen Solis fuit informe in primo triduo, & postea fuit in quarta die formatū. Si autē per istos dies non designatur tēporis successio, sed solùm ordo naturæ, vt vult Aug. nihil prohibet, siue ponatur ex quatuor elementis constare, siue ex quinta essentia, dicere firmamenti formationē secundùm suā substantiam ad secundā diem pertinere. Mihi semper placuit, vel opinionē August. amplecti, vel à plano litterę sensu non discedere; quomodo cogimur (ni fallor) dicere firmamentū secundùm substantiā productum fuisse secunda die, & propterea ex quatuor elementis constare. Qua de re ità loquitur Dio. Carth. 2. d. 14. q. 2. omnibus iā prętactis ritè pro posse pensatis, securius reor textū Geneseos, ac sanctos sequi doctores, & ipsam Canonicę Scripturę defendere veritatem. Certum est autem excellentiores doctores tā latinos, quàm gręcos Hieronymū, August. Ambrosium, Gregoriū, posterioresq; multos videlicet, Bedā, Strabum, Rabanum, Alcuinū, Albinum, & inter græcos, Basiliū, Chrysostomū, Gregorium Nissenū, Ioannem Damascenū, & alios plures ità egisse; ità quòd omnes hi senserunt, scripserunt, & fassi sunt, corpora cælestia elementaris esse naturæ: opinionem quoq; illā, quòd sint altioris speciei, & quintę essentię, ex intentione redarguisse: Nam & beatus Ambrosius in suo fatur Hexameron. De natura, & qualitate substātiæ Cæli quid enumerem ea, quæ disputationibus suis philosophi texuerunt, cùm quidam asserant illud ex quatuor elementis compositum; alij quintam quandam naturam noui corporis ad constitutionem eius inducant; atq; confingant ethereum esse corpus, cui neq; ignis admixtus sit, neq; aer, nec aqua

nec

nec terra, quia huiusmodi elimenta proprium habent motum, vsum, & cursum? Sed non ista opinio prophæticę potuit obuiare sententię, quam, & Christus in Euangelio approbauit: qua dicitur. Initio tu Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli, ipsi peribunt, & sicut vestimentum veterascent. Nihil igitur agunt, qui ad defendendam cęli perpetuitatem, quintum corpus ethereum introducunt, cùm videant vnius membri partem dissimilem cæteris; corpori labem magis afferre. Hęc Ambro. referente Dio. Non ignoro D. Tho. cit. d. 14. q. 3. dixisse. Doctores nostros opinionem hanc ex Academia in Ecclesiam importasse; Quamobrem minus eis in hoc argumento tribuendum esse, hoc est, non plus auctoritatis hic eos habere, quàm Platonem, cuius doctrinam sequebantur. Sed quanquam verum sit, opiniones maiorum nostrorum, quas ex philosophorum scholis deprompserunt, conficere argumentum extraneum in Theologia, quemadmodum, & philosophorum auctoritates, atque rationes vt 1. p. q. 1. a. 8. idē grauissimè docet: nihilominus cùm ex scripturis se eos haurire, & docere profitentur, idque magna quadam contentione, non video, cur non multò plus eis tribuendum sit, quàm Platoni, & Philosophis, hoc est, cur eorum auctoritas argumentum nobis non efficiat ex proprijs, & auctoritati diuinæ proximum. Certè si de natura cælorum in Oecumenicis Cōcilijs definiendum olim fuisset, ego nequaquam dubito, quòd fuisset secundùm Patrum doctrinam, citrà vllam hæsitationem, definitum: hic enim Sanctorum Conciliorum solemnis, & perpetuus mos est, vt iuxtà Sāctorum doctrinam propositas illis controuersias dirimāt. Et fortè nunc quoque hoc fieret: Et si enim grauissimorum doctorum auctoritates ex altera parte stare, atque hæc esse communis theologorum nostrę tēpestatis opinio videatur, & certum sit, nullam Ecclesiæ ætatem destitui Christi promissionibus, ac proindè nullo vnquam tempore hanc in fide errare, quoniam tamen nemo recentiorum (quantum mi-

hi

hi videtur) eam stabilire ex scripturis professus est, & omnes tamquam opinionem sequuntur, quæ rationibus à rerum natura petitis sit opposita sententia probabilior, fortè à patribus sententia Ecclesię etiã in præsenti caderet, quod vti dicebam, ex scripturis intelligentiam illam se habere dixerint. Viel. lect. 18. Adderem ego (sub censura peritiorum tamen) Aristotelem, si viueret, derisurum theologos opinantes cęlum quintæ essentię esse: sanè coguntur cælo attribuere, quę quintæ essentiæ apertissimè repugnant. In primis docere habent, cælum, solem, & lunam aliquas virtutes nunc habere, quibus à principio caruerunt. Rursus, quod cælum indifferens est ad motum, & quietẽ, vel quòd, naturalius est ei quiescere, quàm moueri, quoniam vsq; ad diem iudicij duntaxat erit motui subiectum, æterno postea tempore stabit. Interim quoq; cęli sunt alterabiles quantùm ad motum, vt tempore Iosue, & Ezechię patuit, Rursum, magno propemodum augmento luminis donanda sunt, quando & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in spe gloriæ filiorum Dei: Hęc omnia pugnant cum quinta essentia. Prætereà, elementa ipsa sunt incorruptibilia secundùm totum pro pręsentì statu, & post diem iudicij etiam secundùm partes, ergo ad saluandam perpetuitatem cæli non est necesse, vt quintam essentiam fingamus. Rursùm, dicere possumus, naturas, & proprietates elementorum sic esse contemperatas in Cælo, cælestibusque corporibus, vt nec sursum, nec deorsum moueri sit eis naturale, sed orbiculariter circum volui, pręsertim per respectum ad totius vniuersi naturam, consistentiamq; seruandam: pręcipuè, quia videmus elementa superiora, quibus naturaliter competit sursum moueri, naturaliter moueri deorsum per comparationem ad vniuersalem naturam, quemadmodum, & aquæ naturaliter conuenit moueri sursum ad vacuum euitãdum, igni etiam sub orbe lunę non violenter, sed naturaliter conuenit circulariter circumferri. Dionis. loc. cit.

2 ¶ *Theologus debet dissentire à philosopho in hac Conclusione.*

ne. Cælum eſt neceſſarium, & incorruptibile.] Illud Chaos, quod ponitur à Theologis attigiſſe vſque ad Cælum Empyreum, erat materia omnium corporalium contentorum à Cælo Empyreo, vnde ſecundùm ipſos ponenda eſt materia in Cælo, & etiam materia ſecundùm ſe, & quantum eſt ex ſe, eiuſdem rationis in quocunque, & ità habent ipſi diſcordare à philoſopho in hac propoſitione. Cælum eſt neceſſarium, & incorruptibile. Quantùm enim eſſet ex natura ſua eiſet ſimpliciter corruptibile. quia ſibi ineſſet illa potentia ad contrarium: quia tamen forma cæli non habet contrarium potens vincere iſtam formam, ideo non poteſt corrumpi ab agente naturali nec àlterari recipiendo peregrinas impreſſiones. Doct. Sub.2.d.14.q.1. Concedit eſſe naturæ elementaris ſecundùm Theologos.

¶ *Aquæ ſunt ſuprà firmamentum.*] Apertiſſimè habetur ex littera, Diuiſit (inquit) aquas, quæ erant ſupra firmamentum, ab ijs, quæ erant ſub firmamento, D. Tho. 1.p.q.68.a.2. Quoniam Scripturę diuinæ maior eſt auctoritas, quàm omnis humani ingenij capacitas, vt dicit Auguſt. 2.ſuper Gen. ad litt. nullus dubitat aquas eſſe ſuprà firmamentum; cæterùm, quales ſint, non eodem modo ab omnibus aſſignatur. Orig. dicit, quòd aquæ illæ ſunt ſpirituales ſubſtantiæ. Vnde in pſalm. dicitur, aquę, quæ ſuper cælos ſunt, laudent nomen Domini. & Dan. 3. Benedicite aquæ omnes, quæ ſuper cælos ſunt Domino. Sed reſpondet Baſil. in 2. Hexam. quòd hoc non dicitur, eo quòd aquę ſint rationales creaturæ, ſed quia conſideratio earum, prudenter à ſenſu abundantius cōtemplata, glorificationē perficit Creatoris. Vnde ibidem idem dicitur de igne, & grandine, & huiuſmodi, de quibus cōſtat, quòd non ſunt rationales creaturæ. Dicendum eſt ergo, quòd ſunt aquæ corporales, ſed quales aquę ſint, oportet diuerſimodè diffinire, ſecundùm diuerſam de firmamento ſententiam. Si enim per firmamentum intelligatur Cælum ſidereum, quod ponitur eſſe de natura quatuor elementorum; pari ratione, & aquæ, quæ ſu-

per

per Cælos ſunt, eiuſdem naturæ poterunt credi cum elementaribus aquis. Si autem per firmamentum intelligatur Cælum ſidereum, quod non ſit de natura quatuor elementorum, tunc & aquæ illæ, quæ ſunt ſuprà firmamentum, non erunt de natura elementariũ aquarum, ſed ſicut ſecundùm Strabum dicitur cælum Empyreum, ideſt, igneum, propter ſolum ſplendorem, ità dicetur aliud Cælum aqueum, propter ſolam diaphaneitatem, quod eſt ſuprà cęlum ſidereum. Poſito etiam quod firmamentum ſit alterius naturæ præter quatuor elementa, adhuc poteſt dici, quòd aquas diuidit, ſi per aquam, non elementum aquæ, ſed materiam informem corporum intelligamus, vt Auguſtinus dicit ſuper Gen. ad litt. contrà Manich. quia ſecundùm hoc, quid quid eſt inter corpora, diuidit aquas ab aquis. Si autem per firmamentum intelligatur pars aeris, in qua nubes condenſantur, ſic aquæ, quæ ſupra firmamentum ſunt, ſunt aquę, quæ vaporabiliter reſolutæ ſuprà aliquam partem aeris eleuãtur, ex quibus pluuiæ generantur. Dicere enim, quòd aquæ vaporabiliter reſolutę eleuentur ſuprà celum ſidereum, vt quidam dixerunt, quorũ opinionem, Auguſt. tangit in 2. ſuper Gen. ad litt. eſt omnino impoſſibile. Tum propter ſoliditatem Cæli. Tum propter regionem ignis mediam, quę huiuſmodi vapores conſumeret. Tum quia locus, quò feruntur leuia, & rara, eſt infrà concauum orbis lunæ. Tum etiam quia ſenſibiliter apparet vapores non eleuari vſq; ad cacumina quorundam montium. Quod etiam dicunt de rarefactione corporis in infinitũ, propter hoc, quòd corpus eſt in infinitum diuiſibile: vanum eſt. Non enim corpus naturale in infinitum diuiditur, aut rarefit, ſed vſque ad certum terminum.

4 ¶ *Firmamentum diuidit aquas ab aquis.*] Dicitur enim Gen. 1. fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. D. Tho. eo loci a. 3. Aliquis conſiderando ſuperficie tenus litteram Gen. poſſet talem imaginationem concipere ſecundum quorundam antiquorum philoſophorum poſitionem. Poſuerunt enim quidam aquam quoddam

infi

infinitum corpus, & omnium aliorum corporũ principium. Quàm quidem immensitatem aquarũ accipere posset in nomine Abyssi. Ponebant etiam quòd istud Cælum sensibile, quod videmus, non continet infrà se omnia corporalia, sed est infinitum aquarum corpus suprà cælum. Et ideo posset aliquis dicere, quòd firmamentum cæli diuidit aquas exteriores ab aquis interioribus, id est, ab omnibus corporibus, quę infrà cęlum continentur, quorum principium aquam ponebant. Sed quia ista positio per veras rationes falsa deprehenditur, non est dicendum hunc esse intellectum scripturę. Sed considerandum est, quòd Moyses rudi populo loquebatur: quorum imbecillitati condescendens, illa solùm eis proposuit, quę manifestè sensui apparent. Omnes autem, quantumcunq; rudes, terram, & aquam esse corpora, sensu deprehendunt. Aer autem non percipitur ab omnibus esse corpus, intantum quòd etiam quidam philosophi aerem dixerunt nihil esse, plenum aere vacuum nominantes. Et ideo Moyses de aqua, & terra mentionẽ facit expressam: aerem autem non expressè nominat, ne rudibus quoddam ignotum proponeret. Vt tamen capacibus veritatem exprimeret, dat locum intelligendi aerem, significans ipsum quasi aquę annexum, cùm dixit, quòd tenebrę erant super faciem abyssi, per quod datur intelligi, super faciem aquæ esse aliquod corpus diaphanum, quod est subiectum lucis, & tenebrarum. Sic igitur, siue per firmamentum intelligamus cælum, in quo sunt sidera, siue spatium aeris nubilosum, conuenienter dicitur, quòd firmamentũ diuidit aquas ab aquis, secundùm quòd per aquam materia informis significatur, vel secundùm quòd omnia corpora diaphana sub communi conuenientia aquarum intelliguntur. Nam Cęlum sidereum distinguit corpora inferiora diaphana à superioribus. Aer verò nubilosus distinguit superioris aeris partẽ, in qua generantur pluuię, & huiusmodi impressiones, ab inferiori parte aeris, quæ aquæ connectitur: & sub nomine aquarum intelligitur.

AD ARGVMENTA.

Ad 1 SI motus firmamenti non ſtatim à principio incepit, tunc tempus, quod pręceſſit, non erat numerus motus firmamenti, ſed cuiuſcunq; primi motus, accidit enim tempori, quòd ſit numerus motus firmamenti, in quantum hic motus eſt primus motuum. Si autē eſſet alius motus primus, illius motus eſſet tempus menſura: quia omnia menſurantur primo ſui generis. Oportet autem dicere ſtatim à principio fuiſſe aliquem motum, ad minus ſecundùm conceptionum ſucceſſionem, & affectionum in mente aliqua. Motum autem non eſt intelligere ſine tempore, cùm nihil aliud ſit tempus, quàm numerus prioris, & poſterioris in motu. D. Tho.

Ad 2 & 3 Secundi, & tertij ſolutio ex dictis innoteſcit, nam aquarum, & terrę nomine, de quibus fit mentio ante formationem lucis, non intelligitur terra, & aqua, quæ ſunt elementa, ſed ipſa materia prima. Rurſum, ſi ex elementari natura conſtat Cęlum ſidereum, nihil impedit ex prȩexiſtenti materia fieri, Si verò quinta eſſentia eſt, non dicitur factum ſecundo die ſecundùm ſubſtantiam. Item, ſi firmamentum accipiatur pro illa parte aeris, in qua condenſantur nubes, quæ firmamentum dicitur propter aeris ſpiſſitudinem in parte illa, nam quod eſt ſpiſſum, & ſolidum dicitur eſſe corpus firmum, & ad differentiam corporis mathematici, vt dicit Baſilius, aperta quoque eluceſcit ſolutio. Et multò magis ſi Auguſtini opinionem amplectamur.

Ad 4 Secundùm diuerſas opiniones de aquis, & firmamento reſpondeas, dummodo non deſcendas in opinionē dicentium, quòd aquæ, quamuis ſint naturaliter graues, virtute tamen diuina ſuper cælos continentur. Hanc quippè ſolutionem excludit Auguſtin. 2. ſuper Gen. dicens, quòd nunc quemadmodum Deus inſtituit naturas rerum, conuenit quęrere, non quid in eis ad miraculum ſuę potentiæ velit operari. D. Tho. Quo fit, parùm in doctrina ſancta promouiſſe eos, qui ratio-

rationibus passim relictis, aut etiam contemptis, ad potentiam Dei tanquam ad certum, & tutum Asyllum, vbique se se in theologia recipiunt, & nihil aliud inuestigandum præterea esse arbitrantur. In his Gulielmus Ochan princeps tertiministarum creberrimus est, teste Ioan. Capre. 2.d.2. q. 2. contrà quartam conclusionem, ad nonum Gregorij. Nec Augustinus solus, sed alij quoq; patres hoc genus theologię spreuerunt: Etenim, & D. Greg. Naz. in priore ad Calydonium ità loquitur: Si ab ijs rationibus deturbati eò confugiant, & dicant, Deum posse etiam sine mente hominem seruare: potest vtiq; etiam sine carne, vel sola voluntate, sicut & alia omnia, quę effecit corporaliter: tolle ergo vnà cum mente carnem quoque; vt omni ex parte perfecta sit tua amentia. Viel. lect. 14.

ad 5 Huius quoq; ex dictis solutio habetur, & addi potest, quòd aquæ, quę super cælos sunt, non sunt fluidæ, sed quasi glaciali soliditate extrà Cælũ firmatæ; vnde à quibusdam dicuntur Cęlum Crystallinum. D. Tho.

ad 6 Si firmamenti nomine intelligatur aer nubilosus, aquæ sunt super ipsum vaporaliter eleuatę propter vtilitatem pluuiarum. Si intelligatur cęlum sidereum, & nomine aquarum: cęlum totum diaphanum absq; stellis, quod quidã ponunt primũ mobile, cùm reuoluat totum Cęlum motu diurno, operatur per motum diurnum continuitatẽ generationis: sicut cælum, in quo sunt sidera, per motum, qui est secundum Zodiacum, operatur diuersitatem generationis, & corruptionis per accessum, & recessum, & per diuersas virtutes stellarum. Si illæ aquæ sunt eiusdem naturæ cum elementaribus, sunt ibi vt Basil. dicit, ad contemperandum calorem cęlestium corporum; Cuius signum acceperunt aliqui, vt August. dicit, quòd stella Saturni, propter vicinitatem aquarum superiorum, est frigidissima. D. Tho.

ad 7 Si per firmamentum intelligatur cęlum sidereum, aquæ superiores non sunt eiusdem speciei cum inferioribus. Dicitur autem firmamentũ inter eas diuidere non sicut caussa

faciens

faciens diuisionem, sed sicut terminus vtrarumq; aquarum. Si verò intelligatur per firmamentum nubilosus aer, tunc vtræq; aquę sunt eiusdem speciei, & deputantur tunc duo loca aquis, non eadem ratione, sed locus superior est locus generationis aquarum, locus autem inferior est locus quietis earum. D. Tho.

Ad 8 Moyses propter inuisibilitatem aeris, & similium corporum, omnia huiusmodi corpora sub aquæ nomine comprehendit. Et sic manifestum est, quòd ex vtraq; parte firmamenti, qualitercunque accepti, sunt aquę. D. Tho.

Ad 9 Vt suprà dictum est, secundùm Augustinum per illa tria importatur triplex esse rerũ: In Verbo, In mente angelica, & in propria natura. Secundùm autem alios potest dici, quòd in hoc quod dicit, Dixit Deus, fiat, importatur Imperium Dei de faciendo, per hoc autem, quod dicit, factum est, importatur complementum operis. Oportuit autem, vt subderetur quo modo factum fuit: præcipuè propter illos, qui dixerunt, omnia visibilia per angelos facta. Et ideo ad hoc remouendum subditur, quòd ipse Deus fecit. Vnde in singulis operibus, postquam dicitur, Et factum est, aliquis actus Dei subditur, vel fecit, vel distinxit, vel vocauit, vel aliquid huiusmodi. D. Tho. Ferè in idem redit, quod dicit Alb. 2. p. q. 55. Vel, quia est alius modus loquendi in hoc secundo die, & in alijs, dici potest, quòd in omnibus operibus intelligitur triplex esse: In Deo tanquam in principio, esse in proprio genere, & esse ad ipsum, in quantum est finis, & ità notatur perfectio. Sed duplex est esse ad ipsum in quantum est finis, vt in se sit ad ipsum vt ad finem; & vt rationalis creatura se, & alia referat ad Deum tanquam finem: & hæc vocatur perfectio secunda: Vt ergo ostenderet quòd hęc perfectio secunda non fuit in rationali creatura Angelica, quoad omnem Angelum, & hoc propter opera eorum, quæ fuerunt in secunda die, non dixit, Vidit Deus, quia bonum est: sed vt ostenderetur, quod non defuit prima perfectio, prout res in se refertur ad Deum tan

quam ad finem, dictum est, Et fecit Deus. Si verò obijcia tur, quòd in alijs diebus non est dictum, & fecit, Respondendum est, quòd in illo, quod dicit (& vidit Deus quòd esset bonum, intelligi etiam datur, & fecit, perfectio enim secunda ponit primam, & non è conuerso, & ideo, cùm dicitur, vidit Deus quod esset bonum, intelligitur, & fecit, in quo notatur prima perfectio. Alex. 2. p. q. 50. m. 6. a. 2. Qui & a. 4. reddit rationem, cur vocauerit firmamentum cælum. Quemadmodum (inquit) superius per cælum, & terram, quæ sunt magis sensibilia, voluit manuducere intellectum nostrum ad insensibilia: & non tantùm ad alia sensibilia: ità cùm nunc vocat firmamentum cælum, hoc non est, vt excludatur intentio cæli, ab empyreo, sed vt ostendat, quod hoc est illud cęlum de superioribus, quod primò appa ret nobis. Vtrunque autem, scilicet empyreum, & aqueum est nobis inuisibile: vnde & istud potest dici cælum, quod cęlat nobis superiores cælos. Hæc Alex.

ad 10 Decimum soluere superuacaneum esset, cum ex superioribus multiplex solutio colligi possit.

Congregentur aquæ, quæ sub cælo sunt in locum vnum, & appareat arida, & vocauit Deus aridam terram. Congregationesq; aquarum appellauit maria.

ARGVMENTA.

1
A, quæ facta sunt prima, & secunda die, verbo factionis exprimuntur, dicitur enim, dixit Deus, Fiat lux, & fiat firma mentum. Sed tertia dies condiuiditur duabus primis, ergo opus tertię diei debuit exprimi verbo factionis, & non solùm verbo congregationis. D. Tho. 1. p. q. 69. a. 1. arg. 1.

2 Terra prius vndique erat aquis cooperta. propter hoc enim inuiſibilis dicebatur. Non erat ergo aliquis locus ſuper terram, in quo aquæ congregari poſſent. D. Tho. ibi arg. 2.

3 Quæ non ſunt continuata adinuicem, non habent vnum locum. Sed non omnes aquæ habent adinuicem continuitatem, ergo non ſunt omnes aquæ congregatæ in vnũ locum. D. Tho. ibi arg. 3.

4 Congregatio ad motum localem pertinet. Sed aquę naturaliter videntur fluentes, & ad mare currentes. Non ergo fuit neceſſarium ad hoc diuinum pręceptum adhiberi. D. Tho. ibi arg. 4.

5 Terra etiam in principio ſuę creationis nominatur, cùm dicitur, in principio creauit Deus cęlum, & terram. Inconuenienter ergo dicitur tertia die nomen terræ impoſitum. D. Tho. ibi. arg. 5.

6 In elementis eſt talis ordo, quòd ſubtiliùs ſe habet ad minus ſubtile, ſicut continens ad contentum, vnde ignis continet aerem, & aer aquam, ſed aqua etiam eſt ſubtilior terra, ergo aqua debet totam terram continere, & non in vnam partem eius congregari. D. Tho. 2. d. 14. a. 5. arg. 3.

7 A loco, in quem mouetur corpus naturaliter, non poteſt moueri niſi violenter, vt in 2. cęl. & mund. habetur: Si ergo aqua naturaliter congregatur in vnàm partem terræ: videtur, quòd ad alias partes defluere non poſſit, niſi violenter; Nullus autem motus violentus eſt perpetuus: vt 1. Cæl. & mund. dicitur, cùm ergo ex mari, quod dicitur locus congregationis aquarum, indeſinenter aqua ad reliquas partes terrę deriuetur: quod ipſa perennitas fluuiorum oſtendit, videtur, quòd non naturaliter aquę in vnum locum congregentur: & itâ inconuenienter talis congregatio in inſtitutione naturę commemoratur. D. Tho. ibi arg. 4.

8 In loco naturali vnum quodq; elementum eſt purum, & ſimplex: ſed aqua in mari non videtur eſſe purum elementum, quod ipſa ſalſedo oſtendit, cùm aqua de natura ſua ſit

insipida. Ergo videtur, quòd non naturaliter in locum vnum scilicet, in mare aquæ congregētur. Et sic idem quod prius. D. Tho. ibi arg. 5.

9 Dicitur. In principio creauit Deus cælum, & terram: ergo videtur, quòd in principio suę cōditionis habuit formam cęlestem, & formam elementarem. Si dicas quòd cælum stat ibi pro cælo Empyreo, & terra pro materia corporalīū, obijcitur per textum sequentem: Congregentur aquæ in locum vnum, & appareat arida. ergo videtur, quòd tertia die terra solum modo manifestata fuerit, non producta: ergo in ipso Chaos videbantur iam esse elementa & ita materia fuit creata sub aliqua formarum diuersitate. D. Bon. 2. d. 12. q. 3.

10 Motus ad locum est entis completi, sed aquæ nondum erant productæ, ergo malè dixit, in locum vnum congregentur. D. Bon. cit. d. 14. p. 2. cir. litt. dub. 1.

11 Nihil potest apparere nisi color, sed nullum elementum simpliciter est coloratum, ergo terra non potest apparere: malè ergo dicit, appareat arida. D. Bon. ibi.

12 Quodlibet elementum tendit in locum suū per suam formam naturalem, sed aquæ fuerunt ante omnem diem, & ab ipso principio, vt patet Gen. 1. Spiritus Domini ferebatur super aquas, quod dictum fuit ante omnem diem, & antè factionem lucis. ergo non tertia die, sed ante omnē diem, aquæ fuerunt cōgregatę in loco suo. Aegid. cit. d. 14. q. 2. a. 1.

EXPOSITIO.

SI secundùm Augustinum in omnibus his operibus non ponamus durationis ordinem, sed solùm originis, & naturæ dicere habemus, creatam fuisse naturam spiritualem informem, & naturam corporalem, absq; omni forma, quæ primò significatur nomine terrę, & aquæ. Non quia hæc informitas formationem pręcesserit tempore, sed origine tantùm, neq; vna formatio pręcessit aliam duratione, sed solùm naturæ ordine. Secundùm quem ordinem necesse fuit, vt primo

primo poneretur formatio supremę naturæ, scilicet spiritualis: per hoc quòd legitur prima die lux facta. Sicut autem spiritualis natura præeminet corporali, ità superiora corpora pręeminent inferioribus, vnde secundo loco tangitur formatio superiorum corporum, cum dicitur, Fiat firmamentum. Per quod intelligitur impressio formę cęlestis in materiam informem, non prius existentem tempore, sed origine tantùm. Tertio verò loco ponitur impressio formarum elementarium in materiam informem, non tempore, sed origine præcedentem. Vnde per hoc, quod dicitur, Congregentur aquę, & appareat arida, intelligitur, quod materię corporali impressa est forma substantialis terræ, per quam competit sibi sic videri. Si verò secundùm alios sanctos in ijs operibus etiam ordo durationis attendatur, dicendum est, informitatem materiæ tẽpore præcessisse formationem, & vnam formationem aliam. Verum quidem est, quòd per informitatem materiæ, secundùm eos, nõ intelligitur carentia omnis formæ: quia iam erat cælum, & aqua, & terra: quæ tria nominantur tãquam manifestè sensu perceptibilia, sed intelligitur carentia debitæ distinctionis, & consummatæ cuiusdam pulchritudinis. Et secundùm hæc tria nomina posuit Scriptura tres informitates. Ad cęlũ enim, quod est superius, pertinet informitas tenebrarum: quia ex eo est origo luminis. Informitas verò aquæ, quę est media, significatur nomine Abyssi, quia hoc nomen significat quandam immensitatem inordinatam aquarum, vt Augustin. dicit contrà Faustum. Informitas verò terræ tangitur in hoc, quod dicitur, quòd terra erat inanis, & inuisibilis, per hoc quod erat aquis cooperta. Sic igitur formatio supremi corporis facta est prima die, & quia tempus sequitur motũ cæli, tempus autem est numerus motus supremi corporis: per huiusmodi formationem facta est distinctio temporis, noctis scilicet & diei. Secundo verò die formatum est medium corpus, scilicet aqua: per firmamentum accipiens quandam distinctionem, & ordinem: ità quòd sub nomine aquæ etiam

alia comprehenduntur, vt suprà dictum est. Tertio verò die formatum est vltimum corpus, scilicet terra, per hoc, quòd discooperta est aquis, & facta est distinctio in infimo, quæ dicitur terrę, & maris. Vnde satis congruè, sicut informitatem terræ expresserat dicens, quòd terra erat inuisibilis, vel inanis; ità eius formationem exprimit, per hoc quod dicit, & appareat arida. D. Tho. 1. p. loco proximè cit. At D. Bon. dicit cit. d. 14. cir. litt. dub. 1. Scriptura distinctionem elementorum in ijs verbis valde explicat eleganter, si quis attendat; quia enim motus ad sitũ non est nisi rei completę, & habentis formam, nec aliud fuit, aquas congregari in vnum, quàm ipsi elemento aquæ dando speciem vnam, & inclinationem ad locum speciei, simul debitũ, secundùm existentiam formæ, & inclinationis ad situm dare locũ congruum: & quia locus aquæ est immediatè esse circà terram, dum aqua congregatur, ab elementis superioribus, scilicet aere, & igne separatur: ergo in congregatione aquarum tangitur per consequens distinctio aliorum duorum elementorum. Rursus, quia aquę sunt natę circundare terram, & si ex omni parte circuirent terram, ad inhabitandum nobis, & animalibus apta non esset, ideo sic distinxit, vt in superiori superficie arida appareret. Rursus, si terra esset ab aqua omnino separata, ad generandum non esset apta: & ideo Deus sic arefecit terræ superficiem, vt tamen ipsius radicem aqua impleret, & per decursum fluuiorum etiam irrigaret. Et propter hoc tria dicit Scriptura. Primò propter elementorum distinctionem, Congregentur aquæ in locum vnum. Secundò verò propter superficiei terræ denudationem, Et appareat arida. Tertiò propter irrigationem, quã ab aquis suscipit, vt germinare possit, dicit, Vocauit aridã terram, Congregationesq; aquarum appellauit maria. Hæc ille.

CONCLVSIONES.

1 DEVS *potest immediatè corpus mouere.*] Opera ſex dierum Deus fecit immediatè, in quibus continetur motus corporũ, vt patet per hoc, quod dicitur Gen. 1. Congregentur aquæ in locum vnum. ergo Deus immediatè poteſt corpus mouere. D.Tho.1.p.q.105.a.2. Erroneum quippe eſt dicere, Deum non poſſe per ſe ipſum omnes determinatos effectus, qui fiunt per quamcunque cauſſam creatam. Vnde cùm corpora moueantur immediatè à cauſſis creatis, nulli debet venire in dubium, quin Deus poſſit mouere immediatè quodcunque corpus. Nec obſtat, quòd mouentis, & moti oportet eſſe contactum quendam, cùm, vt probatur.7. Phyſ. mouens, & motum neceſſe ſit ſimul eſſe. Dei verò non eſt aliquis tactus, vt inquit Areopag.1.de diu. nom. Quoniam duplex eſt tactus, corporalis, ſicut duo corpora ſe tangunt, & virtualis, ſicut dicitur, quòd contriſtãs tangit contriſtatum. Secundùm primum contactum, Deus, cùm ſit incorporeus, nec tangit, nec tangitur: Secundùm autem virtualem cõtactum tangit quidem mouendo creaturas, ſed non tangitur: quia nullius creaturæ virtus naturalis poteſt ad ipsũ pertingere. Et ſic intellexit Dio: quod non eſt tactus Dei. D. Tho. ibi.

QVESITA.

1 CVR elementum aquæ nominat Scriptura pluraliter, & elementum terræ ſingulariter? Reſpondetur; propter earum diſpoſitionem, humidum enim proprio termino eſt malè terminabile, ſiccum autem de ſui natura terminabile eſt. D. Bon. loco proximè citato. Vel ſecundùm Aegid. in Hexam.p.2.c.27. Congregationes aquarum vocatæ ſunt maria in plurali ratione pluralitatis brachiorum, & ratione diuiſionis aquarum. Propter primum ſciendum, quòd imaginatur Pſalmiſta congregationes marium quaſi

in vtre, ſi enim eſſet vter habens collum, & brachia in ſimilitudinem crurium, & eſſet plenum vſque ad ſummum, tunc in cruribus, & in collo vtris eſſent deriuationes aquarum, Sic magnum mare, quod dicitur oceanum, eſt quaſi corpus illius vtris, brachia verò maris, quæ procedunt per noſtram terram habitabilem, dicuntur quaſi collum, & crura illius vtris, & quia magnum mare habet plura talia brachia, ideo illæ congregationes aquarum pluraliter appellatæ ſunt maria. Secunda via ad hoc idem poteſt ſumi ex facilitate diuiſionis, nam aqua faciliter diuiditur, & de facili vna aqua poteſt fieri multæ aquę, & etiam quia poſſunt de facili congregari, & fieri vna aqua, ideo indifferenter in numero plurali, & ſingulari, & de aliquo loco vbi eſt aqua, poſſumus indifferenter dicere ſingulariter, hic eſt multa aqua, & pluraliter, hic ſunt multæ aquę. Illę itaq; congregationes aquarum indifferẽter poſſunt dici ſingulariter mare, & pluraliter maria.

2 Cur elementum terrę prius vocat aridam, & poſtea vocat terram, cùm ante dictum ſit. In principio creauit Deus cęlum, & terram? Quia primum nomen dicit proprietatem elementi, videlicet ſiccitatem, ſecundum verò nomen dicit eius vſum, ſiue vtilitatem, quam habet per commixtionem aquę, vt poſſit coli, & fructificare: ideo dicitur terra, quaſi trita. D. Bon. eò loci.

3 Cùm elementum aquę ſit inſipidum per naturam, & maria ſint ſalſa, cur congregationes aquarum appellauit maria? Appellauit maria, non quia amaritudo ſit prima qualitas aquę, ſed quia conſequitur aquam in ſua congregatione propter craſſitiem partium, quæ remanent, ſubtilioribus eleuatis ſurſum, vel penetrantibus in terræ profundo, ex qua ſubtiliatione dulceſcunt. D. Bon. ibi. Aqua per ſe inſipida eſt, & propter hoc humidum aquę ſubiectum eſt omnium ſaporum: & non poſſet eſſe omnium ſubiectum, niſi eſſet inſipidum, nullum ſaporem habens. Et ideo dicit Ariſtot. in 2. de Anima, quod eſt ſapor humidi, ſicut odor ſicci. Per accidens autem eſt ſalſa, vel amara: iuxtà littora enim, vbi

vbi terrestre combustum immixtum est, ibi salsa, & amara est, & amarior, quàm in medio, & profundo: & ideo simul à natura, & accidente, quod accepit ex loco congregationis aquarum, vocauit maria: sicut & terram simul à natura, & accidente vocauit aridam. A natura enim habet soliditatem: ariditatem autem ex separatione ab aquis: attritionem verò, quòd trita est, habet ab hoc, quòd est locus generationis, & animalium. Alb. 2. p. q. 56. m. 2. Vide solutionẽ octaui.

4 Sicut de aquis inferioribus dicitur, quòd congregentur in locum vnum, cur non est similiter dictum de aquis superioribus, cùm & ipsę suum haberent locum, sicut & aquę inferiores? Quoniam inferiores minorem locum occupabant in specie aquę, superiores verò magis dilatabantur Alex. 2. p. q. 51. m. 1. ad 6. Sensus est (ni fallor) cùm ex eadem materia informi, de qua dicitur: Spiritus Domini ferebatur super aquas, factum sit cęlum crystallinum, firmamentum, & elementa, & nominatim elementum terrę, & aquę: materia illa informis, recipiendo formam cęlorum, dilatata est, recipiendo formam terræ, & aquę, condensata est.

AD ARGVMENTA.

ad 1 IN opere tertię diei, vt Aug. placet, non vtitur Scriptura verbo factionis, sicut in pręcedẽtibus operibus: vt ostendatur, quòd superiores formę, scilicet spirituales angelorũ, & cęlestium corporum sunt perfectę in esse, & stabiles: formę verò inferiorũ sunt imperfectæ, & mobiles, & ideo per congregationẽ aquarum, & apparentiã aridæ, impressio talium formarũ designatur. Aqua enim est labiliter fluxa, terra stabiliter fixa, vt ipse dicit 2. super Gen. ad litt. Secundùm verò alios dicendum est, quòd opus tertiæ diei est perfectum secundum solum motum localem. Et ideo non oportuit, vt Scriptura vteretur verbo factionis. D. Tho. Vel, vt inquit Alex. loco proximè cit. non fuit simile de aquis, & terra, sicut de luce, & firmamento. Cum factio ad speciem pertineat: lux autem, & firmamentum speciem habeant valde distantem à materia informi: rectè voluit hoc

per

per verbum fiendi demonstrari: aqua autem, & terra, licet species receperint in tertio die: tamẽ quia maximè accedũt ad materiam informem, quæ prius dicta fuit nomine terræ, vel aquarum: ideo voluit sub aliquo modo loquendi eorum facturam designare, dicendo, Congregentur, vt notetur, quòd prius erant in confusione: tunc autem distinguerẽtur: Vnde August. super Gen. Acceperunt hęc duo species illas proprias, & notissimas nobis, & tractabiles, aqua mobilem, terra immobilem: & ideo de aquis dictum est. Congregentur aquæ: de terra: appareat arida, aqua enim labiliter fluxa: terra stabiliter fixa. Hæc ille.

Ad 2 Non oportet secundùm Augustinum dicere, quòd terra primò esset cooperta aquis, & postmodum congregatę, sed quòd in tali congregatione fuerunt productę. Sic nanque loquitur Alex. loco paullò ante citato ad 5. Aug. cõtra Manichęos respondet, quod cùm dicitur, congregetur aqua, quæ sub cęlo est, in congregationem vnam, hoc dicitur, vt illa materia corporalis formetur in eam speciem, quam habent istæ aquę visibiles: ipsa enim congregatio in vnũ, ipsa est aquarum formatio istarum, quas videmus. Omnis enim forma ad vnitatis regulam cogitur. Et quod dicitur, appareat arida: Quid aliud dici intelligendum est, nisi vt illa materies accipiat visibilem formam, quam habet nũc terra ista, quã videmus, & tangimus? Hæc ille. Secundùm verò alios tripliciter respondetur. Vno modo, vt aquæ in maiorem altitudinem sint eleuatę in loco, vbi sunt congregatæ. Nam mare est altius terra, vt experimento compertum est in mari rubro, vt Basil. dicit, Secundò, vt dicatur, quòd rarior aqua velut nebula terras tegebat, quæ congregatione densata est. Tertio, vt dicatur, quòd terra potuit aliquas partes prębere concauas, quibus confluentes aquę reciperẽtur. Inter quas, prima videtur probabilior. Hæc D. Tho. Attamen Aegid. parte 2. Hexam. c.24. & 26. nititur eam infirmare. Licet enim (inquit ille) mare habeat altitudinem respectu nostri, quia interponit se inter nos, & naues, quę sunt

ſunt in ipſo, nihilominus reſpectu vniuerſi habet æqualitatem, vel habet eſſe infimum reſpectu terrę habitabilis: nam, cùm omnia flumina tendant ad mare, & aqua nunquam naturaliter tendat ad ſuperius, ſed ſemper ad inferius, mare erit inferius, quàm terra. Quæ controuerſia propriam ſedem habebit. Iob 38. ſuper illud. Quis concluſit oſtijs mare. Obſeruo etiam, quod, & ſecundum ponentes in omnibus his operibus durationis ordinem, non oportet dicere, quòd terra primò eſſet cooperta aquis, & poſtmodū congregatę, ſed quòd in tali congregatione fuerunt productæ, vt in ſolut. noni, & decimi ex Diuo Bon. patebit.

Ad 3. Omnes aquę vnum terminum habēt, ſcilicet mare, in quo confluunt vel manifeſtis, vel occultis meatibus, & propter hoc dicuntur aquæ congregari in vnū locū. Vel dicit vnum locum, non ſimpliciter, ſed per comparationem ad locum terræ ſiccæ: vt ſit ſenſus, Congregentur aquę in vnum locū, ideſt, ſeorſum à terra ſicca. Nā, ad deſignandam pluralitatē locorum aquę ſubdit, quòd congregationes aquarum appellauit maria. D. Tho.

Ad 4. Iuſſio Dei naturalem motū corporibus præbet. Vnde dicitur, quod ſuis naturalibus motibus faciunt velle eius. Vel, poteſt dici, quod naturale eſſet, quòd aqua vndique eſſet circa terram, ſicut aer vndique eſt circà aquam, & terram, ſed propter neceſſitatem finis, vt ſcilicet animalia, & plantæ eſſent ſuper terram, oportuit, quòd aliqua pars terræ eſſet diſcooperta aquis. Quod quidem aliqui philoſophi attribuunt actioni Solis, per eleuationem vaporum diſſicantis terram; Sed ſacra ſcriptura attribuit poteſtati diuinę, non ſolùm hic in Gen. ſed etiam in Iob. 38. cap. vbi ex perſona Domini dicitur, Circundedi mare terminis meis. & Hiere. 5. Me ergo non timebitis, ait Dominus, qui poſui arenam terminum mari. D. Tho. Vtrùm autem miraculo hęc terrę denudatio facta ſit, & iam ſic maneat terra abſq; nouo miraculo, vel etiam aliqua aſtra ad hoc cooperentur, examinabitur Iob c. 38. loco proximè citato. Ex D Tho. 2. Sent.

vbi

vbi supra, videtur colligi, quòd facta sit naturaliter, inquit enim, quòd sicut calor, & frigus non sunt formæ substantiales elementorum, ità nec grauitas, nec leuitas, quia non possent esse alijs corporibus accidentales: Vnde sicut substantia non est principium alterationis nisi mediante calore, vel frigore, ita nec est principium motus, vel quietis localis nisi mediante grauitate, & leuitate, & ideo quãuis aqua formam substantialem ex opere creationis habuerit, non tamen ex hoc in proprium locum congregabatur. Sed quia qualitates actiuæ, & passiuæ inferioribus elemẽtis tertia die collatę intelliguntur, ideo ex collatione talis virtutis, nempe grauitatis dicuntur aquę tertia die in vnum locum congregatæ. Hęc ille.

ad 5 Per terram, de qua primo fiebat mentio, secundùm Aug. intelligitur materia prima, nunc autem intelligitur ipsum elementum terræ, Vel secundùm Basil, primò nominabatur terra secundùm naturam suam, nunc autem nominatur ex sua principali proprietate, quæ est siccitas. Vnde dicitur, quòd vocauit aridam terram. Vel vbicunq; dicitur, vocauit, intelligitur æquiuocatio nominis, vt suprà dictum est. D. Tho. Etiam secundùm alios Sanctos, vt placet D. Bon. per terram, de qua primo fiebat mentio, intelligitur materia prima. Pro expositione responsionis Basilij facit, quod dicit Aegid. 2. parte Hexam. c. 23. in calce. Totum (inquit) elementum terrę dicitur terra ex natura, quia est naturę terreę, sed terra arida, & terra habitabilis dicitur terra ex proprietate terræ, & ex ariditate. Quia sicut proprium est aquę, quòd sit frigida, potest tamen calefieri per ignem, sic proprium est terræ, quòd sit sicca, & arida, potest tamen humectari per aquam: ità aqua calida est aqua per suam naturam, & per suam formã substantialem, sed aqua frigida est aqua non solùm per suam formã substantialẽ, sed per suam proprietatem naturalem, vt per frigiditatem: sic totum elementum terræ, & partes illæ, quæ sunt coniunctę aquis, sunt terra quantùm ad formam substantialem, sed solùm terra

arida eſt terra per ſiccitatem, & ariditatem, quę nominat proprietatem terræ naturalem. Hæc ille.

ad Quantò aliquod elementum eſt ſubtilius, tàntò eſt maius
6 in quantitate, & ideo aer eſt maior, quàm aqua, & aqua quàm terra, & ideo aer complectitur iſta duo, vndique com plexus ſphæricam figuram: à quo deficit aqua: quę quidē terram cingit, non totam operiens ipſam: cōplexa quidem circulum: ſed deficiens à complexione ſphæræ. Et hoc etiā ſequitur neceſſitatem finis: vt in terra poſſit eſſe habitatio animalium reſpirantium, & generatio plantarum. Terra verò quaſi minima in centro concluditur. D.Tho.

ad Corpora inferiora præter motus proprios ſequūtur quo
7 dammodo motus ſuperiorum, & quantò eſt perfectius cor pus inferius, tantò magis conſequitur de motu ſuperioris: quod patet ex hoc, quòd in corporibus cæleſtibus orbis inferior, pręter motum proprium, retinet motum ſuperioris orbis, quo defertur: Ità etiam eſt in elementis, quod ex mo tu corporum cęleſtium, aliquid conſequuntur de motu circulari, præter motus proprios naturales; quod euidentiſſimè apparet in refluxu maris, qui ſequitur motum lunę, non ta men hoc fit per motum violentum, quia dicit Comment. in 4. Cæl. & mund. quòd motus, quibus elementa ſequuntur impreſſiones corporum cæleſtium, non ſunt violenti, cùm ſit ſecundùm naturalem ordinem corporum, quòd inferiora impreſſionem ſuperiorum ſequantur, & tanto plus, quan tò perfectius fuerit in natura corpus inferius, Et per hunc modum, ex impreſſione cæli mouentis elementa ad miſtionem, aqua ſub ingreditur terrā, vt ſit apta ad generationem mineralium, & animalium, & plantarum, & exinde in locum proprium naturali motu reuertitur, vt dicitur Eccles. 1. Ad locum, vnde exeunt flumina, reuertuntur. D. Tho.

ad Omnia elementa in loco, vbi contingūt ſe, alterātur à ſua
8 natura, vt ſit quidam motus coniunctionis inter ea. Et exin de in mari cauſſatur ſalſedo ex admixtione vaporis terreſtris ſimul cum aduſtione radij ſolaris, & hoc præcipuè

propè

propè terram, & in superficie: In profundo enim pelagi inuenitur aqua dulcis, vt patet ex verbis philosophi dicentis in libro de Animalibus, quòd quidã piscis, qui dicitur Malarie, inuenitur valde magnus in locis pelagogis, in quibus abundant aquæ dulces. D. Tho.

ad 9 Sicut Artifex facit apparere effectum producendo, non ostendendo solùm, sic intelligendum est, quòd Deus fecit terram apparere, nõ solùm separando elementa abinuicem, sed etiam producendo, ita quòd productio fuit cum distinctione, & distinctio cum productione. Cùm autem Hug. de Sanct. Vict. inquit, quòd cùm dicitur, In principio creauit Deus cælum, & terram, nomine terrę hoc terrę elementum signatum est, hoc non dicit propter formã terræ, quæ iam inesset illi materię, sed propter quandam aptitudinem incompletam, quæ inerat illi parti materiæ, vt perficeretur post modum forma terræ, per eum modũ, secundùm quem consueuit aliquid appellari eius nomine, ad quod ordinatur. Materia enim illa non poterat nisi quodam modo balbutiendo describi: quia nedum sermo perfectè non explicat, sed etiam intellectus in imaginatione deficit, vnde & illud, quod subiungit de permistione, non est dictum, quasi ibi fuerit vera oppositarum formarũ coniunctio, sed quia non erat ibi perfectè formarum distinctio. D. Bon. Materia prima secundùm. D. Bon. fuit creata sub quadã forma incompleta, quæ esset dispositio ad vlteriores formas recipiendas, & præcedebat omnes formas, quę dant esse completum, etiam elementares.

ad 10 Non fecit Deus aquas congregari sicut prius existentes, sed sicut dans eis formam, & naturã, per quam sint aptæ natæ in vnum locum concurrere. D. Bon.

ad 11 Patet ex dictis solutio.

ad 12 Cùm dicitur, Spiritus Domini ferebatur super aquas: ibi aqua non stat pro elemento aquæ, sed pro tota illa materia informi, super quam ferebatur Spiritus domini, sicut fertur voluntas artificis super aliquam rem fiendã: vel quia quod

quòd facit tale, dicitur esse tale, vt ignis dicitur piger, quia facit hominem pigrum; Spiritus Domini ferebatur super aquas, quia faciebat illas aquas ferri, & circumuolui. Ad formam arguendi dicendùm, quòd elementum aquæ non tendebat tunc in suum locum: quia aquæ illæ erant raræ factæ, & nebulosæ, secundùm quem modum videmus aquas eleuari, & tendere in altum. Aegid.

Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxtà genus suum, cuius semen in semet ipso sit super terram, & factum est ità.

ARGVMENTA.

1

NIMANTIA formata de terra pertinet ad separatum diem, ergo & germinatio plantarum, non ergo eodem die, quo apparuit terra, debuit describi germinatio plantarum. Deinde, sicut in prima die dicitur, fiat, & factum est, & vidit Deus, quod esset bonũ, in alijs diebus per æquipollentiam, præterquam in secundo: ità & hic dicitur, Germinet terra, & post, dicitur: Et factum est ità, & vidit Deus quod esset bonum, ergo videtur, quòd germinatio plantarum ad vnum diem separatum pertineat. Fortè dicetur, quòd iste ornatus ad eundem diem pertineat: quia herbæ, & arbores fixę sunt radicibus: & ità connumerantur cum terra: non sic autem de animantibus, quæ facta sunt sexto die, vel quinto die: sed obijcitur in contrarium per ornatum factum quarto die. Sol enim, & luna, & sidera facta sunt in quarto die, & pertinent ad ornatum firmamenti, & fixa sunt in firmamento, sicut dicunt philosophi, ergo per prędictam rationem deberent in secundo die cum firmamento com-

computari, quod tamen non fit, ergo hæc non est ratio propter quam arbores, & herbæ sub vno die cum terra computantur. Alex. 2. p. q. 51. m. 2.

2 Dicit Scriptura secundùm aliam translationem, Germinet terra herbã pabuli. Similiter, lignum faciens fructum secundum genus suum. ergo spinę, & arbores infructuosæ tunc non fuerunt productę. Alex. ibi m. 3.

3 Plantæ habent vitam, sicut & animalia, sed productio animalium non ponitur inter opera distinctionis, sed pertinet ad opus ornatus, ergo nec productio plantarũ commemorari debuit in tertia die, quę pertinet ad opus distinctionis. D. Tho. 1. p. q. 69. a. 2. arg. 1.

4 Sicut plantæ adhærent terrę, ità etiam lapides, & mineralia, & tamen non fit mentio de eis in terræ formatione. ergo nec plantæ fieri debuerunt tertia die. D. Tho. ibi.

5 Elementis non debet aliquid subtrahi, quod ad eorum ornatum pertinet, sed plantis, & animalibus elementa ornari dicuntur, ergo non auferentur in illa mundi innouatione. D. Tho. 4. Sent. d. 48. q. 2. a. 5. arg. 1.

6 Vniuersum remanebit imperfectum, si aliquid, quod est de eius perfectione, auferatur: sed species animaliũ, & plantarum, & mineralium sunt de perfectione vniuersi. Cum igitur non debeat dici, quòd mundus in sua innouatione imperfectus remaneat: videtur, quòd oporteat dicere animalia, & plantas remanere. D. Tho. eò loci.

7 Animalia, & plantę habent nobiliorem formam, quàm ipsa elementa: sed mundus in illa finali innouatione in melius mutabitur, ergo magis debent remanere animalia, & plantæ, quàm elementa, cùm sint nobiliora. D. Tho. eo loci.

8 Firmamentum prius factum est, quàm terra, ergo prius debuit ornari, quàm terra. D. Bon. 2. d. 14. cir. litt. dub. 2.

9 Omnia creata primò producta sunt secundùm rationes seminales, vt de herbis, & arboribus dicitur Gen. 1. Protulit terra herbam virentem &c. habens vnumquodq; sementem secundum speciem suam. Gratia autem est semen operatio

num

num meritoriarum, ſicut ſemen effectuum naturaliũ. Ergo ſicut ſecũdùm Auguſt. ſtatim corporalibus rebus in ſua creatione inditæ ſunt rationes ſeminales effectuũ naturaliũ: Ita etiã naturæ ſpirituali indita eſt gratia in creatione ad operationes meritorias. Gabriel Biel. 2. d. 14. quęſt. vnic. a. 2.

EXPOSITIO.

SENTIT Auguſtin. quando Dixit Deus, Germinet terra, &c. ex hoc verbo non fuiſſe productas herbas, neque plantas: ſed collatam terrę virtutem producendi herbas, & plantas: quod probat per litteram Gen. c. 2. vbi dicitur. Iſtæ ſunt generationes cęli, & terræ, quando creata ſunt, in die, quo fecit Deus cęlum, & terram, & omne virgultum, antequam oriretur in terra, & omnem herbam regionis priuſquam germinaret. Si autem factum eſt virgultum antequam oriretur in terra, & eſt facta herba regionis, priuſquam germinaret terra, non ergo herbæ, & virgulta fuerunt facta ſecundùm ſe, quia nondum talia fuerunt orta in terra, ſed facta fuerunt talia, quia data fuit terrę vis germinandi, & vis producendi ea. Communis tamen ſanctorum opinio eſt, quòd tertia die in propria forma fuerũt factę herbæ, & plantæ, ſiue arbores cum folijs, & fructibus, quod concordat cum littera. Quia plantauerat Deus paradiſum à principio, & ibi poſuit hominem, quem formauerat, & dixit, quòd de omni ligno comederet, pręterquam &c. Ergo tunc ligna, ſiue arbores iam habebant fructus, quia non comeduntur ligna in ſe, ſed comeduntur fructus eorum. Et ſi aliqua ligna comeduntur, vt Cinnamomum, hoc eſt, magis in via medicinę, quàm in via cibi. Dicimus enim, quòd ſecundùm rationes ſeminales, prout terra habet virtutes producendi arbores, vt plurimùm plantę, & arbores ſtant per plures annos, antequam producant fructus. Poſſumus ergo hoc modo ſaluare litteram Geneſis, dicendo, quòd vtrunque factum fuit tertia die, videlicet, quòd fuerunt productæ arbores cum folijs, & fructibus per rationes

obedientiales ad mandatum Dei, qui est agens supernaturale, cui obedit natura secundùm suam voluntatem. Et in initio fuit data vis terræ secundùm rationes seminales, vt continuaret se in productione herbarum, & plantarum. Fecit ergo Deus omne virgultum, & omnes arbores cum folijs, & fructibus per rationes obedientiales, antequã orirentur in terra per rationes seminales. Antequam ergo terra germinaret per vim sibi naturaliter innatam ad producendum herbas, & plantas naturaliter, fuerunt virtute diuina hęc producta supernaturaliter. Sicut ergo Deus fecit aues, & animalia, & Dixit, Crescite, & multiplicamini, & dedit eis virtutem se propagandi: sic fecit herbas, & plantas, & dedit eis virtutem germinandi, & producendi ipsas. In operibus enim illorum sex dierum tota ratio facti fuit potentia facientis. Nunc enim non fit equus, nisi quia generatur ab equo, sed tunc prius factus fuit equus, quàm generaretur ab equo, vel generaret equum: quia non per generationem equi, sed per Verbum diuinum factus fuit primus equus. Sic etiam prius quàm germinaret terra per rationes seminales, vt modò germinat, fuerunt factæ plantę per rationes obedientiales, vt nunc diximus. Aduertendum tamen, quòd rationes seminales, per quas producuntur animalia, & plantæ, & herbę, quantùm ad aliquid sunt similes, sed quantùm ad multa valde dissimiles. Similes, quia sicut in animalibus aliqua fiunt per generationem, & à simili, & aliqua ex putrefactione, absque eò, quòd pręcedat simile, sic in ijs, quæ generantur ex terra, aliqua fiunt ex simili pręcedente, vt frumentum, aliqua ex sola putrefactione terræ. Dissimiles, quoniam in natura animaliũ est solus vnus modus communicandi naturam, propter quod ea, quæ nascuntur ex putrefactione, nunquam nascuntur ex semine: mures enim ex putrefactione geniti nunquam generant. Propter hanc quoque determinationem omne animal generatum ex commistione animalium diuersarum specierũ, vt mulus, vel mula, qui generantur ex asino, & equa, de necessitate sunt steriles.

Mu-

Mulus nunquam generat, & nunquam mula concipit, vel portat in ventre. Nam si mulus generare, vel generaret mulum, & tunc fieret mulus dupliciter ab asino, & mulo, quod animalium natura non patitur, vel generaret non mulum, & tunc non assimilaret sibi passum, quod est contrà naturam agentium. Sed in plantis non sic: Videmus enim in antiquis edificijs, quòd ex putrefactione cæmenti generatur absynthium, ex quo potest generari aliud absynthium. Ex tali enim putrefactione generantur quædam herbæ, quæ vocantur rutæ, quę faciunt semina, ex quibus possunt oriri alię rutę, Prętereà, in animalibus generatum ex semine non fit nisi ex semine determinato, vt ex commistione maris, & fœminæ: & ea, quę generantur ex putrefactione non fiunt nisi ex determinata putrefactione: Sed in herbis, & plantis est multiplex modus productionis, & multiplex est in eis ratio seminalis. In vna enim, & eadem planta est ratio seminalis in radice, ramo, & semine, vt apparet in vite. Quòd siue ponas radicem vitis sub terra, producet palmites, & generabit vitem, siue ponas ramos vitis sine radice, siue ponas semen, & grana, quę sunt in vuis, illud idem fiet. Aegid. 2.d. 14.q.2.a.2. Quę adducta sunt contrà Aug. opinionem nihil concludunt: Nam secundum ipsum omnia opera sex dierum in eodem instanti temporis simul sunt facta, vel in actu, vel in potentia secundùm rationes caussales, vt videlicet ex materia pręexistenti, posteà fieri possent, vel per verbum, vel per virtutes actiuas in ipsa creatione creaturæ impressas. In actu corpora cęlestia, elementa. In potentia, hoc est, in rationibus seminalibus, animalia, plantæ, homines, quę̃ omnia postmodum in naturis proprijs producta sunt, illo opere, quo post senarium illorum dierum numerũ Deus naturam prius conditam administrat. D. Tho. de pot. Dei. q. 4. a.2. ad 22. Ità quòd nunquam fuerunt animalia actu, quin etiam essent arbores cum folijs, & fructibus. Neq; fuit homo in actu, quin quoq; ligna paradisi haberent folia, & fructus. De quo inferiùs.

CONCLVSIONES.

1 MVNDVS *fuit creatus in Vere.*] Probatio breuis, eo enim tempore hærbę virentes apparere solent. Alb. 2.p. q. 56. m. 3. Quidam alij colligunt, quòd fuit creatus in Septembri, quia tũc est tempus fructuum. Sed neque hoc, neq; illud efficaciter colligi potest. Quoniam Scriptura ait, Germinet terra, non hæc, vel illa terræ pars, sed tota, vbi tamen, & quomodo capax ab ipso facta fuerit, ac iuxtà partium illius situm, & cælorum positiones. Quoniam ergo, dum nobis est ver, alio loco est autumnus; sicut cùm nobis est ęstas, alijs riget hyems, non licet efficaciter colligere, quòd in Martio, vel in Septembri creatus sit mundus. Itaque diuino priuilegio tota terra confestim arbores produxit pomis onustas, hac lege, vt posthac vnaquæq; pro natura sua, & situs, & cæli clementia pareret. De hac re copiosior sermo erit, Exod. 12. super illud. Mensis iste principium mensium.

2 ¶ *Elementorum dispositio, & ordo non est à cælo, sed immediatè à Deo.*] Tenenda sunt rectæ rationi conuenientia, vt potè quòd à Deo omnia visibilia, & inuisibilia immediate creata sunt, disposita, & ordinata in prima rerum creatione, secundum formam in Genesi traditam. Quod etiam rationabilius est dicere etiam volenti ponere mundum semper fuisse cum Deo, & ab ęterno: non ponendo mundũ productum a Deo necessitate naturæ suæ, & essentiæ, sed voluntatis libertate, & dispotione suæ sapientię: quę rationem artis vnius habet, quæ, vna simplex existens, ratio est omnium partium mundi tanquam vnius artificiati, licet secundùm diuersas rationes in ipso diuersarum partium: Ità quòd, nõ obstãte eius vnitate, & simplicitate, plura possunt, & simul procedere ab ipso immediatè: etiam positò, quòd mundùm producat naturali necessitate, quia de ratione artis, secundùm quòd est ars, non est quòd deliberet, vt habe-

tur in fine 2. Phy. Sic ergo videtur dicendum ad quæstionē, Quòd elementorum diſpoſitio, & ordo nō eſt à Cælo, ſed immediatè à Deo, ſiue in primo inſtanti creationis mundi, ſiue per dierum interualla, vt narrat Scriptura Gen. Vnde ne occaſionem poſſet accipere humana temeritas, ſi Scriptura narraret primò factum cęlum, & deinde elementa, pronunciat ſimul ea facta: cùm dicit, In principio creauit Deus Cælum, & terram, nomine terrę naturam omnium elementorum explicando. Secundùm hunc enim modum dicit Ambros. in Hexam. Scriptura deſcribit tertio die facta terræ naſcentia, cùm ſol luna, & ſtellę legantur factę die quarto: ne ſi prius Sol, luna, & ſtellę, per quas creſcunt terræ naſcentia, facta deſcriberentur, illis terrę naſcentium procreatio poſſet aſcribi. Doct. ſolem. Quolib. 6. in calce. Et certè magis rationabilia meditati fuiſſent philoſophi, ponentes etiam mundum æternum, & Deum agere de neceſſitate naturæ; ſi dixiſſent omnia à Deo creata, fuiſſe immediatè diſpoſita, & ordinata ſecundùm formam in Gen. traditam, præcipuè ſecundum expoſitionem Auguſt. quam dicendo, vti dixit Auic. quòd ſcilicet Deus intelligendo ſe produxit intelligentiam primam: in qua, quia non eſt ſuum eſſe, ex neceſſitate incidit compoſitio potentię, & actus: Vnde poſteà ipſa prima intelligentia, inquantum intelligit cauſſam primam, produxit ſecundam intelligentiam, in quantū autem intelligit ſecundùm quod eſt in potentia, produxit corpus cæli, & ſic deinceps procedendo. Vel vt dixerunt quidam alij, ſcilicet, quòd cęlum debet habere aliquod corpus intra ſe, circà quod voluitur, & ex eo quòd per motum ſuum illud conſtringit, ſequitur calefactio, intantum quòd conuertitur in ignem. Quod autem remotiſſimum eſt ab eo, remanet quietum accedens ad frigiditatem, & ſpiſſitudinem, & eſt terra. Quod verò ſequitur ignem eſt calidum, ſed minus quam ignis ſit, & quod ſequitur terram eſt ſpiſſum, ſed minus quàm terra, & hæc eſt cauſſa eſſendi elementa ab orbe. Sed hęc figmenta ſunt.

3 ¶*In materia vnius elementi non est potentia actiua sibi naturaliter coaptata ad formam alterius elementi.*] Gen. 1. non dicitur esse semen, nisi in viuentibus aliqua vita: ergo videtur, quòd in materia rerum non viuentium nõ sit semen ad formam aliã, sed vis actiua in materia respectu formę introducendę vis seminalis est: ergo in materia elementorum, cùm non viuant, non est aliqua vis actiua respectu formę introducendæ. Sicut gratia verbi dicimus quòd in grano est potentia actiua sibi naturaliter coaptata ad formã talis plantæ, de qua iterum oritur simile granum: & sicut dicimus, quòd in semine equi est virtus actiua sibi naturaliter coaptata ad formam equi: sic enim loquendo de potentia actiua, non inuenitur nisi in seminibus, & in ijs, de quibus dicitur Genes. 1. quòd habent in se sementem generis sui. Vnde si circumscriberetur omnis forma substantialis à materia: non remaneret aliquid actiuum in ipsa ad aliquam formam determinatam. In materia tamen elementorum saltem in confinijs suis est potentia actiua ad formã alterius elementi, non tamen illi elemento naturaliter coaptata, sed de potentia materiæ eius ab alio elemento educta cum aliquo gradu formæ substantialis alterius elementi. Elementa enim inconfinijs suis non sunt pura: Vnum enim in alio inchoauit formam suam per mutuam actionem, & passionem, quę est in eis. Vnde in prima factione sua habuerunt formas completas: nec credo, quòd in vno esset potentia actiua ad formam alterius, sed statim posteà per mutuam actionem, & passionem inchoauit vnum in alio formam suam, saltem in confinijs suis. Ric. 2. d. 14. a. 2. q. 3. Et dist. 18. q. 2. distinguit de ratione seminali propriè & communiter accepta, propriè est vis actiua, & non reperitur nisi in viuentibus aliqua vita, vel quæ vitam habuerunt, vel ex re viuente producta sunt, quia de solis viuentibus dicitur Gen. 1. Quòd habent in se sementem generis sui, & ratio seminalis, propriè loquendo, non est nisi in semine. Communiter verò dicitur etiam de principio purè passibili, transmutabili in formam educibilem

per

per naturam de potentia materiæ,& ſic in materia vnius ele menti eſt ratio ſeminalis ad formam alterius elementi, & in elementis ad ea, quę naturaliter generantur ex ipſis. Et ſecundùm hunc ſenſum quandoque Auguſtinus loquitur de ratione ſeminali. Hęc ille. De hoc in ſequenti concluſione.

4 ¶ *Rationes ſeminales non ſunt virtutes actiuæ, & paſsiuæ rerum.*] Quidam dixerunt, quòd rationes ſeminales ſunt virtutes actiuæ, & paſſiuæ in rebus, per quas producuntur naturales effectus. Sed nec iſtud ſufficit, quia antè fuerunt virtutes actiuæ, & paſſiuæ, quàm eſſent rationes ſeminales, & erunt virtutes actiuæ, & paſſiuæ, poſtquam eſſe deſinent rationes ſeminales. Nam prius fuerunt elementa: terra, aqua &c. cum quibus fuerunt ſuæ virtutes actiuę,& paſſiuæ, quam eſſent rationes ſeminales. Nunquam enim fuit ignis ſine ſua virtute actiua, quę eſt caliditas, & ſine ſua virtute paſſiua, quę eſt ſiccitas. Quod etiam in alijs elementis ſuo modo habuit veritatem. Virtutes ergo actiuę, & paſſiuę fuerunt antequam eſſent rationes ſeminales. Sed iſtud ante, aliter oportet ponere ſecundùm opinionem aliorũ Sanctorum, & aliter ſecundùm opinionem Auguſtini. Secundùm alios ſanctos, etiam tempore elementa cum ſuis virtutibus actiuis, & paſſiuis præceſſerunt rationes ſeminales. Nam à principio tales rationes fuerunt inditę terrę, & ſemi nibus productis ex terra,quantùm ad productionem vegeta bilium, quod fuit tertia die, quando dixit Deus. Germinet terra herbam virentem, & facientem ſemen. Sed elementa cum ſuis virtutibus, & cum ſuis formis ſubſtantialibus fuerunt creata prima die, licet haberent quandam indiſtinctionem,& quandam commiſtionem ad inuicem: Sed ſecundùm Auguſtinũ terra præceſſit rationes ſeminales non tempore, ſed origine.Nam ſecundùm eum omnia fuerunt facta ſimul tempore, vel in ſe,vel in rationibus ſeminalibus. Tempore ergo vel origine virtutes actiuæ, & paſſiuę fuerũt ante rationes ſeminales, & erunt poſt rationes ſeminales. Quia poſt reſurrectionẽ remanebunt elementa cũ ſuis qua

litatibus, ſed non remanebunt rationes ſeminales, quoniam naturalia agentia, quorum eſt inniti rationibus ſeminalibus, nihil poterunt vlterius producere, vel generare: propter quod non remanebunt rationes ſeminales, quia non erunt vlteriùs generationes aliquę ſecundùm agentia naturalia. Remanebunt autem rationes obedientiales, ſecundùm quas creaturę ſunt ſubiectę Deo, quia ſemper fiet de eis, quod vo let Deus. Quid igitur ſunt rationes, ſeminales? Aptitudi nes quædã, vel habitudines inſitę rebus naturalibus à Deo, ex quibus educuntur naturales effectus, & formæ rerum naturalium per virtutes actiuas, & paſsiuas. Debemus enim imaginari, quòd tanta eſt imbecillitas creaturæ, quòd non ſufficit, Deum creaturas produxiſſe cum virtutibus actiuis, & paſſiuis: ad hoc, vt ex eis fierent naturales effectus, ſed oportuit, quòd Verbo Dei, & virtute eius infunderentur ſubderentur, vel infererentur paſſiua actiuis, & eſſent ex hoc quædam habitudines, & quidam ordines inter actiua, & paſſiua, vt ex mutua actione, & paſſione producerentur naturales effectus. Oportuit ergo, & terræ, & ſeminibus ortis ex terra quantùm ad vegetabilia: & auibus, quantùm ad volatilia: & piſcibus, quantùm ad natatilia: & alijs animalibus quantùm ad greſſibilia, & reptilia iſtos ordines, & iſtas habitudines eſſe inſerta. Quantùm autem ad vegetabilia fuerunt hæc facta tertia die: quando, dixit Deus, Germinet terra. ibi enim fuit quædam benedictio terræ, quantùm ad vegetabilia: ſicut fuit quædam maledictio terræ, poſt peccatum hominis, quando dixit Deus: Maledicta terra in opere tuo. Sed quantùm ad aues, & natatilia fuit quinta die: quando Deus benedixit eis dicens; Creſcite &c. Aues ergo, & piſces erant iam producti, & habebant ſuas virtutes actiuas, & paſſiuas, tamen non ſufficiebant ad ſe mul tiplicandum, niſi, Verbo, & virtute diuina in eis, & in elementis intrà ea, eſſent paſſiua ſubdita actiuis, vt ex hoc reſultarent quidam ordines, & quædam habitudines, vt ex mu tua actione, & paſſione eorum fierent naturales effectus, &

inde

inde multiplicarent ſe aues, & piſces. Et quod fuit factum in auibus & piſcibus quinta die, fuit factum in hominibus, & in alijs animalibus ſexta die. Rationes ergo ſeminales ſunt iſti ordines, & iſtę habitudines inſitæ rebus à Deo ex virtute Dei, & ex benedictione eius. Propter quod ſicut Philoſophus poſuit tria principia naturæ: Materiam, formam, & priuationem, ità Sancti, & ſpecialiter Auguſtinus poſuit materiam, & formam, & rationem ſeminalem. Cuius dictũ eſt longè melius, quàm dictũ philoſophi. Nam priuatio, vel aptitudo, vel habitudo ſiue ratio ſeminalis idem videntur dicere, ſed alio, & alio modo. Priuatio eſt carentia cũ aptitudine, ſed carentiam dicit ex vi nominis primò, & principaliter, quia idem eſt carere quod priuari. Si autem dicat aptitudinem ad formam, hoc eſt ex conſequenti, Sed ratio ſeminalis ex vi nominis, per ſe, & primò dicit aptitudinẽ ad formam, Si autem poteſt importare carẽtiam formæ, hoc erit ex conſequenti. Cùm ergo carentia, ſecundùm quòd huiuſmodi, non videatur habere rationem principij: aptitudo verò de ſe rationem principij importare videatur, magis congruè locutus eſt Auguſtinus ponens rationẽ ſeminalem eſſe principium naturæ, quã philoſophus ponens tale principium eſſe priuationem. Aegid. 2. d. 18. q. 2. a. 2. Cęterùm ſecundùm. D. Tho. cit. d. a. 2. & 1. p. q. 115. a. 2. Rationes ſeminales ſunt virtutes actiuæ, & paſſiuæ, quæ ſunt principia generationum, & motuum naturalium. Denominationes enim, vt habet philoſophus 3. de anima, conſueuerunt fieri à perfectiori. In tota autem natura corporea perfectiora ſunt corpora viua: Vnde & ipſum nomen naturæ tranſlatum eſt à rebus viuentibus ad omnes res naturales. Nam ipſum nomen Naturæ, vt philoſophus dicit 5. Meth. primò impoſitum fuit ad ſignificandam generationem viuentium, quæ natiuitas dicitur. Et quia viuentia generantur ex principio coniuncto, ſicut fructus ex arbore, & foetus ex matre cui colligatur, conſequenter tractum eſt nomen naturæ ad omne principium motus quod eſt in eo,

quod

quod mouetur. Manifestum est autem, quòd principium actiuum, & passiuum generationis rerum viuentium sunt semina ex quibus viuentia generantur. Et ideo conuenienter Augustinus omnes virtutes actiuas,& passiuas, quę sunt principia generationum, & motuum naturalium, seminales rationes vocat. Hæc ille in sum. loc. cit. Et huiusmodi virtutes actiuę in natura dicuntur rationes, non quòd sint in materia per modum intentionis, sed quia ab arte diuina producuntur, & manet in eis ordo, & directio intellectus diuini, sicut in re artificiata manet directio artificis in finem determinatum. Dicuntur etiam materię inditæ, non quòd pręexistant in materia ante aduentum formæ cõpletæ quasi pertinentes ad essentiam materię, vel ad rationem eius, secundùm quod est materia, sed per modum, quo etiam formæ completæ in materia esse dicuntur. Hæc ille in script. Concordat Dur. cit. d. 18. q. 2. Notandum (inquit) quòd quędam rationes dicuntur primordiales, quædam obedientiales, quædam verò seminales. Primordiales sunt rationes rerum, vt in Deo præexistunt, qui res producit per intellectum, sicut artifex omnium habens omnem scientiam. Ratio obedientialis est potentia, quę est in creatura, vt de ea fiat quicquid contradictionem non implicat, sicut quod de trunco immediatè fiat vitulus. Et hæc ratio seu potentia obedientialis est in creatura solùm respectu Dei, secundùm quam Deus facit de qualibet creatura quicquid vult, & sicut vult. Rationes seminales sunt virtutes actiuę, & passiuę collatæ rebus, secundùm quas non quodlibet fit ex quolibet, neque quolibet modo, sed determinatum ex determinato, & determinato modo, & per determinata media: Sicut non ex quocunque fit equus, sed ex semine equi, nec quolibet modo, sed oportet semen prius esse molle, posteà durum, vt dicitur 2. Phys. Et quanquam generaliter omnes virtutes actiuæ cum passiuis sibi correspondentibus dicantur rationes seminales (Nã August. dicit 3. de Trin. quòd omnium, quæ visibiliter ad oculos nostros prodeunt, occul

ta

ta quędam ſemina in elementis mundi latent) tamen proprijſſime dicuntur rationes ſeminales eſſe in illis, in quibus ſimile ex ſimili producitur, maximè in viuentibus. Talia enim propriè ex ſemine generantur, & ex virtute actiua, & paſſiua in ijs, tamquā in perfectioribus repertis, tranſlatum eſt nomen rationis ſeminalis ad omnes virtutes naturales actiuas, & paſſiuas. Quicquid ergo producitur præter has rationes ſeminales, ſi tale ſit quod per ſe ſubſiſtat, nec ſit alterius pars, proprijſſimè dicitur creari, vt Angelus. Si autem huiuſmodi fuerit, quod & ſi natum ſit per ſe ſubſiſtęre, eſt tamen alterius pars, minus propriè dicitur creari, vt eſt anima intellectiua. (Nam & rationes ſeminales aliqualiter cooperantur ad eſſe eius non abſolutè, & ſimpliciter: ſed ad eſſe in materia, diſponendo materiam. At verò ſi tale ſit, quod nec eſt alterius pars, nec eſt natum per ſe ſubſiſtere, minimè propriè dicitur creari, ſicut eſt de gratia in anima. Forma verò, quę eſt non nata per ſe ſubſiſtere, & producitur ſecundùm rationes ſeminales, propriè dicitur eſſe terminus generationis, & nullo modo dicitur creari, quamuis nihil ſit in materia, quod conuertatur in ipſam. Hęc Dur. Aduertendū autem, quod inueniuntur & cauſſæ rationales, & ſunt illę ſecundùm quas in natura non eſt, vt ex ipſis fiat aliquid, ſed vt ex ipſis voluntate Dei fieri poſſit: & illę ſunt, quæ fiunt per miraculum: Nihil enim rationabilius eſt, vt dicit Auguſt. quàm quòd creatura creatori obediat in omnem effectum ſuę voluntatis. Alb.2.p.q.19.m.3. a.2.part. 1. Sed patet, quòd rationes obedientiales, & cauſſæ rationales idē ſunt. Inueniuntur quoq; & rationes cauſſales, ſed ipſæ rationes ſeminales ſunt etiam rationes cauſſales, ſicut & ſemen eſt quædam cauſſa. Dicit enim Auguſtinus 3. de Trin. quòd ſicut matres grauidæ ſunt fœtibus, ſic ipſe mundus eſt grauidus cauſſis naſcentium. Sed tamen rationes Ideales, ſiuę primordiales poſſunt dici cauſſales: non autem, propriè loquendo, ſeminales, quia ſemen non eſt principium ſeparatum. In hoc ſenſu dicitur. Præter rationes

nes

nes ſeminales fiunt miracula, non autem præter cauſſales. D. Tho. 1. p. loco proximè citato in ſolut. quarti. Reperiuntur etiam rationes naturales apud Aegid. vbi ſuprà a. 3. Sed idem eſt ratio ſeminalis generaliter accepta, & ratio naturalis. Cùm verò dicebat Aegidius, Virtutes actiuæ, & paſſiuæ fuerunt antequam rationes ſeminales. Secundùm D. Tho. negandùm eſt, habet enim 2. d. 14. a. 5. Quòd qualitates actiuæ, & paſſiuæ fuerunt elementis tertia die collatæ. Quare autem poſt iudicium elementa ſe ſe non alterabunt, manentibus ipſis in ſuis eſſentijs, & qualitatibus actiuis, & paſſiuis in eſſe completiſſimo, poſteriùs dicetur.

AD ARGVMENTA.

Ad 1 RESPONDERI poteſt, vel ſecundùm opinionem illorum, qui dicunt ſidera habere proprium motũ: quam opinionem recitat Auguſtinus; vel ſi fixa ſunt in ſuo orbe, vt dicit philoſophus, diſtinguendum eſt inter fixũ, & fixum. Eſt enim quoddam fixum, quod oritur ex illo, cui eſt infixũ: & eſt aliud fixum, quod factum eſt in illo, cuius eſt ornatus: Primo modo dicitur de herbis, & arboribus: ſecundo modo dicitur de ſideribus. Vnde primo modo dicitur, Germinet terra &c. ſecũdo modo dicitur. Fiãt luminaria &c. Fixũ ergo, quod oritur ex terra, ſicut dicit philoſophus, quòd terra eſt mater herbarũ: cõputatur in eodẽ die cum illa: aliud verò fixum non cõputatur. Et licet dicatur, quòd terra producat reptile: Hæc productio animantium eſt, vt animantia accipiant materiam quodam modo elongatam ab ipſa terra: elementa enim commiſta cum terra ſunt materia animantium: & vltrà commiſtionem habent quandã aliam per miſtionem. In herbis verò eſt commiſtio, & habent naturam propinquam terrę: hoc autem eſt alterius conſideratio nis. Licet autem dicatur per æquipollentiam: Fecit, & factum eſt, & vidit quòd eſſet bonum: non tamẽ propter hoc debebat dici ſeparatio diei: ſed vnum factum dupliciter approbatur: Terra enim fuit ſub duplici ratione, cum apparuit

rùit, habebat enim propriam naturam, ſecundùm quam dicebatur arida, habebat etiam cum humore commiſtam, ratione cuius germinabat herbas. Et ſic vnum factum dupliciter commendatur. Alex.

ad 2 Auguſtinus contrà Manichæos ità dicit, Ergo dicendum eſt, quòd per peccatum hominis terra maledicta ſit, vt ſpinas pareret, non vt ipſa poenas ſentiret, quæ ſine ſenſu eſt: ſed, vt peccati humani crimen ſemper hominibus ante oculos poneret: quoad monerentur aliquando à peccatis auerti: & ad Dei præcepta conuerti. Herbæ autem venenoſæ ad poenam, vel ad exercitium mortalium createę ſunt: & hoc totum propter peccatum: quia mortales poſt peccatum facti ſumus. Per infructuoſas verò arbores inſultatur hominibus, vt intelligant, quam ſit erubeſcendum hominibus ſine operibus bonis in agro Dei eſſe, hoc eſt, in eccleſia: & timeant, ne deſerat illos Deus: quia & ipſi in agris ſuis infructuoſas arbores deſerunt, nec aliquam culturam eis adhibent. Ante peccatum ergo hominis non eſt ſcriptum, quòd terra protulerit, niſi herbam pabuli, & ligna fructuoſa: poſt peccatum verò videmus horrida, & infructuoſa de terra naſci, propter eam credo cauſſam, quam diximus. Poſſet tamen dici aliter, quòd ſpinæ, & habent iucunditatem ratione florum, & fructuum, & habent punctionem. Ratione ergo iucunditatis, & fructuoſitatis poſſunt dici factę tertio die, & ità videtur dicere Dam. Ratione verò punctionis, & infructuoſitatis poſt peccatum ſic ſunt conuerſę. Alex. Cùm dicit Scriptura; Germinet terra &c. lignum faciẽs fructum, nomine fructus quędam vtilitas ſignatur. Multæ autem vtilitates ſunt manifeſtæ, vel occultæ omnium, quæ terra radicitùs alit. Poſſumus ergo abſolutè reſpondere: Spinas, & tribulos, & venenoſa terram poſt peccata hominum ad laborem peperiſſe, non quòd alibi ante peccatum naſcerentur, & poſt in agris, quos homo coleret: ſed & prius, & poſteà in eiſdem locis: non tamen prius homini nocuiſſent: Vnde Gen. 3. Pariet tibi. vt ſcilicet tibi naſci incipiant ad la

borem

borem, quæ ad paſtum tantùmmodo alijs animalibus antea naſcebantur. Alb. 2. p.q. 56. in calce. Ante illam maledictionem, ſpinæ, & tribuli producti erant vel virtute, vel actu; ſed non erant producti homini in poenam, vt ſcilicet terra, quam propter cibum coleret, infructuoſa quædam, & noxia germinaret. Vnde dictum eſt, Germinabit tibi. D. Tho. 1. p.q. 69. a. 2. ad 2. Tertio die productæ ſunt ſpinæ, quia perfecta fęcunditas tunc data eſt terræ, & nulla herba eſt tam vilis, quæ nõ ſit alicuius vtilitatis, & virtutis, & ideo cum alijs virentibus herbis, & lignis fructiferis intelligendũ eſt iſta produci, & Scriptura ſub illorum generalitate comprehendit. Et quod obijcitur, quòd generata ſunt in pœnam peccati, Dicendum, quòd ſpinam, & tribulum generari vbi ſeminatur frumentum, hoc eſt in pœnam peccati, & ex maledictione terræ, quæ cùm colitur, vt det fructum, vnde homo ſuſtentetur, potius producit, vnde homo crucietur. Quòd autem in locis multis generetur ſpina, & tribulus, hoc non eſt pœna, ſed natura. D. Bon. 2. d. 14. cir. litt. dub. 2. Spinæ, & tribuli poſſunt dici facti à principio: quando fuerunt facta alia, quæ germinantur à terra: per peccatum tamen fuerunt facta ad onus, & ad laborem hominis, vt extirpando eos in ſudore vultus ſui veſceretur pane ſuo: Sed quęres, quid fuiſſet ante peccatum de ſpinis, & de tribulis? Ad quod poteſt dupliciter reſponderi. Vno modo ex parte diuinæ prouidentiæ, altero ex parte productionis terrę. Ex parte quidem diuinæ prouidentiæ, quòd ſicut fuiſſet de corpore hominis, ità fuiſſet de eius opere, vt ſicut diuina prouidentia conſeruaſſet corpus hominis à violentijs ſuperuenientibus, vt à leonibus, & ab alijs, quę poſſent nocere homini: ſic conſeruaſſet opus hominis à ſuperuenientibus impedimentis, vt à tribulis, & ſpinis, & ab alijs herbis impedientibus opus eius. Nam per tribulos, & ſpinas poſſumus intelligere non ſolùm id, quod ſignificant, ſed omnes herbas, quæ nobis inuictis naſcuntur in terra, quã operamur, & impediunt opus noſtrum. Ex parte autem pro-

du

ductionis terræ, quia terra ante peccatū fuisset magis prompta ad faciendum res proficuas, post peccatū verò fuit magis prompta ad faciendum res nociuas, vt in tantum post peccatum fuerit terra prompta ad faciendum spinas, & alia impedientia opus nostrum, vt vix possimus talia extirpare: Fuissent ergo ista ante peccatum, sed non in tantū nocumentum hominis, sicut post peccatum: immo fortè ante peccatum non fuissent ad aliquod nocumentum. Aegid. cit. dist. 14. q. 2. circà finem.

ad 3 Vita in plantis est occulta, quia carent locali motu, & sensu, quibus inanimatum ab animato maximè distinguitur, & ideo, quia immobiliter terræ inhærent, earum productio ponitur quasi quædam terræ formatio. D. Tho.

ad 4 Moyses ea tantùm proposuit, quę in manifesto apparēt, corpora autem mineralia habent generationē occultā in visceribus terrę. Et iterum, non habent manifestam distinctionem à terra, sed quædam terræ species videntur, & ideo de eis mentionem non fecit. D. Tho. Vel fortè metalla, & lapides prætiosi post, per operationem superiorum corporum habentium efficaciam in terra, hic prodierunt. Alex. vbi supra.

ad 5 Concors est Theologorum sententia, quòd in mundi Innouatione plantæ, animalia, & reliqua mixta non remanebunt, sicut ostendetur inferius cap. 9. super illud. Sicut olera virentia dedi vobis omnem carnem. Dicuntur autem esse ad ornatum elementorum, inquantum virtutes actiuæ, & passiuæ generales, quæ sunt in elementis, ad speciales actiones contrahuntur: & ideo sunt ad ornatum elementorum in statu actionis, & passionis: Sed hic status in elementis non remanebit. Vnde nec animalia, nec plantas remanere oportet. D. Tho.

ad 6 Sicut perfectio hominis multipliciter assignatur: est enim perfectio naturæ conditæ, & naturæ glorificatę: ità etiam perfectio vniuersi est duplex. Vna secundùm statum huius mutabilitatis, altera secundum statū futuræ nouitatis. Plan-

tæ

tæ autem & animalia ſunt de perfectione eius ſecundum ſtatum iſtum: non autem ſecundùm ſtatũ nouitatis illius: cùm ordinem ad eam non habeant: vt potè corruptibilia ſecundùm totum, & ſecundùm partem, & ex parte materiæ, quæ formam amittit: & ex parte formæ, quæ actu non manet. D. Tho.

ad 7 Quamuis animalia, & plantę quantum ad quædam alia ſint nobiliora, quàm ipſa elementa, tamen quantùm ad ordinem incorruptiònis, elementa ſunt nobiliora. Sunt enim incorruptibilia ſecundum totum, licet ſint corruptibilia ſecundùm partes. D. Tho.

ad 8 Scriptura ordinatè exprimit, Deus ordinatiſſimè fecit, dum eodem die, quo terra producta eſt, ex ea herbas, & ligna prodire fecit, Tum propter erroris remotionem, vt dicit Baſil. ne crederetur, quòd ſol eſſet cauſſa principalis terræ naſcentium, ſicut dicit philoſophus, quòd terra eſt mater plantarum, & ſol pater. Tum quia plantæ, & herbę ſunt quaſi connaturales terrę, dum ei ſunt radicitus affixæ, trahendo ex ipſa fomentum, & originem. D. Bon.

ad 9 De hac quæſtione, vtrùm Angeli ſint in gratia creati, duæ ſunt probabiles opiniones. Prima eſt Mag. 2. d. 4. & 5. Angelorum gratia gratum faciens non eſt eis concreata. Vnde per id, quòd in creatione eis fuit collatum, ſtare poterant, non autem proficere, adeò quòd in creatione fuerunt boni, id eſt, non mali, iuſti, id eſt, Innocentes, & perfecti quodam modo, alio verò modo imperfecti; Perfectum nanque tribus modis dicitur, ſecundùm tẽpus, & ſecundùm naturam, & vniuerſaliter perfectum. Magiſtro adhæret Alex. 2. p. q. 19. m. 2. Alb. 2. p. q. 18. quamuis in lib. de Coęuis opinetur oppoſitum, vt refert Dio. d. 4. q. 2. Henric. quolib. 8. q. 10. D. Bon. cit. d. 4. q. 3. Aegid. ead. q. 1. a. 4. Ric. ead. a. 2. q. 2. Argent. ead. ar. 2. Altera eſt Præpoſitiui, nempè, Angeli fuerunt in gratia gratũm faciente creati. Hanc ſequitur. D. Tho. 1. p. q. 62. ar. 3. Dur. cit. d. q. 2. Vldaricus apud Dio. Neutra poteſt efficaci ratione comprobari. Sanè

crea-

creaturarum principium ex ſimplici Creatoris voluntate dependet, quam ratione inueſtigare impoſſibile eſt. Vnde Biel. inquit, quòd vtraq; opinio probabiliter teneri poteſt ſine pertinacia, & temeritate. Quocirca argumentũ bifariam diluit. Primò, eſtò quòd gratia comparetur ſemini, non tamen eſt par ratio; quia effectus naturalis non eſt laudabilis, ideo non pręexigit diſpoſitionem laudabilem in agendo. Sed tam gloria, quàm gratia laudabiles ſunt, & habentem eas reddunt laudabilem. Exigunt itàq; in ſubiecto diſpoſitionem laudabilem: quę non poteſt eſſe, niſi motus liberi arbitrij, quia inuoluntarijs neq; laudamur, neq; vituperamur. Poſſet ſecundò dici, quòd motus liberi arbitrij magis habet rationem ſeminis, & gratia virtutis viuificantis, ſiue incrementum dantis, iuxtà illud, Ego plantaui, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit. 1. Cho. 3. Plantare, ſeminare eſt. Quod ſibi Apoſtol. attribuit, quia per prædicationem, quod opus eſt liberi arbitrij (opus dico imperatum) ſemen fidei iecit: ſecundùm illud luc. 8. Semen eſt verbum Dei. Sed gratia viuificat, & ſemen creſcere facit, quod ſolus Deus tribuit. Ità 2. Cho. 9. Qui parcè ſeminat, parcè & metet, & Galat. 6. Quæ ſeminauerit homo, hęc & metet. Vbiq; ſemen capitur pro actu liberi arbitrij. Hoc autem ſemen potentialiter concreauit angelis: quia dedit liberum arbitrium, per quod poterant ſe conuertere ad Deum, & ſic recipere gratiam Dei. Secundùm illud Hierem. 15. Si conuerteris, conuertam te, & Iac. 4. Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Hęc ille. De hoc redibit ſermo 1. Ioa. 3. ſuper illud. Omnis, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen ipſius manet in eo. Ex qua auctoritate colligit D. Tho. loco proximè citato, quòd gratia gratum faciens comparatur ad beatitudinem, ſicut ratio ſeminalis in natura ad effectum naturalem.

Fiant luminaria in firmamento cæli, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa, & tempora, & dies, & annos, vt luceant in firmamento cæli, & illuminent terram.

ARGVMENTA.

1 ANTE terra illuminata fuit: aliter enim lucem non vocasset diem, & tenebras noctem: & cùm hoc opus factum fuerit in prima distinctionis die, videtur quòd superfluè ponatur in die quarto. Alb. 2. p. q. 59.

2 Nec luna, nec sol sunt in firmamento, nã firmamentum dicitur cælum stellatum, & in illo nec est sol, nec luna. ergo falsò dicitur, vt luceant in firmamento cæli. Alb. ibi.

3 Luminaria sunt corpora incorruptibilia naturaliter: ergo eorum materia non potest esse absq; formis eorum: sed eorũ materia producta est in opere creationis ante omnem diem: ergo & eorum formæ. Non ergo sunt facta quarto die. D. Tho. 1. p. q. 70. a. 1. arg. 1.

4 Luminaria sunt quasi vasa luminis. Sed lux est facta prima die, ergo luminaria fieri debuerunt prima die, & non quarta. D. Tho. ibi arg. 2.

5 Sicut plantæ fixæ sunt in terra, ita luminaria fixa sunt in firmamento. Vnde scriptura dicit, quòd posuit ea in firmamento, sed productio plantarum simul describitur cum formatione terrę, cui inhęrent. Ergo & productio luminarium simul debuit poni secunda die cum productione firmamenti. D. Tho. ibi arg. 3.

6 Sol, & luna, & alia luminaria sunt caussę plantarum, sed naturali ordine caussa pręcedit effectum. Ergo luminaria non debuerunt fieri quarta die, sed tertia, vel antè. D. Tho. ibi arg. 4.

Di-

7 Dicitur enim Hier. 10. A ſignis cæli nolite metuere, quę gentes timent. Non ergo luminaria in ſigna facta ſunt. D. ibi a. 2. arg. 1.

8 Deinde, Signum contrà cauſſam diuiditur, ſed luminaria ſunt cauſſa eorum, quę hic aguntur, ergo non ſigna. D. Tho. ibi arg. 2.

9 Diſtinctio temporum, & dierum incepit à primordio. Non ergo facta ſunt luminaria in tempora, dies, & annos, id eſt, in horum diſtinctionem. D. Tho. ibi arg. 3.

10 Nihil fit propter vilius ſe; quia finis eſt melior ijs, quæ ſunt ad finem. Sed luminaria ſunt meliora, quàm terra. Non ergo facta ſunt vt illuminent terram. D. Tho. ibi arg. 4.

11 Secundùm motum cæleſtium corporum, temporum curſus deſignantur, ſecundùm illud Gen. 1. Fiant luminaria in firmamento cæli, & ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos. Sic ergo, mutato curſu cęleſtium corporum, mutatur temporum diſtinctio, & ordo. Sed non legitur hoc perceptum ab Aſtrologis, qui contēplantur ſidera, & computant menſes, vt dicitur Iſai. 47. Ergo videtur, quòd per Chriſtum non fuerit aliqua mutatio facta circà curſum cæleſtium corporum. D. Tho. 3. p. q. 44. a. 2. arg. 2.

12 Secundùm ordinem naturæ ſol, & luna, & ſtellæ priores ſunt plantis, cùm manifeſtè ſint cauſſæ plantarum, & tamen poſterius commemorantur facta luminaria cæli, quàm plantę, ergo non eſt obſeruatus ordo naturę: cuius oppoſitum docet Auguſtinus. D. Tho. de pot. Dei q. 4. a. 2. arg. 30.

13 Si ſunt in ſigna, non videntur peccare, qui per illa pronoſticant futura. & ſi in tempora, tunc videtur quod ante ſolem & lunam tempora non fuerunt. Et ſi in tempora. Quæritur, quare pluraliter dicta ſint tempora, cum non ſit niſi vnum tempus. D. Bon. 2. d. 14. cir. litt.

14 Sicut enim ſunt in ſigna, & tempora, & dies, & annos, ità in menſes, & ſeptimanas, ergo & hoc debuit dici. Si dicas, quòd claudantur in ijs duobus, ſcilicet dies, & annos, hoc non ſoluit, cum ſimiliter dies, & anni claudi poſ-

sint in hoc, quod dicit signa, & tempora. D. Bon. ibi.

15 Dicitur enim Gen. 1. Sint in signa, & tempora. Sed aliud est signũ, & aliud caussa signi: Si igitur luminaria nihil possunt, nisi secundùm quod Deus instituit, videtur, quòd nihil habeant in ijs inferioribus efficere, sed solùm signare. D. Bon. cit. d. a. 4. q. 2.

16 Tempus fuit factum quarta die, iuxtà illud Gen. 1. Fiant luminaria in firmamento cęli, & diuidant diem à nocte, & sint in signa, & tempora, & dies, & annos. Sed hoc fuit quarta die, quia sequitur in littera, & factnm est vespere, & mane dies quartus. Non ergo tempus est vnum ex quatuor Coæuis. Aegid. 2. d. 12. q. 2. a. 2.

17 Augustinus 12. de Ciuit. Dei c. 15. inquit, Dimensiones temporalium spatiorum, quæ vsitatè propriè dicuntur tempora, manifestũ est, quòd à motu siderũ coeperunt. Sed creatura angelica, & cũ eius mensura, creata fuerant antè sidera, quia vt habetur Gen. 1. Sidera creata fuerunt quarta die. Ergo Aeuum creatum fuit ante tempus. Ric. 2. d. 2. a. 2. q. 2.

18 Fiant luminaria in firmamento cęli, non dixit in firmamentis, ergo videtur, quòd non sit nisi vnum firmamentum, quod non videretur verum, si sphærę cælestes essent contiguæ, quia quælibet illarum posset dici firmamentum. Ric. eod. d. 14. a. 3. q. 1.

19 Cessante fine, debent cessare ea, quę sunt ad finem, sed omnia luminaria cęli facta sunt finaliter, vt diuidant diem, & noctem, vt habetur Gen. 1. ergo cessante illo fine luminaria cæli desinerent: sed illa nunquam desinent, ergo nec ille finis, propter quem sunt in esse, sed ille finis non potest esse nisi per motum, ergo motus non cessabit. Dur. 4. d. 48. q. 3.

EXPOSITIO.

FIANT) lux illa, quæ primo die facta est, non desijt esse, sed magis videtur conuersa in luminaria: vtquę prius distinguebat diem, ac noctem, tunc ampliori modo vsui accomodata: lumen sit perfectius, & distinctius. Vnde

de rectè dictum est, quòd luminaria sunt facta in firmamento, & non ex firmamento: sicut dicitur in sequentibus; Producant aquę, producat terra. Et est modus talis loquendi, quemadmodum si poneretur gemma pretiosa in annulo ad decorem annuli: Vnde infrà sequitur, & posuit ea in firmamento cęli. Firmamentum hic accipitur pro toto corpore, in quo sunt stellæ fixæ: & quæ dicuntur erraticæ. Vnde continet hic septem sphæras, secundùm philosophos, scilicet cælum stellatum, & cælos, in quibus sunt septem planetæ. Dictū est, in firmamento cæli, & non in cęlo, ad designandum illam partem cęli, quæ est suprà cęlum æthereum, id est, in illa parte, quæ diuidit aquas inferiores, & superiores. (luminaria) omnia signa, quæ sunt in cęlo, sunt, vel principalia, quæ sunt in Zodiaco: vel vergentia ad austrū, vel aquilonem, & omnia determinantur per stellas: & vocantur imagines ex plurium stellarum coniunctione. Dicuntur autem signa, quia aliquā significationem præbent super ista inferiora: Similiter quinq; planetae habent significationem aliquam secundùm differentiam sui motus, vel aspectus super ista inferiora: principaliter verò Sol, & luna sunt in signa. Et ideo in alia translatione dicitur, Fiant sidera in firmamento cęli: vt per sidera, hęc omnia communiter intelligantur. In nostra vero translatione dicitur, Fiant luminaria: & etiam commune est, licet magis specificet de sole, & luna. (In tempora, & dies). Tempora pręcesserunt, & dies, sed non erant luminaria, quæ ita manifestè discernerent dies prius, sicut tunc. Tempora possunt dici, Ver, Aestas, Autumnus, & Hyems, quę per motum solis discernuntur, quæ prius non discernebantur. Et hoc dicit Ioa. Dam. Similiter solstitium æstiuale, & hyemale, & Aequinoctium vernale, & autumnale per hoc distinguntur: Dies etiam licet prius haberent distinctionem, non tamen quam modò habent. Modò enim longiores sunt dies in ęstate, & breuiores noctes: in hyeme verò, è conuerso; Et ideo rectè dixit; In tempora, & dies. De anno autem patet, quòd est annus

solaris, & annus lunaris: qui determinantur secundùm mo tum luminariũ solis, & lunæ. Vnde Augustinus contra Ma nich. In signa, & tempora dictum est: vt per hæc sidera tem pora distinguantur, & ab hominibus dignoscantur: quia si cu rant tempora, & nullis distinguantur articulis, qui articuli per siderum cursus denotantur: Possunt quidẽ currere tem pora, atque præterire, sed intelligi, & discerni ab homini- bus non possunt. Sicut horę, quando nubilus dies est, tran- seunt quidem, & sua spatia peragunt; sed distingui à nobis, & notari non possunt. Alex. 2. p. q. 52. m. 1. & 2. a. 2. Duobus modis possunt intelligi facta luminaria cæli. Nam vbi debe bant esse stellæ, erant orbes spissiores, quam vbi non debe- bant esse: sed fortè non erat tanta spissitudo, quòd possent lucere, sicut apparet in luna: quia pars illa lunę, vbi est ma cula non lucet. Quod secundùm Comment. ideo contingit, quia luna in illa parte non est ità densa, nec ità spissa, sicut in alijs partibus. Illa ergo pars lunæ, quæ non lucet, densior est suo orbe, sed non est ità densa, sicut sunt alię partes, quæ lu cent. Talem ergo densitatem potuerunt habere stellę à prin cipio, sicut est macula lunę, quæ non lucet: sed quando di- xit Deus, fiant luminaria in firmamento cęli, tunc ad ver- bum diuinũ fuerunt magis condensatæ, & inceperunt luce- re. Secundum hoc ergo, sol fuit tripliciter condensatus, vt prima condensatio esset secundùm condensationem illam, quam nunc habent luna, & stellæ, quæ non lucent nisi per lu men receptum ab alio. Secundò, quando dixit Deus: Fiat lux, Tunc fuit magis condensata substantia solis, & incepit lucere, sed antequam fuerit factus inde sol, fuit adhuc ma- gis tertiò condensata substantia solis, & incepit fortius luce re. Vnde Augustinus inter alias caussas, quas assignat de fa- ctione solis. ista est vna, vt augmẽtaretur fulgor diei. Quòd autem sol fuerit factus de illa luce prius facta non debemus vertere in dubium, quia hoc clarè dixit Dio. 4. de diu. nom. qui loquens de Sole ait, Quòd ipsum scilicet corpus solare est id lumen, supple primò factum, quod informe erat, &

quod

quod diuinus Moyses determinauit prima omnium dierum ab ipsa Trinitate factum. Illa ergo lux, quæ fecit illos tres dies, fuit lux, de qua factus est sol, quæ lux erat informis, id est, non erat ità splendida, sicut fuit posteà, facto inde sole. Habuit ergo sol tres densitates: vnam à principio, secundùm quam non lucebat, secũdam, quando fuit facta lux. Tertiam accepit, quando fuit factus inde sol. Alię verò stellæ, & luna fortè habuerunt duas densitates. Vnam à principio, quę fuit macula lunę, quæ illuminata à sole non splendet. Aliam acceperunt quarta die, quando fuerunt facta luminaria in firmamento cæli. Ergo per maiorem densitatem tam in sole, quàm in luna, & in alijs stellis dicuntur esse facta luminaria cęli. Et hic est vnus modus dicendi. Possumus autem, & alium modum adducere magis probabilem, & magis rationabilem, qui est, saluato textu Scripturæ sacrę, cuius auctoritatẽ sufficienter non possumus exprimere, quamuis omnes varietates factæ in cælestibus fuerint tantùm secundùm rationes obedientiales, prout materia obedit Deo factori suo: & non secundùm rationes seminales, prout materia obedit agentibus naturalibus. Tamen quantò pauciores tales varietates possumus ibi ponere, tantò magis videmur ad veritatem accedere. Possumus ergo scripturam sacram saluare hoc modo. Dicendo, quòd à principio ante omnẽ diem in illo instanti, quando Deus fecit cęlum, & terram; factæ fuerunt stellę, & luna in illa densitate, in qua sunt modo: sed non lucebant, quia nec modò lucent, nisi prout recipiunt lumen à sole. Sol etiam fuit factus in tanta densitate, in quanta sunt modo luna, & stellæ, sed non lucebat, quia nec modò luna, nec stellę lucent, nisi per lumen receptum ab alio. Et quando dixit Deus, Fiat lux. substantia solis fuit tunc magis condensata, & incepit lucere, & emittere radios, & fecit illos tres primos dies, vt patet per Dion. sed illi radij non erant tantę efficacię, quòd luna & stellę possent lucere per eos, sed quarta die data est tanta densitas illi materiæ, ex qua constabat sol, quòd intantum fuit augmentatus splen-

dor solis, quòd huiusmodi splendor pertingens ad lunam, & stellas fecit ea splendere, & lucere. Ergo quarta die fuerunt facta luminaria cęli, sol & luna, & stellę, quia lumen solis fuit augmentatum, vt pertingens ad lunam, & stellas, faceret eas lucere, & splendere, quę prius non lucebant, nec splendebant. Aegid. cit. d. 14. q. 3. a. 1. Reliqua ex solutionibus argumentorum petenda.

CONCLVSIONES.

1 MNIA *luminaria sunt in vno corpore cõtinuo.*] Etenim textus sacræ scripturæ dicit omnia luminaria in firmamento posita esse. Gen. 1. Fiant luminaria infirmamento cæli. Rursum, si aliqua corpora sunt distincta ab inuicem, ad motum vnius non sequitur motus alterius, sed vltima sphera mouet totum, quod infrà ipsam est, ab oriente in occidens: ergo necesse est totam naturam cælestem esse vnum corpus continuum. Deinde, sicut aues sunt productæ ad ornatum aeris, ità luminaria ad ornatum cæli, sed vnum est corpus aeris, quod ornatur omnibus auibus: ergo pari ratione vnum corpus cęli, quod ornatur omnibus luminaribus. D. Bon. cit. d. 14. a. 4. q. 1. Secundùm communem, subdit ille, opinionem loquentium circà hanc materiam, siue naturalium, siue mathematicorum luminaria locantur in diuersis orbibus. Hæc autem distinctio, siue diuersitas orbium, secundùm melius intelligentes, non venit ex distinctione formarum, sicut distinguuntur aer, & aqua, nec venit ex discontinuatione superficiei, sicut distinguitur lapis à lapide, sed venit ex diuersitate motuum. Diuersitas autem motuum non tollit continuitatem in eo, quod est subtile, & ad motum habile: sicut manifestè apparet in aqua, quando, secundùm diuersas sui partes, ad diuersas mouetur positiones, & similiter in aere: ex hoc tamen non discontinuantur. Secundùm hanc igitur positionem dicendum est, luminaria cæli posita esse in pluribus orbibus, in corpore tamẽ vno continuo, quod scri-

ptura

ptura vocàt nomine firmamenti: & ideo dicit, omnia luminaria posita esse infirmamento cæli. Si dicatur, orbes planetarum mouentur contrarijs motibus sphæræ vltimę, ergo discontinuantur. Dicendum, hoc non habere veritatem, nisi in corpore solido: in corpore enim subtili, & raro, sicut est aqua, & aer, manifestam habet instantiam. In ijs enim distinctio potest venire à virtute motoris, salua continuitate mobilis, propter hoc, quod est maximè obediens motori, nec habet superficiem sic terminatã, sicut habent corpora solida. Et illud patet planè, cùm duo venti oppositi perflant in aere,ità quòd vnus desuper, & alter subter. Neq; sequitur, si planetæ sunt in firmamẽto, ergo nullæ sunt stellæ erraticæ: quoniam in eodẽ corpore possunt contenta diuersimodè collocari: ità quòd vnum alligatur inseparabiliter, reliquum verò minimè. Et stellæ dicuntur fixæ, immediatè positæ in octaua sphera, cuius motu mouentur, planetæ verò sunt in orbibus inferioribus, qui mouentur motu alio, ideo aspectui nostro errare videnturr, dum contrà viam superioris orbis incedunt. Hæc D. Bon. Cæterùm, reliqui ferè Theologi omnes tenent corpus cæleste solidum esse, neq; scissibile, cùm scriptum sit, Iob 37. Cęli solidissimi sunt quasi ære fusi. Ratio D. Bon. inferiùs soluetur, & quęstio prædicta examinabitur super Iob loco citato.

2 ¶ *Stellæ agunt in hæc inferiora.*] Gen. 1. dicitur de stellis, quòd positæ sunt in firmamento, vt sint in signa, & tempora: & non solum aeris, & terræ, vt exponit Magister. Doct. Subtil. cit. d. 14. q. 3. Et declarat quo modo habeãt actionem in hæc inferiora, in elementa, in mixta inanimata, & animata irrationabilia, & quærit, ex quo habent talem caussalitatem stellæ, & orbes super inferiora, quæ quidem caussalitas est determinata, & necessaria, quare non iudicant determinate Astrologi de effectibus eorum: Respondet, caussa huius est: quia non sciũt perfectè qualitates, & virtutes cęlorum, & stellarum concurrentiũ ad talem effectum: quas si cognoscerent, possent de ijs iudicare. Et ideo credo quòd Angeli

habent

habent harum perfectam notitiam, itá quòd possunt de ijs bene iudicare: & quo ad tempus, quando venturi sunt illi effectus: & quo ad qualitatem eorum, vel quantitatem: & etiam si talis effectus est impedibilis per aliam stellam: poterunt enim scire, quòd non eleuabitur nisi tantum de materia, vel sic, & possunt scire si erunt venti dissipantes, & in quo situ, & vbi dissipabuntur, & cadent. Hæc verò omnia quia nō plenè nouerunt Astrologi: ideo, nec plenè, nec perfectè, nec securè de ijs posſunt iudicare: Tot enim caussas oportet ibi concurrere, quod nimis est difficile iudicare de talibus. Hęc ille. Sed inficiabitur aliquis istam consequentiam, stellę positę sunt in firmamento, vt sint in signa, & tempora. Ergo agunt in hęc inferiora. Nihil aliud dicit pręductus Doctor circa hoc: quęrit vtrum stellæ agant in hæc inferiora, arguit à parte negatiua, tandem subdit, contrà Gen. 1. dicitur de stellis, &c. Sed ex sequenti Conclusione elucescet.

3 ¶ *Luminaria non imponunt necessitatem ijs, quæ actioni eorum subduntur.*] Signum dicitur multis modis: vno modo, sicut dicit Augustinus. Signum est, quod præter speciē, quam ingerit sensibus, aliud facit in notitiam venire. Et sic signum accipitur propriè in sacramentis. Alio modo dicitur signum caussa communis, non propriè innuens aliquem effectum, & non de necessitate inducens. Et hoc modo luminaria cæli sunt in signa ex situ radiationis in coniunctione, vel præuentione, vel alia radiatione oppositionis, scilicet, Quadrati, Trigoni, sextilis aspectus, signante effectū, quem non de necessitate caussat. Et ideo dicit Ptolomeus in Centiloq. Sapiens homo dominatur astris. Et dicit ibi Hali in Comment. Si stellę scintillant ad melanchoniam, & quartanas, sapiens medicus disponat corpora ad sanguinem. & quartanæ non inducentur. E ideo dicit Messehallach in lib. de Sphera mota. Sapiens homo iuuat cælestem circulū, sicut ad fructum iuuatur terra aratione, & seminatione. Quare autem luminaria non posſint esse caussæ producentes de necessitate effectum, rationem asſignat Ptolomeus in 1.

Qua-

Quadrip. dicens, quòd virtutes astrorum, & lumina, siue radiationes non deueniunt ad inferiora corpora nisi per aliud, & per accidens. Per aliud, quia elementa sunt media, Per accidens, quia non agunt in nos nisi in formando qualitates actiuas, & passiuas elementorum, quæ sic informatę immutant corpora. Signa ergo hic dicuntur dispositiones astrorum innuentes aliquid futurum, & non de necessitate caussantes. Alb. 2.p. q.58. Concordat D. Tho. 1. p.q. 115.a. 6. Corpora (inquit) cælestia sunt caussa inferiorum effectuum mediantibus causis particularibus inferioribus, quę deficere possunt in minori parte, iccirco effectus eorum de necessitate non consequuntur. Neque virtus corporis cælestis infinita est, vnde requirit determinatam dispositionē in materia ad inducendum suum effectum, & quantum ad distantiam loci, & quantùm ad alias conditiones, Et ideo sicut distantia loci impedit effectum cęlestis corporis. non enim sol eundem caloris effectum habet in Dacia, quem habet in Ethiopia, ità & grossities materiæ, vel frigiditas, aut caliditas, aut alia huiusmodi dispositio impędire potest effectum corporis cælestis. Sed dices, si effectus cælestis corporis nō ex necessitate proueniat, hoc est, propter aliquam caussam impedientem. Sed quęlibet corpora, quæ impedire possent effectum cælestis corporis, necesse est reduci in aliquod cęleste principium, cùm cælestia corpora sint caussa omnium, quæ hic fiunt. Ergo cùm & illud cęleste principium sit necessarium, sequitur, quòd necesse sit impediri effectum alterius corporis cælestis. Et sic omnia, quæ hic contingunt, de necessitate eueniunt. Respondetur, quòd licet caussa impediens effectum alterius caussæ reducatur in aliquod cæleste corpus sicut in caussam: tamen concursus duarum caussarum, cum sit per accidens, non reducitur in caussam cælestem. Sicut quòd aliquod corpus terrestre ignitum in superiori parte aeris generetur, & deorsum cadat, habet caussam aliquam virtutem cælestem. Et similiter etiam, quòd in superficie terræ sit aliqua materia combustibilis potest reduci

in aliquod cæleste principium. Sed quòd ignis cadens, huic materiæ occurrat, & comburat eam, non habet caussam cæleste corpus, sed est per accidens. Hæc D. Tho. ibi. Neq; ista duo contradicunt, Corpora cęlestia non agunt de necessitate in istis inferioribus, & Motus cęli, aut cælum est caussa necessaria. Nam in secunda propositione intelligitur, quòd corpora cęlestia, & eorũ motus, & actiones quantùm in ipsis est, necessitatem habent, quia videlicet, neq; ipsa corpora corruptibilia, aut alterabilia sunt, neq; quantum ex ipsis est, possunt non agere. In prima verò intelligitur, quòd eorum effectus possunt deficere propter indispositionẽ materię, vel propter contingentiam, aut libertatem secunda-
4 rum caussarum. Fran. Ferra. 3 contrà Gent. c. 86.

¶ *Motus Cæli cessabit.*] Luminaria cæli, vt Gen. 1. refertur, ędita sunt, vt sint in dies, menses, & annos, quibus nostras nos metimur actiones: post diem verò Iudicij nulla alia vtemur mensura, quàm diuina ęternitate: neq; opus erit dierũ, noctiumq; vicissitudine. Cessabit ergo motus cæli, suspẽdente Deo concursum, qui est ad motum necessarius, interdicenteq; intelligentijs mouendi munus, quoniam finis illius motus est humanum genus, quandiu corruptibile est, conseruare. Dominic. Sot. 4. d. 48. q. 2. a. 2. Dices. videtur concludere ipsa luminaria destruenda. Respondeo, secundum D. Tho. cit. dist. quæst. & art. Corpora cælestia, sicut & alia, in ministeriũ hominis dupliciter facta sunt. Vno modo, ad sustentationem vitæ eius. Alio modo, ad profectum diuinę cognitionis, in quantum homo per ea, quæ facta sunt, inuisibilia Dei conspicit: vt dicitur Rom. 1. Primo autem ministerio homo post statum gloriæ non indigebit, quomodo corpus cæleste seruit ei per motum: in quantum per motum cæli multiplicatur genus humanum, & generantur plantæ, & alia animalia, quę vsui hominum sunt necessaria, & temperies in aere efficitur conseruans sanitatem: vnde homine glorificato motus cæli cessabit. Secundo verò ministerio non indigebit homo quantùm ad cognitionem intelle

ctiuam: quia tali cognitione Deum sancti videbunt immediatè per essentiam. Sed ad hanc visionem essentię oculus carnis attingere non potest. Et ideo, vt ei etiam solatium congruens sibi de visione diuinitatis præbeatur: inspiciet diuinitatem in suis effectibus corporalibus, in quibus manifestè indicia diuinę maiestatis apparebũt, & pręcipuè in carne Christi, & post hoc, in corporibus beatorũ, & deinceps in omnibus alijs corporibus, vnde non destruentur luminaria, sed potius luminis augumentum suscipient.

AD ARGVMENTA.

ad 1 LICET lux facta sit prima die, quæ illuminaret illud Chaos, in cuius medio residebat natura terrę: tamen illa lux sufficiens non fuit. Nec terra distincta, & arefacta reflectere potuit radios illuminantis se in suscitationem caloris natiui. Et ideo, vt dicit Augustinus contrà Manich. necesse fuit, vt luminaria in ornatu cæli ponerentur, & crearentur, per quę sufficienter terra illuminaretur, & dies lucida, & calida à tenebris noctis frigidis, & obscuris diuideretur. Et hoc confirmatur ex dicto Bedę in Glosa. Sol (inquit, dicitur maius luminare) non solùm luminis magnitudine, sed etiam maior est in calore, quo mundum calefacit, cum pręteritis ante creationem eius diebus, nec calorem dies habuisset. Alb.

ad 2 Firmamentum duobus modis dicitur, communiter scilicet, & propriè. Communiter, à firmitate, & incorruptibilitate naturæ dicitur firmamentum, & sic totum, quod est suprà ignem sursum per decẽ cęlos vsq; ad empyreũ, dicitur firmamentum: & tunc cùm dicitur, posuit ea in firmamento cæli, inter ablatiuũ cum sua præpositione, & genitiuum est intransitiua constructio, & est sensus. Posuit ea in firmamento cæli, id est, quod est cælum. Firmamentum autẽ propriè dictum, quòd firmiter stat inter aquas, est cælum stellatum, in quo nec luna, nec sol sunt. Alb.

ad 3 Secundùm Augustinũ nulla difficultas ex hoc oritur. Non enim

enim ponit successionem temporis in istis operibus. Et ideo non oportet dicere, quòd materia luminariũ fuerit sub alia forma. Secundùm eos autem, qui ponunt cælestia corpora ex natura quatuor elementorum nulla difficultas accidit, quia potest dici, quod sunt formata ex prȩiacenti materia, sicut animalia, & plantȩ. Sed secundùm eos, qui ponunt corpora cælestia esse alterius naturæ ab elementis, & incorruptibilia per naturam, oportet dicere, quòd substantia luminarium à principio fuit creata, sed prius erat informis, & nunc formatur, non quidem forma substantiali, sed per collationem determinatæ virtutis. Ideo tamen non fit mentio à principio de eis, sed solum quarta die, vt Chrisostomus dicit; vt per hoc remoueat populum ad Idolatria: ostendẽs luminaria non esse Deos, ex quo nec à principio fuerunt D. Tho. Sed Aegid. loco suprà citato instat, Secundùm Magistrum illæ tres noctes fuerunt sine omni luce: postea quarta nox, factis luminaribus, fuit luce decorata. Concedimus enim cælos, & elemẽta à principio fuisse facta secũdùm suas substantiales formas, sed à principio ante omnem diem non fuit facta lux, sed tenebræ erant super faciem abyssi. Quia maior est huiusmodi scripturæ auctoritas, quàm totius humani ingenij perspicacitas, Sic etiam ante quartam diẽ non lucebant luminaria cȩli secundùm suas substantiales formas, quia eiusdem naturæ, & substãtiæ sunt stellæ cum suis orbibus, cùm sint naturaliter fixæ in eis. Philosophus enim in de cælo, & mundo, licet istud verbum proposuerit generaliter, quòd omne, quod naturaliter est fixum in aliquo, est eiusdem naturȩ cum eo, in quo est fixum, specialiter tamen dixit hoc propter ipsas stellas, quȩ non differunt ab orbibus, in quibus sunt fixæ, nisi quia sunt densiores partes sui orbis. Hæc Aegid. Qui postea prosequitur duos modos, quibus possunt dici facta luminaria, vti dictum est in Expos. Quærit deinde, An possint saluari verba Doctorum (& insinuat D. Tho.) dicentium, quòd luminaria erant facta prius secundùm substãtiales formas, sed quarta die fuerunt eis col-

litæ virtutes ad caussandum determinatas species rerum. Respondet, propriè loquendo, tunc fuerunt facta luminaria, quando inceperunt lucere. De virtutibus autem specialiter collatis eis: satis possunt saluari eorum dicta, ex ratione motuũ, & ex ratione luminũ, quia satis potest probabiliter dici, quòd quarta die inceperunt moueri deferentes planetarum, & eorum epicycli, & tunc planetę inceperunt habere suos proprios motus, per quos habuerunt alium, & alium aspectum ad hæc inferiora, secundùm quos alios, & alios aspectus inceperunt habere efficaciam quandam specialem ad alias, & alias species producendas, Hęc ille.

ad 4 Secundùm Augustinũ nulla sequitur difficultas: quia lux, de qua prima die facta est mentio, fuit lux spiritualis, nunc autem fit lux corporalis. Si autem lux primò die facta, intelligitur lux corporalis, oportet dicere, quòd lux primo die fuit producta secundùm communem lucis naturã, quarto autem die attributa est luminaribus determinata virtus ad determinatos effectus, secũdùm quod videmus alios effectus habere radium solis, & alios radium lunę, & sic de alijs. Et propter hanc determinationem virtutis, dicit Dio. 4. de diu. nom quòd lumen solis, quod primo erat informe, quarto die formatum est. D. Tho. Sed applica, quæ dicta sunt in Exposit. D. Bon. cit. d. 14. cir. litt. dub. 3. inquit, secundùm sanctos Damas. & Basil. luminare non tantùm dicit lumen, sed lucis vehiculum, & lucis vasculum: propter quod Eccl. 46. de sole dicitur, Vas admirabile, Opus Excelsi. Vnde sicut lucerna, quæ dicitur vehiculum lucis, habet in se duplicem naturam, scilicet, lucis, quæ vehitur, & corporis, quod vehit, sic voluerunt dicere de luminaribus cęli. Ait enim Basil. sic. Hoc solare corpus effectum est vehiculum illi primogenito lumini, sicut enim aliud est ignis, aliud lucerna, sic illi luci vehicula luminaria parata sunt. Item Damas. luminaribus illis primum clarum lumen conditor imposuit, non vt impotens dare eis aliud lumen, sed, vt non vacans illud remaneret. Luminare est non ipsum lumen, sed lumi-

nis

nis receptiuum. Secundùm igitur Basil. & Damas. luminaria sunt constituta ex illa prima luce, quę faciebat diem, ac noctem, & sui orbis natura, quadam aggregatione, diuina manu, ad modum vasis, & receptaculi lucis, coadunata. D. Bon.

ad 5 Secundùm Ptolemeum, Luminaria non sunt fixa in sphęris, sed habent motum seorsum à motu sphærarum. Ideo Chrysostomus dicit, quòd non ideo dicitur, quòd posuit ea in firmaméto, quod ibi sint fixa: sed quia iusserit, vt ibi essent, sicut posuit hominem in paradiso, vt ibi esset. Sed secundũ opinionem Arist. stellę fixæ sunt in orbibus, & non mouentur, nisi motu orbium secundùm rei veritatem: tamẽ motus luminarium sensu percipitur, non autem motus sphærarũ. Moyses autem rudi populo condescendens, secutus est, quæ sensibiliter apparent. Si autem aliud sit firmamentum, quod factum est secunda die, ab eo, in quo posita sunt sidera secundùm distinctionem naturæ, licet sensus non discernat, quem Moyses sequitur, vt dictum est, cessat obiectio. Nam firmamentum factum est secunda die, quantum ad inferiorem partem: In firmamento autem posita sunt sidera quarta die, quantum ad superiorem partem, vt totum pro vno accipiatur, secundùm quòd sensu apparet. D. Tho.

ad 6 Dicit Basilius, quòd præmittitur productio plantarum luminaribus, ad excludendam idolatriam. Qui enim credunt luminaria esse Deos, dicunt, quod primordialem originem habent plantę à luminaribus: quamuis, vt Chrysost. dicit, sicut agricola cooperatur ad productionem plantarum, ità etiam & luminaria per suos motus. D. Tho. Sed in script. d. 15. a. 1. ad 1. inquit, cum dicitur. Fiant luminaria in firmamento cęli, non intelligitur, quòd huiusmodi corpora luminarium secundùm esse suum specificum ex præiacenti materia facta sint: sed eorum substantia prius existente, tunc primò virtutes determinatæ eis collatę sunt, ex quo vltimũ complementum sui acquisiere. Hæc autem determinatæ virtutes corporum cęlestium non respondent communibus

vir

virtutibus, quę ſunt in elementis, quæ ſufficiunt ad productionem plantarum, quę ex diuerſa commiſtione elementorum diuerſimodè ſpeciem ſortiuntur, ſed proprijs, quæ ſunt in determinatis rebus, vt ſicut lucis productio elementorũ diſtinctionem præceſſerat, ità luminarium inſtitutio præcederet ſpecierum diuerſitatem. Hæc ille. Alex. 2. p. q. 75. m. 4. format tale argumẽtum, Anima vegetabilis, cùm ſit vita quædam, dignior eſt omni corpore humano, in quantum eſt corpus, hoc autem patet per Auguſtinum in multis locis. Sed natura cæleſtis inducit animam vegetabilem in eſſe: quod patet in lib. de vegetabil. vbi appellatur terra mater plantarum, & ſol pater. Si igitur poteſt illud, quod eſt maius, & nobilius, poteſt & illud, quod eſt minus, & ignobilius. Et ità virtus cæleſtis potuit producere corpus primi hominis, in eſſe. Reſpondet primò, licet vegetabilia, & animalia minuta, quæ exeunt in eſſe per putrefactionem, nobiliora ſint, aliqua ratione, corpore humano: in quantum corpus eſt, non tamen in quantum humanum, propter ordinem, quem habet ad animam rationalem. Secũdò. Quandoq; quę ignobiliora ſunt, cum maiori difficultate educuntur in eſſe: cum maiori enim difficultate educitur lapis viliſsimus in eſſe: ad cuius eductionem requiritur congelatio multorũ annorum, quàm planta aliqua valde nobilis in genere ſuo. Tertiò. Creatura non poteſt in aliquid, niſi in illud, in quo data eſt illi poteſtas à ſuo conditore, quod ergo poteſt facere maius, non poteſt facere minus, ſicut qui poteſt generare hominem, non poteſt generare aſinum: quia hoc non eſt ſibi datum ab illo, a quo eſt omnis poteſtas. Quartò, vt volũt aliqui, ſol non producit in eſſe animam vegetabilem: & hoc oſtenditur ſic. Sol quarto die conditus eſt, vegetabilia tertio die, cauſſa autem origine, & natura debet præcedere ſuũ effectum, & non ſequi. Vnde Baſil. in Hexa. Germinet terra herbam pabuli, per ſe videlicet, tellus germinare pręcepta eſt, nullius indigens adiumento. Quoniam quidam opinantur plantis, ac ſeminibus ſolem cauſſas præſtare creſcendi,

dum ea, quę de terra pullulant, proprij caloris attractu, ab imis sedibus ad summa perducit. Iccirco sole antiquior terræ fęcunditatis ornatus emicuit, vt occasio venerandi solē, vt potè actorem nascentium, his, qui in errore positi sunt, auferretur, si tamē suadere potuerint, quia postquā ipse creatus est, erat iam terra suis fructibus decorata, considerantes quòd herbis, & pabulis sol in nascendo posterior est. Alex.

Luminaria sunt in signa corporalium transmutationum, non autem eorum, quæ depēdent ex libero arbitrio. D. Tho.
ad 7 Notanda duo. Primum, licet corpora cælestia non sint directè caussa electionum nostrarum, quasi directè inuoluntates nostras imprimentia, indirectè tamen ex ijs aliqua occasio nostris electionibus præstatur, secundum, quòd habent impresionem super corpora. Et hoc dupliciter. Vno quidem modo, secundùm quòd impresiones corporum cęlestium in exteriora corpora sunt nobis caussa alicuius electionis: sicut cùm per corpora cęlestia disponitur aer ad frigus intensum, eligimus calefieri ad ignem, vel aliqua huiusmodi facere, quæ congruunt tempori. Alio modo, secundùm quòd imprimunt in corpora nostra, ad quorum mutationem insurgunt nobis aliqu motus pasionum, vel per eorum impresionem efficimur habiles ad aliquas pasiones: sicut cholerici sunt proni ad iram, vel secundùm quòd ex eorum impresione caussatur in nobis aliqua dispositio corporalis, quę est occasio alicuius electionis, sicut cùm nobis infirmantibus eligimus accipere medicinam. Interdū etiam ex corporibus cælestibus actus humani caussantur, in quantum ex dispositione corporis aliqui amentes efficiuntur vsu rationis priuati, in quibus propriè electio non est, sed mouentur aliquo naturali instinctu, sicut bruta. Manifestum est autem, & experimento cognitum, quòd tales occasiones, siue sint exteriores, siue interiores, non sunt caussa necessaria electionis: cum homo per rationem posit eis resistere, vel obedire: sed plures sunt, qui impetus tales naturales sequuntur: pauciores autem, id est, soli sapientes, qui oc-

occasiones male agendi,& naturales impetus nō sequuntur. Et propter hoc dicit Ptolomæus in Centiloquio, quòd anima sapiens adiuuat opus stellarũ, & quòd non poterit Astrologus dare iudiciũ secundùm stellas, nisi vim animæ, & complexionem bene cognouerit: & quòd Astrologus non debet dicere rem specialiter, sed vniuersaliter: quia scilicet impressio stellarum in pluribus sortitur effectum: qui non resistunt inclinationi, quæ est ex corpore: non autem semper in hoc, vel in illo, qui fortè per rationem naturali inclinationi resistit. D. Tho.3. contrà Gent. c. 85. *Secundum*. Si Catholicum dogma est, corpora cælestia nequaquam eas res, quæ in nostro sitæ sunt arbitrio, efficere, & quæ ab electione hominum pendent: inde consequitur, vt nec eorum signa, & notæ profectò esse possint. Quamobrem, cum Plotinus in libro, vtrùm stellæ aliquid agant, & de Fato, c. 6. Origenesque,& Eusebius lib.6.de præparat Euang. c. 9. Deum in corporibus cælestibus tanquam in tabulis, & chirographo, aut scripsisse, aut pinxisse euenta omnia nostri ortus, vitæ, morumq; progressus, citrà tamen arbitrij nostri vllam vim, aut coactionem, volunt: & simul sideribus vim detrahunt hæc efficiendi, quemadmodum videre est in primo Periarchon c.1. mihi profectò abijsse longius à veritate videntur. Cùm enim res non nullæ natura significent, aliæ verò,vel diuina, vel humana duntaxat institutione: & priora quidem signa naturalia, posteriora verò signa data vocentur: nullum naturale signum reperias, quod, vel caussa quadamtenus non sit eius rei, cuius signum est, vel certus quidam effectus. Quemadmodum & Ioan.Picus lib.4. contrà Astrologos scitè admodum annotauit. Proinde, cùm astrorum dispositio, ac tabulæ effectus non sint humanarum rerum, & nihilominus signa naturalia earum sint: oportet, vt caussæ existant. & si caussę quoq; non sunt, nec etiam earum signa naturalia esse possunt: non igitur pręsignant natura res nostras in vniuersum sidera. Sed nec etiam institutione diuina: nam quę nobis Deus signa dedit, cùm ad nostram vtiq; insti-

tutionem, & admonitionem dederit, voluit, vt apertam aliquam haberent cum rebus, quas pręsignant, analogiam, qua facilior, latiorq; nobis aditus ad arcana dignoſcenda fieret, quorum gratia ea ſigna dedit: vt proinde Magiſter dixerit. Signa ſacra imaginem gerere earum rerum, quas indicant, & ſanctorum omninm ſignaculorum inductione, quæ patribus pariter, & nobis deinceps diuinitus data ſunt, in præſenti periclitarer, niſi hæc notiora eſſe intelligerem, quàm, vt in eis explicandis tempus mihi conterendum ſit. At verò nullam conuenientiam cum rebus, quæ noſtri ſunt arbitrij, ſidera habent, niſi, vel per accidens, ac, vt Aliacēſis de Concord. Aſtrol. cum Theol. verbo. 3. loquitur, diſpoſitione remota, & contingente, nõ ſimpliciter neceſſaria, & ſufficiẽte, quod, vt arbitror, nec S. Tho. negaret 3. contrà Gent. c. 92. vel quam homines eis dederunt. Quamobrem & ſigna data ab hominibus dici poſſunt, nimirum à Caldæis, Aſſyrijs, & Aegyptijs, vti Cic. lib. 1. de Diuinat. teſtatur. Non igitur luminaria ſigna ſunt diuinitus inſtituta ad per ſe manifeſtãdas hominum electiones, & res. Et hæc profectò ratio firmiſſima eſt, licet Iulius Sirenius lib. 9. c. 37. ex aduerſo proferat, Caniculam indicare maximum æſtum, & hirundinem aduentantem ver, ac neutrum tamen eſſe eorum vel cauſſam, vel effectum. Vtrunque certè Picus negaret, & rectè. Quòd Canicula, & hirundo, potius obſeruatione humana tanquam ſigna illarum rerum capta fuerint, quàm, vt ſint a natura data, vt eas præſignent. Quòd ſi contenderit, natura quoq; hęc præſignare, Reponet Picus, opinor, & caniculam eſſe cauſſam quandam partialem illius ęſtus, Quamobrem tunc flagrare aer videtur: Et ver, hoc eſt, aeris temperiem, & frigoris à loco expulſionem, eſſe in cauſſa, cur ſe ſe ad hæc loca hirundo recipiat: Attrahũtur enim à commodo continente corpora quadantenus, ſi Albertum in lib. de natura locorum auſcultamus, atq; adeò hæc efficiens quoque cauſſa motus localis eorum eſt: Quanquam pręterea extrà controuerſiam eſt, animalia ab intelligentia non errante eò dirigi,

ac

ac excitari vbi & seruari illæsa, & commodiùs, posse viuere perspexerit: & proinde locum esse tanquam intentum, vt caussam salutis eorum, ab auctore naturę. Itàq; licet Plotino, Origeni, Eusebioq; visum sic fuerit, & proinde. D. August. lib. 5. de Ciuit. Dei c. 1. dixerit, opinionem hanc viris non mediocriter doctis placuisse, & Gullielmus Parris. lib. 1. de vniuerso, argumentis, & testimonijs stabilire eam conatus sit, mihi tamen Ioannes Picus accessisse propius ad veritatẽ illis in hac controuersia videtur, ac scripturis magis consentanea docere. Viel. lect. 21. Manifestum est igitur D. Thomam scitè admodũ dixisse, luminaria non esse signa eorum, quæ dependent ex libero arbitrio. Luminaria non esse caussam eorum, quæ ex libero arbitrio dependent, de fide est. Vt constat ex concilio Toletano primo c. 21. & Bracharense cap. 9. & 10. & 20. An verò signa sint, vtraque pars sine pręiudicio fidei sustineri potest. Cùm verò dicitur, si signa, Vel caussæ, vel effectus: vtrunque assertor affirmatiuę partis negaret, simileque afferret de scientia angelorum, quæ secundùm D. Thomæ opinionem, nec caussa rerum est, nec caussata à rebus, Adeò quòd, sicut habere species rerum concreatas est quodã modo passio intellectus angelici, & naturaliter sequitur intellectum angelicum. Ita quodam modo passio corporum cælestium est, & naturaliter sequitur ea, habere scripta, seu depicta euenta omnia nostri ortus, vitæ &c. De quo sermonem habebo Hiere. 10. super illud; A signis cæli nolite metuere.

ad 8 Per caussam sensibilem quandoque ducimur in cognitionem effectus occulti, sicut & è conuerso. Vnde nihil prohibet caussam sensibilem esse signum. Ideo tamen potius dicit signa, quàm caussas, vt occasionem idolatriæ tolleret. Eadẽ de caussa, licet creatura aliqua possit dici esse facta vel propter actum proprium, vel propter aliam creaturam, vel propter totum vniuersum, vel propter gloriam Dei, attamen illam solam caussam expressit, secundùm quòd sunt fãcta luminaria ad vtilitatẽ hominum. Vnde dicitur, Deut. 4.

Ne fortè eleuatis oculis ad cęlum videas solem, & lunam. & omnia astra cæli, & errore deceptus adores ea, & colas quæ creauit Dominus Deus in ministerium cũctis gentibus. Hoc autem ministerium hic explicat per tria. Primo enim prouenit vtilitas hominibus, ex luminaribus quantùm ad visũ, qui est directiuus in operibus, & maximè vtilis ad cognoscendas res. Et quantùm adhoc dicit, vt luceant in firmamento, & illuminent terram. Secundò, quantùm ad vicissitudines temporum: quibus & fastidium tollitur, & valetudo conferuatur, & necessaria victu oriuntur, quę non essent, si semper esset aut æstas, aut hyems. Et quantùm ad hoc dicit, vt sint in tempora, & dies & annos. Tertiò, quantùm ad opportunitatem negotiorum, & operum: in quantum ex luminaribus cæli accipitur significatio pluuiosi temporis, vel sereni, quæ sunt apta diuersis negotijs. Et quantùm ad hoc dicit, vt sint in Signa. D. Tho. Vel, luminaria cæli ità sunt signa istorum inferiorum, quod etiam sunt caussæ eorum: prout in effectibus eorum aliqua pronosticamur de futuris, vt cùm serò rutilat cælum, pronosticamur serenitatem: quia enim corpora cælestia, non solum sunt caussa illius rubedinis quæ est signum serenitatis, & ex qua pronosticamur de serenitate, sed etiam sunt caussa illius serenitatis sic per pronosticationem habitæ: ideo sic sunt signa, quòd etiã sunt caussæ. Itàque inquantùm non sunt caussæ necessariæ, & eorũ effectus possunt impediri, possunt dici caussæ deficientes, & signa, & non caussæ; prout verò efficiunt, quæ pronosticamur ex eis, possunt dici signa, & caussę. Aegid. cit. d. 14. q. 3. a. 2. in calce. Iunge solutionem quinti decimi.

Ad 9 In prima die facta est communis distinctio temporis per diem & noctem secundùm motum diurnum, qui est communis totius cæli, qui potest intelligi incepisse primo die: sed speciales distinctiones dierum, & temporũ, secundùm quod dies est calidior die, & tempus tẽpore, & annus anno: fiunt secundùm speciales motus stellarum, qui possunt intelligi quarto die incepisse. D. Tho.

In

ad 10 In illuminatione terræ intelligitur vtilitas hominis, qui secundùm animam præfertur corporibus luminarium. Nihil tamen prohibet dici, quòd dignior creatura facta est propter inferiorem; non secundùm quòd in se consideratur, sed secundùm quòd ordinatur ad integritatem vniuersi. D. Tho. In scripto verò dicit dist. 15.a. 1. ad 6. Aliquid potest esse propter aliud dupliciter. Aut quia ordinatur ad ipsum, sicut ad finem proprium, & principalem, & sic inconueniẽs est dicere, quòd aliquid sit propter vilius se, vt luna, & stellæ propter noctuas, & vespertiliones: cùm finis potior sit ijs, quę sunt ad finem. Alio modo potest dici aliquid esse propter aliud, cui ex ipso prouenit aliqua vtilitas, eo modo, quo posset Rex dici propter rusticum esse, ex cuius regimine prouenit ei pax. Per hunc modum intelligendũ est, quod dicit Magister in littera. Ideo factam esse lunam, & sidera propter animalia, quæ lucem solis ferre non possunt. Omnes enim vtilitates, quæ ex corporibus cælestibus proueniunt in inferioribus, sunt à Deo prouisę, qui corpora illa instituit. Hæc ille.

ad 11 Quando Christus in passione sua operatus est miracula circa corpora cælestia, faciendo solem obscurari, non peruertit ordinem temporum. Nam illa solis obscuratio, secundùm aliquos, fuit propter hoc, quòd sol suos radios retraxit, nulla immutatione facta circà motum cælestium corporum, secundùm quem tempora mensurantur. Vel hoc accidit per interpositionem nubium, vel per interpositionem lunę inter nos, & solem. Vt declarabitur Math. 27. super illud, Tenebræ factæ sunt, &c.

ad 12 Luminaria facta sunt in actu, & non in virtute tantùm, sicut plantæ. Non enim habet firmamentum virtutem productiuam luminarium, sicut habet terra virtutem productiuam plantarum. Vnde scriptura non dicit, producat firmamentum luminaria; sicut dicit, Germinet terra herbam virentem id est, producendi accipiat virtutem. Prius ergo producta sunt luminaria in actu, quã plantæ in actu, licet prius

plantæ in virtute, & causaliter productæ, quàm luminaria in actu. Itē, opus distinctionis ordine naturę pręcedit opus ornatus, luminaria autem pertinent ad ornatum cæli, plantę verò, maximè secundùm esse virtuale, non pertinent ad ornatum terrę, sed potius ad perfectionem eius. Nam ad perfectionē cæli, & terræ pertinere videtur ea solùm, quæ sunt cælo, & terrę intrinseca. Ornatus verò ad ea pertinet, quæ sunt à cælo, & terra distincta. Sicut homo perficitur per proprias partes, & formas, ornatur autē per vestimēta, aut aliquid huiusmodi. Distinctio autē aliquorū maximè manifestatur per motū localem, quo ab inuicem separantur. Et ideo ad opus ornatus pertinet productio illarū rerū, quę habēt motum in cęlo, vel in terra. Luminaria autem secundùm Ptolomeū non sunt fixa in sphęris, sed habent motum seorsùm a motu sphęrarum. Secundùm verò sententiam Arist. Stellæ fixæ sunt in orbibus, & non mouentur, nisi motu orbium secundùm rei veritatem: tamen motus luminarium, & stellarum sensu percipitur, non autem motus sphærarum. Moyses autem rudi populo condescendens secutus est, quæ sensibiliter apparent, dicens. Luminaria ad ornatum firmamenti pertinere. Plantę autem non pertinent ad ornatum terrę, sed solùm animalia. Nam quęlibet res pertinet ad ornatū illius loci, in quo mouetur vel vere, vel apparenter, & non in quo quiescit. Plantæ autē radicitus infixæ terræ adhærēt, ideo ad ornatum ipsius non pertinēt, sed cum ipsa, & eius perfectione computātur. Stellę autem, & si non mouentur in cælo per se, mouentur tamen per accidens, & apparenter: plantæ autem nullo modo mouentur, & ideo ordine naturę prius debuerunt produci plantæ, quę pertinent ad perfectionem intrinsecam partium vniuersi, videlicet terræ, quàm luminaria, quæ pertinent ad ornatum cęli. D. Thō.

ad 13 Luminaria esse in signa dupliciter habet exponi, secundùm quòd duplex est vsus signi. Signum enim & est ad signandum, & est ad distinguendum. Si primo modo accipitur signum, tunc est sensus, quòd illa luminaria facta sunt in

signa

ſigna, ideſt, in ſignificationem futurorum, & variationem temporum, & dierum, & annorum, vt variatio temporum attendatur in mutatione, quantum ad calorem aeris, & frigus, variatio dierum, quantum ad lumen, & tenebras, variatio annorum, quantum ad renouationem horum duorum, & ſic dicuntur corpora cęleſtia eſſe in ſigna, non quorumlibet futurorum, ſed eorum, quorum ipſa ſunt quodammodo cauſſa, ſicut imbrium, & ventorum, & ſic exponit Damaſ. vel etiam eorum, quę præſignant diuina prouidentia, ſicut eorum, quæ aduenient in iudicio, ſecundùm illud Luc. 21. Erunt ſigna in Sole, &c. Aliorum verò, quę ſunt à libero arbitrio, non ſunt ſigna inſtitutione diuina, ſed potius ad illa ſignanda attraxit humana fictio, & fallacia diabolicá. Si ſecundo modo accipitur, videlicet, ab actu diſtinguendi, Tunc eſt ſenſus, ſint in ſigna, quaſi diſtinctiones temporum, dierum, & annorum. Hęc autem expoſitio diuinę ſcripturę videtur eſſe magis conſona, quod patet per antecedentem litteram, vbi dicitur. Fiant luminaria in firmamento cæli, & diuidant diem à nocte. Duplex enim eſt motus luminarium. Vnus, qui eſt ad motũ vltimæ ſphęrę ſuper polos principales ab oriente in oriens per occidens, quo motu reuoluuntur ſemel quolibet die naturali, & ſecundùm hunc motum diuidunt diem, ac noctem. Sicut dicitur in pſal. Fecit ſolé in poteſtatem diei, lunã, & ſtellas in poteſtatem noctis. Alius eſt motus proprius, quem habent naturaliter in circulo obliquo ſcilicet in Zodiaco, in quo duodecim ſigna deſcribuntur, & ſecundùm motum plantarum in illis ſignis, & maximè ſolis, fit ſignatio, & diſtinctio temporum, & dierum, & annorum. Diſtinctio temporum fit, quia quatuor ſunt tempora anni, ver, & ęſtas, autumnus, & hyems, quę diſtinguuntur per motum ſolis in Zodiaco, prout ad nos accedit, & à nobis elongatur. Diſtinctio verò dierum fit ſimiliter per eundem motum, quia modò dies creſcunt, modò decreſcunt. Aliquando dies ſunt maiores noctibus, aliquãdo minores, ſecundùm quòd per illum motum dupliciter ac

cipitur

cipitur solstitiũ scilicet æstiuale, & hyemale, & duplex æquinoctium scilicet vernale, & autumnale. Similiter & distinctio annorum fit per eundem motum, vno enim anno complet sol zodiacum. Et per hoc patet responsio ad obiecta. Quod enim dicitur esse in signa, hoc est, vel in significationem imbrium, & ventorum, vel in distinctionem temporum, & ideo dicit tempora pluraliter propter variationem temporum in quatuor temporibus anni, secundùm quatuor elementorum qualitates. Et subiungit dies, & annos, vt sicut, per tempora notabatur variatio, sic etiam per dies, & annos possit notari motus illius terminatio: Ità quòd dies dicit terminationem motus, quo mouetur sol motu firmamenti, & annus terminationem motus, quo mouetur in obliquo circulo. Et in hoc patet, quòd non debet poni mensis, & septimana, quia non tangitur ibi noua variatio, nec noua terminatio. D.Bon. Vnde etiam solutum est quartum decimum. Concordat Aegid. cit. d. 14. propè finem. Veruntamen ad cognoscendum, quomodo diuinare, seu pronosticari per astra peccatum sit, & quomodo non, obseruandum ex Caiet. 2. secundę q. 95. a. 5. propè princip. Quòd multùm refert, an aliquis ex cęlestibus, velit scire per certitudinem, quid futurum sit, aut scire per coniecturam, quantum, scilicet, est ex tali inclinatione, Inclinant namq; sidera per modum passionis, hoc est, per modum, quo tristitia, amor, odium incitat voluntatem nostrã. Primo namq; modo, scilicet, per certitudinem inquirere cognitionem futurorum contingentium ex cælestibus est vanum, & superstitiosum, diabolicum, ac damnatum ab ecclesia. Et ratio est, quia futura contingentia non de necessitate caussantur à cęlo. Secundo autem modo, inquirere cognitionem inclinationum, siue hominum, siue aliarum rerum corporearum ad electiones nostras, quę naturæ facultatem non excedunt, & alia casualia, siue fortuita, non est malum, nec damnatum. Et ratio est, quia huiusmodi inclinationes sunt effectus corporum cælestium. Conari autem ad cognoscendum effectus caussarũ naturalium

per

per eas non eſt malum. Propterea auctor, id eſt, D. Tho. in littera concludendo dicit. Si quis vtatur ad cognoſcendum per certitudinem futura opera hominum, non dixit ad cognoſcendum, ſed dixit, ad cognoſcendum per certitudinem, vt differentiam iſtam, quam declarauimus intelligeres. Hęc Caiet.

ad 15 Sunt ſigna, & cauſſæ, magis tamen exprimit Scriptura quòd ſint ſigna, quàm quòd ſint cauſſę, pro eo quod, nec cauſſant ſufficienter, nec cauſſant neceſſariò, Operantur enim per cauſſas vniuerſales, quæ per particulares indigent adiuuari, & poſſunt impediri. D. Bon. Et ſine luminarium propria diſpoſitione voluntas Dei, cùm expedit, aliquando hos effectus producit, etiam exiſtentibus ijs in contraria diſpoſitione. Alex. vbi ſuprà.

ad 16 Tempus, quod eſt vnũ de quatuor Coæuis, & quod cepit cũ mundo, eſt illud idem, quod nunc eſt, & durabit vſq; in finem mundi. Motus enim primi mobilis, cuius numerus eſt tempus, incepit cum mundo, & durabit vſque in finem mundi, propter quod tempus, quod eſt numerus illius motus, ſic incepit, & ſic durabit vſque in finem mundi. Sed in fine mundi, quia ceſſabit motus cæli, & ſol, & luna ſtabunt in habitaculis ſuis, quòd non mouebuntur amplius, iuxtà dictũ prophętæ, ideo tunc in fine mundi finietur motus cęli, & tempus. Aegid. De hoc dictum eſt ſuprà. Et quæ tempora fuerunt facta quarta die, dictum eſt.

Tempus dupliciter poteſt accipi, ſcilicet, communiter, pro
ad 17 quacunq; menſura eſſe exiſtentis in variatione: & propriè, ſcilicet, ſecundùm quòd eſt continuatio motus ab anima numerata: qua, mediante motu, cuius eſt paſſio, menſurat anima durationes motuum aliorum; quæ continuatio eſt ſicut in ſubiecto in motu primi mobilis, manifeſtè nobis noti, propter ſenſibilitatem ſtellarum, & ſignorum, quæ in ipſo ſunt. Primo modo, loquendo de tempore. Aeuum non fuit creatum ante tempus duratione, ſed dignitate, quia fuerunt concreata angelica natura, in quo etiã cointelligi-

tur sua mensura, quę est Aeuum, & cælum empyreum, & primum instans temporis largè, & communiter dicti, & materia aliorum corporalium. Loquendo de tempore secundo modo, sic dico, quod Aeuum non tantummodo dignitate præcessit tempus, sed etiam duratione, secundùm opinionem dicentium opera sex dierum fuisse facta per interualla temporum. Ric. Qui contradicit Aegid. vt in solutione pręcedentis argumenti dictum est, Res est incerta.

ad 18 Fuit hæc ratio. D. Bon. vt ex dictis patet. Tenentes sphæras cælestes inter se contiguas, & non continuas esse, dicũt, quod nomine firmamẽti cõprehendit scriptura omnes octo sphęras, loquens in singulari propter vnitatem coordinationis, quia vna continet aliam, vel fortè propter apparentiã sensus, cui non est illa distinctio manifesta. Ric. Vtrùm autem ex confricatione sphærarum in suo motu sonus generetur, dicetur Iob. 38. super illud. Concentum cæli &c.

ad 19 Corpora cælestia, quantùm ad substantiã suam, non sunt facta, vt diuidant diem, & noctem, nisi mediante motu, & ideo cessante alternatione dierum, & noctium cessabit motus: sed non propter hoc cessabunt luminaria cæli quo ad substantiam, & entitatem suã: quia ex eis sine motu proueniet aliud ministerium, seu alia vtilitas hominibus, inquantum ex consideratione eorum consurgent in laudem & gloriam Dei. Dur. Non est finis principalis luminarium, quod sint in dies, & annos. Sed est finis sub fine pro tempore vitę mortalis hominum indigentium tali distinctione temporum. Doct. subtil. ead. dist. q. 2. Finis luminarium, qui hic assignatur est finis proximus: quia est proprius eorum actus, sed ipse actus vlterius ordinatur ad alium finem, scilicet, ad ministerium humanum, vt patet per illud, Deut. 4. Ne forte oculis eleuatis ad cęlum &c. Et ideo magis debet iudicium sumi de corporibus cęlestibus secundùm ministerium hominum, quàm secundùm finem hic in Genesi assignatum. Corpora autem cęlestia per alium modum in ministerium hominis glorificati cedent, sicut dictum est, & ideo

non

non ſequitur, quod fruſtrà remaneant, licet non diuident diem, & noctem. D. Tho. ead. q. 2. a. 2. ad. 3.

Fecitq́; Deus duo luminaria magna. Luminare maius, vt præeſſet diei, & luminare minus, vt præeſſet nocti, & ſtellas, & poſuit eas Deus in firmamento cæli, vt lucerent ſuper terram, & præeſſent diei, ac nocti, & diuiderent lucem, ac tenebras. Et vidit Deus quòd eſſet bonum.

ARGVMENTA.

1 Bi dicit noſtra littera, Et præſint diei, ac nocti, alia habet. Sint in inchoationem diei, ac noctis: Ratione cuius obijcitur. Nonne ex preſentia Solis ſuper terrã eſt dies, ex abſentia eius eſt nox? Ergo Sol eſt ad vtrunque, cum per ipſum diſtingua tur veſpere, & mane. Prętereà: contingit, quòd luna non ſemper lucet in noſtro hemiſphærio in initio noctis; Quid ergo erat dicere, & ſint in inchoationem diei, ac noctis, tam quam luna eſſet in inchoationem noctis, ſemper lucens in noſtro hemiſphærio? Alex. 2. p. q. 52. m, 2. a. 1.

2 Aliqua alia luminaria ſunt maiora luna: & hoc probatur per diſtantiam corporum, & apparitionem, Non ergo luna debuit dici luminare magnum. Alex. 2. p. q. 52. m. 1. a. 3.

3 Vel per ſtellas intelligit fixas, àut erraticas, non erraticas, quia dicit, quod poſuit eas in firmamento, non fixas, quia connumerat cum ſole, & luna. Alex. ibi a. 4.

4 Inueniuntur planetę in qualibet reuolutione ſub alio puncto, quàm fuerunt in pręcedenti reuolutione, & hæ variationes manifeſtæ ſunt in planetis, ergo ſi poſuit in firmamen

to,

to, necesse est eos moueri motibus proprijs, & si mouentur motibus suorum orbium, necesse est, quod sint posita in alio corpore, quod naturam habet mouendi contra ipsi firmamento. Alex. ibi.

5 Secundùm Grammaticam sol dicitur, quasi solus lucens, eò quòd nihil lucet in cælo, nisi sol, aut illustratum à sole:& est doctrina Arist. & Auic. ergo videtur non fecisse duo luminaria, sed vnum solum, quod lumine suo facit luminare minus. & stellas. Alb. 2.p.q. 59.

6 Dicit Ambrosius, quòd stellis ardentibus continuè volui tur orbis, idem Dicit Basil. idem dicit Augustinus: Malè er go dicuntur stellæ: quia nunquã stant, sed continuè voluun tur. Alb. ibi.

7 Superfluè dictum est, vt diuiderent lucem à tenebris. Hoc nanque factum est prima die in opere distinctionis, ibi enim dictum est, diuisit lucem à tenebris. Alb. ibi.

8 In sequentibus, vbi tangitur ornatus aeris, aquæ, & terræ, dicitur, Benedixit eis dicens, crescite, & multiplicamini. Sed dignioris corporis ornatus digniorem debuit ha bere benedictionem, maximè secundùm eos, qui lunam di cunt imperfectam esse creatam, & primam, illi enim compe tit benedictio, vt crescat, & multiplicetur. Ergo non solùm debuit dicere, & vidit Deus, quòd esset bonum, sed vlteriùs protendere benedictionem. Alb. ibi.

9 Luna non præest nocti, quando est plena. Probabile au tem est, quòd luna fuerit facta plena. Sic enim homines incipiunt computare. Ergo luna non est facta, vt præsit nocti. D. Tho. 1. p. q. 70. a. 2. arg. 5.

10 Vnum quodq; luminare tempori illi pręesse videtur, in quo apparet: sed luna quandoque etiam in die apparet: ergo non debet dici solum nocti præesse. D. Tho. 2. d. 15. a. 2. arg. 5.

11 Si innouato homine corpora cælestia innouentur: oportet, quòd eo deteriorato sint deteriorata, sed hoc non vide tur probabile: cùm illa corpora sint inuariabilia quantũ ad id,

id, quod eſt in ſubſtantia eorum,ergo nec innouato homine innouabuntur. Prętereà, ſi deteriorata tunc fuerunt,oportet, quod tantùm deteriorata fuerint, quantũ dicuntur eſſe melioranda in hominis innouatione. Sed Iſa. 30. dicitur, quòd tunc erit lux lunę, ſicut lux ſolis. Ergo & in primo ſtatu, antè peccatum,luna lucebat,quantum nunc lucet ſol: ergo quandocunque luna erat ſuper terram faciebat diem, ſicut facit ſol,& hoc manifeſtè apparet falſum per id,quod dicitur Gen. 1.quòd luna facta eſt,vt pręeſſet nocti.ergo homine peccante non ſunt corpora cæleſtia diminuta in lumine: ità nec eorum lumen augebitur,vt videtur, in hominis glorificatione. D.Tho.4.d.48.q.2.a.3.arg.3.

12 Sicut inferiora elementa ſunt ornata plantis, ac animalibus, & cęlum ſidereum ſtellis, & ſole,& luna,ità etiam & cęlum empyreum ornatum eſt Angelis, ſed in plantis, & animalibus inueniuntur multa eiuſdem ſpeciei. Similiter etiam videtur,quòd omnes ſtellæ ſint vnius ſpeciei, quia communicant in vna forma nobiliſſima, quæ eſt lux: ergo videtur pari ratione, quòd,vel omnes angeli, vel aliqui conueniant in vna ſpecie. D.Tho. de Spiritual.creat. art. 8. arg. 12.

13 Hæc luminaria facta ſunt propter diem, & noctem, ſicut dicitur Gen. 1. ergo ceſſante nocte in die iudicij, debet ceſſare luminare, quod factum eſt, vt præeſſet nocti. D.Bon.4.d. 48.cir. litt. dub. 5.

14 Vt dicitur Gen. 1. Deus fecit duo luminaria magna, ſolem, id eſt, Papam, vt præeſſet diei. ſcilicet, in ſpiritualibus, & lunam, id eſt, Imperatorem, ſiue Principem ſecularem, vt pręeſſet nocti, ſcilicet, in temporalibus: ſed luna, quòd pręſit nocti, non habet, niſi per lumen ſibi à ſole mutuatum. Ergo & Imperator, vel Rex præeſt in temporalibus, per poteſtatem, quam habet à Papa. Ioa. de Tur. cre. d. *96*. can. Duo ſunt a. *3*.

15 Cęli huic ſublunari mundo dominantur, vt potè, cui calorem, virtutemq; influunt, quibus fouetur, ac vegetatur. Vnde Ariſt. 1.Meteor. Neceſſe eſt mundum hunc inferio-

rem subiectum esse lationibus superioribus, vt eius inde virtus gubernetur, & Gen. 1. creatus esse sol legitur, vt præsit diei, lunaquè, vt præsit nocti. Dominic. Sot. de Iust. & Iu. lib. 4. q. 1. a. 2.

16 Sicut in cęlo, itâ, & in terra voluit duo esse luminaria: nẽpe auctoritatem Sacram Pontificum, & Regalem potestatem, vt habetur dist. 96. can. Duo. Haud ergo expedit ciuilem iurisdictionem cum ecclesiastica commisceri. Dominic. Sot. de Iust. & Iu. lib. 10. q. 4. a. 5.

CONCLVSIONES.

1
VGMENTVM *lucis, quod sunt habituri cæli in die iudicij, non erit restitutio.*] Omnes Theologi dicunt, in die iudicij, quando mundus innouabitur, astra, corporaq; cælestia cremento lucis debere decorari. Sed in hoc discrepant, quoniam aliqui putant, ob delictum Adæ, solem, & lunam plurimum suę lucis amisisse. Imò Glosa super illud Isa. 30. Erit lux lunæ, vt lux solis, ait, quòd cùm omnia facta sint propter hominẽ, in eius lapsu peiorata fuere, solq;, & luna in suo lumine minorata; Atq; eadem ratione in mundi consummatione debet eis lumen restitui, quare illud septempliciter solaris lucis, de quo fit sermo in præcitata Isaiæ auctoritate, dictum putant, quia restituetur ei lux, qua septem illis diebus ante hominis casum promicauit. At verò minimè credendũ est, quippiam reale luminis illis luminaribus fuisse ademptum: quoniam per naturam id fieri nequiuerat: Quod autem Deus propter peccatum Adæ illorum lumen extenuaret, nõ est credibile, vt toto mundi decursu pręter suam essent naturam quodam modo truncata. Adde, quod lumen hoc, quo nunc lucent, est totum, quod suę naturæ conuenit, alioquin astra non essent idonea, & sufficientia ad conseruandum humanum genus. Quod si hoc est naturale, non habuissent in statu naturæ integræ aliud vehementius. Nam aliàs illud fuisset supranaturale: essetq; nimium excellentius, quàm vt

homi-

homines illud ferre possent, neq; ad aeris temperamentum esset idoneum. Immo sequeretur, quod luna tunc, vt ait propheta, tantùm luceret, sicut modo sol, atq; adeo, quando esset in oppositione solis, in nullo hemispherio fieret nox, contrà illud Gen. 1. luminare maius, vt prȩesset diei, & luminare minus, vt praeesset nocti. Igitur nullo modo illa fuerunt propter peccatum minoris lucis. Sed in gratiam illius Glossæ, intelligendum est, respectu humani vsus, quia inclementia aeris, quȩ propter frigus, vel æstus accidit, est nobis in pœnam peccati, quȩ anteà fuisset naturalis. Quemadmodum terra maledicta fuit in opere suo, vt spinas, & tribulos germinaret. Non quod eosdem anteà non germinasset, quia sunt naturales, sed quia non essent in pœnam hominibus molesti. Fit ergo ex ijs consequens, quod augmentum lucis, quod habituri sunt cæli in die Iudicij, nō erit restitutio illius, quod perdiderunt, sed ornamētum illius innouationis. Dominic. Sot. 4. sent. d. 48. q. 2. a. 3.

2 ¶ *Constitutiones Ecclesiasticæ præeminent ciuilibus.*] Constitutio Ecclesiastica ab ampliori claritate deriuata est: legitur enim Gen. 1. Fecit Deus in cȩlo duo luminaria magna, sed, secundùm allegoricum sensum, per cælum intelligitur ipsa vniuersalis Ecclesia, per solem, & lunam duȩ principales auctoritates, quibus regitur tota Ecclesia, scilicet, Papalis, & Regalis, vt deducit etiam Innoc. de maio. & obed. can. Solitæ. Per solē intelligitur Papalis, sicut per lunam Regalis. Sed id, quod procedit à sole maiori claritate splēdet, quàm id, quod procedit à luna: cum sol maior sit nobilitate, virtute, & claritate, ergo sequitur, quòd constitutiones Ecclesiasticæ, quæ procedunt à potestate Papali, præemineant ciuilibus, quæ procedunt à potestate Regali. Et hinc est, quod, vt habetur 2. q. 3. §. Hinc colligitur, leges seculi non dedignantur sacros canones imitari. Quò fit, vt, si lex ciuilis contraria reperiatur constitutioni Ecclesiasticæ, omnino post ponenda sit, & constitutio ecclesiastica suscipienda, & prosequenda, ità habetur, dist. 10. per quatuor priores canones. Ioa. de Tur.

N Crem·

Crem. cit. dist. Can. lege Imperatorum. Si dicatur, Imperium in humanis præsidet, Sacerdotium in diuinis, quia luna prçest nocti, sol diei; Ergo saltem in humanis, siue temporalibus leges Imperiales, siue ciuiles præeminent Ecclesiasticis. Resp. Imperator non prçsidet in humanis vniuersaliter, cùm Papa in multis etiam humanis præsideat, in quibus Imperator nullam habet iurisdictionem. Deinde in alijs, in quibus prçsidet; si constitutio ciuilis, sic opponeretur Ecclesiasticæ, quòd verteretur in periculum animæ, prçponenda esset Ecclesiastica ciuili, immo in tali casu, vt dicit Ioa. And. Papa potest tollere constitutionem Imperialem, vt patet de Iudi.c. Nouit.& de Prçscript.c.fi.& de secundis nupt.c.pen. & vlt. Hæc ille. Vide quoq; Siluestrum v.lex. quçs.ij.

3 ¶*Potestas Ecclesiastica, & Ciuilis sunt distinctæ.*] Innocentius tertius, vt habetur de maior. & obed. c. Solitæ, scribens Constantinopolitano Imperatori, dicit. Præterea nosse debueras, quod fecit Deus duo magna luminaria in firmamento cçli, luminare maius, vt præesset diei, luminare minus, vt prçesset nocti: vtrunq; magnum, sed alterum maius. Ad firmamentum igitur cçli, hoc est, vniuersalis Ecclesiæ, fecit Deus duo magna luminaria, idest, duas instituit dignitates, quç sunt, pontificalis auctoritas, & regalis potestas. Sed illa, quç prçest diebus, id est, spiritualibus maior est: quç verò carnalibus, minor, vt quanta est inter solem, & lunam, tanta inter Pontifices, & Reges differentia cognoscatur. Hçc ille. Duo luminaria distincta, duæ igitur potestates distinctæ. Assertio quoq; est Pelagij Papæ, cit. can. Duo sunt. Confirmaturq; ratione, Potentiæ, & artes, vt 2. Eth. auctor est Philosophus, per actiones differũt, & actiones per obiecta, & fines, quo actiones diriguntur: sed in corpore mistico christiano sunt duo fines, vnus naturalis, quo ciuilis administratio tendit, nempe pax, & tranquillitas reip. & alter supra naturalis, qui in diuino conspectu possidetur, quem, vti ait Paulus, neq; oculus vidit, neq; auris audiuit: ergo sunt potestates diuersç ad illos consequendos. Ratio est Hug.

par.

par. 2. de ſacrament. vbi ait, quòd, cùm duę ſint vitæ, vna terrena, & altera ſpiritualis, vt vtraq; in iuſtitia ſeruetur, & vtilitas proueniat, neceſſaria eſt duplex poteſtas ad conſeruationem Iuſtitiæ; vna, quæ pręſit terrenis, ad gubernandam ciuilem vitam, atq; altera, quę præſit ſpiritualibus, ad componendam vitam ſpiritualem. Dominic. Sot. 4. ſent. d. 25. q. 2. a. 1.

4 ¶ *Poteſtas ſpiritualis præſtantior eſt ciuili.*] Præſtantior quippe eſt ſol luna, anima corpore. Comprobaturq; ratione, Vt 1. Eth. auctor eſt Philoſophus, qualis eſt ordo inter fines, talis eſt inter facultates, & artes, quæ illos habent propoſitos fines. Ob id enim equeſtris ars præſtantior eſt fræni factiua, & nautica ſuperior arte extruendarũ nauium, quòd fines illarum ſint finibus iſtarum ſuperiores: & ideo equeſtris pręcipit fręnifactiuę, qualiter debeat fręnum fabrefacere, & nautica nauium factiuę, qualiter debeat nauim conficere. Cum ergo finis ſpiritualis poteſtatis ſit, vt diximus, ſempiterna beatitudo, & finis poteſtatis ſecularis ſit tranquillus ſtatus Reip. qui ad illam ſupernam beatitudinem refertur, fit, vt Eccleſiaſtica poteſtas ſublimior ſit. Dominic. Sot. eo loci.

5 ¶ *Excellentia poteſtatis eccleſiaſticæ reſpectu ciuilis non eſt huius rationis, vt Papa ſit dominus totius orbis in temporalibus.*] Etenim ſol factus eſt, vt præſit diei. Luna verò, vt pręſit nocti. Non loquimur de peculiari regno, ſi Pontifex maximus earum vrbium, & prouinciarum, quarum habet in temporalibus ſupremum dominium, verè ſit Rex temporalis, cum in illis nullum in terris ſuperiorem agnoſcat. Hoc enim adeò non inficiamur, vt fateamur, ad eius munimen, & ſplendorem pertinere. Sed de vniuerſali regno orbis, aut totius, aut Chriſtiani. Nam ſi papa eſſet ſupremus dominus omnium, non eſſent duę poteſtates, ſed vna. Tunc enim ſicut Antiſtites omnes ſubduntur Pontifici ſummo, & duces Regi, eadem ratione, & forma Reges ſubderentur Pontifici maximo, ab illoq; prorſus eodẽ modo pen

derent · Quare ſicut tota poteſtas Eccleſiaſtica eſt vna, & tota ciuilis vna, pari modo, tunc ambæ ſimul eſſent vna. In Papa igitur nulla eſt poteſtas merè tempotalis, vt in Regibus, prǽterquàm in terris ſibi ſeculariter ſubditis. Id quod Caiet. fidus eius ſedis defenſor, in Apologia de poteſtate Papæ c. 6. adſtruxit. Et ratio eſt, quia huiuſmodi poteſtas merè temporalis non eſt ad regimen eccleſię neceſſaria. Dominic. Sot. eo. loci. lege ſolutionem 14. & 15.

6 ¶ *Poteſtas quæcunquæ ciuilis Eccleſiaſticæ ſubiecta eſt in ordine ad ſpiritualia.*] Nam ſicut luna à ſole, ità & ab ſpirituali poteſtate ciuilis recipit lumen: ſic enim Rex temporalia regere debet, & gubernare, vt ſpirituali Religioni ſubſeruiant. Et propterea poteſtas quæcũque ciuilis eatenus eſt eccleſiaſticæ ſubiecta in ordine ad ſpiritualia, vt Papa poſſit per ſuam ſpiritualem poteſtatem, quoties ratio fidei, & Religionis exegerit, non ſolùm eccleſiaſticarum cenſurarum fulminibus aduerſus Reges agere eoſque cogere, verũ & cunctos Chriſtianos Principes temporalibus bonis priuare, & vſque ad eorum depoſitionem procedere. Dixerim per ſuam ſpiritualem poteſtatem, quia poteſtas Pontificis, quatenus Pontifex eſt, non eſt merè temporalis, ſed temporali vtitur, vt ſpiritualis miniſtra. Poteſtas nanq; eccleſiaſtica, non ſolum eſt præſtantior ciuili, eò quòd eius finis; qui eſt æterna beatitudo, eſt perfectior, & ſublimior felicitate ciuili: ſed ea inſuper ratione, quòd felicitas ciuilis non eſt ſatis in ſe perfecta, atque adeò, per ſe eſt ordinata, & relata ad cæleſtem beatitudinem. Volo dicere, non eſſe, ceu duas Reſpub. omnino diſtinctas, & diuerſas, quarum nulla pendet ex altera, quales ſunt Gallorum, & Hiſpanorum, vel quales erant Romana, & Athenienſis. Nam ex ijs, quamuis vna eſſet prǽſtantior, & perfectior altera, tamen neutra tenebatur alteri inſeruire. Non ſic, inquam, ſunt conferendę poteſtates ſpiritualis, & ciuilis. Sed ciuilis, quæcunquæ ſit, refertur ad ſpiritualem, quę vnica eſt omnium Chriſtianorum, eo quod humana felicitas per ſe eſt ad diuinam ordinata.

nata. Neque ſunt, vt duæ artes prorſum diuerſę, ſcilicet, vt ferraria, & lignaria, ſed ſicuti ars armorũ fabri factiuã ordinatur ad militarem, & nauium ſtructoria ad artem nauigãdi: quarum inferior tenetur arma, & naues taliter fabricare, vt non deuient à fine artis ſuperioris, atque adeò, vt ait 1. Eth. philoſophus, Superior artifex præcipit inferioribus, qualiter debeant operari: quia ipſe eſt iudex inferiorum artium. Pari enim modo, ciuilis Reſpub. ad ſpiritualem refertur: ambæ enim ſimul in vnum corpus myſticum compinguntur, quod ex ambabus conſtat, vt ad Rom. 12. luculenter declarat Paulus: In vno autem corpore omnia membra debent ad vnum caput referri, non autem ſpiritualia ad temporalia ordinãtur, quę minus perfecta sũt, ergo e diuerſo tẽporalia debent ſpiritualium iudicio ſubeſſe. Neq; verò obſtat, quod ſuprà diximus, ſcilicet, Regem in temporalibus ſupremam habere poteſtatem, quia cum hoc ſtat, ſic ſubordinatam eſſe ſpirituali, vt ab illa deuiare non debeat. Dominic. Sot. eo loci. Et quantùm ad omnia, ſimilitudo ſolis, & lunæ optima eſt, Pręeſt quidem luna nocti, at ex interpoſitione terræ fit Ecclipſis. Non ignorabat Innocentius, qui prædicta ſimilitudine vſus eſt, ex ſolo ſacræ ſcripturæ ſenſu litterali efficax deſumi argumentum, vt docet Auguſtinus in Epiſtola ad Vinc. Donat. propterea in citato Canone, Solitę, ſubdit efficacem rationem. Nobis enim, inquit, in beato Petro ſunt oues Chriſti commiſſę, nullo diſcrimine inter has, & illas interiecto: & quod ad Petrum Chriſtus dixit, in ipſo ad eius ſucceſſores dixit. Quodcunque ligaueris ſuper terram, &c. nihil excipiens. Pontifex igitur maximus, Paſtorum ſummus, atq; vniuerſalis à Chriſto conſtitutus eſt totius Chriſtiani gregis: paſtoris autem officium eſt errantes oues cuiuſcunque ſint ordinis & dignitatis in viam reuocare, & quacunque ratione compellere: ergo per illam paſtoralem poteſtatem poteſt, dum opus illi fuerit, temporalibus vti. In quo ſenſu etiam intelligendus eſt Nicolaus Pontifex can. omnes. 22. diſt. Chriſtus (inquit)

beato Petro ęternæ vitę clauigero terreni ſimul, & cęleſtis Imperij iura commiſit. Per iura enim terreni Imperij intel lexit poteſtatem terrenam bonorum, & principum tempo ralium, non abſolutè, ſed in ordine ad ſpiritualia. Quamuis enim Rex alijs iniuriarum generibus, citrà periculum fidei, regni gubernacula adminiſtret, nihil ad Papam, niſi per modum correctionis fraternæ. Si verò, vt verbi gratia dicamus, aut leges in detrimentum fidei Rex Chriſtianus conderet, ſcilicet ſacramentis, vel quomodolibet Religioni Chriſtianæ aduerſas, aut ſi Papa concilium indiceret, quod Rex contra ius, & fas impediret, aut ſi hęreticis, infidelibusue fidem noſtram oppugnantibus, aut ſchiſmaticis, ſuppetias iret, aut aliam quamuis perniciem, vel ſedi Apoſtolicæ, vel eccleſiæ, obmoliretur, tunc Papa poſſet, non ſolùm ſpirituali, verùm etiam temporali gladio, aduerſus eum agere. Quare nunquam, niſi cauſſa fidei, regna per Pontificem mutata ſunt: Hac enim de cauſſa Stephanus Papa tranſtulit imperium à Græcis in Germanos, vt patet c. Venerabilem, de elect. & c. licet, de foro competenti. Et Innocentius Quartus Regi Portugallię regni adminiſtrationem interdixit. vt in c. Grandi, de ſupplenda negligentia Prælatorum. lib. 6. Idem Dominic. Sot. eo loci. Ne autem decipiaris ex eo, quod dixit, quamuis Rex alijs iniuriarũ generibus, citra periculum fidei, regni gubernacula adminiſtret, nihil ad Papam, niſi per modum correctionis fraternæ, notato, primum, quod addi poteſt, & Religionis, quod ex eodem Dominc, ſot, loco ſepius citato non ſemel colligitur, Vel vti po teris verbis Nauar. In Relect. cap. Nouit. De iudic. Not. 3. nu. 124. ſcilicet, citra impedimentum ſupernaturalis beatitudinis conſequendę, & aliorum ſupernaturalium in eccleſia chriſtiana exercendorum. Hoc enim impedimentum effecit, vt poteſtas eccleſiaſtica extẽderetur ad transferendum imperium à grecis in latinos, & ad ponendas in illa tranſlatione leges, per quas ſatis conſultum eſſet eccleſiæ chriſtianę, & fidelium ſaluti eternę, & ſupernaturalium exercitio: In quibus

bus fuit illa, perquam constitutum fuit, ad quos pertineret electio Imperatoris, & ad quem confirmatio, & adquem cognitio vacante imperio, & id genus alia. Amplissimã enim potestatem tẽporalem habet Papa supra omnes principes, & reges, & imperatorem in ordine adfinem spiritualem, vt docet Franciscus de Vict. Relect: de potestat. eccl. Quest. illa, vtrum potestas spiritualis sit supra potestatem ciuilem. Proposit. octaua. Secundo, quod sermo est deforo exteriori, ita enim idem Dom. sot. art. sepius cit. in calce habet, Quod si arguas, omnium peccatorum Papam esse iudicem: respondetur, hoc esse verum in foro spirituali, sed inforo exteriori, non nisi causarum ecclesiasticarum: ciuiles autem per iura ciuilia sunt iudicandæ, nisi dum inter reges, iuribus omnibus ciuilibus consultis, conueniri non posset: tunc enim Papa per viam correctionis fraternæ posset se in medium inducere, iuxta tenorem capit. Nouit. extra de iudic. Hęc ille. Intellige semper citra præiudiciũ fidei &c. Quia si principes inter se belligerant de aliqua prouincia cum manifesto detrimento, & malo religionis, non solum potest interdicere eis bellum, sed si aliter conuenire non possunt, potest iudicare inter illos per authoritatem propriam, & dare ius vni eorum, & auferre alteri. Franc. de Vict. vbi supra. Tertio, per hoc quod dicit, Nisi per modum correctionis fraternę, non intendit negare potestatem ecclesiasticam extendi ad cognoscendũ de omni peccato mortali cuiuslibet christiani, etiam laici: & ad compellendum eum per censuram ecclesiasticam, quo ab eo discedat, quoniam loquitur iuxta tenorem cit. capit. Nouit. ex quo hoc, quod dictum est manifeste colligitur, vt diffuse ostendit Nauar. vbi supra. Notab. 6. a. nu. 1. vsq; ad is. Et præcipue nu. 1. postquam retulit illa verba cit. capit. Nullus, qui sit sanæ mentis ignorat, quin ad officium nostrum spectet, de equo cunque mortali peccato corripere quemlibet christianũ, subdit, perpende verba illa, quemlibet christianum. Et ne dicas, per hæc verba solum probari, eam extendi quo ad correctionem, quę sine

vlla iuriſdictione a quolibet etiã priuato fieri poteſt. perpende illa, quæ ſequũtur, nempe, & ſi correctionem contempſerit, per diſtrictionem eccleſiaſticã coercere. perpende item illa ſuperiora, Dic eccleſiæ. Quorſum enim ei diceretur, ſi ipſa non poſſet cognoſcere, & caſtigare? perpende etiam illa: & ſi eam non audierit, ſit tibi tamquam ethnicus, & publicanus. Hæc ille. Si autem dixeris, ex hoc conſequi, omnes cauſas fori ſecularis poſſe trahi ad eccleſiaſticum, cum ferè omnes illę, ſiue tangant vltimas voluntates, ſiue contractus, ſiue delicta, & iudicia, ſuper peccatis mortiferis vertantur: quippè quę mouentur ſuper in iniuſtitia, quam conſtat ſuapte natura eſſe peccatum lethale. vt habet D. Tho. 2. 2. q. 59. art. 4. Reſpondet loco cit. nu. 19. quod licet omnes ferè cauſæ, quæ vertuntur coram iudicibus tam ſecularibus, quam eccleſiaſticis, vertantur ſuper iniuſtitia, quæ ſuapte natura eſt peccatum mortale, vt argumentum probat, non tamen vertuntur ſuper ea, quatenus eſt peccatum lethale occidens animam, & priuans eam vita diuinę gratię: ſed quatenus eſt iniuſtitia quedam, & iniquitas contra rationem naturalem, & leges per eam cõſtitutas admiſſa. Et ſi rurſum inſtes, actores id volentes poſſe trahere reos, ſaltem indirecte, ſuper omnibus cauſis ad forum eccleſiaſticum: quia ita poſſent concipere libellos petitorios, vt concluderent eos peccare, & in peccando perſeuerare. Qui enim emit equũ, poteſt in ſuo libello ſcribere, venditorẽ non tradidiſſe equũ ei, quando, & vbi tenebatur: & ita peccaſſe, perſeuerareque in peccando: quia neque nunc, vt oporter, tradit: & ſic de alijs. Reſpondet nu. 22. quod actor quidem conuenire poteſt hoc modo reum indirecte coram eccleſiaſtico iudice ſuper quocunque peccato lethali, & iudex ipſe de illo cognoſcere, niſi reus excipiat. Reum autem excipere poſſe, non quidem, quod iudex eccleſiaſticus non eſt cõpetens ad cognoſcẽdum de tali cauſa, tali modo propoſita: ſed quod actor malitioſe, dolo, ac fraude videtur eum trahere ad forum eccleſiaſticum ommiſſo ſeculari, cuius iudicio ſe ait pa-

ratum

ratum stare. Et hanc exceptionem admittere tenebitur ecclesiasticus: eo quod sacrosancta mater Ecclesia fraudem, & dolum plurimum odit. cap. sedes,& cap. extenore. de rescript. At qui potest directe conuenire laicum christianum coram laico iudice super aliquo, & sperat, vel sperare debet, ius suum sibi ab eo reddendum,& conuenit indirecte illum coram ecclesiastico, merito videtur potius simulare sequęrere, quam vere velle ea,quę sunt christi, scilicet, vt conuentum peniteat peccati, quo mortuus iacet, & satisfacto conueniente, Deo fiat gratus. Videtur (inquam) hoc simulare, cum potius credatur velle principaliter suam satisfactionem: & ita merito pręsumitur id facere animo fraudandi potestatem laicam, aut reum artibus exquisitis vexandi. Et ideo Ecclesia merito non admittit talem actorem, cum tamen admittat alios, qui destituti remedio in foro seculari ad ecclesiasticum; recurrunt. Hæc ex illo summatim. Quarto, per hoc, quod dicit, Nisi per modum correctionis &c. Non putes ipsum probare errorem Ocham,in dialog. lib. 6. cap. 8. & in fine dialogi, & Gerson. lect. 4. de vita spirituali, scilicet, quod Papa non omnia peccata potest punire sententia excõmunicationis,puta peccata,quæ sunt contra legem naturæ, sed solum,quę sunt directe contra Euangelium, vt de sacramentis, & fide. Hoc enim est contra Paulum 2. corint. 5. vbi excommunicat in cestum, quod tamen peccatum est contra naturam. Ex Franc. de Vict. vbi supra in calce. Quinto, quilibet catholicus memoriæ commendare debet illa D. Bon. verba, 4. Sent. d. 20. quest. penult. in calce. Quicquid (inquit) loquamur disputantes, vel etiam prædicantes, hoc sana fide tenendum est, quod dominus vicario suo plenitudinem potestatis contulit, & tantam recepit potestatem, quanta debebat homini puro dari. Et hoc ad edificationem corporis sui, quod est ecclesia, vnde super hoc non iudicare, sed gratias plurimas Deo debemus agere. Hęc ille. Vtrum autem debuerit homini puro dari tanta potestas, vt esset iudex summus tam in temporalibus, quam in spiri-

ſpiritualibus, atque adeò vt ad ipſum pertineret reges, ac principes ſeculares inſtituere, qui ideo eſſent ſicut eius vicarij delegati: quã opinionem ebibit Auguſt. de Anch. in tract. de poteſt. Eccleſ. quem ſilueſter V. Papa. ff. 2. ſequutus eſt; cuius etiam patronus fuit Panormitanus, atque alij iuriſperitorum complures, ipſe ſummus Pontifex iudex exiſtat.

QVAESITA.

1 SI luna fuit condita cum ſole, propter quid annus lunaris non continet tot dies, quot ſolaris? Annus enim ſolaris continet trecentos ſexaginta quinq; dies cum quadrante; vnde computantur in anno biſextili trecenti, & ſexaginta ſex. Annus verò lunaris continet trecentos quinquaginta quatuor. Reſpondetur, ſol fuit conditus quarto die mundi: luna verò fuit condita perfecta ſiue plena, ſicut dicit Damaſc. Decebat enim eam completam in lumine fieri. Auguſtinus nõ hoc diffinit, ſcilicet, quod in plenilunio: ſed quòd perfecta, ſic arguit, quia à perfectiſsimo conditore condita. Cùm ergo luna eſſet condita plena, ſol autem in quarto die mundi: oportuit, quòd anticiparet cum ſole vndecim diebus, vt ſic eſſet quinta decima, & ſic eſſet quaſi in oppoſitione ſolis: Et ex hoc, proceſſu temporis accidit, quòd annus lunaris excedebatur ab anno ſolari, ſicut dicit Damaſc. Alex. 2. p. q. 52. m. 2. a. 2. in calce.

2 Si quęratur, quare Eccleſia magis accipit feſta ſua ſecundùm ſolem, quàm ſecundùm lunam, exceptis duobus: prolixa eſt huius quæſtionis determinatio, & planè inueniri poteſt in libro Auguſtini ad Ianuarium. Hoc quantum ad præſens ſufficiat, quod, quia Synagoga in tenebris noctis ambulat, & minuenda erat, ideo à luminari, quod nocti pręeſt, & quòd minuitur in cõſummatione, accipiebat ſuarum ſolemnitatum diſtinctionem, iuxtà illud, Eccl. 43. A luna ſignum dies feſti. Quia verò Eccleſia iam ambulat in lumine, ſicut de ipſa dicitur, Apoc. 12. Mulier amicta ſole, & luna ſub pedibus eius, ideo menſes computat, & dies ſolemnes magis

ſe-

ſecundùm motum ſolis, quàm lunæ, excepto ſolo Paſchate, & per conſequens, Pentecoſte. Paſchalis enim ſolemnitas, non ſolùm celebratur in commemoratione reſurrectionis præteritæ, ſed etiam in præfiguratione reſurrectionis futuræ: & in hoc Eccleſia quodãmodò eſt conformis Synagogæ, vnde feſtiuitatem illam obſeruat à luna, nõ iudaizando, ſed potius illam futuram ſolemnitatem, quam expectat, ſecundùm quòd ſibi competit, præſignando. D. Bon. 2.d.14. cir. litt. dub. 4. Vita nanq; fidelium, & ſi in comparatione ad impios, dicatur lux. Ephe. 6. Fuiſtis aliquando tenebrę, nunc autem lux in Domino: attamen, in comparatione ad vitam gloriæ, tenebroſa dicitur. 2. Per. 1. Habetis propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes, quaſi lucernæ lucẽti in caliginoſo loco.

AD ARGVMENTA.

ad 1 NOSTRA trãslatio apertius deſignat, quæ dicit, vt pręſint diei, & nocti. Sol enim prçeſt diei in lumine, & luna præeſt nocti: non quòd ſemper luceat luna in nocte (cũ enim coniugitur ſoli, non tunc apparet lumen eius) ſed hoc eſt, quia dominantur in die, ac noctę quo ad effectus, qui maximè penes iſta luminaria diſtinguuntur: ſed ipſa eſſentia noctis per defectum ſolis in noſtro hemiſpherio determinatur. Rurſum, per inchoationẽ, vt Auguſtinus dicit, deſignatur principium, nomine verò principij deſignatur principatus: ſic enim eſt in Græco, quod dicitur Archin: vnde notatur principatus ſolis, tanquã luminaris in die, & lunæ, tanquã luminaris in nocte. Vnde Auguſtinus contra Manichęos. Si per Inchoationem principium intelligas, & per principiũ principatum, manifeſtum eſt, quoniam ſol per diem principatum tenet, luna per noctem: quia, etſi cætera ſidera tunc appareant: illa tàmen ſuo fulgore omnia ſuperat: & ideo princeps eorum rectiſsimè dicitur. Alex. Ad declarationẽ prędictorum faciunt, quæ idem Doctor irrefragabilis 3. p. q. ij. m. 3. dicit. Nimirum quærens; An in Chriſto, pręter gra

tiam capitis, sit ponenda gratia singularis personæ, arguit, quòd non. Maior lux absorbet minorem: gratia vnionis, qua homo vnitur Deo, vt sit idem homo quod Deus, est maior gratia, quæ possit cogitari: vnde est sicut maior lux, gratia verò singularis sanctitatis in homine singulari est sicut minor lux, ergo hæc gratia in Christo absorbetur per gratiam vnionis hominis ad Deum, & ità in eo non est ponenda talis gratia. Et quæst. 68.m.7.a.7.arguit ità, superueniẽte maiori lumine, cessat minus lumen, quantum ad actum suum, sicut patet in lumine solis respectu luminis lunæ, & stellarum: ergo multò magis, adueniente lumine solis iustitiæ per gratiam fidei in anima hominis, cessabit lumen rationis naturalis, seu scientię: ergo non poterit idem esse scitum, & creditum. Respondet priori loco. Non est simile de luce corporali, & spirituali. In luce corporali minor lux absorbetur à maiori: sed non in luce spirituali. Et hęc est ratio, quia omnia luminaria corporalia sunt ad vnũ actũ, scilicet, ad manifestandum visibile (& loquor dę ipsis quantum ad illuminationem) & ideo, quantum ad manifestationem, vnũ absorbetur ab alio: sed tamen, quantùm ad virtutẽ, non absorbetur vna lux per aliam: vnde virtus stellæ nõ absorbetur per virtutem solis: nec virtus lunæ: immo retinent stellæ, & luna speciales operationes, & influentias suarum virtutum ad ista inferiora. Licet enim luna non luceat de die, vt illuminet nos, tamen retinet suam virtutem, nec absorbetur à virtute solis, immo potius ab ipsa fortificatur: & virtutes stellarũ similiter. Vnde in luminaribus cęlestibus fortificatur, & multiplicatur virtus vnius luminaris, quando coniungitur cum alio. In luce verò spirituali, quæ est gratia: nõ sunt omnia luminaria ad vnum actum: sed ad diuersos actus, per quos dirigunt animam, & illuminant diuersimodè: sicut fides illuminat animam, & dirigit ad credendum, & manifestat ei, quid debeat credere, charitas ad diligendum. Et propter hoc vna non absorbetur ab alia in anima, sed fortificatur per coniunctionem cum altera. Sic ergo in Christo gratia

tia vnionis,& aliæ gratiæ non ſunt ad vnum actum: & ideo vna non abſorbetur ab alia. Hęc ille.

ad 2 Reſponſio patet per hoc, quod dicitur, vt præeſſet nocti. Nullum enim luminare, quantumcunq; ſit, in nocte tantum dominatur. Prætereà, propinquior eſt: vnde ampliorem inducit effectum, & plures. Alex. Luna dicitur luminare magnum, non à quantitate corporis, cum quantitate corporis, minor ſit omnibus corporibus ſimplicibus; ſed à quantitate luminis dicitur luminare magnum, quia plus illuminat cęteris ſtellis, & proijcit vmbram obiecti corporis, ſicut lumen ſolis, hoc enim non faciunt, niſi tria corpora cęleſtia, ſcilicet, ſol, luna, mercurius, qui & heſperus dicitur, & lucifer. Alb. 2.p.q. 59. Sicut Chryſoſtomus dicit, dicuntur duo luminaria magna non tam quantitate, quàm efficacia, & virtute. Quia, & ſi aliæ ſtellæ ſint maiores quantitate, quàm luna, tamen effectus lunæ magis ſentitur in iſtis inferioribus, & etiā ſecundùm ſenſum maior apparet. D. Tho. 1.p.q.70. a.1.ad 5. Sol dicitur magnum luminare, & propter quantitatem, & propter virtutem. Luna verò dicitur magnum, non tam propter quantitatem veram, quàm propter quantitatem apparentem, propter exceſſum claritatis reſpectu aliarum ſtellarum ex propinquitate eius ad nos, & propter euidentiam effectus, quem habet in rebus humidis. D. Tho. in ſcript.d.15. a.1.ad 3. Luminaria dicūtur magna ex eo, quod apparent nobis magna, vel ex eo, quod viſus noſter iudicat ea eſſe magna. Quantumcunq; ergo aliquæ ſtellę, ſecundū ſe ſint maiores luna, viſus tamen noſter nullas iudicat maiores ea. Aegid. d.14.q.3.a.1.

ad 3 Communiter loquitur de ſtellis, ſiue quę dicuntur fixæ, ſiue quæ dicuntur erraticæ, & firmamentum accipitur pro tota parte quintę eſſentiæ, quæ continet omnia luminaria. Alex. Firmamentum, vel cælum, vbi poſita ſunt luminaria magna, & ſtellæ, poteſt vocari à cęlo cryſtallino vſq; ad globum lunarem, ſecundum quem modum, Rabanus omnes cælos diſtinxit in tres cælos, videlicet, in Empyreum, cryſtal-

cryſtallinum,& ſidereum; Sic accipiendo firmamẽtum,oportet luminaria magna, & alios planetas, & omnes ſtellas eſſe in tali cælo, Vel, ſi volumus per firmamentum accipere ſolum cælum ſidereum,vbi ſunt ſtellæ fixę,& non planetę,dicimus,quòd ſic ſtat littera Geneſis. Quia fecit Deus duo luminaria magnà,& ſtellas,& poſuit eas in firmamento cæli. Ibi enim ſtellæ non ſtant,niſi pro ſtellis, quæ ſunt in cælo ſidereo, vbi ſunt ſolùm aliquæ ſtellę fixæ. Moyſes enim loquens populo rudi, fecit mentionem de ſole, & luna: quæ quilibet percipit; De alijs autem planetis non fecit mentionem:quia populus rudis neſcit eos diſcernere ab alijs ſtellis, ſtellas autem ipſas dixit poſitas in firmamento cęli. Aegid.d. 14.dub. 4.litter. Sicut, aſtronomicè loquendo, ſol dicitur eſſe in ſigno,quando eſt ſub ſigno Zodiaci,ità planetæ dicuntur eſſe in firmamento, quia ſunt ſub firmamento, & ſub ſignis eius. Alb. cit. 9. 59.

Ad 4 Siue ſic,ſiue aliter poſita ſint luminaria in firmamento, ſiue ſint fixa in ſuo orbe,ſiue per ſe mobilia, perſcrutatio horum relinquenda eſt eis, qui circa hæc negociãtur: hoc ſuppoſito, quod dicit ſcriptura. Si verò altera pars per documenta ſacrę ſcripturæ poſſit confirmari,illi parti eſt adhęrẽdum. Alex. De quo dictum eſt ſuprà.

Ad 5 Sol dicitur quaſi ſolus lucẽs,quia ſolus à ſe habet lumen: nihilominus tamen & ſtellę, & luna luminaria ſunt, mutuato lumine. Alb. Sicut philoſophi probant, & etiã Dio. aſſerit 4. de diu.nom. à ſole illuminantur omnia corpora, & ſuperiora,& inferiora, & non tantùm luna, nec tamen hoc impedit,quin alia corpora luminaria dicantur: quia cùm lumẽ ſolis, vt Dio. dicit, recipiatur diuerſimode in diuerſis corporibus ſecundùm eorum proportionem, quædam corpora recipiunt lumen prædictum, vt lucentia, & radios emittentia, ſicut luna,& ſtellę,& talia poſſunt luminaria, & vaſa luminis dici: quædam autem recipiunt,non vt radios ex ſe emittentia, & hoc dupliciter,vel in profundo,vt aer, vel in ſuperficie,vt corpora opaca:quorum neutrum luminare dici poteſt.

D. Tho.

D. Tho. in ſcript. vbi ſupra. Cum dicitur, luminarę videtur quoddam vas luminis, & quoddam, quod de ſe emittit lumen, dici poteſt, quod luna, & ſtellæ habent à ſe aliquid, vnde luceant: ſed illud, quod habent à ſe, non poteſt exire in actum, niſi per lumen ſolis: ſicut, & colores per ſe ſunt viſibiles, non tamen mouent viſum, niſi ſecundum actum lucidi. Et, vt demus ſenſibile exemplum: luna non lucet in parte illa, vbi habet maculam, lucet tamen in alijs ſuis partibus: niſi ergo luna haberet aliquid a ſe, non luceret per hoc, quòd reſpiceretur à ſole, ſicut nec macula eius lucet, quantumcunque reſpiciatur à ſole. Aegid. cit. d. 14. q. 3. a. 2. in calce.

ad 6 Stellæ non dicuntur ſtellę, quin continuè voluantur motu diurno, qui eſt motus primi mobilis, ſed dicuntur ſtellæ, quia imagines, & ordines, in quo poſitæ ſunt, non mutant, ſicut faciunt planetæ: qui aliquando exaltantur, deprimuntur, aliquando in curſu diriguntur, & aliquando retrocedunt; horum enim nihil fit in ſtellis fixis in firmamento. E propter hoc ſtellę dicuntur: quia motu proprio nihil horũ quę dicta ſunt, fit in eis, ſicut in planetis. Alb.

ad 7 Prima die, lux à tenebris diuiſa eſt in cauſſa imperfecta: ſed quarta die, per luminaria perfecta in forma, & in figura, quæ actu proprio faciunt lucem, & reppellunt tenebras, facta eſt diuiſio: & ideo iſta pertinent ad ornatum, & illa ad diuiſionem. Alb. Licet prius fuerit diuiſio diei, & noctis, non tamen per diuerſitatem luminarium, vt vnum luceat de die, aliud de nocte. Vnde dicit Auguſtinus contrà Manich. Sic dictum eſt, Diuidant diem, & noctem: tanquam ſi diceretur: Sic inter ſe diuidant diem, vt ſoli dies detur, nox verò lunæ, & ſideribus cęteris, quæ duo iam diuiſa erant: ſed nõdum inter ſidera: vt iam certum eſſet de ſiderum numero, quid per diem, quid per noctẽ, appareret hominibus. Alex. 2. p. q. 52. m. 2. a. 1.

ad 8 In illis ornatibus: in quibus uis ſementiua non eſt in elementis, ſed in ſubſtantijs particularibus in ſpecie determinatis, competit benedictio protenſa, qua dicitur, Creſcite

&c.

&c. Quia, ſicut illa per ſe ad eſſe prodire non poterant, ſed virtute Creatoris, ità perſeuerare in eſſe, & propagare ad multiplicationem non poterant ſe, niſi iuſſu Creatoris virtutem acciperent. Sic autem non eſt in cælo,& ornatu eius; quia quodlibet corporum cęleſtium eſt ex materia ſua tota: vt dicit Ariſtot. Et ideo propagatio nulla potuit eſſe in eis. Propter quod non ſubditur, niſi quòd, vidit ea eſſe bona: hoc eſt, lumine ſuæ bonitatis, & placentiæ profudit, vt manerent in eſſe. & conſeruarentur, quæ ab æterno, in diſpoſitione ſapientiæ, facienda vidit, & per actum creationis, ad eſſe deduxit: & ideo tali opere perfecto in cælo, ſtatim ſubditur, Factum eſt veſpere, & mane dies quartus. Alb.

ad 9 Lunà, quando eſt perfecta, oritur veſpere, & occidit mane, & ſic pręeſt nocti. Et ſatis probabile eſt, quod luna fuerit facta plena: ſicut,& herbæ factæ ſunt in ſua perfectione, facientes ſemen: & ſimiliter animalia,& homo. Licet enim naturali proceſſu ab imperfecto ad perfectum deueniatur: ſimpliciter tamen,perfectum prius eſt imperfecto. Aug. tamen hoc non aſſerit: quia dicit,non eſſe inconueniẽs, quod Deus imperfecta fecerit, quæ poſtmodum ipſe perfecit. D. Tho.

ad 10 Quamuis luna in die appareat, non tamen lumen eius in die dominatur, propter præſentiā maioris luminis: & ideo dicitur nocti præeſſe, & non diei. D. Tho.

ad 11 Non ſequitur, lux cęleſtium corporum per eſſentiam minorata non eſt homine peccante, non igitur realiter in eius glorificatione augenda eſt. Quoniam peccatum hominis non immutauit ſtatum vniuerſi. Homo enim prius, & poſt, animalem vitam habuit, quæ motu, & generatione creaturæ corporalis indiget; Sed glorificatio hominis ſtatū totius creaturę corporalis immutabit,ideo nō eſt ſimile. Vnde non indigebit creaturis ad ſuſtentationẽ vitæ corporalis, ſed ſolùm ad cognitionem Dei, quia oculus carnis diuinę eſſentiæ viſionem attingere non poterit. Quo fit, ad hoc innouationem mundi ordinari, vt, etiam mundo innouato, manifeſtis indi-

indicijs, quasi sensibiliter, Deus ab homine videatur: creatura autem, præcipuè in Dei cognitionē ducit sua specie, & decore, quæ manifestant sapientiam facientis, & gubernantis. Vnde dicitur sap. 13. A magnitudine speciei cognosci biliter poterat Creator horum videri: Pulchritudo autem cælestium corporum præcipuè consistit in luce. Vnde Eccl. 43. Species cęli gloria stellarum: mundum illuminans in excelsis Dominus. Et ideo præcipuè, quantùm ad claritatem corpora cælestia meliorabuntur: Quantitas autem, & modus meliorationis illi soli cognita est, qui erit meliorationis auctor. D. Tho.

ad 12 Ornamenta terræ, & aquę, quia corruptibilia sunt, requirunt multitudinem in eadem specie. Corpora autem cęlestia etiam sunt diuersarum specierum; lux enim non est forma substantialis eorum, cùm sit qualitas per se sensibilis, quod de nulla forma substantiali dici potest. Et prætereа, nō est eiusdem rationis lux in omnibus, quod patet ex hoc, quod diuersorum corporum superiorum radij diuersos habent effectus. D. Tho. Cæterum Comment. 2. Cæl. comm. 59. arbitratur omnia corpora cælestia esse eiusdem speciei, vnde secundùm ipsum non plus differunt duo cæli, & duo astra, quàm Sortes, & Plato: Et per consequens, non habent virtutes varias, & distinctas specie, nec productiuas effectuum distinctorum specie, quales sunt calefacere, & infrigidare. Vide 2. Cæl. com. 42. De Angelis verò, vtrùm sint vnius speciei, D. Tho. Vldaricus, & Argent. negant, immo opinantur, Angelos sub eadem specie non esse multiplicatos. Alb. verò, Gulliel. Paris. & D. Bon. censent, omnes Angelos vnius speciei esse. Plures autem Angelos esse sub vna specie fatentur Alex. Ric. Henric. Dur. & Scotus, Placetq; Scoto, quòd omnes Angeli vnius ordinis sint eiusdem speciei. Distinctio nanq; illa in supremos, medios, & infimos, attendi potest secundùm accidentalia. Consentit Cartusia. 2. d. 3. q. 3. vbi, & prædictorū Doctorū placita recitat. Ego sēper credidi, Deū posse sub eadē specie Angelos

multiplicare, verùm de facto multiplicati ſint, ignòtũ nobis eſſe: cùm nec ratione, nec auctoritate conſtare poſſit.

ad 13 Cùm luna dicitur facta, vt præeſſet nocti, non aſſignatur ratio productionis ſubſtantiæ, ſed paucitatis luminis, vt eſſet tantum, quod compareretur noctem. Secundùm ſubſtantiam verò facta eſt propter perfectionem vniuerſi. Et quoniam non erit tunc nox, ſed dies perfecta, dabitur lunæ luminoſitas competens diei, qualis eſt luminoſitas ſolis: & ſolis luminoſitas creſcet vſq; ad perfectum diem. D. Bon.

ad 14 Expoſitio illa myſtica eſt, & Theologia myſtica non eſt argumentatiua, Deinde licet luna, id eſt, temporalis poteſtas illuminetur a Sole, id eſt, à ſpirituali poteſtate, lumine, ſcilicet; doctrinæ fidei, propter quam illuminationem, ſacerdotes dicuntur patres, & magiſtri Regum, vt in Can. Quis dubitet, cit. diſt. 96. Non propter hoc ſequitur, quòd poteſtas ipſa ſecularis dependeat in ſua inſtitutione à ſpirituali poteſtate. Vnde luna, licet illuminetur à ſole, non tamen producitur ab eo, ſed ambo à Deo creata ſunt. Et ità etiam, licet ſit ordo inter Angelos, vt inferiores illuminentur à ſuperioribus, inferiores tamen ità immediatè creati ſunt a Deo, ſicut ſuperiores. Sic videtur eſſe in propoſito. Ioa. de Tur. Crem. Non intendit dicere, quòd poteſtas ſecularis ſit immediatè à Deo, ſicut ſpiritualis, cùm in corpore quęſtionis docuerit, poteſtatem ſecularem, ſiue regalem, ſecundùm eſſe ſuum materiale, ſiue imperfectũ, ſiue ſecundùm ſubſtantiam, (vt ità dicatur) non dependere à poteſtate ſpirituali, ſed a Deo, mediante naturali hominum inclinatione; & ſecundùm eſſe perfectum, & completum eius dependere quodam modo à ſpirituali: quia poteſtas ſecularis veram, & perfectam rationem poteſtatis ſortitur exformatione, ſeu deriuatione poteſtatis ſpiritualis, eo modo, quo virtutes morales à fide Chriſti dicuntur habere completam rationem virtutis, quia ſine fide non ordinant hominem ad finem vltimum, quę eſt ſuprema beatitudo, ſed ad vltimum finem ſecundùm quid in aliquo genere, videlicet, ad eum, qui

non

non excedit facultatem hominis, vt docet. D. Tho. 12. q. 65. a. 2. & 22. q. 23. a. 7.

ad 15 Dominium non competere, neq; in sensibilibus, neq; brutis animalibus; sed solis illis, qui intellectu, & libero arbitrio vigent, inferiùs ostendetur, super illud, Faciamus hominem ad imaginem &c. Dicuntur autem cæli prædominari, quia eorum influxu hæc inferiora coalescunt, fouentur, alterantur, ac submutantur, sicut, & in singulis elementis, illa qualitas dicitur prædominari, quæ alteri præeminet. Dominic. Sot. Sed si ponantur astra animata animatione propriè dicta, quæ est animæ dantis esse, vitam, & operationes specificas, quod est problema in Theologia (Nam Caiet. super psal. 103. affirmatiuam probabilem tenet. Damas. negatiuam amplectitur. lib. 2. Orthod. fid. c. 6. Aug. in ambiguo relinquit, in Enchirid. c. 57. & 58.) fortassis non esset absurdum concedere istis inferioribus dominari. De quo Eccle. 1. super illud, Lustrans omnia.

ad 16 Consentaneum Ecclesiasticæ auctoritati fuit, inter alias rerum temporalium dotes, & hac quoque insigniri, vt castra, immo verò vrbes, cum potestate vtriusque gladij sub suo haberet dominio. Vnde christianissimi Imperatores, tempore Sanctissimorum Pontificum, eiusmodi donationibus ecclesiam honestarunt. In primis, Constantinus ille magnus, maximusq; Christianæ Religionis cultor, & fautor, inter alia priuilegia, quibus ecclesiam accumulauit, hac etiam eam auxit auctoritate, vt Romam cum alijs vrbibus Apostolicę Sedi donauerit; & Theodosius postea tempore Ambrosij, atq; alij deinceps multi catholicorum Cęsares, id genus donationibus Ecclesiam locupletarunt: quas quidem, nisi vt sanctum haberent, neque illi obtulissent, neq; illi sancti Antistites accepissent. Ratio autem, quam illi Ecclesiarum fundatores sibi in animum inducebant, hæc erat, quòd, cum temporalia omnia propter spiritualia, eorumq; seruitium condita sint, & homines (quod nostrũ ingenium est) rerum istarum splendore maximè moueantur: nam co

gnitio nostra (vt natura docet) à sensu incipit, operæpretium existimarunt, Ecclesiam non solùm sanctis legibus instituere, verùm, rerum facultatibus fulcire, vt Christiano populo illam repręsentãs maiestatem, maiori haberetur in pretio, & veneratione. Dominic. Sot. Argumentum ex dictis solutum est, & si aliquid, hoc concludit, quòd potestas spiritualis non consistit in repub. ciuiliter administranda. Non tamen subinde interdicitur, quominus ecclesiastici præsules annexas habere possint sedibus suis eiusmodi iurisdictiones, immo, & religiosis ordinibus congruè oppida cum iurisdictione oblata sunt, vt expeditius possent, ac quietius suos prouentus colligere, neq; profectò eorum instituto repugnat, eiusmodi vasallos per idoneos ministros gubernare. Et quando religiosi suum decorem seruant, luna à sole illuminatur.

Producant aquæ reptilè animæ viuentis, & volatile super terram, sub firmamento cæli. Creauitq; Deus cete grandia, & omnem animam viuentem, atque motabilem.

ARGVMENTA.

1 ICITVR Gen. 1. Creauit Deus omnem animam viuentem, atq; motabilem, ergo vita in brutis immediatè a Deo caussata est. Alex. 2. p. q. 87. m. 2. a. 1.

2 Singulorum elementorum ornamẽtum debet habere materiale principium ipsum elementum, cuius ornatus est, sicut ornatus cæli naturam cæli habuit materiale principium. Sed aues sunt ornamentum aeris, pisces aquæ, Ergo ille ex aere, isti ex aquis produci debuere. Alb. 2. p.q. 60.

3 Materiale principium mouentur, & non mouet, videtur ergo

ergo diminutè loqui scriptura, quando dicit, producant aquę, & non addit, quo mouente, vel agente, aquæ illud producant. Alb. ibi.

4 Duo sunt elemēta, ex quibus componitur corpus animalium, scilicet, terra, ex qua est substantia materiæ corporum animalium, vt dicit philosophus: & aqua continuans partes, vt possint recipere figuram, & formam, tam in toto, quam in membris, ergo debuit dici, Producant aquæ, & terra reptile. Et non tantùm producant aquę. Alb. ibi.

5 Illud aquæ producunt, ad cuius productionem sufficit virtus aquę, sed virtus aquę non sufficit ad productionem omnium piscium, & auium: cum videamus, plura eorum generari ex semine, Non ergo conuenienter dicitur, producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile super terram. D. Tho. 1.p.q.71.arg. 1.

6 Non omnes pisces reptant in aquis, cum quidam habeant pedes, quibus gradiuntur in terra: sicut vituli marini. Non ergo sufficienter productio piscium designatur in hoc, quod dicitur, Producant aquæ reptile animæ viuentis. D. Tho. ibi.arg. 4.

7 Animalia terrestria sunt perfectiora auibus, & piscibus, quod patet ex hoc, quòd habent membra magis distincta, & perfectiorem generationem; generant enim animalia: sed pisces, & aues generant oua. Perfectiora autem præcedunt in ordine naturę. Non ergo quinta die debuerunt fieri pisces, & aues ante animalia terrestria. D. Tho. ibi arg. 5.

8 Inuenimus quædam animalia ex terra formata, sicut homines, & bestias, quædam ex aquis, vt pisces, & volatilia, vt patet Gen. 1. ergo & quędam erunt aerea, & quædam ignea, & cælestia. Hęc autem non sunt alia, quàm Angeli, & dęmones, quia cùm illa sint nobiliora corpora, oportet in eis esse nobiliora animalia, ergo Angeli, & dæmones sunt animalia, & ità habent corpora naturaliter vnita. D. Tho. de potent. Dei q. 6. a. 6. arg. 14.

9 Medium non discrepat ab ęxtremis, sed in regione cęlestium

ſtium corporum inuenitur vita, ſecundùm ponentes corpora cæleſtia animata. In regione autem terrę inuenitur vita in animalibus, & plantis. Ergo & in regione media, quæ eſt aeris, inuenitur vita. Nec hoc poteſt referri ad vitam auium, quia aues ad modicum ſpatium aeris ſuprà terram eleuantur. Nec videretur conueniens, quòd totum aliud ſpatium aeris vacuum vita remaneret. Oportet ergo ponere, vt videtur, ibi eſſe aliqua aerea animalia. Ex quo ſequitur, quòd aliquæ ſubſtantię ſpirituales aereo corpori vniantur. D. Tho. de ſpiritual. creat. a. 7. arg. 3.

10 Aues, quæ ſunt ad ornatum aeris, motu proprio mouentur in illo, & piſces in aquis: ergo & pari ratione luminaria in cęlis. D. Bon. 2. d. 14. a. 4. q. 2.

11 Omnis anima, eo ipſo quòd eſt anima, viuit, ergo nugatio eſt, cùm dicitur, reptile animæ viuentis. D. Bon. eod. d. 15. cir. litt. dub. 1.

12 Scriptura dicit, Producant aquæ reptile &c. & ſimiliter, producat terra animam viuentem &c. Si igitur ſufficienter exprimit animalium materiam, cum non exprimat niſi elementa ſimplicia; videtur, quòd corpora animalium ſint ex vno elemento tantùm. Confirmatur, corpora ad ornatum cæli ſpectantia non ſunt facta de alia materia, quàm cęlum, quod ornant, ergo pari ratione, ſi quædam animalia ornāt terram, & quędam aquas, quędam ſunt ex ſola terra, & quędam ex ſola aqua. D. Bon. ead. q. 2.

13 Dicit ſcriptura, corpora animaliū facta ex terra, & aqua: non eſt autem ſenſus, quò d quodlibet illorū elementorum ſit corporum animalium tota materia. Ergo dictum eſt ſecundum prædominium. D. Bon. eo loci q. 3.

14 Magis debent denominari corpora ab elemētis dominantibus ſecundùm quantitatem virtutis, quàm ſecundùm quantitatem molis. Sed Gen. 1. Omnia animalia dicuntur facta ex terra, & aqua: ergo terra, vel aqua prædominātur, quantùm ad virtutem, in corporibus animalium Ric. ead. q. 2.

CON-

CONCLVSIONES.

1 LVMINARIA *cæli differunt specie.*] Terra ornata est diuersis lapidibus, & plantis, & animalibus secundùm speciem: ergo pari ratione videtur, quòd cælum sit ornatum diuersis luminaribus secundùm speciem differentibus. D. Bon. 2. d. 14. a. 5. q. 1. Hæc ratio potest reddi probabilis, si consideretur doctrina. D. Tho. de spiritual. Creat. a. 8. Duplex (inquit) est bonum vniuersi, quoddam separatum, scilicet, Deus, qui est sicut Dux in exercitu: & quoddam in ipsis rebus, & hoc est ordo partium vniuersi, sicut ordo partium exercitus est bonum exercitus. Vnde Apostolus dicit Rom. 13. Quæ à Deo sunt, ordinata sunt. Oportet autem, quòd superiores vniuersi partes magis de bono vniuersi participent, quod est ordo: Perfectiùs autem participant ordinem ea, in quibus est ordo per se, quàm ea, in quibus est ordo per accidens tantùm. Manifestum est autem, quòd in omnibus indiuiduis vnius speciei non est ordo, nisi secundum accidens, conueniunt enim in natura, & differunt secundùm principia indiuiduantia, & diuersa accidentia, quæ per accidens se habent ad naturam speciei. Quæ autem differunt specie, ordinem habent per se, & secundùm essentialia principia. Inuenitur enim in speciebus rerum vna abundare super aliam, sicut & in speciebus numerorum, vt dicitur 8. Metaph. In istis autem inferioribus, quæ sunt generabilia, & corruptibilia, & infima pars vniuersi, & minus participant de ordine; inueniuntur non omnia diuersa habere ordinem per se, sed quædam habent ordinem per accidens tantùm, sicut indiuidua vnius speciei. In superioribus autem partibus vniuersi, scilicet, in corporibus cęlestibus, non inuenitur ordo per accidens, sed solùm per se, cùm omnia corpora cælestia ab inuicem specie differant, nec sint in eis plura indiuidua vnius speciei, sed vnus tantùm Sol, & vna luna, & sic de alijs. Hæc ille. Vides igi-

tur probabiliter inferri, Aer, aqua, terra ornata sunt diuersis secundùm speciem, ergo & cęlum. Superior nanque pars vniuersi magis de bono vniuersi participare habet, quod est ordo, & quæ differunt numero habent ordinem per accidens, & quæ differunt specie habent ordinem per se.

2 ¶*Non oportet necessariò quatuor elementa concurrere ad compositionem mixti.*] Aliquando enim mixtum fuit factum ex vno elemēto, patet per litteram Genesis. Producant aquæ reptile, &c. Ergo non oportet necessariò quatuor elementa concurrere ad compositionem mixti. Doct. subti. 2. d. 15. a. 3. Aliquando mixtum generatur ex nullo elemento, vt cum generatur ex mixto, vt ex alimento caro, aliquando ex vno tantùm, aliquando ex duobus, aliquando ex pluribus se mutuò alterantibus, & corrumpentibus. Concordat Biel. ead. dist.

3 ¶*Non remanent elementa secundùm substantiam in mixto.*] Animalia aliqua producebantur, siue generabantur ex aqua, patet hoc Gen. 1. Producant aquæ reptile animæ viuentis: Ergo aqua corrumpitur cùm ex ea generatur piscis. Ergo similiter alia elementa corrumpuntur, & non manent. Doct. subt. eo loci propè princ. Attamen propter Aristotelem, qui videtur dicere, elementa in mixto manere, declarat quomodo manent. In omni genere (inquit) est inuenire medium eiusdem rationis cum extremis: vt patet ex 10. Metaph. & medium dicitur componi ex extremis, vt rubor ex albo, & nigro: & ista compositio non est, nisi conuenientia naturalis medij cùm extremis: quæ non est extremi ad extremum: non itá, quòd media qualitas habeat extrema partes sui: immo est itá simplex sicut extremum. Et ideo, sicut qualitates extremæ dicuntur manere, vel habere esse in medio, & non dicitur, quòd extremum sit in extremo: itá dico de forma mixti, quòd in mixto dicuntur manere formæ substantiales elementorum, propter naturalem conuenientiam, quę est formę mixti cum elementis, quæ non est vnius elementi ad aliud. Dico ergo, quod elementa non manent in mixto

secun-

ſecundùm ſubſtantiam, nec ſecundùm qualitates ſuas, ſicut nec qualitates extremæ manent in medio, ſed virtualiter, ſicut imperfecta, & inferiora manent in ſuperioribus, ſicut ſi diceretur, quòd ſenſitiua, & vegetatiua manent in intellectiua. In generatione autem illius formę mixti dicuntur elementa vniri ſecundùm virtutem, non ſecundùm ſubſtantiam: Ità quòd aliqua forma producatur ex illis, quæ contineat vnitiuè qualitates eorũ in virtute, & non ſubſtantias in actu, Itàq; nec qualitates elementorum ſunt in mixto: ſed qualitates ſimiles qualitatibus eorum. In mixto animato eſt calor, & alius, quàm in igne, licet ſint in aliquo ſimiles. Calor enim ignis alterat ad ignem, & ille alius alterat ad carnem, non ad ignem. Vnde qualitas mixti eſt perfectior, quàm qualitas elementi. Hæc ille. Concordat Biel.ead.q.vnic.

4 ¶ *Animæ ſenſitiuæ producuntur ex virtute, quæ eſt in ſemine.*] Ita ſe habet virtus, quæ eſt in ſemine, ad animalia, quę ex ſemine generantur, ſicut ſe habet virtus, quæ eſt in elementis mundi, ad animalia, quæ ex elementis mundi producuntur: ſicut quę ex putrefactione generantur: ſed in huiuſmodi animalibus animæ producuntur ex virtute, quæ eſt in elementis. Secundùm illud Gen. 1, Producant aquæ reptile animæ viuentis. Ergo, & animalium, quę generantur ex ſemine, animæ producuntur ex virtute, quæ eſt in ſemine. D. Tho. 1. q. 118. a. 1. in contra. Secundum D. Tho. Anima ſenſitiua cauſſatur ab anima generantis principaliter, & à ſemine inſtrumentaliter. At Doct. ſubtil. 2. ſent. d. 18. tenet, quòd ſemen nec eſt actiuum generationis ſubſtantialis, nec organizationis, ſed cuiuſdam præuiæ alterationis tantùm, cuius rationes diſſoluit Caiet. loco citato.

5 ¶ *Animæ ſenſitiuæ brutorum fuerunt productæ ex aliquo.*] Textus ſcripturæ dicit. Producant aquę reptile animę viuẽtis, & paullò poſt. Producat terra animam viuentem. Si ergo, quòd creatur à ſolo Deo eſt, cùm aqua acceperit poteſtatem producendi reptile animæ viuentis, non videtur, quòd animal ſecundùm aliquod ſui principium ſit ex nihilo: igitur ex

ex aliquo animalium animæ fuerunt productæ. D. Bon. 2. d. 15. q. 1. Vel secundùm Alex. 2. p. q. 87. m. 2. §. 2. Producant aquæ reptile animæ viuentis. Et in eodem. Producat terra animam viuentem in genere suo. Si autem immediatè essent à Deo, sicut illa, quę ex nihilo fiunt, quorum Deus est tota caussa: quomodo verificarentur, quæ hic dicuntur. Producant aquæ reptile animæ viuentis; & producat terra herbam virentem; viror enim est vita virentium: vt habetur à beato Gregorio. De materia huius Conclusionis D. Bon. quatuor recitat opiniones, quę singulæ ponunt plura improbabilia: ideo breuiter dicitur, quòd sunt productę ex materia prima tanquam ex subiecto, quia eductæ de materiæ potentia. Biel. ead. quæst. vnic. Formam educi de potentia materiæ nihil aliud est, quam materiam transmutari transmutatione sufficiente, ità quòd ex vi transmutationis materiæ forma resultet. Caiet. 1. p. q. 90. a. 2.

EXPOSITIO.

Quemadmodum in productione plantarum differt Augustinus ab alijs: ità in productione pisciũ, & auiũ. Alij enim dicunt, pisces, & aues quinta die esse productos in actu, Augustinus autem dicit 5. Super Gen. ad litt. quòd quinta die aquarum natura produxit pisces, & aues potentialiter. D. Tho. 1. p. q. 71. Reptile vocatur animal, quod in motu suo processiuo toto corpore se rapit, & non nititur membris specialibus ad illum motum determinatis: sicut est ala, vel pes, vel pinnula. Pedibus enim nituntur gressibilia, alis volatilia, pinnulis, tanquam remis, natatilia. Reptilia verò sunt, vęl quæ motu costarum, & virtute se rapiunt, vt serpentes, vel motu annulorum, vt annulosa, & vermes: vel contractione corporis in medium annulum, qui loco cordis est: & emissione eiusdem corporis de illo, & tractu oris: emittunt enim illa anteriorem partem corporis, & tunc figunt os, & totum corpus tunc trahunt ad os fixum: sicut vidimus facere lumbricos terræ. (Animæ viuentis.) Anima viuens

uens dicitur, quę corpori suo actũ vitę influit manifestè per sensum, & motum localem. Et ideo in plantis non dicitur esse anima viuens: quia, vt dicit Aristoteles in primò de Vegetab. Vita communiter in animalibus, & plantis inuenta est, sed in plantis occulta, in animalibus manifesta: & ideo non dicitur in plantis anima motabilis, siue anima viuens: Alb. 2. p. q. 60. Cur autem dictum sit, Producat terra animã viuentẽ, & aquę reptile animę viuentis, dicetur inferius.

QVAESITA.

1 CVR fecit mentionem de genere, aut de specie, cum dixit, Fecit Deus cete grandia secundum species suas. non autem superiùs, cùm dixit, Producant aquæ, cùm tamen ibi loquatur de factura volatilium, & natatilium, quę non erant sine genere, aut specie? Respond. Cùm loquutus est de productione animalium in aquis, vel aere ex sua origine: non facta est mentio de genere, vel specie: quia aliud est contrahere esse in sua origine, & aliud est, vt sit principiũ fieri, vel generationis in alijs: Licet ergo simul tempore accipiant esse, & virtutem, secundùm quam aliud possit esse ex alio, tamen vnum est naturaliter prius altero: & ad hoc designandum primò dixit sine distinctione; Producant aquę, secundò, distinxit dicens, creauit, vel fecit secundum genus suum. Prætereà, ex parte materiæ non est principium generationis, sed ex parte formę: & ideo cùm loquutus est de exitu secundùm esse materiale, non locutus est de genere, vel specię. Alex. 2. p. q. 53. m. 1.

2 CVR, quando factus est sermo de terræ nascentibus, locutus est de semine, dicens; Germinet terra herbam virentem, & facientem semen: & plura locutus est de semine in herbis, & arboribus; cum autem locutus est de animalibus in aquis, vel terra, non locutus est de semine: cùm tamen & hęc habeant semen, secundùm quod procedit generatio? Respond. In terrę nascentibus est semper virtus seminis, vt fiat aliud ex ipso. Non sic est vniuersaliter in animã-

tibus

tibus aquæ, vel terræ: ſed vis ſeminatiua eſt in elementis. Non enim omnia, quæ ſunt in aquis, generantur ex ſibi ſimilibus, ſecundùm quòd natura eſt principium ex ſimilibus ſimilia procreandi: ſimiliter, nec omnia ea, quæ ſunt in terris. Vnde multa animalia moriuntur in hyeme: & poſt in ęſtate ſemen habent in ipſis elementis commiſtis, vt procreentur: herbæ verò in terra viuunt ſecundùm virtutem radicis: licet extrà moriantur, & ſemina herbarum cadunt in terram: & poſteà multiplicantut tempore opportuno. Alex. eo loci.

AD ARGVMENTA.

Ad 1 NON defuere dicentes, Spiritus irrationales omnino creari, & nullo modo eſſe ex traduce: ſicut nec ſpiritus rationales: Ideo autem dicitur Gen. 1. (vt inquiunt) animam de terra produci: quia corpus organicum de terra producitur: & ei in fuit ſeminaliter cum omnibus diſpoſitionibus materialibus, faciẽtibus neceſſitatem reſpectu animæ: cui materiæ ſic diſpoſitę Dei bonitas animam infundit. Quia ergo in terra ſunt rationes ſeminales, non tantùm intendentes corpus, ſed etiam intendentes eius vltimam completionem, ſcilicet, animam, & habentes naturalem appetitum talis formę: ideo dicitur terra animas producere. Aliter videtur inſipientiæ meæ dicendum, ſcilicet, quòd in elementis mundi indita eſt a conditore eorum natura quædam, quę eſt à natura elementari, quæ eſt ſimplex, & in corporea: vt poſsit eſſe principium ſubſtantiæ ſimplicis. Vnde Philoſophus lib. de Animalibus, omnia iſta inferiora plena eſſe virtute animę poſuit. Auguſtinus etiam dicit, rationes ſeminales inditas mundo, ſiue partibus mundi, ex quibus mundus grauidus eſt: ex quo, accepta opportunitate, prodeunt plantę, & animalia: non tantùm ſecundùm corpora, ſed quodã modo, ſecundùm animas. Itaq; ſicut ſubſtantiarum corporalium ab initio rerum creator creauit principia, ſcilicet, ipſa elementa: ſic in elementis corporalibus ſubſtantiarum ſim-

plicium, quæ à corpore dependent, creauit elementa. Et si cut corpora ex elementis generantur: elementa tamen non sunt generata: sic animę habent principia, vnde generantur: tamen illa principia non sunt generata, sed creata. Et iterum, sicut corpora, quę sunt ex elementis, sunt corruptibilia, elementa tamen, in quæ resoluuntur, incorruptibilia: sic animæ vegetabilium, & sensibilium sunt corruptibiles, semina tamen earum incorruptibilia. Elementis igitur mundi indita est quędam natura simplex, & incorporea, alia à natura elementari, quę cooperans virtuti operatiuè in plantis, & animalibus, concurrente virtute corporum cęlestium, modo conuenienti prodeunt in esse animæ vegetabilium, & animalium. Hęc autem virtus, siue natura, potest dici corporalis, quia radicatur in corporibus, siue naturis corporum: & spiritualis, quia mole caret corporali. A tali autē corporali, & ex tali potest fieri spirituale: sed non ex corporali habente molē corporis in quantū huiusmodi. Cū verò dicitur, creauit Deus, &c. Creare, nomine extenso, sumitur pro producere. Alex. Non facilè innotescit ex verbis eius, an formas substātialiter inchoatas in materia ponat, ipsasq; vocet seminales rationes, quod D. Bon. apertissimè fatetur, dicens, quòd forma inchoata fit forma cōpleta, sicut ex globo fit rosa. Quod minimè approbo. Cæterū Biel ex ista phrasi Scripturę, Producant aquę &c. Et posteà, Et fecit Deus bestias terræ &c. colligeret, eundem effectum generari, & creari, generari â creatura, creari à Deo. 2. d. 1. q. 1. propè fin. Vel, quoniam secundùm Dàmasc. prima cetorum, serpentium, leonum indiuidua à Deo, sine media caussa adiuuante, condita fuere, ideo adiectum est, Creauit Deus Cete grandia. Et fecit Deus bestias terrę. Cùm autem dixit, Producant aquæ, Producat terra. significare voluit, sic tunc à Deo huiusmodi animātia esse producta, vt in virtute tamen elementorum, & corporū, quę ex elementis conflarentur, illorum generationem sitam esse censeremus. Vnde cùm ad hominem ventum est, ne eius similis conditio crederetur, de cor

pore

pore ait, fecit Deus hominem &c. de anima autem, In ſpi
rauit in faciem &c. quod diſcrimen manifeſtè indicat, cęte-
rorum viuentium animas in potentia materiæ eſſe, ſed ani-
mam hominis à Deo creari, & infundi. Et credo, quòd tunc
virtute diuina animalia prodiere ex terra, & aues, & piſces
ex aquis.

ad 2 Aer eſt elementum humidi ſpiritualis, quod non eſt incor
porabile in generatione animalium, & nutritione, vt dicit
philoſophus lib. de ſenſu, & ſenſato, Aqua verò eſt elemen-
tum humidi incorporabilis, & in generatione, & nutritione:
& quod facilè induit formam aeris per euaporationem.
Vnde iuxta terram aer permixtus eſt humido aqueo: per
quod aliquantulùm inſpiſſatus, poteſt eſſe locus, in quo mo
uētur aues: ita quòd ſuſtentat alas auium, & attrahi poteſt
ad ſpirandi refrigerium. In ſublimi eſt ità ſubtilis, quòd
nec vapore humido ad rorandum, nec vapore ſicco terreo
ad ventandum, miſcetur. Et ideo ibi habitatio animalium
eſſe non poteſt. Quod Auguſtinus tali experimento docet,
dicens; In Macedonia mons mirę altitudinis eſt, qui voca-
tur Olympus: in quem philoſophi aſcendentes, in ſuperio-
ribus ſuis non inuenientes aerem pinguem ad ſpirandum,
portant ſecum ſpongias infuſas clara, & ſubtili aqua, per
quas ſpirent aerem ſubtilem, vt pingueſcat in ſpongijs, & ſic
valeat ad refrigerium pulmonis, & pectoris. Aſcendentes
autem in cacumine montis, in arena, ſiue in ſabulo ſcribunt
litteras, & protrahunt figuras, & deſcendunt: & poſt annum
rea ſcendentes inueniunt litteras, & figuras in nulla ſui par
te deletas: quod eſſe non poſſet, ſi aer ille vaporibus humi
dis, vel ſiccis, vel ventoſis agitaretur. Vnde vult Auguſti-
nus, quòd ex humido aqueo labiliter vndoſo ſit generatio,
& conſeruatio natatilium, & ex eodem aqueo vaporabiliter
extenſo per partem aeris inferiorem ſit generatio, & conſer
uatio volatilium. Et ideo ſicut dicunt Ambroſius, & Au-
guſtinus: ex vno materiali principio producitur vtrũque. Et
ideo etiam cantatur in hymno Ambroſij. Qui ex aquis or-
tum

tum genus, partim leuas in aera, partim remittis gurgiti. Alb. Nomine igitur aquæ intelligitur etiam aer, qui sua vicinitate habet humiditatem aquosam, vnde aliquando rorat. Alex. Aer, quia insensibilis est; non per se ipsum connumeratur, sed cum alijs, partim quidem cum aqua, quantum ad inferiorem partem, quę exhalationibus aquę ingrossatur, partim etiam cum cælo, quantùm ad superiorem partem. Aues autem motum habent in inferiori parte aeris: et ideo sub firmamento cæli volare dicuntur, etiam si firmamentum pro nebuloso aere accipiatur. Et ideo productio auium aquæ ascribitur. D. Tho. 1.p.q.71.ad.3. Concordant cæteri.

ad 3 Mouens ex præhabitis intelligitur, vbi dictum est; Spiritus Domini ferebatur super aquas. Ille enim fouebat aquas, vt talia à se produci possent. Vnde Damasc. Pręcepit Deus aquę educere animam viuentem: quia per aquam, & eum, qui in principio ferebatur super aquas, Spiritum Sanctum, renouaturus erat hominem, sicut ait. D. Basilius. Eduxit autem animalia, & magna, & parua, vt cete, dracones, pisces in aquis reptantes, & volatilia pennata. Per volatilia igitur copulãtur aqua, & terra & aer; Ex aquis enim facta sunt, in terra verò conseruantur, & in aere volant. Optimum igitur elementum est aqua: & plurimo vsui vtilissimum: sordis purgatiuum, non solùm corporeæ, sed & animalis, si assumpserit gratiam spiritus sancti. Alb.

ad 4 Solas aquas nominat, quia sicut dictum est, aquæ solę ornantur, & etiam in materia corporum natatilium, & volatilium animalium, licet terra sit substantia materię, propter quam etiam omnia quiescant in terra, & natatilia, & volatilia, tamen in talibus plus abundat humidum: in piscibus quidem humidum aqueum pinguescens in fundo, quod Augustinus vocat labile vndosum: in auibus autem humidum vaporosum ad formã aeris transmutatũ: propter quod etiam in 4. Ethic. dicit philosophus, quòd carnes sanæ, quę sunt, leues sunt: leues autem, quæ altilium. Alb. Corpora auiũ, &

piscium

piſcium poſſunt dupliciter conſiderari. Vno modo ſecundùm ſe. Et ſic neceſſe eſt, quòd in eis magis terreſtre elementum dominetur. Quia ad hoc, quòd fiat contemperatio mixtionis in corpore animalis, neceſſe eſt, quòd quantitatiuè abundet in eo elementum, quod eſt minus actiuum, ſcilicet terra; ſed ſi conſiderentur ſecundùm quòd nata ſunt moueri talibus motibus, ſic habent affinitatem quandam cum corporibus, in quibus mouentur. Et ſic eorum generatio hic deſcribitur; mouentur autem aues in inferiori parte aeris, quę computatur cum aqua, ideo ex aquis produci dicuntur. D. Tho. loco proximè citato. In idem redeunt notata ab alijs.

ad 5 Auicēna poſuit omnia animalia poſſe generari ex aliqua li elementorum commiſtione abſq; ſemine, etiam per viam naturæ. Sed hoc videtur inconueniens, quia natura determinatis medijs procedit ad ſuos effectus. Vnde illa, quę naturaliter generantur ex ſemine, non poſſunt naturaliter ſine ſemine generari. Et ideo dicendum eſt aliter, quòd in naturali generatione animalium principium actiuum eſt virtus formatiua, quę eſt in ſemine, in ijs, quæ ex ſemine generantur, loco cuius virtutis in ijs, quæ ex putrefactione generantur, eſt virtus cęleſtis corporis. Materiale autem principium in vtrorumq; animaliū generatione eſt aliquod elementum, vel elementatum. In prima autem rerum inſtitutione fuit principium actiuum Verbum Dei, quod ex materia elementari produxit animalia, vel in actu, ſecundùm alios Sanctos, vel virtute, ſecundùm Auguſtinum: non quòd aqua, aut terra habeat in ſe virtutē producendi omnia animalia, vt Auic. poſuit: ſed quia hoc ipſum, quòd ex materia elementari virtute ſeminis, vel ſtellarum, poſſunt animalia produci, eſt ex virtute primitus elementis data. D. Tho.

ad 6 Natura de vno extremo ad aliud tranſit per media. Et ideo inter cæleſtia, & aquatica animalia ſunt quædam media, quæ communicant cum vtriſque, & copulantur cum illis, cum quibus magis communicant, ſecūdùm id, quod cum eis

eis communicant, non secundùm id quod cõmunicant cum alio extremo. Tamen vt includantur omnia huiusmodi, quę habent aliquid speciale inter pisces, subiungit postquam dixerat, Producant aquę reptile animæ viuentis; Creauit Deus cete grandia. &c. D. Tho.

ad 7 Productio horum animalium ordinatur secundùm ordinem corporum, quæ eis ornantur, magis, quàm secundùm propriam dignitatem. Et tamen in via generationis, ab imperfectioribus ad perfectiora peruenitur. D. Th. Clarius de potent. Dei q. 4. a. 2. ad 33. Productio (inquit) horum animalium cùm pertineat ad ornatum partium vniuersi, ordinatur secundum ordinem illarum partium, quæ eis ornantur, magis quàm secundum propriam dignitatem. Modò aer, & aqua, ad quorum ornatum pertinent pisces, & aues, sunt ordine naturæ priora, & digniora, quàm terra, ad cuius ornatum pertinent animalia gressibilia, ideo prius debuit describi productio volatilium, & piscium, Posset etiam dici, quòd via generationis, ab imperfectioribus ad perfectiora peruenitur. Et hoc ordine, quæ imperfectiora sunt, prius ordine naturæ producuntur. In via enim generationis, quantò aliquid perfectius est, & magis assimilatur agenti, tantò, tẽpore posterius est, quamuis sit prius natura, & dignitate, & ideo, quia homo perfectissimũ animalium est, vltimò inter animalia fieri debuit, & non immediatè post corpora cælestia; quæ cum corporibus inferioribus non ordinantur secundùm viam generationis, cum non communicent in materia cum ipsis, sed habeant materiam alterius rationis. Hæc ille.

ad 8 Substantia spiritualis dupliciter alicui corpori inuenitur vniri, Vno modo, ad exhibendum corpori motum, sicut corporibus cælestibus spirituales substantiæ vniuntur. Alio modo, vt substantia spiritualis per corpus vniatur ad propriam suam operationem, quæ est intelligere, sicut anima humana vnitur corpori, vt per sensus corporeos scientiam acquirat. Aeri autem substantia spiritualis non potest vniri, neq; ratione motus, quia aeri est connaturalis motus qui-

 dam

dam, qui consequitur formam eius naturalem. Nec inuenitur aliquis motus, aut in toto aere, aut in aliqua eius parte, qui non possit reduci in aliquam caussam corporalem. Vnde ex motu eius non apparet, quòd aliqua substantia spiritualis ei vniatur. Neq; etiã vnitur spiritualis substantia corpori aereo propter perfectioné intellectualis operationis. Corpus enim simplex non potest esse instrumentum sensus, vt probatur in libro de Anima. Vnde relinquitur, quòd spiritualis substantia nullo modo corpori vniatur. Cùm verò dicebatur, In media aeris regione debet inueniri vita. Respondetur, quòd in inferiori regione scilicet circà terram est locus mixtionis elementorum. Corpora autem mixsta quantò magis ad æqualitatem mixtionis perueniunt, tantò magis recedunt ab extremis contrariorum, & sic quandam similitudinem consequuntur cęlestium corporum, quę sunt sine contrarietate. Et sic patet, quòd vita magis potest esse in suprema, & infima regione, quàm in media, prę sertim cum in istis inferioribus tantò aptius sit corpus ad vitam, quantò propinquius fuerit æqualitati complexionis. D. Tho. de spiritual. creat. loco cit. & de potent. loco cit. Sic ergo, fidei veritatem sequendo, dicimus, Angelos, & dæmones non habere corpora naturaliter vnita, sed omnino incorporeos, sicut dicit Dioni. Augustinus tamen in pluribus locis suorum librorum, quantum ad corpora Angelorum, & dęmonum, absq; assertione vtitur Platonicorum sententia. Vnde & 21. de Ciuit. Dei, vtranq; opinionem prosequitur, de pœna dæmonum tractans, & eorum scilicet, qui dicebãt dęmones corpora aerea habere, & eorum, qui dicebant eos esse penitus incorporeos. Hæc ille. Ex quibus argumentum octauum, & nonum soluta sunt. Requiritur duntaxat videre, cur latissima regio ignis elemẽtaris habitatoribus, atq; ornatibus careat, cùm elementa inferiora, immo, & terra fex elementorum illis abundent. Gulliel. Paris. secunda parte lib. de Vniu. referente Dio. Carth 2. sent. d. 15. q. 3. istius tres rationes tangit. Prima, habitatio debetur, &

con-

conuenit animali, ratione elementi in ipso prædominantis quantùm ad molem materiæ, sic autem in nullo est ignis prędominans. Secundo, Animalia quærunt esse in loco, quo possint nutriri, & conseruari, ignis verò purè elementaris nec nutritiuus est, neq; animantium conseruatiuus. Tertiò, Animalia appetunt locum, in quo suas operationes valeãt exercere, quas in igne exercere non queunt. Hęc ille. Prętereà, si essent ibi animalia aliqua, in nullo seruirent hominibus. Antisio. eod. Dio. referente. Et tamen omnia animalia facta sunt propter hominem, siue in statu innocentiæ, siue in statu naturæ lapsæ; sicut dicetur cap. 9. super illud. Omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt.

ad 10 Vtrùm luminaria motibus proprijs moueantur suprà dictum est. Neque est simile de auibus, & piscibus, qui mouentur in aere, & aquis. Quoniam, tàm aer, quàm aqua sunt corpora, quæ possunt rarefieri, siue condensari. Prętereà, ista elementa non sunt sic nata moueri, vt corpora, quæ ad eorum ornatum spectant, quæ ipsorum motu sufficienter possint transmutari localiter, secundum quòd exigit decor vniuersi. Prętereà, ipsis animalibus competit motus progressiuus propter sui indigentiam, & qui est ad assequendum aliquod delectabile: & hoc luminaribus cæli nec competere potest, nec debet. D. Bon.

ad 11 Vita manifestatur maximè per sensum, & motum, ideo anima viuens appellatur, quæ viuit vita manifesta: & hæc est illa, quæ dat corpori motum, & sensum: talis autem non est in plantis, sed in animalibus: & ideo ad differentiã plantarum dicitur; Producant aquæ reptile animę viuentis: quasi in plantis sit anima virens, & in animalibus sit anima viuẽs: quia hęc mouentur, & sentiunt, illa verò minimè. D. Bon.

ad 12 Absq; dubio corpora animalium habẽt in se naturam quatuor elementorum vt sint idonea ad sensum, ad motum, ad operationis multiplicitatem, & vt in se habeant dignitatem complexionis, quæ omnia competunt illi corpori, quod perficitur anima sensibili. Dicuntur autem animalia producta

esse ex aqua, vel terra per quandam prędominantiam, siue appropriationem D. Bon. Quam prædominantiam, siue appropriationem declarat q. 3. Sicut (inquit) aliquis artifex miscendo terram cum aqua facit lutum, & ex illo componit statuam, sic dum liquor aqueus terræ miscetur, fit humor, & dum ille coagulatur per naturam, fit corpus organicum. Dupliciter autem potest intelligi hęc commistio: aut ità, quòd aquæ prę existenti fluxibili immisceatur terra, aut è cō trà, vt terra primùm sit quasi arida, & ad suarum partium continuationem commisceatur aqua. Et ijs duobus modis producta sunt animalium corpora: Et ideo quædam dicuntur esse ex aquis, quædam ex terra facta, quod non est dictū, quasi, quæ sunt ex aqua plus habeant de aqua quantùm ad substantiam, quàm de terra, cùm omne corpus animantis ad sui constitutionem plus recipiat de terra, quantum ad substantiam. Tum propter hoc, quòd ipsa est, quę præbet alijs soliditatem, & stabilitatem, tum etiam quia ipsa habet parum de specie, & multum de materia: sed quod dictum est, aliqua ex aqua esse facta, hoc est, quia magis in eis, quā in alijs dominatur natura aquea: hoc autem dico, non quantum ad prædominium actiuæ qualitatis, vel passiuæ, sed quantùm ad aliquam conformitatem naturæ, per quam illa, quæ ex aqua producta sunt, in aquis magis delectantur esse. Hæc ille. Si intelligeret, quòd Deus in producendis animalibus immiscuerit aquam terrę, & terram aquæ fortassis aduersaretur Aegid. 2. part. Hexam. cap. 38. Deus (inquit) ex libito voluntatis potuit producere quęcunq; ex quocunq; elemento, nam, cùm attingat immediatè ipsam materię essentiam, potest ibi immediatè inducere quamcunq; formam. Datò tamen, quod Deus ex materia vnius elementi producat aliqua mixta, illa materia vnius fungetur vice omnium elementorum, quia sicut nunc talis mixtio fit, vt producatur auis, qualem requirit natura eius, sic, si virtute diuina produceretur auis, talis proportio, & talis dispositio fieret in illa materia, qualem requirit natura auis: Et quia Scriptura Sacra, secun-

ſecundùm productionem primam, dicit aues productas ex aquis, debemus dicere ſic eſſe productas. Hæc ille. Cæterùm, quia ſecundo capite dicitur, Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & vniuerſis volatilibus cæli, dicendum eſt, quòd dicuntur producta ex aquis, nõ quòd de aqua ſola ſint formati piſces, & aues, ſed propter quandam conuenientiam. Habet nanque aqua humorem, & vaporem. per humorem conuenit cum piſcibus, per vaporem, qui ſurſum eleuatur in aere, conuenit cũ auibus. Argent. autem cit. d. 15. a. 1. ità inquit, Omnia animalia dicuntur facta de terra, vel de aqua, non quòd ab eorum compoſitione excludantur cętera elementa: ſed pro tanto, quia in eis terra, & aqua prędominantur. In iumentis enim & beſtijs, & reptilibus dominatur elementum terreſtre: in piſcibus autem, & auibus dominatur elemetum aquę: aliter tamen, & aliter, quia in complexione piſcium dominatur elementum aquæ per ſe, in volatilibus autẽ dominatur aqua vt admixta eſt aeri. Propter quod etiam beatus Auguſtinus 3. ſuper Gen. videtur dicere, Quòd corpora auium ſunt facta ex aere: Sunt enim factæ ipſæ aues ex aere vaporoſo, habente admixtos vapores groſſos, & aqueos, cuius ſignũ eſt, quòd etiam ipſę aues non viuunt in puro aere, ſed magis hic propè nos, in aere aquoſo, & vaporoſo. Hæc ille. Addit Aegid. cit. diſt. a. 1. Quòd, cum dicimus in piſcibus abundare aquam, non oportet, quòd in mixtione illa elementorum, quam requirit complexio piſcium, ſecundum quantitatem, plus ſit ibi de aqua, quàm de terra: ſed ſufficit, quòd compenſata mixtione elementorum, quam requirit complexio animalium, quòd in mixtione elementorum, ex qua reſultat complexio piſcium: plus ſit ibi de elemento aquæ, quàm in mixtione elementorum: ex qua reſultat complexio aliorum animalium. Hæc ille.

Ad 13 Omnibus penſatis, in corporibus animalium elementa actiua, quę ſunt ignis, & aer: dicendum eſt prædominari, quantùm ad virtutem, elementis paſſiuis: quæ ſunt terra,

& aqua: passiua verò quantùm ad quantitatem molis. Si enim elementa passiua prędominarentur quantùm ad virtutem: non essent apta corpora ad suscipiendum influentiam sensus, & motus per animam: sicut nec corpora mineralia. Si autem elementa actiua prædominarentur quantùm ad quantitatem molis: tunc non esset in corporibus sufficiens soliditas propter raritatem ignis, & aeris: & etiam elementa passiua propter debilitatem virtutis nimis citò corrumperentur ab actiuis, propter improportionem superabundantiæ virtutis elementorum actiuorum. Est autem gradus determinatus vltrà quem virtus elementorum actiuorum non potest excedere virtutem passiuorum salua illa proportione, quę necessaria est in corporibus animalium ad operationes vitæ, & sensus, & bonam corporis consistentiam. Et gradus vltrà quem oportet virtutem elementorum actiuorum excedere virtutem elementorum passiuorum, ad hoc vt corpus sit aptum ad recipiendum animalem vitam. Ric. D. Bon.

ad 14 Magis denominantur corpora animalium ab elementis prædominantibus secundùm quantitatem molis, quàm ab elementis prædominantibus secundum quãtitatem virtutis: quia quantitas molis est nobis sensibilior, & quia mixtum dicitur fieri de elementis proportionatis, tanquam de materia proxima: ideo denominantur ab elementis, quæ plus habent de ratione materię: cuiusmodi sunt elementa passiua. Et etiam, quia naturalis motus omnium mixtorum est ad illam partem, ad quam mouentur elementa passiua. Ric. Dixit, Naturalis motus, quoniam motus animalis est duplex, vnus consequens naturam corporis eius secundùm virtutem elementi dominantis in ipso. Alius consequitur apprehensionem, & appetitum. Et hic est motus proprius animalis, inquantum est animal: & ideo ad illius elementi ornatum animal pertinet, in quo motum animalem habet, non ad quod mouetur motu consequente naturam sui corporis, quoniam huiusmodi motus non cõsequitur animal in quantùm

tum est animal, sed secundùm quod componitur ex grauibus, & leuibus: & ideo animalia gressibilia ad ornatum terræ pertinere dicuntur, quia in ea motum animalem habent, & pari ratione natatilia ad ornatum aquę, & volatilia ad ornatum aeris. D. Tho. cit. dist. q. 2. a. 2.

Producat terra animam viuentem in genere suo, iumenta, reptilia, & bestias terræ secundùm species suas.

ARGVMENTA.

1 SICVT aues, & pisces habent uiuentem animam, ità etiam, & animalia terrestria. Non autem terrestria animalia sunt ipsa anima viuens. Ergo inconuenienter dicitur, Producat terra animam viuentem: sed debuit dici, Producat terra quadrupedia animæ viuentis. D. Tho. 1. p. q. 72 arg. 1.

2 Genus non debet diuidi contrà speciem, sed iumenta, & bestiæ sub quadrupedibus computantur. Inconuenienter ergo quadrupedia connumerantur iumentis, & bestijs. D. Tho. ibi. arg. 2.

3 Sicut alia animalia sunt in determinato genere, & specie, ità, & homo. Sed in factione hominis nō fit mentio de suo genere, vel specie: ergo nec in productione aliorum animalium debuit fieri mentio de genere, vel specie sua. D. Tho. ibi. arg. 3.

4 Animalia terrestria magis sunt similia homini, qui a Deo dicitur benedici, quàm aues, & pisces: cùm igitur aues, & pisces dicantur benedici, multò fortiùs hoc dici debuit de alijs animalibus. D. Tho. ibi. arg. 4.

5 Quędam animalia generantur ex putrefactione, quæ est corruptio quædam. Corruptio autem non conuenit primæ

institutioni rerum. Non ergo prædicta animalia debuerunt in prima institutione produci. D. Tho. ibi arg. 5.

6 Quędam animalia sunt venenosa, & homini noxia. Nihil autem debuit homini esse nociuum ante peccatum. Ergo huiusmodi animalia, vel omnino fieri à Deo non debuerunt, qui est bonorum auctor, vel non debuerunt fieri ante peccatum. D. Tho. ibi arg. 6.

QVAESITA.

1 PROPTER quid singulariter dictum est, Producat terra, pluraliter verò Producant aquę? Vt notetur aquarum in suis receptaculis distinctio, Terræ verò est continuitas, licet pluraliter dicantur terræ, propter regionum diuersitates. Alex. 2. p. q. 54. m. 1.

2 Cur de terra nascentibus dictum est, Germinet. De animalibus verò, Producat: Nimirum germen est in radice, quæ adhæret terræ, productio verò dicitur, id est, procul ductio, quia animantia à terra separantur: & ideo alia translatio habet, Eijciat terra, id est, extra se iaciat, quasi separatum ab ipsa. Alex. eo loci.

3 Cur dicit, producat terra, cùm virtus producendi sit in cælo secundùm Astronomos? Quando dicitur, Producat terra, non designatur nisi quòd terra sit materiale principiũ animalium gradientium in terra, Actiuum autem secundùm quòd est primum mouens per dispositionem luminis, & figuram, est cęlũ: Sed non mouet, vt caussa necessaria, quòd de necessitate sequatur effectus: sed mouet, vt disponens per accidens, & per aliud: sicut suprà dictum est. Alb. 2. p. q. 61. Additq;, quòd illud dictum Albumasar in introductorio, nimirum, quòd virgo, seu virginis signum, in cuius prima facie oritur constellatio quędam ad similitudinem virginis puerum in gremio habentis, tantæ virtutis est, vt fæcunditatem quibusdam virginibus afferat sine commistione virili, & dat exẽplum, quòd beata Virgo ità concepit Dominum Iesum, quem gens Christianorum adorat. Hoc dictum, ait

ait Alb. error est pessimus, & vituperandi sunt, qui hoc qua si pro testimonio introducunt, quod philosophi nobis de partu Virginis attestantur, In conceptu enim Saluatoris operatus nemo est, nisi Spiritus Sanctus.

AD ARGVMENTA.

ad 1 SICVT Basilius dicit, diuersus gradus vitę, qui in diuersis viuentibus inuenitur, ex modo loquendi scripturae colligi potest. Plantę enim habent imperfectissimam vitam & occultam. Vnde in earum productione nulla mentio fit de vita, sed solùm de generatione, quia secundùm hanc solum inuenitur actus vitę in eis. Nutritiua enim, & augmentatiua generatiuè, seruiunt. Inter alia verò animalia, perfectiora sunt (communiter loquendo) terrestria auibus, & piscibus, non quòd pisces memoria careant, vt Basilius dicit, & Augustinus improbat, sed propter distinctionem membrorum, & perfectionem generationis. Quantùm autem ad aliquas sagacitates etiam aliqua animalia imperfecta magis vigent, vt apes, & formicae. Et ideo pisces vocat non animã viuentẽ, sed reptile animę viuẽtis. Sed terrena animalia vocat animam viuentem propter perfectionem vitę in eis, ac si pisces sint corpora habentia aliquid animę, terrestria verò animalia, propter perfectionem vitae, sint quasi animę dominantes corporibus. Perfectissimus autẽ gradus vitae est in homine. Et ideo vitam hominis non dicit produci à terra, vel aqua, sicut cęterorum animalium, sed à Deo. D. Tho.

ad 2 Per iumenta, vel pecora intelliguntur animalia domestica, quę homini seruiunt, qualitercunque. Per bestias autem intelliguntur animalia sęua, vt vrsi, & leones. Per reptilia verò, animalia, quae, vel non habent pedes, quibus eleuentur à terra, vt serpentes, vel habent breues, quibus parum eleuantur, vt lacertae, & formicae. Sed quia sunt quaedam animalia, quae sub nullo horum comprehenduntur, vt cerui & caprei: vt etiam ista comprehenderentur, addidit qua-

quadrupedia. Vel quadrupedia præmisit quasi genus, & animalia subiunxit quasi species. Sunt enim quędam reptilia quadrupedia, vt lacertę, & formicę. D. Tho. Quadrupedia non habetur in nostra trāslatione, sed apud septuaginta.

ad 3 In alijs animalibus, & plantis mentionem fecit de genere & specie, vt designaret generationes similium ex similibus. In homine autem non fuit necessarium vt hoc diceretur, quia quod præmissum fuit de alijs, etiam de homine intelligi potest. Vel, animalia, & plantæ producuntur secundùm genus, & speciem suam, quasi longè à similitudine diuina remota: homo autem dicitur formatus ad imaginem, & similitudinem Dei. D. Tho.

ad 4 Benedictio Dei dat virtutem multiplicandi per generationem. Et ideo quod positum est in auibus, & piscibus, quę primò occurrunt, non fuit necessarium repeti in terrenis animalibus, sed intelligitur. In hominibus autem iteratur benedictio, quia in eis est quædam specialis multiplicationis ratio, propter complendum numerum electorum. Et ne quisquam diceret in officio gignendi filios nullum esse peccatū. Plantę verò nullum habent propagandæ prolis affectum, ac sine vllo sensu generant. Vnde indignæ iudicatę sunt benedictionis verbis. D. Tho. Addit Alb. loco cit. quia animalia cum homine communem habent habitationem, terram, & homo principium est in ornatu terræ, cuius dominio omnia alia subijciuntur: ideo compleri non debuit eorum benedictio, nisi iam formato homine.

ad 5 Cum generatio vnius sit corruptio alterius, quòd ex corruptione ignobiliorum generentur nobiliora: non repugnat primæ rerum institutioni. Vnde animalia, quę generantur ex corruptione rerum inanimatarum, vel plantarum, potuerunt tunc generari, non autem, quæ generantur ex corruptione animalium, tunc potuerunt produci, nisi potentialiter tantum. D. Tho. concordat Alb.

ad 6 Augustinus dicit 1. super Gen. cōtrà Manich. Si in alicuius opificis officinā imperitus intrauerit, videt ibi multa instru-

menta,

mentâ, quorum caussas ignorat. Et si multùm est insipiens superflua putat. Iam verò si in fornacem intus ceciderit, aut se ferramento aliquo acuto vulnerauerit, noxia existimat ibi esse multa: quorum vsum, qui nouit artifex, in sipientiam eius irridet. Sic in hoc mundo quidam audent multa reprehendere, quorum caussas non vident. Multa enim, & si domui nostrę non sunt necessaria, in eis tamen completur vniuersitatis integritas. Homo autem ante peccatũ ordinatè vsus fuisset rebus mũdi. Vnde animalia venenosa ei noxia nõ fuissent. D. Tho. Cõcordat Alb. Datur (inquit) nociuũ in habitu, & nociuũ in actu. Secũdũ actũ nullo modo nociua fuerũt ante peccatum. In habitu autẽ complexionis in quo nunc nocent, tunc etiam fuerunt: Sed secundùm actũ nocere non poterant, propter statum Innocentiæ, in quo fuit homo: Et ideo mulier non horruit serpentem, quia horror non est nisi contrà id, quod est nociuum in actu. Hęc ille.

Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram vt præsit &c.

ARGVMENTA.

1
MNIS mutabilitas aut est secundùm esse, aut secundùm bene esse, sed in creatura rationali, scilicet, anima est immutabilitas quantùm ad esse, quia habet esse perpetuum: nec est possibilis ad non esse: similiter in animabus beatis est immutabilitas quantum ad bene: ergo alij, quàm Deo conuenit esse immutabile. Si dicatur, quod immutabilitas quantùm ad esse nõ est in anima per naturam, sed per gratiam, & ità nulli per naturam conuenit esse immutabile, nisi Deo. Contra, quod anima sit imago, est ei natura, sed eo quod est imago, est immortalis (quia vt dicit Cassiodorus non esset imago, si mortis

tis termino clauderetur) eo autem quo immortalis, est immutabilis quantùm ad esse per naturam, & non solùm per gratiam. Item, triplex est esse scilicet esse quod incipit, & desinit: & hoc est esse temporale: & esse, quod incipit, & non desinit; & hoc est esse perpetuum. Primum esse, scilicet temporale est vestigium secundi, quod est æternum: sed esse scilicet perpetuũ magis est ex impressione esse ęterni, quàm temporale: quia non desinit, sicuti nec esse æternum: & propter hoc est imago ipsius esse æterni; & non primum, quia imago est in maiori expressione. Si ergo hoc, quod ponit expressionem ęterni esse, ponit immutabilitatem per naturã, quia ponit quod non desinat, nec posset ipsum exprimere, si desineret: ergo ipsa anima rationalis, cui conuenit esse perpetuum, est immutabilis per naturam: & ità esse immutabile non est proprium Deo. Alex. 1.p.q.4.m.3.

2 Anima rationalis est imago Trinitatis per naturam: sed imago Trinitatis attenditur quantùm ad potentiam, scientiam, & voluntatem: ergo sicut per naturam anima est capax diuinæ scientię, ità & potentiæ: ergo sicut anima Christi naturali potentia potuit capere omnium scientiam, ità & omnipotentiam. Alex. ead.q. 21.m.1.4.

3 Dominari omni creaturę inferiori dignitas est: ergo hæc dignitas magis debet dari Angelo, quàm homini, cum Angelus sit dignior creatura: Quod autẽ debeatur homini, habetur Gen. 1. vbi dicitur, vt præsit piscibus maris. Si dicatur, quòd potestas dominandi creaturis data est homini, quia homo habet indigentiam de ipsis. Contra, indigentia est in homine ex parte illa, qua est defectus in ipso, scilicet, ex parte corporis: sed potestas in est illi ex parte illa, qua est perfectio, scilicet, ex parte animæ. Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem &c. & præsit piscibus &c. Hęc autem Imago ex parte animę attenditur, non ex parte corporis: ergo cùm potestas dominandi insit alicui ratione illa, qua est perfectius, & nobilius: non erit indigentia in homine caussa dominandi alijs creaturis. Alex. ead.q.22.m.5.

Cùm

4 Cùm Deus sit pronior ad miserandum, quàm ad condemnandum, si esset prouidentia, non crearentur mali. Nam ponatur, quòd aliquis debeat prouidere domui suæ, non esset bona prouidentia, si plures haberet in carcere: & paucos, in quibus confideret, in domo: ex quo posset habere plures: sed maior pars mundi tenet illos, qui sunt deputati carceri diuino: quia pars electorum minima est eorum, qui sunt in mundo: ergo non est prouidentia eorum. Item, cũ Deus suam imaginem, quæ tam præciosa est, in malis impresserit, sicut in bonis, nullatenus si prouideret, vellet, aut permitteret suam imaginem in tot deturpari, & in paucis reformari. Alex. ead. q. 26. m. 1.

5 Gregorius quęrit, vnde est, quòd in faciendo hominem, quæritur, & aduocatur consilium, cùm dicitur. Faciamus hominem, &c. Gen. 1. & non in faciendo alia? Respondet, quòd aliud est, quãdo aliquis debet facere aliquam rem magnam, & aliud est, quando debet facere aliquam rem modicam: rem enim magnam facit cum magna diligentia, & circunspectione. Similiter, quia homo est, in quo est impressa imago Dei, cum magna diligentia dicitur, faciamus. Vnde dicit. Anima regale quid est, hinc demonstratur, quòd nullius subdatur imperio, habens in se libertatem arbitrij, suoq; nutu, & moderamine dispensans se: ergo non requiritur dispensatio diuinæ prouidentiæ: ergo eà, quæ sunt à libero arbitrio, non subsunt prouidentiæ. Alex. ead. q. 26. m. 4. a. 3.

6 Gen. 1. dicitur, Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, at constans est, quòd imago & similitudo nostra, non dicit aliud ibi, nisi essentiam diuinam: Ergo pronomen possessiuum designat diuinam essentiã. Alex. ead. q. 49. m. 5. a. 1.

7 Deus est nomen operationis, sed operatio Dei designatur pluraliter. Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem &c. actio enim numeratur secundùm personas: ergo similiter poterimus dicere, plures Deos. Alex. ead. q. 50. m. 2.

Cum

8 Cum sit in nobis duplex esse, scilicet naturę, & gratię. aut dicimur filij Dei propter esse naturæ, aut propter esse gratię. Si propter esse naturę, tunc quælibet creatura potest dici filius Dei, sicut & rationalis, quoniam illo modo non dicitur Deus pater, nisi per creationẽ: sed creator est omnium, ergo paternitas, quę inest ei per creationem, erit respectu cuiuslibet creaturæ. Si autem dicimur filij Dei solùm propter esse gratię: hoc non videtur. Dicimur enim filij propter imaginem Dei, quę est in nobis: sed imago non differt nisi secundùm magis, & minus in conformatione ad Deum, prout dicitur imago creationis, & recreationis, siue imago naturæ, & gratię. Sed magis, & minus non facit differre filium à non filio: ergo vtroq; modo dicimur esse filij Dei. Alex. ead. q. 60. m. 2.

9 Mali sunt creati ad imaginem Dei. Sed propter imaginem dicimur filij Dei. Ergo mali homines possunt dici filij Dei. Alex. ibi m. 3.

10 Glossa habet, cum dicitur, Faciamus &c. Non est vna communis imago Dei, & Angelorum: sed trium personarum intelligitur imago: quæritur ergo secundùm hoc, quid sit imago, aut essentia solùm, aut essentia in personis; & cùm imago intelligatur, quę est communis trium personarum, & inquantum huiusmodi, sicut dicit Beda, erit imago, secundùm hanc acceptionem, essentia in tribus personis. Et hoc est, quod dicit Augustinus in ser. de imagine: Est similitudo Trinitatis in anima, quæ est ad imaginem sui Conditoris, perfectè in patre, & filio, & spiritu sancto condita: Et licet illa vnius naturæ sit, habet tamen tres dignitates, intellectum, voluntatem, & memoriam. Et sicut Deus pater, Deus filius, & Deus spiritus sanctus, non tamen tres Dij: ità anima est intellectus, voluntas, & memoria, non tamen tres animæ. Ex hoc relinquitur, quòd cùm dicitur, imago in diuinis essentialiter, Imago est essentia in tribus personis, Alex. ead. q. 61. m. 1.

11 Augustinus in sermone de Imagine inquit, quòd nulli crea

creaturę dedit Deus, vt esset ad imaginem, nisi soli homini, & hoc vult accipere ex eo, quod dicitur de solo homine, Faciamus hominem &c. ergo Angelus nō potest dici ad imaginem. Alex. 2. part. q. 20. m. 3.

12 Hilarius lib. de Synod. inquit, imago est eius rei ad quam imaginatur species indifferens, & iterum, imago est rei ad em coæquandam indiscreta, & vnita similitudo: sed constat, quòd nulli creaturæ cōuenit, quòd sit indifferēs à Deo, ergo nulla creatura propriè dicitur imago: sed solùm ad imaginem: vt per hoc denotetur diuersitas creaturæ ad Creatorem: & secundùm hoc videtur dictum Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem. Malè ergo Areopag. c. 6. de Diu. nom. diffinit Angelum dicens, Angelus est imago Dei &c. Alex. ibi.

13 Libertas sequitur rationem imaginis: sed ratio imaginis magis propriè videtur esse in homine, quā in Angelo, quod patet ex eo, quòd in canone sacrę Scripturę legitur, quòd homo sit ad imaginem Dei: non sic autem legitur de Angelo, ergo secundùm hoc magis erit libertas, vel saltem magis propriè, in homine, quam in Angelo. Alex. ead. q. 29. m. 1. a. 3.

14 Anima rationalis, inquantum huiusmodi, est ad imaginem Dei, imago autem est similitudo expressa. ergo imago per quam reformatur inest immediatè à Deo: sed hæc est imago similitudinis in cognitione: ergo talis non datur Angelo mediante: & ità Angelus non illuminat hominem. Alex. ead. q. 40. m. 1.

15 Sicut homo gerit imaginem Dei ratione bonitatis, & sapientiæ, ità ratione potentiæ: Vnde Gen. 1. postquam dictum est, faciamus &c. ad imaginem, statim subiungitur de potentia; Et præsit piscibus maris. Sed inter imaginem, & illud, cuius est imago, nihil interponitur: ergo inter hominem, inquantum gerit imaginem Dei in potētia cognoscendi, & Deum, nihil est medium: immo immediatè est sub potestate Dei. Sed custos habet potestatem super custoditū: ergo angelus non est custos hominis: siue non habet potestatem

ſtatem cuſtodiendi. Alex. ead.q.41. m.1.

16 Conſtat quòd anima eſt ad imaginem Dei, ſicut imago: & non ſicut hæc figura eſt imago Herculis: ergo eo modo, quo imago dicitur ſecundùm Philoſophum, cuius generatio eſt per imitationem: ſed in generatione generatum eſt de ſubſtantia generantis: ergo anima eſt de ſubſtantia Dei. Alex. ead. q. 60. m. 1.

17 Secundùm Dam. hominem eſſe ad imaginem Dei, ſignificat intellectuale, & arbitrio liberum, & per ſe poteſtatiuũ: ergo ſecundùm lib. arb. eſt homo ad imaginem Dei: ſed aliqua ratio eſt communis imagini, & ei, cuius eſt imago: ergo lib. arb. commune eſt Deo, & creaturæ. Alex. ead. q. 72. m. 3.

18 In emanatione perſonarum à patre prius natura eſt emanatio perſonæ, quæ eſt imago patris, quàm illius, quæ non eſt imago: & hoc ſęcundùm ordinem conuenientiſſimum. A ſimili videtur, quòd in emanatione, ſiue creatione perſonarum creatarum à Deo, debeãt primò produci in eſſe, ſiue cauſſari illæ, quæ ſunt ad imaginem creantis, ſiue imago: & ſi hoc, homo debebat cum primis creaturis creari, ergo & corpus. Item, corpus primi hominis inter omnia corpora ſingulari ratione fuit imago Dei, vel homo ſecundùm illud, vnde ratione qua ſupra: debebat inter primò creata creari. Alex. ead. q. 83. m. 2.

19 Duo creauit Deus ad imaginem ſuam, ſcilicet Angelum, & Animam: quæ ſunt creaturæ rationales, & perfectiſſimæ in genere creaturarum. Angelus ſtatim conditus habuit perfectionem cognitionis, & hoc requirebat eius perfectio: ſimiliter videtur, quòd anima creata ſit perfecta ſcientia, ſecundùm quòd debet eſſe, niſi culpa interueniente impediatur, vel quare non? cum homo ſit perfectionis maioris? & ità in ſtatu Innocentię fuiſſent filij geniti perfecti in ſcientia. Alex. ead.q.89.m. 2.

20 Gen. 1. habetur. Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram: ſed, ſicut exponit Auguſtinus. Imago

go eſt in naturalibus, ſimilitudo in gratuitis: ergo homo con ditus fuit in naturalibus, & in gratuitis. Alex. ead. q. 90. m. 1.

Homo ad imaginem, & ſimilitudinem Dei factus eſt,
21 non ſolùm ſecundùm quòd hic homo, ſed etiam ſecundùm quòd homo, hoc autem ex ordine ſuperioris portionis ad Deum, in quo eſt maxima nobilitas: cùm ergo peccatũ mortale ſit corruptiuum boni naturalis, illud erit maximè corruptiuum, quod deordinauit ſuperiorem portionem ad Deũ; ſed tale peccatum fuit ſuperbia. Vnde ad euerſionem ſuperioris portionis ſecutæ ſunt euerſiones inferiorũ viriũ: & itá generatiuè facta eſt corruptio: ex corruptione autẽ generatiuæ traducitur originale: & itá videtur, quòd per ſuperbiam facta ſit corruptio originalis. Alex. ead. q. 105. m. 3. a. 3.

Si peccatum veniale macula eſt, deformat illud, in quo
22 eſt: ſed in lib. arbitrio eſt; ergo deformat lib. arb. ſed liberum arbitrium eſt conditum ad imaginem Dei: ergo veniale deformat imaginẽ Dei: ergo tollit gratiã: manente enim gratia gratum faciente reformatur imago Dei. Peccatum autẽ veniale tollere gratiam falſiſſimum eſt, ergo non eſt macula. Alex. ead. q. 107. m. 1.

Inter imaginem, & illud, cuius eſt imago, ſi aliquid ad-
23 ditur, quod ſit alterius generis, plus facit diſſimilitudinem, quam ſimilitudinẽ: quia imago eſt expreſſa ſimilitudo eius, cuius eſt imago, ſed anima eſt imago diuinitatis, ergo ſi aliquid alterius generis veniret medium inter animam, & diuinitatem, induceret diſſimilitudinem inter ea: gratia verò eſt alterius generis, quàm Dei imago, quæ eſt anima: ergo mediante ipſa non fit vnio animę Chriſti cum diuinitate. Quod gratia, & imago Dei, quæ eſt anima, ſint alterius generis, patet, quia anima eſt in genere naturali, & gratia in genere gratuito. Alex. 3. p. q. 7. m. 2.

Damaſce: lib. 4. dicit, A principio Deus hominem ſecun
24 dum propriam imaginem fecit: cuius igitur gratia nos ad inuicem adoramus, niſi quòd ſecundùm Dei imaginem facti ſumus? Ex quo obijcitur, quòd ſi omnes homines ad imagi

Q nem

nem Dei æqualiter facti sunt: ergo omnes homines æquali-
ter adorandi sunt. Alex. ead. q. 30. m. 3. a. 2.
Dicit Ioan. Damasc. quòd honor, qui exhibetur imagini
25 refertur ad illum, cuius est imago: vnde dicit magnus Basi-
lius. Honor imaginis ad prototypum peruenit, id est, ad
exemplar, est enim prototypon prima forma exemplaris,
ad quam facta est imago. Cùm ergo homo sit expressissima
imago Dei, poterit in homine adorari Deus latria: & ità per
consequens homo potest adorari latria. Alex. ibi.
26 Maior est dignitas imaginis in bono subdito, quā in malo
prælato; sed dignitas imaginis ratio est, quare nos adinuicē
adoramus, vt dicit Damasc. ergo maior veneratio debetur
bono subdito, quàm malo prælato. Alex. ibi.
27 Si enim, cùm dicitur, Gen. 1. Faciamus &c. illa imago esset
filius, tunc non deberet dici, nostrā, sed meā, quia filius ima-
go solius patris est: si autem est vnitas essentiæ in tribus per
sonis. vt dicit August. 15. de Trin. tunc videtur, quòd malè
dicatur imago. Imago enim dicitur quasi imitago, quia imitā
do refert ad alterū, quod est ante se, vnitas autē essētiæ in p
sonis nihil habet ante se, quod imitetur. Alb. 1. p. q. 35. m. 2.
28 Cùm dicitur, Gen. 1. Faciamus hominem. Verbum est
patris ad filium, & spiritum sanctum: & facere est essentia-
lis actus: sicut autē vna est essentia trium, sic vnus essentialis
actus trium: & sic videtur, quòd deberet dici nō pluraliter,
sed singulariter, faciam hominem. Alb. ead. q. 58. m. 1.
29 Cùm dicitur. Faciamus hominē ad imaginem, & simili-
tudinem nostram, vel per imaginem, & similitudinem sup-
ponitur quid creatum, vel quid increatum. Si quid suppo-
nitur increatū, hoc erit essentia, vel persona: si est essentia,
tunc idem est dictum. Faciamus hominem ad imaginē, &
similitudinem, quòd, faciamus hominē ad essentiā nostram:
Et cum homo ad minus secundùm animam sit imago Dei:
eo quod imago Dei secundùm mentē in anima est impressa:
vt dicit Augustinus 15. de Trin. tunc essentia diuina esset se
cundùm mentem hominum impressa: & ex hoc sequitur hæ
resis,

resis, quę dicit: quod Deus fecit animam hominis de sua substantia: quæ est hæresis condemnata in Concilio Niceno. Sequeretur enim, quòd homo esset, & Creator, & creatus, & peccabilis, & impeccabilis, vt dicit Damasc. & vertibilis & inuertibilis, quæ absurda sunt omnia. Si autem supponitur persona: tunc non potest supponi persona, nisi filij: quia ille solus est imago, Collos. 1. Qui est imago Dei inuisibilis. Et tunc idem est dictum. Faciamus hominē ad imaginem, quòd faciamus ad filium; & tunc incongruè dicitur, nostram; quia filius non est imago Trinitatis, sed solius patris. Si dicatur, quòd quid creatum supponitur: hoc non potest esse, nisi homo, vel angelus: & tunc idem esset, ac si diceret, Faciamus hominem ad hominem, vel angelū, qui est imago nostra, quod valde inconueniens est: quia ex modo loquendi, cùm dicitur ad imaginem, importatur aliquid, quod est ante facturam hominis, ad cuius imitationē fit homo: & hoc non est angelus, quia ad imitationē angeli non est factus homo, vt Dicit Damasc. & homo non est, quia homo ante hominem non fuit, ad cuius imitationem factus homo conderetur, Alb. 2. p. q. 64.

30 Dicit Hilar. quòd imago est rei ad rem coæquandam species indifferens, vel indistincta similitudo, & sic satis per imaginem intelligitur similitudo: Nugatoriè ergo additur, ad similitudinem. Alb. ibi.

31 Cùm imago dicatur de homine, & de filio Dei. Vel dicitur vniuocè; vel æquiuocè, non vniuocè, quia in homine, & in filio videtur differre, sicut artificiale, & naturale, dicente Augustino, quòd in homine est imago Dei, sicut imago Cęsaris in solido aureo, in filio autem, sicut imago Cæsaris in filio suo naturali. Non æquiuocè, quia æquiuoca, nec vnius rationis sunt, nec attingunt vnū in ratione, imago verò in homine attingit vnitatem essentiæ in tribus, & rationē principij in patrę, quia sicut pater est principium totius Deitatis, ita homo totius humanitatis principiū est. Nullo ergo modo potest dici imago de homine. Alb. 2. Sent. d. 16. a. 6.

32 Omne figuratum eſt corpus, cùm figura ſit qualitas circà quantitatem: ſed Deus videtur eſſe figuratus, cùm ſcriptum ſit Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram. Figura enim imago dicitur, ſecundùm illud Heb. 1. Cùm ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ, eius. id eſt, imago. ergo Deus eſt corpus. D. Tho. 1. p. q. 3. a. 1. arg. 2.

33 Secundùm æquiuoca non attenditur aliqua ſimilitudo, cùm igitur creaturæ ad Deum ſit aliqua ſimilitudo, ſecundùm illud, Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginē &c. videtur, quòd aliquid vniuoce de Deo, & creaturis dicatur. D. Tho. ead. q. 13. a. 5.

34 Anima intellectiua maximè ad diuinam ſimilitudinem accedit; ſed in Deo eſt vna, & ſimplex potentia: ergo & in anima intellectiua. D. Tho. ead. q. 77. a. 2.

35 Id, quod primò cognoſcitur in imagine, eſt exēplar, quo imago formatur, ſed in mente noſtra eſt Dei imago. ergo id, quod primò cognoſcitur in mente noſtra, eſt Deus. D. Tho. ead. q. 88. a. 3. arg. 3.

36 Nullus peccat appetendo id, quod ſibi competit ſecundùm ſuam naturam; ſed ſimilitudo Dei competit homini ſecundùm ſuam naturam. Dicitur enim Gen. 1. Faciamus hominem &c. ergo non peccauit diuinam ſimilitudinem appetendo. D. Tho. 22. q. 163. a. 2.

37 Vbi eſt præſentia rei, non requiritur eius imago. Sed homo ſecundum mentem eſt ad imaginē Dei, cū ergo in Chriſto fuerit pręſentia ipſius diuini verbi, non oportuit ibi eſſe mentem humanam. D. Tho. 3. p. q. 5. a. 4.

38 Chriſto debetur adoratio latriæ ratione diuinitatis, non ratione humanitatis: ſed imagini diuinitatis eius, quæ eſt animæ rationali impreſſa, non debetur adoratio latriæ: ergo multò minus imagini corporali, quæ repręſentat humanitatem ipſius. D. Tho. ead. q. 25. a. 3. arg. 3.

39 Ad hoc gratia datur homini, vt per eam Deo configuretur, & aſſimiletur: Sed ex conditione naturæ ſuæ homo ad

ima-

imaginem, & similitudinem Dei factus est. ergo si natura integra in eo maneret alia gratia non indigeret. D. Tho. 2. Sent. d. 29. a. 1. arg. 5.

40 Nullus sapiens ponit thesaurum suum in loco, in quo inquinatur, sed anima preciosissimus thesaurus Dei est, imagine Dei insignita: ergo non decet diuinam sapientiam, vt tali corpore infundatur, ex quo maculam contrahat. D. Tho. eod. d. 32. q. 2. a. 2.

41 Ex ipsa creatione Deus imprimit rationali creaturæ imaginem suã, secundùm quam dicitur filius Dei: sed non adoptat, nisi inquantum nos filios suos facit: ergo ex ipsa creatione homines adoptat. D. Tho. 3. d. 10. q. 2. a. 2. arg. 3.

42 Homini debetur dos & beatitudo secundùm quod est ad imaginem Dei: sed homo non est ad imaginem secundùm corpus, sed secundùm animam: vt patet per Augustinum in lib. de Trin. Ergo corpori non debentur dotes. D. Tho. 4. d. 49. q. 4 a. 5. quæst. 1.

43 Aliqua creatura est ad imaginem Dei, vt patet Gen. 1. Sed secundùm Hilar. Imago est rei ad rem coæquandam indiscreta, & vnita similitudo: & sic imago adæquare potest id, cuius est imago. Cùm ergo Deus nullo exteriori conseruante indigeat, videtur, quòd hoc potuit creaturæ cõmunicare. D. Tho. de potent. Dei. q. 5. a. 2. arg. 3.

44 Nihil est illud, ad quod fit, quia nihil fit ad se ipsum, sed homo factus est ad imaginem Dei, sicut dicitur Gen. 1. ergo homo non est imago Dei. D. Bon. 2. Sent. d. 16. q. 1.

45 In solius hominis conditione dictum est, Faciamus hominem ad imaginẽ &c. Sed hæc est nobilissima conditio, quę, si daretur alijs, nullo modo deberet prætermitti, ergo videtur, quòd nulli alij, quàm homini esse ad imaginem suã Deus dederit: quod si prætermisit de alijs, & non de homine: tunc quæstio est, quare Scriptura hoc fecit. D. Bon. loco cit. q. 3.

46 Gen. 1. habetur, Faciamus hominem ad imaginem &c. hoc dictum est sexta die: sed post septimam subditur, For-

mauit Deus hominem de limo terrę. Igitur prima formatio ad animã refertur, ſecunda ad corpus: ergo prius fuit facta anima, quàm corpus. D. Bon. eod. d. 17. q. 3.

47 Magis dictũ eſt de homine: Faciamus hominẽ &c. quam de angelo: ergo màgis eſt in homine imago Dei, quam in angelo. Aegid. 2. d. 16. q. 2. a. 1.

48 Voluntas, ſiue accipiatur pro potentia, ſiue pro actu, videtur ad imaginem pertinere: Nam in ijs tribus viribus, memoria, intelligentia, & voluntate ponitur eſſe imago Dei: Sic etiã, prout hæ tres vires per ſuos actus tendunt in ſua obiecta, poteſt ibi aſſignari imago. Sed peccatum non videtur poſſe eſſe in ijs, in quibus eſt imago: quia tunc imago tolleretur per peccatum: quòd eſt falſum, iuxtà illud Prophętę, In imagine pertranſit homo, & tamen fruſtrà turbatur. Ergo licet homo fruſtrâ turbetur, & inordinatè ſe habeat: tamen tranſit in imagine, & propter hoc non amittit imaginẽ. ergo peccatum non eſt in voluntate. Aegid. eod. d. 39. a. 1.

49 Auguſtinus dicit 14. de Trin. Mens, eſt imago Dei: quo capax eſt, vel capax eſſe poteſt. Capax autem eius eſt per cognitionem, vt exponitur in lib. de ſpiritu, & anima. Eſt autem imago Dei: non quo aliquid eſt ſimpliciter: quo ad hoc enim omnis creatura eſt ſimilis Deo: & eius veſtigium, vt dicitur lib. 83. quæſt. quęſt. 51. ſed ratione quod quid eſt in eo, ſcilicet ratione vnitatis eſſentię, & trium perſonarum. Dixit enim Deus trinus, & vnus illud Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem &c. vt exponunt Aug. & Hilar. Ergo Deus ratione eius, quod quid eſt in eo, capax eſt ab homine per cognitionem. Henric. in Sum. art. 24. q. 1.

50 Vt habetur Gen. 1. Nos facti ſumus ad imaginem Dei, ſcilicet, quantùm ad animam. Sed res poteſt cognoſci in ſua imagine, ergo cùm poſſimus cognoſcere in noſtra anima eſſentiæ vnitatem, & potentiarum trinitatem, videtur, quòd per hoc poſſimus in Deo cognoſcere perſonarum Trinitatem, & eſſentię vnitatem. Item, quia in creatura eſt veſtigiũ Dei: ideo per cognitionẽ creaturæ ſecundùm id, quod

est, deuenire possumus in cognitionem eiusdem, sub ratione qua in ea vestigium Dei est: ergo a simili, cum in anima nostra sit imago summę Trinitatis, & vnitatis: per cognitionē animę nostræ secundum id, quod est, deuenire possumus in cognitionem eiusdem, sub ratione, qua in ea est, imago summæ Trinitatis, & vnitatis: sed sic, cognoscendo animam nostram, cognoscere possumus quòd Deus est Trinus & Vnus. Ric. 1.d. 3.a.2.q.2.

51 In Trinitate, personæ sunt realiter distinctę: sed imago Trinitatis est in anima hominis: ergo anima hominis habet tria realiter distincta: sed non sunt actus, quia imago est perpetua, cuiusmodi non sunt actus, ergo sunt potentiæ, quæ sunt realiter distinctę. Doct. Subt. 2. d. 16. q. vnic.

52 Illud, quod conuenit tribus personis est essentiale, sed esse imaginem conuenit tribus personis, ergo imago indiuinis dicitur essentialiter: minor probatur per illud, quod dicitur Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Dur. 1. Sent. d. 28.q.3.

53 Personæ diuinę inuicem loquuntur, & patet Gen. 1. Faciamus hominem &c. Ergo possunt similiter inuicem orare, explicando propriæ voluntatis desiderium.

54 Perfectissimum est in homine id, in quo factus est ad imaginem, & similitudinem Dei, sed homo factus est ad imaginem, & similitudinem Dei in eo, quòd est intellectiuus, aut liberi arbitrij, & capax beatitudinis, quę omnia competunt homini ratione essentiæ specificæ: Ergo hæc est perfectissima omnium, quę sunt in homine, atquę consequenter perfectior quam existentia.

CONCLVSIONES.

1 AEC *propositio non est recipienda, Deus ab æterno fuit solus.*] Gen. 1. dicit Deus, Faciamus hominem ad imaginē & similitudinem nostram: his verbis in se ostendit pluralitatem, pluralitas autem excludere videtur solitudinem: ergo Deus nunquam

fuit solus. Ric. 1. Sent. d. 21. q. 1. Et suddit, cùm dicitur, Deus ab æterno fuit solus, sensus est; quòd Deus ab æterno fuit solitarius; quod recipi non debet, quia quamuis ab ęterno omnino non fuerit aliqua essentia alia, quàm diuina: tamen in illa essentia est, & fuit ab ęterno personarum pluralitas, quæ à Deo solitudinem excludit. Hæc ille. Itaq; ista est falsa. Deus ab ęterno fuit solus. ista vera. Solus Deus fuit ab ęterno. Et nota; quòd si in diuinis non essent plures personæ, Deus posset dici solus, id est, solitarius, licet sit cum Angelis, & animabus sanctis. Non enim tollitur solitudo per associationem alicuius, quod est extraneę naturæ: dicitur enim aliquis esse solus in horto, quamuis sint ibi multę plantę, & animalia: & dicimus aliquem religiosum incedere solum, cum sine socio sui ordinis vadit, multis etiam ipsum comitantibus: & similiter diceretur Deus solus, vel solitarius, angelis, & hominibus cum eo existentibus, si non essent in diuinis personæ plures. D. Tho. 1. p. q. 31. a. 3. in solut. 1.

2 ¶ *Pater & filius in diuinis sunt distinctæ personæ.*] Dicitur Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginē & similitudinem nostram, in quo expresse pluralitas, & distinctio facientium hominem designatur. Homo autem per scripturas à solo Deo conditus esse docetur: & sic Dei patris, & Dei filij pluralitas, & distinctio fuit, etiam ante Christi incarnationem: non igitur ipse pater filius dicitur propter incarnationis mysterium, vt Sabellius finxit, ponens filiū non esse personam à patre distinctam, sed ipsum patrem dici filium, secundùm quòd carnem assumpsit. D. Tho. 4. contrà Gent. c. 5.

3 ¶ *Aliqua creatura potest esse similis Deo.*] Dicitur Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Ergo aliqua creatura potest esse similis Deo. D. Tho. 1. p. q. 4. a. 3. Obseruat in solutione primi ex Dio. 9. cap. de Diu. nom. quòd, cùm sacra Scriptura dicit aliquid non esse simile Deo, non est contrarium assimilationi ad ipsum: eadem enim sunt similia Deo, & dissimilia. Similia qui-

dem, secundùm quòd imitantur ipsum, prout conuenit eum imitari, qui non perfectè imitabilis est. Dissimilia verò, secundùm quòd deficiunt à sua caussa: non solùm secundùm suam intensionem, & remissionem, sicut minus album deficit a magis albo, sed quia non est conuenientia, nec secundùm speciem, nec secundùm genus, sed secundùm analogiã tantùm: prout, scilicet, Deus est ens per essentiã, & alia per participationem. Et in solutione quarti, ait; licet aliquo modo concedatur, quòd creatura sit similis Deo: nullo tamen modo concedendum est, quòd Deus sit similis creaturę: quia, vt dicit Dio. 9. cap. de diu. nom. In ijs, quæ vnius ordinis sunt, recipitur mutua similitudo, non autẽ in caussa, & caussato. Dicimus enim, quòd imago sit similis homini, & non è conuerso. Et similiter dici potest aliquo modo, quòd creatura sit similis Deo: non tamen quòd Deus sit similis creaturæ. Hinc Isa. 40. dicitur. Cui similem fecistis Deum. Hęc ille. Concordat Argent. 3. Sent. d. 5. a. 4. Nulla (inquit) relatio æquiparantiæ esse potest inter Deum & creaturam, quia talis relatio requirit extremorum mutuã, & æqualem dependentiam: Deùs autem non dependet ab aliqua creatura. Vnde licet similitudo reperta inter duas creaturas sit relatio æquiparantię, non tamen, vt est inter Deum, & creaturam, quamuis homo verè dicatur ad similitudinem Dei factus. Gen. 1. Hæc ille.

4 ¶ *Homo est imago Dei naturalis*.] Quod inest alicui à prima sua origine, inest ei naturaliter, sed esse imaginẽ Dei conuenit homini à sua prima conditione: ergo inest ei naturaliter. Item, quod conuenit alicui secundùm naturales eius proprietates conuenit ei naturaliter: Sed esse imaginẽ conuenit homini secundum intrinsecas potentias, & naturales: ergo conuenit naturaliter. Item, esse imaginem Dei nõ est homini accidens, sed potius substantiale: Sicut esse vestigium, nulli accidit creaturæ: si ergo homo non est imago Dei naturalis, ergo non est res naturalis, sed artificialis, si ergo hoc est planè falsum; scilicet, quòd homo sit artificia-

lis,

lis, ergo non eſt imago artificialis, ſed naturalis. D. Bon. 2. d. 16. q. 2. Dicit quoq;, differt dicere imaginem naturalem, & connaturalem. Imago naturalis eſt, quę repræſentat per id, quod habet à natura, ſiue cum illo, quod repræſentat, conueniat in natura, ſiue non. Imago verò connaturalis dicitur, quæ imitatur, & refertur non ſolùm per id, quod habet a natura, ſed per conuenientiam in eadem natura. Homo ergo eſt imago naturalis, ſed filius imago connaturalis. Hęc ille. Concordat D. Thō. 1. p. q. 35. a. 2. ad 3. Imago alicuius dupliciter in aliquo inuenitur; Vno modo, in re eiuſdem naturę ſecundùm ſpeciem, vt imago Regis inuenitur in filio ſuo. Alio modo, in re alterius naturæ, ſicut imago Regis inuenitur in denario. Primo autem modo, filius eſt imago patris, ſecundo verò modo, dicitur homo imago Dei. Et ideo ad deſignandam in homine imperfectionem imaginis, homo non ſolùm dicitur imago, ſed ad imaginem, per quod motus quidam tendentis in perfectionem deſignatur. Sed filius Dei non dicitur eſſe ad imaginem, quia eſt perfecta patris imago. Hæc ille.

5 ¶ *In homine eſt imago Trinitatis.*] Dicitur nanq; Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram. Nota, Noſtram. Dur. 1. Sent. d. 3. part. 2. q. 1. Subdit, in Trinitate eſt vnitas eſſentiæ cum pluralitate perſonarum, quarum ſecunda originatur a prima, & tertia ab vtraque, ſed in homine eſt inuenire tres potentias in vna eſſentia, quarum potentiarum ſecunda aliqualiter originatur à prima, & tertia ab vtraq;, vt patebit inferiùs: ergo in homine eſt quędam imitatio, & imago Trinitatis. Potentię autem hæ, ſecundùm quas imago attenditur, ſecundū nomen ſuū ſunt, memoria, intelligentia, & volùntas, de quarum vnitate, & origine poſteà dicetur. Hęc ille. Secundùm. D. Tho. 1. p. q. 93. a. 5. ſic deducitur. In homine eſt imago Dei quantùm ad naturam diuinā, ergo & quantùm ad Trinitatem perſonarum, quia in ipſo Deo vna natura exiſtit in tribus perſonis. Et 4. contrà Gent. c. 26. Similitudinem Trinitatis

nitatis in mente humana ità considerat; Ipsa (inquit) mens ex hoc, quòd se actu intelligit, verbum suum concipit in se ipsa: quod nihil aliud est quàm ipsa intentio intelligibilis mentis: quę & intentio intellecta dicitur in mente existens: quæ dum vlteriùs se ipsam amat, se ipsam producit in voluntate vt amatum. Vlteriùs autem non procedit intrà se, sed concluditur circulo, dum per amorē redit ad ipsam substantiam, à qua processio inceperat per intentionem intellectā: sed fit processio ad exteriores effectus, dum ex amore sui procedit ad aliquid faciendum. Et sic tria in mente inueniuntur. Mens ipsa, quæ est processionis principium in sua natura existens: & mens concepta in intellectu: & mens amata in voluntate. Non tamen hęc tria sunt vna natura, quia intelligere mentis non est eius esse, nec eius velle est eius esse, aut intelligere; Et propter hoc etiam mens intellecta, & mens amata non sunt personæ, cùm non sint subsistentes: Mens etiam ipsa in sua natura existens non est persona: cum non sit totum, quod subsistit: sed pars subsistentis, scilicet, hominis. In mente igitur nostra inuenitur similitudo Trinitatis diuinæ, quantùm ad processionem, quę multiplicat Trinitatem, cùm ex dictis manifestum sit, esse in diuina natura Deum ingenitum, qui est totius diuinę processionis principium, scilicet patrem, & Deum genitum per modum Verbi in intellectu concepti, scilicet filium: & Deum per modum amoris procedentem, scilicet Spiritum Sanctum. Vlteriùs autem intrà diuinam naturam nulla processio inuenitur, sed solùm processio in exteriores effectus. In hoc autem deficit à repræsentatione diuinæ Trinitatis, quod pater, & filius, & Spiritus Sanctus sunt vnius naturę: & singulus horum est persona perfecta: eò quòd intelligere, & velle sunt ipsum esse diuinum. Et propter hoc sic consideratur diuina similitudo in homine, sicut similitudo Herculis in lapide, quantùm ad repræsentationem formę: non quantum ad conuenientiam naturæ. Vnde & in mente hominis dicitur esse imago Dei, secundùm illud Gen. 1. Faciamus hominem ad

ima-

imaginem, & similitudinem nostram. Hæc ille.

6 ¶ *In Viro magis viget imago Dei, quàm in muliere.*] Vir plus viget intellectu, quam mulier; imago autem Dei reperitur in creatura, vt intellectualis est, ideo aliquã prærogatiuã videtur habere vir respectu mulieris, in hoc, quòd est esse ad imaginem Dei. Præterea, in creatione viri, dixit Deus. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram: sed in creatione mulieris dixit Deus. Non est bonum hominem dimittere solum, faciamus ei adiutorium simile sibi: igitur videtur, quòd vir immediatè sit ad imaginem Dei, mulier autem immediatè ad imaginem, & similitudinem viri, & mediante viro ad imaginem Dei, ergo aliquo modo in viro magis viget imago Dei. Argent. cit. d. 16. a. 3. Rursum, quia homo est imago Dei, omnibus est prelatus, siue præpositus, secundùm quod innuitur Gen. 1. Faciamus hominem, & subditur, Et presit piscibus &c. ergo presidere, si non conuenit homini in sexu fœmineo, sed masculino, videtur, quòd imago excellentiori modo sit in masculino sexu, quàm in fœmineo. D. Bon. cit. d. 16. a. 2. q. 2. De hoc ita loquitur D. Tho. 1. p. cit. q. 93. a. 4. ad 1. Tam in viro, quàm in muliere inuenitur Dei imago quantùm ad id, in quo principaliter ratio imaginis consistit, scilicet, quantùm ad intellectualem naturam. Vnde Gen. 1. cùm dixisset, ad imaginem Dei creauit illum, scilicet, hominem, subdidit, Masculum, & fœminam creauit eos, & dixit pluraliter, eos (vt Augustinus dixit) ne intelligatur in vno indiuiduo, vterq; sexus fuisse coniunctus. Sed quantùm ad aliquid secundarium imago Dei inuenitur in viro, secundùm quòd non inuenitur in muliere: Nam vir est principium mulieris, & finis: sicut Deus est principium, & finis totius creaturæ. Vnde cùm Apost. 1. Cho. 11. dixisset, quòd vir imago, & gloria est Dei, mulier autem est gloria viri; ostendit, quare hoc dixerit, subdens: Non enim vir est ex muliere, sed mulier ex viro: & vir non est creatus propter mulierem, sed mulier propter virum. Hæc ille.

Hom-

7 ¶*Homo magis est ad imaginem Dei quantùm ad quædam, quàm Angelus.*] De imagine possumus loqui dupliciter: aut quantùm ad id, in quo propriè consistit imaginis ratio, aut quantum ad id, ad quod secundariò assignatur similitudo imaginis. Propriè enim, & principaliter imago intellectualem naturam consequitur. Vnde oportet, quòd vbi intellectualis natura perfectius inuenitur: etiam ibi sit imago expressior. Et sic cum natura intellectualis multò sit dignior in Angelis, quàm in homine: eo quòd propter obumbrationē intellectualis luminis, homo rationalis dicitur, cùm ratio sit quidam intellectus obumbratus: oportet, quod in Angelis sit expreßior Dei imago, quàm in anima, & in Angelis superioribus quàm inferioribus, & in viro, quàm in muliere: quāuis ista diuersitas sit minor, quàm prima: quia non sequitur diuersitatem naturæ secundùm speciem. Aßignatur etiam imago Dei in homine, sed nō ità propriè, secundùm aliquas proprietates consequentes: sicut, quòd homo dominatur inferioribus creaturis, sicut etiam Deus in toto vniuerso: & est quodam modo finis earum, & hoc innuitur. Gen. 1. vbi post id, quod dictum est: Faciamus hominem ad imaginem; subiungitur, vt præsit piscibus. Et similiter, sicut Deus est totus in qualibet parte vniuersi: ità anima in qualibet parte corporis. Et secundùm hoc, & huiusmodi alia, nihil prohibet hominem magis ad imaginem Dei esse, quàm Angelum: sed hoc est secundùm quid, & non simpliciter: quia iudicium similitudinis, vel diuersitatis, quod sumitur ab essentialibus rei est multò firmius. D.Tho.2. cit.d.16.a.3. Eadem fusius reperies apud Aegid. ead.dist.q.2.a.1.

8 ¶*Natura humana diuinæ aliquo modo vnibilis in persona.*] Eorum, quæ habent similitudinem, facilis est vnio: sed homo creatus est ad imaginem, & similitudinem Dei. Gen.1. Ergo humana natura diuinæ aliquo modo vnibilis est in persona. D.Tho.3. d.1.a.1.in.cont. & d.2.a.1.quæst.2.in cont. ità arguit. Ex hoc est aliquid assumptibile à Deo, quod ad imaginem Dei est: sed non potest dici, quod totum vniuersum sit

ſit ad imaginem, niſi fortè poneretur vniuerſum animatum anima rationali, ſicut Platonici poſuerunt. Quod à fide alienum eſt: ergo vniuerſum non aſſumptibile. Hæc ille.

9 ¶ *Natura humana magis aſſumptibilis à Deo, quàm quæcunque alia.*] Loquendo de potentia Dei abſoluta, Deus poteſt aſſumere quamcunque creaturam vult. Vnde ſecundùm hoc non eſt vna creatura magis aſſumptibilis, quàm altera. Loquendo autem de potentia ordinata, illam naturam aſſumere poteſt, quam congruit eum aſſumere ex ordine ſuæ ſapientiæ. Vnde illa creatura dicitur aſſumptibilis, in qua huiuſmodi congruitas inuenitur. Inuenitur autem in humana natura congruitas præ alijs, quantùm ad tria, quæ in aſſumptione requiruntur. Primò, quantùm ad ſimilitudinem vnibilium: in humana enim natura inuenitur expreſſior ſimilitudo diuina, quam in aliqua creatura irrationali: quia homo, ſecundum quòd habet mentem, ad imaginem Dei factus dicitur: cùm in creaturis irrationalibus non niſi ſimilitudo veſtigij inueniatur. Et etiam quantùm ad quædam in ea eſt ſimilitudo diuina magis quàm in Angelica natura, vt poſt dicetur. Secundo, quantùm ad terminum aſſumptionis: terminatur enim aſſumptio ad vnitatem perſonę, perſonalitas autem non inuenitur in creaturis irrationalibus: cùm perſona ſit rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia, vt Boet. dicit; In angelis verò eſt quidem perſona, ſed non ſecundùm originẽ diſtincta: cum vnus angelus ab alio non trahat originem: in humana verò natura eſt perſona diſtincta, etiam ſecundùm originem, & ideo conuenientiſsimè humana natura in vnitatem diuinæ perſonæ aſſumitur: quæ diſtinguuntur ſecundùm relationem originis. Tertiò, quantùm ad finem aſſumptionis. Si enim perfectio vniuerſi dicatur aſſumptionis finis præcipuus, vt quidam dicunt) nulla natura particularis aſſumi potuiſſet: per quam ità vniuerſum perfici poſſet; ſicut per aſſumptionem humanę naturæ. Tum quia homo eſt vltima creaturarum, quaſi vltimò creatus, cuius natura aſſumpta vltimum eſt coniunctum primo principio per modum

cir

circuli; quæ eſt figura perfecta: ex eò, quòd additamentum non recipit. Tum etiam quia in homine quodam modo omnes naturæ confluunt, quia cum omnibus creaturis aliquid commune habet, vt dicit Greg. Vnde, homine vnito quodammodo omnis creatura vnita eſt. Si vero finis aſſumptionis ponatur liberatio à peccato: ſic etiam ſola humana natura congruè aſſumi potuit: quia in creatura irrationali peccatum non erat; in angelica verò erat quidem peccatum, ſed irremediabile; in homine verò erat remediabile. Et ideo ſolam humanam naturam congruum fuit aſſumere: & ſic ea reparata, creatura irrationalis, quæ propter ipſius peccatum quodam modo deteriorata dicitur, ſecundùm quòd in vſum hominis cedit: reſtaurata eſt. D. Tho. loco proximè cit. in corp. art. Et in ſolutione primi argumenti ſecundę quæſtiuc. inquit. Angelica natura eſt Deo ſimilior, quàm humana, ſi natura diuina in ſe abſolutè conſideretur. Si autem conſideretur, ſecundum quòd eſt in perſonis per relationes originis diſtinctis, ſic magis conuenit cum homine, vt dictum eſt. Similiter etiam ſi conſideretur, ſecundũ quod eſt exẽplar totius creaturæ. In homine enim inuenitur ſimilitudo cum qualibet creatura, vt dictum eſt, non autem in Angelo. Similiter etiam ſi conſideretur inquantum gubernat vniuerſum: Sicut enim Deus totus eſt in qualibet parte vniuerſi per eſſentiam, præſentiam, et potentiam, ſic, & anima in qualibet parte corporis. Hæc ille. Veruntamen ex dictis eiuſdem 3. p. q. 4. a. 1. ad. 1. poſſumus ſuſtinere creaturam irrationalem inaſſumptibilem. Quod Henri. Quol. 13. q. 5. expreſsè fatetur, & D. Bon. cit. d. q. 1. Etiam ſecundum Alb. Angelus non eſt Deo vnibilis.

30 ¶*Filius decenter incarnatus eſt.*] Quatuor ſunt propria ipſius filij ſcilicet, quòd filius eſt, quòd verbum eſt, quòd imago eſt, quod media, in Trinitate perſona: Vt imago cõueniẽtiã habet cũ eo, qui repaãndus erat, ſcilicet, cũ homine, qui ad imaginẽ Dei factus eſt. Gen. 1. Vnde decuit, vt imago imaginem aſſumeret, increata creatã. Secundum autẽ quòd filius

filius est, cõuenit ad modũ reparationis, quæ expleta est per Incarnationis, & passionis mysteria: Secundũ enim, quòd ex alio est, quod quidem sibi, & spiritui sancto commune est, notatur auctoritas patris respectu ipsius: vnde conuenit sibi ad patrem, & deprecatio, & satisfactio, & alia huiusmodi, quæ in patre auctoritatem demonstrant. Sed secundùm id, quod in filio intelligitur determinatus modus originis, cõuenit sibi nasci, vt qui in diuinitate est Dei filius, in humanitate sit Virginis filius, vt non sint plures filij in Trinitate. Cõuenit etiã sibi inquantũ filius naturalis est, vt per eum, cuius est naturalis hæreditas, alij in filios adoptentur, & cohæredes fiãt. Sed in quantum Verbum est, congruentiã habet ad officium prædicationis, & doctrinæ, quia verbum manifestat dicentem, & ipse manifestauit patrem. Ioa. 17. Pater manifestaui nomen tuum hominibus. In quantum verò est media in Trinitate persona congruit ad vltimum effectum, quæ est reconciliatio hominis ad Deum: Decet enim, vt qui est medius, etiam sit mediator. D. Tho. lib. cit. d. 1. q. 2. a. 2.

11 ¶ *Possibile fuit patrem vel S. S. incarnari, sicut & filium.*] Eò dicitur res imago, quo in ea est similitudo expressa: ergo cùm expressior similitudo respectu Trinitatis sit in homine, quàm in cæteris creaturis, rectè debet homo esse imago Trinitatis: & non cæteræ creaturæ. Sed eò est res vnibilis alij, quò est eius imago. Si ergo homo æquè est imago totius Trinitatis: ergo æquè vnibilis est homini quælibet persona diuina: Ergo possibile est patrẽ, & spiritum Sanctum incarnari, sicut filium. Alex. 3. p. q. 1. m. 5. a. 2. Veruntamen ne aliquis colligeret non fuisse decentius filiũ incarnari, subdit. Secundùm quòd dicit Augustinus. Est solùm imago, & nõ ad imaginem, sicut filius in diuinis, qui est imago patris, & non factus ad imaginem. Et est imago, & ad imaginem: sicut homo, qui est imago, id est, similitudo expressa, & est ad imaginem, scilicet, exemplar diuinum. Et aliquid est ad imaginem tantum, & non imago: sicut irrationalis creatura: quia non est similitudo Dei expressa, & tamen est facta ad

adexemplar diuinum, & in esse deducta. Homo ergo gerit in se similitudinem diuinam expressam. Et hæc expressio potest esse quantùm ad potentiam, vel quantùm ad essentiam, & naturam. Quantùm ad potentiam, sicut dicit Augustinus. Quòd in superiori parte animę, scilicet, mente est homo imago Trinitatis, quantùm, scilicet, ad potentias, quæ sunt intelligentia, memoria, & voluntas. Secundùm hoc dico, quòd homo est ęquè imago Trinitatis totius. Vel, potest esse illa expressio quantùm ad essentiam, & naturam: & secundum hoc non dicitur homo æquè esse imago totius Trinitatis, sed magis filij, quia homo secundùm essentiā est ens ab alio, & ab eo alius. Habet ergo potestatē producendi ex se personam. Pater enim est ens non ab alio, à quo alius; Spiritus Sanctus est ens ab alio, vel alijs: non tamen ab ipso alius: filius est ens ab alio, & à quo alius. Homo igitur secundum proprietatem personæ non configuratur patri: in quo non inuenitur, quòd sit ens ab alio, similiter nec Spiritui Sancto: quia non inuenitur quod ab ipso Sancto Spiritu sit alius: sed hoc totum inuenitur in filio. Et ideo magis competit, quòd sit vnio secundùm configurationem ad proprietatē personæ filij, quàm secundùm configurationem ad proprietatem personæ alterius. Hæc ille.

12 ¶ *Non potuit homo, nec debuit per angelum reparari.*] Si homo reparetur, oportet, quòd restituatur ad dignitatem illam, quam habiturus erat ante peccatum, si non peccasset: sed si reparetur per angelum, non potest restitui ad illam dignitatem, ergo per angelum nec potuit, nec debuit reparari. Quòd autem non posset restitui ad illam dignitatem, quam habiturus erat, si non peccasset, si reparetur per angelum, patet, quoniam si non peccasset, esset æqualis angelis Dei in cælo, quia homo factus est ad imaginem, & similitudinem Dei. Gen. 1. Si autem reparetur per angelum, nullo modo poterit peruenire ad illā dignitatem, quòd sit ęqualis angelis; quoniā ratione suæ reparationis debethomo seruitiū ei, per quē reparatus est. Alex. cit. part. q. 1. m. 6. a. 1.

R ¶ *Di*

13 ¶ *Diuina essentia habet rationem ideæ respectu creaturarum.*] Ad cognoscendum, An diuina essentia, quæ est primũ & principale obiectũ intellectus diuini, habeat rationem ideæ respectu creaturarum, obseruandum est, quod, quædam sunt perfectiones communes Deo, & creaturis, vt esse, viuere, cognoscere, quædam sunt solùm in Deo, vt esse omnipotentem, infinitum, & huiusmodi, nec fiat vis modo, vtrùm dicant perfectiones, an non: quia certum est, quòd sunt quædam diuinæ conditiones, & hoc sufficit pro nunc. Alia sunt, quæ solùm inueniuntur in creaturis, vt illa, quæ dicuntur per oppositum ad prędicta, vt esse finitũ, creatum, & præter hæc, omnia, quæ dicuntur quiditates rerum creatarum, vt leo, bos, & huiusmodi, vel perfectiones earum, eo modo, quo eis conueniunt, vt sentire, vel ratiocinari, & huiusmodi, quæ dicunt perfectionem modo, quo conuenit creaturis. Si ergo consideretur essentia diuina; & creatura quantùm ad conditiones quę hinc, & inde dicuntur per oppositum, sic essentia diuina nõ potest habere rationem ideę, nec creatura rationem ideati, cuius ratio est, quia illa, quæ non possunt se habere sicut imitabile, & imitatiuũ, non possunt se habere sicut idea, & ideatum, sed essentia diuina & creatura consideratæ quantùm ad conditiones, in quibus sibi opponuntur, vt sunt finitum & infinitum, creatum, & increatum, non possunt se habere, vt imitabile, & imitatiuum, ergo non possunt se habere, vt idea, & ideatum. Vtraque propositio patet ex rationibus terminorum, quia caussa prędicati includitur in subiecto. Si autem consideretur Deus, & creatura quantùm ad perfectiones eis communes, vt sunt esse, viuere, & cognoscere, intellectus, & voluntas: sic in diuina essentia bene inuenitur ratio imitabilis, & in creatura ratio imitatiui. Omnia enim, quæ sunt, imitantur essentiam diuinam, quo ad esse, & omnia viuentia, quoad viuere, & omnia cognoscentia quoad cognoscere, & omnia intellectiua, quoad intelligere, & velle. Et hoc modo essentia habet rationem ideæ respectu creaturarum, & creaturę habent rationem

tionem ideatorum, vel Ideabilium. Et secundum hunc sensum dicitur Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Dur. 1. d. 36. q. 3. nu. 20. & 21. Subdit nihilominus, inter essentiam diuinam, & creaturas, non esse perfectam rationem ideæ, & ideati, quoniam creaturę imperfectæ imitantur diuinam essentiam, etiam quoad perfectiones hinc inde communes. Quantùm verò ad quiditates & perfectiones &c. Res habere diuinam essentiã pro Idea non videtur possibile, quia huiusmodi perfectiones nullo modo sunt in Deo formaliter, sed tantùm virtualiter, & obiectiuè: Hæc ille. Cæterùm Ioa. Capre. cit. dist. ad arg. contra Tert. Conc. dicit, quòd diuina essentia habet rationem Ideæ, non solùm quantùm ad perfectiones sibi communes & creaturis, sed etiam quoad illas, quę in solis creaturis reperiuntur formaliter, cuiusmodi sunt quiditates creaturarũ. Sufficit enim, quòd Idea sit talis secundùm repręsentationẽ, qualis est res ideata in propria natura, non autẽ est necesse, quòd sit eiusdem naturæ cum ideato formaliter.

14 ¶ *A principio de necessitate salutis fuit credere Trinitatem explicitè.* In veteri Testamento multipliciter expressa est Trinitas personarũ, sicut statim in principio Gen. dicitur ad expressionem Trinitatis. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Ergo à principio de necessitate salutis fuit credere Trinitatem explicitè. D. Tho. 22. q. 2. a. 8. in cont. Subdit, mysterium Incarnationis Christi explicitè credi non potest sine fide Trinitatis: quia in mysterio Incarnationis Christi hoc continetur, quòd filius Dei carnem assumpserit, quòd per gratiam spiritus sancti mundum renouauerit. Et iterùm, quòd de Spiritu Sancto conceptus fuerit: & ideo eodem modo, quo mysteriũ Incarnationis Christi ante Christum fuit explicitè creditum à maioribus; implicitè autem, & quasi obumbratè à minoribus, ità etiam, & mysterium Trinitatis. Et ideo etiam post tempus gratiæ diuulgatæ tenentur omnes ad explicatè credendum mysterium Trinitatis: & omnes, qui renascuntur in Christo, hoc

adipiſcuntur per inuocationem Trinitatis, ſecundùm illud Matth. Vlt. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritu ſancti. Hæc ille.

15 ¶ *Anima rationalis immortalis eſt.*] Potentiæ, ſeu vires illæ, in quibus conſiſtit imago: cuiuſmodi ſunt memoria, intelligentia, & voluntas, ſunt non organicę: at ſenium, & corruptio accidit potentijs, & virtutibus animæ ſolùm propter organa: iuxtà illud Philoſophi: Si ſenex haberet oculũ pueri, videret ſicut puer. Quo fit, vt virtutes animæ non organicæ non poſſint ſeneſcere, nec corrũpi. Ratione ergo potentiarum non organicarum, ſecundùm quas facta eſt anima ad imaginem Dei, manifeſtè concluditur, quòd ſit immortalis, & quòd non poſſit ſeneſcere, nec corrumpi. Aegid. 2. d. 19. q. 1. a. 1. dub. 1. later.

16 ¶ *In Anima eſt pluralitas potentiarum.*] Anima rationalis ad imaginem condita eſt ipſius creatoris: ſed in Creatore eſt vnitas eſſentię, & virtutis, & differentia perſonalis: ergo in anima præter vnitatẽ eſſentię erit aliqua pluralitas; & non niſi virium, ergo anima habet pluralitatem virium, aut virtutum. Alex. 2. p. q. 65. m. 2. a. 1. lege ſequentem.

17 ¶ *Potentiæ animæ ſunt idem eſſentiæ animæ, diſtinctæ tamen inter ſe realiter re relatiua.*] Doctor ſubt. 2. d. 16. q. vnic. recitata Henrici Gandau. opinione, ſubdit. Hæc opinio videtur conſona rationi imaginis, quæ eſt in anima; nam ſicut in diuinis eſt vna eſſentia, & diſtinctio perſonalis per tres res relatiuas: ſic in imagine creata erit vna eſſentia cum tribus potentijs re relatiua diſtinctis. Reſpondet poſtea, quòd neceſſe eſt imaginem creatam deficere ab increata: & illud, in quo deficit, eſt, quia principium operandi, & diſtinguendi non poteſt eſſe relatio. Hæc ille. Ric. verò 1. Sent. d. 3. part. 2. a. 2. q. 1. ità arguit, In anima eſt imago Dei: ergo oportet, quòd ibi ſit ſubſtantię vnitas, & potentiarum trinitas: ergo oportet, quòd potentię dicant aliquam eſſentiam ſuper eſſentiam animæ; ſed talis eſſentia non poteſt eſſe niſi accidens. Ergo potentię animæ ſunt acciden-

cidentia. Respondet, immo secundùm istam opinionem, quæ dicit potentias animæ non esse accidentia, nec addere aliquam rem absolutam super animæ essentiam; sed tantum modo respectus ad actus, & obiecta, expressiùs signatur imago in anima, quàm secundùm aliam; quia in summa Trinitate persona cum essentia non dicit nisi proprietatem relatiuam: vt pater cum essentia proprietatẽ paternitatis, filius proprietatem filiationis: Spiritus Sanctus proprietatem Spirationis dictę passiuę. Et tamen, quia vna proprietas non est alia, vna persona non est alia. Cum ergo pono, quòd potentia memorandi in anima, quę respondet patri, non addit super essentiam, nisi proprietatem relatiuam, nec potentia intelligendi, quę respondet filio, addit super essentiam, nisi proprietatem relatiuam: nec similiter voluntas, quæ respondet Spiritui Sancto, addit super essentiam, nisi proprietatem relatiuam; & per distinctionem istarum relatiuarum proprietatum dico vnam potentiam non esse aliam; & essentiam, & illam proprietatem includi in ratione potentię; multò expressiùs assigno rationem imaginis in anima, quã, si ponerem illas potentias secundùm aliquid absolutum differre, & substantiam non cadere in rationem potentię. Hæc ille. Hac de re varię sunt Doctorum opiniones. Vna Henrici, & Ric. quæ dicta est, videlicet, potentię sunt idem realiter cum essentia animę, nec addunt aliquid super essentiam, nisi solum respectum ad actum, V.g. voluntas est essentia animæ, & dicitur potentia ex respectu, quem habet ad actum volendi, & sic de alijs. Altera verò, quæ est Petri de Aluernia, referente Tho. Argentin. 1. Sent. d. 3. q. 2. a. 2. ponit, quòd anima respectu illarum operationum, quibus corpori non communicat, est sua potentia; sed respectu illarum, quibus corpori communicat, differt realiter à sua potentia. Tertia D. Bon. eir. dist. q. 3. habet, quòd potentiæ animæ sunt proprietates ipsi animæ consubstantiales, emanantes immediatè ab essentia animę, quę eo ipso, quod emanant ab anima, non sunt ipsa anima, tamen quia immediatè emanãt

ab ipsa, non declinant in aliud genus, sed sunt in eodem genere cum ipsa anima per reductionem; ità quòd non sunt idem omnino per essentiã, nec tantùm differunt, quòd sint alterius generis; datq; exemplum de re, & similitudine eius, res nanque non habet tantam identitatem cum similitudine sua, vt sint vnum numero, nec tantam diuersitatem, vt differant numero, similitudo quippe Antonij non tantùm distat ab Antonio, sicut Petrus. Quarta est Doct. subt. 2. d. 16. Potentię animę non distinguuntur realiter, nec inter se, nec ab essentia, quoniam nulla ratio ad oppositum cogit, & pluralitas non est sine ratione cogente ponenda: distinguuntur autem formaliter, quasi passiones ab ea profluentes, ponitque exemplum de ente, & passionibus eius. Sunt enim perfectiones absolutę idem realiter ipsi animæ, per quas ipsa est operatiua. Quinta est D. Tho. 1. p. q. 77. a. 1. Potentiæ distinguuntur realiter ab anima, sunt enim verè qualitates, & in secunda specie; anima verò substantia. Parum, aut nihil refert ad veritatem fidei, vtram harum teneamus, sed quemadmodum Deus ipse, cùm sit *vna res* simplicissima, tamen quia infinitas vires habet, & infinita operatur, infinita sortitur nomina, & sicut vnus, & idem homo propter varia officia, varia sortitur nomina, dicitur enim pater, quia filium habet, Rex, quia regnum, Comes, quia comitatum &c. ità anima pro varietate officiorum varijs nominibus appellatur, dum viuificat corpus, anima est (& sunt verba Isid. lib. ij. Etymolog. cap. 1.) dum vult, animus est; dum scit, mens est; dum recolit, memoria est, dum rectum iudicat, ratio est, dum spirat, spiritus est.

18 ¶ *Intellectus agens est aliquid ipsius animæ, à Deo immediatè, & non ab aliqua substantia separata, seu Angelo caussatus.* Quidam dixerunt hunc intellectum esse infimum substantiarum separatarum, quę suo lumine continuantur cum animabus nostris, sed hoc multipliciter repugnat veritati fidei. Primò quidem, quia, cùm istud lumen intellectuale ad naturam animæ pertineat, ab illo solo est, à quo animę natu-

ra creatur. Solus autem Deus est Creator animæ, non autẽ aliqua substantia separata, quam Angelum dicimus. Vnde significanter dicitur, Gen. 1. Quòd ipse Deus in faciem hominis spirauit spiraculum vitę. Vnde relinquitur, quòd lumen intellectus agentis nõ caussatur in anima ab aliqua alia substantia separata, sed immediatè à Deo. Secundò, vltima perfectio vnius cuiusq; agentis est, quod possit pertingere ad suum principium. Vltima autem perfectio, siue beatitudo hominis est secundùm intellectualem operationem, vt etiam philosophus dicit 4. Eth. Si ergo principiũ, & caussa intellectualitatis hominum esset aliqua alia substãtia separata, oporteret, quod vltima hominis beatitudo esset constituta in illa substantia creata. Fides autem recta ponit vltimã beatitudinem hominis esse in solo Deo, secundùm illud Ioa. 17. Hęc est vita æterna, vt cognoscãt te solum verũ Deũ, &c. & in huiusmodi beatitudinis participatione homines esse Angelis æquales, vt habetur Luc. 10. Tertiò, si homo participaret lumen intelligibile ab Angelo, sequeretur, quòd homo secundùm mentem non esset ad imaginem ipsius Dei, sed ad imaginem Angelorum, contrà id, quod dicitur Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, id est, ad communem Trinitatis imaginem, non ad imaginem Angelorum. Vnde dicimus, quòd lumen intellectus agentis, de quo Arist. loquitur, est nobis immediatè impressum a Deo: & secundùm quòd discernimus verum a falso, & bonum à malo. Et de hoc dicitur in Psal. Multi dicũt, quis ostendit nobis bona? Signatum est super nos lumen vultus tui Domine, per quod nobis bona ostenduntur. Sic igitur, id, quod facit in nobis intelligibilia actu per modum luminis participati, est aliquid animæ, & multiplicatur secundùm multitudinem animarum, & hominũ. Illud verò, quod facit intelligibilia per modum solis illuminantis, est vnum separatum, quod est Deus. Vnde Augustinus dicit in primo Soliloq. Promittit ratio se demõstraturam Deum meę menti, vt oculis sol demonstratur; Nam mentis quasi oculi sunt

ſenſus animæ. Diſciplinarum autem quæq; certiſsima talia ſunt, qualia illa, quæ ſole illuſtrantur, vt videri poſſint: Deus autem eſt ipſe, qui illuſtrat. D. Tho. de ſpiritu. Sub. a. 10. incorp.

19 ¶ [*Adam fuit creatus in gratia gratum faciente.*] Gratianus de pœnit. d. 2. can. Tolle charitatẽ, probat, quòd Adam in charitate fuit creatus, cùm creatus fuerit ad imaginem, & ſimilitudinem diuinam; Etenim imago, vt exponit Auguſt. eſt in naturalibus, ſimilitudo verò in gratuitis: ergo creatus fuit in gratia gratum faciente, ſine qua Charitas eſſe non poteſt. Ioan. de Turr. Crem. loco cit. De hac re diuerſæ ſunt doctorum opiniones, quidam dicunt, quòd homo in primo ſtatu gratiam non habuit gratum facientem, Aliqui diſtinguunt ſtatum Innocentiæ in duos ſtatus; Dicunt enim, quòd homo in principio creationis ſuæ creatus eſt ſine gratia, in naturalibus tantùm, poſtmodum verò ante peccatum, conſecutus eſt gratiam. Alij, ex quibus eſt D. Tho. & diſcipuli, propoſitam concluſionem tuentur. Ego Eccleſ. 7. ſuper illud, Deus creauit hominẽ rectum, &c. Ita explicabo meam mentem, videlicet, quòd, & ſi probabilius ſit dicere, Angelum non fuiſſe in gratia gratum faciente creatum; attamen de homine oppoſitum opinari magis probabile eſt.

20 ¶ [*Omnia animalia ſunt homini naturaliter ſubiecta.*] Hoc apparet ex tribus, primò ex ipſo naturæ proceſſu. Sicut enim in generatione rerum intelligitur quidam ordo, quo proceditur de imperfecto ad perfectum, nam materia eſt propter formam, & forma imperfecta eſt propter perfectiorem, ità etiam eſt in vſu rerum naturalium. Nam imperfectiora cedunt in vſum perfectorum. Plantæ enim vtuntur terra ad ſui nutrimentum, animalia vero plantis, & homines plantis, & animalibus. Vnde naturaliter homo dominatur animalibus. Et propter hoc Philoſophus dicit in 1. Polit. Quòd venatio ſilueſtrium animalium eſt iuſta, & naturalis, quia per eam homo vendicat ſibi, quod eſt natu-

naturaliter suum. Secūdò, apparet hoc ex ordine diuinæ prouidentiæ, quæ semper inferiora per superiora gubernat: vnde cùm homo sit supra cætera animalia, vt potè ad imaginem Dei factus, conuenienter eius gubernationi alia animalia subduntur. Tertiò, apparet idem ex proprietate hominis, & aliorum animalium. In alijs enim animalibus inuenitur secundùm æstimationem naturalem quædam participatio prudentię ad aliquos particulares actus, in homine autem vniuersalis prudentia, quę est ratio omnium agibilium. Omne autem, quod est per participationem, subditur ei, quod est per essentiam, & vniuersaliter. Vndè patet, quòd est naturalis subiectio aliorū animaliū ad hominē. D. Tho. 1. p. q. 96. a. 1. in corp. Nota discrimen inter subiectionē, & obedientiā. Subiectio enim, & animaliū homini, & viriū inferiorū rationi, est naturalis, obedientia verò vtrorumq; erat supernaturalis. Gratia enim perficiebat naturam, & quod natura subiecerat, gratia obsequens reddebat. Vtrobiq; obedientia perdita per peccatum, quia supernaturalis, subiectio naturalis remansit cum pugna. Caiet. ibi.

21 ¶*Rerum exteriorum possessio naturalis est homini.*] Res exterior potest dupliciter considerari. Vno modo, quantū ad eius naturam, quæ non subiacet humanæ potestati, sed solùm diuinę, cui omnia ad nutum obediunt. Alio modo, quantùm ad vsum ipsius rei, & sic habet homo naturale dominium exteriorum rerum: quia per rationem, & voluntatem potest vti exterioribus rebus ad suam voluntatem, quasi propter se factis. Semper enim imperfectiora sunt propter perfectiora, vt suprà habitum est. Ex hac ratione philosophus probat 1. Polit. quòd possessio rerum exteriorum est homini naturalis. Hoc autem naturale dominium super cæteras creaturas, quod competit homini secundum rationem, in qua imago Dei consistit, manifestatur in ipsa hominis creatione. Gen. 1. vbi dicitur, Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, &c. D. Tho. 2, 2. q. 66. a. 1.

Homo

22 ¶ *Homo dominium habet naturale non solum in omnes terræ fructus, verumetiam quodam pacto in elementa, cælestesq; orbes, qui velut tectum sunt sui domicilij.*] De terrenorum dominio patet Gen. 1. Faciamus hominem, &c. vt præsit, &c. Et rursus. Crescite, & multiplicamini, & dominamini piscibus maris, &c. Illud enim dominium non censetur positiuũ diuinum, sed naturale. Hęc enim iura, & dominiorum genera non differunt ratione auctoris: nam hac de caussa omnia dominia dicerentur diuina: cùm omnis potestas à Domino Deo sit: sed differunt per hoc, quod naturale est naturę debitum: alterum verò super naturam adhibitum, & dominium rerum congruit homini priori modo. Nam quatenus homo corporeus est, debentur illi ea, quæ ad vitam eius sunt necessaria. Hac enim ratione colligit Arist. omnia corporea esse facta propter hominem. Itáq;, quemadmodum, licet Deus per miraculum creauerit homines: nihilominus membra, & potentię naturales naturę suę debita sunt: sic illa collatio dominij rerum fuit explicatio quędam naturalis iuris, veluti debiti humanæ naturæ, supposita eius existentia, quam ei per creationem gratis contulerat. Et pari ratione dominium habet quodam modo in cælos; qui sunt veluti tecta suarum ædium: atq: in elementa: inq; solis calorẽ, & lucem, qua vtitur, & in alias influentias: atq; in pluuiam, & niuem, quæ illi naturali iure seruiunt ad vitam seruandã, atq; ad alimenta terrena ope paranda. Dictum est autem cum moderamine, dominium nos habere in cælos, & elementa: quia non possumus, aut illa consumere, vt terræ nascentia, aut eis vti, vt animalibus. Dominic. Sot. de Iu. & Iur. lib. 4. q. 2. a. 1. Dixerat paullò superius dominium quadruplex esse, scilicet, naturale, diuinum, & humanum, quòd diuiditur in duo, scilicet in illud, quod de iure gentium oritur, & alterum, quod acquiritur iure ciuili: Etenim dominia iure aliquo introducta sunt, Ius autem non est nisi naturale, & gentium, & ciuile, quibus, & diuinum additur positiuum, hoc est, quod non conuenit homini ex debito

suæ

suæ naturæ: sed est ei diuinitus ad naturam superadditum. Hoc enim dicitur diuinum positiuum, contrà naturale distinctum, cuius etiam Deus auctor est. Hęc ille. Et ità omnia clara.

23 ¶ *Soli homini competit sub lunarium dominium.*] Deus, cuius (vt ait psal. 9. terra est, & plenitudo eius, iure creationis dominium gerit, ac principatum rerum omnium, quas ipse condidit: vt habet Sapientis illa confessio: Dominus vniuersorum tu es. Fuit quidem ab æterno, potestate Dominus; ab orbe tamen condito, vsu, & actu. Nam anteà nullæ erant res, quæ illi parerent. Est enim nefas, eousq; abuti nomine (quòd quosdam non depudet) vt dominium inter diuinas personas nominetur: quippe cùm nihil in Deo sit eodem ipso inferius, sed quidquid in illo est, infinitum existit. Neq; verò filius vllo pacto subijcitur patri, vt potè cui summè æqualis est: ob idq; tota Trinitas par habet dominium, idemq; absolutum creaturarum, non solùm quantùm ad vsum, verùm & quantùm ad eorum naturas: vt putà, cui non modò pro suo arbitratu cunctis vti liceat, verum & earum naturas creare, annihilare, & præter naturæ leges alterare, vt ignem, ne calefaciat impedire: aquam absq; igne calefacere: & tanquam Dominus vitæ, & mortis non solùm reliqua animalia, verùm & hominem vita priuare. Angeli autem dominium habent suarum tãtùm naturalium actionum: mundi verò huius non per inde atque homines. Quandoquidem propter ipsos, qui nullo egent corpore, nequaquam creatus est: sed propter solos homines, quibus Angeli sunt administratorij spiritus: tametsi ipsorum Hierarchiæ per suos principatus, ac Dominationes sint distributę, alijq; adeò alijs imperent. Hoc autem perparum ad rem nostram attinet. Descendamus ergo ad genus nostrum, cui soli competere demonstremus sublunarium dominium. Primò, Dominus, nisi ineptissimè voce abutamur, ille solus est, in cuius facultate est situm, re sic, aut aliter in suum commodum vti: hoc autem nisi per intellectum, ac voluntatem nemini

nemini congruit, ſolus ergo homo in terris dominij ratione fulget. At quò res clariùs eluceat, arguitur ſecundò, Dominium exterarum rerũ nemini, niſi hac ratione cõuenit, quòd ſit ipſe ſuarum actionum dominus. Dominium enim, quod quiſq; habet in ſuos actus, cauſſa eſt & radix eius, quod habet in alias res: eſt autem ſolus homo ſuarum actionum dominus (vt 1. 2. q. 1. auctor eſt S. Tho.) per intellectum, & voluntatem. Eadem ergo ratione ius illi ſoli conuenit, vt dominus ſit aliarum rerum. Minorem huius argumenti, prę ter S. Tho. vel vſus ipſe loquendi hominum demonſtrat; Dum enim quis mente capitur, dicitur non eſſe ſui ipſius dominus, ſed ſui impotens. Maior autem in ratione naturali poſita eſt. Etenim, qui ſui non eſt dominus, eſſe nequit aliorum; Sed & teſtimonio ſacræ Scripturæ, quæ interpres naturæ eſt, eadem concluſio tertiò comprobatur. Dixit enim Deus Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram: & præſit piſcibus maris, & volatilibus cæli, & beſtijs. Hoc eſt, in hoc eum faciemus ad noſtram imaginem, vt reliquæ creaturarum vniuerſitati, quę noſtra caret imagine, Dominus conſtituatur: fieri autem hominem ad imaginem, & ſimilitudinem Dei, eſt fieri, intellectu, & voluntate liberum. Hæc enim eſt facies Dei, in reliquis nanq; creaturis veſtigium eius tantùm relictum eſt, ſicuti humani pedis relinquitur in puluere, per quòd eiuſdem hominis facies agnoſci nequit. Igitur, quia iſtæ duę potentiæ intellectus, & voluntas, communicatæ ſunt homini, per hoc conditus eſt ad imaginem Dei. Indeq; adeò ius ſortitus eſt dominandi in cęteras animantes rationis expertes. Eſt ergo homo hac ratione medius inter Deum, & bruta. Nam irrationale animal nullum habet dominium, Deus verò ſupremum, nempè, & quantùm ad vſus, & quantùm ad naturas rerum, ſed homo quantùm ad vſus, attamen quantùm ad naturam, minimè: vt potè quas mutare non poteſt, niſi applicando actiua paſſiuis. Dominic. Sot. lib. cit. q. 1. a. 2.

24 ¶ *Vnuſquiſque mortalium ius habet naturale donandi, &*

quo-

quomodocunque alienādi res, quarū verè, ac legitimè est dominus.] Diximus, fundamentū dominij rerū naturale, ac diuinū esse humanam rationem, ac libertatem. Enimuero, quia Deus hominem ad sui imaginem condidit, hoc est, rationalē ac liberum, per quam rationem, ac voluntatem dominiū habet suarum actionum, inde factus est rerum dominus, secundùm illud Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & præsit piscibus, &c. qua vtiq; de caussa soli homini demonstrauimus inter sublunares creaturas competere, vt sit rei alicuius dominus. Si ergo per voluntatem constituitur dominus, per eandem potest dominiū ab se quodcunq; abdicare. Dominic. Sot. cit. lib. q. 5. a. 1. At tamen subdit aliam conclusionem, scilicet, eodem naturali iure nihil obstante, lex potest, tum voluntatem domini cohibere, tum etiam ipso inuito suorum dominio priuare. Est enim homo naturaliter animal ciuile: coalescere autem in vnum mortalium vita non potest, nisi à publica auctoritate in pace contineantur: quę quidem auctoritas tum custos est reipub. tum & iustitiæ iudex. Ad legitimam verò custodiā primùm necessarium est, vt ciuibus prospiciat, ne antequam eorum libertas pleno iudicio rationis ducatur, sua bona dilapident. Quamobrē prohibentur pupilli de suis bonis disponere: sic, vt eorum alienatio irrita sit, & nulla. Secundò & necessarium est, sumptus eidem Reipub. necessarios à ciuibus colligere. Nam iure naturæ partes sunt propter totum. Ac demum, tanquam iudex, custosq; iusti, ad eam spectat maleficia vlcisci. Quare sicuti vita, ità & bonis potest quemlibet ciuium expoliare. Vide ergo duas conclusiones, quæ primo aspectu secum potius pugnare videntur, quam sint eodem naturali iure parente progenitæ. Est, inquam, ius naturale, vt quisque sua voluntate possit de suis bonis disponere; sed tamen, quando voluntas possit ratione duce non errare. Hæc ille.

25 ¶ *Licet, quicquid Deo damus, ab ipso receperimus damus tamen, vt nostrum, cuius nos ipse dominos fecit.*] Quamuis homo

mo quicquid habet à Deo receperit, non tamen eo prorsus modo se habet respectu ipsius, quo ciuilis emptitiusq; seruus respectu heri: nã huiusmodi seruus nõ est sui iuris, nec liberum habet rerum suarum dominium, sed omnia sunt domini. Clementia verò & immensa benignitas Dei, dum hominem ad suam imaginem creauit, rationem ei, & liberum arbitrium indidit, quo esset dominus suarum actionum, ac subinde suarum rerum. Sic enim legitur Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris &c. Et infrà. Replete terram, & dominamini piscibus maris &c. Et ideo, licet quidquid Deo damus, ab ipso receperimus, damus tamen vt nostrum, cuius nos ipse dominos fecit. Postquã enim Rex oppidum, aut prædium dono dedit ciui, potest postmodum ciuis, si aliquid debeat Regi, inde soluere. Dominic. Sot. 4 Sent. d. 19. q. 1. a. 2. Hinc soluitur illud argumentum. Seruus, quia totum, quod habet, domini est, non potest pro aliquo debito recompensare: sed nos serui Dei sumus; & quicquid boni habemus, ab ipso habemus: cum ergo satisfactio sit recompensatio offensæ præteritę, videtur: quòd Deo satisfacere non possimus. D. Tho. eod. lib. d. 15. art. 2. arg. 2.

26 ¶ *Beatitudo hominis in nulla re corporea consistit.* Tam homo, quàm Angelus ad imaginem Dei fuit fabricatus, vt Gen. 1. legitur, ergo vltimus finis vtriq; est idem communis: beatitudo autem angeli esse nequit corporalis: ergo neque finis hominis. Dominic. Sot. 4. d. 49. q. 1. a. 1.

27 ¶ *Homini inest appetitus naturalis ad illam veram beatitudinem, quæ in Dei visione consistit.*] Quòd homo sit imago, & similitudo Dei, est naturale: nam quando dixit Deus: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostrã, naturam ipsam nostram designauit: similitudo autem, & imago Dei certè non solùm capacitatem dicit Dei videndi, sed naturalem etiam inclinationem: nam simile naturaliter appetit suum simile. Atq; hinc alia colligitur ratio. Appetitus naturalis hominis in nulla re mundi, quã obtineat, quiescit,

ſcit, ſed ſemper in aliud fertur: quouſq; ad illum feliciſſimum Dei conſpectum perueniat, iuxtà illud Auguſtini, 1. Conf. Feciſti nos Domine ad te, & inquietum eſt cor noſtrum, donec perueniat ad te: ergo hoc manifeſtum indicium eſt, eundem appetitum naturalem in illum finem tendere: ſi quidem extrà illum non ſatiatur. Hac enim ratione probatur, quod materia omnem appetit formam: nempè, quia nulla ſatiatur. Niſi, quòd ille appetitus eſt vagus ad omnem formam: noſter verò eſt determinatus, & deſtinatus in rem aliquam. Dominic. Sot. cit. diſt. q. 2. a. 1. Compertiſſimum eſt, naturalem in nobis ineſſe appetitũ ad beatitudinem generaliter conſideratam; nempè ad bonum, quod homini optimum eſt: iuxtà illud philoſophi in fronte 1. Ethic. Bonum eſt, quod omnia appetunt. Sed ambiguitas eſt, vtrùm naturalis appetitus hominis in illam tendat beatitudinem veram, quæ eſt videre Deum. Et partem affirmatiuam aſſerit propoſita concluſio, quã & tenet Doct. Subt. in prolog. Sent. vbi ait, quòd Deus eſt finis naturalis hominis, & cit. diſt. 49. q. 9. quo loco ait, naturale deſiderium ferri ad videndum Deum. Et cum eodem ſentit Dur. q. 8. Partem verò negatiuam amplexus eſt Caiet. 1. p. q. 1. a. 1. & q. 12. a. 1. Ait quippè, quòd, ſi natura, & voluntas humana conſideretur in puris naturalibus lumine fidei deſtituta, non habet naturale deſiderium videndi Deum. Sed ſi conſideretur lumine fidei illuſtrata, præſuppoſita ſcilicet cognitione, quòd beatitudo conſiſtit in viſione Dei, naturaliter illam deſiderat. Fundamentum eius eſt hoc. Finis naturalis hominis eſt, quem naturaliter poteſt attingere: nequimus autem Deum naturaliter videre, ergo Deus viſus non eſt nobis naturalis, ſed ſupernaturalis finis: atq; adeò, neq; appetitus ipſius eſt nobis naturalis. Sed non bene definit finem naturalem, neq; appetitum naturalem. Eſt ergo appetitus naturalis, quem nobis natura inſeruit: & eo ipſo, quo creati ſumus ad imaginem Dei, inſitum habemus appetitum naturalem ad ipſum videndum. Atq; adeò finis naturalis

ralis

ralis eſt, quem naturaliter appetimus: licet conſecutio eius, & adeptio non ſit nobis naturalis. Hæc enim fuit noſtræ magnificatio naturæ, quòd ad illum finem fuerit condita, quem niſi per auxilium ſpeciale Dei, cõſequi non valeamus. Hæc ille.

28 ¶ *Homo poteſt ſuam conſequi beatitudinem.* Beatitudinis nomen adeptionem perfecti boni ſignificat: ergo quicunq; capax eſt perfecti boni ad eandem beatitudinis adeptionem peruenire poteſt: homo autem eſt illius capax: ergo poteſt illuc pertingere. Minor verò probatur, homo ſuapte natura ad imaginem, & ſimilitudinem Dei, vt Gen. 1. legitur, conditus eſt, imago autem, & ſimilitudo Dei capacitatem quandam, & aptitudinem deſignat eius eſſentiam cognoſcendi, amandiq;, ac perinde ea fruendi. Eſt enim ſimilitudo illa veluti cælatura in annulo aureo inſtar lapilli figuræ excauata, qui illic celandus eſt: ſic enim intellectus, & voluntas capaces ſunt, quibus Dei viſio, & amor imprimatur. Dominic. Sot. cit. diſt. & quæſt. a. 2. Nihil aſſerit conclusio de viribus, quibus id poſſit, ſed abſolutè quod poſſit. Altera autem quæſtio eſt, vtrum homo ſuis viribus naturalibus valeat beatitudinem promereri, cuius negatiua pars, ceu Catholica veritas definitur aduerſus Pelagianos.

29 ¶ *Mundus in die iudicij purgandus eſt.*] Mundus propter hominem conditus eſt; Nam, vt Ariſt. 2. Phyſ. habet, licet mundum factum negauerit, cognouit tamen eſſe propter hominem. Vnde Gen. 1. poſt mundi fabricationem ait Dominus. Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, & præſit piſcibus maris, & volatilibus cæli, & beſtijs terræ, & pſal. 8. Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius. Locus autem debet locato proportionari: ergo quando homo ſecundùm corpus eſt ad ſtatum glorię aſſumendus, condecet, vt & mundi corpora in ſtatũ meliorem mutentur, vt ſcilicet locus conuenientior ſit ad gloriam, & aſpectu pulchrior. Immundities autem, quæ hominis gloriam impedit, eſt culpa. Nam, vt 1. Cho. 15. ait Paulus,

Cor-

Corruptio incorruptelã non possidebit. Et Apoc. vlt. in ingressu ciuitatis gloriæ, foris (inquit) manẽt venefici, impudici, homicidę &c. Quare homines, quousq; & ab omni culpa, & ab omni reatu pœnæ inde relictę purgẽtur, gloriã non possidebunt. Creaturæ verò corporales homine inferiores, quãuis res non sint, quæ culpa sic infici possint, vt eam committant, tamen quatenus sunt in hominis seruitium, quandam incongruitatem, atque indecentiam ex eorum culpis contrahunt: qua ideo indecentia, & sordibus expurgari debent, vt glorię fulgore resplendeant: quemadmodum Basilicę, dũ aliqua fœditate polluũtur, non sunt sacris faciendis idoneæ, quousq; lustrentur. Dominic. Sot. cit. lib. d. 48. a. 1.

EXPOSITIO.

AD imaginem.) Sicut August. dicit in lib. 83. quæst. Vbi est imago, continuò est & similitudo, sed vbi est similitudo, non continuo est imago. Ex quo patet, quòd similitudo est de ratione imaginis, & imago aliquid addit suprà rationem similitudinis, scilicet, quod sit ex alio expressum. Imago enim dicitur ex eò quòd agitur ad imitationem alterius. Vnde ouum, quantumcunq; sit alteri ouo simile, & æquale, quia tamen non est expressum ex illo, non dicitur ad imaginem eius. Aequalitas autem non est de ratione imaginis: quia vt Augustin. ibidem dicit, vbi est imago, non continuò est ęqualitas, vt patet in imagine alicuius in speculo relucente, est tamen de ratione perfectæ imaginis. Nam in perfecta imagine non deest aliquid imagini, quod insit illi; de quo expressa est. Ergo quia in homine inuenitur aliqua Dei similitudo, quę deducitur à Deo, sicut ab exemplari, non tamen est similitudo secundùm æqualitatẽ: quia in infinitum excedit exemplar hoc tale exemplatum; ideo in homine dicitur esse imago Dei, non tamen perfecta, sed imperfecta. Et hoc significat Scriptura cùm dicit, hominem factum ad imaginem Dei. Prępositio enim, ad, accessum quendam significat, qui competit rei distanti. D. Tho.

1. p. q. 93. a. 1. Cæterùm, quoniam prædictę conditiones non sufficiunt ad rationem imaginis, alioquin sequeretur omnem creaturam esse ad imaginem Dei, ideo addit. a. 2. Non quęlibet similitudo, etiam si sit expressa ex altero, sufficit ad rationem imaginis. Si enim similitudo sit secundùm genus tantùm, vel secundum aliquod accidens commune, non propter hoc dicetur aliquid esse ad imaginem alterius. Non enim posset dici, quòd vermis, qui oritur ex homine, sit imago hominis propter similitudinem generis. Neque iterùm potest dici, quòd si aliquid fiat album ad similitudinem alterius, quòd propter hoc sit ad eius imaginem, quia album est accidens commune pluribus speciebus. Requiritur autem ad rationem imaginis, quòd sit similitudo secundùm speciem: sicut imago Regis est in filio suo: vel ad minus, secundùm aliquod accidens proprium speciei, & præcipuè secundum figuram: sicut hominis imago dicitur esse in cupro. Vnde signanter Hil. dicit, quòd imago est species indifferens. Manifestum est autem, quòd similitudo speciei attenditur secundùm vltimam differentiam. Assimilantur autem aliqua Deo, primò quidem, & maximè communiter, inquantum sunt. Secundò verò inquantum viuunt. Tertiò verò, inquantum sapiunt, vel intelligunt. Quę, vt Augustinus dicit in lib. 83. quęst. ità sunt Deo similitudine proxima, vt in creaturis nihil sit propinquius. Quia ergo homo factus est intellectualis naturæ, ideo ad imaginem Dei conditus dicitur. Hæc ille. Cùm autem dicitur, quòd Deus fecit hominem ad imaginem suam, dupliciter potest intelligi. Vno modo, quòd hæc prępositio, ad, designet terminum factionis: vt sit sensus: Faciamus hominem taliter, vt in eo sit imago nostra. Alio modo, hæc præpositio, ad, potest designare caussam exemplarem: sicut cùm dicitur, iste liber est factus ad illum. Et sic imago Dei est ipsa essentia diuina, quę abusiuè imago dicitur, secundùm quòd imago ponitur pro exēplari: vel secundùm quòd quidam dicunt, diuina essentia dicitur imago: quia secundùm

eam vna persona etiam aliam imitatur. Idem loco cit. a. 5. ad. 4. Inuenitur autem similitudo Dei per modum imaginis in homine, solùm secundùm mentem, secundùm verò alias partes eius, per modum vestigij. Quod manifestè cognosci potest, si attendatur modus, quo repræsentat vestigium, & quo repræsentat imago. Imago enim repręsentat secundùm similitudinem speciei, vt dictum est, vestigium autem repræsentat per modum effectus, qui sic repræsentat suam caussam, quod tamen ad speciei similitudinem non pertingit. Impressiones enim, quæ ex motu animalium relinquuntur, dicuntur vestigia. Et similiter cinis dicitur vestigium ignis: & desolatio terræ, vestigiũ hostilis exercitus. Potest ergo huiusmodi differentia attendi inter creaturas rationales, & alias creaturas, & quantùm ad hoc, quòd in creaturis rationalibus repræsentatur similitudo diuinæ naturæ, & quantùm ad hoc, quòd in eis repræsentatur similitudo Trinitatis increatæ. Nam quantùm ad similitudinem diuinę naturæ pertinet, creaturæ rationales videtur quodam modo ad repræsentationem speciei pertingere, in quantum imitantur Deum, non solùm in hoc, quod est, & viuit: sed etiam in hoc, quòd intelligit, vt dictum est. Aliæ verò creaturæ non intelligunt, sed apparet in eis quoddã vestigium intellectus producentis, si earum dispositio consideretur. Similiter cùm increata Trinitas distinguatur secundùm processionem verbi à dicente, & amoris ab vtroque, in creatura rationali, in qua inuenitur processio verbi secundùm intellectum, & processio amoris secundùm voluntatem, potest dici imago Trinitatis increatę per quandam repræsentationem speciei. In alijs autẽ creaturis non inuenitur principium verbi, & verbum, & amor: sed apparet in eis quoddam vestigium, qòd hæc inueniantur in caussa producente. Nam hoc ipsum quòd creatura habet substantiam modificatam, & finitam, demonstrat quòd sit à quodam principio, species verò eius demonstrat verbum facientis, sicut forma domus demonstrat conceptionem artificis. Ordo verò de-

monstrat amorem producentis, quo effectus ordinatur ad bonum: sicut vsus ędificij demonstrat artificis voluntatem. Sic igitur in homine inuenitur Dei similitudo per modum imaginis secundùm mentem, sed secundum alias partes eius per modum vestigij. Ipse tamen homo dicitur imago Dei: non quia ipse essentialiter sit imago, sed quia in eo est Dei imago impressa secundùm mentem: sicut denarius dicitur imago Cæsaris, inquantum habet Cæsaris imaginem. Hæc D. Tho. vbi suprà a. 6. (& similitudinem) Similitudo consideratur, vt præambulum ad imaginem inquantum est communius quā imago, vt dictum est; consideratur etiam, vt subsequens ad imaginem, inquantum significat quandam imaginis perfectionem. Dicimus enim imaginem alicuius esse similem, vel non similem ei, cuius est imago, in quantum perfectè, vel imperfectè repræsentat ipsum. Sic ergo similitudo potest ab imagine distingui dupliciter; vno modo, prout est præambula ad ipsam, & in pluribus existens. Et sic similitudo attenditur secundùm ea, quæ sunt communiora proprietatibus naturę intellectualis, secundùm quas propriè attenditur imago. Et secundùm hoc dicitur in lib. 83. q. quòd spiritus, idest, mens ad imaginem Dei nullo dubitante factus est. Cætera autem hominis, scilicet, quæ pertinent ad inferiores partes animæ, vel etiam ad ipsum corpus, ad similitudinem facta esse aliqui volunt. Secundùm hoc etiam in lib. de quantitate animæ dicitur, quòd similitudo Dei attenditur in anima, inquantū est incorruptibilis. Nam corruptibile, & incorruptibile sunt differentię entis communis. Alio modo, potest considerari similitudo, secundùm quòd significat imaginis expressionem, & perfectionem: secundùm hoc Damas. dicit, quòd id, quod est secundùm imaginem, intellectuale significat, & arbitrio liberum, per se potestatiuum. Quod autē secundùm similitudinem, virtutis, secundùm quòd homini possibile est, habere similitudinem. Et ad idem refertur, quòd similitudo dicitur, ad dilectionem virtutis pertinere. Non enim est virtus sine di-

lectio-

lectione virtutis. Et virtutes quædam naturaliter insunt animę, ad minus secundùm quędam earum semina, secundùm quas posset attendi similitudo naturalis. D. Tho. loco cit. a. 9.

NOTABILIA.

1 DIcitur filius imago, Colloss. 1. & Heb. 1. dicitur & homo, Gen. 1. Faciamus &c. Sed imago, prout dicitur de filio: tantùm ad patrem refertur, prout dicitur de homine, ad totam Trinitatem: secundùm enim memoriam, intelligentiam, & voluntatem, quę sunt in mente, dicitur homo esse ad imaginem Dei: vnde est imago Trinitatis, & vnitatis: & hoc significatur per hoc, quod dicitur: Faciamus hominē &c. Filius verò non est imago vnitatis, & Trinitatis, sed solùm patris; Quia ergo imago dicta de filio respectu patris non importat distinctionem essentialem: sed solum modo personalem: ideo dicitur de filio, quòd est imago patris, non ad imaginem, vt dicit August. De homine verò dicitur, quod est imago, & ad imaginē, vt per hanc propositionem, ad, notetur diuersitas imaginis, & separatoriè cuius est imago. Alex. 1.p. q. 60. m. 3. a. 1.

2 Imago in diuinis accipitur duobus modis. Vno modo essentialiter, & secundùm hoc, imago dicit diuinam essentiā, ad cuius imitationem exprimitur alterum: & hoc modo accipitur, faciamus hominem, &c. Alio modo accipitur notionaliter, & secundum hoc significat personam filij, vt similitudinem expressam ab altero, siue alterius: & attenditur expressio similitudinis, non solùm quantùm ad ea, quæ dicuntur de patre essentialiter, vt potentia, sapientia, bonitas, in quibus per omnia filius similis est patri: immo quantum ad dignitatem, quæ dicitur de patre notionaliter, vt, sicut pater habet personam de se procedentem per spirationem, ità filius, videlicet, spiritum sanctum: & secundùm hoc imago solùm conuenit filio. Et hoc modo dicit Augustinus. Eò dicitur Verbum, quo imago, quia eadem notione dicitur

Verbum,& imago, ſcilicet,notione generationis, qua eſt à patre. Alex. ead.q.62.m.2.

3 Solet ità argui, Inuidia eſt reſpectu ſuperioris, vel reſpectu paris,ne fiat ſuperior,ſed homo non fuit ſuperior natura dæmone, nec etiam omnino par: ergo cauſſa tentationis hominis non fuit ex inuidia: Reſp. quòd licet homo ſecundùm ſuam naturam fuiſſet inferior: tamen ratione ſtatus ſui fuit ſuperior: habuit enim rectitudinem naturalem,à qua rectitudine naturali cecidit diabolus: vnde quoad hoc inuidit ſuperiori; par etiam fuit quoad hoc,quòd habuit imaginē Dei naturaliter, & potuit aſcendere ad dignitatem, â qua cecidit ipſe diabolus, & ita potuit inuidere ei tanquam pari,ne fieret ſuperior. Alex.2.p.q.101.m.4.

4 Ex hoc,quòd homo eſt ad imaginem,& ſimilitudinē Dei, habet legem,qua intelligit, & ſibi conſcius, quid bonum, & quid malum, in eo enim,quòd eſt ad imaginem, habet cognitionem primæ veritatis, quæ Deus eſt; quia ſecundùm Auguſtinum imago attenditur in potentia cognoſcendi. Ex hoc verò, quòd eſt ad ſimilitudinem,eſt in potentia, & debito diligendi ſummam bonitatem: & propter hoc in lege naturę eſt,quòd per ipſam ordinetur homo ad Deum,& ità ad proximum. Alex.3.p.q.27.m.4.a.2. De hoc redibit ſermo Matth.7. ſuper illud. Quęcunque vultis, vt faciant vobis homines.

5 Solet ſic argui, De lege naturali eſt, vt,quod in nullius bonis eſt,occupanti concedatur, vnde comedere illud,quod in nullius bonis eſt, ſimpliciter eſt licitū; ergo coire cum illa, quæ nullius iuris eſt, ſimpliciter eſt licitum, ſcilicet, cum illa, quę abſoluta eſt à lege coniugij.Sed reſpōdetur, quòd prędfata præpoſitio non intelligitur de quibuſcunque rebus: non enim intelligitur de rebus naturali iure communibus, vt ſunt aqua, & aer, & littora:quę ſunt naturali iure publica,nec de rebus communibus iure humano, vt de rebus vniuerſitatis: vt ſunt in ciuitatibus theatra, ſtudia,&c. nec de rebus ſacris, & religioſis: quod enim diuini iuris eſt, in nullius bo-

nis

nis est. Sed intelligitur solùm de rebus appropriabilibus: vt terra, quæ à nullo fuit possessa, & feræ, & aues, sicut dicit lex humana, lib. 2. Instit. de rerum diuis. Vnde persona rationalis excipitur, quæ ad Dei imaginem condita (Gen. 1. & sui arbitrij, & potestatis. Eccl. 15. Reliquit eum in manu consilij sui) diuini iuris, & sui est: Vnde non conceditur occupanti, nisi diuino iure, & propria voluntate interueniente in consensum coniugalem. Et ità non est simile de comestione rei, quæ in nullius bonis est, & de coitu cum soluta à lege coniugij. Quamuis enim sit soluta, tamen est diuini iuris, sicut templum sanctum, quia ad imaginem Dei, sui iuris, quia liberi arbitrij, & potestatis. Alex. 3. p. q. 35. m. 4.

6 Natura in sua actione intendit assimilationem, & similiter rationalis creatura, sed differenter, quia intentio naturæ, cum agit, est assimilare in suam speciem, sicut ignis cùm agit, calefaciendo, in lignum, intendit illud assimilare sibi in calore, & igneitate. Similiter rationalis creatura in sua actione intendit assimilationem illam, de qua habetur 1. Ioa. 3. Cùm apparuerit similes ei erimus: & hæc est assimilatio ad Deum: quæ est plena per cognitionem, & amorem summæ veritatis, & bonitatis. Intentio igitur naturæ in sua actione est, aliud assimilare in sua specie; intentio autem rationalis creaturę in sua actione est, nō assimilare, sed assimilari diuinę speciei: quę assimilatio facit Dei formē. Finis autē intentus à natura in sua actione est, assimilatio in virtute principij naturæ, & eius potētia actiua, quia in igne est virtus, per quā agit, & intendit alterū sibi assimilare in calore, & luce, & igneitate: sed in rationali creatura non est assimilatio in Deū in potestate actiua, sed receptiua solū. Quia ergo finis actionis naturę, quę dicitur assimilatio, est in potestate actiua, & virtute principij agentis: propter hoc natura per se potest in illum finem, sine alia dispositione noua. Sed quia assimilatio non est in rationali creatura, nisi solùm in potentia receptiua, vel passiua, anima enim rationalis creata est in potētia receptiua ad similitudinem Dei, Gen. 1. Formauit Deus homi-

nem ad imaginem,& similitudinem suam,requiritur necessa rio, quòd ad hoc,quòd consequatur finē intentum, scilicet, assimilationem ad Deum; quod recipiat aliquam dispositio nem nouam,non à se, sed à Deo: hęc autem dicitur gratia. Vnde gratia nihil aliud est, quàm Dei similitudo in actu. Hinc soluitur illud argumentum, voluntas est potentior respectu sui actus,quàm natura, quia, sicut dicit Damasc. Voluntas est domina sui actus: quia potest ipsum prohibere, vel educere: natura autem non. Vnde ignis, cùm calefaciat, & luceat per naturam: non potest prohibere, quin ipse cale faciat, & luceat: immo hoc est ei ineuitabile. Sed ipsa natura potest dirigere per se,& sine adiutorio suum actum ad finem, ad quem est: ergo & voluntas per se poterit dirigere actum suum in finem, ad quem est. Sed finis, ad quem est voluntas rationalis creaturæ, est ipsa beatitudo æterna: ergo per se, sine adiutorio potest dirigere suos actus ad beatitudinem. Alex.3.p.q.61.m.1.

QVAESITA.

1 CVR postremò productus est homo? Triplex ratio ponitur, prima propter multitudinem partium eius. Nam corpus hominis inter corpora mixta est completissimum, idcirco, & compositū ex membris, neruis, venis, viribus, qualitatibus, proportionibusq; diuersis, & quanto compositius est, tantò posterius. Secunda propter animę corporisq; distantiam: cùm enim distet anima a corpore, non solùm sicut forma à materia, sed etiam sicut spirituale à corporali, & sicut perpetuum à corruptibili, ideo magna distantia debuit interuenire inter productionem hominis, quantùm ad materiale principium, & coniunctionem partium eius: quatenus per distantiam temporis, intelligeretur distantia principiorum constituentium ipsum. Tertia propter totius cōpositi perfectionem: nempè, cum homo sua dignitate, & cōplemento finis sit corporalium omnium, ideo fuit post omnia producendus. Nam finis est vltimum in executione

ne, & finit, complet, ac perficit media. Bon. 2. d. 15. quæst. penult.

2 ¶ *Cur in productione hominis modus loquendi mutatus est?*] In productione hominis mutatus est modus loquendi: prius enim in tertia persona dictum fuit, fiat, nunc autem dicitur, faciamus, prius singulariter, nunc pluraliter. Quoniam, sicut dicit Augustinus super Gen. ad litt. non in hoc præeminet homo alijs rebus, quod Deus fecit ipsum hominem, qua si alia ipse non fecerit, cùm scriptum sit, opera manuum tuarum sunt cæli: & alibi, Aridam fundauerunt manus eius: sed in hoc, quòd ad imaginem Dei factus est homo. Vtitur tamen scriptura in productione hominis speciali modo loquẽdi, ad ostendendum quòd alia propter hominem facta sunt. Ea enim, quæ principaliter intendimus, cum maiori deliberatione, & studio consueuimus facere. Neque intelligendum est. Deum Angelis dixisse, faciamus hominem, vt quidam peruersè intellexerunt. Sed hoc dicitur ad signandam pluralitatẽ diuinarũ personarum: quarũ imago expressius inuenitur in homine. D. Tho. 1. p. q. 91. a. 4. In prima psona loquitur, vt ostẽderet facere personã potẽtẽ loqui, ad suã similitudinem. In alijs verò locutus est in tertia persona, vt ostensio fiat conditionis eius rei, de qua fit sermo, quæ non habet potestatem propriam loquendi. Prætereà, dirigitur hic sermo ad alias personas, vt ostendatur, quod homo factus est ad imaginem Trinitatis, quod non est alterius creaturæ, Singulariter verò loquitur, non quòd solus pater fecerit alias creaturas, cùm indiuisa sint opera Trinitatis, sed, vt ostendatur habere quandam similitudinem in esse, vt ab ente primo, quod indiuisibile est in essentia, fiant entia, vel fiat vnum quodq; ens. Alex. 2. p. q. 55 m. 1.

3 Cum Angelus sit ad imaginem Dei, & signaculum similitudinis Dei, vt patuit. Quare in factura Angeli non est vsus eodem modo loquendi, vt cum cælum faceret, per quod intelligitur natura angelica in formis, vt dicit Augustinus, & cùm lucem faceret, per quã intelligitur natura angelica formata,

mata, dixisset. Faciamus cælum, & lucem ad imaginem,& similitudinem nostram? Quoniam, & si angelus ad imaginẽ Dei sit in interioribus, hoc est, pertinentibus ad intellectualem naturam: tamen in exterioribus non est ad imaginem: homo autem in exterioribus, & in interioribus est ad imaginem. In interioribus, in memoria, intelligentia, & voluntate: in exterioribus autem, vt quodammodo sit principium omnium, sicut Deus. Est enim vt Rex,& dominus omniũ: & omnia secundùm vsum referuntur ad ipsum: quod non competit Angelo, qui nullo talium vtitur: & ideo tali modo loquendi non est vsus in creatione angeli, quo est vsus in creatione hominis. Alb.2.p.q.64.

4 Cùm in omnibus creaturis etiam corporalibus vestigium Trinitatis appareat,atq; per consequens omnis creatura ad minus ad similitudinem Dei facta sit, sicut, & homo, cur in factura cuiuslibet non est dictum, Faciamus hoc, & hoc ad similitudinem nostram? Quoniam vestigium est similitudo confusa,non expressa, & ideo in alijs creaturis non potest dici, quòd fiant ad similitudinem: quia similitudo confusa non est similitudo: per hoc enim, quòd additur (confusa,cadit à ratione similitudinis. Alb.eo loci.

5 Vlterius quęritur,ad quid additum est: Vt præsit piscibus maris, & volatilibus cæli: Si enim hoc aliquid est de ratione imaginis: tunc videtur, quòd per peccatum corrupta sit imago Dei in homine: & hoc est falsum, quia in imagine pertransit homo, vt dicit psalmus. Et pius pater Abraham imaginẽ suam recognouit in inferno in diuite purpurato. Luc. 6. quando dixit, fili recordare,&c. Sed respondetur, quòd huiusmodi dominatus,qui datur homini, magis facit ad decorem imaginis, quàm ad substantiam. Et quod dicitur, quòd in imagine pertransit homo, intelligitur quantum ad substantiã imaginis, quam, & cognouit pius pater in diuite purpurato. Exteriora autem ad decorem imaginis facientia illa cessauerunt per peccatum: tamen dicit Augustinus, quòd in signũ,quòd ista fuerunt subiecta homini in statu

tu

tu innocentiæ, legimus etiam Leones, & alia sæua anima-
lia obediuisse quibusdam sanctis patribus. Dicit enim Greg.
Nanz. quòd, Deus creauit hominem ad imaginem, sicut pi-
ctores fingunt imagines Imperatorum, non solùm protrahē
do figuras linearum, sed etiam complendo per decorem.
Et hęc sunt verba eius in lib. de reparat. lapsi. Homo totius
creaturę dominus ad imaginem sui conditoris effectus, nil
aliud indicat; nisi quòd mox in eo regia natura formata sit,
Vt enim iuxtà humanam consuetudinem, qui Principū ima-
gines fingunt, non solùm impressionem formæ eius imitan
tur, verum etiam amictu picturę regiam ex primunt dignita
tem: ità vt etiam imago ipsa iam pro consuetudine dicatur
Imperator: sic, & humana substantia, quoniam ad aliorum
regimen condebatur: propter Regis vniuersorum similitu-
dinem, veluti imago animata componitur, pro picturæ vela
mine, vestita est virtute, pro sceptro, beatitudine, & immor
talitate sustollitur, pro regali serto, iustitiæ corona deco-
ratur. Alb. eo loci.

AD ARGVMENTA.

ad 1 DVPLEX est mutatio, scilicet, mutatio ad esse, & mu
tatio in esse. Similiter, duplex est immutabilitas, ad
esse, & in esse. In esse autem diuino est immutabilitas ad esse,
& in esse. Sed in omni creatura, eo quòd de nihilo est, &
ità mutatur de non esse ad esse, est mutabilitas ad esse: vn-
de sicut ens de nihilo à nulla creatura separatur, ità nec ista
mutabilitas, quæ est ad esse. Mutabilitas autem in esse est
duplex, scilicet, secundùm substantiam, & secundùm acci-
dens; mutabilitas in esse secundùm substantiā est, cum mu-
tatur creatura ab esse in non esse: & immutabilitatem con-
trariam huic mutabilitati habent creaturæ, quæ primò, & im
mediatè exeunt à Deo, sicut angeli, & animę rationales, &
etiam prima materia, prout est de primò creatis, habet eā:
sed in alijs, quæ consequenter fiunt ex ipsa, est mutabilitas,
& secundùm substantiam, & secundùm accidens, sicut in

elementis, & huiusmodi. Mutabilitas autem in esse secundum accidens, est in creaturis perpetuis, sicut anima, cùm mutatur ab vna affectione in aliam, vt a tristitia in gaudium, ab iniustitia ad iustitiam. Solum autem illud simpliciter & vere est immutabile, quod non habet mutabilitatem ad esse, quę est à non esse in esse: nec mutabilitatē in esse secundùm substantiam, nec secundùm accidens: talis est diuina essentia solùm: & ideo proprium est ei esse immutabile verè, & simpliciter. Alex.

Ad 2 Scientia non ponit caussalitatem, vel principium rerum, sed solùm similitudinem ad res omnes: & ideo cùm anima (sicut dicit August.) ad similitudinem totius sapientiæ facta sit, omnium fit similitudo in potentia per intellectum: scientia autem nihil aliud est, quàm assimilatio intellectus ad rem: ergo anima per naturam capax est omnium scientiæ. Omni potentia verò ponit caussalitatē, & principium rerum omnium: quod nullo modo potest conuenire habenti principium: talis est autem omnis creatura, & rationalis anima, ex quo euidens est, quòd nullo modo capax est omnipotentiæ. Alex. Vniuersalitas possibilium Deo commensuratur diuinæ essentiæ: quia secundùm hoc infinita potest, quia habet esse non limitatum: sed vniuersalitas eorum, quę scit scientia visionis, non commensuratur essentiæ eius, etiā si mundus duraret semper per hunc modum, quo nunc est: quia semper posset plura facere secundùm vnumquodque tempus, quàm quæ fecit, & plures species, & plura rerum genera, & plures mundos: & ideo quamuis omnium scientia, qua Deus scit scientia visionis, sit communicata animæ Christi: non tamen omnipotentia, qua potest omnia facere, sibi cōmunicari potuit, sicut nec essentia infinita. D. Tho. 3. d. 14. a. vlt.

Ad 3 Vide inferiùs cap. 9. Super illud: Terror vester, ac tremor sit super cuncta animalia terrę.

Ad 4 Quòd plures sint mali, quàm boni in vniuerso non est à Deo, sed à libero arbitrio deficiente, quia, scilicet, liberum

arbi-

arbitrium de se sufficiens est ad cadendum, sed non ad proficiendum sine gratia: nam ex ipsa corruptione originalis culpę trahitur ad cadendum. Itaq; de se habet homo, quòd cadat per peccatum, sed non quòd proficiat sine gratia Dei miserante: & ideo maior est multitudo malorum, quam bonorum: quia de se habent quòd sunt mali; non solùm de se quòd sint boni, vel electi. Ad exemplum suprà positum dicendum, quòd aliud est de ordine iustitiæ, aliud de ordine misericordiæ; Si enim aliquis homo plures haberet homines in sua potestate, qui ab ipso recederent ex sua propria peruersitate, & non ex peruersitate domini, & adhærerent aduersario ipsius: nunquid iustum esset, quòd illos incarceraret? et si tamen illos de misericordia posset dimittere; constat quòd sic. Sed si ex peruersitate domini sui recederent: non esset ità iustum. Ità dicimus hic. Quòd si homines sunt mali, & recedentes à Deo: hoc est, ex propria sua peruersitate, & non à Deo. Vnde non est inconueniens, quòd maior pars mundi teneat illos, qui sunt deputati carceri diuino. Ità enim cùm multiplicati sunt in malitia sua, & impietate, ipsa Dei prouidentia ordinat illorum impietates, & ex illis elicit bona. Neq; à Dei prouidentia est, quòd deturpetur ipsa imago Dei in malis hominibus; immo ab ipsis, quoniã à se est quòd cadunt, sed ipsius prouidentiæ est ordinare illud malum, & ex illo elicere bonum. Alex.

ad 5 Aliter subsunt diuinę prouidentiæ ea, quæ sunt liberi arbitrij, quàm naturalia. Nam, sicut dicit Damasc. duplex est prouidentia, vna est secundùm acceptionem, alia secundùm concessionem. Et dicit, quòd prouidentia secundùm acceptionem est, vbi non contingit esse resistentiam, nec contradictionẽ: & hoc modo est de ipsis naturalibus, & quæ sunt ordinata, nec aliter possunt esse: sicut solem oriturum cras. Prouidentia autem secundùm concessionẽ est de ijs, vbi contingit esse resistentiam, & contradictionem: & sic est in libero arbitrio. Deus enim dedit liberum arbitrium, vt consentiat, vel non consentiat bono: & ipsi malo consentiat,

si velit;

si velit: & quicquid faciat, siue bonum, siue malum: semper ordinat ipsum prouidentia. Vnde voluntaria subsunt prouidentiæ secundùm concessionem: quia non cogit liberum arbitrium, licet sub ipsa sit, sed permittit ei facere quicquid vult, sed in ipso bono ipsũ adiuuat instinctu gratiæ, in malo autem non, sed tamen malum perpetratum ordinat. Igitur homo nullius subditur imperio, sed suo motu dispensat se, quatenus non aufertur ei consensus, & libertas faciendi quicquid vult, nec cogitur a Deo ad hoc, vel illud faciendum, quicquid tamen faciat, semper subditur diuinæ prouidentiæ, quæ in bonum ipsum ordinat, & adiuuat in bonum per gratiam: in malo autem non, sed solùm ordinat illud malum. Alex.

ad 6 Cùm possessiuum notet differentiam possidentis ad possessum secundum essentiam, in diuinisq; nullo modo sit accipere differentias secundùm essentiam, concedendum, pronomina possessiua per maximam improprietatem dici indiuinis, tamẽ secundùm gradus improprietatis. Maximè enim impropriè dicuntur de essentia respectu sui, vt Isa. 1. Solemnitates vestras odiuit anima mea: improprijssimè ponitur (mea) nulla enim est differentia inter animam Dei, & Deũ: anima enim Dei est ipsa voluntas, quæ est ipse Deus. Minus verò impropriè dicuntur de persona respectu personæ: inter quas non est differentia substantialitatis, quamuis personalitatis: vt cum dicitur Matth. 3. Hic est filius meus dilectus, & quod dico (meus) insinuat diuinę generationis proprietatẽ. Minimè verò impropriè cùm dicuntur de essentia, siue persona respectu creaturæ. Quod contingit duobus modis; aliquando, vt notetur auctoritas gubernationis, vel creationis, vt Ioa. 17. Omnia mea tua sunt. Mea est terra. aliquãdo, vt notetur gratia recreationis, vt Luc. ij. Filij mei mecũ sunt in cubili. Alex. A grammatico plus attenditur modus, quàm res, propter hoc, omne, quocunque modo habitum ab aliquo, possessum est. Habet autem substantiam, vt quod est: essentiam, vt qua est: sapientiam, vt qua sapit: potentiam, vt

qua

qua poteſt: voluntatem, vt qua vult: ideo in deſignationibus talium pronominibus vtimur poſſeſsiuis, ſicut illud eſt, Ioa. 7. mea doctrina nō eſt mea, & in multis alijs locis. Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram. Et in talibus, licet non ſit diſcretio realis inter habentem, & habitum: tamen, quantùm ad modum ſignificandi, diſcretio eſt, aliter enim deſignatur habens, & aliter habitū, & talis diſcretio modi ſufficit ad locutionem grammaticam. Alb. 1. p. q. 58. m. 1.

ad 7 Deus eſt nomen operationis quantùm ad illud, à quo imponitur, impoſitum quippe eſt ab operatione fouendi, videndi, vel conſumendi: per quas operationes à creatura mundi cognoſcitur ſempiterna virtus eius, & diuinitas: ſed eſt nomen naturæ quantùm ad illud, ad quod imponitur ſignificandum, non enim ſignificat operationem, ſed ipſam diuinam naturam in quantum huiuſmodi: & ad illam ſignificandam impoſitum eſt. Operatio quoq; diuina ſignificatur dupliciter, adiectiuè, ſiue verbaliter: quia verba ſignificant in adiacentia; & ideo propter pluralitatem perſonarum pluraliter ſignificatur, cum dicitur, Faciamus hominem ad imaginem. Aliquando verò ſubſtantiue, & nominaliter, non per modum adiacentis: quæ quidem operatio eſt eadem, quòd diuina ſubſtantia, & ideo non recipit pluralitatem. Alex.

ad 8 Vtroq; modo, ſcilicet, natura, & gratia dicitur rationalis creatura filius Dei: Etenim dicitur filius Dei inquantum eſt capax Dei: hoc autem eſt, in quantum ad imaginem, & ſimilitudinem Dei eſt: & in quantum capax Dei eſt, poteſt participare Deum, & in quantum poteſt participare Deum, poteſt eſſe Deus participatione, non natura: & ideo ratione prædictę capacitatis, rationalis creatura filius Dei appellatur. Alex.

ad 9 Creatura rationalis dicitur imago, eò quòd Dei capax: iſta capacitas, ſiue potentia per peccatum corrupta eſt in diabolo; nec eſt recreabilis diabolus, nec penitentiæ ſuſceptabilis, vt dicit Damaſ. ideo non eſt filius Dei, ſed fuit; quo

in

non eſt imago in eo, vt eſt ad Deum participandum: ſed fuit à principio creationis. Similiter dicendum de damnatis. De alijs malis dicendũ, quòd ſimpliciter ſunt filij Diaboli: ſecundùm quid autem filij Dei, eò quòd in ipſis poteſtas eſt ad recreationem: & ita capacitas, licet diminuta: & ità eò modo filij, quo capaces. Alex.

ad 10 Imago dicitur dupliciter: propriè, ſcilicet, quod ad imitationem alterius eſt, & impropriè: & hoc dupliciter. Vno modo, ad cuius imitationem alterum eſt expreſſum: alio modo, ſecundùm quod in imitatione ſunt aliqua. Primo modo, dicitur quaſi paſsiuè, ſcilicet, forma expreſſa ad imitationem alterius: ſecundo modo, quaſi actiuè, ſcilicet, forma ad cuius expreſsionem eſt alia. Tertiò, quaſi relatiuè, ſcilicet, reſpectus imitationis aliquorum in aliqua forma. Secũdùm primum modum, eſſentia diuina non poteſt dici imago, ſed filius Dei imago patris, & homo imago Dei ſecundùm ſuum modũ. Secundùm alium modum, eſſentia diuina in perſonis dicitur imago hominis: quia ad imitationẽ eius expreſſiſſimè eſt homo. Secundùm tertium modum, dicitur eſſentia imago perſonarum: quia ſecundùm ipſam ſunt in omnimoda imitatione eſſentiæ, & virtutis; & tunc ſignificatur eſſentia diuina, vt relatio, vel, vt forma reſpectiua; quemadmodum ſignificatur per hoc nomen, ſimilitudo, Nec ſequitur ex hoc, quòd ſit alteritas, vel diuerſitas eſſentiæ ad perſonas: ſed quod alius modus, vel aliter intelligendi eſſentiam, & perſonas. Nota ergo, quòd cùm dicitur eſſentia imago trium perſonarum; connotatur relatio, vel reſpectus intrinſecus perſonarum in æqualitate eſſentiæ. Vnde Beda ſuper Gen. Faciamus hominem ad imaginẽ &c. In eo, quod dicitur Faciamus: vna operatio trium perſonarum exprimitur: In eo, quod, ad imaginem: vna, & æqualis ſubſtantia Trinitatis. Secundùm verò, quòd dicitur imago ad hominem, notatur reſpectus extrinſecus: & connotatur reſpectus creaturæ imitantis expreſſè Deum, ſecundùm quod poſſibile eſt. Et eſt exemplum huius, cùm dicitur,

Iſti

Isti sunt similes: notatur intrinseca relatio: & cùm dicitur, Isti sunt similes illi, notatur extrinseca. Ad illud verò, quod quærit, An imago dicta de essentia, significet essentiam, aut etiam essentiam in personis, dicendum, quòd imago impropriè significat essentiam; minus tamen propriè significat essentiam in personis. Et ratio huius est: quia imago notat pluralitatem, & dicit respectum, qui respectus plurium est, quia ex parte essentię inquantū huiusmodi nulla pluralitas est, nisi consideretur in personis: & tunc pluralitas personarum est veritas, secundùm quam significatur imitatio ex parte essentiæ: propter quam imago minus propriè sumpta significat essentiam in personis: magis verò impropriè posset significare essentiam. Vnde secundùm quendam modum, abstractis personis, intelligemus hominem ad imaginē Dei secundum esse, viuere, & sapere, nec intelligemus ex parte essentiæ pluralitatem, vel diuersitatem substantiæ; nec distinctionem personarum secundùm hunc modum: sed multiplicitatem virtutis (non dico multitudinem) quia multiplicitas virtutis dicitur respectu effectuum. Est enim regula: Quanto aliquid simplicius in essentia, tantò multiplicius in virtute: sicut patet: imaginatio simplicior est in essentia sensu exteriori, & multiplicior in virtute: ratio, imaginatione: & intellectus, ratione. Secundùm hoc ergo diceretur, quòd imago connotaret multiplicitatem. Item, quęritur, secundùm quòd imago dicit essentiam ad cuius imitationem fit aliud, quid præcisè sit imago? nunquid erit essentia secundùm rationem exemplaritatis? Contra: si hoc, ergo quæcunq; sunt ad exemplar, erunt ad imaginem: sed omnes creaturæ sunt ad exemplar: ergo omnes creaturæ sunt ad imaginem, ergo ipsis poterit conuenire istud: faciamus ad imaginem &c. Quod negant omnes. Respon. Imago dicit diuinam essentiam in tribus personis, vt exemplar ad imitationem expressam: & hęc est plena, & præcisa ratio imaginis: secundùm quòd conuenit diuinę essentiæ in tribus personis. Additur autem super rationem exemplaris, re-

spectus imitationis expressæ: qui quidem respectus erit in creatura, scilicet, in anima rationali comparatione Dei: & connotatus in significatione imaginis; secundùm quod designat diuinam essentiam in tribus personis. Alex.

ad 11 Imago est expressa similitudo. Hæc attendi potest ratione potentiæ præsidentis, & ratione finis creaturarum, & secundum hoc intelligitur auctoritas Augustini: Nulli creaturæ dedit; vt esset ad imaginem nisi homini: De eo enim dictum est, vt præsit piscibus maris, & volatilibus cæli. Potest quoq; attendi ratione proprietatis in cognoscēdo creaturas, ratione simplicitatis essentię, ratione capacitatis in cognoscendo Deum, & ratione immortalitatis, & ità imago vtriq; conuenit, homini, scilicet, & Angelo. Alex. Vel, August. excludit à Dei imagine alias inferiores creaturas intellectu carentes, non autem Angelos. D. Tho. 1.p.q.93.a.3. ad 1. Vel, August. hoc dicit propter aliquā proprietatem repræsentationis, quam Deus dedit homini, non alij spirituali creaturæ, vel corporali: non propter rationem imaginis principalem, quæ consequitur omnem naturam rationalem. Bon. 2. d. 16. q. 3.

ad 12 Imago propriè dicitur species indifferens, sicut dicit Hilar. & ideo ad hoc, quòd aliquis sit imago, duo exiguntur, scilicet, quòd sit species, & quòd sit indifferens ab eo, cuius est imago in essentia. Quia ergo nulla creatura est eadem in essentia cum Deo, ideo propriè nulla creatura dicitur imago, sed solus filius. Alio tamen modo communiùs dicitur imago, quod est ab alio, & quod est eius similitudo, scilicet Dei, secundùm quòd possibile est in creatura, & secundùm hoc imago est similitudo, sed non è conuerso. Hoc modo accipiendo imaginem dicunt Sancti, quòd Angelus, aut anima est imago Dei, veriùs tamen, & magis propriè, & angelus, & anima dicuntur ad imaginem. Alex. Cùm vnum sit ens indiuisum: eo modo dicitur species indifferens, quo vna. Vnum autem dicitur aliquid, non solùm numero, aut specie, aut generę: sed etiam secundùm analogiam

giam, vel proportionem quandam. Et sic est vnitas, vel con uenientia creaturæ ad Deum, & species indifferens Dei, & hominis. D. Tho. loc. cit. a. 1. ad 3. Aliquorum potest esse species indifferens dupliciter: Vno modo, participando eandem naturam secundùm speciem, sicut filius simillimus patri dicitur imago patris. Et hoc modo in creatura non est imago Dei. Alio modo, dicitur aliquid imago alterius, non quidem participando eandem naturam secundùm speciem, sed alteram, speciei tamen demonstratiuam, sicut imago Herculis dicitur aliquid sculptum in lapide, vel pictum in pariete, quod licet sit alterius naturæ, tamen Herculem repræsentat: & hoc modò in creaturis inuenitur imago Trinitatis, & species indifferens, sicut intendit Hilarius. Dur. 1. d. 3. p. 2. q. 1.

ad 13 Triplex est libertas. Prima est à coactione, siue necessitate, secunda à peccato, de quà 2. Cho. 3. Vbi spiritus Domini, ibi libertas, & Ioa. 8. Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis. Tertia est libertas à miseria, de qua Rom. 8. Ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatē gloriæ filiorum Dei. Secunda, & tertia libertas non æquè in homine, & in angelo: sed maxima est in angelo bono, minor in homine bono, minima in homine malo, nulla in dæmone. Vnde Ber. lib. de lib. arb. Diuinæ similitudinis summum gradum tenent angeli boni, nos infimum, Adam medium, dęmon nullum. Et nota, quòd dicit similitudinis, non dicit imaginis, quia similitudo magis attenditur penes gratuita: & ideo nulla est in demonibus: imago magis penes naturalia: & ideo saltem in aliquo gradu remanet in dæmonibus. Sed prima libertas, quæ est a coactione, est æquè in homine, & in Angelo tam bono, quàm malo. Cùm autem dicebatur, libertas sequitur rationem imaginis. Resp. quòd licet in canone Scripturæ inueniatur de homine; quòd sit ad imaginem; & non de angelo expresè; nihilominus inuenitur ibi secundùm beatum Greg. implicitè in ratione signaculi similitudinis. Ezech. 28. Et imago vno modo æquè

est in homine, & Angelo, prout attenditur penes memoriã, intelligentiam, & voluntatem, & hoc modo consequitur libertas rationem imaginis. Alex. Aduertendũ, quòd quemadmodum Angelus (vt in conc. 7. dictum est,) simpliciter est magis ad imaginem Dei, quàm homo, itâ libertas à coactione est magis in angelo, quàm in homine. Manifestè hoc docet D. Tho. 2. d. 25. a. 4. Omnis proprietas (inquit) quæ consequitur naturam aliquam, quantò natura illa nobiliùs inuenitur in aliquo, tanto etiã proprietas illa perfectiùs participatur ab eo: secundùm quem modum homo dicitur minus intelligens, quàm angelus; & itâ etiam libertas à necessaria coactione nobiliùs inuenitur in Deo, quàm in angelo, & in vno angelo, quam in alio, & in angelo, quàm in homine. Et in solutione 2. In quibus inuenitur natura vna ęqualiter, inuenitur etiam æqualiter illud, quod consequitur naturam illam, sed natura intellectiua non inuenitur æqualiter in Deo, Angelo, & homine: vnde nec etiam libertas à coactione ęqualiter in omnibus est. Et in solutione tertij. Quamuis negatio per se nõ recipiat magis, & minus: tamen per accidens intenditur, & remittitur, scilicet, per intensionem, & remissionem suæ caussæ: sicut dicuntur maiores tenebræ, quantò est maius obstaculũ lucis: vnde etiam, secundùm quòd caussa libertatis, quæ est natura intellectiua, inuenitur nobilior, & minus nobilis, secundùm hoc etiã ipsa libertas intenditur quodãmodo, & remittitur. Hæc ille. Cæterũ Alb. 2. p. q. 16. m. 3. concordat Alexandro.

ad 14 Argumentum non concludit angelum non illuminare hominem, sed imaginem similitudinis, quæ fit per dilectionẽ, vel cognitionem gratuitam, non dari mediãte Angelo. Alex. Homines autem illuminari ab Angelis non solùm de credendis, sed etiam de agendis docent omnes, præcipuè D. Thomas 1. p. q. 111. a. 1.

ad 15 Angelos habere potestatem custodiendi animas, & eas custodire nemo ambigit. Quod obijcitur de imagine, quæ est in homine ratione potentię, Præsit piscibus, &c. non fit sermo

mo ibi nisi de potestate hominis super corporales creaturas, vt patet ex textu. Vnde ista potentia, quæ est in homine, secundùm quòd est ad imaginẽ Dei, non dicitur, quia possit super Angelum, sed super rationales creaturas: idcirco non obstat, quin Angelus habeat aliquam potestatem super eum. Si autem ista potentia esset talis, quòd per eam posset se homo custodire, & regere, non habens indigentiam, vt custodiatur, valeret ratio ista. Sed non sic est, quia homo semper indiget, dum est in via. Cum additur, Inter imaginem & illud, cuius est imago, nihil est medium. Nihil vtique est medium, quoad perfectionem vltimam; Est tamẽ aliquod medium præparans, & disponens eandem imaginem adhuc informem ad suam vltimam perfectionẽ, Alex.

Ad 16 Colligitur responsio ex August. libro de decem chordis, aliter, inquit est imago tua in filio tuo, aliter in speculo. In speculo imago tua nõ est illud, quod tu: in filio verò est imago tua secundùm æqualitatem substantiæ. In speculo autẽ quantùm longe est à substantia tua, & tamen est imago tua: quamuis non talis, sicut in filio tuo secundùm substantiam. Sic in creatura, non est hæc imago Dei, quę est in filio: quia hæc est, quod pater, id est, verbum Dei, per quod facta sunt omnia. Sicut enim in nummo aliter est imago Imperatoris: & aliter est in filio: sic, & tu nummus Dei es, ex hoc melior, quia cum intellectu, & cum quadam vita nummus Dei es, vt scias etiam cuius imaginem geras, & ad cuius imaginem factus sis: nam nummus nescit se habere imaginem Imperatoris. Alex.

Ad 17 Conceditur liberum arbitrium commune esse creatori, & creaturę: non tamen dicitur vniuocè, nec omnino æquiuocè, sed analogicè, scilicet, per prius, & posterius. Per prius enim dicitur de creatore, per posterius de creatura. Alex. Vtrùm autem secundùm fidem, & secundùm rationem naturalem sit necessariò asserendum, liberum arbitrium propriè, & absque metaphora esse in Deo, ità prorsus, vt ipse Deus sit dominus suarum actionum, & possit non habere

actionem, quam habet, & habere, quam non habet, alibi manifestum fiet. Nunc satis sit nouisse affirmatiuam partem asserendam esse.

ad 18 Sicut in emanatione æterna personæ à persona, prima emanatio est per maximam conformitatem, sic est in emanatione creaturarum: quia Angelus, siue natura angelica est de primis exeuntibus in esse à primo, vt vult Beda, qui inter omnes creaturas maximè deiformis est. Quare homo non sit similiter de primis, ratio ista adducatur. Homo primus introducendus erat in mundum: vt ibi refectus, & educatus transferretur in patriam. Vnde ad instar hominis prudentis inuitâtis aliquem ad refectionem, qui præparat domum suam, & alia necessaria, antequam introducat pransorem, sic fecit Dominus, ne homo ad momentum indigeret, præparauit illi, quæ erant necessaria ad refectionem, & educationẽ, & post introduxit eum in locum, vbi erat reficiendus, & educandus. Vel potest dici, quòd in diuinis personis summa requiritur germanitas, propter hoc requiritur, quòd Spiritus sanctus, qui est tertia persona ordine naturæ procedat à patre, & filio. Ad quòd sequitur, quòd sit aliqua conformitas notionalis inter patrem, & filium, quæ non est inter patrem, & Spiritum sanctum: propter quod filius dicitur imago, non Spiritus sanctus. Huiusmodi autem germanitas nõ reperitur inter creatorem, & creaturas: propter quod non requiritur ordo ille in creatione, qui requiritur in emanatione personarum in creatarum. Alex.

ad 19 Non est simile de Angelo, & de anima rationali: anima enim rationalis, ratione, qua est perfectio corporis, & sensibus corporalibus, & organis indiget ad hoc, quòd perueniat ad sui perfectionem in cognoscendo, quibus non indiget Angelus, ideo non est ità expedita ad assequendum perfectionem suam quantùm ad scientiam, sicut est Angelus. Quando enim est defectus aliquis ex parte organi, propter quem non est expeditum ad cooperandum illis, quę requirũtur ad habendam scientiam, siue perfectionem scientiæ, oportet ipsam

ſam animam deficere ab illa perfectione. Rurſum, natura angelica eſt plena formis, anima tanquam tabula raſa. Natura angelica eſt deiformis ratione comprehenſionis inſtantaneę, & collationis, anima autem non ſic, immo intelligit, & confert cum continuo, & tempore. Cùm autem ſubiungitur, quòd anima vnitur corpori vt perficiatur, propter quod ex coniunctione cum corpore nõ debet aliquo modo impediri à ſua perfectione. Dicendum, quòd perfectio animæ dependet à corpore, quodam modo, quantum ad ſatisfactionem appetitus ipſius, nullo enim modo poteſt omnino appetitui animæ ſatisfieri, niſi in coniunctione cum corpore, vt habetur ab Auguſt. ſuper Gen. ad litt. Et quantum ad hoc ſtatim perficitur in coniunctione. Dependet etiam quantum ad virtutem, & ſcientiam, & quantum ad hoc non ſtatim perficitur in coniunctione, ſed per proceſſum tẽporis aſſequitur huius perfectionem, adminiculo, & cooperatione corporis. Alex. De hac quæſtione. An paruuli in ſtatu innocentiæ nati fuiſſent perfecti in ſcientia, variæ ſunt opiniones. Quidam dicunt, quòd non fuiſſent nati cum perfectione ſciẽtiæ, nec quantum ad vſum, nec quantùm ad habitum, ſed proceſſu temporis, ſcientiam acquiſiuiſſent, inueniendo, vel addiſcendo ſine omni difficultate: nec fuiſſet in illis ignorantia, ſed neſciẽtia, quam Dio. etiam in Angelis ponit. D. Tho. 1. p. q. iij. a. 1. & Doct. ſubt. 2. d. 20. q. 3. Alij, vt refert. D. Tho. cit. d. 20. q. 2. a. 2. dicunt, quod corpora illorum, mox poſt natiuitatem, habuiſſent vires, & robur ad exercitia corporalia, & intellectus ipſorum ſtatim fuiſſet repletus ſcientia, & perfectum habuiſſent vſum rationis, & voluntatis. Alijs videtur, quòd ſicut pueri in baptiſmo virtutes recipiũt quantùm ad habitus, non quantum ad vſum, conſimiliter paruuli in ſtatu innocentiæ nati fuiſſent perfecti in ſcientia naturalium rerum quantum ad habitum, ſed non quantũ ad vſum, quem per proceſſum tẽporis obtinuiſſent. Ric. cit. diſt. a. 2. q. 4. Et Pet. Tarant. apud Dio. ead. diſt. q. 3. Alex. verò videtur cõcedere, quòd habuiſſent ſcientiam quo ad habitũ,

vtrùm autem quoad vſum, et actum, difficile, inquit, eſt determinare. Poſſumus tamen (ſubdit) ſine præiudicio mediam viam tenere, dicendo, quod paruuli protinus cognouiſſent, quę eorum naturæ eſſent conſona, aut nociua, & hoc per naturalẽ induſtriã, cùm & agniculis hoc ipſum conceſſum ſit.

ad 20 Similitudo attenditur ibi in gratuitis gratis datis. Vel dicendum, quòd Deus dicitur feciſſe hominem ad ſuam imaginem, & ſimilitudinem, non quia ſtatim, cùm dedit ei imaginem, ſimul etiam dederit ſimilitudinem: ſed quia alterum dedit, ſcilicet, imaginem, ad alterum habilem fecit, ſcilicet, ad ſimilitudinem: quam poſtmodum pro loco, & tempore ei dedit. Et quantùm eſt ex ui verbi non poteſt concludi, quòd ſimul, & ſemel fuit in homine imago Dei, & ſimilitudo. Alex. Primam reſponſionem ponit etiam Alb. 2.p.q.91.m.1.D. Bon. vtranq; 2.ſent. diſt. 29. a. 2. q. 2. D. Tho. concederet argumentum, vt ſupradictũ eſt.

ad 21 Cùm in peccato Adæ fuerint plures deformitates, putà, ſuperbię, gulæ, auaritiæ, inobedientię, ob quam harum deformitatum transfuſum eſt illud peccatum in poſteros? Reſpondet Alex. Originale peccatũ contractum eſſe per inobedientiam primorum parentum, & principaliter Adæ. Vnde Anſel. Originale peccatum nil aliud intelligere queo, niſi nuditatẽ iuſtitiæ per inobedientiã Adæ factam, per quã omnes ſunt filij iræ. Ratio itaq; transfundendi fuit, quia prohibitio eſus ligni facta fuit Adæ, inquantum erat habens naturam totam in ſe: ſuperbia verò, & gula, ſeu auaritia largè ſumpta, corrupit naturam in Adam, vt in certo ſuppoſito, nõ vniuerſaliter in primo generationis principio. Et aliud eſt, corrumpere naturam in iſto, & aliud eſt corrumpere naturã, prout eſt cauſſa generationis. Hęc ille.

ad 22 Macula poteſt accipi vel communiter, vel proprie ſecundùm quod deformatur imago Dei: Si accipiatur cõmuniter, poteſt dici macula veniale peccatum: minuitur enim rectitudo eius quoad aliquem actum. Si verò accipiatur propriè, ſecundùm quòd deformatur imago diuina: ſic non di-

citur macula veniale peccatum. Et poteſt poni tale exemplum. Aliquando enim in tantum denigratur aliqua imago depicta, vt videri non poſſit, aliquando verò ita obſcuratur, vt plenè non poſſit decerni: & ideo ponit beatus Greg. talē differentiam inter veniale, & mortale, quod veniale obſcurat, mortale obtenebrat. Alex. Veniale non eſt macula ſimpliciter, ſed ſecundùm quid. D. Tho. 1. ſecundæ q.89.a.1. Sicut in corpore contingit eſſe maculam dupliciter: vno modo, per omnimodam priuationem eius, quod ad decorem exigitur, vt coloris, aut debitę membrorum proportionis, & altero, per ſuper inductionem alicuius impedientis decorē, putà, luti, aut pulueris; ità etiam animæ inducitur macula, vno modo, per priuationem decoris gratiæ per peccatū mortale, atq; altero, per inclinationem affectus inordinatam ad aliquod temporale citrà expulſionem gratiæ, quod fit per peccatum veniale. Dominic. Sot.4.d.15.q.2.a.2.

ad 23 Eſt imago Dei in potentia, & in actu. Imago Dei in potentia, eſt ipſa anima per naturam: imago verò Dei in actu, eſt ipſa anima per gratiam, & non aliter, quam per gratiam: quia ipſa gratia eſt ſimilitudo Dei in actu; & illud, quod trahit imaginem de potentia in actum, eſt gratia, quæ facit de ſimili potentia actu ſimile, & ideo venit inter imaginem & illud, cuius eſt, vt actu aſſimilet. Et iterum, illa propoſitio, Inter imaginem & illud, cuius eſt imago, ſi aliquid additur, &c. falſa eſt, vbi illud, quod additur, eſt perfectio alterius, Gratia verò eſt perfectio imaginis, trahens ipſam de potentia in actum. Et ideo ponit, & facit ſimilitudinem eius ad illud, cuius eſt. Alex. Exiſtimauit Alex. gratiam vnionis eſſe gratiam habitualem, ex qua eleuata natura humana copulata eſt Verbo diuino perſonaliter, diciturq; gratia vnionis, quia diſponit ad vnionem. A qua ſententia non multum abhorret D. Bon. in tertio d.2.q.2. immo neque D. Tho. ead. diſt. 2.q.2.a.2. Cæterùm idem D. Tho. 3.p.q.17.a.13. docet, quòd vnio humanæ naturæ ad diuinam perſonam præcedit gratiam habitualem in Chriſto: non ordine temporis,

ſed

ſed naturę, & intellectus,& q. 6.a.6. dicit, Gratia vnionis eſt ipſum eſſe perſonale, quod gratis diuinitus datur humanæ naturæ in perſona verbi, quod quidẽ eſt terminus aſſumptionis, gratia autẽ habitualis eſt effectus conſequens vnionem. Quod plenius explicabitur Ioa. 1.ſuper illud; Vidimus gloriam eius quaſi vnigeniti à patre. Ibi palam fiet, nulla ratione concedendum eſſe, quòd vnio hypoſtatica ſit facta mediante gratia habituali: atque conſequenter repudiabitur opinio Bieli in 3. d.1.q. 1. dicentis, quòd vnio hypoſtatica facta eſt mediante gratia habituali, quæ eſt in Christi anima, tanquam in ſubiecto; & ille habitus gratiæ dicitur gratia vnionis, per quem humanitas copulatur verbo diuino, ſicut duæ tabulæ copulantur glutino.

Ad 24 Omnibus exhibendus eſt honor pro ſtatu, & tempore, quia omnes ad imaginem facti ſunt, vt dicit Damaſc. Et hæc eſt ratio communis, quare honor omnibus debet exhiberi loco, & tempore. Sed notandum, quòd in imagine, quæ eſt homo, intelligitur quod eſt per naturam, intelligitur etiam in ea, quod eſt per gratiam: quę reducit ipſam imaginem in plenam conformitatem Dei: quia gratia ipſa eſt deiformitas. Ex parte igitur naturæ non eſt differentia adorationis: vnde quantùm ad hoc eſt ęqualitas in omnibus. Sed reſpiciendo poſſibilitatem ad gratiam, vel actum, qui eſt per gratiam, quę actu eſt in imagine, non eſt ità. Si enim in ſtatu eſt gratiæ, & habet gratiam actu, habet bonum excellens in ſe, ratione cuius debetur ei honor: quilibet enim talis in aliquo vno excellit; licet non habeat omnia dona:& ratione illius vnius cantatur de quolibet confeſſore. Non eſt inuentus ſimilis illi. Et ſic reſpiciendo actum gratiæ in habente, ratione cuius ſemper excellit, adorandus eſt homo, & vnus magis alio. Similiter reſpiciendo poſſibilitatem ad gratiam in homine, licet actu ſit extrà gratiam; tamen adhuc poſſibilis ad tantam gratiam, & ad maiorem, quàm aliquis habens gratiam actu: & reſpiciendo poſſibilitatẽ hanc in imagine in maiori excellentia: ità etiam reſpiciendo hoc; maior

maior honor poteſt impendi vni, quàm alij. Alex.

ad 25 Homo non poteſt adorari latria, tamen poteſt eſſe materia adorationis latriæ, in quantum eſt imago ducens ad Deum, cuius eſt imago: & ideo adoratio duliæ debetur ei, ſecundùm quòd dicit Ioa. Dama. in lib. 4. A principio Deus hominem ſecundùm propriam imaginem fecit: cuius igitur gratia nos ad inuicem adoramus, niſi quòd ſecundùm imaginem Dei facti ſumus? Vt enim ait magnus in diuinis Baſilius, honor imaginis ad prototypon peruenit, id eſt, exemplar: Prototypon autẽ eſt illud, quod imago repræſentat.

ad 26 Malus Prælatus, inquantùm prælatus, magis debet honorari, quàm bonus ſubditus, quia magis eſt in participatione debiti honoris. Quia eſt honor gratuitus debitus ex neceſſitate: & eſt honor gratuitus non debitus ex neceſſitate. Primus honor debetur prælato inquantùm prælatus, quia in quantùm huiuſmodi vice Chriſti eſt: Vnde Rom. 13. dicit Apoſtolus de ipſo prælato, Quòd Dei miniſter eſt: Honor autem gratuitus, non debitus ex neceſſitate, debetur bono ſubdito: & ideo magis tenemur ad honorem maiorem prælati, inquantum prælatus eſt.

ad 27 Vnitas eſſentiæ in tribus perſonis eſt imago, ad quam factus eſt homo, Ad id, quod contrà hoc obijcitur, dicendum: quòd imago dupliciter dicitur, exemplar, ſcilicet, & exemplatum: ſiue prototypus, & typus, vt dicit Damaſc. Exemplar quidem, & prototypus non oportet, quòd aliquid habeat ante ſe, quod imitetur. Et ſic imago eſt eſſentia vna in tribus perſonis. Imago autem, vt exemplatum eſt anima rationalis in tribus potentijs, & hæc oportet habere aliquid ante ſe, quod imitetur. Alb. Quidam dixerunt, in homine eſſe ſolùm imaginem Filij, ſed hoc improbat Auguſt. in 12. de Trin. Primò quidem per hoc, quòd cum ſecundum æqualitatem eſſentiæ filius ſit patri ſimilis, nec eſſe eſt, ſi homo ſit factus ad ſimilitudinem filij; quòd ſit factus ad ſimilitudinem patris. Secundò, quia ſi homo eſſet factus ſolùm ad imaginem filij, non diceret Pater: faciamus hominem

nem ad imaginem,& similitudinem nostrã; sed tuam. Cùm ergo dicitur, Ad imaginem Dei fecit illum; non est intelligendum, quòd Pater fecit hominem solùm ad imaginem filij, qui est Deus (vt quidam exposuerunt) sed intelligendum est, quòd Trinitas Deus fecit hominem ad imaginem suam, id est, totius Trinitatis. D.Tho. 1.p.q.93.a.5.ad.4.

Ad 28 Cùm dicitur, Faciamus hominẽ, &c. verbum faciamus, copulat facere, vt est actus egrediens de substantia, quæ est hypostasis. Agere enim, & pati, quod, sicut dicit Priscianus, substantiæ est proprium, vt de qua egreditur actus, & vt in qua recipitur passio, non intelligitur de substantia, quæ est vsia, vel vsiosis, sed de substantia, quæ est hypostasis, quæ propriè agit, vel patitur. Iccirco, cùm plures sint hypostases in diuinis, necesse est, ꝙ pluraliter consignificetur actus, vt est egrediens de ipsis: quia sicut dicit Hila. Professio con sortij tollit singularis, & solitarij intelligentiam. Quia tamẽ vna est essentia, qua agunt tres, & faciunt, ideo subiungitur, ad imaginem, &c. singulariter. Alb.

Ad 29 Imago, & similitudo possunt supponere quid creatum, & quid increatũ. Increatum, secundùm quòd supponunt essentiam diuinam sub ratione mentis, & intelligentiæ, & voluntatis, siue amoris, quæ verissimè, & essentialiter in Deo sunt. Et mens, quę sui ex se generat notitiam, attribuitur patri: Intelligentia, quę notitia est genita à mente, attribuitur filio: & voluntas, siue amor, qui à mente procedit in notitiam, siue intellectum: & è conuerso ad mentem, attribuitur Spiritui Sancto: hæc enim tria increatum quid supponunt in Deo. Non tamen propter hoc potest dici homo factus ad essentiam: quia diuersus modus significandi est in imagine, & similitudine, & essentia. Et si sic arguatur, factus est homo ad id, quod est essentia diuina: ergo factus est ad essentiam diuinam: incidit fallacia accidentis: eò quòd, sicut dicit Aristo. in 2. Elenchorum, non necesse est idem prædicato, vel quasi prędicato, & accidenti, vel quasi accidenti inesse. Et bene concedendum est: quod non supponit perso-

nam

nam filij, qui est imago patris. Nec sequitur, imago est essentia diuina: imago Trinitatis est in anima, ergo essentia diuina est in anima. Non enim in anima est per essentiam, sed per exemplum exemplatum ab hoc exemplari, quod est essentia diuina, significata ab essentia diuina sub ratione mentis, intelligentię, & voluntatis. Et quia hoc non intellexit hæresis, meritò condemnata est. Potest etiam supponere quid creatum: sed secundùm hoc supponit rationem imaginis creatæ, & formam, qua abstrahitur à mente, intelligentia, & voluntate creantis. Et est sensus: Faciamus hominē ad imaginem, & similitudinem, hoc est, faciamus eum ad rationem, & formā, qua mente, & intelligentia, & voluntate repræsentare possit, & imitari vnitatē essentiæ in tribus personis, & distinctionem personarum in vnitate essentiæ. Et sic non sequitur, quòd aliquid factum sit ante hominem secundùm naturam, ad quod factus sit: sed quòd aliquid sit ante eum secundùm rationem, & hoc verum est: quia ratio facti est ante factum secundùm rationem intelligentiæ. Concordat Alex. 2.p.q. 55.m.3.

ad 30 Sicut dicit August. imago Dei est homo in potentia cognoscendi, sed similitudo est in potentia diligendi, secundùm quòd dilectio est in omni virtute, sicut dicit Augustin. in libro de moribus ecclesiæ, quòd virtus nihil aliud est, quā ordo amoris: & sic patet, quòd non nugatoriè additur. Et hoc est quod dicitur Eccl. 17. Deus de terra creauit hominē, & secundùm imaginē suam fecit illum: Et iterum conuertit illum in ipsam, & secundùm se vestiuit illum virtute. Alb.

ad 31 Nec propriè æquiuocè, nec propriè vniuocè, sed per analogiam, & tali inquam analogia, quę nihil vnū ponit in vtroque: sed potius ponit totum in vno, & in alio ponit ab illo, & ad illud esse: & sic homo est imago. Neq; August. vult dicere, quòd homo sit opus artis, sed quòd imitationis ratio sit in eo in diuersitate essentiæ, in filio autem non. Alb.

32 Homo dicitur esse ad imaginem Dei, non secundùm corpus, sed secundùm id, quo homo excellit alia animalia: Vnde

de sequitur Gen. 1. postquã dictum est, Faciamus hominem, ad imaginẽ, & similitudinem nostrã, vt præsit piscibus maris &c. Excellit autẽ homo omnia animalia quantùm ad rationẽ & intellectum: vnde secundũ intellectũ, & rationem, quę sunt incorporea, homo est ad imaginem Dei. D. Tho.

ad 33 Similitudo creaturę ad Deum est imperfecta: quia etiam nec idem secundùm genus repræsentat, sed secundum aliqualem analogiam. D. Tho. De hac quæstione, vtrùm nomina, quę dicuntur de Deo, & creaturis, dicantur vniuocè de ipsis, sententia D. Tho. est, quòd non dicuntur vniuocè, nec purè æquiuocè, sed analogicè. Doctor verò subtilis 1. d. 3. q. 2. & d. 8. q. 2. & 3. opinatur aliqua nomina Deo, & creaturis communia vniuoca esse. Sed omnia eius argumenta tantum conuincunt, quòd nomina, quę propriè dicuntur de Deo, & creaturis, non sunt purè ęquiuoca, sed eidem conceptui formali subordinantur. De hoc Caiet. diffusè.

ad 34 In hoc ipso magis ad similitudinem Dei accedit anima intellectiua, quàm creaturæ inferiores, quòd perfectam bonitatem cõsequi potest, licet per multa, & diuersa, in quo deficit à superioribus. Etenim, quemadmodum inquit philosophus 2. de Cæ. quę sunt in rebus infima, non possunt consequi perfectã bonitatẽ, sed aliquam imperfectam cõsequntur paucis motibus. Superiora verò ijs, adipiscuntur perfectã bonitatem motibus multis. His autem superiora sunt, quæ adipiscuntur perfectã bonitatẽ motibus paucis. Sũma verò perfectio inuenitur in his, quę absq; motu perfectã possidet bonitatem. Sicut infimè est ad sanitatem dispositus, qui non potest perfectam consequi sanitatem, sed aliquam modicam consequitur paucis remedijs, melius autẽ dispositus est, qui potest perfectã consequi sanitatẽ, sed remedijs multis: adhuc melius, qui remedijs paucis: optimè autem, qui absque remedio perfectam sanitatem habet. Dicendum est ergo, quòd res, quæ sunt infra hominem, quædam particularia bona consequuntur: & ideo quasdam paucas, & determinatas operationes habent, & virtutes. Homo autem potest cõsequi

qui vniuersalem, & perfectam bonitatem, quia potest adipisci beatitudinem: est tamen in vltimo gradu, secundùm naturam eorum, quibus competit beatitudo; ideo multis, & diuersis operationibus, & virtutibus indiget anima humana. Angelis verò minor diuersitas potẽtiarum cõpetit. In Deo verò non est aliqua potentia, vel actio, præter eius essentiã. Est & alia ratio, quare anima humana abundat diuersitate potentiarum, videlicet, quia est in confinio spiritualium, & corporalium creaturarum, & ideo concurrunt in ipsa virtutes vtrarumq; creaturarum. D. Tho.

ad 35 Si in anima nostra esset perfecta imago Dei, sicut filius est perfecta imago patris, statim mens nostra intelligeret Deũ. Est autem imago imperfecta, vnde non consequitur, quòd Deus sit primum, quod à mente humana cognoscitur. D. Tho. De hoc opportunus sermo redibit super illud Rom. 1. Inuisibilia Dei. &c.

ad 36 Procedit ratio de similitudine naturæ, ex cuius appetitu homo non peccauit. Duplex nanq; est similitudo, vna omnimodæ æquiparantiæ: & hanc similitudinem primi parentes non appetierunt, quia talis similitudo ad Deum non cadit in apprehensione, præcipuè sapientis. Alia autem est similitudo imitationis, qualis possibilis est creaturæ ad Deũ inquantũ, videlicet, participat aliquid de similitudine ipsius secundùm suum modũ. Dion. enim dicit in 9. cap. de diu. nom. Eadem similia sunt Deo, & dissimilia: hęc quidem secundùm contingentem imitationem, hæc autẽ secundùm quòd causata minus habent à caussa. Quodlibet autem bonum in creatura existens est quædam participata similitudo primi boni: & ideo ex hoc, quod homo appetijt aliquod spirituale bonum suprà suam mensuram, vt dictum est, consequens est, quòd appetierit diuinam similitudinem, inordinatè. Considerandũ tamen est, quòd appetitus est propriè rei non habitæ. Bonum autem spirituale, secundùm quòd creatura rationalis diuinam participat similitudinem, potest secundùm tria attendi. Primò quidem, secundùm ip-

sium esse naturę, & talis similitudo ab ipso creationis princi pio fuit impressa & homini, de quo dicitur Gen. 1. Quòd Deus fecit hominem ad imaginem & similitudinem suam: & Angelo, de quo dicitur Ezech. 28. Tu signaculum similitudinis. Secundò verò, quantùm ad cognitionem: & hanc etiam similitudinem in sui creatione angelus accepit, vnde in pręmissis verbis, cùm dictum esset, Tu signaculum similitudinis, statim subditur, plenus sapientia. Sed primus homo in sua creatione istam similitudinem nondum adeptus erat, sed solùm in potentia. Tertiò, quantùm ad potestatem operandi, & hanc similitudinem nondum erant in actu assecuti neq; angelus, neque homo in ipso creationis principio, quia vtrique restabat aliquid agendum, quò ad beatitudinem perueniret. Et ideo cùm vterq;, scilicet, diabolus, & primus homo inordinatè diuinam similitudinem appetierit, neuter eorum peccauit appetendo similitudinem naturæ. Sed primus homo peccauit principaliter appetendo similitudinem Dei, quantùm ad scientiam boni, & mali, sicut serpens ei suggessit, vt scilicet, per virtutem propriæ naturę determinaret sibi quid esset bonum, & quid malum ad agendum, vel etiam, vt per seipsum præcognosceret quid sibi boni, vel mali esset futurum: & secundariò peccauit appetendo similitudinem Dei quantùm ad propriam potestatem operandi: vt scilicet, virtute proprię naturæ operaretur ad beatitudinem consequendam. Vnde August. dicit ij. Super Gen. ad litteram; quòd menti mulieris in hæsit amor propriæ potestatis. Sed diabolus peccauit appetendo similitudinem Dei quantùm ad potestatem. Vnde August. dicit in lib. de vera Religione, quòd magis voluit sua potentia frui, quàm Dei. Veruntamen quantùm ad aliquid, vterque Deo æquiparari appetijt: inquantum, scilicet, ad aliquid vterque sibi inniti voluit, contempto diuinæ regulæ ordine. D. Tho.

ad 37 Vbi est ipsa res per sui præsentiam, non requiritur eius imago ad hoc, quòd suppleat locum rei. Sicut vbi est Impe-

rator

rator, milites non venerantur eius imaginem. Sed tamen requiritur cùm præsentia rei imago ipsius, vt perficiatur ex ipsa rei pręsentia, sicut imago in cæra perficitur per impressionem sigilli, & imago hominis resultat in speculo per eius præsentiam. Vnde ad perficiendam mentem humanā, necessarium fuit, quòd eam sibi Verbum Dei vniuerit. D. Tho. Quòd filius Dei assumpserit mentem humanam, siue intellectum, est conclusio de fide: Sed vtrùm Verbum Diuinum potuerit esse in Christo loco animæ, & intellectus, idest, vtrùm potuerit supplere vicem animæ, & intellectus, Capreolus in 3. d. 5. q. 2. & d. 14. q. 1. tenet quòd non: & adhibet efficacem rationem. Nam Deus non potest supplere caussalitatem caussæ formalis, non enim potest facere albū sine albedine, ergo non potest facere hominem sine anima rationali. Anima si quidē rationalis est caussa formalis hominis. Ex quo apparet, consequentiam non valere. Essentia diuina vnitur intellectui beato in ratione speciei intelligibilis, vt est communis opinio Theologorum, quam explicat D. Tho. 1. p. q. 12. a. 2. ad 3. Ergo potest vniri corpori in ratione vitę, & animæ. Nam species concurrit ad intellectionem, vt principium effectiuum, & ideo Deus potest supplere vicem speciei, sed anima, & vita concurrunt formaliter, & ideo non tenet similitudo. Bart. Med. 3. p. q. 2. a. 3.

ad Creaturę rationali debetur reuerentia propter seipsam:
38 & ideo, si creaturę rationali, in qua est imago Dei, exhiberetur adoratio latriæ, posset esse erroris occasio, vt scilicet, motus adorātis sisteret in homine, inquantum est res quędam, & non ferretur in Deum, cuius est imago. Quod non potest contingere de imagine sculpta, vel picta in materia sensibili. D. Tho. Ex quo habetur solutio alterius argumēti. Coniunctior multò fuit beata Virgo Christo, quàm Crux, quā pręsepe, quàm sepulchrū. Si quidem portauit illum nouem mensibus in vtero, tanquam in tabernaculo; lactauit eum suis vberibus. Et profectò maior erat coniunctio diuinæ prolis cū Maria, quàm vestis cum Christo. Si ergo Cru

V cem,

cem, præſepe, ſepulchrum, & veſtē Chriſti cultu latriæ adoramus, multò magis matrem Chriſti. At, ſicut occaſio erroris vitandi facit, vt creatura rationalis non adoretur, vt imago Dei, conſimili ratione, vt res coniuncta Chriſto, ſcilicet, ne motus adorationis ſiſtat in rationali creatura ſecundùm ſe. Quocirca, ſicut perſonam Chriſti non niſi latria adoramus, ad euitandum errorem recurrentium ad Chriſtum, vt puram creaturam, ità perſonam beatæ Mariæ ſola hyperdulia veneramur ad cauendum errorem eorum, qui latriam terminarent ad beatam Virginem ſecundùm ſe. Nōn enim populus rudis tantùm penetraret, vt adoraret latria Chriſtum in beata Virgine; & ſeorſum adoraret hyperdulia ipſam ſecundum ſe beatam Virginem, ſine qua diſcretione error accideret. Et ideo ſimpliciter dicitur, quod non eſt adoranda latria, ſed hyperdulia. Caiet. eo loci, art. 5. Quomodo autem honorificentior, & illuſtrior cultus abſolutè impēdatur beatę Virgini, cùm adoratur hyperdulia, propter excellentiſsimas eius virtutes, quàm ſi adoraretur latrię cultu, ex coniunctione ad Chriſtū, declarabitur Luc. ij. ſuper illud. Beatus venter, &c.

ad 38 Similitudo Dei, quæ conuenit homini ſecundùm ſua naturalia, eſt alia ab illa, qua homo aſsimilatur Deo per gratiā. Nec eſt inconueniens, vt homo in pluribus Deo aſsimiletur: eò quod ſecundùm quemlibet gradum bonitatis ſuperadditum noua ſimilitudo in creaturis ad Deum conſurgat. D. Tho.

ad 39 Sicut non eſſet ſapiens, qui theſaurum in loco mundo cōſeruabilem in immundo reponeret, ità eſſet valde inſipiens, qui theſaurum non aliter conſeruabilem, non etiam in immūdo loco collocaret: & præcipuè ſi emundandi theſaurū poſſibilitas remaneret. Dico etiam, quòd anima habet talē naturam, vt tali corpori vniatur, vnde ſi tali corpori nō vniretur, oporteret, quòd, vel omnino anima nō crearetur, vel, quòd alterius naturę eſſet: & ſi alterius naturę eſſet, hæc natura non eſſet: Vnde conſtat, quod hanc naturam conſeruari

ri impoſſibile eſt, niſi per hunc modum. D. Tho. Ex quo ſoluitur aliud argumentum; Infectio ſpiritualis eſt peior, quàm corporalis: ſed conſulitur infectis lepra corporali, vt à coitu abſtineant, ne filios infectos generent: ergo, & multò fortiùs, Deus inſtituere debuit: vt homines à carnali opere ceſſarent: ex quo, per coitum genitos maculam originalis culpæ contrahere neceſſe eſt. Nam lepra eſt corruptio illius boni, quod principia naturæ conſequitur, & ſanari non poteſt: ſed originalis infectio eſt corruptio illius boni, quod principia naturæ non ſequitur, & curabilis eſt: & ideo non eſt ſimilis ratio de vtroque. Idem ibi ad 3.

ad Filiatio per adoptionem addit ſuprà filiationẽ per crea-
41 tionem, ſicut perfectum ſuprà diminutum: & ſicut gratia ſuprà naturam. Vnde per creationem homo non efficitur filius naturalis, neque adoptiuus: ſed tantùm dicitur filius creatione: creaturæ autem irrationales nullo modo. De ratione quippe filiationis eſt, vt filius producatur in ſimilitudinem ſpeciei ipſius generantis: homo autem, in quantũ per creationem producitur in participatione intellectus, producitur quaſi in ſimilitudinem ſpeciei ipſius Dei: quia vltimũ eorum, ſecundùm quæ natura creata participat ſimilitudinem naturæ increatæ, eſt intellectualitas, & ideo ſola rationalis creatura dicitur ad imaginem: vnde ſola rationalis creatura per creationem filiationis nomen adipiſcitur. Sed adoptio requirit, vt adoptato ius acquiratur in hæreditatem adoptantis, hæreditas autem ipſius Dei eſt ipſa ſua beatitudo, cuius non eſt capax niſi ipſa rationalis creatura: nec ipſi acquiritur ius ex ipſa creatione, ſed ex dono ſpiritus ſancti. Et ideo patet, quòd creatio irrationalibus creaturis nec adoptionem, nec filiationem dat, creaturę autem rationali dat quidem filiationem, ſed non adoptionem. D. Tho.

ad Secundùm hoc homo eſt beatitudinis particeps, quòd ad
42 imaginem Dei conſiſtit. Imago autem Dei primò, & principaliter in mente conſiſtit, ſed per quandam deriuationem

etiam in corpore hominis quædam repræſentatio imaginis inuenitur, ſecundùm quòd oportet corpus animę eſſe proportionatum, vt etiam patet ex ijs, quę Magiſter dicit in 2. Sent. d. 16. Vnde etiam beatitudo, vel gloria primò, & principaliter eſt in mente: ſed per quandam redundantiam deriuatur etiam ad corpus, vt beatitudo hominis ſecundùm corpus dicatur, quòd imperium animæ Deo coniunctæ perfectè exequitur, Vnde ſicut diſpoſitiones, quæ ſunt in anima beata ad perfectam operationem, qua Deo coniungitur, dicuntur animæ dotes: ita diſpoſitiones, quæ ſunt in corpore glorioſo, ex quibus corpus efficitur perfecte animę ſubiectum, dicuntur corporis dotes. D. Tho.

ad Eequalitas non eſt de ratione imaginis abſolutè, ſed per-
43 fectę; qualis Dei imago non eſt creatura, ſed filius, vnde ratio non ſequitur. Quemadmodum enim Deus glorioſus quicquam facere non poteſt, quod ab ipſo non ſit creatum, ita non poteſt cuiquam creaturæ communicare, vt eius conſeruatione non indigeat. D. Tho.

Ad Non ſequitur ratio, quia cũ dicitur homo factus ad imagi
44 nẽ, imago accipitur abſtractiuè: cũ dicitur imago Dei, imago accipitur concretiuè: quia eſt imagine Dei inſignitus, ſicut tabula, in qua depicta eſt imago, & imago poteſt dici, & ad imaginem: ſic & in propoſito. D. Bon.

ad Scriptura non determinat conditionem naturæ angelicæ
45 expreſsè, ideo non eſt mirum, ſi non determinat eius modum, nec dicit eam ad imaginem Dei eſſe factam. Si autẽ n quæras, quare non determinat, dictum eſt ſupra. D. Bon.

ad Alterum eorum eſt dictum per recapitulationem, vel pri-
46 mum eſt dictum per anticipationem: melius tamen eſt dicere, quòd ſcriptura illud recapitulet, vt addat, D. Bon. Inferius de hoc diſſeretur.

ad Moyſes loquebatur populo rudi, ideo nullam mentionẽ
47 fecit de Angelis: quia non poterat ille populus tranſcendere corporalia. Propter quod dicere poſſumus, quòd ſicut ſub figura cæli Empyrei tradidit Moyſes creationem angelorum

lorum, & ſicut ſub figura productionis lucis tradidit conuerſionem bonorum angelorum ad Deum, & ſub figura tenebrarum auerſionem malorum: ſic ſub figura hominis facti ad imaginem, & ſimilitudinem Dei, dedit intelligere, quòd etiã angeli ad Dei imaginem, & ſimilitudinem ſunt creati: immo multò magis, loquendo de homine facto ad imaginem Dei, dedit intelligere angelos, quia homo non dicitur factus ad imaginem, niſi ratione animæ intellectiuæ, in qua, & per quam homo cõmunicat cũ Angelis, & natura intellectualis magis viget in Angelo, quàm in homine. Aegid.

ad 48 Imago poteſt tolli per peccatum, & poteſt nõ tolli. Quia quantùm ad potentias, vel vires nunquam tollitur, ſemper enim remanent vires illæ, in quibus conſiſtit imago, videlicet, memoria, intelligentia, vel intellectus, & voluntas. Sed quantùm ad ipſos actus bonos poteſt tolli, quia poteſt anima per memoriam, intelligentiam, & voluntatem verſari, nõ circà actus bonos, ſed circà actus malos: quod, cùm fit, potiſsimè attribuendum eſt voluntati, cuius eſt applicare vires, & potentias ad actus ſuos bonos, & ordinatos, vel malos, & inordinatos. Vel poſſumus dicere, quòd eſt imago creationis naturalis, & eſt imago recreationis, & ſimilitudinis gratuitę. Prima non poteſt tolli, quia ſemper manet natura. Propter quod de illa poteſt intelligi. In imagine pertranſijt homo. Sed ſecunda poteſt tolli, quia nõ ſemper manet gratia. Propter quod de hac poteſt intelligi, quod dicitur, imaginem eorum ad nihilum rediges. Aegid.

ad 49 Ad tantillam cognitionem eius, quod quid eſt de Deo, deuenire, & ſi ſummè difficile ſit, eſſe tamen poſsibile concedendum eſt. Quoniam ſic eſt in natura omnium rerũ: quod naturaliter ordinatum ad aliquam operationem, debet habere à natura organa, & inſtrumenta, per quæ poteſt in operationem ſuam procedere, aliter enim eſſet fruſtra, quod nõ eſt ponere in aliqua rerum naturalium. Vnde dicit philoſophus 2. Cæl. & mun. Quod extrà rationem eſt, vt natura poſuerit ſtellas mobiles, & non præparauerit eis inſtrumen-

ta motus. Et natura quidem non abſque cauſſa aliquid vacuum poſuit. Homo autem ordinatur ad ſpeculandũ Deũ, tanquam ad eius operationem optimam, & perfectiſsimam, circà optimum, & perfectiſsimum ſpeculabile, quia in tali operatione conſiſtit eius finalis beatitudo, ſecundùm philoſophum, in x. Ethi. Propter quod determinat etiam Auguſtinus, 14. de Trin. in princip. Quòd non dicitur anima imago Dei ex eò, quòd capax eſt per intelligentiam, memoriã, & voluntatem ſui ipſius, aut alicuius rei mutabilis, ſed ex eò quòd ipſius Dei capax eſt. Speculatio autem talis non eſt circà Deum, niſi in quantum Deus eſt obiectum intellectualis cognitionis. Obiectum autem intellectualis cognitionis circà quodcunque non eſt, niſi, quòd quid eſt in eo; Ergo Deus ſecundùm ſuam eſſentiã, & quòd quid eſt in eo eſt obiectum ſpeculationis, & intellectualis operationis in homine, ad quam ordinatur. Debet igitur homo habere in ſe organum, per quod poteſt in ſpeculationem eſſentię, & quiditatis Dei per intellectualem operationem procedere, aliter enim ipſe eſſet fruſtra. Illud autem organum non eſt, niſi potentia intellectualis in eo, per quam quiditatem, & eſſentiam Dei poteſt cognoſcere. Abſolutè igitur concedendũ, quòd quiditas Dei, & eſſentia ab homine eſt cognoſcibilis, non ſolùm in futuro, ſed & in præſenti. Henr. Quantum autem, & quomodo cognoſcibile eſt de Deo quòd quid eſt in præſenti, videbitur ſuper illud 1. Thym. 6. Qui habitat lucem inacceſsibilem. Quia creatura magis eſt non ſimilis, quam ſimilis, ideo per creaturas non poſſumus cognoſcere perfectè, quid Deus eſt. Vnde, qui non habet aliam cognitionem de Deo, quàm per creaturas, ita cognoſcit Deum, quòd tamẽ quid eſt Deus magis latet ipſum, quã ſit cognitum ab eo. Ric. 1. d. 3. a. 2. q. 1. ad. 5.

Cùm dicitur, res poteſt cognoſci in ſua imagine, verita-
ad tem habet, quando imago cognoſcitur ſub ratione, qua il-
50 lius rei imago eſt. Quamuis autem poſſimus cognoſcere in anima noſtra id, quod eſt imago: non tamen ipſam poſſumus

mus

mus cognoſcere per creaturas ſub ratione, qua eſt imago ſummæ Trinitatis, & Vnitatis. Nec ſimile eſt de veſtigio, quoniam ratio veſtigij eſt ratio confuſa, ratio imaginis eſt ratio diſtincta: ratio enim veſtigij eſt in creatura reſpectu Dei quantùm ad communia: ratio imaginis reſpicit propria. Ric. Vel, ratio procederet, ſi imago Dei eſſet in homine perfectè repræſentans Deum. Sed ſicut Auguſtinus dicit, 15. de Trin. maxima eſt differentia huius Trinitatis, quæ eſt in nobis, ad Trinitatem diuinam. Et ideo (vt ipſe ibidem dicit) Trinitatem, quæ in nobis eſt, videmus potius, quàm credimus, Deum verò eſſe Trinitatem credimus potius, quàm videmus. Diuus Thomas, prima parte, quæſt. 93. art. 5. ad 3. Impoſſibile eſſe, ratione naturali veritatem myſterij Trinitatis oſtendere, eſt concluſio certa ſecundùm fidem: Similiter omnia argumenta, quę excogitari poſſunt contrà hoc diuiniſſimum myſterium, eſſe ſolubilia de fide eſt.

Ad 51 Imago Trinitatis non eſt cōpletę in anima abſolutè conſiderata, niſi in radice: ſed, vt eſt ſub actibus ſuis cum vnitate ſuæ eſſentiæ, repræſentat Trinitatem: & ſic conſiſtit imago in tribus realiter diſtinctis, non autem in potentijs, quæ realiter non diſtinguuntur. Imago enim, vt eſt perpetua, ſolùm eſt virtualiter in anima, & formaliter, vt eſt ſub actibus. Igitur imago non conſiſtit in aliquibus tribus potentijs realiter diſtinctis, ſed cōſiſtit in aliquibus tribus realiter diſtinctis, puta, in actibus. Vbi ſciendum, quòd differt imago à veſtigio, quia imago repræſentat per modum totius primò, veſtigium autem primò repręſentat partem, licet arguitiuè repræſentet totum, vt patet de pede in puluere. Trinitas autem in diuinis eſt quaſi quoddam totum numerale, & ideo, quòd repræſentat ipſam totam, dicitur imago, ſed, quòd repræſentat quaſi partes, dicitur veſtigium. Anima autem repręſentat totam Trinitatem, inquantū enim eſt vna eſſentia habens intellectum, & voluntatem, repræſentat diuinā eſſentiā, non ſic autem tres perſonas, quia eſ-

ſentia, & intellectus, & voluntas ſunt in qualibet perſona. Repræſentat autem tres perſonas, vt potentiæ ſunt ſub actibus ſuis, quia vnus actus eſt ab alio per modum originis, ſicut perſonæ inter ſe originantur. Sicut enim à patre Verbũ, & ab vtroque Spiritus Sanctus, ſic quodammodo à memoria actus intellectus, & velle ab vtroq; originatur. Doct. ſubt. Trinitatis imaginem primò attendi in rationali creatura ſecundùm actus, ſecundariò autem ſecundùm potentias, docet etiam D. Tho. 1.p.q.cit.a.7. Nihilominus concederet argumentum, quoniam docet potentias animæ ab eius eſſentia realiter differre, ead.q.77.a.1. Aegid. 2.d.24.q.2.a.2. Ità arguit, ſecundùm communem modum loquendi, qui ſatis poteſt colligi ex verbis Auguſt. 10. de Trin. Imago Trinitatis eſt in anima, quia ſicut eſt ibi vna ſubſtantia, & tres perſonę, ità in anima eſt vna ſubſtantia, & tres potentiæ, & illæ tres potentiæ ſunt: memoria, intelligentia, & voluntas, ſed ſi hęc tria ſunt tres potentię, memoria eſt alia potentia, quàm intelligentia. Reſpondet. Imago dicitur, quòd eſt ad alterius imitationẽ; ſed non oportet, quòd iſta imitatio ſit quantùm ad omnia. Sufficit ergo, quòd in anima ſit imago Trinitatis, quia ſicut in Deo eſt vna ſubſtantia, & tres perſonæ, ſic in eadem anima eſt vna ſubſtantia, & tria aliqua, quæcunq; ſint illa, ſiue tres potentiæ, ſiue tres vires habentes tria officia, ſecundùm quẽ modum vna, & eadem potentia poteſt dici plures vires, inquantum poteſt habere plura officia: vt idem intellectus poſſibilis eſt memoria, vt retinet, & conſeruat ſpecies, & eſt intelligentia, vt intelligit per ſpecies retentas, & conſeruatas. Hæc ille. Imago, quę eſt in anima, dicitur expreſſa ſimilitudo Trinitatis per comparationem ad ſimilitudinem veſtigij. D. Tho. 1.d.3.q.1.a.4.ad 2.

Ad 52 Imago non conuenit propriè diuinis, prout tamen conuenit, dicitur perſonaliter, & non eſſentialiter. Primum patet, quia ſi eſſe imaginem conueniret diuinis propriè, aut cõueniret Deo reſpectu creaturę, aut vni perſonæ diuinæ reſpectu

ſpectu alterius. Non primo modo, quia imago eſt aliquid productum ad imitationem alterius, cuius eſt imago, ſed nihil diuinum eſt productum ad imitationem creaturę, ſed potius è conuersò creatura producta eſt ad imitationem diuinæ naturæ, ergo Deus non eſt imago creaturę, ſed potius creatura Dei eſt imago. Veruntamen, ſicut exemplar vocamus quandoq; nomine exempli (quamuis impropriè) ſic illud, cuius eſt imago, vocamus quandoq; nomine imaginis, & hoc modo ſumitur imago. Gen. 1. Et ab Auguſtino lib. de fide ad Petrum cùm dicit, vna eſt ſanctę Trinitatis diuinitas, & imago. Dur. Poſteà probat, quòd nec vna perſona poteſt propriè eſſe imago alterius perſonæ diuinę, quod non proſequor, quoniã opinio Dur. quòd hęc nomina, Verbum, & Imago, non propriè, ſed per quandam accommodationem tribuuntur filio, fundatur ſuper falſo. Imaginatur enim cit. lib. 1. d. 6. q. 2. & d. 27. q. 3. nu. 10. quòd filius non procedit per actũ intellectus, neq; ſpiritus ſanctus per actũ voluntatis, ſed vtraq; perſona procedit immediatè ex natura diuina fœcunda, habetq; natura fœcunditatẽ non ex eo, quod eſt intelligens, aut volens, ſed ex eò, quòd eſt infinita, ità quòd, circunſcriptis omnibus actibus intellectus, & voluntatis, adhuc eſſet in diuinis generatio filij, & proceſſio Spiritus Sancti, per actus cõpetentes naturæ, propter ſuam fœcunditatem. Sicut calor ignis, ſi eſſet intelligens, cauſſaret caliditatem ſibi ſimilem fœcunditate naturæ ſuæ, ſicut nunc facit, nec ad hoc aliquid cooperaretur ſuum intelligere, & velle. Sic natura diuina, licet ſit intelligens, & volens, ex infinitate ſua habet fœcunditatem, quòd virtute eius perſona ſit à perſona, ad quam tamen nihil Intelligere, & velle cooperatur. Quę opinio periculoſa eſt, & temeraria, quoniam omnes ſancti patres docent filium procedere per intellectum, & Spiritũ Sanctũ per voluntatẽ, & in ſacris litteris filius appellatur Verbum, & imago, tanquã nominibus proprijs, Vnde Ioa. c. 1. volens filij diuinitatem explicare, atq; à perſona patris ipsũ diſtinguere, dixit, In principio erat verbum.

bum. Si Verbum propriè, & imago, quia de ratione Verbi est similitudo speciei ad id, a quo procedit. Dico ergo ad argumentũ, quòd imago propriè dicitur in diuinis, & est nomẽ personale propriũ filio, vt dicetur, super illud, Heb 1. Qui cũ sit splendor gloriæ &c. Essentia autẽ diuina propriè dicitur exẽplar, impropriè verò imago, vt dictũ est suprà.

ad 53 Consequentia nulla est, quoniam, & si in diuinis personis esset vera & propria locutio, non tamen haberet locum oratio, propter æqualitatem essentiæ, & perfectionis, in qua conueniunt. Secundò respondetur, quòd in personis diuinis non est propria, sed metaphorica locutio. Et illa verba Gen. 1. Faciamus &c. non ponuntur ad explicandam locutionem in diuinis personis, sed ad manifestandam pluralitatem personarum in vnitate essentiæ. Vtrum autem mysterium Trinitatis possit efficaciter probari ex veteri Testamento aduersus iudęos, qui illud admitttunt, dicetur super illud Matth. 22. Quid vobis videtur de Christo?

ad 54 In illa difficultate, vtrùm existentia sit perfectior quàm essentia, cuius est existentia, opinatur Doct. subt. 4. sent. d. 1. q. 1. cuius sententiam sequitur Ferrar. 1. cont. Gent. c. 28. quòd esse est imperfectissima omnium perfectionum. Alij verò ex Thomistis modernis asserunt, quod esse simpliciter loquendo est minima omnium perfectionũ, sed secundùm quid excedit omnes alias perfectiones, scilicet, in eò, quòd est prima actualitas omnium aliarum perfectionum, quatenus per existentiam cęterę perfectiones sunt extra nihil. Et contendunt aliqualiter hoc probare, ex D. Tho. 1. cõtrà Gent. c. 28. Sed cæteri discipuli D. Tho. fatentur, quòd simpliciter loquendo, Esse est maior perfectio, quàm essentia, cuius est esse. Nam 1. p. q. 4. a. 1. habet, quòd ipsum esse est perfectissimum omnium, & comparatur ad essentiam, sicut actus ad potentiam. Et de verit. q. 20. a. 2. ad. 3. habet, quòd si viuere, & esse considerentur seorsum, ità vt vnum non intret rationem alterius, tunc esse est maior perfectio, quàm viuere; At si viuere includat esse, nihil mirum, quòd

sit

ſit maior perfectio, quàm eſſe, quod recipitur in non viuente. Itaq; verùm eſt, quòd perfectiſſimum eſt in homine id, in quo factus eſt ad imaginem Dei. Sed obſecro, quomodo factus eſt, niſi recipiendo eſſe minus limitatum, quàm beſtiæ, ſcilicet, receptum in natura rationali: (Alioquin nihil eſſet homo) quoniam eſſentia ſine exiſtentia nihil eſt, vt habet. D. Tho. de potent. q. 3. a. 5. ad. 2.

Et creauit Deus hominem ad imaginem ſuam, ad imaginem Dei creauit illum, Maſculum, & Fœminam creauit eos.

ARGVMENTA.

1 DICITVR, creauit, &c. maſculum, & fœminam, Ergo non tantùm conditus eſt Adam, ſed & Eua. Si verò Eua creata eſt, hoc non eſt, niſi ſecundùm animam; ſecũdùm enim corpus qualiter poſſet intelligi, vt ſimul fierent Adam, & Eua ſecundùm corpus, cùm vnum corpus, ſcilicet, Euę eſſet de coſta Adæ? Si enim erat de coſta formatum, tunc coſta præceſſit: quare Adam ante Euam eſt formatus: non ergo ſimul ſecundum corpus: ergo ſi erat ibi ſimultas, quod videtur per hoc, quòd ſub quadam indiſtinctione dicitur, erat anima Euæ condita in opere ſextæ diei. Alex. 2. p. q. 60. m. 2. a. 2.

2 Dignitas eſt ex parte animæ, quæ ad imaginem Dei eſt: æqualiter ſunt ad imaginem Dei tam anima viri, quàm anima mulieris, ergo æqualis dignitatis. Alb. 2. p. q. 82. m. 2.

3 Sexus maſculinus, & fœmininus pertinent ad corpus. imago verò Dei ad animam. Sed anima ſecundùm Augu. fuit facta ante corpus. Inconuenienter ergo cùm dixiſſet, Ad imaginem ſuam fecit illum, addidit, Maſculum, & fœminam creauit eos. D. Tho. 1. p. q. 91. a. 4. arg. 5.

Gen.

4 Gen. 1. dicitur, Creauit Deus hominem &c. Masculum &c. Sed distinctio masculi, & fœminæ est secundùm corpus: ergo secundùm corpus attenditur Dei imago in homine, & non secundùm mentem tantùm. D. Tho. ead. q. 93. a. 6. arg. 2.
5. Gen. 1 habetur, Creauit Deus hominem &c. masculum &c. Si igitur mulier creata est ad imaginem, & ad æqualitatem viri, sicut innuit formatio eius de latere, & ratio etiam quare formata est, cùm dicitur, Faciamus adiutorium simile sibi: videtur quòd in viro, & muliere æqualiter reperiatur ratio imaginis. D. Bon. 2. d. 16. a. 2. q. 2.
6 Gen. 1. dicitur, Masculum, & Fœminā creauit; sed, quod creatur, non fit de aliquo: ergo corpus mulieris non fuit factum de costa viri. Ric. eod. d. 18. q. 1.
7 Gen. 1. dicitur, Creauit Deus hominem, & posteà sequitur, masculum, & fœminam creauit eos: sed hoc fuit antequam Adam esset translatus in paradisum, ergo mulier non fuit in paradiso formata. Aegid. dist. cit. dub. 1. litt.

CONCLVSIONES.

1 NON *fuit creatus vterque sexus in vno indiuiduo coniunctus.*] Masculum, & fœminam creauit eos, dixit pluraliter eos (vt August. dicit) ne intelligatur in vno indiuiduo vterq; sexus fuisse coniunctus. D. Tho. 1. p. q. 93. a. 4. ad. 1. Dicit, masculum, & fœminam creauit eos, licet adhuc fœmina creata non sit, ne fœmina, quæ seminaliter, & materialiter iam fuit in viro, expers credatur esse imaginis. Rursus, ne in vno homine vterque sexus reputaretur: sicut, quos Androgynos vocant, pluraliter subiecit, fecit eos: quamuis mulier nondum à viro esset diuisa, sed materialiter præseminata. Alb. 2. p. q. 64. circà fin.
2 ¶ *Anima est producta in esse per creationem.*] Dicitur Gen. 1. Creauit Deus hominem ad imaginem suam. Est autem homo ad imaginem Dei secundùm animam. Ergo anima

ma exiuit in esse per creationem. D. Tho. 1. p. q. 90. a. 2. Nec te moueat, quòd anima sit in aliquo subiecto, quoniam creari est ex nihilo fieri, id est, vt magnus inquit Albertus, ex nihilo sui fieri, & ideo nihil obstat creationi simpliciter, & propriè, prӕsupponere subiectũ, modo nihil sit eius, quod propriè fit: vt contingit in productione Animæ rationalis, quӕ est forma subsistens. Caiet. eo loci.

3 ¶ *In statu innocentiæ fuisset generatio per coitum.*] Deus ante peccatum masculum, & fœminã fecit, vt dicitur Gen. 1. & 2. Nihil autem est frustrà in operibus Dei. Ergo, etiã si homo non peccasset, fuisset coitus, ad quẽ distinctio sexuũ ordinatur. D. Tho. ead. q. 98. a. 2. Quidam antiquorũ doctorum considerantes concupiscentiæ fœditatem, quæ inuenitur in coitu in isto statu, posuerunt, quòd in statu innocentiæ non fuisset generatio per coitum. Vnde Greg. Nice. dicit in libro, quem fecit de homine, quòd in paradiso aliter fuisset multiplicatum genus humanũ, sicut multiplicati sunt angeli, absque concubitu, per operationem diuinæ virtutis. Et dicit, quòd Deus ante peccatum fecit masculum, & fœminam, respiciens ad modum generationis, qui futurus erat post peccatum, cuius Deus præscius erat. Sed hoc non dicitur rationabiliter. Ea enim, quӕ sunt naturalia homini, neque subtrahuntur, neq; dantur homini per peccatum. Manifestum est autem, quòd homini secundùm animalem vitã, quam etiam ante peccatum habebat, vt suprà dictum est, naturale est generare per coitum, sicut & cæteris animalibus perfectis. Et hoc declarant naturalia mẽbra adhunc vsum deputata. Et ideo non est dicendum, quòd vsus horũ membrorum naturalium non fuisset ante peccatum, sicut & cæterorum membrorũ. Sunt igitur in coitu duo consideranda secundùm prӕsentem statum. Vnum, quod naturӕ est, scilicet, coniunctio maris & fœminæ ad generandum. In omni enim generatione requiritur virtus actiua, & passiua. Vnde cùm in omnibus, in quibus est distinctio sexuum, virtus actiua sit in mare, virtus verò passiua in fœmina, naturæ ordo

do exigit, vt ad generandum conueniant per coitum mas, & fœmina. Aliud autem, quod considerari potest, est quædam deformitas immoderatæ concupiscentiæ, quæ in statu Innocentiȩ non fuisset, quando inferiores vires omnino rationi subdebantur. Vnde August. dicit in 14. de Ciui. Dei, Absit, vt suspicemur non potuisse prolem fieri sine libidinis morbo. Sed eo voluntatis nutu mouerentur illa membra, quo cętera, & sine ardore, & illecebroso stimulo, cum tranquillitate animȩ, & corporis. D. Tho.

4 ¶ *In primo statu fœminæ natæ fuissent.*] Sic natura processisset in generando, sicut eam Deus instituit, sed deus instituit marem, & fœminã in natura humana, vt dicitur Gen. 1. & 2. Ergo etiam in statu illo fuissent mares, & fœminæ generati. D. Tho. ead. q. 99. a. 2.

5 ¶ *In statu innocentiæ tot fuissent generatæ fæminæ, quot mares.*] Natura sic processisset in generando, sicut Deus eã instituit, sed Deus non fecit primò plures viros, quàm mulieres, quia primò non fecit nisi vnum virum, & vnam mulierẽ: ergo videtur, quòd in processu natura æqualiter viros, & mulieres multiplicasset. Ric. 2. d. 20. a. 2. q. 1. Modus autem, per quem hoc factum fuisset, sic patere potest. Vis generatiua erat perfecte in obedientia voluntatis; & ideo, quando voluissent parentes conceptionem mulieris imperassent virtuti generatiuæ, & tunc decidisset semen minus calidum, & magis aptũ ad generationem fœminei sexus: quod natura reposuisset in loco matricis magis apto ad fœminæ generationem. Quando autem voluissent generare masculum, virtus generatiua obediens decidisset semen calidius, & virtuosius, aptum ad masculi generationem: quod natura reposuisset in loco matricis magis apto masculi formatione. Qui locus est in dextera parte matricis: dicẽte Auicena lib. 9. de Anim. cap. de caussa masculinitatis, & feminitatis, quod ventriculus dexter est habilior ad faciendum masculum, quàm sinister, & hoc est, quia magis calidus. Hæc Ric. Concordat D. Bon. ead. q. 6. vbi & refert, aliquos existimasse, quòd mulier

semper

semper gemellos concepisset, dextera parte attrahẽte, quod est maioris virtutis de semine, ad generationem sexus virilis, sinistra verò, quòd est virtutis magis debilis, ad generationẽ sexus fœminei. De quo, sequenti textu, arg. 2.

QVAESITA.

1 PRopter quid dicitur, ad imaginem Dei creauit illũ, postquam dictum est, creauit Deus ad imaginem, & similitudinem suã hominẽ? Primò dixit pluraliter, Faciamus, &c. Vt exprimeretur Trinitas, nõ enim ad Angelos fiebat sermo, quoniã nõ indiget Deus in creatione hominis adiutorio Angelorũ, plusquam in creatione alterius creaturæ. Præterea, sequitur post, Faciamus ad imaginem nostram: nulla autem est imago vna Dei, & angelorum. Pręterea, illud obuiat, quod sequitur, creauit Deus hominem ad imaginem suam. Non ergo cùm dicitur, Faciamus, vel nostram, ad angelos fit sermo, vt quidam hæretici dicunt: sed trium personarum est sermo. Secundò singulariter, vt exprimeretur vnitas essentiæ, vti imago respondet vnitati essentiæ in trinitate personarum. Sed vnitas essentiæ est in duplici ratione: inquantum est forma exemplaris, & in quantum est finis: & ideo exprimendo exemplarem, dixit, creauit Deus ad imaginẽ suam: exprimendo conuersionem iterum ad ipsam tanquã finem, dicitur, ad imaginem Dei creauit illum. Et hoc est, quod dicitur Eccl. 17. *Secundùm imaginem Dei fecit illum: & iterum conuertit illum in ipsam.* Vbi loquitur de conditione primi hominis. Alex. 2. p. q. 55. m. 2. & 4. Non est nugatoria illa repetitio, quod enim primò dicit, notat imaginem in habitu in natura animæ creata, quod secundò addit, notat relationem eiusdem imaginis ad Deum: sicut ad exemplar secundum actum imitandi. Alb. 2. p. q. 64. quæs. 6.

AD ARGVMENTA.

ad 1. SI secundùm rationem maris, & fœminę factus est homo in operibus sex dierum, non tantùm Adam factus est

eſt ſecundùm animam, & corpus, ſed & Eua ſimiliter in opere ſextæ diei: ſed non ſimul in parte indiuiſibili diei illius, vt non ſit contrarium, quod dicitur conſequenter, quòd Eua formata eſt de latere viri: & quod dicitur in Eccleſiaſtico. Ex ipſo creauit adiutorium ſibi. Et ſic omnia illa dicerẽtur per recapitulationem quandam, vt maior fieret expreſſio. Cum enim fecit herbas, & plantas in opere tertiæ diei, nonne tunc, & ligna paradiſi? ergo pari ratione de alijs. Vel poteſt dici, quòd Adã factus fuit in operibus ſextę diei tantum ſecundum corpus: quia Adam fuit ratio condendi humani generis: de latere enim eius facta eſt Eua: de ipſo autem, & Eua humanum genus: & ità fuit principium humani generis: propter hoc potuit includi in illis operibus, à quibus Deus requieuit condendo rationes rerum. Et ſecundum hoc reſpondendum eſſet ad hoc, quod dicitur. Maſculum, & fœminam fecit eos. ideſt, ſecundùm corpus Adæ materialiter: ex quo poſt formauit corpus Euæ. Vel, fecit hominem ad hoc, vt eſſet maſculus, & fęmina: & per illa genus humanum multiplicaretur. Aliqui dicebant, quòd anima vtriuſque erat in opere ſextæ diei, vt eſſet ſenſus. Maſculum, & fęminam fecit eos: ideſt, animas condidit ad imaginem ſuam tam maris, quàm fęminæ: corpora verò poſt formata: ſicut recitat ſcriptura. Sed tunc quæritur, quare nõ dictum eſt de Eua, ſicut de Adam? De Adam enim dicitur, quòd formauit hominem de limo terræ, & inſpirauit, &c. De Eua verò nihil dicitur, quò ad coniunctionem animæ cum corpore. Si verò anima Euæ eſſet per ſe primò creata, & poſt ſuo corpori coniuncta, videretur ſimiliter dicendũ: non autem ſimiliter eſt dictum, aliter ergo videtur ratio ex parte Euæ, & ex parte Adæ. Mihi veriſimilius videtur ſecundùm primùm modum deductum: ſaluo tamen iudicio melioris ſententiæ. Alex.

ad 2 Pro certo ſimpliciter loquendo, vir dignior eſt muliere: quia caput eſt, vt dicit Apoſtolus. Et Ariſt. in primo polit. dicit, quòd in communicatione, qua ſibi communicant vir,

&

& mulier, vir est sicut principans: & mulier sicut subiecta. Et ideo Salomon ait in prouerb. mulier, si principatum acci piat, subuertet virum suum. Secundum quid tamen potest aliqua mulier dignior esse aliquo viro: & quælibet mulier est æqualis viro, secundùm quid. Ità intelligitur dictum Basilij in Hexam. quòd æqualis fuerit dignitatis vir, & mulier: æquales enim erant in hoc, quòd æqualiter participabant gratiam innocentiæ, & æqualem ordinem habebant ad virtutem, & meritum; & hoc est, æquales esse secundùm quid, & non simpliciter. Hoc concludit argumentũ. Non enim sequitur, sunt æquales in hoc: ergo sunt simpliciter æquales. Alb. De hoc etiam inferiùs.

ad 3 Secundùm Augustinum: omnia opera sex dierum simul sunt facta. Vnde animam primi hominis, quã ponit simul factam cum angelis, non ponit factam ante sextam diem, sed in ipso sexto die ponit esse factam, & animam primi hominis in actu: & corpus eius secundùm rationes caussales. Alij verò Doctores ponunt & animam, & corpus factum sexto die in actu. D. Tho.

ad 4 Sicut Augustinus dicit 12. de Trin. Quidam imaginem Trinitatis in homine posuerunt, non secundùm vnum indi uiduum, sed secundùm plura: dicentes, quòd vir Patris personam intimat: Filij verò personam, qui de viro ità processit, vt de illo nasceretur, atque ita tertiam personam velut Spiritum Sanctum, dicunt esse mulierem: quæ ità deviro processit, vt non ipsa esset filius, aut filia. Quod prima facie absurdum videtur. Primò quidem, quia sequeretur, quòd Spiritus Sanctus esset principium filij: sicut mulier est principium prolis, quæ nascitur de viro. Secundò, quia vnus homo, non esset nisi ad imaginẽ vnius personæ. Tertiò, quia secundùm hoc scriptura de imagine Dei in homine mentionem facere non debuisset, nisi producta iam prole. Et ideo dicendum est, quòd Scriptura postquàm dixerat. Ad imaginem Dei creauit illum: addidit, masculum, & fœminam creauit eos: non vt imago Dei secundùm di

ſtinctiones ſexuum attendatur, ſed quia imago Dei vtrique ſexui eſt communis, cùm ſit ſecundum mentem, in qua non eſt diſtinctio. Vnde Apoſtolus ad Colos. 3. poſtquam dixerat, ſecundum imaginem eius, qui creauit illum: ſubdit, vbi non eſt maſculus, & fœmina. D. Tho.

ad 5 Imago quantùm ad ſuũ eſſe, principaliter conſiſtit in anima, & eius potentijs: & in his potiſſimè, prout habent ad Deum conuerti. Et quantùm ad hoc, non eſt diſtinctio maſculi, & fœminæ, ſerui, & liberi: ideo imago quantùm ad id, quod eſt de complemento eius, & de eius eſſe, non magis reperitur in viro, quàm in muliere. Quantùm etiam ad bene eſſe, ſiue ad clariorem expreſſionem, conſiſtit magis in anima, ſecundùm quòd ad corpus habet ordinem, & habitudinem. Et quoniam ex parte corporis eſt ſexuũ diſtinctio; & ſecundùm ſexuum diſtinctionem maior eſt repręſentatio, ſiue quantùm ad rationem principiandi, quia vir eſt caput mulieris, & vir eſt principium mulieris, & non vir propter mulierem, ſed mulier propter virum: quantum ad hunc vtique modum excellentiori modo reperitur imago in ſexu maſculino, quàm fœminino: non ratione eius, quod eſt de eſſe ipſius imaginis: ſed ratione eius, quod adiacet. D. Bon. Concordat. D. Tho. cit. q. a. 4. ad 1.

ad 6 Intelligitur allegatum verbum de viro, & muliere ratione partis nobilioris, quę eſt anima, non ratione corporis. Ric. Deus maſculum, & fœminam creauit, quia de materia antea creata fuerunt facti, tamen non fuit, nec oportuit, quòd materia aliqua de nouo crearetur, ſed fieri potuerũt, vel facti fuerunt de materia præiacente. Aduertendum tamen, quòd homo poteſt dici creatura plus quàm aliæ res: quia ſemper in generatione hominis, ſiue maſculi, ſiue fœminæ, fit noua creatio animæ. Littera tamen Gen. aliquando ſequitur ordinem hiſtoriæ, aliquando non ſequitur. Illa ergo littera, quæ videtur ſonare, quòd ſimul fuerunt producti vir, & mulier, non ſequitur ordinem hiſtoriæ. Maſculum ergo & fœminam creauit eos, ſed non ſimul, quia primò

mò creauit masculum, & posteà de costa eius formauit fœminam. Aegid. ead. dist. q. 1. a. 3. in solut. 2.

ad 7 Ex hoc verbo ortum habuit, vt videtur tangere Magister in historijs, phantastica opinio quorundam iudæorũ, quòd fuit alia mulier creata, antequam Eua. Sed hoc non potest stare secundùm litterã Gen. Nam ante formationem Euæ dictum est, quòd Adæ non inueniebatur similis, ergo alia mulier ante Euam formata non fuit, quia illa fuisset inuenta similis Adæ ante formationem Euę, quod est contrà Scripturam. Possumus ergo dicere, quòd in illa littera Gen. aliquando aliqua dicuntur per recapitulationem. Nam cùm sexto die fuisset factus homo, vt habetur Gen. 1. Post eà post septimum diem, & post quietem diei, dictum est Gen. 2. Formauit Deus hominem de limo terrę, quod per recapitulationem est dictum. Et sicut in Genesi aliquando dicuntur aliqua per recapitulationem, sic dicuntur ibi aliqua secundùm anticipationem. Nam sicut recapitulando dicuntur ibi aliqua, quæ sunt facta ante: sic anticipando dicuntur ibi aliqua, quæ sunt facta post. Secundùm ergo quod videtur sonare littera Gen. homo fuit factus sexta die, & fuit factus extrà paradisum, & non simul cum homine fuit formata mulier. Quod ergo dicitur Gen. 1. masculum, & fœminam fecit eos, dictum est hoc per anticipationem, quia non simul fecit masculum, & fœminam, sed primò fecit masculum, posteà ex eo fœminam fecit. Vel possumus, si volumus etiam sine anticipatione saluare litteram Gen. faciendo vim in verbo, cùm dicitur, masculum & fœminam creauit eos. Nam formando solum masculum, creauit masculum, & fœminam. Nam de illa eadẽ materia iam creata, de qua fecit masculum, sequendo opinionem magistri, non materiam nouam creando, nec aliam materiã creatam ei dando, de illa materia viri, vt de costa, formauit Deus mulierem. Faciendo ergo vim in hoc verbo, creauit; simul & in eadem materia, materialiter loquendo, fuerunt facti vir, & mulier. Nam, & si omnia posint dici facta simul materia-

terialiter, non tamen omnia fuerunt facta simul quantũ ad eandem materiam, vel quantùm ad eandem partem materiæ. Sed de illa eadẽ materia, de qua fuit factus homo quantùm ad costam, fuit facta mulier, secundùm Magistrum, non per nouæ materiæ creationem, nec per alterius additionem, sed per eiusdem materię multiplicationem. Aegid.

Benedixitq; illis Deus, & ait, Crescite, & multiplicamini, & replete terram.

ARGVMENTA.

1 EMO sanæ mentis (inquit Ber.) maiorem in vitijs, quàm in virtutibus esse delectationem æstimat. In opere ergo naturæ vitiatæ, & peccati non est maior delectatio, quàm in opere naturæ integrę, & sine peccato, quod erat etiam opus virtutis, scilicet, obedientiæ: dederat enim eis Dominus præceptum de opere multiplicationis Gen. 1. Crescite, & multiplicamini: coitus in statu naturę lapsę est opus naturę corruptæ, & cum peccato, ergo coniunctio maris, & fœminæ in statu Innocentiæ fuisset cum maiori delectatione. Alex. 2.p.q.89. m.2.

2 In statu innocentiæ sicut quilibet comederet, ità quilibet prolem multiplicaret, cùm omnibus esset dictum, crescite, & multiplicamini: ergo quilibet haberet vxorem: si ergo matrimonium requirit, quòd sint duo in carne vna, tot essent viri, quot mulieres, nec plures, nec pauciores. Alex. ead. m.4.

3 Conditus fuit Adam in perfectione corporali, & complextione tanta, vltrà quàm non profecisset. Vnde statim dictũ est, Crescite, &c. A simili videtur de completione animæ, quantùm ad ea, quæ sunt naturæ, siue in quę potest natura. Sicut enim conditus fuit in perfectione corporali, in quàm potuit

potuit natura in illo: ità, vt videtur, in perfectione animæ in quam potuit natura in illo: ergo non profecisset, nec per doctrinam, nec per inuentionem. Alex. ead. q.92.m.2.a.2.

4 Ante institutionem matrimonij inter Adam, & Euam, de quo habetur Gen.2.dixit Dominus ad Adã, & Euam, Gen. 1. Crescite, & multiplicamini. Ergo ex præcepto domini habuit Adam Euam, vt sociã propagandæ sobolis ante institutionem matrimonij: ergo habuit eam, vt concubinam. Item, nullus faciens secundùm præceptum Domini peccat: Sed vir concubinarius, cum sua concubina coiens propter prolẽ multiplicandam, facit secundum illud præceptum: Crescite, & multiplicamini: ergo non peccat, sed facit quod licitum est. Alex.3 p.q.35.m.4.

5 Verùm est dictum Augustini, quòd cælibatus Ioannis nõ præfertur coniugio Abrahæ. Matrimonium quoque in paradiso institutum est, & benedictionem à Deo accepit, & pręceptum de generatione, & multiplicatione, quando dixit, crescite, & multiplicamini: Ex hoc infert Iouinianus matrimonium omnibus esse pręferendum. Alb.2.p.q.105. m.3.

6 Quando dixit Gen. 1. Crescite, &c. constat, quòd intellexit de multiplicatione secundùm numerum; ergo videtur, quòd proles non nisi per numerum, & non per meritum, sit effectus matrimonij, ergo nec bonum: quia non est aliquid bonum matrimonij, nisi per hoc, quod efficit ipsum. Quando ergo proles computatur inter bona matrimonij, intelligitur quantum ad substantiã, non quantùm ad bonitatem ipsius prolis. Alb. 4.distin.31.a.10.

7 Matrimonium etiam quandoq; fuit in præcepto, cùm dictum est, Crescite, & multiplicamini, ergo tunc non licuit cõtinere, cõstat autẽ, quòd nullo modo præcepisset hoc Deus, nisi matrimonium vtilius fuisset tunc temporis, quàm continentia, ergo in simili, & pro simili caussa reciperet votum continentiæ dispensationem. Alb.eod.d.38.a.16.

8 Omne, quod contrariatur præcepto legis naturæ, est illicitum: sed, sicut præceptum legis naturæ ad conseruationẽ

 indiui-

indiuidui eſt, quod tangitur Gen. 2. De omni ligno, quod eſt in paradiſo comede: ità etiam præceptum legis naturæ eſt ad conſeruationem ſpeciei, quod ponitur Gen. 1. Creſcite, & multiplicamini. Ergo ſicut peccaret, qui abſtineret ab omni cibo, vt potè, faciens contrà bonum indiuidui: ità etiã peccat, qui omnino abſtinet ab actu generationis, vt potè, faciens contra bonum ſpeciei. D. Tho. 22.q.152.a.2.

9 Inſtitutio ſacramenti debet eſſe à Deo, ſed ante peccatũ verba, quæ ad matrimonium pertinent, determinatè nõ ſunt dicta a Deo, ſed ab Adam: Illa autem verba, quæ Deus dixit: Creſcite, & multiplicamini, dicta ſunt etiam brutis, in quibus non eſt matrimonium, ergo matrimonium non fuit inſtitutum ante peccatum. D. Tho. 4. d. 26. q. 2. a. 2.

10 Virtutum vſus, cùm ſint de iure naturali, omni tempore licuerunt: ſed in ſtatu naturę conditę non licuiſſet virginitatem ſeruare: quia eſſet contrà præceptum, vt habetur Gen. 1. Creſcite, &c. ſimiliter nec tempore legis Moyſi, quando, qui non relinquebat ſemen ſuper terram, maledictioni legis ſubiacebat: ergo virginitas non eſt virtus. D. Tho. eod. diſt. 33. ar. 2.

11 Ei, quod non eſt ſecundùm omne tempus laudabile, non debetur præmium excellens: ſed virginitatem ſeruare non fuiſſet laudabile in ſtatu innocentiæ, cum tunc eſſet homini præceptum, Creſcite, &c. nec etiam tempore legis, quando ſteriles erant maledictæ: ergo virginitati aureola non debetur. D. Tho. eod. d. 49. q. 5. a. 3.

12 Legitur Gen. 1. & 9. præceptum primis parentibus datũ eſſe, Creſcite, &c. quod nõ eſt remotum, ſed magis videtur à Domino in Euangelio eſſe confirmatum, Matth. 19. vbi dicitur. Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet, de coniunctione matrimonij loquens. Contrà autem hoc præceptũ expreſsè faciunt, qui perpetuam continentiam ſeruant. Videtur igitur non eſſe licitum perpetuam continentiam ſeruare. D. Tho. contrà Gent. l. 3. c. 136.

13 Adam ante peccatum vitam habuit immortalem, & tamẽ

cibis,

cibis, & venereis vti potuit in illo ſtatu, cùm ante peccatum illi ſit dictum, Creſcite,&c. & iterum, de omni ligno, quod eſt in paradiſo comedes. Ergo in reſurgentibus erit vſus venereorum. D. Tho. contrà Gent. l. 4. c. 83.

14 Dicitur Gen. 1. Creſcite,&c. & conſtat, quòd hoc dictũ eſt quantùm ad actum generatiuæ. Iuxtà hoc quæritur, vel mandatum iſtud obligat omnes, & ſic tranſgreſſi ſunt, quia non coierunt in ſtatu innocentiæ, vel non obligat, & ſic videtur, quòd poterant continuè ſeruare virginitatem. Item quæro, vtrùm illud mandatum maneat adhuc, quod ſi manet, ergo non licet alicui ſeruare virginitatem, quod eſt cõtrà Apoſt. qui dicit 1. Cho. 8. Volo vos omnes eſſe, ſicut ego ſum: loquitur de caſtitate. Si non obligat modò, quæro, quãdo reuocatum eſt. Videtur etiam, quòd modò ſint melioris conditionis homines, quàm tunc, quia modò poſſunt ſeruare virginitatem: tunc autem non poterant. D. Bon. 2. d. 20. cir. litt. dub. 3.

15 Cùm illud idem dictum ſit beſtijs, quæ non ſunt rationis capaces, ergo non fuit, vt præceptum datum. D. Bon. 4. d. 26. cir. litt. dub. 1. & q. 2.

16 Matrimonium fuit inſtitutum in ſtatu innocentiæ, in quo nullus erat defectus nec culpę, nec pœnæ: ergo non omnia ſacramenta nouę legis fuerunt inſtituta in remedium contrà aliquem defectum. Ric. 4. d. 2. q. 1.

17 Præceptum, quod dedit Deus homini ad conſeruationẽ indiuidui, quæ eſt per actum nutritiuæ, adhuc durat: ergo à ſimili, præceptum, quòd Deus dedit homini ad conſeruationem ſpeciei, quæ eſt per actum generatiuæ, adhuc obligat. Ric. eod. d. 26. a. 3 q. 3.

18 In illo ſtatu fuiſſent tot vnius ſexus, ſicut alterius, ſed non eſt probabile, quòd nunc ſaluentur tot de vno ſexu, ſicut de alio: ergo eędem perſonæ electę nunc, non fuiſſent tunc. Aſſumptum probatur, quia nulla perſona fuiſſet coniuncta cũ alia in linea aſcendente, vel deſcendente: quia hæc contrà naturam fuiſſent: vnde Adam, ſi nunc viueret, non poſſet con

 trahere.

trahere. Quælibet tamen persona fuisset alij coniuncta per obligationem istius præcepti. Crescite, & multiplicamini. Et vnus etiam non fuisset coniunctus duabus: quia bigamia fuisset contra legẽ naturæ: ergo in linea laterali oportebat tot esse fœminas, quot viros. Doct. subt. 2. d. 20. q. 2.

19 Si Adam ex Eua solas fœminas generasset, & cognouisset, quòd Eua ex sua complexione esset inhabilis ad generandũ masculos, debuisset assumere in vxorẽ aliquã ex suis filiabus, vt masculus aliquis nasceretur ad conseruationẽ speciei, alioquin, nec Deo pręcipiẽti, Crescite, & multiplicamini, nec rationi naturali hoc indubitanter suadenti, satisfecisset, ergo Adã potuisset cõtrahere cũ filia. Caiet. 22. q. 154. ar. 9. in cal.

NOTABILIA.

1 DVplex benedictio, quædam actiua, & quædam passiua, actiua est, per quam aliquid datur à benedicẽte ipsi, qui benedicitur, & tali benedictione Deus benedicit creaturas, per quam benedictionem eis confert aliqua bona: Sicut Gen. 1. benedixitq; eis Deus, & ait, Crescite, &c. Benedictio passiua est, per quam nihil accrescit illi, qui benedicitur, sed tantùm illi, qui benedicit, & isto modo creaturæ benedicunt dominum, qui bonorum nostrorum non eget. Vnde talis benedictio non est, nisi quidam laudandi modus. Benedictiones autem, quæ dantur a sacerdotibus, seu à ministris Dei, reducũtur ad primũ modũ benedicendi in quantũ in persona Dei, seu eius auctoritate hoc faciunt, seu imprecantur. Ioan. de Tur. Crem. d. 21. Can. Deniq;

2 Deus homini ante peccatum triplex dedit præceptum, vnum disciplinę, pertinens ad profectum gratię, cum dixit, vt habetur Gen. 2. de ligno scientiæ boni, & mali ne comedas. Alterum pertinens ad conseruationem naturæ, cùm dixit eodem cap. De omni ligno paradisi comede. Alterũ pertinens ad multiplicationem indiuiduorum speciei humanæ propter impletionem numeri electorum, cùm, vt habetur Gen. 1. dixit. Crescite, & multiplicamini, & replete terram.

Quia

Quia tamen fuit prçceptum affirmatiuum, non obligabat, nisi pro loco, & tempore: & ideo non fuerunt transgressores præcepti istius: quamuis nunquam in paradiso fuerunt carnaliter copulati. Ratio autem quare non coierunt potest assignari triplex. Vna, satis citò post formationem mulieris facta est illa transgressio, propter quam de paradiso eiecti sunt. Alia, quia determinationem temporis, quo coire inciperent, expectabant ab auctoritate diuina. Tertia, quia nōdum erat in eis superfluitas cibi tertia digestione digesti, quæ est materia seminis. Primæ duæ rationes tanguntur ab August. 9. super Gen. longè post principium. Ric. 4. d. 26. a. 3. q. 1. Concordat. D. Bon. 2. d. 20. cir. litt. dub. 7. Subditq́;, quòd prçceptum disciplinæ fuit negatiuum, vt facilior esset eius obseruantia, & homo non posset de trāsgressione, vel commissione habere excusationem.

3 Cùm duplex sit ius diuinum, nempè positiuum, quòd naturæ superponitur, vt sunt sacramentorum mandata, & fidei, aliud verò diuinum naturale: prçceptum matrimonij non est prioris, sed posterioris generis. Deus enim non suprà naturam, sed tanquā naturæ auctor, & parens illud posuit, Crescite &c. tanquam vim, instinctumq́; naturæ explicans. Quocirca licet Deus ipse præceptū illud non expressisset, natura nos ipsa obligaret. Tale etiam fuit & illud, Dominamini piscibus maris &c. nam iure naturæ, per Deum conditæ, homo, quia rationalis est, suique adeò, suarumq́; actionum dominus, dominium subinde aliarum rerum obtinet. Dominic⁹ Sot. 4. d. 26. q. 1. a. 2.

CONCLVSIONES.

1 RATIONES *seminales a Deo rebus inditæ sunt.* Vt dicit Greg. Benedictio Dei dicitur bonorū eius collatio, & eorumdē multiplicatio, cum ergo Deus legatur Gen. 1. sua opera benedixisse: videtur, quòd eis dederit virtutes, quibus fieret eorum multiplicatio: hoc autē importat ratio seminalis,

minalis, ergo rationes ſeminales à Deo rebus inditæ ſunt. D. Tho. 2.d.18.a.2. De hoc abundantiùs dictum eſt ſuprà, ſuper illud, Germinet Terra. Conc.4.

2 ¶ *Deus non fecit in vno indiuiduo vtrunque ſexum.*] Si in vno vtrunque ſexum feciſſet, ſicut eſt in ijs, quos hermaphroditos vocant, vt putarunt quidam Iudeorum, ſuperfluè additũ fuiſſet, creſcite, & multiplicamini, quia ex tali differentia ſexus multiplicatio fieri non poteſt, cùm ſit monſtruoſus, & imperfectus. Alb.2.p.q.64.

3 ¶ *In ſtatu Innocentiæ fuiſſet generatio.*] Dicitur Gen.1. Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, huiuſmodi autem multiplicatio abſq; noua generatione fieri non potuiſſet: cum duo tantùm fuerint primitus inſtituti: ergo in primo ſtatu generatio fuiſſet. D. Tho.1.p.q.98.a.1. Augu. 14. de ciuit. Dei, tres modos ponit de generatione primorũ parentum. Vt vnus modus ſit illud, creſcite, & multiplica mini &c. quod videtur pertinere ad benedictionem carnaliter, ſic intelligendo ſolùm pro tempore poſt peccatum. Vnde Auguſtinus contra ſic loquẽtes ait, quòd illa benedictio nuptiarum, vt coniugati creſcerent, & multiplicarentur, & replerent terram, quamuis & in delinquentibus manſerit, tamen antequam delinquerent data eſt, vt cognoſcerent procreationem filiorum ad gloriam connubij, non ad pœnam pertinere peccati. Ponit ſecundùm modum, videlicet, quòd hęc benedictio: Creſcite &c. intelligenda ſit ante peccatũ, ſed ſpiritualiter, non carnaliter. Nam ſpiritualiter fuit multiplicatio ante peccatum: iuxtà illud Pſal. Multiplicabis in anima mea virtutẽ, ſic etiã ante peccatũ fuit repletio terræ, quia cũ anima repleat corpus, & corpus Adę fuerit formatũ de terra, & corpus Euę de coſta, quę fuit formata de terra, & vtrũq; fuerit animatũ, & ex hoc repletũ anima, & in vtriuſq; anima fuiſſent multiplicatæ virtutes, id eſt, dona aliqua gratuita, vel gratis data, in eis verificatum fuit, quod multiplicati ſunt, & repleuerunt terram. Quòd ſi dicatur hoc pertinere ad donum nuptiarum. Etiam & hoc pro ſic dicenti-

bus facere poteſt. Nam in vno, & eodem homine poſſumus ſaluare nuptias, & coniugium. Quia ſicut coniugium carnale dicit duo in carne vna, ſic coniugium ſpirituale poteſt dicere duo in vna mente, vel in vna perſona, prout Auguſt. 12. de Trin. narrat. Ergo ſecundùm dicta iſtorũ, tria attendenda ſunt in primis parentibus ſpiritualiter. Multiplicatio ſecundùm animam, vel ſecundùm virtutes animæ. Repletio terræ ſecundùm corpus, inquantum anima primorum parentum replebat ſuum corpus. Tertium eſt coniugium quantùm ad vtrunque. Anima ergo in eis multiplicabatur per virtutes, corpus replebatur per animam, vnũ alteri, id eſt, anima corpori, ſiue carni per coniugium copulabatur. Sed iſte ſecundus modus dicendi, quòd Creſcite &c. debeat ſic ſpiritualiter intelligi, & non carnaliter, ſtare non poteſt. Quia, vt idem Auguſt. ait, licet poſſimus ibi aſſignare ſpiritualem intellectum de multiplicatione, & de alijs, tamen litteralis ſenſus eſt, quòd ibi fuerunt duæ perſonæ, maſculus, & fœmina, & quòd per eorum copulam debebat eſſe generatio. Propter quod Auguſt. ibidem ait; Et apertè de vinculo coniugali, quo vterque ſexus ſibi inuicem conſtringitur, interrogatus Dominus de vxore, & viro dixit, Non legiſtis, quia ab initio fecit Deus maſculum, & fœminam: & dixit, propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna; itaq; iam non ſunt duo, ſed vna caro. Ergo ab initio, ante quam peccarent homines, ad litteram, ſecundùm dictum Domini erat hoc intelligendum carnaliter, quòd ſi etiam non peccaſſent, fuiſſent duo vna caro, vt ſicut fuerunt ambo vna caro origine, quia caro Euę fuit de carne Adę, ità fuiſſent vna caro coniunctione, per quam coniunctionem carnalem filios generaſſent. Aegid. 2. d. 20. q. 1. a. 2.

4 ¶ *In ſtatu Innocentiæ æqualis fieret multiplicatio virorum et mulierum.*] In paradiſo, vbi ſecundùm Auguſtinũ, fuiſſet torus immaculatus, & nuptiæ honorabiles, nullus continuiſſet: ſed omnes matrimonio vſi fuiſſent: vt impleretur

præ-

præceptum Domini primis hominibns datum, Crescite &c. Sed in statu Innocētiæ nullus ma sculus habuisset plures vxo res, nec aliqua mulier plures viros, nec aliquis, aut aliqua mortem sensisset: ergo sequitur, quòd tot mares nascerentur, quot fœminæ. D. Tho. Quolib. 3. a. 25. In statu innocentiæ, sicut quilibet comederet, ita quilibet prolem multiplicaret, cum omnibus esset dictum, Crescite, & multiplicamini. Ergo quilibet haberet vxorem: si ergo matrimonium requirit, quòd sint duo in carne vna, tot essent viri, quot mulieres, nec plures, nec pauciores. D. Bon. 2. d. 20. q. 6. Bonum moris est bonum virtutis, quod potissimè inter coniuges consistit, quando vna est vnius tantùm, & sunt duo in carne vna. Sed, si vnus sexus superasset alium, vt si masculi superassent fœminas, esset ibi malum naturæ, id est, sterilitas naturæ: quia non esset tanta fœcunditas filiorum. Si autem fœminæ superassent masculos, fuisset ibi, vel sterilitas naturę, & hoc fuisset malum naturæ, si aliquæ fœminæ voluissent continere, & virginitatem seruare, cùm coniugium tunc præferetur virginitati, & esset in prępceptum, iuxta illud crescite &c. vel fuisset ibi malum moris, id est, virtutis, quia oportuisset plures fœminas vni viro fuisse copulatas, quod fuisset cōtrà bonū moris. Aegid. 2. d. 20. q. 2. a. 1.

5 ¶ *Matrimonium fuit à Deo institutum.*] Gen. 1. dixit Deus, Crescite, & multiplicamini, sed illud crementum erat per vsum actus matrimonialis: ergo matrimonium fuit à Deo institutum. D. Bon. 4. d. 26. q. 2. Non tamen tenet matrimonium institutum per prędicta verba. De quo in sequenti conclusione.

6 ¶ *Prædicto verbo fuit matrimonium institutum, et præceptum.*] Et si certum sit, matrimonium institutum fuisse in officium in statu innocentiæ ante peccatum, & post lapsum hominis etiam illicò in remedium: attamen nondum satis inter scholasticos constat, vtrum à Deo immediatè, & quibus verbis fuerit institutum. Magister quippe sententiarum cit. dist. insinuare videtur illic fuisse institutum, dum dixit

Adam,

Adã, hoc nunc os ex ossibus, & caro de carne meà; Quã-
obrem relinquet homo patrem, & matrem, & adhęrebit
vxori suæ. Quem modùm sequi videtur Scotus, dicens,
quòd indissolubilem obligationẽ instituit Deus per illa ver-
ba Adæ. Propter hanc relinquet homo patrẽ, & matrem,
& adhærebit vxori suæ. At Bonauent. sustinet institutum
fuisse per instinctum internum ipsius Dei instigantis Adam,
vt illa verba proferret. Ric. autem ead. dist. a. 1. q. 3. ait,
quòd facto instituit illud, cùm Euam ex costa Adę produ-
xit, sed verbo, cum benedixit, dicens, Crescite &c. D. Tho.
ead. dist. q. 1. a. 2. & quæst. 2. a. 2. & communis opinio, quæ
etiam est Magistri, si sanè inspiciatur, aiùnt illo verbo Gen.
1. Crescite &c. fuisse à Deo tùm institutum, tùm etiam prę
ceptum. Nam, & sì post modum cap. 2. modus referatur
eductionis Euæ de costa viri, id tamen per recapitulationẽ
(vt aiunt) fit nã quando dixit Crescite &c. iam ambo erant
producti. Probatur ità esse. Matrimonium ità est ad pro
creandum prolem necessarium, vt ad conseruationem indi-
uidui alimenta, nisi quòd magis est vnicuique necessaria con
seruatio sui indiuidui, quàm conseruatio speciei: ergo sicut
præceptum naturale est, vt homo ad suam ipsius conserua-
tionem alimentum sumat, ità est illi pręceptum conseruan-
dæ speciei: illud autem non alibi expressiùs habetur, quàm
in illis verbis, Crescite &c. Institutione autẽ nulla alia opus
erat, quàm ipsa pręceptione: sic enim eucharestiam instituit.
Hoc facite in meam commemorationem, ergo illic fuit si-
mul tum institutum, tum etiam iussum. Prætereà, cùm ma
trimonium non fuerit institutum, nisi propter finem propa
gandæ speciei; & illic illum finẽ Deus expresserit: illic cer
tè Sacramentum tum instituit, tum simul pręcepit. Ob idq;
sub forma benedictionis eandem institutionem, & pręce-
ptionem expressit: nam Deum nobis benedicere, benefacere
est: quare quæcunque rerũ procreatio benedictio Dei cense-
tur. Est præterea doctrina hæc Augustini 14. de Ciuit. Dei
c. 22. vbi ait, Nos nullo modo dubitamus secundùm bene-
dictio-

dictionem, Crescite &c. donum esse, hoc est, institutionem nuptiarum, quas Deus ante peccatū hominis ab initio constituit, creando masculum, & fœminam. Non quòd creatio illa fuerit institutio Sacramenti, vt Ricardus censet, sed quòd fuerint creati, vt connubio copularentur. Et subdit, Adam autem Deo instigante institutionem matrimonij specificauit, & explicuit. Non quòd illa instigatio fuerit institutio, vt Bonau. intellexit, sed quod instigauit, vt institutionem Dei explicaret, dicens. Hoc nunc os &c. Non enim opus habebat Deus institutionem per verba Adæ facere. Sanè cùm longe esset decentius, vt suis ipse verbis illud institueret. Sed illis verbis Adam explicuit institutionem, quam Deus facturus erat dicens, Crescite &c. apparet enim quòd verba Adę antecesserint verbis Dei. Dominic. Sot. 4. d. 26. q. 1. a. 2.

7. ¶ *Præceptum illud semper ab orbe condito durat, durabitq; vsque in finem, sub eodem tenore, & vigore.*] Verbum illud Gen. 1. Crescite, & multiplicamini, formam præ se fert pręcepti, quod nullibi legitur reuocatum, imò per Christum, Matth. 19. apparet confirmatum, vbi ait; Quos Deus coniunxit, homo non separet: ergo etiam nunc perseuerat. Rursum, præcepta naturæ irreuocabilia sunt, quandiu ratio eadem iuris permanet: persistit autem eadem ratio multiplicandæ speciei, sicut conseruandi indiuidui: ergo, sicut præceptum naturale alimenti ad conseruandum indiuiduū permanet, ità, & mandatum coniugij ad propagandam speciem. Deinde, quia hoc est præceptum iuris naturæ ad propagandam speciem: posset autem nunc etiam necessitas generationis accidere, ergo semper manet pręceptum. Nam non est dicendum, quòd, quando ingrueret necesśitas, tunc præceptum exurgeret, & quando illa cessaret, tunc præceptum sopiretur. Enimuerò præceptum succurrendi per eleemosinam extrema patienti, non exurgit tunc nouum, quando illa necessitas occurrit, sed semper manet tanquam præceptū affirmatiuum, cuius natura est, vt obliget semper, sed non

pro

pro ſemper. Ad huius autem maiorem explicationem notandum, pręceptorum vim ex eorum fine eſſe perpendendā. Neceſſitas autem naturalis dupliciter homines inclinat, vno modo ad finem cuiuſq; particularem, vt conſeruatio indiuidui, & huiuſmodi neceſsitas obligat ſingulos ad ſumendum cibum, non ſemper, ſed quando, & vbi oportet: alia verò eſt neceſſitas non ſingulis, ſed toti reipub. incumbens, & hæc non obligat ſingulos, ſed rempub. in cōmuni, atq; ideo principes, qui eius ſunt adminiſtratores; vt neceſsitas agriculturæ, ædificatorię, atq; aliarum artium; non enim ſinguli tenentur eſſe agricultores, aut ædificatores, aut milites, &c. Sed vnuſquiſque ſuapte ſponte vnamquanque ſequitur artē. Sed ſi fortè contingeret, vt aliqua earum artium eſſet artificibus deſtituta, tunc princeps poſſet compellere eos, qui eſſent neceſſarij: pari ergo modo lex matrimonij nō ſingulos, ſed collectim rempub. obligat. Vnde in initio conditi orbis, quia Adam erat tota reſpub. illi poſita eſt lex, qua quidem filios ſuos cogere etiam poterat, vt connubia inter ſe conciliarent, quouſque iuſta eſſet generis facta propagatio. Et pari lege, Noe ſuos filios, & nepotes potuit compellere. Quando verò illa neceſſitas nō ingruit, prouidentia Dei, naturæq; inſtinctus, & voluptas ſufficit, vt non deſint, qui abſq; coactione rei vxoriæ operam impendant. Hinc colligitur præceptum matrimonij, licet ſemper duret in repub. nullatenus conſilio caſtitatis eſſe aduerſum. Dominc. Sot. eod. loco.

8 ¶ *Homines quandoque tenebantur de neceſsitate ſalutis contrahere matrimoniū, at modernis temporibus, rebus ſtātibus prout ſtant, nullus tenetur.*] Quilibet de neceſſitate ſalutis, quātū in ſe eſt, tenetur obſeruare illud, quod Deus ſibi pręcipit: ſed Deus pręcepit primis hominibus, vt creſcerēt, & multiplicarētur, dicēs, Creſcite, &c. Et eodē modo præcepit Noe, & filijs Gen. 9. Ergo ſaltē Deus implicitè pcepit hominibus illorū tēporum contrahere matrimoniū, quia nō poterant ordinatè creſcere, niſi præuio matrimonio: nā crementū hominum ſine matrimonio eſſet fornicarium, & per conſequens in or-

inordinatum. Quòd autem modernis temporibus,&c. constat, quoniam ſicut de ſubuentione parentum habemus præceptum affirmatiuum, & nihilominus eo tempore, quo pater non indiget, filius non tenetur de facto patri ſubuenire: ſic quamuis de hominum multiplicatione, & per conſequẽs de contrahendo matrimonio Deus dederit præceptum affirmatiuum, tamen quia pro nunc tot homines ſunt, qui voluntariè matrimonium contrahunt, quòd mundus quaſi repletus eſt hominibus: ideo, qui volunt abſtinere, pro nunc nõ tenentur contrahere. Dico autem notanter, rebus ſe habentibus, vt nunc, quia poſſet contingere tanta mortalitas hominum, quòd illi pauci, qui viui manerent, propter conſeruationem humanæ ſpeciei, vel propter aliquam aliam imminẽtem neceſſitatem, tenerentur contrahere matrimonium, ſuppoſito quòd eſſent perſonę legitimæ ad contrahendũ. Si autem haberent impedimentum abſolubile per diſpenſationem Sedis Apoſtolicæ, tunc Sedes Apoſtolica huiuſmodi neceſſitate imminente, cùm talibus hominibus deberet diſpẽſare. Tho. Argent. cit. d. 26. a. 3. At Dur. cit. diſt. q. 2. poſtquam probauit matrimonium cadere ſub præcepto, & quòd illud pręceptum adhuc durat, & quòd ijs non obſtantibus licitũ eſt virginitatem, vel continentiam vouere, & ſeruare, ſubdit, ſed ponatur, quòd nullus ſecularium velit contrahere, aut, quòd omnes eſſent mortui exceptis religioſis, qui continentiam vouerunt, nunquid tunc religioſi nubere tenerentur: Poſſet dici, quòd ſic, cum votum, quod eſt voluntatis, non poſsit præiudicare præcepto, quod eſt neceſsitatis. Vel poteſt dici, quòd cùm inclinatio naturalis ſit magis ad matrimonium, quàm ad continendum, quam inclinationẽ Deus naturæ indidit ad complendum numerum electorum, ſi hæc inclinatio in hominibus viuentibus deficeret, vel omnes homines præter religioſos morerentur, poſſet credi probabiliter, quòd completus eſſet numerus electorum, & quòd vltrà nullus obligaretur ad matrimonium. Hæc ille. Cæterum Dominic. Sot. loco ſuperùs cit. dicit, quauis de cauſſa periculum

culum immineret, ne genus humanum deperiret, eos,qui se voto castitatis obstrinxere,ad matrimonium teneri, & cogi posse. Votum nanque semper includit conditionem illam: nisi ius naturę conseruandi humanum genus obstet, & quando sit cessatio mundi futura,nō est in cognitione humana positum:horam quippe illam nemo scit,neque filius hominis.

9 ¶ *Actus coniugij potest exerceri sine omni peccato.*] Deus nunquam præcepit aliquid, quòd debitis adhibitis circunstantijs homo non posset implere sine peccato, nam quando aliquis præcipit, quod sine peccato impleri non potest, tunc peccatum iustè retorquetur in ipsum præcipientem, vnde cuilibet tali præceptori ait prophæta; Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis, qui fingis laborem in præcepto, sed nullum peccatum iustè retorquetur in Deū. At Deus quandoq; præcepit hominibus carnaliter copulari, & iste actus debitè circunstationatur per sacramentum, seu indissolubilitatem, per fidem, & prolis intentionem: ergo ijs assistentibus homo potest perficere actū carnalis copulæ absq; omni peccato. Quod enim quandoq; præceperit Deus hominibus carnaliter copulari, patet Gen. 1. & 9. Crescite &c. quicunque autem præcipit antecedens, ille præcipit necessarium consequens, sine quo non potest poni in esse huiusmodi antecedens, at impossibile est via naturę homines crescere, & multiplicari sine actu carnalis copulæ. Argent. d. 31. a. 2.

10 ¶ *Actus coniugalis potest esse apud Deum meritorius gratiæ.*] Exercere actum illum, illo modo, & illo fine,quo directè cadit sub pręcepto Dei,meritorium est, sed actus matrimonialis directè cadit sub pręcepto diuino, vt ordinatur ad bonum prolis. Gen. 1. & 9. vbi ponitur istud pręceptū, semper dicitur, Crescite &c. Ergo actus coniugalis potest esse meritorius. Ioa. de tur. Crem. 32. q. 2. Can. Quicquid. Rursum,est actus obedientię, iuxta illud Gen. 1. Crescite &c. ergo si non alia vitietur praua circunstantia, & fiat extrà charitatem, erit moraliter bonus, sicut vbi, & quando

oportet comedere ad conseruandam vitam, & si fiat ex cha ritate, erit simpliciter virtus, atque adeò apud Deum gratus, & meritorius. Immo verò non solum est obedientiæ officium, sed etiam iustitiæ, si fiat ad reddendum coniugi debitum, iuxtà verbum Pauli, Vxori vir debitum reddat. Et insuper esse potest virtus religionis, si fiat ad procreandos liberos in cultum Dei. Neque verò oportet, vt actu coniuges istos fines, dum congrediuntur, meditentur, sed satis est virtualis relatio, vt potè, si nullam supponant malã circunstantiam. Nam actus ipse de se refertur in bonum honestum, vt sit moraliter bonus, & si fiat ex caritate, vt sit meritorius. Quòd si quis inde inferre contendat, consulendũ esse, vt crebrò coniuges amplexus illos frequentent, quandoquidem sunt meritorij; negatur consequentia: namità sunt bona officia, vt tamen non sint optima. Stat enim bonum esse aliquando comedere, & sanctiùs abstinere. Eodem modo dicit Paulus, quòd licet bonum sit, vt non se defraudent, nihilominus melius est, vt communi consensu aliquando abstineant, orationis gratia. Et eadem ratione propter alios honestos fines. Præterquã, quòd ad probitatem moralis actus oportet, vt suis sit appendicibus, & circunstantijs circunseptus: & vna circunstantiarum est quantitas, & modus; & ideo si frequentia modum exuperet, vt conseruationi indiuidui noceat, virtutis lineam transgreditur. Dominic. Sot. cit. d. 26. a. 3.

11 ¶ *Matrimonium nunquam fit absq; benedictione.*] Licet perfectum matrimonium quandoq; possit fieri absq; benedictione hominis, tamen nunquã fit absq; benedictione Dei, quia dicitur de primis hominibus matrimonium contrahentibus, Benedixit eis Deus, dicens. Crescite, & multiplicamini, à qua benedictione nullum legitimum matrimonium videtur esse exclusum. Tho. Argent. 4. d. 26. a. 1.

12 ¶ *Copula matrimonialis fuit sub præcepto post peccatum.*] Sicut primis parentibus ante peccatum dictum est, Crescite &c. ità hoc idem dictum est Noe, & filijs eius post diluuiũ,

vt habetur Gen. 9. Item, magis fuit necessarium matrimonium post peccatum quàm ante, quia ante peccatũ non fuit nisi in officium, post peccatum verò, & in officium, & in remedium: ergo cum fuerit in pręcepto ante peccatum: multò fortiùs post peccatum. Ric. cit. d. 26. a. 3. q. 2. Subdit, matrimonium post peccatum fuit in officium, & in remedium. Quò ad primum, fuit in præcepto etiã post peccatum, quousque facta fuit sufficiens multiplicatio hominum ad cultum diuinum: & quòd tot fuerunt vacantes illi operi, quòd melius erat aliquos manere in castitate virginali, vel viduali, quàm omnes copulę matrimoniali intendere. Quo ad secundùm autem, nunquam fuit in præcepto: quia morbum carnalis concupiscentię efficatiùs possunt homines temperare per exercitium meditationum, & affectionum spiritualium, & degustationum cælestium, & macerationum corporum: quàm per matrimonialem concubitum. Sicut enim dicit Ber. in Epistola ad proprios parentes. Gustato spiritu, necesse est desipere carnem: affectanti cælestia, terrena non sapiunt; æternis inhianti: fastidio sunt transitoria. Hæc ille. Sed quando cœperit esse in remedium lis est. Etenim aliqui suspicari possent, non fuisse positum in remedium vsque post diluuium, quando eadem verba Gen. 9. Deus repetijt, Crescite &c. Quibus obuiat, quòd remedium illico debet occurrere, dum morbus illo opus habet. Quare dum Adam primò genuit, iam vsus est matrimonio in remedium, quia ante peccauerat. Quo circa dist. cit. Scotus, & Ricardus. a. 1. q. 3. aiunt, institutum fuisse in remedium, cùm Deus dixit Euæ; In dolore paries filios, & sub viri potestate eris. Et viro; Quia audisti vocem vxoris tuæ &c. Attamen verba illa nullam videntur præferre imaginem instituendi matrimonij, sed maledicendi eius conceptus, & partus. Dicendum ergo, illud ipsum præceptum anteà, natura integra, fuisse positum, vt cuicunq; statui pro eius ratione seruiret: scilicet, ante peccatum, vbi nulla erat concupiscentia, in officium, & post etiam in remedium.

Hinc fit consequens, post diluuium non esse positum aliud præceptum, quàm prius, sed illud repetitum, & confirmatum per modum etiam benedictionis, propter necessitatẽ, quæ tunc ingruebat, sicut prius, procreandi humanũ genus, quod aquis fuerat submersum. Dominic. Sot. cit. d. 26. a. 2.

13 ¶ *Seruitus non adimit seruis ius matrimonia contrahẽdi.*]
De hac sequenti textu, in solutione quarti.

AD ARGVMENTA.

ad 1 FVISSET equidem & tunc in coeundo delectatio, sed non quanta nunc, quia nec immoderatè vt hic, sed ordinatè ibi coissent. Etenim, sicut equus lasciuus rupto freno velociùs currit, & impetuosius, quàm cum infrenatur, & detinetur à suo sessore, licet non habeat maiorem virtutem: sic & in proposito intelligendum est se habere. Verumquidem est, quòd duplex est delectatio: carnalis, & spiritualis: maior autem est delectatio Spiritus in operibus virtutis, siue quæ fiunt motu virtutis, quàm in operibus peccati, siue quæ fiunt motu peccati. Et sic bene potest concedi, quòd maior fuisset delectatio spiritus in coniũctione maris, & fœminæ in statu primo, quàm in statu moderno. Et hoc concludit argumentum. Alex. Quidam tamen opinantur, quòd in statu Innocentiæ fuisset in actu carnalis copulę tanta delectatio, vel maior, sicut modo. Ric. 2. d. 20. q. 3. soluit ad vtramque partem.

ad 2 Alij sentiunt, quòd plures genuissent filios, quàm filias, vltimò enim generati fuissent masculi, neque aliqua mulier generaretur ab vltimis parentibus, sed viri solummodo, vel saltem plures viri. Cùm autem dicitur, natura sic processisset in generando, quemadmodum eam Deus instituit. Dicendum, quòd hoc verum est ex parte generantium, non ex parte generatorum, sicut enim Deus instituit æquales diuersi sexus ad multiplicandum consimiles in specie, similiter processisset natura in generando ęquales diuersi sexus, quoad vsque sufficerent ad multiplicandum numerum electorum.

ctorum. Vnde natura processisset in generando æquales diuersi sexus vsque ad vltimos generantes (vsque dico inclusiuè) ad illos tantùm spectabat illud præceptum; Crescite &c. Rursum (cùm dicitur) in illo statu, sicut quilibet comederet, itá quilibet generaret, falsum est: non enim intenderet quilibet saluari in alio, sicut in se; cùm necessariũ esset, secundùm diuinam prouidentiam, & dispositionẽ generationem stare: non enim generatio illius status processisset in infinitum. Alex.

Ad 3 Non est simile de perfectione corporis quantùm ad staturam, & de perfectione animæ quantùm ad scientiã, quia enim anima, ad similitudinem totius sapientiæ facta, omniũ in se similitudinem gerit, vt dicit Augustinus de anima, & spiritu, nunquam peruenit ad statum cognoscendi, quantũ est de sua natura, antequam omnia videat in eo, quẽ videndo, omnia videt. Alex. Sed mirabile videtur, & præinductis contrarium, quòd idem Alex. ead. q. 89. m. 3. habet. Ità enim arguit. Vis generatiua in paruulis, quantùm ad vsum, fuisset dilata tunc, id est, in statu Innocentiæ, sicut & nunc: nec esset impotentię tunc non posse generare ante tempus præfinitum à natura, sicut nec nunc. Similiter videtur de vi motiua in alijs, & alijs membris. Tenens autem, quòd si primi parentes genuissent filios in statu Innocentię, sicut quorundam animalium fœtus, statim cùm nati fuerint, habent vsus, & officia membrorum: & illi similiter habuissent: vnde statim gradi possent, & matres sequi, & iuxtà congruẽtiam opportunitatis illius status aliqua officia membrorum exercere, respondet, quòd non est simile: virtus enim generatiua habet à natura determinatum tempus, & statum exitus sui in esse: quia antequam homo sit perfectus ætate conuenienti, & virtute sufficienti, non potest exire in actum generatiuæ. Vnde actus iste non est nisi hominis perfecti. Vnde Philosophus, vnumquodq; perfectum est, cùm attingit proprię virtuti. Secundum autem philosophum tunc dicitur aliquid attingere propriæ virtuti; quando producit in

esse tale, quale ipsum est. Et hoc insinuatum est Gen. 1. cùm dicitur. Crescite, & multiplicamini. Crescere enim in virtute, & statura oportet primò: & post multiplicare sibi consimile. Hæc ille. Quod minimè de Adam, & Eua verificari potest, sed de eorum filijs solùm.

ad 4 Cùm dicitur, ante institutionẽ matrimonij dictũ est, Crescite, &c. Respondetur dupliciter, quia, aut illud dictum est per anticipationem, vt determinaretur institutio perfecta humani generis, & tunc nulla est obiectio. Aut distinguendum est, quod est institutio matrimonij quantum ad rem, quæ determinatur, cùm dicitur. Masculum, & fœminam creauit eos, & sequitur, Crescite, &c. Et quantùm ad sacramentum, cùm dictum est, Hoc nunc os ex ossibus meis. Et quod præceptum est ante institutionem matrimonij, Crescite, &c. dictũ est, non quòd ante institutionem fieret, sed post. Rursum, cùm obijcitur, fornicator facit secundùm illud pręceptum Dei. Crescite, &c. dicendum, quòd ante multiplicationem humani generis fuit pręceptum, non quibuscunque, sed coniugibus, vt Adam, & Euæ, qui fuerunt coniuncti per matrimonium, statim post formationem Euæ de latere viri: vnde statim dixit Adam: Hoc nunc os, &c. propter hoc relinquet homo patrem, & matrẽ, & adhærebit vxori suæ. Et Gen. 9. Noe, & filijs cum vxoribus suis. Post multiplicationem verò humani generis, & perfectionem in Incarnatione Christi non est pręceptũ, sed indulgentia, 1. Cho. 6. Reuertimini in idipsum, & sequitur. Hoc autem dico secundùm indulgentiam, non secundùm imperium. Alex. Recogita supradicta.

ad 5 Non prætulit Augustinus cælibatum Ioannis connubio Abrahę, quantùm ad vtilitatis æqualitatem in propagatione fidelium, quia tempus Abrahę non erat tempus reuelatæ gratiæ: & tunc propagatio religionis non fiebat, nisi cũ propagatione seminis: vt dicit Amb. quando, scilicet, nemo tenebatur ad religionis obseruantiam, nisi qui fuit in domo Patriarchæ, & ideo vtile fuit tunc semen propagare; vt cum semine

ſemine propagaretur religio: & hoc fiebat per nuptias. Tēpus autem cælibatus Ioannis, fuit tempus reuelatæ gratiæ, quādo, ſcilicet, per ſpirituale ſemen, id eſt, verbi Dei fiebat propagatio melius, quàm per carnalē copulam. Vnde quātùm ad hoc æqualia ſunt: quia vtrunque ſuo tempore proficiebat ad vtilitatem, & propagationem religionis. In ſtatu autem dignitatis inæqualia ſunt, & ideo Hiero. libro contrà Iouinianum inducit rationes Teophraſti philoſophi in libro, qui dicitur Aceolus, quibus probat, quòd philoſopho nō eſt ducenda vxor: vt perſuadeat ſanctis virginibus propoſitum tenere, & nuptias non concupiſcere: eò quia magnum impedimentū ſunt in ſpiritualibus. Alb. Sed dices. Non loquitur Alb. ad mentem Auguſtini, cuius verba ſunt; Non impar meritum eſt continentiæ in Ioanne, qui nullas expertus eſt nuptias, & in Abraham, qui filios generauit. Ex quibus videtur colligi, quod virginitas Ioannis, & caſtitas coniugalis Abrahæ ſint æqualis dignitatis. Reſpondetur, meritum non ſolùm penſari ex genere actus, ſed magis ex animo operantis. Habuit autem animum Abraham ſic diſpoſitum, vt paratus eſſet virginitatem ſeruare, ſi eſſet tēpori congruū: ex quò meritum continentię coniugalis in ipſo æquatur merito continentiæ virginitatis in Ioanne reſpectu præmij ſubſtantialis, non autem reſpectu præmij accidentalis. Vnde Auguſtinus dicit in libro, de bono Coniugali, quòd Ioannis cœlibatus, & Abrahæ connubium pro temporum diſtributione Chriſto militauerunt, ſed continentiam Ioannes in opere, Abraham verò in ſolo habitu habebat. Et licet virginitas ſit melior, quàm continentia coniugalis, poteſt tamen coniugatus melior eſſe, quàm virgo duplici ratione. Primò quidem ex parte caſtitatis, ſi, ſcilicet, ille, qui eſt coniugatus, habeat animum magis paratum ad virginitatem ſeruandam, ſi oporteret, quàm ille, qui eſt actu virgo. Vnde Auguſtinus inſtruit virginem in libro de bono coniugali, vt dicat. Ego non ſum melior, quàm Abraham: ſed melior eſt caſtitas cælibum, quàm caſtitas nuptiarum. Et rationem

posteà subdit dicens. Quod enim nunc ego, melius ille egisset, si tunc agendum esset: quod autem illi egerunt, sic ego non agerem, etiam si nunc agendum esset. Secundò, quia fortè ille, qui non est virgo, habet aliquam excellentiorem virtutem. Vnde Augustinus dicit in libro de virginitate. Vnde scit virgo, quamuis sollicita, quę sunt Domini, ne fortè propter aliquam sibi incognitam infirmitatem non sit matura martyrio: illa verò mulier, cui se præferre gestiebat, iam possit bibere calicem Dominicæ passionis. D. Tho. 22. q. 152. a. 4. in solut. 1. & 2.

ad 6 Coniugatorum non est destruere bonum effectum à matrimonio, cùm igitur Deut. 21. præcipiatur parentibus facere lapidari filium contumacem; sequitur, quòd filius contumax non fuit bonum matrimonij, & idcirco oportet, quòd tantum bonum matrimonij sit filius stans sub bonitate religionis: Etenim nunquã voluit Deus iniquorũ multiplicationem, sed simul religionis propagationem, & multiplicationem: & ideo præcepit, vt crescerent. Alb. Efficiuntur clariora ex obseruatis à Doct. subt. eod. d. 26. vbi habet; hominem velle procreare prolem in specie humana est actus rectè circunstãtionabilis, & posteà, prima circunstantia, requisita ad bonitatem moris istius actus, est circunstantia finis: sicut vniuersaliter est in moralibus, & est ista, Velle procreare prolem religiosè educandam ad ampliandum cultum diuinum. Cõfirmat auctoritate Augustini 9. super Gen. Bonũ prolis (inquit) non dicitur ipsa proles: sed spes, & desideriũ, quo proles quęritur, vt religiosè educatur, vel informetur. Hæc ille.

ad 7 Matrimonium fuit in pręcepto diuino, & in tali casu adhuc posset licentia dari nubendi, quia in tali casu esset votũ irrationabile promissum, non enim potest quis vouere quod est contrà præceptum diuinum, sed ab homine hoc fieri non potest. Alb. Credidit Albertus, Neminem posse in voto cõtinentię d spensare, quoniam votum continentiæ non potest prætermitti sine hoc, quod ad contrarium voti aliquis delaba-

delabatur, quod nunquã licet. D. Tho. ead. dist. a. 4. in corp. sustinet oppositum, nec ratio Alberti valet, alioquin votum de abstinendo aliqua die determinata à carnibus non recipe ret dispensationem, aut votum de peregrinatione, quod est absurdum. De hoc sermo redibit super illud, Eccl. 26. Nõ est digna ponderatio animæ continentis.

Ad 8 Præceptum habet rationem debiti. Dupliciter autem aliquid est debitũ. Vno modo, vt impleatur ab vno, & hoc debitum sine peccato præteriri non potest. Aliud autem est debitum implendum à multitudine. Multa enim sunt multitudini necessaria, ad quæ implenda vnus nõ sufficit, sed implentur à multitudine, dum vnus hoc, alius illud facit. Præceptum igitur legis naturę homini datum de comestione, necesse est, quòd ab vnoquoq; impleatur. Aliter enim indiuiduum conseruari non posset. Sed præceptum datum de generatione respicit totam multitudinem hominum; cui necessarium est, non solùm, quòd multiplicetur corporaliter, sed etiam quòd spiritualiter proficiat. Et ideo sufficienter prouidetur humanę multitudini, si quidam carnali generationi operam dent: quidam verò, ab hac abstinentes, contẽplationi diuinorũ vacent, ad totius humani generis pulchritudinem, & salutem. Sicut etiam in exercitu quidã castra custodiunt, quidam signa deferunt, quidam gladijs decertant, quę tamen omnia debita sunt multitudini, sed per vnũ impleri non possunt. D. Tho.

Ad 9 Matrimonium ante peccatum institutũ fuit à Deo in hoc, quòd homini mulierem in adiutorium de costa formauit: & dixit eis, Crescite &c. quod quamuis alijs animalibus dixit, non tamen per ea eodem modo implendum, sicut per homines. Adam autem verba illa protulit à Deo inspiratus, vt intelligeretur matrimonij institutionem à Deo factam. D. Thom.

Ad 10 Medium virtutis accipitur secundùm proportionem circunstantiarum ad rationem rectam, & quia tempus est vna de circunstantijs, non est inconueniens aliquid esse illicitum

vno

vno tempore, quod eſt licitum, vel virtuoſum, ſi alio tempore fiat: & ideò ſi in tempore, quo Deus ob multiplicationem generis humani, vel cultus diuini homines operi coniugali inſiſtere volebat; aliquis proprio motu incorruptionem ſeruaſſet, fuiſſet in extremo diminutionis, quia abſtinuiſſet à delectabili omni, quando non debuiſſet. Sed poſteà facta multiplicatione humani generis, vel colentium Deum ſufficienti, non peccaſſet virginitatem ſeruans, etiam in lege Moyſi, vel in ſtatu naturæ integræ, ſi homo non peccaſſet, nec feciſſet contrà pręceptum: quia multiplicatio poterat fieri per alios: ſed ſuprà præceptũ. D. Tho. Alex. quoq; 2. p. q. 143. m. 8. quærit, cùm fuit datum pręceptum hoc, Creſcite &c. Gen. 1. in ſtatu naturæ conditæ, & Gen. 9. in ſtatu naturæ corruptæ, eſſet tunc peccatum in virginitate permanere, & trãſgreſſio præcepti? Reſpondet, quòd non, ſed eſſet eleuatio vltrà præceptum: ſi enim iſte contineret, per alium fieret multiplicatio, vel poſſet fieri. Et etiam eſſet eleuatio per huiuſmodi continentiam vltrà eum, cui fit pręceptum: præceptum enim ratione infirmitatis fit, ad minus in ſtatu naturæ corruptæ. Hęc ille.

ad 11 Virginitati non debetur aureola, niſi inquantùm addit quandam excellentiam ſuper alios continentiæ gradus. Si autem Adam non peccaſſet, virginitas nullam perfectionem addidiſſet ſuprà continentiam coniugalem: quia fuiſſent tunc nuptiæ honorabiles, & torus immaculatus: nulla concupiſcentiæ fœditate exiſtente. Vnde virginitas tunc ſeruata non fuiſſet: nec ei tunc aureola deberetur. Sed mutata humanæ naturæ conditione, virginitas ſpecialem decorem habet, & ideo ſpeciale præmiũ ei redditur. Etiam tempore legis Moyſi, quando cultus Dei etiam per carnalẽ actũ propagandus erat, non erat omnino laudabile à cõmiſtione carnis abſtinere. Vnde nec tali ꝓpoſito ſpeciale præmiũ redderetur, niſi ex diuino proceſſiſſet inſtinctu: vt creditur de Hieremia, & de Helia: quorũ coniugia non leguntur. D. Tho

ad 12 Patet reſponſio per ea, quæ dicta ſunt. Præceptũ enim

illud

illud respicit inclinationem naturalem, quæ est in hominibus ad conseruandam speciē per actum generationis, quod tamen non est necessariū per omnes exequi, sed per aliquos. Sicut autem non expedit cuilibet omni tempore actui generationis vacare, ità & ab eo omni tempore abstinere, maximè quando erat necessaria multiplicatio generationis, vel propter hominum paucitatem, sicut in principio, quando humanum genus cœpit multiplicari, siue propter paucitatem fidelis populi, quando oportebat ipsum per carnalē generationem multiplicari, vt fuit in veteri testamento. Et ideo consilium de continentia perpetua obseruanda reseruatum est temporibus noui testamenti, quando spiritualis populus per spiritualem generationem multiplicatur. D. Tho. Alb. verò 4.d.26.a.10. inquit, Omne, quod pręcipitur aliqua de caussa, videtur, quòd non obliget caussa illa non existente, sed cùm dicitur, Crescite & multiplicamini. si sit incrementum, & multitudo, non habet caussam, & rationem pręceptum, ergo videtur, quod tunc non obliget: Et subdit, quòd fuit præceptum affirmatiuum ex caussa determinata factum: & omnem hominem obligat quando est eadē caussa; multitudine autē existente non obligat. Hęc ille.

ad 13 Efficaciam nullam habet, Adam enim perfectionē quandam habuit personalem, nondum tamen erat natura humana totaliter perfecta nondum multiplicato humano genere. Institutus ergo fuit Adam in tali perfectione, quæ competebat principio totius humani generis: & ideo oportuit, quòd generaret ad multiplicationē humani generis, & per consequens, quòd cibis vteretur. Sed in perfectione resurgentium erit natura humana totaliter ad suā perfectionem perueniens, numero electorum iam completo, & ideo generatio locum non habebit, nec alimentorum vsus. Propter quod, & alia erit immortalitas, & incorruptio resurgentiū: & alia, quæ fuit in Adam. Resurgentes enim sic immortales erunt, & incorruptibiles, vt mori non possint, nec ex eorum corporibus aliquid resolui. Adam autem sic fuit im-

mor-

mortalis, vt posset non mori, si non peccaret, & posset mo ri, si peccaret. Et eius immortalitas sic conseruari poterat, non quòd nihil resolueretur ab eius corpore: sed, vt contrà resolutionem humidi naturalis ei subueniri posset per ciborum assumptionem, ne ad corruptionem corpus eius perueniret. D. Tho.

Ad 14 Illud mandatum datum fuit viro, & mulieri in statu Innocentiæ, sed cùm esset mandatum affirmatiuum non obligabat ad semper, sed pro loco, & tempore. Determinatio autem temporis dependebat ex reuelatione diuinæ voluntatis, quam quia Deus nondum eis reuelauerat: ideo dicit Magister, quod nondum iusserat. Ad illud, quod quæritur, vtrùm illud mandatum fuerit reuocatum. Dicendũ, quòd aliter obligabat tempore naturæ institutę, aliter nunc; Tunc enim omnes obligabat, quia omnibus erat in officium: nunc autem non obligat omnes pro eo quòd sunt multi, qui sufficiunt illud implere, alijs consilium virginitatis seruantibus. Hoc autem consilium competit statui naturæ lapsę: non autem naturæ constitutæ, quia tunc, cùm nulla esset pronitas, non esset maior virtus continere, quàm nubere, & omnes ad cultum Dei generarent: nunc autem, propter difficultatem, & arduitatem, omnino continere magnæ virtutis est, & dignitatis. D. Bon.

Ad 15 Illud verbum homini fuit benedictio, & præceptum. Benedictio, ratione potentiæ in generando. Præceptum, ratione capacitatis in ratiocinando. Bestijs autem solùm fuit benedictio, quia non sunt rationis capaces. Bon.

Ad 16 Iam dictum est, quòd matrimonium in statu Innocentiæ institutum fuit solùm in officium procreandæ prolis. Illicò post hominis lapsum mansit idem matrimonium remedium contrà concupiscentiam. In sola noua lege cœpit habere rationem sacramenti, hoc est, indicare mysterium desponsationis Christi cum Ecclesia, atque tanquã eiusdem Redemptoris instrumentum, gratiam ad idoneum eius vsum infundere. Sed aduertendum, Sacramentum bifariã accipi, vno modo,

modo, ſecundùm propriam, ſed tamen nudam rationem ſa cramenti, quæ eſt, eſſe ſignum rei ſacrę, quamuis gratiam non conferat, vt erant ſacramenta veteris legis. Et hoc pacto matrimonium etiam in lege naturæ erat ſacramentum, id eſt, myſteriùm, & ſignum ſignificans vnionem Chriſti,& Eccleſiæ futuram, per quam nos ſanctificamur. Et hoc eſt, quod ait Inno. in c. Gaudemus. de diuor. quod ſacramentum coniugij apud fideles, & infideles exiſtit. Non tamen erat ſacramentum nouæ legis, qui eſt ſecundus modus, ſcilicet, ratio perfecta ſacramenti. Ex his conſequitur, quòd matrimonium, antequam eſſet ſacramentum, quamuis eſſet perfectum perfectione naturali, vt per quod proles tum gigni poterat, tum naturalibus legibus imbui, & educari, non tamen erat omnino perfectum perfectione ſupranaturali, quæ conſiſtit in gratia Dei. Nam, & ſi poſſent tunc coniuges per conuerſionem in Deum gratiam obtinere, vt dignè poſſent filios procreare, non tamen illam gratiam virtute matrimonij nanciſcebantur ad eiuſmodi liberos,tanquã filios Dei adoptiuos, educandos. Quapropter perfectio matrimonij in lege naturæ erat materialis reſpectu perfectionis Euangelicę, quæ,ceu ſuprema forma,ei complementum adhibet, Dominicus Sot.4.d.39.a.1.

Ad 17 Conſeruatio indiuidui non poteſt ſuppleri per alium,quã per ipſummet indiuiduum,ſed conſeruatio ſpeciei ſuppletur per multos, quamuis alij maneant in continentia viduali, & virginali. Si tamen redigeretur mundus ad ita paruũ numerum hominum, quòd quibuſdam caſtitatẽ ſeruantibus, alij non ſufficerent ad ſufficientem multiplicationem hominum ad cultum diuinum: tunc matrimonialis copula omnibus illi actui vacare potentibus eſſet præceptum. Tamen iã tot creduntur ſaluati: & ità ſunt homines per mundum multiplicati, quod, ſicut dicit Auguſtinus de bono coniugali ante medium, ſi omnes vellent continere ab omni concubitu, de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta, multò citius Ciuitas Dei compleretur, & accelararetur termi-

nus

nus seculi. Ric.

ad 18 Si volumus dicere, quòd æqualis est numerus saluandorum virorum, sicut, & mulierum, solutum est argumentũ. Sed esto, quòd non sint æquales in numero, potest dici, vt videtur, quòd non fuissent in numero ęquali in statu innocẽtiæ, per hunc modum, quòd maritus diu vixisset, & accepisset aliam vxorem sua mortua: & sic fuissent in statu illo plures fœminæ. Vel, si è conuerso: plures viri, Sed quia secundæ nuptiæ non sunt modò multùm laudabiles, & multo minus tunc, ideo dico, quòd eadem persona potuit esse mas, & fœmina: nam masculus, & fœmina sunt differentię accidentales, ita quòd huiusmodi sexus non variant speciem secundùm Arist. 10. Metaph. Et sicut sexus muliebris non variat speciem hominis, sic nec hic sexus hanc personam; & tunc, qui nunc est talis sexus, potuit fuisse tunc alterius, vel è cõuerso. Vel potest dici, quòd si tunc fuissent æquales, tamẽ nunc in participatione glorię sunt in æquales numero, quia aliqua persona est mortua mulier, quæ tamen resurget vir. Et videtur, quod illud decẽs sit: quia ille sexus non requiritur, nisi propter imperfectionem: ideo non oportet istam personã resurgere in illo sexu, quia tunc omnis imperfectio tollitur: excepta beata Virgine, quæ gaudium immensum, & gloriam habebit ex sexu illo muliebri, propter specialem rationem. D. Subt. De illa præpositione, Matrimonia in linea recta in infinitum prohibentur, tres extant opiniones. Prima affirmat, ità quòd, si Adam modò resurgeret, cũ nulla posset matrimonium componere. Quare Enoch, qui in fine mundi cum Elia appariturus est, cum nulla contrahere fœmina poterit: quoniam Noe, ex quo omnes originem trahimus, eius fuit soboles: & censetur communis opinio. Altera est Caetani 22. q. 154. a. 9. tenet iure diuino solum prohiberi vnum gradum in linea recta, scilicet, parentum, & natorum. Tertia, quę est Dominici Sot. 4. d. 40. a. 3. tenet, quòd etiam inter auum, & nepotem ius naturæ matrimonium cohibet: in infinitum verò huiusmodi impedimentum progredi,

di, ridiculum est opinari. De altera verò, scilicet, Soli nunc electi fuissent in statu innocentiæ nati. Doct. subt. partem affirmatiuam docet. Cùm verò dicitur, aliqui nunc electi ex reprobis nati sunt. Respondet, quòd homo numero idẽ, non solùm quantum ad animam, sed etiam quantum ad corpus organicum potuit esse filius diuersorum, verbi gratia, Adæ, & Abrahæ, & per consequens, qui modo est filius reprobi, potuit esse filius electi, vt filius Diocletiani potuit esse filius alterius. At.D.Tho. Quolib. 5. a. 8. Impossibile arbitratur eundem filium nasci, siue sit alius pater, siue sit alia mater, quemadmodum non est idem sigillum in numero, siue sit alia cæra, siue sit aliud corpus sigilli, ex cuius impressione cæra sigillatur, propterea tenet, quòd in statu innocentiæ non omnes, qui nunc sunt electi, nati fuissent, & multi, qui nunc sunt damnandi, nati essent, licet tunc non damnarentur. Nam multi filij vnius patris, ex pluribus vxoribus nati, saluantur, vt patet de filijs Iacob, multi etiam ex fornicatione, vel ex adulterio nati, alioquin eis frustrà sacramẽta salutis adhiberentur, multi quoq; ab hæreticis, & paganis geniti, ergo aliqui nunc saluantur, qui, primo homine nõ peccãte, minime nascerentur. Nec tamẽ Dei prędestinatio falleretur, quia Deus prędestinauit homines, habens scientiã futuri euentus. Quod autem aliqua persona resurgat vir, quæ mortua sit mulier, ridiculum puto.

ad 19 Casus non est admittendus, quia claudit incompossibilia, scilicet, quòd Deus pręceperit, vt de facto præcepit, primis parentibus, Crescite, & replete terram, & quòd Euam talis complexionis fecerit, vt esset inepta ad generationem masculorum. Repugnant enim hæc duo adinuicem, quoniã ex primo, sequitur oppositum secundi, & ex secundo, oppositum primi. Nam si ipsi primi parentes præceptum acceperunt, vt generarent, ex seipsis repleturos terram, oportuit Euam esse fœcundam vtriusque sexus; alioquin iam non ex Adam, & Eua, sed vna alia necessariò requisita, repletio esset terræ, vt à primis parentibus, quoniam illa alia esset prima

ma mater masculorum. Præterea, incompossibile est primis parentibus, vt sint imperfecta principia imperfectione priuationis naturalis, quoniam, vt dicitur in 2. Metaphys. perfecta principia naturaliter sunt ante imperfecta. Constat autem, quòd talis casus ponit parentes primos principia imperfecta humanæ speciei imperfectione naturalis priuationis, quoniã essent priuata naturali fœcunditate masculorũ.

Dominamini piscibus maris, & volatilibus Cæli & vniuersis animantibus, quæ mouentur super terram.

ARGVMENTA.

1 RECTVS ordo esset, vt boni dominarentur malis, vnde Augustinus 19. de Ciuit. Dei, Naturalis ordo hoc præscribit: itã enim Deus hominẽ condidit: inquit enim, dominetur piscibus maris, & volatilibus cæli: rationalem factum ad imaginem suã noluit nisi irrationabilibus dominari. Inde primi iusti pastores pecorum magis, quàm reges hominum constituti sunt: vt insinuaret Deus, quid postularet ordo creaturarum, quid exigat meritum peccatorum, Et prouerb. 14. dicitur; Iacebunt impij ante portas iustorum: & super eos erit vir bonus. Cum ergo oppositum appareat, Eccl. 10. Est malum, quasi per errorem egrediens à facie principis, Vidi stultum positum in dignitate sublimi, & diuites cadere deorsum: vidi seruos in equis, & principes ambulantes super terrã. Sequitur, quòd non sit ordo in vniuerso. Alex. 2. p. q. 17. m. 2.

2 Per generationem homines multiplicantur: sed multiplicatis dominis necesse est fieri possessionum diuisionem, ad euitandam confusionem dominij. Ergo cùm homo sit institutus dominus animalium, facta multiplicatione humani,

generis per generationẽ, secuta fuisset diuisio dominij. Quod videtur esse contrarium iuri naturali, secundùm quod omnia sunt communia, vt Isid. dicit. Non ergo fuisset generatio in statu innocentię. D.Tho. 1.p.q.98.a.1.arg. 3.

3 In statu innocentiæ non fuit datum dominium homini, nisi quantum ad irrationalia. Iuxtà illud, Dominamini piscibus, &c. sed cùm homo fiat irrationalis solùm per peccatũ, iuxtà illud. Cũ in honore esset non intellexit, &c. Ergo in statu innocentiæ, vbi nullum fuisset peccatum, non fuisset ibi aliquod dominium, nec aliquis principatus. Aegid. secundo d.44. q. 1.a.3.

4 Omne, quod impedit matrimonium, vel est de iure naturali, vel positiuo: sed seruitus nec habet esse de iure naturali, nec de iure positiuo, quia illud, quod est contrà naturam non habet esse de iure naturali: sed seruitus est cõtrà naturã, quia secundùm beatum Greg. Deus dixit primis hominibus, Dominamini piscibus maris, &c. & non dixit, Dominamini hominibus, quia contra naturam hominis primò institutam est, vt homo homini vellet dominari. Nec de iure positiuo, quia secundùm Tul. ius positiuum descendit à iure naturali: ergo seruitus non impedit matrimonium, Tho. Argent.4.d.36.a.3.

5 Per procreationem homines multiplicantur, sed multiplicatis dominis, necessarium est fieri possessionum diuisionem, ad euitandum confusionem dominij: cùm ergo homo sit institutus dominus animalium, facta multiplicatione humani generis per generationem, secuta fuisset diuisio dominij; sed hoc videtur esse contrarium iuri naturali, vt habetur in littera huius capitis, vbi inter species iuris naturalis ponitur cõmunis omniũ possessio: ergo videtur, quòd procreatio filiorũ per carnalẽ propagationẽ non sit naturalis, seu de Iure naturali. Ioan. de Tur Crem. d. 1. Can. Ius autẽ.a.3.

6 Homo non est aliquo iure dominus omnium, quæ sunt in mundo, Etenim, aut illi naturali iure conueniret, aut diuino, aut humano, Non naturali, quia vniuersale dominium

conceſſum eſt ei à Deo in eius creatione. Neque prorſus diuino, quoniam tunc iure charitatis eſſet homo dominus cuiuſcunq; rei indigeret: eademque charitate amiſſa, eodē decideret iure: nam Deus ſolis amicis ſuis condecet bona ſua elargiri. Conſequens autem eſt falſum, & contrà humanum morem, etiam Chriſtianorum, in quibus multi iuſti rerum egeſtate præmuntur, omnium dominio orbati, multique contrà iniqui, & praui bonis huius mundi, ſecundùm leges, quæ à diuina regula non exorbitant, potiuntur. Quòd autem iure merè humano non ſit homo dominus, patet, quoniam antequam leges humanæ eſſent, Deus noſtro generi indulſerat rerum dominium, quod fundamentum eſt humani iuris, quo earum dominia diuiſa ſunt. Secundo arguitur: Homo non eſt dominus elementorum, neq; cælorum, quia illa non ſunt nominata. Gen. 1. vbi homo conſtitutus eſt rerum dominus. Dominic. Sot. de Iuſt. & Iu. lib.4.q.2.a.1.

7 Hæc bona tēporalia Deo auctore in gratiam humani generis ſunt creata, nobiſque in vſum indulta, ergo legitimus eorum vſus propiùs ad perfectionem accedit, quam omnimoda eorum abiectio, ergo vicinius accedit ad perfectionē vſus temporalium, quam omnimoda eorū abiectio. Dom. Sot. eod. lib. 7. q. 5. a. 1.

NOTABILIA.

1 IN homine quodam modo ſunt omnia. Et ideo ſecundùm modum, quo dominatur ijs, quæ in ipſo ſunt, ſecū dùm hunc modum competit ei dominari alijs. Eſt autem in homine quatuor conſiderare, ſcilicet, rationem, ſecundum quam conuenit cū Angelis: vires ſenſitiuas, ſecundùm quas conuenit cum animalibus: vires naturales, ſecundùm quas conuenit cū plantis: & ipſum corpus, ſecundùm quod conuenit cum rebus inanimatis. Ratio autem in homine habet locum dominantis, & non ſubiecti dominio. Vnde homo angelis non dominabatur in primo ſtatu. Et quod dicitur omni

omni creaturæ, intelligitur, quæ non est ad imaginem Dei. Viribus autem sensitiuis, sicut irascibili, & concupiscibili, quæ aliqualiter obediunt rationi, dominatur anima imperando. Vnde in statu innocentiæ animalibus alijs per imperium dominabatur. Viribus autem naturalibus, & ipsi corpori homo dominabatur, non quidem imperando, sed vtendo. Et sic etiam homo in statu innocentiæ dominabatur plantis, & rebus inanimatis, non per imperium, vel immutationem, sed absq; impedimento vtendo eorũ auxilio. D. Tho. 1.p.q.96. a. 2.

2 Cùm dixit Deus Crescite &c. & Dominamini &c. possumus intelligere datum fuisse hominibus triplicem principatum. Primò super terram, id est, super elementum terrę, vt terra non rebellaret eis, nec generaret spinas, & tribulos in eorum malum; vt sicut diuina prouidentia custodiuisset eorum corpora, vt nihil eis esset nociuum, sic custodiuisset eorum opera, & eorum agriculturam: vt terra nihil produceret illi agriculturę nociuum. Ideo dicit Augustinus super Gen. quòd agricultura, quæ nunc est ad laborẽ, tunc fuisset ad solatium. Ad laborem enim est nunc, quia oportet spinas, & tribulos euellere, quæ tũc non oportuisset, cùm post peccatum dictum sit: Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea: spinas, & tribulos germinabit tibi. Bene ergo dictum est: Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subijcite eam; quia tunc terra fuisset omnino subiecta suis cultoribus. Secundùm autem dominiũ, quod fuit datum primis parentibus, fuit super carnem, quæ producta erat de terra, vt in subiectione terræ possit intelligi, tã subiectio terræ, quæ est elementum, quàm subiectio carnis, quæ facta est ex terra: quia caro nostra sic fuisset pro illo statu subiecta nobis, quòd nihil insurrexisset in carne, quod obuiasset bono naturæ, vt ægritudines, & mali humores: & nihil quod obuiasset bono moris, cuiusmodi sunt concupiscentiæ, & insurrectiones carnis: quia secundùm August. ipsa genitalia obediuissent nobis. Tertium autẽ dominium,

quod fuit datum homini, fuit datum super omnia alia animalia, quia dictum fuit ei: Dominamini piscibus maris &c. Credibile est enim, quòd omnia ista dominia fecisset in nobis illa originalis iustitia, per quam omnia inferiora fuissent subiecta nobis. Terra ergo tanquam nobis inferior non rebellasset nobis, caro tanquam inferior animæ, non rebellasset animę; omnia autem alia animalia fuissent omnino subiecta homini, & obediuissent homini prout eius ratio dictasset. Adam ergo peccante, & appetente propriam excellentiam, & proprium dominiũ, quod non debebat, perdidit dominium, quod habebat. Rebellando enim suo superiori, omnia sua inferiora rebellauerunt sibi, vt suprà probabatur per Augustinum: Terra ergo incepit rebellare, & incepit in opere hominum spinas, & tribulos generare. Caro enim incepit rebellare, quia statim vidit in membris suis aliam legem repugnantem legi mentis suæ. Animalia alia inceperunt rebellare, quia facta sunt sicut syluestria, & videntes homines non solùm eis non obediunt, sed quantùm possunt ab eis fugiunt: & si ad eos veniunt, hoc faciunt magis ad nocendum, quàm ad proficiendum. Et si aliqua habemus domestica, hoc est, ex quadam assuetudine, quia assuescimus ea admodum nostrum, & domamus ea: quia sæpe faciendo adgeneratur in eis quędam cõsuetudo, quæ est altera natura. Aeigid. 2. d. 22. q. 1. a. 2. dub. 3. later.

3 Sicut oculus sanus à Sole non læditur, sed cum efficitur lippus, statim offenditur, non propter mutationem factam in Sole, sed in oculo; ita, quòd animalia noceant, vel offendant hominem, non est propter nouam potentiam eis datã, sed propter dignitatis præsidentiam ab homine amissam. Aliter enim ordinantur animalia ad hominẽ secundùm statum innocentiæ, aliter secundùm statum naturę lapsæ. Secundùm statum innocentiè ordinantur ad hominem secundùm rationem quadruplicem. Prima ratio est, ad manifestandum eius imperium, quod manifestarent, dum ei per omnia obedirent. Secunda, ad decorandum hominis habitaculum:

culum: perpulchrum enim erat habitaculum hominis animalium multiplicatione, non solùm arborum decorari. Tertia, ad excitandum hominis sensum, vt in ipsorum animaliũ naturis diuersis videret homo multiformitatem sapientiæ conditoris. Quarta, ad moderandum eius affectum, vt dũ homo videret animalia, secundùm rectitudinem suæ naturę currere, & amare illud, ad quod naturaliter facta sunt, ex hoc excitaretur ad amandum Deum. Et propter has rationes, non solũmodo fecit Deus iumenta, sed etiam bestias, & pecora: omnia enim faciunt ad hominis vtilitatem secundùm rationes prędictas. Secundùm statum naturæ lapsæ ordinantur ista animalia ad vtilitatẽ hominis: sed aliter bestiæ, & aliter iumenta, & pecora. Iumenta enim, & pecora ordinantur ad releuandum hominis indigentiam, quantũ ad cibum, & quantum ad vestimentum, & quantum ad obsequium, sicuti sunt equi, & asini, & quantùm ad solatium, sicut quædam aues, & catuli, & similia, & sic facta sunt propter hominem ratione quadruplici. Similiter animalia, siue bestiæ noxiæ ordinantur ad hominem secundùm quadruplicem rationem, & vtilitatem, quam ponit Augustinus sũper Gen. ad litt. lib. 3. dicit enim, quòd, aut pœnaliter lædunt, aut salubriter exercent; aut vtiliter probant, aut ignoranter docent. D. Bon. 2. d. 15. a. 2. q. 1.

CONCLVSIONES.

1 CQVISITIO *eorum, quæ cælo, terra, marique capiuntur, quæ in nullius tamen sunt bonis, est de iure naturali.*] Manifesta est, quia tali acquisitione vendicat homo id, quod naturaliter est suum. Sunt autẽ homini subiecta omnia animalia, & aliæ creaturę, Gen. 1. pręsit piscibus &c. Dominamini piscibus &c. Additum autem est; quæ in nullius sunt bonis, quod intelligitur nec re, nec spe, quod dicitur propter hęreditatem iacentem, quæ spe est in bonis ali-

cuius. Ioa. de Tur. Cre.d.1.Can. Ius autem. a. 7.

2 ¶ *Non est nimium populus à venatione cohibendus.*] Venatio iure gentiũ communis est; nempe, vt fera, & auis, quę à nemine capta prius fuerat, in ius transeat capientis. Vnde Arist. 1. polit.c.5. Venatoriam, partem vult esse rei bellicæ. Et fundatur hoc ius in illo dominio Gen. 1. hominibus datum in cuncta animalia terræ, & volatilia cæli, atque aquarum natatilia. Nihilominus verò triplici de caussa iurè venatio vetatur. Primùm, & si venationis locus communis sit Ciuitatis, aut oppidi, vetari licitè potest à principe, & à domino per viam gubernationis: nam feræ, ac pisces non solùm ornamento sunt, & decori Reipublicæ, verùm & necessitati seruiunt; ob idque non est vulgi temeritati venatio committenda: sed debet ordine, ac lege fieri ne dispereat. Secundò, princeps etiam, cõmunia loca reipublicæ potest aliquot proprio vsui dicare: neque ad hoc (vt quidam autumant) requiritur consensus populi. Iustum quippe est, vt pro sua dignitate gràtia recreandi animi venationẽ habeat paratam. Prætereà, quoniam apros, ac ceruos, & id genus bestias, non condecet a plebeis venatu impeti, sed, vt reseruentur ingenuis, qui preliorũ simulacra aduersus eas meditentur. Hoc autem non est hic absque admonitione silendum, quod non est eadem ratio in magnatibus ad custodiendam sui gratia, vetandamq; venationem, quanta in principe: etiam si cum suis iuribus eam fuerit ipsis largitus. Nam Rex potest, exempli gratia, in toto Regno decem, aut duodecim loca sibi reseruare: & forsan non posset bis, aut ter centum. Si autem magnatum singuli in suis oppidis, aut territorijs plura haberent loca custodita, grauamen Regno fieret intollerabilius. Sunt enim feræ, aues, & pisces de iure gentium communes: vt locis Instit. & ff. de rer. diui. citatũ est, & ideo non est nimiũ populus à venatione cohibendus, quando quidem libertatem etiam habeat illo modo, tum animum recreandi, tum, & quæritandi victũ. Sed tertio modo custoditur venatio: quia est in loco, non communi oppidi,

di, ſed proprio ipſius domini, quo ſuam cuſtodit venationem. Nam, vt habetur locis proximè citatis de rer. diuiſio. poteſt fundi dominus prohibere, ne quis venationis gratia illud ingrediatur. At verò in his omnibus primùm omniū, vt de ſyluis dicebamus, cauendū eſt, ne pœnæ acerbę ſtatuantur: quia illud non exiſtimatur furtum, aut latrocinium, perinde, ac dum domus, aut burſæ compilantur. Quare profectò crudele eſt pœna corporali plecti ingredientes loca vetita venationis gratia. Sed ſatis eſt, ſi duplum, aut triplum ſoluerent, & plagas, inſtrumentaque perderent. Dominic. Sot. de Iu. & Iu. l. 4. q. 6. a. 4.

QVAESITA.

1 CVm omnia vitam habentia in quantum huiuſmodi referantur ad hominem, cur diſtinctè agit de terræ naſcētibus, & animalibus ſecundū quòd hæc ordinātur ad hominem? Quoniam, & ſi conueniant animantia cum terræ naſcentibus in vita, nihilominus diſtinguuntur in hoc, quòd animantia ſuper addunt perfectionem animæ ſenſibilis: vnde, & animantia dicuntur, & ideo aliter ordinantur ad hominem terræ naſcentia, quàm animantia; nam terræ naſcētia ordinantur ad vtrunque, animantia ad hominem tantùm. Alex. 2. p. q. 55. m. 6.

2 Cùm priùs dixerit de productione terræ naſcentiū, quàm animalium, cur non prius hæc ad hominem retulit, ſed poſterius? prius enim dixit, Dominamini piſcibus, &c. Et poſt ſequitur. Ecce dedi vobis, &c. Idcirco ordo mutatus eſt in fieri ipſarum rerum, & in relatione ipſarum ad hominem: quoniam progreſſus in fieri erat ſecundùm imperfectum, & perfectum, quouſque ad perfectionem eſſet deuentum: ordo verò in ſubiectione ad hominem à magis perfecto tendit ad minus perfectum: animantia enim ſubijciuntur homini: terrę naſcentia homini, & animantibus: & ideo dixit. Ecce dedi vobis in eſcā, & cunctis animātibus terræ. Alex. eo. loci.

3 Cur poſt conditionem hominis recapitulat omnia vitam

habentia, ad hominem referendo, siue ordinando, & non facit mentionem de luminaribus: cùm tamē, & ipsa propter hominem facta sint? De ordine luminarium non facit hic mentionē: non quia non ordinentur ad hominem: sed quia non ordinata sunt secundum subiectionem: hic enim loquitur de ordine subiectionis, quo subiecta fuerunt animantia, & terræ nascentia homini: sed luminaria non sic: sed subijciuntur Deo, vt secundùm nutum eius moueantur: referuntur autem ad hominem in eo, quod dicitur, Erunt in signa, & tempora. Alex. eo loci.

AD ARGVMENTA.

Ad 1 DVplex est ordo, manifestus, & occultus. Manifestus, cùm boni præferuntur malis: occultus, cùm è conuerso mali præferuntur bonis: hoc enim est ad probationem bonorum. In præsenti est occultum iudicium, sed in futuro erit manifestum. Alex. Qui etiam obijcit, Creaturæ irrationales potestatem habent nocendi rationalibus: sed ordine naturæ præfertur rationalis irrationali: ergo non est ordo in vniuerso, cùm è contrario fiat: quod enim nocet habet potestatem super alterum, cui nocet. Respondet, Creaturæ irrationales potestatem habent nocendi rationalibus, & in hoc præferuntur eis: hoc autē non est ex prima institutione, qua dictum est de homine, vt præsit volatilibus cęli, &c. Sed est ratione pœnę peccati: vt quia non seruauit homo voluntariam subiectionē, & debitā respectu sui superioris: nec debita subiectio seruaretur ei à suo inferiori. Hæc ille.

Ad 2 In statu isto, multiplicatis dominis, necesse est fieri diuisionem possessionum; quia communitas possessionis est occasio discordiæ, vt philosophus dicit in 2. Polit. sed in statu Innocentiæ fuissent voluntates hominum sic ordinatæ, quòd absque omni periculo discordiæ, communiter vsi fuissent, secundùm quòd vnicuique eorum competeret, rebus, quæ eorum dominio subdebantur, cùm hoc, etiam modò, apud multos bonos viros obseruetur. D. Tho.

Tria

ad 3 Tria ſunt genera principatus; Etenim, vel eſt principatus deſpoticus, ideſt, ſeruilis; quemadmodũ homo præeſt ſeruis, & beſtijs: vel politicus; ſecundum quòd quis præeſt ſecundùm certas leges, & ſecundùm certa pacta, prout princeps ciuitatis præeſt ciuibus: quia ſunt aliquę leges, aliqua pacta, ſecundum quæ ciues debent regi à principe ciuitatis: vel Regius, quod eſt pręeſſe alijs ſecundùm arbitrium. In eadẽ domo reperiuntur omnia iſta genera principatus. Nã pręeſt pater filijs principatu regio, ideſt, ſecundùm arbitrium. Et præeſt vir vxori principatu politico, id eſt, ſecundum conditiones quas requirit coniugium. Et præeſt ſeruis, & beſtijs principatu deſpotico, id eſt, ſeruili. Idẽ enim homo in vna, & eadem domo eſt pater, vir, & dominus. Omnes iſti principatus in ſtatu innocentiæ fuiſſent, politicus quidem, qui eſt viri, & vxoris: Nam illo ſtatu vir præfuiſſet ei, non quocunque modo, ſed ſecundùm conditiones, quas requirit coniugium, hoc autem eſt præeſſe politicè. Regius verò, quia tunc pater pręfuiſſet filijs. Nec dicas, etiam principatus paternus debet eſſe ſecundũ quaſdã conditiones, quia non debet pater regere filios, & principari eis quocunque modo: quia non debet vti filijs, vt ſeruis, & idcirco debet dici politicus. Quoniam principatus filiorum magis fundatur in amore, quàm principatus vxorius. Chara hinnula (inquit ſapiens, ſed charior hinnulus. Et quia amare idem eſt, quod velle bonum: principatus paternus, qui fundatur in amore, debet dici ſecundũ voluntatem, & ſecundùm arbitriũ, & propterea Regius. Deſpoticus autẽ, non quidẽ fuiſſet inter hominem, & hominem, quia huiuſmodi principatus propter peccatum inductus eſt, ſed fuiſſet reſpectu animalium. Aegid.

ad 4 Conceſſo toto argumento, nihil habetur contrà veritatẽ, quia veritas non ponit ſimpliciter, quòd ſeruitus impediat matrimonium, ſed ſeruitus, vt ignorata à perſona libera, vt habetur de coniugio ſeruorum, in multis capitulis illius tituli. Ità quòd ſi aliquis liber credit matrimonium contrahere

cum

cum libera, & contrahit cum ancilla, & aliqua libera credit contrahere cum libero, & contrahit cum seruo, nullum est matrimonium. Tho. Argent. Potiùs colligitur ex superiori sententia, scilicet, Crescite, &c. seruitutem non adimere seruis ius matrimonium contrahendi, quominus, si etiam inuitis dominis illud contrahant, solidum sit, & legitimum. Enimuerò seruitus humano iure, scilicet, gentiũ introducta est. Ius autem positiuum naturali non obstat. Est autem nõ tantùm hominibus, verùm, & cunctis animantibus à natura inditum, vt quemadmodum per alimoniam propria indiuidua sustentant: ità, & per generationem speciem propagando conseruent, quæ quidem generatio inter mortales, vt ex superioribus constat, nisi per matrimonium non fit legitime; ergo sicut domini cohibere seruos nequeunt, quominus alimenta sumant, & somnum capiant, atq; alia faciant, quæ ad vitæ sustentamentum necessaria sunt, ità, neque arcere eos à matrimonio possunt, quin si cõtrahant, validum sit, & firmũ. Hanc rationem, quæ S. Thomę, & Theologorum est, Ricardus dist. 35. art. 4. eneruare conatur. Ait si quidem falsum esse, seruitutem tantùm iure gentiũ, & humano introductã: quippe cùm philosophus 1. Polit. homines elegantioris ingenij cæteris hebetibus, ac rudibus, qui viribus corporis valent, dominari autumet. At vero, vt libro 4. de Iustitia, & iure q. 2. a. 2. diximus, sub illa Aristotelica sententia obscurus intellectus latet, nisi prudenter legatur. Illa quippè naturalis seruitus longè à legali distat. Rudes enim homines, & qui non tam ingenio, quàm corpore valent, non sunt sic elegantiorum serui, vt mancipia, immo seruitus illa libertatem non excludit, sed tenetur parere elegantioribus quantùm ad doctrinam, & eruditionem propter suum ipsorum propriũ bonum, teneanturq; illis vicissim de honestate seruire. Quare neque ipsi, neque sua bona sunt aliena, vt ab elegãtioribus possideantur. De qua vtique seruitute in præsentiarum nõ loquimur: sed de alia legali, de qua habetur Instit. de iure personarum, & ff. de statu hom. l. libertas, vt qui bello capitur,

tur, aut seipsum vēdidit, seruus sit, id est, heri mancipium, & possessio: quæ quidem proculdubio iure gentium introducta est post peccatum, cùm in primæua hominum conditione omnes fuerint liberi conditi. Hinc ergo ratio nostra originem ducit, nempè, quòd, quem admodum ius gentium, diuisionem faciens rerum, quarum possessio natura integra communis erat, efficere nequiuit, quominus in extrema necessitate ipsa acclamante natura, possessio earum rerum sit egentibus communis: ità ius seruitutis non potuit hominibus ius naturæ adimere, conseruandi tum propria indiuidua, tum & per matrimonia, propriam speciem. Dominic. Sot. d. 35. a. 2.

ad 5 Distinctio ipsa maris, & fœminę, quæ ad generationis naturalis officium noscitur instituta, demonstrat procreationem filiorum naturalem esse. Argumentum verò diluitur responsione eadem, qua & secundùm.

ad 6 Dominium rerum fuit homini à Deo donatum, ergo nō est ei naturale, consequentia nulla, quoniam fuit nō tanquam naturæ adhibitum, sed tanquam naturæ debitum: vt dictum est super illud, Faciamus ad imaginē, Conc. 22. Et licet substantiæ cælorum non sit homo dominus, vt possit eos altera re, est tamen dominus, quia eis vtitur tanquam domicilio, & ad alia naturalia commoda. Et multò meliùs est elementorum dominus, vt aeris, ad respirationem, & maris, ad nauigationem, & terræ, ad culturam, & ignis pariter ad metheoras impresſiones. Dominic. Sot.

ad 7 Argumentum concludit, quod si in eo statu hominum genus perstitisset, in quo Deus illud condidit, nihil periculi ab huiusmodi bonis nobis immineret, sed potius ad inflammandum diuinum amorē nobis essent obsequio: atq; adeo tunc, neque castitas virtutis munus esset, neq; verò paupertas. At tamen post lapsum eiusdem nostri generis, illa, quę nobis salubria erant, facta sunt nocua, non quò res ipsę naturas suas mutauerint, sed quòd nos nostram deprauauimus. Sicuti vinum, quod sanis vsui est, ægrotis est nocuū. Inedia ve

rò

rò, quę firmis, validisq; hominibus nocet, febrem patientibus medella est. Dominc. Sot.

Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, vt sint vobis in escam, & cunctis animantibus terræ.

ARGVMENTA.

1 LLA, quæ fecit Deus propter hominem sustentandum, fecit perfecta, & completa in genere suo: vnde arbores perfectas fecit, & fructu abundantes, quod patet per hoc, quod exposuit illas humano vsui homine formato. Gen. 1. Ecce dedi vobis &c. & 2. Ex omni ligno paradisi comede. Ergo, cùm maior cura fuerit Deo de homine, & de eius perfectione, quàm de perfectione huiusmodi creaturarum: videtur, quòd fecerit hominem perfectum scientia, & virtute, penes quæ attenditur eius completio. Et ita Adam fuit in gratia creatus. Alex. 2. p. q. 90. m. 1.

2 Magis est necessaria homini salus spiritualis, quæ est æterna, quàm salus corporalis, quæ est temporalis: Sed Deus ab initio mundi prouidit homini ea, quæ sunt necessaria ad salutem corporalẽ, tradens eius potestati omnia, quæ erant propter hominem creata: vt patet Gen. 1. Ergo etiam lex noua, quæ maximè est necessaria ad salutem spiritualem, debuit hominibus à principio mundi dari. D. Tho. 1 2. q. 106. a. 3. arg. 3.

3 Quod enim brutis animalibus suo ordine congruat dominium, vt putà, herbarum, videtur manifestum, cùm, vt legitur Gen. 1. concessę illis sint in pabulũ. Quin videtur dux apũ dominium in suum gregem obtinere: & inter grues illa, quę aciem ducit, apparet cęterarum esse reginam. Et inter feras

ras ferocissimus leo videtur dominari reliquis bestijs: & acci piter dominatum pariter gerere in miseras aues. Dominic. Sot. de Iust. & Iu. lib. 4. q. 1. a. 2.

4 Iuri naturali nullum humanũ contrauenire potest, quòd autem bona huiusmodi in cõmune possideantur, constitutio est naturalis iuris, vt patet Gen. 1. vbi homini in cõmune cõcessa est rerũ possessio, idemque affirmat isid. lib. 5. quod refertur d. 1. c. Ius naturale. Neque verò tunc tantùm integra natura, verùm & postea iam corrupta simile legimus. Gen. 9. Noe dictũ, & filijs eius, Crescite, & multiplicamini, & ingredimini super terrã, & implete eam. Vbi Deus nihil videtur voluisse fore diuisum. Dominic. Sot. eod. q. 3. a. 1.

5 Vita est nobis cum cęteris animantibus cõmunis: quam ob caussam commune pabulum nobis ipsisque initio statim Gen. Deus contulit, vbi ait: Ecce dedi vobis omnem herbam &c. vt sint vobis in escã, & cunctis animantibus terræ, omniq; volucri cæli. Ergo, & natura ipsa, & eius auctor Deus, prohibuisse videntur cunctorum animalium occisionem. Deinde, si illa fas esset occidere, vnus eorũ vsus foret, vt nobis essent in cibum: hoc autem videtur crudelitatem quandam, ac fœditatem animorum arguere: vt, scilicet, carnibus, in quibus fuit anima viuens, vescamur: nam hac de caussa fertur ante diluuium non fuisse talis vsus permissus: quia neque in principio Genesis concessus alius esus legitur, quàm herbarum: ergo non omni culpa vacare videtur, animalia in talem vsum interficere. Idem eod. l. 5. a. 1.

NOTABILIA.

1 SINE præiudicio melioris sententiæ dicendum, quòd animalia erant in paradiso subiecta hominis imperio, concorditer ad inuicem, & obedienter ad hominem viuentia. Homine autem per peccatum recedente, & declinante à sui superioris obedientia, iustum erat, vt ordine naturali sibi subiecta sentiret aduersum se per inobedientiam contumacia, per quam iustitiam, & caro facta est rebellans spiritui,

tui, & quæ exteriùs ratione carent, repugnantia ipsi homini. Non tamen amisit homo naturalem potestatem dominij, id est, rationis imperatiuam potestatem: sed sicut potestas eius est infirmata, & per peccatum vitiata; ità ipsa quoque ratione carentia, labente homine, sunt deteriorata, & ad obediendum imperanti rationi minus habilia, & minoris mansuetudinis, & maioris crudelitatis. Quod patet per hoc. quòd ante peccatum animalia animalium esu non viuebant: vnde Gen. 1. Ecce dedi vobis omnem herbam &c. Ibi dicit glossa Bedæ. Patet, quòd ante peccatū hominis, terra nihil noxium protulit, non herbam venenatam, non arborem sterilē: omnibus enim herba, & ligna data sunt hominibus, & volatilibus, & animantibus terræ in escam. Vnde patet, quòd tunc animalia animalium esu non viuebāt, sed concorditer herbis, & fructibus vescebantur. August. tamen videtur dicere contrarium primo, contra Manichæum, dicens: Hinc quiuis admoneri debet, non carnaliter hæc esse intelligenda, quia herbæ virides, & ligna fructifera omni generi bestiarum, & omnibus volatilibus, & omnibus serpentibus (Gen. 1.) dantur in cibum: cùm videamus accipitres, & miluos, & aquilas non pasci, nisi carnibus. Resp. Intellectus August. referendus est ad statum post peccatum, quia ante esu animalium non sustentabantur. Quòd autē animalia erant domestica & mansueta ante peccatum, patet ex glossa supra dicta quæ est. In testimonium primæ creationis legimus, aues viris sanctis seruiuisse; & rictus bestiarum, & serpentū venenum cessisse, sicut experimento scitur de santo Ruberto, in cuius insulam aues intrantes domesticæ, & mansuetæ fiunt: exeuntes autem fiunt syluestres. Alex. 2. p. q. 93. m. 2. Cæterùm, D. Tho. 1. p. q. 96. a. 1. ad 2. hoc omnino reputat irrationabile. Quidam dicunt, quòd animalia, quæ nūc sunt ferocia, & occidunt alia animalia, in statu illo fuissent mansueta non solùm circà hominem, sed etiam circà alia animalia. Sed hoc est omnino irrationabile. Non enim per peccatum hominis natura animaliū est mutata, vt, quibus

nunc

nunc naturale est comedere aliorum animalium carnes, tūc vixissent de herbis, sicut leones, & falcones. Nec Glossa Bedę, Gen. 1. dicit, Quòd ligna, & herbæ datæ sunt omnibus animalibus, & auibus in cibum, sed quibusdā. Fuisset ergo naturalis discordia inter quędam animalia. Nec tamen propter hoc subtraherentur dominio hominis, sicut nec nunc propter hoc subtrahuntur dominio Dei, cuius prouidentia hic totū dispensatur. Et huius prouidentiæ homo executor fuisset; vt etiam nunc apparet in animalibus domesticis. Ministrantur enim falconibus domesticis per homines gallinę in cibum. Hæc ille.

CONCLVSIONES.

1 HOMO *dominabatur etiā creaturis insensatis*.] Si enim animalia subijciebantur dominationi hominis, quia homo ab illis debuit accipere obsequium, multò fortiùs carentia sensu, vt plantæ, eius debebant subdi dominio, à quibus debebat accipere alimentum, dicitur enim Gen. 1. Ecce dedi vobis omnem herbam &c. Alex. ead. m. 3.

2 ¶ *Omni homini viuenti in hac vita mortali licitum est aliquid terrenum poßidere in proprio, aut in communi*.] Patet conclusio ex illo Gen. 1. vbi datum est homini dominium super bona temporalia quantùm ad sustentationē vitæ. Deinde, iure naturali in vltima necessitate omnia omnibus sunt communia, ità quòd quicunque, cuiuscunque status sit, in tali necessitate existens, rem quamcunque necessariam ad vitam potest sibi assumere, vnde etiam. Gen. 1. dixit Deus; Ecce dedi vobis &c. & cap. 2. De omni ligno paradisi comede. Ergo conclusio vera. Ioa. de Tur. Crem. 12. q. 1. c. Clericus: art. 1.

3 ¶ *Potest homo in extrema constitutus neceßitate aliena accipere absque furti reatu*. Ea, quæ sunt iuris humani, non possunt derogare iuri naturali, vel diuino. Secundùm autem

tem naturalem ordinem ex diuina prouidentia institutum, res inferiores sunt ordinatę ad hoc, quòd ex his subueniatur hominum necessitati: & ideo per rerum diuisionem, & appropriationem ex iure humano procedentem, non impeditur, quin hominis necessitati sit subueniendum ex huiusmodi rebus. Et ideo res, quas aliqui superabundanter habent, ex naturali iure, debentur pauperum sustentationi. Vnde Ambrosius dicit, & habetur in Decret. Dist.47. Esurientiũ panis est, quem tu detines: nudorum indumentũ est, quod tu recludis, miserorum redẽptio, & absolutio est pecunia, quam tu in terram defodis. Sed quia multi sunt necessitatẽ patientes, & non potest ex eadem re omnibus subueniri, cõmittitur arbitrio vniuscuiusq; dispensatio propriarum rerũ, vt ex eis subueniat necessitatem patientibus. Si tamen adeò sit euidens, & vrgens necessitas, vt manifestum sit instanti 1
necessitati de rebus occurrentibus esse subueniedum (puta, cum imminet personæ periculum, & aliter subueniri non potest) tunc licitè potest ex rebus alienis suæ necessitati subuenire, siue manifestè, siuè occultè sublatis, nec hoc propriè habet rationem furti, vel rapinæ. D. Tho. 22. q. 66. a. 7.

4 ¶ *Licet plantas mortificare in vsus animalium, & animalia in vsus hominum.*] Nullus peccat ex hoc, quòd vtitur re aliqua ad hoc, ad quod est. In rerum autem ordine imperfectiora sunt propter perfectiora, sicut etiam in generationis via, natura ab imperfectis ad perfecta procedit. Et inde est, quòd sicut in generatione hominis prius est viuum, deinde animal, vltimò autem homo: ita etiam ea, quæ tantùm viuunt, vt plantæ, sunt communiter propter hominem. Et ideo si homo vtatur plantis ad vtilitatem animalium, & animalibus ad vtilitatem hominis, non est illicitum, vt patet per philosophum in primo Polit. Inter alios autem vsus maximè necessarius esse videtur, vt animalia plantis vtantur in cibum, & homines animalibus, quod sine mortificatione eorum fieri non potest. Et ideo licitum est, & plantas mortificare in vsum animalium, & animalia in vsus hominum ex

ipsa

ipſa ordinatione diuina. Dicitur enim Gen. 1. Ecce dedi vobis omnem herbam, & vniuerſa ligna, vt ſint vobis in eſcam, & cunctis animantibus terræ. Et Gen. 9. dicitur. Omne, quod mouetur, & viuit, erit vobis in cibũ. D. Tho. 22.q.64.a.1.

5 ¶ *Beſtialitas, qua quidam veſcuntur carnibus humanis, eſt contrà præcepta iuris naturalis.*] Sicut enim naturaliter ſola fœmina humana eſt habilis ad coitum hominis, ità naturaliter ſola vegetabilia, & animalia irrationalia ſunt materia habilis ad nutriendum hominem. Vnde Deus primò dedit Adæ vegetabilia, deinde Noe dedit animalia. Contrà naturę ergo ordinem eſt, quòd veſcatur quis humanis carnibus. Sed quia ex hoc non habetur, quòd ſit peccatum mortale, quoniam dicere mendacium eſt contrà ius naturale, & non tamen eſt de genere ſuo mortale: & comedere carbones, aut calcem ſine læſione ex mala complexione non eſt mortalis gula, quamuis beſtialis, ſicut ambulare manibus, & pedibus ad beſtialitatis vitium ſpectat, & tamen non eſt mortale: ideo cautus eſto, & non admittas conſequentiam: eſt peccatũ beſtialitatis, ergo mortale. Ad hoc enim, quòd ſit mortale, exigitur, quòd ſit contra charitatem Dei, ſui ipſius, aut proximi. Propter hoc enim mendacium non eſt ex ſuo genere mortale: Et ſimiliter ambulare manibus, & huiuſmodi. Et quia pręcepta iuris naturalis ſunt præcepta Dei, ideo peccans in gula contrà naturã, peccat contrà pręceptum iuris naturalis, & diuini. Mortaliter autem tunc ſolùm, per ſe loquendo, in beſtialitatis gula peccat, quando cibus eſt contrà bonum ſui, aut proximi, & ex hac parte repugnat carni humanæ eſſe cibum hominis; quoniam cibus humanus poteſt iure priuari vita ſua, vt ſumatur in cibum. Licitè enim mortificamus vegetabilia, & occidimus animalia in vſum noſtri cibi, homo autem non poteſt occidi, vt ſit nutrimentum noſtrum. Et propterea talis beſtialitas eſt peccatum mortaliſſimum, per ſe loquendo, an autem per accidens quandoq; liceat, putà, quia homines ſunt iam occiſi in

bello, & non subest cibus alius, alterius rationis est: & necessitas excusare videtur, ex quo nocumentum proximi non est: & inhumanitatem vrgens necessitas apud se, & alios operit. Caiet. 2.2.q.148.a.2.

6 ¶ *Non permanebunt animalia, et plantæ post diē Iudicij.*] Cùm plantę, & animalia, vt Gen. 1. legitur, in subsidiū vitæ animalis hominum producta fuerint, cessante illo fine omnia disperibunt, hoc autem erit in die Iudicij, quando homines ad vitam immortalem resurgent. Dominic. Sot. 4. d. 48. a. vlt. Pertinere autem mixta ad perfectionem vniuersi intelligitur secundùm hunc statum, non secundùm illum futurum. Hæc ille.

QVAESITA.

1 CVR homo immortalis factus prę alijs animalibus, communem cum alijs alimoniam accepit? cibus enim ad restaurationem deperditi est, in immortali autē corpore nihil deperditur. Sed alia est immortalitas carnis, quam in Adā accepimus, alia, quam in resurrectione speramus. Ille per Christum factus est homo immortalis, vt posset non mori, si non peccaret: moreretur autem si peccaret: filij verò resurrectionis ęquales erunt Angelis, nec poterunt vltrà peccare, nec mori. Caro igitur nostra post resurrectionē non egebit ciborum refectione: quia nec fame, nec lassitudine, nec aliqua infirmitate poterit corrumpi. Caro Adæ ante peccatum ità immortalis est creata, vt per alimoniam adiuta, esset mortis, & doloris expers. Igitur quia immortalitas Adæ animalis corporis erat, animale autē corpus est, quod cibo eget, ideo communem cum alijs animalibus accepit alimoniam. Alb. 2.p.q. 65. Et quemadmodum habuisset vitam animalem cibis alendam, sic habuisset, & ea, quæ vitam huiusmodi assequuntur, inter quæ ponitur somnus. Atque in statu illo sumptus fuisset cibus ad deperditi restaurationem, ad corporis augmentum, ac etiam, ad multiplicationē speciei per viā seminalem, secundùm quod nutritiua augmē-

tationi, & generationi deseruit. Aliqua ergo deperditio fuisset in corpore Adæ, nec tamen subsequi poterat dissolutio eius in toto, propter virtutem corporis regitiuam, profluentem ex anima sicut elementa secundùm partem, non secundùm totũ, corruptibilia perhibentur. D. Tho. 2. d. 19. q. 2. ad. 2. De quibus inferius super illud, De omni ligno paradisi comede.

2 Cur non est facta mentio de piscibus, cùm pisces etiam talibus vescantur? Sed pisces, quia aquæ ornatus sunt, aquosum communiter accipiunt nutrimentum: & hoc est, nec herba simpliciter manens in specie herbæ, nec lignum, & ideo inter alia animalia non numerãtur pisces: quia non cõmune cum terrestribus accipiunt alimentũ. Alb. vbi suprà.

3 Cùm posteà dederit homini esum carnis. Gen. 9. Cur non dedit in statu innocentię? etenim dignior fuisset tunc bono cibo, quàm posteà, quando peccauit. Post peccatum non fuit factus homo dignior meliori cibo: sed quia ex peccato orta fuit infirmitas, necessarius fuit conuenientior cibus ad sustentationẽ: & ideo ex prouidentia Dei datus fuit ei esus carnium, sine quo infirmitas humana sustentari, & reparari non poterat. Alb. ibi. Quantò maior erat fortitudo viuentis, tantò cibus competebat austerior: quantò verò maior erat fragilitas: tantò cibus ad nutrimentum competentior, vt fieret infirmitatis releuatio. Alex. 2. p. q. 55. m. 6. De hoc iterum in solutione arg. 5.

4 Cur stellæ dicuntur ornamentum cæli, plantæ verò non dicuntur ornamenta terræ, cùm sint immobiliter ei affixæ, sicut stellæ sunt fixæ in orbe? Terra non solùm est ornata plantis, quæ sunt insensibiles, & immobiliter ei affixæ, sed etiam ornata animalibus, & hominibus, quorum plantæ, & ea, quæ producit terra, sunt cibus, & alimentũ, iuxtà illud Gen. 1. Ecce dedi vobis, &c. quia ergo animalia sunt nobilius ornamentum, & etiam germinantia in terra sunt cibus animalium, dicuntur animalia ornamentum terrę, & nõ plãtæ. At Cælum non habet aliud ornamentum, nisi luminaria,

ideo dicta sunt ornamentum Cæli. Aegid. 2.d.14 quæst. 3.a.1.ad.1.

AD ARGVMENTA.

ad 1 NON est simile de perfectione illorũ, quæ erant ad sustendãdũ hominem, id est, arborum, & de perfectione ipsius hominis. Quoniam illorum non erat, nec debuit esse, nisi vnica perfectio, scilicet, naturalis, hominis autem secundùm animam triplex, scilicet, naturalis, gratiæ, & gloriæ, quæ debẽt discerni, & secundũ tẽporis, & status opportunitatẽ distingui. Ita non est simile de perfectione ætatis, & cognitionis, & de perfectione virtutis, quoniã perfectio ætatis, & cognitionis non tantùm elongantur à perfectione naturę, sicut perfectio gratię. Homo enim per vim naturæ sibi inditã, potest peruenire ad perfectam ętatem, & potest proficere ad cognitionem, sed nunquã per se potest homo in perfectionem gratiæ: immo requiritur necessario, quòd infundatur à Domino. Alex. At D. Tho. argumentũ cõcederet.

ad 2 Alia est ratio prouidentię in his, quæ ad naturam pertinent, alia verò in ijs, quæ ad gratiam Bona enim naturæ non ordinantur ad tollendum peccatum, sed ad sustentandam vitã, ideoquè homini statim in eius creatione debuerũt conferri: At verò, quoniam gratia ad tollẽdum peccatũ confertur, lex abundantis gratiæ, scilicet, lex noua dari non debuit, nisi peccati impedimento submoto: & per consequens, nec ante Christi aduentum, vel Redemptionem. Domic. Sot. de Iust. & Iu. l.2.q.7.a.3.

ad 3 Non habent bruta vllum herbarum dominium, quod eadem ipsa Gen. auctoritate contrà citata cõprobatur. Haud enim leguntur ibi herbę pecoribus, & iumentis concessę, sed solis hominibus. Ecce enim (inquit) dedi vobis omnẽ herbã afferẽtẽ semen super terrã, vt sint vobis in escam, & cunctis animantibus terræ, Ius ergo herbarum non est concessum brutis, sed nobis pro illis, quæ nobis seruiunt. Neque in apibus est, nisi metaphoricus rex: quia neq; examen in fi-

nem ordinant, ſed inſtinctu naturæ vna præit, reliquuſq́; exercitus ſequitur. Multòq; minus, aut feræ beſtiæ, aut rapaces aues dominantur cæteris, licet illis velut alimento vtantur. Dominic. Sot. Qui eo loci refert, quoſdam, & dominia brutis, & etiam inſenſibilibus tribuere, atq; diſtinguere inter dominium regale, & naturale, dicentes ad priorem ſpeciem libertatem requiri, non autem ad ſecundam. Quod gratis dictum eſſe cenſet ipſe. Cui aſſentire rationabile arbitror. Qui enim iumento, & armento, vel pabulũ ſuſtulerit, vel vitã, nullam ei irrogauit iniuriam, ſed domino: & qui equo regis loco cedit, nullum ei honorem defert, ſed regi: Nullum ergo pecudes habent dominium, neq; ius in herbas, ſed tantùm appetitum naturalem: atq; etiam poteſtatem.

ad 4 Varijs modis diſſoluitur. Sunt enim qui Axioma illud, Iure naturali omnia ſunt communia, non vniuerſaliter, ſed ſtrictim intelligant, ſcilicet, aut in neceſſitate extrema, aut inter amicos. Huic autem ſenſui, neque res ipſa, neq; Iuriſconſulti applaudunt. Intelligunt enim illud de illa generali communitate, quæ poſteà iure gentium diuiſa fuit: vt patet loco citato apud Iſidorum, & diſtinct. 9. capite, Differt, apud Gratianum. Scotus autem 4. diſt. 15. quęſt. 2. Scitè illud vniuerſaliter recipiens, ait, poſt naturam corruptã idem ius naturæ derogatum eſſe. At verò, ſalua Doctoris auctoritate, minus hoc rationi congruens apparet. Primùm, quia naturale ius immobile eſt: vt patet per Iſido. diſtinct. 6. Cano. Non eſt peccatum §. Is itaq;. Idem enim colligit præcepta decalogi eſſe immutabilia, quòd ſunt de iure naturæ. Item, aut fuit præceptum iuris naturę, quòd res in communi poſſiderentur: aut nullum fuit tale. Si prius dederis membrum, tunc, vel illud præceptũ vniuerſale fuit pro quocunque ſtatu: & hoc nemo ſanæ mentis fatebitur: nã error eſſet ſic dictare, vt in natura collapſa perſeueraret idem poſſeſſionis modus. Aut fuit particulare pro illo ſtatu innocentiæ, & illius nulla eſt facta derogatio: nã quòd diuiſio fiat

in nostro statu illi æquitati non derogat, vt perdurante Innocentia, communis possessio perduraret. Responsio ergo legitima extat apud Sanctum Thom 22. quæst.66.art.2. licet emunctiùs per distinctionem respondebitur. Est enim in rebus considerare, & dominium, & vsum. Et quantùm ad dominium ius naturæ nunquã præcepto inhibuit rerum diuisionem, quod per contrariam legem fuerit derogatũ, sed eo sensu negatiuo dicitur communis possessio esse de iure naturæ, quòd nunquam lex naturalis eandem præcepit diuisionem, sed permisit hòc, vel illo modo possideri, quo pacto diuersis hominum statibus commodius esset, & expeditius. Quare ius naturale non est mutatum, sed res. Sententia est Augustini libro 1. Confess. quam optimo exemplo clarificat, & inquit, medicinalis regula est vinum esse hominibus congruum: hæc autem minimè derogatur; dum infirmo potus vini interdicitur: sed mutatio fit in homine, cui perpetua illa regula non congruit. At verò quantùm ad vsum, potest quodammodo affirmari, ius naturæ precipere, omnia esse communia in necessitate. Dominic. Sot.

ad 5 Communis ferè opinio est, ante diluuium nullarum carnium fuisse vsum in cibis: tametsi S. Tho. 12. q. 102. a. 6. cũctabundus dixerit: videtur esus carnium post diluuium introductus. Nicolaus verò lyranus Gen. 9. incunctanter id asserit. Sed Abulensis Gen. 1. non id tantùm, sed insinuat insuper prohibitum fuisse tunc tale nutrimentũ. Ait enim, Deum taxasse omnibus herbas in cibum. Caiet. verò eodem loco Gen. 9. mediũ se interponit, dicens. neque fuisse prohibitum carnibus vesci, neque tamen fuisse in vsu. Ego tamen mihi (vt sub aliorum censura id asseruerim) suadere videor hanc conclusionem. Ante diluuiũ, non solùm non fuit prohibitum carnes edere, verum etiam est valde probabile illas post naturam lapsam illico inter humanos cibos vsurpatas. D. enim Tho. neque de prohibitione meminit, neque asseueranter vsum negauit. Dixerim autẽ, post naturam lapsam. Nam in statu Innocentiæ facillimum credi-

tu

tu eſt, quòd quantouis ſeculo duraſſet, nunquam vſurpatæ fuiſſent carnes in eſcam. Et ratio eſt, quòd fructus paradiſi fuiſſent tum affluentiſſimi, tum & virtute ſolidiſſimi ad nutriendos, vegetandoſq; homines. Et cùm in illa felicitate nullus eſſet vitiatę affectionis locus, nullus vteretur ſuperfluis, ſed fuiſſent neceſſarijs contenti. Atque eo præſertim, quod eſus ligni vitę eos valebat incolumes ſeruare, vt poſſent non mori: ideo herbæ tantummodo declaratæ à Deo fuerunt in cibũ propter ligna paradiſi, in quo hominẽ Deus collocauerat, quæ illi ſtatui affatim ſufficiebant. Cùm verò dicebatur in argumento; Vita nobis cum cęteris animantibus communis eſt. Verum eſt, ſed non æquo iure, ſed ſua eſt propter noſtram, & ideo, neq; qui ſuam occidit pecudẽ, vlli facit iniuriam, neque qui occidit alienam, vllam irrogat pecudi, ſed poſſeſſori, neque Deus pecora paſcit niſi propter nos: neq; vlla eſt feritas, aut crudelitas carnibus veſci. Dominic. Sot. Caiet. cap. 4. exiſtimat homines lacte, caſeo, carnibuſq; veſci cœpiſſe ſtatim poſt peccatum, neq; cap. 9. dicit eſum carnium non fuiſſe in vſu ante diluuium. Sed hęc ſunt verba eius. Ante diluuium poterat quidẽ homo veſci carnibus ex naturali dominio, ſed non indigebat alimento carnium, poſt diluuiũ verò indiguit. Sed de hoc redibit ſermo citatis locis. Immo Hieron. Viel, de ſex diebus condit. ope. lect. 19. referente, dixerunt quidã, etiam ſi Adam ſtetiſſet, non defuturos homines permultos, qui animalium carnibus paſti fuiſſent, ſecundùm quos hic eſt verus huius litterę ſenſus. Dominos vos conſtituo cunctorum animalium, vtimini eis ad ſubiugandam terram, ad ferenda onera, occidite, coquite, comedite, quanquam ego vobis iam paraui ſuauiſſima poma, & ſaluberrima olera, quæ vobis in promptu, & ad manum confeſtim ſint. Animalia potentia longinqua, vel remota ſolùm cibus ſunt, oportet enim ea anteà perimere, excoriare &c. Ideo non dicit Scriptura, hæc Deum in eſcam paraſſe, ſed poma quibus confeſtim appetentes veſci poſſent.

Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.

ARGVMENTA.

1
En. 1. dicitur, Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona: è contrà Eccl. 1. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. non igitur ista visibilia sunt à Deo. Alex. 1. p. q. 14. m. 3.

2 Si mirabilia essent de pulchritudine vniuersi, sine mirabilibus non esset completa pulchritudo vniuersi. Sed posito statu Innocentiæ, & permanente, non essent mirabilia: ergo incompleta esset pulchritudo, quòd falsum est: dicitur enim Gen. 1. Vidit Deus cuncta &c. Vbi notatur completio bonitatis, & per consequens pulchritudinis, & ità patet, quòd mirabilia non sunt de pulchritudine vniuersi. Alex. 2. p. q. 16. m. 6. a. 3.

3 Bonitas vniuersi consistit in singulis, & in toto, & hoc dicitur Gen. 1. Prius enim dicitur de singulis, Vidit Deus, quod esset bonum. Posterius verò, vidit Deus cũcta &c. sed bonitatem consequitur pulchritudo: ergo pulchritudo consistit in ijs duobus: sed vtraq; pulchritudo sine incarnatione poterat esse: ergo incarnatio non est de cõferentibus pulchritudinem. Alex. ibi art. 4.

4 Dicitur Gen. 1. Vidit Deus cuncta &c. Sed summo bono non potest non complacere illud, quod est valde bonũ, cùm ergo homo inter creaturas cæteras inferiores principatum obtineret, videtur, quòd ipse valde bonus esset, & per consequens Deo acceptus. Alex. ead. q. 81. vel 91. m. 1. a. 3.

5 Gen. 1. dicitur, Vidit Deus cuncta &c. Sed mala actio non est valde bona, etiam in quantum actio, ergo non est à Deo facta. Alex. ead. q. 94. m. 3. a. 6.

6 Cùm dictum est Gen. 1. Vidit Deus cuncta &c. in hoc cõ
prehenditur quicquid est in vniuerso: sed malum nondum erat, ergo non pertinebat ad vniuersum: & hoc dicitur ordinatum, quod ad vniuersum pertinet: ergo malum non est ordinatum. Alex. ead. m. 7.

7 Bonum perficitur bonitate: ergo bonum particulare perficitur bonitate particulari, & bonum vniuersale vniuersali bonitate, ergo, cùm homo sit bonum particulare, perficitur particulari bonitate, & cùm vniuersum sit bonũ vniuersale, quia Gen. 1. habetur, vidit Deus cuncta &c. in vniuerso erant valde bona, ergo vniuersum perficitur bonitate vniuersali. Sed summa bonitas est bonitas vniuersalis: ergo magis cõpetit, quòd vniatur summa bonitas, quæ est Deus, vniuerso, & vniuersum cum illa, quàm homo. Alex. 3. p. q. 3. m. 7.

8 Id; quod est maximè, & valde bonum, non potest melius fieri: quia maximo nihil est maius. Sed sicut August. dicit in Enchirid. Bona sunt singula, quæ Deus fecit, sed simul vniuersa valde bona, quia ex omnibus consistit vniuersitatis admirabilis pulchritudo: ergo bonum vniuersi non potest melius fieri à Deo. D. Tho. 1. p. q. 25. a. 6. arg. 3.

9 Gen. 1. dicitur, Vidit Deus cuncta &c. Sed creaturæ corporales sunt malæ. Experimur enim eas in multis noxias, vt patet in multis serpentibus, in ęstu solis, & huiusmodi. Ideo autem aliquid dicitur malum, quia nocet. Creaturæ igitur corporales non sunt à Deo. D. Tho. ead. q. 65. a. 1. arg. 2.

10 Quantò aliquid est magis perfectum in bonitate, tantò magis est Deo simile. Sed totum vniuersum est perfectius in bonitate, quàm homo. Quia, & si bona sint singula, tamen simul omnia dicuntur valde bona Gen. 1. ergo totũ vniuersum est ad imaginem Dei, & non solùm homo. D. Tho. ead. q. 93. a. 2. arg. 3.

11 Deus non est caussa, nisi bonorum, secundùm illud Gen. 1. Vidit Deus cuncta &c. Si ergo à solo Deo voluntas hominis

minis moueretur, nunquam moueretur ad malum, cùm tamen voluntas ſit, qua peccatur, & rectè viuitur. Vt Auguſtinus dicit, Non igitur voluntas à ſolo Deo mouetur. D. Tho. 12. q. 9. a. 6. arg. 3.

12 Auguſt. dicit in Enchirid. quod Deus fecit ſingula bona, ſimul autem omnia valde bona, propter quod dicitur Gen. 1. Vidit Deus cuncta &c. ipſa ergo creaturarum vniuerſitas eſt valde bona, & optima. Optimi enim eſt optima adducere ſecundùm Platonem. Sed melius eſt, quòd non indiget aliquo exteriori ad ſui conſeruationem, eo, quòd indiget, ergo vniuerſitas creaturarum non indiget aliquo exteriori conſeruante. D. Tho: de potent. q. 5. a. 1. arg. 14.

13 Bonum vniuerſi eſt bonum ordinis, ad quem pertinet curſus naturalium rerum. Sed Deus non poteſt facere contrà bonum vniuerſi, quia ex ſua bonitate ſumma prouenit, quòd omnia ſint valde bona ſecundùm ordinem vniuerſi: ergo Deus non poteſt facere contrà curſum naturalium rerum. D. Tho. de potent. q. 6. a. 1. arg. 7.

14 Inconueniens eſt, vt maius bonum dimittatur pro minori bono, ſed bonum vniuerſi eſt maius, quàm aliquod bonum particulare cuiuſcunque. Vnde Auguſtinus dicit, quod Deus fecit bona etiam ſingula, ſimul autem omnia valde bona propter ordinem vniuerſi: ergo inconueniens eſt, quòd propter ſalutem alicuius hominis, vel alicuius gentis, Deus mutet curſum naturæ, qui pertinet ad ordinem vniuerſi, in quo bonum eius conſiſtit. D. Tho. eo loci arg. 21.

15 Dicitur Gen. 1. Vidit Deus cuncta &c. Sed res non eſt valde bona, in qua eſt malum, ergo in nulla re à Deo facta eſt malum, ſed omne quod eſt, à Deo factum eſt, ergo in nulla re eſt malum. Ric. 2. d. 34. q. 2.

16 Artifex complacet ſibi in ſuo opere, in quo defectus non eſt, talis fuit homo in ſtatu naturę conditæ, ſecundùm illud Gen. 1. Vidit Deus cuncta &c. Ergo in illo ſtatu abſque dono gratię erat acceptus Deo. Gabri. 2. d. 29. q. vnic. a. 3.

CON-

CONCLVSIONES.

1 DEVS *habet propriam cognitionem de omnibus rebus*.] Hoc etiam auctoritate Scripturæ Canonicæ edocemur. Dicitur nanque Gen. 1. Vidit Deus cuncta &c. D. Tho. contrà Gent. l. 1. c. 51. Etenim quicunq; cognoſcit perfectè aliquid, cognoſcit omnia, quæ ſunt in illo, ſed Deus cognoſcit ſeipſum perfectè: ergo cognoſcit omnia, quæ ſunt in ipſo ſecundùm potentiam actiuam: ſed omnia ſecundùm proprias formas ſunt in ipſo ſecundùm potentiam actiuam, cum ipſe ſit omnis entis principium: ipſe igitur habet cognitionem propriam de omnibus rebus. Rurſum, quicunq; ſcit aliquam naturã, ſcit an illa natura ſit cõmunicabilis: non enim animalis naturam ſciret perfectè, qui neſciret eam pluribus communicabilem eſſe: diuina autem natura communicabilis eſt per ſimilitudinem: Scit ergo Deus quot modis eius eſſentiæ aliquid ſimile eſſe poteſt: ſed ex hoc ſunt diuerſitates formarum, quia diuinam eſſentiã res diuerſimodè imitãtur (vnde philoſophus formam naturalem diuinũ quoddam nominat) Deus igitur de rebus habet cognitionem ſecundùm proprias formas. Hæc ille.

¶ *Voluntas diuina ad ſingularia bona ſe extendit*.] Bo-
2 num intellectum inquantum huiuſmodi eſt volitũ, ſed Deus intelligit etiam particularia bona, vt probatum eſt, vult igitur etiam particularia bona. Hoc autem auctoritate Scripturæ confirmatur, quę Gen. 1. ad ſingula opera complacentiam diuinæ voluntatis oſtendit dicens, Vidit Deus lucem, quòd eſſet bona, ſimiliter de alijs operibus, & poſteã de omnibus ſimul. Vidit Deus cuncta &c. D. Tho. eod. cap. 79.

¶ *Diuerſitas eſt in rebus ex propria Dei intentione*. Ope-
3 ri à ſummo Bono artifice facto nõ debuit deeſſe ſumma perfectio, ſed bonum ordinis diuerſorum eſt melius quolibet illo-

illorum ordinatorum per se sumpto. Est enim formale respectu singulorum, sicut perfectio totius respectu partium: Non debuit ergo bonum ordinis operi Dei deesse: hoc autē bonū esse non posset, si diuersitas, & inæqualitas creaturarum non fuisset: est igitur diuersitas, & inæqualitas in rebus creatis non à casu, non propter materiæ diuersitatem, non propter interuentum aliquarum caussarum, vel meritorum, sed ex propria Dei intentione, perfectionem creaturæ dare volentis, qualē possibile erat eā habere. Hinc est, quod dicitur Gen. 1. Vidit Deus cuncta &c. cùm de singulis dixisset, quòd sunt bona, quia singula quidem sunt in suis naturis bona, simul autem omnia valde bona propter ordinem vniuersi: quæ est vltima, & nobilissima perfectio in rebus. D. Tho. contrà Gent. l. 2. c. 45.

4 ¶ *Deus sua prouidentia gubernat vniuersa.*] Deus res omnes in esse produxit non ex necessitate naturæ, sed per intellectum, & voluntatem: Intellectus autem, & voluntatis ipsius non potest esse alius finis vltimus, nisi bonitas eius, vt scilicet, eam rebus communicaret, res autem participant diuinam bonitatem per modum similitudinis inquantum ipsæ sunt bonæ: Id autem, quod est maximè bonum in rebus creatis, est bonum ordinis vniuersi, quod est maximè perfectum, vt philosophus dicit. Cui etiam consonat diuina Scriptura, Gen. 1. cùm dicitur. Vidit Deus cuncta &c. cùm de singulis operibus dixisset simpliciter, quòd erant bona. Bonum igitur ordinis rerum creatarum à Deo est id, quod est præcipuè volitum, & intentum à Deo: nihil autē aliud est gubernare aliquam rem, quàm ei ordinem imponere: ipse igitur Deus omnia suo intellectu, & volutate gubernat. D. Tho. contrà Gent. l. 3. c. 64.

5 ¶ *Sicut Sapientia Dei est caussa distinctionis rerum, ità & inæqualitatis.*] Duplex distinctio inuenitur in rebus. Vna formalis, in ijs, quæ differunt specie, alia verò materialis, in ijs, quæ differunt numero tantùm. Cùm autem materia sit propter formam; distinctio materialis est propter forma
lem

lem. Vnde videmus, quòd in rebus incorruptibilibus non est nisi vnum indiuiduum vnius speciei, quia species sufficienter conseruatur in vno. In generabilibus autem, & corruptibilibus sunt multa indiuidua vnius speciei ad conseruationem speciei. Ex quo patet, quòd principalior est distinctio formalis, quàm materialis. Distinctio autem formalis semper requirit inæqualitatem: quia vt dicitur in 8. Metaph. formæ rerum sunt, sicut numeri, in quibus species variantur per addictionem, vel subtractionem vnitatis. Vnde in rebus naturalibus gradàtim species ordinatæ esse videntur; Sicut mixta perfectiora sunt elementis, & plantæ corporibus mineralibus, & animalia plantis, & homines alijs animalibus, & in singulis horum vna species perfectior alijs inuenitur. Sicut ergo diuina sapientia caussa est distinctionis rerũ propter perfectionem vniuersi, ità, & inæqualitatis. Non enim esset perfectum vniuersum, si tantum vnus gradus bonitatis inueniretur in rebus. Quòd si dixeris. Optimi est optima adducere, sed inter optima vnum non est maius altero. Ergo Dei, qui est optimus, est omnia æqualia facere. Respondebitur, optimi agentis esse producere totũ effectum suum optimum, non tamen, quòd quamlibet partem totius faciat optimam simpliciter, sed optimam secundùm proportionem ad totum. Tolleretur enim bonitas animalis, si quælibet pars eius, oculi haberet dignitatem. Sic igitur, & Deus totum vniuersum constituit optimum secundùm modum creaturæ, non autem singulis creaturas, sed vnam alia meliorem. Et ideo de singulis creaturis dicitur Gen. 1. Vidit Deus lucem, quòd esset bona, & similiter de singulis. Sed de omnibus simul dicitur, Vidit Deus cuncta &c. D. Tho. 1. p. q. 47. a. 2. Vide notata super illud, vidit Deus lucem. Conc. 1.

6 ¶ *Deus diligit omnem creaturam.*] Gen. 1. dicitur, Vidit Deus cuncta &c. Sed summum bonum non potest non diligere bona, ergo Deus diligit omnem creaturã. D. Bon. 3. d. 32. q. 2. Adnotat, quòd Deus non dicitur creaturã diligere

ligere ratione affectionis, sed ratione communicationis alicuius boni, ità quòd dilectio Dei potiùs dicitur esse dilectio effectus, quàm affectus. Communicatio autem diuinę bonitatis attenditur in duplici genere effectus, videlicet, in effectibus naturæ, & effectibus gratiæ. Effectus naturę omnibus est communis: effectus verò gratiæ non: hinc est, quòd dilectio Dei quantùm ad effectum naturę, est omnibus communis, & generalis, & secundùm hunc dicitur diligere omnem creaturam. Quantùm ad effectum gratiæ est specialis: & quantum ad istum quosdam diligit, quosdam odit; quia quidam in se habent effectum gratiæ, quidam defectum culpæ, & pœnæ. Illa verò prępositio; Deus omnia, quę diligit, ex charitate diligit, dupliciter intelligitur. Aut ità, quòd hęc prępositio ex, dicat habitudinem principij motiui, & productiui respectu effectus creati: & sic omnia, quę diligit, ex charitate diligit: charitas enim Dei principium est omnium effectuum, quos producit. Aut ità, quòd non solùm dicat habitudiné principij producentis, verum etiam exemplaris repræsentantis: & sic solùm illos ex charitate diligit, quibus communicat charitatem creatam, cuius illa suprema charitas est exemplar. Nam charitas increata est exemplar charitatis creatæ sub ratione charitatis, aliorum verò non est exemplar sub hac ratione. Hæc ille.

7 ¶ *Deus non potuit vniuersũ facere melius, quantũ ad ordinem partium.*] Gen. 1. dicitur, Vidit Deus cũcta, &c. & erant valde bona, vbi Glossa August. Singula quæq; bona in sè, sed in vniuerso optima, sed optimo nihil melius, non ergo mundum potuit facere meliorem quantum ad ordiné partium. Item Augustinus dicit, quòd quamuis alius modus nostræ liberationis esset Deo possibilis, nullus tamen fuit nostræ leuandæ miseriæ congruentior: sed sicut Deus fuit sapientissimus redemptor, ità & sapiẽtissimus conditor, ergo si ordinatissimè redemit, ità quòd nullus modus melior, vel congruẽtior esse potuit, similiter se habuit in faciendo res, & sic non potuit facere melius. Bon. 1. d. 44. q. 3.

Qui

Qui etiam obseruat, quòd quamuis aliquid non sit optimũ in se, tamen optimè ordinatur, & exemplum habetur in partibus corporis, & in re artificialli, in qua est consonantia, & harmonia, sicut in cithara. Quãuis enim nobilior sit situs oculi, quàm pedis, tamen si consideremus vtrunq; secũdùm suũ officiũ, tã oculus, quã pes, optimè situati sunt in toto, ità quòd nec oculus melius pede, neq; è conuersò. Et ità dicit August. super Ioan. Quòd sicut Angelus optimè in cælo, ità vermiculus optimè in imo, siue in terra. Et similiter apparet in cithara, possunt enim omnes chordę ità proportionari, quòd si aliqua tendatur, vt detur ei melior sonus, nunquam remanebit consonantia. Similiter dictiones possunt ordinari ad faciendum versum, ità quòd ex illis dictionibus impossibile est fieri versum meliùs ordinatum: sic in proposito intelligendum. Hæc ille. Dictum est quantum ad ordinem partium, quia altera quæstio est, An potuerit Deus facere mundum meliorem quo ad substantiam partium integrãtium, vel quantùm ad proprietates. De quo erit sermo Isa. 30. super illud. Erit lux lunę, sicut lux Solis. Concordat Alb. 1.p.q.77.m.3. Potest (inquit) considerari creatura secùndùm bonum inhærens sibi, & secundùm comparationẽ ad bonum, à quo denominatur, & in comparatione ad vniuersum. Si consideratur in se, & secundùm bonum formaliter sibi inhęrens. Non est dubium quin omne creatum possit fieri meliùs, quam est. Omne enim finitũ habet quo crescat, bonum enim dicitur per modum, speciem, & ordinem, vt dicit August. & potest habere meliorem speciem, meliorem modum, & meliorem ordinem. Si autem consideratur secundùm comparationem ad bonum, à quo denominatur, tunc, sicut in tractatu de bono determinatumq; est, bonum dicitur, quòd a bono est plantatum in bono, & ordinatum ad bonum, & quia est a bono, est bonum, vt dicit Boetius, & quia plantatur in bono, est valde bonum Gen. 1. Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona, & quia ordinatum ad bonum, est perfectum bonum, vt dicit

dicit Dion. Si autem consideretur in se, meliùs fieri potest, vt dictum est. In priori autem consideratione, quæ dicta est, & in comparatione ad vniuersum melior esse non potest, nec fieri. Non enim potest denominari à meliori, quā est primum, & summum bonum, sic enim fit ab optima Sapientia, & efficacissima potentia, & dulcissima voluntate Creatoris, quibus maius, & melius cogitari non potest. In comparatione autem ad vniuersum optimum est, & melius fieri non potest secundùm statum, & ordinem, & actum suum, quem habet in vniuerso, & quo congruit vniuerso. Sic enim bonum vniuersi, vt dicit Aristot. in XI. primę philosophiæ, est in primo omniū principio, sicut in Duce exercitus. Dux enim exercitus non sequitur bonum victoriæ, & gloriam, nisi per pugnam militis, miles non pugnat, nisi habeat arma impugnationis; & defensionis; quæ fiunt, & aptantur militi ab armorum opifice, nec vehitur in pugna, nisi equo præparato, qui paratur ab equestri potentia, quæ à ciuili philosopho vocatur marescalcia, nec confortatur viribus, nisi cibo præparato à coquo. Vnde vnum quodque istorum in ordine exercitus optimum est in statu suo, nec posset esse melius: sine quolibet enim istorum perit bonum Ducis exercitus. Et ità est in ordine vniuersi vnum quodq; optimum suo loco, & suo ordine positum, nec posset esse melius, quàm est secundùm ordinē illum. Hæc ille. Alex. 3.p.q.26.m.3. Quodlibet, inquit, in se est bonum, sed in vniuerso est valde bonum, quod potest intelligi dupliciter, Vel respiciendo ordinem, vt nunc, vel respiciendo ordinem simpliciter, secundum quòd comprehendit totam seriem ordinis præsentium, pręteritorum, & futurorum, quia res, quæ pręsens est, adhuc habet ordinem ad rem præteritam, & ad aliam rem futuram. Si respiciamus ordinem, vt nunc, adhuc non est dicere, quòd omnia sint valde bona in vniuerso, quoniam possunt esse meliora: & sicut bonum est, quòd omnia sint optjma, non in singulari, sed in ordine vniuersi, prout dictum est, ità iustum est, vt omnia sint ordinatissima,
iuxtà

iuxtà illud August. 1. de lib. arb. vt breuiter legis æternę nomen explicem, ea est, qua iustum est, vt omnia sint ordinatissima. Hæc ille.

8 ¶ *Malum non facit ad complementum, seu perfectionem vniuersi.*] Gen. 1. dicitur, Vidit &c. & erant valde bona. & non fecerat mala. Constat ergo quòd absq; malis erant omnia valde bona in vniuerso. Sed vniuersum non esset valde bonum si deesset ei perfectio, cùm ergo deesset ei malū, videtur, quòd malum non sit de eius perfectione. D. Bon. eod. d. 46. q. vlt. Obseruat præterea, quòd vniuersi perfectio, siue decor, quidam est substantialis, siue quantùm ad esse, quidam accidentalis, siue quantùm ad bene esse. Ad primum decorem mala non faciunt nec per se, nec per accidens. Sed quantum ad aliquem decorem accidentalem mala bene ordinata faciunt, non quia mala, sed quia bene ordinata, & ità per accidens, sicut per accidens ordinantur. Et illo decore circunscripto, adhuc esset vniuersum decorum, & perfectum, quamuis hunc decorem non haberet. Ad hunc decorem faciunt mala non ratione sui, sed ratione subiecti, quod ordinatur in pœnam ad diuinæ iustitiæ manifestationem. Vel ratione oppositi, cuius decor magis clarescit ex præsentia mali, sicut opposita iuxtà se posita magis clarescunt, sicut cōmuniter dicitur. Vel ratione boni eliciti, multa enim bona Deus fecit, & facta sunt, quæ non essent facta, nisi peccatum pręstitisset occasionē, sicut illa, quæ gesta sunt in nostra reparatione, tamen sine his omnibus esset vniuersum completum. Si verò quæratur, vtrum tunc esset pulchrius, quàm nunc. Sic responderi potest, quod se habent sicut excedentia, & excessa, sicut duæ facies, in quarum vna nulla est macula, in altera est cicatrix aliqua bene sita, quæ videtur faciem venustare. Et si vltrà procedas, quis decor magis excedit: Potest dici sine pręiudicio, quòd decor qui nunc est: & ratio huius est, quia vis diuina, eliciens bonum ex malo, præpotens est malo, & ideo bonum, quod inde elicit, præualet bono, quod malum corrumpit, & ideo plus

valet vniuersum nunc, quàm valuisset tunc, in quo nunc modò commendatur Sapientia Creatoris. Vnde Gregorius in benedictione cærei Paschalis. O felix culpa, quæ talem meruit habere Redemptorem. Et exemplum est de scypho sano, qui frangitur, & religatur filo argenteo, vel aureo, quia melior est post, quam ante, non ratione fractionis, sed ratione religationis. Et si quæras à me, Non ne melius esset, si omnes essent beati, quàm quòd quidam beati, quidam miseri? Dicendum, sicut credo, si homo stetisset non peruenissent plures ad Hierusalem supernam, quàm sic peruenturi sunt. Vnde mali quasi ex abundanti sunt, nec sunt in computatione. Et sic concedendum, quòd ordinatio mali facit ad complementum accidentale, sed ad complementum, siue decorem substantialem, nec per se, nec per accidens. Per se verò ad nullum. Hęc ille. Discrepat in parte. D. Tho. ead. dist. a. 3. in solutione sexti. De omnibus malis (inquit) vniuersaliter verum est, quòd si non permitterentur esse, vniuersum imperfectius esset, quia non essent naturæ illæ, ex quarum conditione est, vt possint deficere, quibus subtractis, vniuersum imperfectius esset, non impletis omnibus gradibus bonitatis. Sed aliqua mala sunt, quæ si non essent, vniuersum esset imperfectius, illa, scilicet, ad quæ consequitur maior perfectio, quàm illud, quod priuatur, sicut est corruptio elementorum, ad quam sequitur mixtio, & formæ mixtorum nobiliores formis elementorum. Quędam verò mala sunt, quæ si non essent, vniuersum perfectius esset, illa scilicet, quibus maiores perfectiones priuātur, quam in alio acquirantur, sicut pręcipuè est in malis culpæ, quæ ab vno priuant gratiam, & gloriā, & alteri conferunt bonum comparationis, vel aliquam rationem perfectionis, qua etiam non habita, posset perfectio vltima haberi, sicut sine patientię actu in persecutionibus illatis potest aliquis ad vitam æternam peruenire. Vnde si nullus homo peccasset, vniuersum genus humanum melius foret, quia etiam & si indirectè salus vnius occasionetur ex culpa alterius

terius, tamen ſine illa culpa ſalutem conſequi poſſet. Nec tamen hæc mala, neque illa per ſe ad perfectionem faciunt vniuerſi, quia perfectionum non ſunt cauſſæ, ſed occaſiones. Hæc ille. Ric. autem ead. diſt. q. vlt. concordat cum. D. Bon. Alex. quoque 1. p. q. 18. m. 10. a. 2. ità arguit; Albius eſt, quod eſt nigro impermixtius: ergo melius, quod malo impermixtius. Reſpondet, quòd non eſt ſimile, nam omne album eſt eiuſdem rationis, bonum verò eſſe non eſt eiuſdem rationis, cùm dicitur de bonis ſingulis, & de vniuerſitate bonorum. Vnde quamuis teneat illa comparatio de bonis ſingulis, quod tantò meliùs, quantò impermixtius, non tamen tenet in vniuerſitate bonorũ. Quod declaratur ex illo Auguſtini in libro de nat. boni. Sicut nos continendo vocem decenter interponimus in loquendo ſilentium, quantò magis ille, ſcilicet, Deus quarumdam rerum priuationes decenter eſſe facit: ſicut rerum omnium perfectus artifex. Ex quo oſtenditur, quòd ſicut ſermonis decentia maior eſt interpoſitione ſilentij, quàm ſi continuè proferretur: ſic vniuerſitatis pulchritudo maior eſt ex interpoſitione bene ordinatorum malorum. Hæc ille.

9 ¶ *Malum non habet rationem entis*. Si malum eſſet ens, eſſet à primo ente, à quo ſunt omnia entia, ſed à primò ente non eſt aliquod malum, iuxtà illud Gen. 1. Vidit Deus cuncta &c. Ergo malum non habet rationem entis, Aegid. 2. d. 34. q. 1. a. 2. Vel ſic, omne eſſe, quocunq; modo ſit, eſt à Deo, Deus autem eſt perfecta bonitas, cum igitur boni effectus malũ eſſe non poſſit, impoſſibile eſt aliquod ens, inquantum ens eſſe malum. Hinc eſt, quòd Geneſeos primo dicitur, Vidit Deus cuncta &c. D. Tho. 3. contrà Gent. cap. 7. Sicut Album, ità & malum dicitur dupliciter. Vno enim modo cùm dicitur, album, poteſt intelligi illud, quod eſt albedini ſubiectum; Alio modo album dicitur id, quod eſt album inquantum eſt album, ſcilicet, ipſum accidens. Et ſimiliter malum vno modo poteſt intelligi id, quod eſt

ſubiectum mali, & hoc eſt aliquid. Alio modo poteſt intelligi ipſum malum, & hoc, non eſt aliquid: ſed eſt ipſa priuatio alicuius particularis boni. D. Tho. de Mal. q. 1. a. 1.

10 ¶ *Diabolus non eſt creatus malus.*] Dicitur Gen. 1. Vidit Deus cuncta &c. ſed conſtat, quòd Diabolum fecit ſecundùm eſſe angelicæ naturæ, ergo à factura Dei nō habuit, niſi quòd valde bonus fuit. Alb. 2. p. q. 18. m. 2. Vel, vidit Deus &c. ergo cùm valde bonum ſupponat bonum, cuncta quæ Deus fecit, erant bona, ergo nihil malum, ergo Diabolus non eſt factus malus. D. Bon. 2. d. 3. a. 3. q. 1.

11 ¶ *Subſtantia intellectualis, cuius auxilio magicæ artes vtuntur, non eſt mala ſecundum ſuam naturam.*] Nulla potentia cognoſcitiua deficit à cognitione ſui obiecti, niſi propter aliquem defectum, aut còrruptionem ſuam, cùm ſecundùm propriam rationem ad cognitionem talis obiecti ordinetur. Sicut viſus non deficit à cognitione coloris, niſi aliqua corruptione circà ipſum exiſtente. Omnis autem defectus, & corruptio eſt præter naturam, quia natura intendit eſſe, & perfectionem rei: impoſſibile eſt igitur, quòd ſit aliqua virtus cognoſcitiua, quæ naturaliter deficiat à recto iudicio ſui obiecti; proprium autem obiectum intellectus eſt verum: impoſſibile eſt igitur, quòd ſit aliquis intellectus naturaliter circà cognitionem veri oberrans: neque igitur voluntas aliqua naturaliter poteſt à bono deficere. Hoc etiam auctoritate ſacræ Scripturæ confirmatur, dicitur enim 1. Thi. 4. Omnis creatura Dei bona: Vnde Gen. 1. Vidit Deus cuncta &c. D. Tho. contra Gent. l. 3. cap. 107.

12 ¶ *Diabolus in primo inſtanti non peccauit.*] Dicitur Gen. 1. Vidit Deus cuncta &c. Inter ea autem erant etiam Dæmones. Ergo & dæmones àliquando fuerunt boni. D. Tho. 1. p. q. 63. a. 5. Vel ſic, Vidit Deus &c. Ergo ſaltem pro illo inſtanti nulla erat malitia in angelo, ergo in primo inſtanti non peccauit, Tho. Argent. 2. d. 6. a. 3. Hæc cōcluſio adeò certa eſt, vt oppoſitum damnetur tanquam error à D. Tho. loco cit. & de Mal. q. 16. a. 4. & à D. Bon. 2. d. 3. q. 2. Et dicit,

cit, quòd fuit damnatum vt erroneum à Magistris Parrisien sibus. Et omnes Theologi conueniunt in hac conclusione. Cęterum vtrùm peccare potuerit, manet in opinione, & disputatione Theologorum. Affirmat Doct.Subt.2.d.5.q.2. Greg. Arim. ibidem q.1.a.2.& Gabriel eod.d.4.a.3.Negat. D.Tho. quem sequitur Dur. d.5.q.2.Consentiunt. D.Bon. ead. a.2.q.2. Alex. 2.p.q.109.m. ij. & Henri. Quodl. 8. q. 9.10. & ij. Aegid.d.3.Tho.Argent.vbi suprà. Et quamuis in assignandà ratione magna sit opinionum varietas, mihi tamen placet illa, quam. D.Tho.cit. art. assignat. Vult enim primam operationē, quæ incipit cum esse rei, necessariò esse secundùm inclinationem naturæ, & ipsius esse; quod recipit creatura ab auctore suo, siue illud esse sit naturale, siue esse gratiæ. Et quoniam in primo instanti sui esse non potest habere aliam inclinationem, vel dispositionem ad operandum, nisi illam, quam ab auctore recipit: ideo quicquid operatur, debet esse conformæ inclinationi, & principijs, quæ ab auctore naturę sibi collata sunt. Vnde colligitur, quod etiam si operatio procedat à libero arbitrio, tamen debet esse secundùm naturalem inclinationem liberi arbitrij, etiam in quantum liberum arbitrium est, cuius naturalis inclinatio non est ad malum, quamuis sit cum indifferentia naturali ad hoc, vel ad aliud bonum. Ex quibus colligitur, quòd si tunc, quando primo creatus est Angelus, peccaret, peccatum illud esset conforme naturalibus principijs sibi datis à Deo, atque adeò Deus esset caussa peccati. Quemadmodum, si cum primùm Adam creatus est inciperet claudicare, illa operatio claudicationis, quamuis tribueretur homini habenti principium motus, siue instrumentum defectuosum, tamē etiam ipse Creator diceretur caussa illius claudicationis: quia claudicatio demanaret secundùm principium datum ab auctore naturæ. Sic ergo prima angeli operatiò non potuit non esse conformis inclinationi, & dispositioni collatę ab auctore naturæ, ac proinde potuit quidem esse bona, quia ab auctore naturæ bonam inclinationem, bo-

namq; dispositionē necessariò recepit. Non potuit autē esse mala cū deordinatione ab vltimo fine, quoniā vt sic non poterat esse conformis inclinationi, & principijs collatis à Deo.

13 ¶ *In beatitudine, quatenus accipitur ꝓ statu perfecto priuatione omnis mali culpæ, & pœnæ. fuerunt omnes angeli creati.*] Omnes fuerunt creati Innocentes, & ità sine malo culpæ, & per consequens sine malo pœnæ. Non enim Deus prius est vltor, quam sit aliquis peccator. Antecedens patet, quia nullus Angelus in culpa creatus est: quia non potuit creator optimus auctor mali esse. Fuit autem auctor omnium, quæ in creatione receperunt, non ergo creati sunt in culpa. Vnde Gen. 1. Vidit Deus cuncta &c. igitur boni erant omnes angeli, quos fecerat, bonitate Innocentiæ, quę omnem excludit culpam. Gabri. 2. d. 4. a. 1. Beatitudo dupliciter accipi potest; vno modo, propriè, pro statu perfecto plenitudine omnis boni, quomodo diffinit eam Boet. 3. de consol. pross. ij. Beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus. Hæc includit clarā Dei visionem, perfectam fruitionem, & firmam tentionem. Alio modo accipitur, pro statu perfecto priuatione omnis mali pœnæ, & culpæ. Priori modo, nullus, posteriori, omnes angeli fuerūt creati beati, vt dicit conclusio. D. Bon. cit. dist. q. 1.

14 ¶ *Perfectio creaturæ saltem essentialis, & non partialis, non distinguitur à creatura.*] Quælibet creatura perfecta est, saltem in suo genere, secundùm illud Gen. 1. Vidit Deus cuncta &c. ergo esset processus in infinitum: nisi daretur aliqua creatura, quæ esset perfecta non per aliquid superadditum. Et qua ratione vna, eadem ratione quælibet alia. Gabri. 1. d. 36. q. vni. Dicitur notanter essentialis, & non partialis, quia virtus est perfectio hominis accidentalis, & forma substantialis est perfectio hominis essentialis, & tamen distinguitur ab homine. Hęc ille.

15 ¶ *Angelus naturaliter plus diligit Deum, quam seipsum.*] Inter cætera maximum bonum est bonum ordinis, loquendo de bono creato. Propter quod August. 3. super Gen. ad

ad litteram circà finem ait; Quod singula bona sunt in vniuerso, omnia autem valde bona. & subdit: Non enim frustrà est additum, Valde, quia & corporis membra, si etiã singula pulchra sunt, multò tamen in vniuersa compage corporis sunt omnia pulchriora. Et ibidem subdit, quòd nõ diceremus oculum tam pulchrum separatum à corpore, sicut dicimus in illa connexione membrorum, cùm in suo loco ipsum cernimus esse positum. Naturale autem est, quòd res magis diligat, quod est magis bonum suum, & quia maius est bonum suum in toto, quàm in seipsa, eo quod pulchrior sit pars in toto, quam in seipsa, & ideo consequens est, quòd res naturali dilectione magis debeat se diligere in toto, & per consequens ipsum totum, sine quo non posset esse in toto, quam seipsam, & in seipsa, eò quòd pulchrior sit pars in toto, quàm in seipsa. Cùm ergo bonum ordinis, & bonum vniuersi per amplius reseruetur in bono Ducis, & in bono diuino, si ipsum bonum totius, quod est bonum ordinis, debet magis diligere pars, quam seipsam, consequens est, quòd multò magis debet diligere bonum ducis, & bonum diuinum, in quo per amplius reseruatur bonũ ordinis. Et per consequens Angelus naturali dilectione plus diligit Deum, quàm seipsum. Aegid. 2. dist. 3. q. 3. a. 1.

16 ¶ *Animæ non sunt à principio creatæ, & posteà ex diuina ordinatione corporibus vnitæ.*] Vnũquodq; Deus instituit secundùm conuenientem modum suæ naturæ, vnde & Gen. 1. de singulis creatis dicitur, Vidit Deus, quòd esset bonum, & simul de omnibus, Vidit Deus cuncta, &c. Si igitur animas creauit à corporibus separatas, oportet dicere, quòd hic modus essendi sit conuenientior naturæ earum: non est autem ad ordinationem diuinæ bonitatis pertinens res ad inferiorem statum reducere, sed magis ad meliorem promouere, non igitur ex diuina ordinatione factum fuisset, quòd anima corpori vniretur. Prętereà, non pertinet ad ordinẽ diuinæ sapientiæ cum superiorum detrimento ea, quę sunt infima, nobilitare: Infima autem in rerum ordine sunt cor

pora generabilia, & corruptibilia: nō igitur fuisset cōueniens ordini diuinæ sapientiæ ad nobilitandum humana corpora animas præexistentes eis vnire: cùm hoc sine detrimentō earum esse non possit. D.Tho. contrà Gent.l.2.c.83.

17 ¶ *Conueniens fuit, vt anima rationalis corpori terreno vniretur.*] Dicitur Eccl. 17. Deus de terra creauit hominem, & secundùm imaginem suam fecit illum; sed opera Dei sunt conuenientia, dicitur enim Gen. 1. Vidit Deus cuncta &c. Ergo conueniens fuit, vt anima rationalis, in qua est Dei imago, corpori terreno vniretur. D. Tho. de Anima, quæst. vnic. a. 8. in cont. De hoc inferiùs.

18 ¶ *Actus carnalis copulæ potest à peccato sufficienter excusari.*] Omni re bona possibile est vti sine peccato, sed matrimonium acceptum cum inclusione fidei, prolis, & sacramenti est res bona: ergo &c. Maior patet, quia sicut res, qua non cōtingit bene vti, illa non est bona, sic &c. Minor etiam patet, quia matrimonium, cum inclusione prædictorum est à Deo institutum, sed omne à Deo institutum est bonum: quia vidit Deus cuncta &c. Gen. 1 Ergo contingit actu carnalis copulæ vti sine peccato. Argent. 4.d. 31. a. 2.

19 ¶ *Ecclesiastici auctores etiam probatißimi non eodem gradu, & loco sunt omnes.*] Quemadmodum res à Deo conditę probatæ quidem fuere vniuersę, Vidit enim Deus cuncta, quę fecerat, & erant valde bona; Sed rerum varię, differentesquè naturæ non eundem locum, vim, stabilitatem accepere. Nam sunt corpora cælestia, & corpora terrestria. Sed alia quidem cælestium gloria, alia terrestrium. Alia claritas Solis, alia lunę, alia stellarum. Stella enim à stella differt in claritate 1. Cho. 15. Sic sanè Scriptores ecclesiastici probati sunt, qui, scilicet, Spiritu Sancto illustrati, luce Ecclesiam ipsi illustrarunt. Sed alia tamen claritas Matthæi, alia Hieronymi, alia Isaię, alia Ambrosij. Atq; auctores Canonici, vt superni, cælestes, diuini, perpetuam, stabilemq; constantiam seruant. Reliqui verò Scriptores sancti inferiores, & humani sunt, deficiuntq; interdum, ac

mon-

monſtrum quandoq; pariunt, præter conuenientem ordinem, inſtitutumq; nature. Melch. Can. de loc. Theolog. l. 7. c. 3.

QVAESITA.

CVR non dixit ſigillatim de homine, & vidit Deus, quòd eſſet bonum, cùm multò fortiùs melior ſit in genere ſuo rationalis creatura, quàm vegetabilis? Vt Innueret quid futurum eſſet de homine ſigillatim accepto: in vniuerſo tamen ſemper habuit bonitatem, & habet. Sed pari ratione dicendum eſſet de luce, per quam ſignatur Angelus, cùm Deus præuideret peccatum ipſius. Ad quod reſponderi poteſt, quòd factura lucis, licet taceretur eius commendatio propter hanc rationem quò ad Angelos apoſtatas, non tamen taceretur, quo ad commendationem corporalis lucis: non ſic autem de homine, qui totus peccauit. Aliam etiam aſſignant rationem, quare tantùm aſſignat bonũ hominis in vniuerſitate: homo enim eſt quaſi omnis creatura: & ideo facta commendatione aliorum, commendatur homo in illis: & præter hoc in vniuerſitate, eò quòd ſu peraddit perfectionem vniuerſi reſpectu illorum. Alex. 2. p. q. 55. m. 6. Concordat Alb. q. 65. fin.

NOTABILIA.

3 SOLET ſic argui. Conuenientius feciſſet dominus, ſi vni Sacramento effectus omnium dediſſet, quoniã tũc eſſet euidentior diuina potentia, ſiue virtus, & maior hominis libertas. Euidentior potentia, quia facilior eſſet operatio: facilitas enim operationis maioris potentiæ indiciũ eſt: Maior eſſet hominis libertas, quia non tot oneraretur ſarcinis, neque tot ſubijceret ſe creaturis, quod maxime videretur conueniens tempore gratiæ: tempus enim gratiæ eſt libertatis. Reſpondetur autem, quod cauſæ primæ non eſt ſolummodo, vt ſua potentia res ſint, ſed eius bonitatis eſt, vt bonæ ſint; & eius ſapientiæ, vt valde bone ſint. Quod autem

autem valde bonæ ſint, hoc habent ex eſſe ordinato in nu mero. Vnde Gen. 1. Vidit Deus cuncta &c. Vnde, licet manifeſtaretur diuina potentia euidentius, ſi vni ſacramento eſſet collata virtus generalis curandi, nihilominus per hoc deperiret aliquid bonitati ordinis rerum, quæ maximè eſt ex ordinatione rerum in numero. Conuenientius igitur fuit, quod vnum Sacramentum non ſufficeret, ſed plura requirerentur. Alex. 4. p.q.8.m.7.a. 1.

2 Per lecto Euangelio, liber, & Turibulum ad Pontificem reportantur; in ſignum, quod ad eum bona referenda ſunt, a quo procedunt 1. Paràlip. vlt. quæ ſuſcepimus de manu tua dedimus tibi. Ipſe enim eſt alpha, & O, principium & finis. Apoc. 1. Epiſcopus autem thus odorat, & librum oſculatur, quia chriſtus, quod dat, hoc acceptat, & remunerat. Sicut enim cuncta, quæ fecit, ſunt bona, Gen. 1. ſic nulla ſunt bona, niſi quę fecit, iuxta illud Ioa. 15. Sine me nihil poteſtis facere. Alex. 4.p.q.37.§. 8. circ. fin. Cerimoniæ eccleſiæ vtinam intelligerentur, quia non contemnerentur: omnes quippè cerimoniæ ſunt quædam proteſtationes fidei. D. Tho. 1. 2. q. 103.a. 4. Quemadmodum enim ſenſus diſciplinæ ſunt duo, nimirũ, viſus & auditus, ita eccleſia duobus modis legẽ vitæ & diſciplinæ ad corda noſtra tranſmittit, ſcilicet, cerimonijs, & verbis: cerimoniæ ad viſum, verba ad auditum referuntur.

AD ARGVMENTA.

Ad 1 CVM dicitur, Vidit Deus cuncta &c. oſtenditur, quòd creatura duplicem bonitatem habet, ſcilicet, in ſe, & in ordine vniuerſi. Vnde in conditione creaturarum, de qualibet dictum eſt. Vidit Deus, quòd eſſet bonum, ad ſignificandum bonitatem, quam habet in proprio genere. Sed de vniuerſis dictum eſt: Erant valde bona, ad ſignificandum bonitatem, quam habent in rerum vniuerſitate. Quod verò obijcitur, vniuerſa vanitas: intelligendum, quod creaturæ,

turæ, ſecundùm quod referuntur ad principium, à quo ſunt, bona ſunt, & in ſe bona ſunt. Secundùm verò, quòd referuntur ad originem, de qua ſunt, ſcilicet, de nihilo, vanitas ſunt, & vertibiles ad non eſſe, vel ſimpliciter, vel quodam modo. Per hoc ergo nunquam aſtruetur aliud principium. Alex.

ad 2 Pulchritudinem vniuerſi ſecundùm triplicem ſtatum accipere poſſumus. Secundum primum ſtatum, in quo factus eſt mundus: & ad illius pulchritudinem non pertinent mirabilia. Quantùm verò ad ſecundum ſtatum, qui eſt poſt lapſum peccati, pertinent mirabilia: quia in illo fit reparatio naturæ deficientis ſecundùm diuerſos modos defectuum. Quantùm ad tertium ſtatum, qui pertinet ad innouationem mundi; pertinent mirabilia; & non miracula. Innouatio enim mundi, & eorum, quę pertinent ad mundum, ſuprà naturam erit, & ita mirabilis. Alex.

ad 3 Pulchritudo vniuerſi attenditur ſecundùm ea, quæ pertinent ad primarium ſtatum, qui erat ſtatus innocentiæ. Et ſecundùm hoc incarnatio non fuit ad pulchritudinem vniuerſi conferens. Attenditur etiam pulchritudo quantùm ad ſtatum gratię reparantis naturā lapſam; & quantùm ad hoc conferens eſt incarnatio ad pulchritudinem vniuerſi. Sed adhuc diſtinguendum, quòd ſtatus ille poteſt attendi in genere, vel ſecundùm optimum in ipſo, & decentiſſimum. Incarnatio ergo non fuit conferens ad pulchritudinem vniuerſi: vt ſine quo non potuit natura lapſa reparari, ſed ſine quo non potuit decentiſſimè. Alex.

ad 4 Conſentiunt Alex. D. Bon. 2. d. 29. q. 1. & Gabri. ead. a. 3. quod dupliciter contingit aliquid acceptari à Deo. Vno modo, quadam acceptatione generali, vt idem ſit acceptare aliquid, quod reputare bonum, & in bono conſeruare. Et hac acceptatione non tātum acceptatur creatura rationalis, ſed etiam omne opus Dei. Eſt etiam alia acceptatio ſpecialis, qua dicitur Deus acceptare illud, quod dignum reputatur æterna beatitudine, & tali acceptatione non acceptat Deus,

Deus, nisi creaturã rationalem: illa enim sola est, quæ eius capax, & particeps esse potest. Hanc autem creaturam rationalem tunc acceptat, cum consecrat in templum, & adoptat in filium, & assumit in coniugium. Nam animę sanctæ, quæ Deo placent, & dicuntur templum Dei, & dicuntur filiæ Dei, & dicuntur sponsæ Dei, secundùm quòd colligitur ex nouo, et veteri Testamento. Primum genus acceptationis nõ requirit superaddi donum gratiæ vltrà ea, quæ sunt de conditione naturæ. Secundùm vero genus acceptationis non potest non esse gratuitum, tum propter gratuitam Dei condescensionem, tum propter creaturæ exaltationem vltrà terminos, siue status naturæ. Gratuita enim Dei condescensio in huiusmodi acceptatione necessariò requiritur. Quod enim Deus immensus habitare velit in anima, vt in templo, quòd iterum velit seruũ reputare pro filio, quòd ancillam suam assumere velit in coniugium, hoc nemo dubitat esse meræ gratiæ, & condescensionis liberalissimę. Creaturæ etiam sublimatio in tali acceptatione vltra statum naturę reperitur. Quòd enim creatura cosecretur in templum, adoptetur in filium, assumatur in coniugium, hoc est supranaturale complementum omnis creaturæ: & ideo nec consecratio, nec adoptatio, nec vnio animę ad Deum fit per aliquam proprietatem naturę, sed per aliquod donum gratiæ superadditum, quod animam consecret, vt sit templum, assimilet, vt sit Dei filia; quod faciem decoret animę, vt apta sit esse Dei sponsa. Hæc autem omnia facit gratia gratumfaciens, cui est adeò iuncta spiritualis venustas, vt nullo modo possit Deo dissimilis fieri; adeò iuncta spiritualis venustas, vt nullo modo possit deformari: & ideo reddit animã Deo acceptam, & est ratio acceptandi secundùm illas tres proprietates prædictas, quę quidem conueniunt ei, non secundùm tropum, aut transumptionem, sed secundùm veritatem, aut secundùm proprietatem. Et sic patet, quòd homo in statu Innocentię gratia gratum faciente indiguit ad hoc, vt Deo placeret. Hæc ille.

Mala

ad 5 Mala actio, ſecundùm quòd actio, eſt à Deo; ſed non ſecundùm quòd mala. Cùm verò obijcitur, Vidit Deus cũcta &c. dicendum, quòd illud non intelligitur ità, quòd ſingula ſint valde bona in ſe, ſed intelligitur de ipſo vniuerſo, quod eſt valde bonum. Et propter hoc non ſequitur, Si hoc non eſt valde bonum in ſe, quod non ſit à Deo. Alex. De hoc Aegid. 2. d. 37. q. 1. a. 3. Sicut in naturalibus (inquit) Deus aliqua opera fecit per ſe ipſum, & illa fuerunt opera ſex dierum, à quibus operibus Deus die ſeptimo requieuit. In talibus autem operibus non potuit eſſe defectus, quia omnia fuerunt facta, ſecundùm quòd voluit, iuxtà illud: omnia quæcunque voluit, fecit. Talia etiam opera nõ fuerunt defectiua, ſed perfecta, quia Dei perfecta ſunt opera. Sed eſt alius modus agendi ipſius Dei, etiam in iſtis naturalibus, prout producit ea mediantibus agentibus naturalibus: à quo modo agendi Deus nunquã quieſcit, quia omnes actiones agentium naturalium, ſunt a Deo, & reducuntur in Deũ. De quibus actibus loquitur Auguſt. 9. ſuper Gen. dicens, quòd natura agit interiori motu, nobiſq; occultiſſimo; cui tamen ſi Deus ſubtrahit operationem intimam, extincta remaneret operatio naturæ. In talibus ergo actionibus poteſt eſſe defectus, quia Deus facit illas actiones mediantibus agentibus naturalibus, quæ ſunt agentia defectiua. Erit ergò in talibus actionibus duo conſiderare, ipſas actiones, & defectus. Igitur, vt actiones ſunt, reducentur in primum agens, à quo eſt omnis actio: omnis motus, omnis operatio. Sed prout tales actiones ſunt defectiuæ, vel habent defectum annexum, non poſſunt reduci in Deum, vbi nullus poteſt eſſe defectus, ſed reducentur in agens proximum, quod eſt agens defectiuum, vbi poteſt eſſe defectus. Sic & in propoſito: Nam omnia opera noſtra operatur; iuxtà illud. Omnia opera noſtra operatus es Domine. Opera ergo, quę facit Deus in nobis immediatè per ſe ipſum, oportet, quòd (ſimpliciter loquendo) ſint bona. Sed opera, quæ operatur Deus mediante creatura rationali, quæ eſt agens defe-

ctiuum:

ctiuum: possunt esse defectiua, & mala, & habere rationem peccati, & culpæ. In talibus ergo est duo considerare, ipsas actiones, & ipsos defectus: ergo vt actiones sunt, reducentur in Deum tanquam in primũ agens, sed vt defectiuę sunt, non possunt reduci in Deũ, vbi nullus potest esse defectus, sed reducentur hoc modo in agens proximum, id est, in creaturam rationalem, vel in liberum arbitrium, quod est agens defectiuum, & vbi potest esse defectus. Si ergo quæratur: Vtrum peccata sint à Deo, dici debet, quòd simpliciter loquendo, peccata non sunt à Deo. Nam peccatum dicit actum defectiuum. Tunc ergo peccatum simpliciter esset à Deo, quando hoc totum, id est, actus defectiuus esset à Deo, sed secundùm quid peccatum est à Deo, quia inquantum habet rationem actus, & rationem entis reducitur in primum agens, & in primum ens, quod est Deus, à quo sunt omnes actiones, & omnia entia. Hæc ille.

ad 6 Ad vniuersum pro illo statu, in quo conditum est, non pertinet malum, sed pro statu, in quo nunc est, malum pertinet ad ordinem vniuersi. Sed aliter malum culpæ, aliter malum pœnæ: Malum enim culpæ secundùm accidens ordinatur, malum pœnæ per se. Alex. Clariùs Ric. 1. d. 46. q. 7. Sicut sanum potest aliquid dici tripliciter, vel sicut subiectum sanitatis, & sic homo dicitur sanus, vel sicut dispositio ad sanitatem: & sic dieta dicitur sana, vel sicut signum sanitatis: & sic vrina sana dicitur: sic aliquid potest dici ordinabile tripliciter; vel sicut subiectum ordinis, vel sicut dispositio ad ordinem: vel sicut ordinis ostensiuum. Primo modo malum, sub ratione qua malum, hoc est, ratione deformitatis, qua res formaliter dicitur mala, non est ordinabile ordine reali per se, quia illa deformitas non est ens, sed priuatio entis debiti: ordine tamen reali est ordinabile per accidens, quia essentia, in qua est illa deformitas ordinabilis est, scilicet, in pœnam propter illam deformitatem. Vnde August. xi. super Gen. longè post principium. Cur itàq; tentari non fineret, quem consensurum esse ipse præsciebat,

ſciebat, cùm id facturus eſſet propria voluntate per culpam, & ordinandus eſſet illius æquitate per pœnam? Quia tamen priuationes ſunt entia rationis: ideo ipſa deformitas ordinabilis eſt ordine rationis. Secundo modo dico, quòd ipſa deformitas ordinabilis eſt nõ ordine naturæ, ſed Iuſtitię; quia homo per illam deformitatem diſponitur ad iuſtam pęnam recipiendam: & ſic Deus ordinat malas voluntates, inquantum voluntatibus, per malitiam diſpoſitis ad recipiẽdam iuſtam pœnam, infligit eam. Tertio modo, ipſa deformitas eſt ordinabilis, & ordinata, inquantum eſt ordinis boni oſtenſiua: Ità intelligitur Auguſt. dictum, ij. de Ciuit. Dei c. 28. Neq; enim Deus vllum, non dico Angelorum, ſed vel hominum crearet, quem malum futurum eſſe præſciſſet, niſi pariter noſſet, quibus eos bonorum vſibus commendaret, atque ità ordinem ſeculorum, tanquam pulcherrimum carmen, etiam ex quibuſdam quaſi anthitetis, honeſtaret. Hæc ille.

Ad 7 Nedum Natura vniuerſi vnibilior non eſt Deo natura humana; quinimmo nullatenus illi vnibilis eſt. Nam bonum in vniuerſo eſt multa, re, quamuis vnum, ordine. Bonum verò, quod eſt humana natura, eſt vnum, re, & ordine. Vnde bonum in vniuerſo non eſt vnibile indiuiſibili vnitati, quæ eſt diuina natura; Sed bonum, quæ eſt humana natura. Et licet homo ſit effectus particularis ſecundùm ſe, nihilominus eſt effectus vniuerſalis, inquantum quaſi conflatur ex omnibus naturis, quia verò eſt effectus vnitus, magis vnitati aſſimilatur, quæ eſt Deus. Alex. Concordat. D. Tho. 3. d. 2. a. 1. quęſtiunc. 2.

Ad 8 Vniuerſum, ſuppoſitis iſtis rebus, non poteſt eſſe melius, propter decentiſſimum ordinem ijs rebus attributum à Deo, in quo bonum vniuerſi conſiſtit. Quorum ſi vnum aliquod eſſet melius, corrumperetur proportio ordinis. Sicut ſi vna chorda plus debito intenderetur, corrumperetur citharæ melodia. Poſſet tamen Deus alias res facere, vel alias addere illis rebus factis, & ſic eſſet illud vniuerſum

melius. D. Tho. Diffusiùs Ric. 1. d.44. q. 1. Vniuersum melius posse fieri, quadrupliciter potest intelligi, sicut & exercitum posse meliorari. Potest enim exercitus meliorari, vel per meliorationem Ducis, vel per meliorationem ordinis partium inter se, vel per meliorationem ordinis exercitus ad Ducem, vel per meliorationem partium secundùm seipsas. Sic, & vniuersitatem posse meliorari quattuor modis potest intelligi; scilicet, per meliorationem finis, vel per meliorationem ordinis creaturarum inter se, vel per meliorationē ordinis vniuersitatis creaturarum coniunctim respectu finis: vel per meliorationem creaturarum secundùm se, Primo modo nec potest, nec potuit vniuersum melius fieri, quia finis vniuersitatis creaturarum Deus est, quia secundū quod dicitur Prouerb. 16. Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus. Nec etiam secundo modo supposita eadē bonitate creaturarum, quam habent secundùm se, quia ità bene ordinatæ sunt inter se, quòd nullo modo possunt melius ordinari, nisi secundum se mutentur in maiorē bonitatem. Nec etiam tertio modo, quia vniuersitas creaturarum simul sumpta, ità bene ordinata est respectu finis, quòd seruato eodem statu bonitatis creaturarum secundum se, melius ordinari non potest. Nec mirum, quia ad exemplar ordinis pulcherrimum ipsum vniuersum est ordinatum quantum ad ordinem partium inter se, & vniuersi respectu finis. Est enim ordinatum ad exemplar mundi intelligibilis, qui est ratio sempiterna, & incommutabilis in mente diuina. Vnde August. 1. libro Retracta. cap. 3. loquens de Platone, qui posuit mundum intelligibilem, sic dixit. Mundum ille intelligibilem nuncupauit ipsam rationem sempiternam, atq; incommutabilem: qua Deus fecit mundum. Quam Platonis sententiam Augustinus ibidem approbat. Quarto modo, Vniuersum posse meliorari ad huc intelligi potest quadrupliciter, vel per aliquarum creaturarum meliorationem secundum se, alijs non melioratis, nec peioratis: vel per omnem creaturarum meliorationē substantialem;

lem; vel per nouarum ſubſtantiarum additionem; vel per omnem creaturarum meliorationem accidentalem. Primo modo non poſſet fieri vniuerſum melius: quia quamuis pars creaturarum eſſet meliorata ſecundum ſe, ex hoc tamen vniuerſum ſecundùm ſe non eſſet melius: quia per hoc non melioratur proportio partium inter ſe, & ordo: quę maximè attenduntur in bonitate vniuerſi. Sicut vides, quòd ſi in Pſalterio chorda ſonans obſcuriùs: ità clarè ſonaret, ſicut illa, quæ clariùs ſonat: quamuis illa chorda fieret melior ſecundùm ſe, tamen totum pſalterium eſſet peioratũ, eò quòd peiorata eſſet proportio chordarum inter sè. Et ſicut tu vides, quòd quamuis niger color turpis ſit ſecundùm sè, & quòd ſecundùm ſe pulchrior ſit albus color, tamen quandoque, ſi de pulchra pictura varietate decorata velles nigrum remouere colorem, vbicunque eſſet: & loco huius album ponere, frequenter deturparetur pictura. Vnde Auguſtin. 11. de Ciuitate Dei, cap. 22. Sicut pictura cum colore nigro, & loco ſuo poſito, ità vniuerſitas rerum, ſi quis poſſet intueri, etiam cum peccatoribus pulchra eſt; quamuis per ſe ipſos conſideratos ſua deformitas turpet. Nec ſecundo modo poſſet hoc idem vniuerſum in numero fieri melius: quia, aut nulla ſubſtantia manens eadem in numero poteſt recipere meliorationem ſubſtantialem: aut ſaltem de multis ſubſtantijs hoc eſt verum: & ità, aut non remanerent aliquæ ſubſtantię creatæ de his, quæ modò ſunt: & ſic nullo modo remaneret hoc idem vniuerſum in numero: aut ſi aliquæ remanerent, & aliquæ mutarentur in alias, adhuc non remaneret idem vniuerſum in numero ſecundùm ſe totum; ſed ſecundùm partes; Nec tertio modo poſſet hoc idem vniuerſum in numero fieri melius, quia ſi adderentur nouę partes huic vniuerſo, tunc vniuersũ cũ illis partibus de nouo additis ſe haberet ad pręſens vniuersũ, ſicut totũ ad partem. Totũ autẽ, & pars, quãuis non ſint diuerſa numero ſimpliciter, tamẽ nõ ſunt ſimpliciter idem numero; ſed partim idẽ, partim diuerſa; ſecundũ quòd videtur innuere philoſophus

primò Physicorũ, quamuis expresſè non determinet: & Cõmentator ſuper eundem locum dicit, quòd vnaquęque partium dicitur eſſe aliud a toto: ſed omnes inſimul nõ poſſunt dici ſimul eſſe aliud à toto. Quartò modo, quamuis pro ſtatu moderno vniuerſum non poſſit fieri melius, tamen ſimpliciter poteſt fieri melius: quia poſſunt partes vniuerſi accidentaliter meliorari, optima proportione inter earum meliorationem ſeruata, ſicut erit poſt iudicium, cùm multò melius erit vniuerſum, quàm modò ſit. Non obſtante, quòd natura humana Ieſu Chriſti non meliorabitur ſecundùm ſe, quia eſt in ſummo bonitatis, quam accipere poteſt. Melioratio enim accidentalis omniũ aliarum partium, ſine melioratione naturæ humanę Ieſu Chriſti, non peiorabit ordinẽ aliarum partium ad naturam humanam Ieſu Chriſti, quia bonitas ſua ita proportionabiliter excedit bonitatem aliarum creaturarum, maximè inquantũ eſt vnita perſonæ filij Dei in vnitate perſonæ, quòd quantò alię creaturæ fient meliores, tantò decentius ordinabuntur ad ipſam. Hęc ille.

ad 9 Creatura corporalis ſecundùm ſuam naturam eſt bona: ſed non eſt bonum vniuerſale, ſed eſt quoddam bonum particulare, & contractum: ſecundùm quam particularitatem, & contractionem ſequitur in ea contrarietas, per quam contrariatur alteri, licet vtrunque in ſe ſit bonum. Quidam autem ęſtimantes res non ex earum natura, ſed ex ſuo proprio commodo: quæcunque ſibi nociua ſunt, ſimpliciter mala arbitrantur, non conſiderantes, quòd id, quod eſt vni nociuum quantum ad aliquid, vel alteri, vel eidem, quantum ad aliquid eſt proficuum. D. Tho.

ad 10 Vniuerſum eſt perfectius in bonitate, quàm rationalis creatura extenſiuè, & diffuſiuè. Sed intenſiuè, & collectiuè ſimilitudo diuinæ perfectionis magis inuenitur in intellectuali creatura, quæ eſt capax ſummi boni. Vel dicendum, quòd pars nõ diuiditur contra totũ, ſed contra aliã partem. Vnde cùm dicitur, quod ſola natura intellectualis eſt ad imaginem Dei, non excluditur, quin vniuerſum ſecundùm aliquam

aliquam sui partem sit ad imaginem Dei. Sed excluduntur aliæ partes vniuersi. D. Tho. Vel secundùm Aegid. 2.d. 16. q. 1.a.2. in solut. 3. Toti vniuerso secundùm se non potest competere, quòd sit imago Dei. Quia illud competit toti in eo, quod totum, secundùm Philosophum in 4. Physic. quod competit ei secundùm omnes partes eius: & ponit ibi exemplum de vino, & amphora. Omnes autem partes vniuersi non sunt ad imaginem Dei: propter quod totum vniuersum non est imago. Ad formam autē arguendi, quòd plus est de bonitate in toto vniuerso, quàm in partibus eius dici potest, quòd bonitas in creaturis, secundum quam accipitur imago Dei, non est accipienda per cumulationem bonitatis, sed per expressam repræsentationem dignitatis naturæ, quæ non est in omnibus partibus vniuersi: sed solū in rationalibus creaturis. Hæc ille.

Ad 11 Deus mouet voluntatem hominis, sicut vniuersalis motor ad vniuersale obiectum voluntatis, quod est bonum: & sine hac vniuersali motione homo non potest aliquid velle. Sed homo per rationem determinat se ad volendū hoc, vel illud: quod est verè bonum, vel apparens bonum. Sed tamen interdum specialiter Deus mouet aliquos ad aliquid determinatè volendum, quod est bonum: sicut in ijs, quos mouet per gratiam. D. Tho. Vtrùm Deus sit caussa actuum voluntatis, & vtrùm voluntas determinet seipsam, vel determinetur ab Intellectu, explicabitur super illud Prouerb. 25. Cor Regis in manu Domini.

Ad 12 Vniuersitas creaturarum non est optima simpliciter, sed in genere creatorum: Vnde nihil prohibet ea aliquid melius esse. D. Tho. Non solùm res indigent conseruari à Deo, sed neq; Deus potest communicare alicui creaturæ, vt conseruetur in esse, sua actione cessante, sicut nō potest ei communicare, quòd non sit caussa illius. Idem 1. p.q. 104. a. 1. in solut. 2.

Ad 13 Cùm Deus sit rebus naturalibus caussa essendi, & propriam cognitionem, & prouidentiam habeat de vnoquo-

que, neque agat de necessitate naturæ; sequitur, quòd possit præter cursum naturæ aliquid agere in particularibus effectibus, vel quantùm ad esse, inquantum aliquam formam inducit in rebus naturalibus, quam natura inducere non potest, sicut formam gloriæ, aut in hac materia, sicut visum in cæco: vel quantum ad operationem, inquantum retinet operationes rerum naturalium, ne agant, quod natæ sunt agere, sicut, quod ignis non comburat, vt patet, Dan. 3. vel quòd aqua non fluat, vt patet de aqua Iordanis. Iosue 5. Et faciendo præter cursum naturæ, non remouet totum ordinem vniuersi, in quo consistit bonum ipsius: sed ordinem alicuius particularis caussæ ad suum effectum. D. Tho. Et in solut. 19. licet Deus faciat aliquem effectum præter actionem caussæ naturalis, non tamen tollit ordinem caussæ ad suum effectum: Vnde & in igne fornacis remanebat ordo ad comburendum, licet non combureret tres pueros in camino. Hęc ille.

ad 14 Quando Deus agit aliquid contrà cursum naturæ, non tollitur totus ordo vniuersi, sed cursus, qui est ex ordine vnius particularis rei ad aliam: Vnde non est inconueniens, si aliquando contrà cursum naturę aliquid fiat ad salutē hominis, quę consistit in ordinatione ipsius ad vltimum finem vniuersi. D. Tho. Bonum gratiæ vnius hominis maius est, quàm bonum naturæ totius vniuersi. Idem 1.2.q.113.a. 9. in solut. 2. Et 1. p.q.107.a.3. Vbi quærit, an angelus inferior superiorem illuminet, secundo loco arguit ita; Sicut ordo corporalium substantiarum dependet ex Dei voluntate, ità, & ordo substantiarum spiritualium. Sed sicut dictum est, Deus quandoq; pręter ordinem substantiarum corporalium operatur. Ergo etiam operatur præter ordinem spiritualium substantiarum illuminando inferiores, non per medios superiores. Sic ergo inferiores illuminati à Deo possunt superiores illuminare. Respondet in corp. art. Inferiores Angeli nunquam illuminant superiores, sed semper ab eis illuminantur. Cuius ratio est, quia sicut suprà dictum

est

est, ordo continetur sub ordine, sicut caussa continetur sub caussa. Vnde sicut ordinatur caussa ad caussam, ità ordo ad ordinem. Et ideo non est inconueniens, si aliquando aliquid fiat præter ordinem inferioris caussæ ad ordinandum in superiorem caussam: sicut in rebus humanis prætermittitur mandatum presidis, vt obediatur Principi. Et ità contingit, vt præter ordinem nature corporalis aliquid Deus miraculosè operetur ad ordinandum homines in eius cognitionem. Sed prætermissio ordinis, qui debetur spiritualibus substantijs in nullo pertinet ad ordinationem hominum in Deum, cùm operationes Angelorum non sint nobis manifestæ, sicut operationes visibilium corporum. Et ideo ordo, qui conuenit spiritualibus substantijs, nunquã à Deo prætermittitur, quin semper inferiora moueantur per superiora; & non è conuersò. Hec ille.

ad 15 Intelligenda est auctoritas pro statu suæ institutionis. Tũc enim quælibet res erat in se bona, & propter earum decentem proportionem adinuicem, omnes simul dictæ sunt valde bonæ. Ric. Bonitas rerum non est, nisi quedam participatio bonitatis diuinæ: vnaquæq; ergo res in se bona est, quia in vna quaq; re relucet bonitas diuina: sed omnia simul sumpta sunt valde bona, quia in omnibus simul sũptis summè relucet talis bonitas, quia ex omnibus constat vniuersitatis admirabilis pulchritudo, vt dicit August. in Enchirid. Hoc tamen non obstante, in rebus sunt particulares defectus, & particulares priuationes, ex quibus dicitur esse malum in rebus. Ipse enim res possunt esse malæ subiectiue, quia possunt esse subiectæ aliquibus defectibus bonitatis, & possunt esse ipsæ res male caussaliter, quia possunt caussare aliquos tales defectus. Aegid. 2. d. 34. q. 1. a. 3.

ad 16 Concludit de illa generali complacentia, & acceptatione, de qua dictum est in solutione quarti. Neque est simile (inquit Alex. eo loci) de artifice creato, & increato. Complacentia enim artificis creati in opere suo importat quendam motum affectionis respectu operati: non enim solum-

modo complacet sibi, quia est caussa operis, sed afficitur circà opus suum, quod non contingit artifici increato: sed acceptatio eius, & amor respectu creaturarum est effectus in creatura, non affectus in Creatore. Hæc ille.

Et factum est vespere, & mane dies sextus.

ARGVMENTA.

1 VPPOSITO quòd creatus fuerit homo non simul tempore cum angelo, sed secundùm prius, & posterius: sicut distinguuntur dies in principio Genesis, vt homo in die sexto, angelus verò in principio sit creatus, vel ante omnem diem; secundùm hoc, si peccauit angelus statim post creationem, sicut videtur ex quibusdam Scripturis elici, non erat nisi vnicum eius peccatum, scilicet, peccatum superbiæ ex delectatione suæ potestatis: non enim erat tunc creatura rationalis, cui inuideret: quia respectu rei nondum existentis non est inuidia, quoniam inuidia dicitur esse respectu superioris, vel respectu paris, ne fiat superior, cuius tamen oppositum docet Augustinus in lib. de Virginitate. Superbiam (inquit) sequitur inuidia, tanquam filia, & pedissequa, eam enim continuè parit: nec vnquam est sine tali prole, atque comite: quibus duobus malis superbia, scilicet, & inuidia, diabolus est diabolus. Alex. 2. p. q. 98. m. 9.

2 Gen. 1. dicitur, Factum est vespere, & mane dies secundus, & dies tertius, & sic de alijs. Secundum autem, & tertium dici non potest, vbi est vnum tantùm. Ergo non fuit vnus dies tantùm. D. Tho. 1. p. q. 74. a. 2. in cont.

AD ARGVMENTA.

ad 1 NON quidem peccatum inuidiæ simul fuit cum peccato superbię in Lucifero, sed citò post secutum est.

Fuit-

Fuitquè motus ille inuidiæ respectu hominis simul creati, vel post citò creati, ne eam gloriam participaret, à qua ipse ceciderat. Cum verò dicitur, Homo sexto die creatus fuit, & ità non statim ad peccatum superbię secutum est peccatum inuidiæ, dicendum, quod hoc verum esset, si non intercidisset morula inter conditionem, & lapsum ipsius angeli. Sed quia fuit morula aliqua, ideo potuit esse, quòd creato homine fuerit ille motus inuidiæ. Si verò simul fuit creatus homo, sicut videtur August. sentire, secundùm hoc statim post fuit peccatum ipsius inuidiæ, & ità venit intelligenda citata auctoritas August. superbia inuidiam continuò parit. Illud verò, Inuidia est comes, non ità intelligendum est, quod à principio simul fuerit inuidia cum superbia, vt quam citò peccauit peccato superbiæ, peccauerit peccato inuidiæ, sed sicut pedissequa dicitur dominam suam comitari, cum eam sequitur immediatè: sic inuidia comes est superbiæ: & quia nullum aliud peccatum immediatè secutum est, ideo bene dicitur, quòd superbia continuò parit inuidiam, non quia non possit intercidere tempus inter instans, quo peccauit peccato superbiæ, & instans, quo peccauit peccato inuidię. Alex. Sed hæc doctrina videtur non mediocrem instantiam pati. Quoniam & si, cùm quæritur, quot instantia fuerint à puncto creationis vsq; ad glorificationē, vel damnationem angelorum, tot sint sententię, quot capita, nihilominus nullus plus, quàm quatuor instantia intercidisse docet. Vna quidem sententia est, quod sunt tantùm duo instantia; siue duæ morę, in quibus totum angelorum negotium tam bonorum, quàm malorum absolutum est. Sic nimirum, quòd in primo instanti omnes angeli fuerunt boni, & beatitudinem meruerunt, at in secundo instanti mali peccauerunt, & fuerunt miseri, boni verò beatificati sunt. Ità sentit. D. Tho. 1. p. q. 63. a. 5. ad 4. & a. 6. in corp. arti. & ad 4. secundùm explicationem Ferrariensis. 3. contrà Gent. c. 110. atq; etiam secundùm Caiet. interpretationem: Altera sententia tria instantia ponit. In primo, nullus ange

lorum meruisse dicitur, sed omnes habuerunt naturalem operationem. In secundo verò Angeli boni meruerunt per conuersionem supernaturalem in Deum, vt auctorem gratię, alij verò peccauerunt peccatum superbiæ. In tertio autem instanti boni receperunt præmium, mali verò condemnati sunt, & supplicio æterno deputati. Ità sentit Capre. 2. d. 4. in quinta conclusione, & colligit hoc ex. D. Tho. cit. art. 6. ad 4. Tertia sententia, quam refert Doct. subtilis 2. d. 5. q. 2. circà finem, quatuor instantia in negotio angelorum ponit. In primo omnes angeli fuerunt producti in puris naturalibus. In secundo verò collata est illis gratia. In tertio autem quidam meruerunt, & alij peccauerunt. In quarto denique instanti bonis collatum est præmium, mali verò damnati sunt, & supplicio æterno deputati. Si igitur angeli fuerunt creati prima die, vel ante omnem diem, & homo sexta die, & ad summum quatuor instantia fuerunt à puncto creationis vsque ad glorificationem, vel damnationem angelorum, quomodo post peccatum superbiæ statim secutum est peccatum Inuidiæ? Sed optimè sustinere possumus post peccatum superbiæ statim secutum fuisse in angelo inuidiæ peccatum, Primò quidem respectu ipsius Dei. Sanè optimus modus explicandi superbiam diaboli est prior ille ex duobus, quos. D. Tho. ponit. 1. p. cit. q. 63. a. 3. cùm inquit. In hoc appetijt esse similis Deo, quia appetijt vt finem vltimum beatitudinis, id, ad quod virtute suę naturę poterat peruenire, auertens suum appetitũ à beatitudine supernaturali, quæ est ex gratia Dei. Hic modus videtur esse expressus diui Augustini, libro 12. de ciuitate cap. 1. vbi ait; Mali angeli sua potestate potiùs delectati, vel vt bonũ suum sibi ipsis essent, à superiore bono ad propria defluxerunt. Ecce, vbi Augustinus obiectum superbiæ non aliud, quàm propriam Angeli potestatem, & excellentiam cum auersione a superiore bono fuisse testatur. Et cap. 6. Ab illo, qui summè est auersi ad se conuersi sunt, & hoc vitium, quid aliud, quàm superbia est? Et si quæras quomodo

modo ſecundùm iſtum modum explicandi ſuperbiam angeli verificetur, quòd appetierit eſſe ſimilis Deo. Reſpondetur ex doctrina. D. Thomæ citato articulo 3. Quia, quemadmodum Deus ſua propria natura beatus eſt non habens ſuperiorem: ità Angelus voluit eſſe beatus proprijs bonis naturę, non ſe ſubijciens ordini à ſuperiore præſtituto, & ità quantum ad modum operandi ſine regula ſuperioris dicitur appetijſſe Dei ſimilitudinem. Sicut, ſi aliquis vaſallus Regis velit frui proprijs bonis non reddens debitum tributum, diceretur appetere eſſe ſicut Rex, quantum ad hoc, quod eſt nulli tributum reddere, vel ſubiectionem agnoſcere. Suppoſito autem, quòd diabolus peccauerit peccatũ ſuperbię, ſtatim conſequitur, quaſi propria paſſio inuidia, hoc eſt, dolor de bono alterius, per quod impeditur propria, & ſingularis excellentia. Et hoc eſt, quod dicit. D. Tho. cit. q. a. 2. Eſſe eiuſdem rationis, quòd affectus tendat in aliquid appetendum, & quòd renitatur oppoſito. Quod quidem non ità intelligendum eſt, vt ſit eiuſdem rationis formaliter loquendo, ſed radicaliter, & conſequenter. Vtrùm autem actus inuidię fuerit in alio inſtanti, an verò in eodem inſtanti cum actu ſuperbiæ, poſterior tamen natura, ſicut propria paſſio, diſputatio poterit eſſe inter Theologos. Mihi profectò magis placet, quòd in illo inſtanti, in quo angelus peccauit, non fuerit expreſſus actus inuidiæ, aut odij Dei; ſed ſolùm appetitus propriæ excellentiæ abſque regula ſuperioris, vbi quidem radicaliter continebatur inuidia, & odium Dei. At verò in alio inſtanti fuit expreſſa inuidia, & expreſſum odium, & triſtitia maxima ex damnatione propriæ conſcientiæ. Et ratio, quæ me mouet, ea eſt. Quoniam in actu ſuperbiæ angelus delectatus eſt; at verò ſi ſimul fuiſſet inuidia, & odium, atque triſtitia ex damnatione propria nunquam angelus ſuperbia elatus delectatus eſſet magis, quàm modò. Ergo non fuit idem inſtans, in quo ſuperbiuit, & in quo Deo inuidit, & Deum odio habuit. Et confirmatur, quoniam odium eſt de malo ſibi contrario:

ſed in illo inſtanti, in quo angelus ſuperbiuit, nondum iudicabat Deum ſibi contrarium, neque experiebatur diuinam punitionem, ergo non odio habebat expreſſè, donec damnationem propriam ſenſit, & pœnam æternam. Secundò explicatur ità. Quidam graues Theologi exiſtimāt angelos omnes à principio cognouiſſe myſterium Incarnationis per fidem quantum ad eius ſubſtantiam, dico quantum ad ſubſtantiam, quia quantum ad particulares rationes, & circunſtantias nullus angelus nouit hoc myſteriū, quoad vſq; patratum eſt, & diuulgatum Apoſtolorum prædicatione: Ità docet. D. Tho. pręcipuè 2. d. ij. a. 4. Creduntq; ſibi fauere eundem. D. Tho. 1. p.q.57. a.5. Vbi habet, Quòd horum myſteriorum quædā à principio ſuæ creationis cognouerunt angeli. Nec poteſt dici, quòd idem fuerit principium beatitudinis, ſi quidem angeli non fuerunt creati in gloria. Nihilominus aliqui volunt explicare. D. Tho. ita, vt, cùm dixerit à principio ſuę creationis, intellexerit ſtatim poſt principium ſuæ creationis, ſcilicet, quando boni angeli facti ſunt beati. Qui ſenſus ex ſolutione ad primū videtur expreſſè haberi. Non moror. Nihilominus non poteſt negari, quin primus parens in ſtatu innocentię myſterium hoc cognouerit, vt docet. D. Tho. 2.2.q. 2. a. 7. & 3. p.q. 1.a. 3. ad 1. Ergo etiam Chriſtum Dominum cognouerunt angeli à principio ſuæ creationis. Probatur ſequela, quoniā Chriſtus Dominus non fuit magis cauſſa meritoria, vel efficiens gratiæ protoparentis in illo ſtatu, quam gratiæ Angelorum, vt tenet communis opinio Theologorum. Igitur ex iſto fundamento inferunt quidā ex Theologis, quòd ſuperbia luciferi in eo poſita fuit, quòd appetiuit ſibi similē vnionem, deinde cognoſcens non eſſe futuram talem vnionem, inuidit illi homini futuro Deo, & illum occidere appetiuit. Et ità explicant illud Ioan. 8. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit. Boni verò angeli humiliter ſe ſubiecerunt illi homini, tanquam capiti, & per fidem in illum iuſtificati ſunt ex meritis illius, & in gratia confirmati.

Dion.

Dion. Carth. in 2.d.5.q.1. asserit hanc sententiam esse probabilem, sed nihil esse temerè affirmandum. Citat Alb. Magistrum in eadem distinctione asserentem, quòd lucifer in verbo diuino præuidit, tantam esse eius benignitatem, vt creaturam aliquam rationalem assumeret in vnitate personæ. Sed videns lucifer suæ naturę decorem, & potestatem in ea delectatus, æqualitatē Dei cōcupiuit, nolens vlli subesse creaturæ, sed omnibus præsidere. Et secundùm hanc sententiam manifestum est, quomodo post peccatum superbiæ statim secutum est peccatum inuidię in lucifero. Sed dicet aliquis, Si dæmones à principio suæ creationis mysterium Incarnationis per fidem cognouerunt, sequitur, quòd postea cognouerunt Christum Dominum esse filium Dei, etiā antequam descenderet ad inferos, quod falsum est. Etenim, fides collata angelis in principio suę creationis dictabat illis, quòd filius Dei naturalis futurus erat homo: hoc enim continebat mysterium Incarnationis quantùm ad substantiam, ergo posteà non sunt obliti eius, quod crediderunt. Cùm igitur viderent posteà Christum Dominum miracula facientem diuina virtute in confirmationem suæ doctrinę, in qua asserebat se esse filium Dei, etiam naturalem, vt v. G. quando dixit. Ego sum principium, qui & loquor vobis, & cùm dixit, Antequam Abraham fieret, ego sum: sequitur, quòd cognouerunt illū esse Deum. Cuius oppositum docet Apostolus primæ ad Corint. 2. Quam nemo principum huius seculi cognouit: si enim cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Et D. August. lib. 9. de Ciuit. cap. 21. inquit, Dæmones non cognouisse mysterium Incarnationis, sed tantùm per quædam externa opera diuinæ virtutis, & per occulta signa potentiæ Dei, & per prædicationem Christi, & Apostolorū posteà notitiam acquisiuisse huius mysterij. Difficultas hæc propriam sedem habet, primæ Corint. loco proximè citato. Idcirco nunc breuiter dico, quòd dæmones, quando fuerunt in statu vię, cognouerunt filium Dei futurum esse hominem, consumatorem

torem gratiæ Angelorum, & hominum. Sed non cognouerunt quidquam de Crucis mysterio, & reparatione humani generis, neq; de casu hominis in peccatum. Et licet postea ex vaticinijs prophetarum, & communi doctrina Synagogæ cognoscere potuerint, futurum esse quendam hominem, qui reparaturus erat casum humani generis, nunquam tamen certò cognouerunt, an ille Messias in lege promissus futurus esset homo ille, quem olim cognouerunt per fidem futurum esse naturalem Dei filium, an potius esset alius homo distinctus. Et ratio est quantum ex sanctorum doctrina possumus colligere, quia non sibi poterant dæmones persuadere certò, quòd verus, & naturalis Dei filius naturam humanam assumeret passibilem, & iniurijs expositam, mortiq; subiectam: sed solùm quibusdam coniecturis circà istam cognitionem versabantur, iuxta doctrinam D. Augustini citatã in confirmatione obiectionis. Denique dicimus quòd nullus Angelus vel per fidem, vel per cognitionem beatam perfectè cognouit olim Incarnationis mysterium quantum ad omnes eius circunstantias, & quantum ad fructum illius, antequam hęc mysteria fuissent in Ecclesia per Apostolos diuulgata, vt dictũ est. Tertiò explicatur, quòd post peccatum superbię statim secutum est peccatum inuidię in lucifero respectu hominis, estò etiam, quòd totum negotium angelorum absolutum sit in duobus instantibus, siue morulis. Suppono enim ex doctrina D. Tho. 1. p. q. 62. art. 5. ad 2. quòd instantia diuersa in ijs, quæ ad Angelos pertinent, non accipiuntur, nisi secundùm successionem in ipsorum actibus. Hinc ergo sequitur, quòd si vnus Angelus perseuerauit vniformiter in actione, in qua creatus est, dum alius angelus mutabat actionẽ, quod adhuc erat in vno instanti, dum alius erat in secundo instanti, operans. Suppono etiam, quòd non est vnum instans, neque vnum tempus angelorum, quamuis sit vnum æuum, sed vnus quisque angelus secundùm suas actiones liberas suum tempus, & sua instantia suis actionibus intrinseca habet. Quo supposi

to

to facilè est intelligere, quòd si Angelus in hodiernum diem in illa actione, in qua creatus est vniformiter perseuerasset, adhuc eius actio vno instanti mensuraretur coexistenti mul to tempori nostro. Confirmatur, quoniam & Doctor subtilis 2. d. 2. q. 4. impugnans tempus discretum, quod secundùm. D. Thomam mensura est quarundam operationum angelicarum, ad hoc inconueniens nititur deducere, quemlibet, videlicet angelum habere tempus discretum: quod probat, quoniam vnus angelus habebit quatuor instantia, dum alius habebit vnum instans, quod Thomistæ gratis concedunt, pręcipuè Capreo. cit. dist. q. 2. ad arg. contra tertiam Concl. Cùm igitur vnum instans tẽporis discreti possit coexistere multo tempori nostro non est mirum, quòd statim post peccatum superbiæ secutum sit in lucifero peccatum inuidię, licet ipse primo die, homo verò sexto, creatus ponatur.

Ad 2 Quæ ad fidem pertinent, dupliciter distinguuntur, quædam enim sunt per se de substantia fidei, vt Deum esse Trinum, & Vnum, & huiusmodi in quibus nulli licet aliter opinari. Vnde Apost. ad Galat. 1. dicit, Quòd si angelus Dei aliter euangelizauerit, quàm ipse docuerat, anathema sit. Quedam verò per accidens tantum, inquantum, scilicet, in Scriptura traduntur, quàm fides supponit Spiritu sancto dictante promulgatam esse, quæ quidem ignorari sine periculo possunt ab his, qui scripturas scire non tenentur: sicut multa historialia. Et in his etiam Sancti diuersa sensere, scripturam diuinam diuersimodè exponentes. Sic ergo circa mundi principium aliquid est, quod ad substantiam fidei pertinet, scilicet, mundum incepisse creatum, & hoc omnes sancti concorditer dicunt. Quo autem modo, & ordine factus sit, non pertinet ad fidem nisi per accidens: inquantum in scriptura traditur: cuius veritatem diuersa expositione sancti saluantes, diuersa tradiderunt. August. enim vult in ipso creationis principio quasdam res per species suas distinctas fuisse in natura propria, vt elementa, corpora cælestia,

&

& substantias spirituales: alia verò in rationibus seminalibus tantùm, vt animalia, plantas, & homines; quæ omnia postmodum in naturis proprijs producta sunt in illo opere, quo post senarium illorum dierum Deus naturã prius conditam administrat. De quo opere Ioan. 5. dicitur, Pater meus vsque modo operatur, & ego operor, nec in distinctione rerum attendendum esse ordinem temporis, sed naturæ, & doctrinæ; naturæ sicut sonus pręcedit cantum natura; sed non tempore: & ità, quę naturaliter priora sunt, prius facta memorantur: sicut terra priùs quàm animalia, & aqua prius quàm pisces, & sic de alijs, doctrinæ verò ordine: sicut patet in docentibus Geometriam, quamuis enim partes figuræ sine ordine temporis figuram constituant, tamen Geometra docet constitutionem fieri protrahendo lineam post lineam, & hoc fuit exemplum Platonis, vt dicitur in principio Cæli, & mundi. Ità etiam & Moyses rudem populum de creatione mundi instruens per partes diuisit, quæ simul facta sunt. Gregorius verò, & alij sancti ponunt ordinem temporis in distinctione rerum seruatum, & hæc quidem positio est communior, & magis consona videtur litteræ quantùm ad superficiem: sed prior est rationabilior: & magis ab irrisione infidelium sacram scripturàm defendens: quod valde obseruandum docet August. super Gen. lib. 1. vt sic scriptura exponatur, quod ab infidelibus non irrideatur. Et hæc opinio plus mihi placet. D. Tho. 2. d. 12. a. 2. Qualiter autem intelligantur sex dies, quos Scriptura commemorat, videndum est. Et satis concordant Doctores, quamuis varijs verbis eundem exprimant sensum. Primò nanq; adaptari possunt cognitioni angelicæ: Etenim natura angelica intellectualis est, & lux est, & quia lux propriè in spiritualibus dicitur (& si non secundùm suam primam impositionem, sed secundùm quod est in vsu loquentium, vt docet D. Tho. 1. p. q. 67. a. 2.) oportet, quòd eius illustratio dies dicatur. Si enim lux, quæ est caussa diei, propriè in angelis reperitur, cognitio angelica verè dies nominari potest

test. Possunt verò isti dies ad cognitionem angelicam bifariam referri, vno modo secundùm cognitionum successiones. Habuit quidem ipse angelus in ipso primordio omnes species rerum sibi concreatas, non tamē secundùm omnes illas species actu, & distinctè simul intellexit, sed vnum post aliud. Et vt saluemus mentem Augustini, dicamus, quòd angelus primo intellexit seipsum, & intellexit lucem factam,& in ista intellectione fuit vespere, & mane: vt dicatur vespere, quando intellexit se in proprio genere, & in seipso, dicatur verò mane, quando hoc retulit in laudē creatoris, Dixit ergo Deus. Fiat lux, id est, fiat creatura spiritualis conuersa ad Deum, & sit ex hoc lux, quæ non conuersa erat tenebra, & in hoc sit vespere, & mane, id est, spiritualis creatura cognoscat sic seipsam cognitione vespertina in suo genere, & matutina referendo se in laudē Creatoris, vt sit hoc vespere, & mane dies vnus. Secundò cognouit Angelus per species sibi impressas ipsum firmamentum,& cogitauit de ipsis cælis, quomodo erant diuisi, & quomodo erant facti,& quomodo firmamentum, quod est cęlum sydereum,erat inter aquas superiores, & inferiores, id est, inter cælum Christallinum, & cælos Planetarum,& & in ista cognitione fuit vespere, cognoscendo hæc in proprio genere: & fuit etiam mane, referendo ea in laudem Creatoris, & hoc vespere,& mane factus est dies secundus, & iste dies secundus successit diei primo: remittitur enim cognitio Angeli respectu sui, cùm inceperit cogitare de alijs: quia etsi nūquam cadat angelus à cogitatione sui ipsius, quin semper actu cogitet de se ipso, tamen non ità intensè, nec ità directè cogitat de seipso, quando cogitat de alijs, sicut facit, cùm conuertit se super seipsum. Tertiò Angelus cogitauit de elementis, quomodo sunt congregatę aquæ in locum vnum, quomodo apparuit arida diuisa ab alijs elementis, & quomodo arida, id est terra germinat herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciēs fructum: & in hac cogitatione fuit vespere, & mane, id est,

fuit

fuit cognitio vespertina, & matutina, & factus fuit dies tertius, & iste dies tertius succesfsit diei secundò, quia quando incepit cogitare de istis, desijt cogitare de cęlis. Quartò Angelus cogitauit de luminaribus cæli, quomodo diuidunt diem, ac noctem, quomodo sunt in signa, tempora, dies, & annos, quomodo sunt ibi duo luminaria magna; luminare maius, id est, Sol, qui prçeest diei, & luminare minus, id est Luna, quæ præest nocti, & quomodo sunt ibi Stellæ: & in hoc fuit cognitio vespertina, & matutina, & sic factus est secundum cognitionem angelicam dies quartus. Et iste dies quartus successit tertio, quia quando incepit se conuertere, & cogitare de luminaribus, quæ sunt ornamenta celorum, desijt cogitare de congregatione aquarum, & de distinctione elementorum. Quintò, postquam iam cogitauerat Angelus distinctiones rerum, & ornamenta cælorum, incepit cogitare, quomodo aquæ producunt reptilia animæ viuentis, & quomodo producuntur volatilia super terram sub firmamento cæli, id est, in aere, & quomodo in aqua sunt Cete grandia, & variæ species piscium, & cogitabat quomodo in aere est omne volatile secundùm genus suum, quia sunt ibi variæ species auium, sunt enim aues ornamentum aeris, sicut pisces ornamentum aquæ, & in hac cogitatione de ornatu aeris, & aquæ fuit vespere, & mane, & sic secundùm cognitionẽ angelicam factus est dies quintus. Sexto, & vltimo cogitauit Angelus de animalibus, quomodo produxit terra animam viuentem, & reptilia, & bestias secundum species suas, & quomodo homo factus est ad imaginem, & similitudinem Dei; quę omnia, reptilia, bestiæ, & homo sunt ornamenta terræ, & in hac cogitatione fuit cognitio vespertina, & matutina, quia cognoscendo hæc in proprio genere, quod pertinebat ad cognitionem vespertinam, referebat ea ad laudem Creatoris, quod pertinebat ad matutinam, & sic secundùm cognitionem angelicam factum est vespere, & mane dies sextus, qui successit diei quinto; quia quando incepit cogitare ornamenta terræ, desijt cogitare or

namenta

namenta aeris, & aquæ. Quare, si isti dies referantur ad cognitionem angelicam sunt alij, & alij, & vnus succedit alij. Sed si referantur ad factiones rerum, est vnus, & idem sexies, vel septies repetitus: quia eodem die, quo fecit lucem, fecit & alia, secundùm Augustini sententiam, quam nō pertinaciter asserit, sed multùm declinat ad ipsam. Aegid. 1. p. Hexam. cap. 26. Altero modo possunt referri prçfati dies ad cognitionem angelicam, non penes successionem cognitionis, sed secundùm naturalem ordinem rerum cognitarū, vt primus dies sit cognitio primi diuini operis, secundus dies cognitio secundi operis, & sic de alijs. Et dicitur vnumquodq; opus esse factum in aliqua die: quia nihil Deus produxit in rerum natura, quod non impresserit menti Angelicæ. Quę quidē multa simul potest cognoscere, præcipuè in verbo, in quo omnis angelorum cognitio perficitur, & terminatur. Et sic distinguitur dies secundùm naturalem ordinem rerum cognitarum, non secundùm successionem cognitionis, aut secundùm successionem productionis rerum. D. Tho. 1. p. quest. 74. art. 2. Hunc modum dicendi videtur redarguere Aegid. loco cit. c. 27. Referendo (inquit) hos dies ad cognitionem angelicam dicunt aliqui eos accipiendos esse secundum ordinem rerum cognitarum, nō secundùm cognitionum successiones. Sed ista positio nō videtur posse stare, quia sic accipiendi sunt isti dies secundùm Augustinum referendo eos ad cognitionem angelicam, prout secundùm alios sanctos sunt accipiendi, referendo eos ad productionem rerum: sed illi dies quantum ad productiones rerum, non solùm accipiuntur secundùm ordinem rerū productarum, sed etiam secundùm successionem productionum, quia primò facta fuit productio lucis, & postea subsequenter fuit facta productio firmamenti: ergo à simili, si referantur ad cognitionem angelicam, accipiendi sunt secundùm successionem cognitionum. Rursus, si solùm acciperētur hi dies secundùm ordinem rerum cognitarum, vel productarum, non essent nisi vnus dies multipliciter repetitus.

Nam,et si omnia essent simul producta, ad huc esset ibi ordo rerum productarum, quia quædam res essent digniores alijs. Dicamus ergo, quod, si volumus incedere secundùm opinionẽ Augustini, aliquando exponemus. Factus est dies secũdus, id est, factus est idem dies secundo repetitus: aliquã-do autem exponemus. Factus est dies secundus, id est, factus est dies alius secundo succedens. Fuerunt enim huiusmodi res, secundùm Augustinum, simul productæ in materia, & simul impressæ in mente angelica, sed non fuerunt omnes simul ab angelo cogitatæ. Si ergo referamus hos dies ad res productas, dicemus, quòd prima die facta est lux: secunda die, id est, eadem die secundò repetita factum est firmamentũ, & tertia die, id est eadem die tertiò repetita congregatæ sunt aquæ, & apparuit arida: & sic de alijs diebus. Eodem etiam modo exponemus hos dies, si referantur ad res in mente angeli impressas. Nam secundùm Augustinum, & secundùm alios sanctos, & etiam secundùm omnes Philosophos in mente angelica omnia fuerunt simul impressa: & ideo intelligentia dicitur plena formis, quia omnis intelligẽtia non recipit successiuè formas, & species, sicut recipit mens nostra, sed statim omnes formæ rerum, & species fuerunt sibi impressę, & statim fuit plena formis, & speciebus: ergo si ad huiusmodi impressionem volumus referre dictos dies, dicemus, quòd prima die facta est lux, id est, impressa est in mente Angeli species lucis, & secunda die, id est, eadem die secundò repetita, factum est firmamentum, id est, impressa est in mente Angeli species firmamenti; & sic de alijs diebus. Quantùm ergo ad hanc impressionem, nulla est ibi successio, nec possunt ibi esse plures dies: sed si est ibi pluralitas, erit dies plures repetitus. Nec videmus, qualiter oporteat Augustinũ ad saluandũ dies confugere ad cognitionem angelicã, si volumus eos exponere secundũ ordinem rerum cognitarũ, & non secundũ successionẽ cognitionum: cũ, & in ipsis rebus (datò, quòd sint simul productæ) possit saluari ordo rerũ productarũ, & secundùm hunc ordinem possint salua-

ſaluari hi dies, non quantum ad ſucceſsionē ſecundū diuerſi tatē, ſed quantū ad repetitionē ſecūdùm identitatem. Aduertendū ergo, quòd (vt Auguſtinus ait ij. de Trin.) non poteſt acies animi ſimul omnia, quę memoria tenet, vno aſpectu intueri, ſed alternat viciſſim, cedēdo, ac etiā ſuccedēdo cogitationes. Sunt ergo in memoria angeli ſpecies in quadā cognitione, quaſi habituali, vel potentiali, poſtea in intelligentia Angeli fiunt actu huiuſmodi ſpecies non ſimul, ſed ſucceſsiuè, prout actualiter cogitat nunc de hoc, nunc de illo, ità quòd à ſpecie in memoria gignitur ſpecies in intelligentia, ſicut proles à parente. Quare, ſi cognitio angelica debeat dici dies, non referetur ad ſpeciem in memoria in ſe: quia in memoria ſunt ſpecies quaſi in abſcōdito, vt Auguſt. ait; dies autem ſonat quid clarum, & quid apertum; refertur ergo dies ad ſpecies, vt ſunt in claro, & in aperto, & in intelligentia, & ſi referetur ad ſpecies in memoria, hoc non erit ſecundùm ſe, quia illo modo non habent rationem diei, ſed poterit ad eas referri, prout factæ in actu, & gignunt ſpecies in intelligentia, vbi ſunt quaſi in die. Secundum hoc vtique ſecunda die factum eſt firmamentum, quia ſecunda cogitatio angeli potuit eſſe de firmamento, quæ ſecunda cogitatio poteſt vocari ſecunda dies: & ſic de diebus alijs. Hæc ille. Secundò, ſuſtinendo cum Auguſt. quòd omnia ſunt facta ſimul, poſſumus dicere, quòd dies accipiuntur ſecundùm illuſtrationem lucis corporalis, ità tamen, quòd ordo dierum attendatur ſecundùm ordinem eorum, & diſtinctionem, in quæ lux corporalis refulget: ſicut enim omniū creaturarum naturalium cognitionem angeli acceperunt, ita etiam lux in omnia corporalia ſe difundit, vt Diony. dicit, diuerſimodè in diuerſis recepta ſecundùm diuerſitatem recipientium: & ideo ſicut Auguſtinus diſtinguit ſex dies ſecundùm præſentationem lucis ſpiritualis, quæ primo die facta dicitur, ſex rerum generibus: ità ſecundùm præſentationem lucis corporalis ſex rerum generibus poſſunt eodē modo ſex dies diſtingui ſine diſtinctione temporis. Et quia

DD 2 pe-

periodus vnicuiq; rei corporali secundū influentiā lucis præfigitur quasi inter in duos terminos, cū quælibet virtus corporalis finita sit, ideo illi termini mane, & vespere dicuntur, vltra quos virtus rei non extenditur. D. Tho. 2.d.12. a.3. Itaque prædicti dies possunt intelligi, & secundum illuminationem lucis corporalis, & intellectualis, si priori modo, dies distinguetur secundùm diuersa illuminata, & non secundùm illuminationis tempus; si posteriori, non erit per influentiam lucis ad res creandas, sed per fulgorem lucis ad res cognoscendas, Idem D. Tho. in solut. 2. Sed si præfati dies sunt vnus dies, quomodo igitur intulit Moyses diem septimum sanctificandum? Exod. 20. dicitur, Sex diebus operaberis &c. Respondetur, quòd per sex dies, in quibus dicitur Deus creasse cælum, & terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt, intelligitur non aliqua temporalis successio; sed cognitio angelica relata ad sex genera rerum diuinitùs producta. Septima verò dies est ipsa cognitio angeli ad quietem artificis relata. Dicitur enim secundùm Augustinum Deus septima die quieuisse, inquantum quietem propriam, qua in se ipso à rebus conditis quiescit, & beatus existit, creaturis non indigens, sed sibi ipsi per se sufficiens, menti angelicæ monstrauit, cuius cognitionem diem appellat. Et dicitur ab opere die septima cessasse, quia posteà nihil nouum fecit, quod aliquo modo in operibus sex dierum non præcesserit, vel materialiter, vel caussaliter, vel secundùm aliquam similitudinem speciei, vel generis. Et quia post omnia opera condita Deus septima die in se ipso quieuit, propter hoc scriptura, & lex pręcepit septimam diem sanctificari. Nam sanctificatio cuiuslibet rei in hoc maximè consistit, quod in Deo requiescit, vnde res Deo dedicatæ, vt tabernaculum, vasa, ministri, sanctæ dicuntur; dies autem septimus est ad Dei cultum dedicatus, ideo sanctificatus dicitur, vt, scilicet, sicut Deus, qui sex genera rerum condidit, & menti angelicæ monstrauit, nō in ipsis rebus cōditis quasi in fine quieuit, sed à rebus conditis in se ipso, in quo sua beatitudo

titudo consistit, permansit, cùm non sit beatus ex eo, quòd res fecerit, sed ex hoc, quòd in seipso sufficientiam habens, rebus factis non indiget. Ità etiam, & nos, non in eius operibus, aut nostris discamus, sicut in fine quiescere, sed ab operibus in ipso Deo, in quo nostra beatitudo consistit, quiescamus. Propter hoc enim institutum est, vt homo sex diebus laborãs in operibus proprijs, septima die quiesceret, cultui diuino, & quieti diuinæ contemplationis vacans, in qua sanctificatio hominis maximè consistit. Nouitas etiam mundi maximè demonstrat Deum esse, & creaturis non indigere, & ideo statutum est in lege, vt septima die quiescerent, & festum ducerent, in qua mundus consummatus est, vt per nouitatem mundi simul producti, & per sex genera rerum distincta homo semper in Dei cognitione maneret, & de tam vniuersali, & præcipuo creationis beneficio Deo gratias exhiberet, & in ipso tanquam in fine quietem suæ mentis poneret in pręsenti per gratiam, & in futuro per gloriam. D. Tho. de poten. q. 4. a. 2. in solut. 5. Cui autem videtur præfata explicatio mystica potius, quàm litteralis, dicat cum Illustrissimo Caietano, quòd, & si omnia sint in vno momento creata, tamen Moyses diuersa opera diuersis diebus accommodauit. Accommodauit, inquam, quoniam ad litteram Moyses loquitur de diebus naturalibus sensibilibus, alioquin non inde inferret quenque diem naturalem septimum sanctificatum, ac Deo dicandũ. Accommodauit autẽ sex ordinatè se habentibus perfectionibus vniuersi sex dies, ad significandum, quòd res vniuersi sunt a Deo dispositæ, ordinatæ, & consequenter se habentes inter se ipsas, quemadmodũ sex dies naturales, ita quòd inter dies, & opera est similitudo proportionalis, & sicut secundus dies consequenter se habet ad primum, & tertius ad secundùm, & sic vsque ad septimum: ità effectæ sex perfectiones consequenter se habent inter se se, vsque ad consummationẽ omnium requisitorum ad omnimodam perfectionem vniuersi in esse naturæ. Quia igitur effecta à Deo in

ſex diſtributa gradus ſe habent inter ſe, ac ſi facti fuiſſent ſin guli gradus ſingulis diebus, & ſeptimo die quieuiſſet opifex perfectis omnibus, ideo Moyſes abſq; fictione effecta à Deo omnia in primo inſtanti, quo creauit cælum, & terram diſtributa in ſex perfectionum gradus conſequenter ſe haben tes, accommodauit ſex diebus naturalibus; & quietem diei ſeptimo. Hæc ille. Poſſumus autem ſimili exemplo rem illuſtrare. In pſalmo decimo octauo legimus. Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum. Dies diei eructat verbum. Cæli ſunt Apoſtoli. Verbũ eſt Euangelica prædicatio. Vnde & Rom. 10. dicitur, In om nem terram exiuit ſonus eorum, & eſt ſermo ibi de Apoſto lis prædicantibus, ſenſus ergo eſt; Dies diei, &c. ideſt, ità ce leriter prędicarunt, & abſque interpolatione, ac ſi dies diei verbum eructaret. Ità Moyſes, vt oſtenderet ordinem, quem res inter ſe habent, earum productionem ſex diebus naturalibus accommodauit. Præterea, Doctores ipſi, qui per iſtos dies, & ſucceſsionem dierum temporalium, & ſucceſſionem productionis rerum intelligunt, cùm ita arguitur. Totum opus, quod vni diei aſcribitur, in inſtanti Deus perfecit, cùm in ſingulis operibus dicatur, Dixit, & factum eſt. Si igitur ſequens opus in diem alium reſeruaſſet, ſequeretur, quòd in reſidua parte illius diei ceſſaſſet ab opere, quod eſſet ſuperfluum. Reſpondent. Non eſt ex impotentia Dei quaſi indigentis tempore ad operandum, quod omnia non ſunt ſimul diſtincta, & ornata, ſed vt ordo ſeruaretur in rerum inſtitutione. Et ideo oportuit, vt diuerſis ſtatibus mũdi diuerſi dies deſeruirent. Si itaq; Deus ipſe, qui omnia in momento potuit creare, ad oſtendendum rerum ordinem in primo inſtanti cuiuslibet diei vnico opere facto, ſequens opus in diem alium reſeruauit, & in reſidua parte illius diei ceſſauit ab opere: Moyſes quoque (eſtò quòd omnia ſint in momento creata) ad præfatum ordinem demonſtrandũ iure optimo potuit diuerſa opera diuerſis diebus accommodare. Exiſtimo ergo opinionem Auguſtini valde probabilem eſſe.

Sed

Sed aduertendum, quòd circa creationem animalium, & hominum, secundùm opinionem Augustini loquendo, aliquantisper videntur discrepare Theologi. Ric. cit. d. 12. q. 6. dicit, quòd secundùm Augustinum Deus in primo instanti temporis fecit Angelos, corpora cælestia, & elementa, & hypostases specierum animalium. Similiter Vldaricus apud Dion. ead. dist. q. 1. dicit, iuxta Augustini sententiam omnia secundùm distinctas suas species simul sunt creata, in quibus consistit vniuersi integritas, scilicet, Angeli, cęli, elementa, perfectorumq; animalium prima indiuidua, ac primus homo. Verùm D. Tho. 1. p. cit. q. 74. a. 2. dicit, secundùm Augustinum in opere sex dierum animalia producta fuisse potentialiter tantùm. Vtrùm verò primus homo quantum ad animam creatus fuerit eomet instanti, quo creati sunt Angeli, & cætera, dicit quòd sic, cit. p. q. 91. a. 4. in solut. 5. Placuit autem ponere verba eius, de potent. citata q. 4. a. 2. in solut. 22. Aug. (inquit) vult in ipso creationis principio quasdam res per species suas distinctas fuisse productas in natura propria, vt quatuor elementa, quæ ex nihilo producta sunt, & corpora cęlestia, & substãtiæ spirituales. Huiusmodi enim productio non præsupponit materiam ex qua, nec in qua, Alia verò dicit esse producta in rationibus seminalibus tantùm, vt animalia, plantas, & homines, quę omnia postmodum in naturis proprijs producta sunt, illo opere, quo post senarium illorum dierum numerũ Deus naturam prius conditam administrat: de quo opere dicitur Ioan. 5. Pater meus vsque modo operatur. Nec in productione rerum vult attendendum esse ordinem temporis, sed naturæ. Nam omnia opera sex dierum in eodem instanti temporis simul sunt facta, vel in actu, vel in potentia secundùm rationes caussales, vt, videlicet, de materia præexistẽti posteà fieri possent, vel per Verbum, vel per virtutes actiuas in ipsa creatione creaturę impressas. Vnde animam primi hominis, quam inquirendo, & non asserendo, dicit simul creatam cum angelis in actu, non ponit factam ante sextum diem, licet in ipso

ſexto die ponat factam animã primi hominis in actu, & corpus eius ſecundùm cauſſales rationes, quia Deus impreſſit virtutem paſſiuam terræ, vt per potentiam actiuam creatoris poſſet ex ea corpus hominis formari. Et ſic ſimul anima in actu, & corpus in potentia paſſiua in ordine ad potentiam actiuam Dei ſunt facta. Vel poſitò ſecundùm veritatem, quòd anima non habeat per ſe ſpeciem completam, ſed vniatur corpori vt forma, & ſit naturaliter pars humanæ naturę, ſicut vult Ariſtot. oportet dicere, quòd anima primi hominis non ſit producta in actu ante formationem corporis, ſed ſimul cum formatione corporis ſit creata, & corpori infuſa, ſicut de alijs animabus Auguſt. expreſsè tenet. Nam Deus primas res inſtituit in perfecto ſtatu ſuæ naturę, ſecundùm quod ſpecies vniuſcuiuſque rei exigebat. Anima autem rationalis, cùm ſit pars humanæ naturę, nõ habet naturalem perfectionem, niſi ſecundùm quòd eſt corpori vnita. Vnde naturaliter habet eſſe in corpore, & eſſe extrà corpus eſt ei præter naturam, ideo non fuiſſet conueniens animam ſine corpore creari. Suſtinendo ergo opinionem Auguſtini de operibus ſex dierum dici poteſt, quòd ſicut in illis ſex diebus corpus primi hominis non fuit formatum, & productum in actu, ſed in potentia tantùm ſecundùm rationes cauſſales, ità & anima eius non fuit producta tunc in actu, & in ſeipſa, ſed in ſuo ſimili ſecundum genus. Et ſic præceſſit in illis ſex diebus non in actu, & in ſeipſa, ſed ſecundùm quandam ſimilitudinem generis, prout conuenit cum Angelis in intellectuali natura. Poſteà autem, opere, quo Deus creaturam primò conditam adminiſtrat, fuit ſimul anima in actu cum corpore formato producta.

Nota

Finis Catenæ Argenteæ in primum Caput Geneſis.

IN-

INDEX
RERVM NOTABILIVM LOCVPLETISSIMVS.

Aeris

Aui-

B

D

E

F

G

H

I

L

Lux

Ma-

Moi-

N

sed

S

V

FINIS.

CORRECTA

PRIOR numerus cartam, posterior lineam indicat.

4	10	Peus	Deus
11	32	dolore	dolare
32	2	fuit	fuerunt
43	1	explitantur	explicantur
46	28	tam	eam
56	7	ſpritus	ſpiritus
86	26	indiffetiam	indifferentiam

Minutiora verò ſtudioſus, modeſtus què lector ipſe caſtiget.

SERIES CARTARVM,

† †† ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ

AA BB CC DD EE FF

Omnes ſunt quaterniones, præter FF, qui ſunt duerniones.